336.7
B 33

Leonardo **BADEA** (coordonator)
Adela **SOCOL** Violeta **DRĂGOI** Imola **DRIGĂ**

MANAGEMENTUL RISCULUI BANCAR

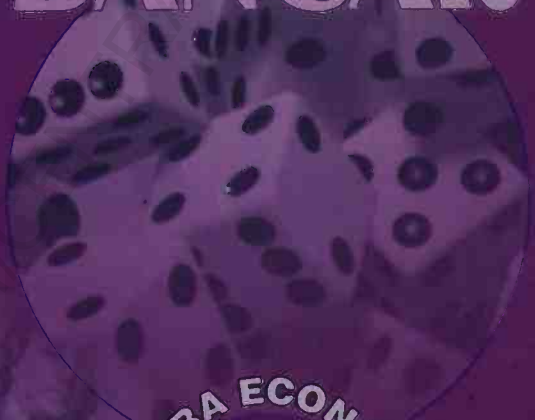

EDITURA ECONOMICA

III 301.231

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAŞI
II 301.231

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Leonardo BADEA (coordonator)
Adela SOCOL Violeta DRĂGOI Imola DRIGĂ

Managementul riscului bancar

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Redactor:
Carmen ȚĂRANU

Coperta:
Alexandru ION

Revizie text:
Niculina PĂUN

Tehnoredactare computerizată:
Alexandra Irina DRAGOMIR

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Managementul riscului bancar / Leonardo Badea (coord.), Adela Socol, Violeta Drăgoi, Imola Drigă. – București:
Editura Economică, 2010
Bibliogr.
ISBN 978-973-709-487-2

I. Badea, Leonardo
II. Socol, Adela
III. Drăgoi, Violeta
IV. Drigă, Imola

65.012.4:336.71

336.7
M20

Leonardo BADEA (coordonator)
Adela SOCOL Violeta DRĂGOI Imola DRIGĂ

57181

Managementul riscului bancar

466850
B.C.U. IAȘI

EDITURA ECONOMICĂ
Profitați de carte!

ACU
BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ISBN 978-973-709-487-2

Copyright © Editura Economică, 2010

Autorii sunt responsabili de clarificarea dreptului de utilizare
a informațiilor cuprinse în lucrare.

Editura Economică
010702, BUCUREȘTI, sector 1,
Calea Griviței nr. 21, etaj VII;
tel.: 314.10.12; 319.64.96; 319.64.97;
E-mail: edecon@edecon.ro;
office@edeconomica.com;
http: //www.edecon.ro;
www.edeconomica.com

Comenzi la:

Editura Economică
Distribuție

010553, București, sector 1,
Calea Dorobanților nr. 33 A;
tel./fax: 210.73.10; 210.63.07;
http: //www.e-economicshop.com

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

23.AUG 2010

Cuprins

Sensul lucrării 11

Partea I
Teorii monetar-financiare privind riscul performanțelor bancare

Capitolul 1. Teoriile creditului și ale dobânzii 13
1.1. Teoria creditului 13
1.2. Teorii monetare ale dobânzii 15
1.2.1. Teoria fondurilor de împrumut 16
1.2.1.1. Oferta de fonduri de împrumut 17
1.2.1.2. Cererea de fonduri de împrumut 17
1.2.1.3. Schimbări în oferta și cererea fondurilor de împrumut 18
1.2.1.4. Inflația și nivelul ratei dobânzii 20
1.2.2. Teoria clasică a dobânzii 21
1.2.2.1. Rata dobânzii în economia clasică 21
1.2.2.2. Riscul în teoria clasică a dobânzii 22
1.2.2.3. Teoria preferinței pentru lichiditate a lui Keynes 23
1.2.3. Teoria capitalului 26
1.2.4. Teoria abstinenței dobânzii 27

Capitolul 2. Teoriile privind operațiunile active ale băncii 29
2.1. Teoria creditului comercial 29
2.2. Doctrina transferabilității 30
2.3. Teoria veniturilor anticipate 30

Capitolul 3. Teoria profitului 31
3.1. Profitul pur 31
3.2. Profitul antreprenorului 32
3.3. Profitul ca venit al incertitudinii 34
3.4. Profitul ca venit al inovației 35
3.5. Profitul ca venit al arbitrajului 35

Capitolul 4. Teoria financiară 37
4.1. Teoria pieței eficiente 39
4.2. Teoria asimetriei de informații 42
4.3. Teoria semnalelor și a jocurilor 43

ECONOMIC STUDIES UNIVERSITY LIBRARY

Partea a II-a
Banca, managementul riscului şi al performanţelor financiare ale acesteia

Capitolul 5. Rolul şi funcţiile băncilor în cadrul sistemului bancar 45
5.1. Sistemul bancar. Rol. Funcţii 46
5.1.1. Scurt istoric. Definiţia băncii 46
5.1.2. Locul şi rolul băncilor în economie 50
5.1.3. Funcţiile băncii 52
5.2. Conceptul şi caracteristicile managementului bancar 53

Capitolul 6. Obiectivele managementului bancar prin prisma riscului şi profitului financiar 61
6.1. Riscul bancar 61
6.1.1. Riscurile şi specificitatea acestora în activitatea bancară 61
6.1.2. Sistemul indicatorilor de comensurare a riscurilor financiare în activitatea bancară 69
6.1.2.1. Subsistemul indicatorilor riscului de credit 70
6.1.2.2. Subsistemul indicatorilor riscului de lichiditate 73
6.1.2.3. Subsistemul indicatorilor riscului ratei dobânzii 78
6.1.2.4. Subsistemul indicatorilor riscului valutar 80
6.1.2.5. Subsistemul indicatorilor riscului de insolvabilitate 81
6.2. Analiza riscurilor în activitatea bancară (pe exemplul băncii comerciale „X") 82
6.2.1. Analiza riscurilor la banca comercială „X" 82
6.2.1.1. Analiza situaţiei riscului de credit. 83
6.2.1.2. Analiza situaţiei riscului de lichiditate 85
6.2.1.3. Analiza situaţiei riscului ratei dobânzii 91
6.2.1.4. Analiza situaţiei riscului valutar 94
6.2.1.5. Analiza situaţiei riscului de insolvabilitate 96
6.3. Analiza riscurilor la banca comercială „X" sucursala „A" 98
6.3.1. Analiza situaţiei riscului de credit 98
6.3.2. Analiza situaţiei riscului de lichiditate 106
6.3.3. Analiza situaţiei riscului ratei dobânzii 113
6.3.4. Analiza situaţiei riscului valutar 117
6.4. Consideraţii teoretice privind managementul riscurilor bancare 122
6.4.1. Căi de reducere a riscului de credit 122
6.4.2. Căi de reducere a riscului de lichiditate 130
6.4.3. Căi de reducere a riscului ratei dobânzii 135
6.4.4. Căi de reducere a riscului valutar 138
6.4.5. Căi de reducere a riscului de insolvabilitate 141
6.5. Posibilităţi de reducere a riscurilor în activitatea bancară (pe exemplul băncii comerciale „X") 143
6.6. Profitul bancar şi managementul strategic al băncilor 149

6.6.1. Profitul bancar 149
6.6.2. Managementul strategic al băncilor 150
6.6.2.1. Obiectivele strategiei bancare 156
6.6.2.2. Tipuri de strategii bancare 157
6.6.2.3. Condiții de viabilitate a strategiei bancare 160
6.7. Instrumentele procesului decizional în managementul bancar 161
6.7.1. Procesul decizional în managementul bancar 161
6.7.2. Instrumente utilizate în managementul bancar 163
6.8. Rolul managementului bancar în obținerea performanțelor băncii 168
6.8.1. Conceptul de performanțe bancare 168
6.8.2. Organizarea băncii pentru urmărirea profitabilității 170
6.8.3. Rolul managementului bancar în obținerea performanțelor băncii 171
6.9. Influența factorilor de mediu asupra performanțelor financiare ale unei bănci 174
6.9.1. Mediul unei bănci 174
6.9.2. Metode de analiză a mediului unei bănci 178
6.10. Aspecte și tendințe actuale în managementul bancar 180

Partea a III-a
Riscul la nivelul sistemului bancar din România

Capitolul 7. Repere ale administrării riscurilor semnificative bancare – cazul României 185
7.1. Scurtă incursiune în situația sistemului bancar românesc contemporan 185
7.1.1. Contextul „crizei financiare mondiale" – cauze, efecte și posibile implicații asupra sistemului bancar românesc 191
7.2. Factori potențiali generatori de riscuri la nivelul băncilor 194
7.3. Tipologia riscurilor și semnificațiile acestora în activitatea bancară 196
7.3.1. Preocupări internaționale și naționale în domeniul reglementării riscurilor bancare 197
7.3.2. Teorii, teze și școli de gândire în domeniul riscurilor bancare 205
7.3.2.1. Abordări naționale 205
7.4. Elemente de bază ale managementului riscurilor bancare 213

Capitolul 8. Gestiunea riscului de credit 217
8.1. Semnificația riscului de credit și a riscurilor bancare asociate 217
8.2. Tehnici și metode de identificare și limitare a riscului de credit 220
8.2.1. Cunoașterea clientelei – premisă a gestiunii prudente a riscului de credit 220
8.2.2. Analiza solicitanților de credite 222

8.2.2.1. Analiza persoanelor fizice 223
8.2.2.2. Analiza persoanelor juridice 228
8.2.2.2.1. Analiza calitativă 228
8.2.2.2.2. Analiza cantitativă 230
8.2.3. Garantarea creditelor 234
8.2.4. Instituții suport în evaluarea riscului de credit – Centrala Riscurilor Bancare și Biroul de Credit 237
8.2.5. Monitorizarea creditelor acordate 243
8.2.5.1. Constituirea de provizioane specifice de risc de credit 249
8.3. Determinarea cerințelor de capital pentru riscul de credit 254
8.3.1. Cuantificarea riscului de credit prin abordarea standard 255
8.3.1.1. Determinarea calității creditului 264
8.3.1.1.1. Ratingurile furnizate de instituțiile externe de evaluare a creditului 264
8.3.1.1.2. Evaluări externe ale creditului efectuate de agențiile de creditare a exportului 271
8.3.2. Cuantificarea riscului de credit prin abordarea bazată pe modele interne de rating 271
8.4. Controlul riscului de credit 287

Capitolul 9. Gestiunea riscului operațional 289
9.1. Accepțiunile riscului operațional bancar și ale riscului juridic asociat 289
9.2. Etapele administrării riscului operațional bancar 292
9.3. Cuantificarea riscului operațional bancar 315
9.3.1. Abordarea de bază 316
9.3.2. Abordarea standard și abordarea standard alternativă 318
9.3.3. Abordarea avansată de evaluare 323

Capitolul 10. Gestiunea riscului de piață 327
10.1. Abordări normative fundamentale și tipologia riscului de piață 327
10.2. Determinarea cerințelor de capital pentru riscul de piață 330
10.2.1. Cuantificarea riscului de poziție – element de sinteză pentru riscul ratei dobânzii și de preț a instrumentelor financiare 330
10.2.2. Cuantificarea riscului de decontare/livrare și pentru tranzacțiile incomplete 343
10.2.3. Cuantificarea riscului valutar 344
10.2.4. Cuantificarea riscului de marfă 346
10.2.5. Modele interne pentru calcularea cerințelor de capital pentru riscul de piață 350
10.2.5.1. Metode de evaluare a pozițiilor pe titluri de capital și pe titluri de creanță 357

Capitolul 11. Gestiunea riscului de lichiditate 359
11.1. Delimitări conceptuale privind riscul de lichiditate 359
11.2. Principii de bază ale managementului riscului de lichiditate 361
11.3. Metodologii de măsurare şi monitorizare a riscului de lichiditate 364

Capitolul 12. Adecvarea la riscuri a capitalului instituţiilor de credit 371
12.1. Analiza solvabilităţii bancare – rolul capitalului unei societăţi bancare 371
12.2. Reglementări privind solvabilitatea bancară 372
12.2.1. Structura capitalului 372
12.2.2. Valoarea minimă şi modul de vărsare a capitalului social 373
12.3. Rata solvabilităţii bancare 373
12.3.1. Acordul de la Basel 375
12.3.2. Consecinţele introducerii ratei de solvabilitate (norma Cooke) 376
12.3.3. Acordul Basel II 378
12.3.4. Impactul Noului Acord de la Basel 385
12.3.5. Exemplificarea calculului indicatorilor de solvabilitate la Banca „A" 390
12.4. Indicatorii adecvării capitalului 394
12.4.1. Coeficientul fondurilor proprii şi al resurselor permanente (C_{FPRP}) 394
12.4.2. Coeficientul de divizare al riscurilor 395

Partea a IV-a
Politici de prudenţă bancară şi minimizarea riscurilor. Analiza performanţelor bancare

Capitolul 13. Principii, reglementări şi strategii de prudenţialitate bancară europene şi internaţionale 399
13.1. Cerinţe cu privire la nivelul minim de solvabilitate 401
13.1.1. Acordul de la Basel privind criteriile de dimensionare a solvabilităţii minime 402
13.1.2. Directivele Uniunii Europene privind adecvarea Capitalului 405
13.1.3. Noua convergenţă internaţională privind criteriile de dimensionare a solvabilităţii minime – Basel II 407
13.2. Cerinţe cu privire la diviziunea şi limitarea riscurilor 409
13.3. Cerinţe privind tratarea diferenţiată a creditelor şi constituirea de provizioane 412
13.4. Cerinţe privind nivelul minim de lichiditate 418
13.5. Cerinţe privind poziţia valutară 421
13.6. Cerinţe privind administrarea resurselor şi a plasamentelor 425

13.7. Cerințe prudențiale privind extinderea rețelei de sucursale și alte sedii secundare ale băncii 426
13.8. Impactul reglementărilor prudențiale asupra strategiilor bancare 428
13.9. Limitele și riscurile reglementărilor prudențiale 430

Capitolul 14. Performanțe bancare și indicatori de referință 435
14.1. Performanța globală a unei bănci 435
14.1.1. Modelul rentabilității capitalului (ROE) 440
14.1.2. Rata rentabilității economice (ROA) 441
14.2. Estimarea probabilității de insolvabilitate 443
14.3. Echilibrul între lichiditate și profitabilitate 445

Capitolul 15. Analiza interdependenței profit-risc 449
15.1. Optimizarea raportului risc-profit 449
15.2. Analiza interdependenței profituri-riscuri și elaborarea de prognoze de performanță 457
15.3. Interpretarea rezultatelor analizei interdependenței profit-risc 460
15.4. Simularea interdependenței profit-risc pornind de la structura bilanțului bancar 465

Bibliografie 473

Anexe 475

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sensul lucrării

Lucrarea de față se circumscrie unei preocupări a noastră, manifestată în domeniul managementului riscului și în special al celui caracteristic activității bancare. Analiza riscului impune o paletă vastă de instrumente, iar interpretările rezultatelor sunt foarte sensibile la modificările mediului economic extern, în special cel european.

Dorința exprimată a noastră a fost de a prezenta, într-o manieră analitică, modul în care se poate realiza gestiunea riscului bancar, ținând cont de practica internațională în domeniu, pentru a reuși să structurăm un algoritm de lucru necesar atât specialiștilor din domeniul bancar, ca și material spre reflecție în vederea îmbunătățirii dimensiunii practice a activității lor pornind de la considerente teoretice și de bune practici, cât și a studenților de la masterat, doritori să simuleze în cadrul lucrărilor practice gestiunea riscului bancar, în vederea însușirii tehnicilor de bază necesare unui bun specialist.

Demersul a pornit de la abordarea teoriilor financiare privite în evoluție, referitoare la riscurile și performanțele financiare, care s-au concretizat într-o serie de judecăți de valoare ce au îmbrăcat mai multe forme și denumiri, începând cu școala clasică până în prezent, fiecare dintre acestea reprezentând un pas în descifrarea managementului bancar și a rolului acestuia în dezvoltarea activității bancare.

O prezentare a conținutului managementului performanțelor globale în strânsă legătură cu riscurile asociate a devenit astfel de maximă necesitate, ca și analiza sintetică a caracteristicilor sistemului bancar din România. Analiza riscurilor semnificative în cadrul sistemului bancar din România, a indicatorilor ce se pot calcula s-a realizat printr-o îmbinare a noțiunilor teoretice cu cele practice pentru a permite o radiografie a stării de fapt, dar și de a da sugestii în vederea îmbunătățirii și perfecționării activității bancare.

Sensibilitatea mediului economic actual ne face să tratăm cu destul de mare prudență (o conduită caracteristică managerului activității bancare) analiza mediului internațional, fiind însă de acord cu două mari axiome: prima se referă la faptul că băncile vor avea de-a lungul timpului, și aici facem o predicție, un rol foarte important în activitatea umană, a doua că în mod cert funcțiile băncilor viitorului vor fi mult diferite, în sensul multiplicării acestora, față de cele actuale.

Deși suntem adepți ai ideii că banii nu vor dispărea (în special datorită efectelor psihologice asupra inconștientului uman), nu putem să nu citām din Alvin și Heidi Toffler: „Economia viitorului este oarecum diferită. Vezi tu, în

viitor, banii nu există în secolul al XXIV-lea. Aşa spune căpitanul navei Entreprise, Jean-Luc Picard, în filmul ştiinţifico-fantastic Start Treak: First Contact. Până atunci s-ar putea să nu mai existe nici capitalismul, iar dispariţia sa ar putea surveni cu mult înaintea anului 2300."

Provocările zilei de mâine sunt multiple şi cu atât mai mult, spiritul vizionar trebuie să se manifeste pentru a permite societăţii umane să se dezvolte în legătură cu nevoile, aspiraţiile, cerinţele generaţiilor viitoare. Globalizarea, sub toate aspectele sale, a fost mai întâi un proces dezvoltat de sistemul bancar internaţional, lucru datorat în special „bancarizării" economiilor şi dezvoltării comerţului liber pe areale întinse.

Sensibil la acest lucru, sistemul bancar a încercat să controleze, pe cât posibil, riscurile induse de acest proces, existând în acest sens acorduri internaţionale pentru limitarea şi controlul riscurilor, în special al riscului de insolvabilitate, care stau la baza diversificării conceptului de acoperire a riscurilor bancare.

Aderarea României la Uniunea Europeană şi dificultăţile procesului de implementare a monedei unice reprezintă, totodată, fenomene de prim-plan care afectează managementul riscurilor bancare şi care vor duce la regândiri ale strategiilor bancare, în vederea maximizării performanţelor bancare în condiţii de risc controlabil.

Falimentele bancare răsunătoare din ultima perioadă au dus la identificarea unui „nou" (a se citi vechi) actor al sistemului bancar, şi anume statul. Lipsa de instrumente de reglementare insuficient dezvoltate în raport cu dinamica diversificării modalităţilor de creditare şi dezvoltării instrumentelor financiare sintetice de ultimă „generaţie" a determinat o criză a sistemului bancar internaţional, dublată de o neîncredere incipientă. Rolul statului a devenit mult mai important ca şi garant al sistemului bancar şi mai puţin ca jucător economic.

În faţa atâtor provocări, lucrarea noastră se doreşte a fi un bloc de piatră, pentru un cap de pod, care să permită o abordare modernă, europeană, vizionară asupra fenomenului financiar bancar.

Dorim să mulţumim tuturor celor care au făcut posibilă apariţia acestei lucrări şi, de asemenea, celor care ne vor face observaţii pertinente pe marginea materialului lucrării.

Semnele timpului ne vor face şi pe noi să ne îmbogăţim conţinutul ideilor. Când vom considera că avem ceva de spus, vom reveni ca şi spirite libere cu înclinaţie spre cugetare şi maximă reflecţie.

2009, noiembrie

Autorii

Partea I

Teorii monetar-financiare privind riscul performanțelor bancare

Capitolul 1

Teoriile creditului şi ale dobânzii

Privite în evoluție, cercetările privind performanțele financiare s-au concretizat într-o serie de judecăți de valoare ce au îmbrăcat mai multe forme şi denumiri, începând cu şcoala clasică până în prezent, fiecare dintre acestea reprezentând un pas în descifrarea performanțelor financiare şi a rolului lor în activitatea bancară.

În dezvoltarea concepțiilor asupra riscului şi performanțelor financiare ale băncilor un aport deosebit l-au avut teoriile monetar-financiare, dintre care cele mai importante sunt:

1.1. Teoria creditului

Observând că economia dispune de resurse neutilizate sub formă de pământuri nelucrate şi forță de muncă liberă, John Law[1] (1671-1729) a considerat că ceea ce lipsea erau mijloacele monetare necesare pentru a aduce în circuitul economic resursele respective. În opinia economistului englez, *„creditul este monedă"* şi, de aceea, cu ajutorul său pot fi create mijloacele necesare pentru punerea în mişcare a forțelor economice neutilizate. Se pot

[1] Mark Blaug, *Teoria economică în retrospectivă*, vol. I, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992.

remarca aici, implicațiile teoriei banilor ca instrument tehnic al schimbului, Law identificând în mod greșit creditul cu moneda și moneda cu capitalul.

Ideile lui John Law au fost reluate în epoca modernă de economistul Mac Leod, care, bazându-se pe experiența acumulată de băncile engleze, a reformulat teoria creditului creator de capital, ajungând la următoarele concluzii mai importante:

- tot ce are putere de cumpărare este monedă, creditul conferind putere de cumpărare;
- creditul devine avuție;
- băncile creează creditul, sunt *„fabrici de credit"*, creatoare de capital.

În realitate, între împrumuturile acordate de deținătorii de resurse reale, efectiv disponibile, și împrumuturile acordate de deținătorii de mijloace de plată există o deosebire importantă. În primul caz, creditul exercită funcția de redistribuire a capitalurilor preexistente, provenite din acumularea prealabilă a unei părți din plusvaloare, în timp ce în al doilea caz, el exercită funcția de emisiune a unor mijloace de plată. Mijloacele de plată suplimentare devin, la rândul lor, forme de plasament ale capitalului real, numit în măsura în care în economie există un anumit capital suplimentar, creat ca valoare nouă în producție.

În concluzie, creditul poate să contribuie la mobilizarea capitalului, dar nu poate să creeze însuși acest capital. Deși perfecționarea sistemului de credit favorizează dezvoltarea economiei, creșterea venitului național constituie cauza primară a expansiunii creditului.

Având în vedere că în prezent capitalul bancar se împletește cu cel industrial, băncile, devin din simple mijlocitoare ale creditului, instituții de finanțare a economiei. Unii economiști contemporani preconizează o *„economie de credit"*, în care plățile ar urma să se facă cu instrumentele de credit create de către bănci. Economistul german A. Hahn[2], pornind de la premisele constituirii unei „economii fără numerar", ajunge la concluzia priorității activelor bancare față de pasivele deținute de aceste instituții. Principiul clasic *„depunerile fac credite"* este dublat de către Hahn cu altul, mai extins ca sferă de aplicabilitate – *„creditele fac depunerile"*, rezultatul împletirii acestora fiind creșterea cantității de monedă în circulație, creșterea cererii solvabile și majorarea prețurilor.

În concepția lui Friedrich A. Hayek[3], schimbările în creditul acordat depind de modificările ratelor dobânzii. Numai în cazul unei rate scăzute a

---

[2] *Ibidem*, pct. 1.

[3] A. Friedrich Hayek, *Monetary Theory and the Trade Cycle* (1929) și *Price an Production* (1931), New York. A.M. Kelley, 1967.

dobânzii, care a dominat inițial, va fi posibil împrumutul fondurilor existente, furnizarea fondurilor, iar scăderea ratei dobânzii va depinde de cantitatea de fonduri suplimentare apărute și de așteptările întreprinzătorilor care doresc să-și dezvolte producția, legate de profit.

Principalii factori care modifică creditul sunt:

- schimbări structurale în politica monetară (modificările cererii sau modificările ratei consumului);
- operațiile la nivelul pieței, inițiate de autoritatea monetară (open market);
- lichiditatea bancară, inspirată de schimbările apărute în comportamentul firmelor.

1.2. Teorii monetare ale dobânzii

Importanța dobânzii, oricare ar fi teoria monetară care încearcă să o explice, se manifestă în unele funcții economice caracteristice economiei de piață contemporane și în mod particular, în aprecierea performanțelor financiare ale instituțiilor de credit. Dobânda asigură echilibrarea monetară a pieței interbancare prin echilibrul cererii și ofertei de capitaluri monetare (fonduri de împrumut sau fonduri lichide). Dobânda este un instrument fundamental al politicii monetare, prin intermediul modificării nivelului său, autoritatea monetară influențează expansiunea creditului și cantitatea monedei scripturale. De asemenea, dobânda este utilizată în influențarea inflației și a deflației, în mobilizarea economiilor latente și determinarea nivelului investițiilor. Evoluția dobânzii ce decurge fie din cerințele spontane ale dezvoltării economice, fie din ansamblul politicilor monetare și de credit, are un rol deosebit în orientarea și dirijarea tendințelor economice în general și în aprecierea performanțelor financiare ale sistemului bancar.

Optimizarea în funcție de potențialul ei și de cerințele reale ale economiei reprezintă o chestiune majoră pentru îmbunătățirea performanțelor financiare ale instituțiilor de credit.

Performanța nu se poate realiza decât în cadrul unei gestiuni performante, care asigură echilibrul economic și financiar, posibil de realizat, la condițiile existente și profitul cel mai ridicat.

Economiști clasici și neoclasici au acordat atenția cuvenită dobânzii, elaborând teorii care identifică dobânda și factorii care influențează nivelul acesteia.

1.2.1. Teoria fondurilor de împrumut

Conform teoriei, participanții pe piață sunt: persoane fizice, persoane juridice, guvernul și investitorii străini. Teoria definește fondurile de împrumut ca totalitatea disponibilităților pe care le oferă cei care dau cu împrumut și nevoia de credite a solicitanților.

Nivelul ratei dobânzii este determinat de punctul de intersecție „d" (punctul de echilibru) al cererii și ofertei fondurilor de împrumut (figura 1.1). Cererea de credit este determinată de nevoia de bani a tuturor participanților pe piață. Oferta reprezintă disponibilul celor care dau cu împrumut.

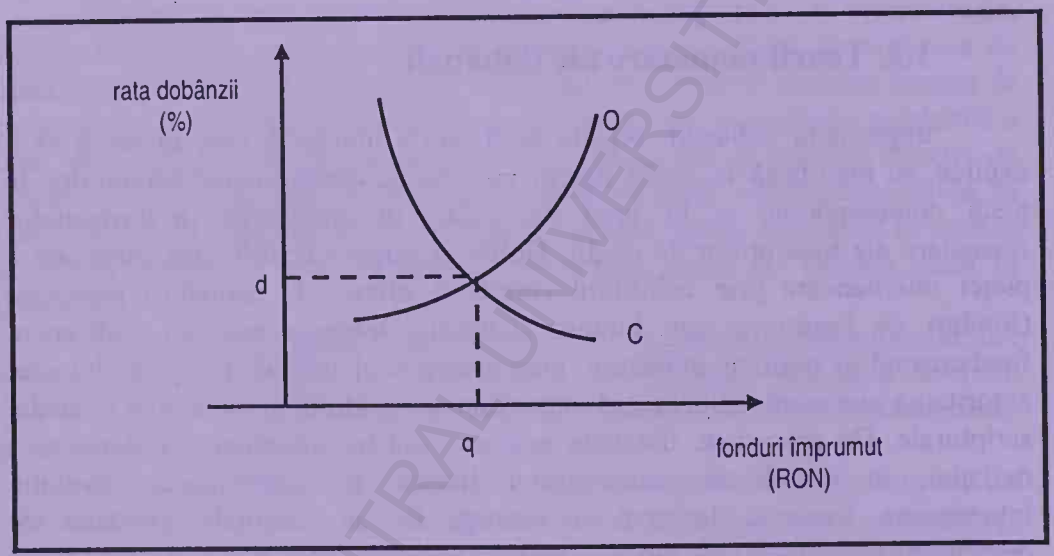

O – oferta de fonduri
C – cererea de fonduri

Fig. 1.1. **Cadrul fondurilor de împrumut**

Curba cererii de fonduri are o evoluție descrescătoare, deoarece solicitanții de fonduri preferă sume mari de fonduri de împrumut la un nivel scăzut al ratei dobânzii.

Curba ofertei de fonduri are o evoluție crescătoare, indicând faptul că, cei care oferă fonduri sunt dispuși să ofere la un nivel ridicat al ratei dobânzii. Volumul ofertei și al cererii fondurilor de împrumut este determinat de o serie de factori care influențează comportamentul participanților pe piață, astfel:

BCU CLUJ-NAPOCA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.2.1.1. Oferta de fonduri de împrumut

Persoanele fizice ce dispun de exces de venituri față de cheltuielile pentru bunurile de consum pot să-şi reducă sumele de bani în cash prin transformarea acestora în active financiare cu grad ridicat de lichiditate, pot să-şi investească stocul de bogăție în active financiare, sau pot să economisească în prezent pentru cheltuielile viitoare cu sănătatea, achiziții de bunuri etc.

Oferta de fonduri de împrumut ale persoanelor fizice este determinată de nivelul ratei de recuperare a investiției în active financiare față de câştigurile prognozate din investițiile reale şi gradul de risc pe care-l comportă investițiile financiare. Nu este suficient ca un activ financiar să ofere un câştig mai mare dacă probabilitatea de a-l recupera este extrem de scăzută. Deci, oferta de fonduri de împrumut ale persoanelor fizice variază, aşadar, cu câştigurile prognozate, variabilitatea câştigului (ca o măsură a riscului), nevoile pentru cheltuielile viitoare şi bogăția lor totală.

Persoanele juridice au deseori exces de cash (care apare datorită unor nepotriviri dintre fluxurile de venituri şi cheltuieli) pe care-l investesc în vederea fructificării. Factorul determinant al ofertei de fonduri de împrumut a persoanelor juridice este mărimea câştigului prognozat, ajustat cu riscul pe care-l comportă investițiile financiare față de investițiile reale.

Guvernul afectează oferta de fonduri, fie mărind-o, fie micşorând-o. Micşorarea ofertei de fonduri se realizează prin vânzarea titlurilor de valoare de către stat, iar mărirea ofertei de fonduri se realizează prin răscumpărarea titlurilor, influențând astfel creşterea masei monetare. Creşterea masei monetare duce la creşterea volumului fondurilor disponibile pentru consum şi economii.

Investitorii străini vând titlurile de valoare ale unei țări ca alternative la titlurile de valoare proprii, interne. Dacă câştigurile prognozate, ajustate cu riscul pe care-l comportă titlurile unei țări, sunt mai mari decât în propria țară, atunci fondurile de împrumut migrează spre țara respectivă şi astfel, investitorii străini măresc oferta de fonduri de împrumut.

1.2.1.2. Cererea de fonduri de împrumut

Persoanele fizice împrumută pentru a-şi cumpăra bunuri de folosință îndelungată, făcând apel mai mult la credite în condițiile când costul creditului le este accesibil. Apelarea la credite fie pentru automobile şi locuințe este determinată în primul rând de mărimea avansului şi a ratelor lunare şi mai puțin de costul creditului.

Persoanele juridice împrumută fie pentru a-şi finanța nevoile de stocuri, fie pentru realizarea unor investiții.

Volumul creditului pe care-l pot împrumuta depinde de cash-flow-ul intern generat de activitatea întreprinderii. Dacă cash-flow-ul este mare, ei vor împrumuta mai puțin decât dacă cash-flow-ul este mic.

Guvernul este *„clientul semnificativ"*. Statul face apel la împrumuturi fie pentru finanțarea dezechilibrelor bugetare temporare ca urmare a necorelării veniturilor cu cheltuieli, pentru realizarea unor investiții productive sau pentru acoperirea deficitului bugetar.

Împrumuturile statului sunt contractate atât pe piața internă, cât și pe piața externă. Ele nu sunt sensibile la rata dobânzii, deoarece cheltuielile trebuie efectuate indiferent de costul creditului. Investitorii străini caută cele mai ieftine surse de fonduri.

Fondurile sunt puse la dispoziția investitorilor străini de către instituții financiar-bancare naționale.

De cele mai multe ori, împrumuturile sunt solicitate de întreprinderile străine care acționează pe teritoriul statului creditor.

1.2.1.3. Schimbări în oferta și cererea fondurilor de împrumut

După teoria fondurilor de împrumut, nivelul dobânzii este determinat de punctul de echilibru dintre cererea și oferta de fonduri de împrumut.

Nivelul ratei dobânzii va crește când cererea pentru fonduri de împrumut devansează oferta de fonduri și va scădea când cererea de fonduri de împrumut scade față de oferta de fonduri de împrumut.

Problema care se pune este aceea de a determina cauzele care determină schimbările în cererea și oferta de fonduri de împrumut.

Examinând curbele C și O (figura 1.1), se constată că orice schimbare în nivelul ratei dobânzii determină o mișcare de-a lungul curbelor C și O.

Astfel, schimbările în nivelul ratei dobânzii antrenează schimbări în volumul cererii sau volumul ofertei de fonduri. Orice factor care afectează oferta de fonduri de împrumut va determina o deplasare a curbei O. Orice factor care afectează cererea pentru fondurile de împrumut va determina o deplasare a curbei C.

Să considerăm situația când statul își va crește cheltuielile pentru investiții în infrastructura orașelor.

Această creștere va fi finanțată prin emisiuni de titluri de stat pe termen lung. Impactul acestui împrumut de stat asupra volumului fondurilor de împrumut poate fi evidențiat printr-o creștere a cererii fondurilor de împrumut de la q la q_1, deci o deplasare a curbei cererii de fonduri de împrumut de la C la C_1 (în condițiile în care comportamentul celorlalți participanți pe piață rămâne constant) și ridicarea punctului de echilibru al ratei dobânzii de la d la d_1 (figura 1.2).

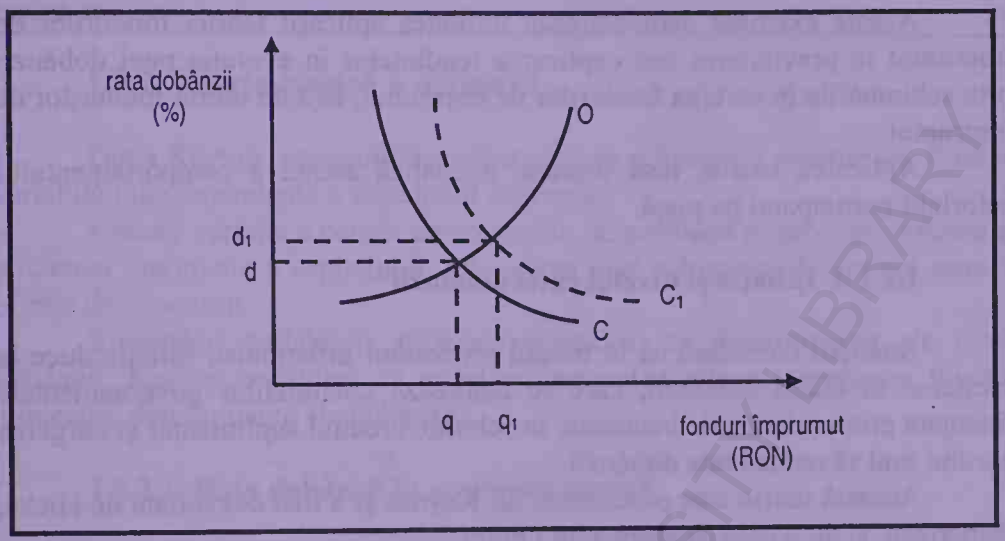

Fig. 1.2. **Creşterea cheltuielilor statului**

Să presupunem o altă situaţie când, datorită riscului de ţară, investitorii străini au o reţinere în achiziţionarea titlurilor de valoare de pe piaţă.

Aceasta va determina o diminuare a ofertei fondurilor de împrumut de la q la q_1 şi din o deplasare a curbei ofertei fondurilor de împrumut de la O la O_1.

Cu investitori mai puţini, titlurile de valoare pot fi vândute numai la un nivel al dobânzii mai mare, ceea ce atrage modificarea punctului de echilibru de la d la d_1 şi deci creşterea nivelului ratei dobânzii (figura 1.3).

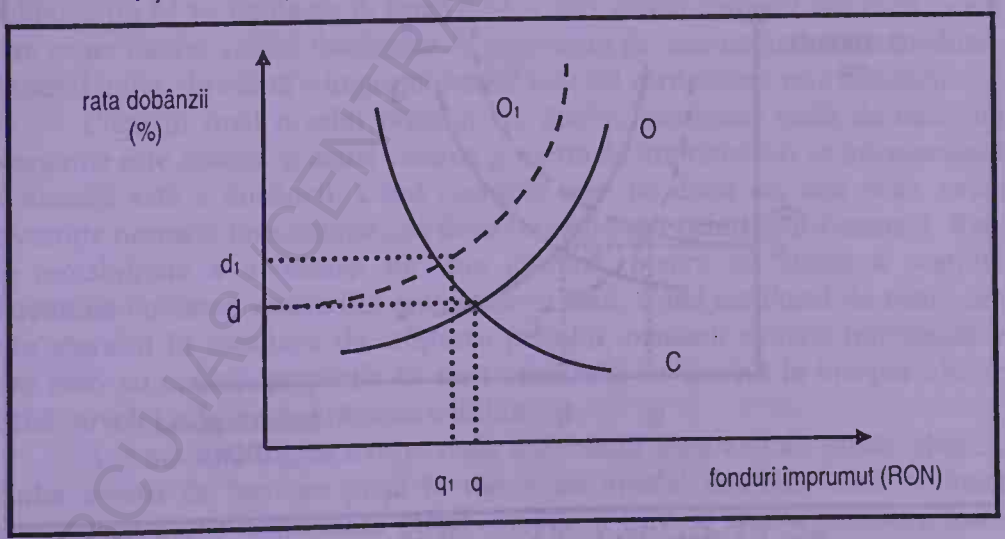

Fig. 1.3. **Investitorii străini reduc oferta de fonduri**

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Aceste exemple demonstrează utilitatea aplicării teoriei fondurilor de împrumut în previziunea sau explicarea tendințelor în evoluția ratei dobânzii prin schimbările în cererea fondurilor de împrumut, față de oferta fondurilor de împrumut.

Aplicarea teoriei însă impune o analiză atentă a comportamentului celorlalți participanți pe piață.

1.2.1.4. Inflația și nivelul ratei dobânzii

Analiștii consideră că în timpul procesului inflaționist, inflația duce la creșterea nivelului dobânzii, care se datorează cheltuielilor guvernamentale finanțate prin emiterea de bancnote; în schimb, creditul suplimentar și curgerea aurului tind să reducă rata dobânzii.

Această teorie este precedentă lui Keynes și a fost dezvoltată de Hicks, Robertson, și de școala suedeză a lui Ohlim.

Examinând curbele C, C_1 și respectiv O și O_1, observăm din figura 1.4, că există o relație directă între nivelul ratei dobânzii și nivelul ratei inflației. Ratele dobânzii scad când nivelul ratei inflației este mic. Dacă rata inflației crește, băncile vor avea rețineri în acordarea creditelor, deoarece câștigurile viitoare din dobânzi vor scădea. Clienții, dimpotrivă, vor solicita mai multe credite, pentru a plăti o dobândă care se devalorizează în timp.

În această situație, cererea de fonduri de împrumut crește, iar oferta de fonduri de împrumut scade și deci ratele dobânzii de piață vor crește (figura 1.4).

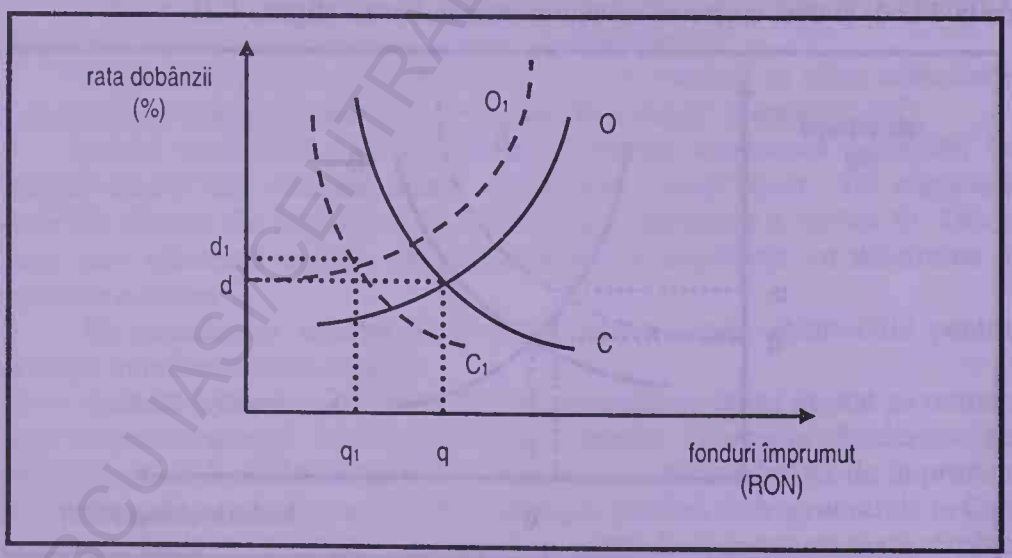

Fig. 1.4. **Rata dobânzii în condițiile creșterii inflației**

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.2.2. Teoria clasică a dobânzii

După Keynes, economiile se formează ca o funcție a veniturilor, fiind o variabilă interdependentă a sistemului economic.

Fiecare variație a cererii de economii, determinată printr-o modificare a eficienței marginale a capitalului, este cauza unei schimbări de același sens a ofertei de economii.

Eliminând variabilele economii-investiții, ca determinante ale ratei dobânzii, Keynes consideră că astfel se vor putea releva importante funcții monetare, determinante ale dobânzii.

1.2.2.1. Rata dobânzii în economia clasică

Rata dobânzii în economia clasică se determină pe piața împrumutului, ceea ce Keynes a numit „piața gajurilor". Rata în bani a dobânzii depinde de cererea și oferta de fonduri de împrumut, identificată cu investițiile și respectiv economiile.

În teoria clasică, rata dobânzii pe piață nu este determinată de cantitatea de bani existentă în circulație, întrucât economiștii clasici au susținut teoria reală a dobânzii. Rata dobânzii este determinată în ultimă instanță, de aceleași forțe reale care guvernează rata profitului de capital, pentru că la echilibru, cele două rate sunt egale. Acest rezultat este un corolar al afirmației conform căreia, dublarea lui M va dubla pe P. Dacă 2 M = 2 P, atunci oamenii vor oferi și vor cere exact dublul valorii fondurilor de împrumut de care depinde rata dobânzii. Excesul inițial de ofertă a împrumuturilor este cel care reduce rata dobânzii.

Când în final nivelul prețului s-a dublat, cantitatea reală de bani din economie este aceeași și astfel cererea și oferta de împrumuturi se intersectează la aceeași rată a dobânzii. Când costurile sunt de două ori mai mari, orice investiție necesită împrumuturi de două ori mai mari pentru a fi finanțată. Rata de rentabilitate a investiției nu este afectată, pentru că dublarea costului determină dublarea veniturilor anticipate în bani. Când surplusul de bani cash este absorbit în circulație de creșterea prețului, oamenii solicită împrumuturi mai mari cu aceeași proporție cu care băncile și-au crescut la început oferta; astfel, nivelul echilibrului rămâne neschimbat.

Aceasta este logica teoriei reale a dobânzii susținută de școala clasică. Curba cererii de bani pe piață în raport cu nivelul dobânzii este înclinată negativ, dar curba echilibrului pieței – locul în care se află la echilibru toate cuplurile cerere-ofertă – este întotdeauna orizontală (vezi figura 1.5).

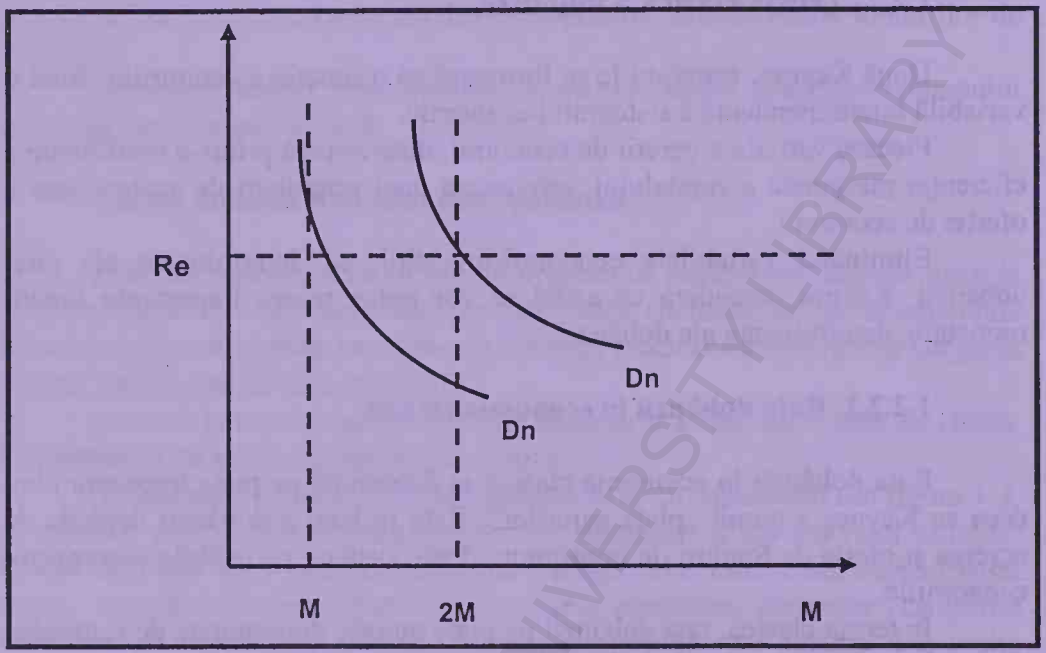

Fig. 1.5. **Curba echilibrului pieței**

Individul va solicita mai mulți bani când rata dobânzii scade, în același timp ce prețurile absolute rămân aceleași. Dar dacă el economisește bani pentru realizarea tranzacției, el va dori să rețină exact de două ori mai mulți bani, la o anumită rată a dobânzii, când prețurile s-au dublat. Generalizând acest rezultat pentru toți indivizii, vom ajunge la concluzia clasică a invariației ratelor dobânzii în raport cu oferta de bani.

1.2.2.2. Riscul în teoria clasică a dobânzii

În teoria clasică a lui Keynes[4] volumul investițiilor este influențat de două feluri de riscuri, între care de obicei nu se face distincție, dar a căror delimitare este importantă. Primul este riscul întreprinzătorului sau al celui care ia bani cu împrumut și izvorăște din propriile sale îndoieli în ceea ce privește probabilitatea că va obține într-adevăr venitul pe care speră să-l obțină. Când un om expune banii proprii primejdiei de a suferi pierderi, acesta este singurul risc care contează.

[4] J.M. Keynes, *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor,* Ed. Științifică, București, 1970.

Dar acolo unde există relații de credit sistematice, prin care se înțelege acordarea de împrumuturi pe bază de garanții imobiliare sau personale, apare un al doilea tip de riscuri, acela pe care îl putem denumi riscul celui ce dă bani cu împrumut. Acest risc este legat ori de o nesiguranță de ordin moral, adică de insolvabilitate deliberată sau de alte mijloace, eventual chiar legale, de sustragere de la îndeplinirea obligațiilor, ori de posibila insuficiență a garanției, adică de insolvabilitate involuntară provocată de nerealizarea așteptărilor. La acestea se poate adăuga și o a treia sursă de riscuri, și anume o posibilă modificare nefavorabilă a valorii etalonului monetar, care face ca un împrumut bănesc să fie în măsura respectivă mai puțin sigur decât un bun imobiliar, deși este de presupus că această posibilitate a și fost reflectată și deci înglobată, integral sau parțial, în prețul bunurilor imobiliare de uz îndelungat.

Primul tip de riscuri constituie, într-un anumit sens, un cost social real, deși este susceptibil de a fi micșorat prin egalizarea riscurilor și printr-o mai mare precizie a previziunilor. Al doilea tip însă este un adaos net la costul investițiilor, care nu ar exista dacă debitorul și creditorul ar fi una și aceeași persoană. Mai mult, el implică parțial o dublare a mărimii riscului întreprinzătorului, care trebuie să fie adăugat de două ori la rata pură a dobânzii pentru a se obține minimul de randament viitor care va determina efectuarea investițiilor. Căci dacă o afacere este riscantă, va fi nevoie de o diferență mai mare între randamentul scontat de cel ce ia bani cu împrumut și rata dobânzii la care el va considera că merită să contracteze împrumutul; pe de altă parte, din aceleași motive va fi nevoie de o diferență mai mare între dobânda percepută de creditor și rata pură a dobânzii pentru a-l determina să dea bani cu împrumut (exceptând cazurile când cel ce ia bani cu împrumut este atât de puternic și de bogat, încât are posibilitatea de a oferi garanții excepționale). Speranța într-un rezultat foarte favorabil, care poate servi drept compensare a riscului în mintea debitorului, nu are cum să-l consoleze pe creditor.

1.2.2.3. Teoria preferinței pentru lichiditate a lui Keynes

Cele trei aspecte ale preferinței pentru lichiditate pot fi explicate prin următoarele mobiluri[5]:

a) Mobilul venitului

Unul din motivele pentru a păstra bani lichizi îl constituie nevoile ce apar în intervalul de timp dintre încasarea venitului și cheltuirea lui. Vigoarea cu care acest mobil acționează în direcția luării deciziei de a păstra o anumită

[5] J.M. Keynes, *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*, Ed. Științifică, București, 1970.

sumă de bani în numerar depinde mai ales de mărimea venitului şi de durata normală a intervalului dintre încasarea şi cheltuirea lui. Acesta este aspectul sub care conceptul de viteză de circulaţie a banilor în raport cu venitul se dovedeşte cât se poate de adecvat.

b) Mobilul afacerilor

În mod similar, se păstrează bani lichizi pentru acoperirea necesităţilor în intervalul dintre momentul când se efectuează cheltuielile necesitate în desfăşurarea afacerilor şi momentul când se obţin încasări din vânzări; numerarul păstrat de intermediarii comerciali pentru acoperirea necesităţilor în intervalul dintre cumpărarea şi vânzarea mărfurilor este inclus în această categorie. Vigoarea cererii de acest gen depinde mai ales de valoarea producţiei curente (şi deci de venitul curent), cât şi de numărul celor prin mâna cărora trece producţia.

c) Mobilul precauţiei

Alte motive pentru a păstra bani lichizi sunt dorinţa de a fi pregătit pentru situaţii neprevăzute care ar necesita cheltuieli imediate şi pentru ocazii neaşteptate de a face achiziţii avantajoase, precum şi dorinţa de a păstra un bun cu valoare fixă în expresie bănească pentru achitarea unei obligaţii ulterioare, şi ea fixă în expresie bănească.

Vigoarea tuturor acestor trei tipuri de mobiluri va depinde în parte de faptul cât de ieftine şi sigure sunt metodele de obţinere a numerarului, atunci când se iveşte nevoia, printr-o formă sau alta de creditare momentană, mai ales prin depăşirea soldului contului la bancă (overdraft) sau printr-un echivalent al ei. De asemenea, vigoarea acestor mobiluri va depinde de costul relativ al deţinerii de numerar. Dacă numerarul poate fi păstrat numai renunţându-se la cumpărarea unui bun aducător de profit, aceasta măreşte costul şi astfel slăbeşte mobilul care îndeamnă la păstrarea unei anumite sume de bani lichizi.

Potrivit concepţiei keynesiste, motivul cel mai important al preferinţei pentru lichiditate este motivul speculativ, caracteristic unei economii monetare, fiind, după Keynes, o funcţie descrescândă a ratei dobânzii.

Se poate spune că preferinţa pentru lichiditate, determinată de speculaţie, tinde de a se majora odată cu mărimea ratei dobânzii, şi invers.

În consecinţă, a avea fonduri lichide este cu atât mai ieftin, cu cât este mai redusă rata dobânzii, şi cu atât mai scump, cu cât rata dobânzii creşte.

Pentru a demonstra acest fapt, Keynes construieşte curba preferinţei pentru lichiditate (vezi figura 1.6), care demonstrează că proporţia deţinerilor de economii în formă lichidă este cu atât mai mare, cu cât rata dobânzii este mai mare, şi că aceasta scade pe măsura scăderii nivelului ratei dobânzii.

Pe de altă parte, cu cât mai mare va fi oferta de monedă, cu atât se va diminua dobânda.

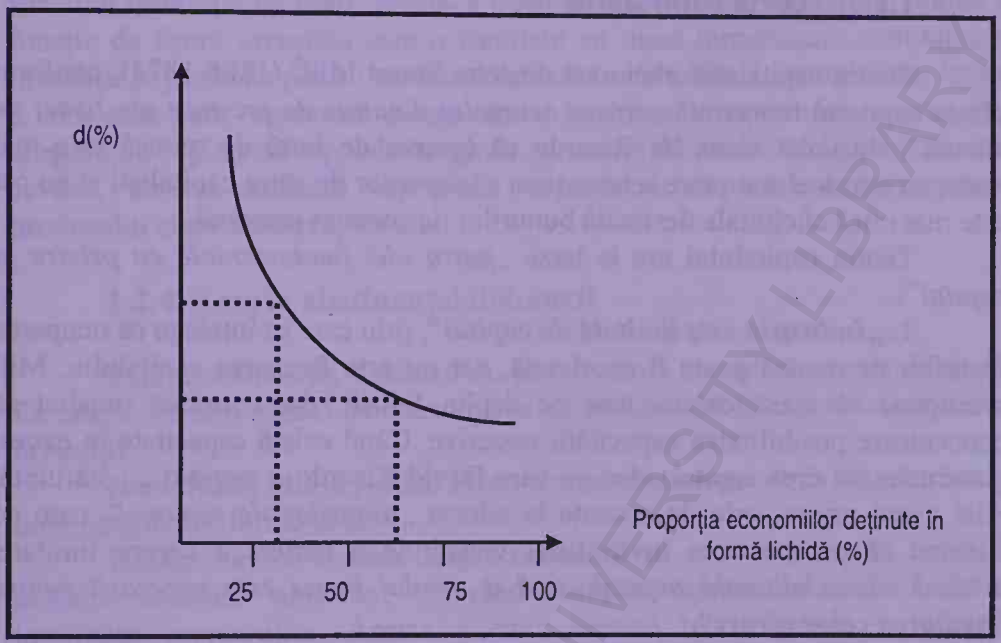

Fig. 1.6. **Curba preferinței pentru lichiditate**

În tratarea mobilului speculației este însă important să se facă distincție între modificările ratei dobânzii datorate unor variațiuni ale ofertei de bani pentru satisfacerea mobilului circulației, fără să fi avut loc vreo schimbare în funcția lichidității, și modificările datorate înainte de toate unor schimbări ale anticipărilor care afectează însăși funcția lichidității. Operațiunile pe piața liberă pot într-adevăr să influențeze rata dobânzii prin ambele canale, deoarece ele pot nu numai să schimbe cantitatea banilor, ci și să determine modificarea anticipărilor privind politica viitoare a băncii centrale sau a guvernului. Schimbările care intervin în însăși funcția lichidității, ca urmare a apariției unor informații noi care duc la revizuirea anticipărilor, vor fi adeseori discontinue și vor determina de aceea o discontinuitate corespunzătoare a modificării ratei dobânzii. Numai în măsura în care noile informații sunt interpretate diferit de către indivizi diferiți sau afectează diferit interesele individuale, va putea să aibă loc o creștere a volumului tranzacțiilor pe piața hârtiilor de valoare.

Este vorba despre măsurile (*open market operations*) prin care banca centrală își exercită în țările capitaliste controlul asupra sistemului monetar cumpărând și vânzând hârtii de valoare, mai ales obligațiuni de stat și bonuri de tezaur. Sunt considerate ca una din funcțiile principale ale băncii centrale, urmărind să influențeze nivelul și structura dobânzilor pe pieţele financiare și să determine o funcționare adecvată, fără zguduiri și stagnări, a acestora.

1.2.3. Teoria capitalului

Teoria capitalului elaborată de John Stuart Mill[6] (1806-1873), conform căreia capitalul reprezintă *„stocul acumulat dinainte de produse ale forței de muncă"*, dezvoltă ideea lui Ricardo că cererea de forță de muncă este mai mare, cu cât este mai mare reinvestirea câștigurilor de către capitaliști și cu cât este mai mică cheltuiala destinată bunurilor de consum personal.

Teoria capitalului are la bază *„patru idei fundamentale cu privire la capital"*.

1. ***„Industria este limitată de capital"***, prin care se înțelege că ocuparea locurilor de muncă poate fi accelerată, dar nu prin formarea capitalului. Mill presupune că acest capital este pe deplin folosit, dar continuă imediat să concentreze posibilitatea capacității excesive. Când există capacitate în exces, guvernele pot crea capital, idee pe care David Ricardo a negat-o cu stăruință. Aici avem prima serie de accente la adresa *„autorilor de renume"*, care au susținut că prospectarea investițiilor constituie o barieră a cererii limitate, arătând că, *„cheltuiala neproductivă a omului bogat este necesară pentru angajarea celor săraci"*.

2. ***„Acest capital este rezultatul economisirii"***, care are legătură cu a treia idee.

3. ***„Capitalul, deși este un rezultat al economisirii, este, cu toate acestea, consumat"***. Aceasta este desigur teorema lui Adam Smith privind *„economisirea este cheltuială"* sau indestructibilitatea puterii de cumpărare pe care o subliniază legea pieței elaborate de Say. Considerată în sens strict, ea implică identitatea lui Say, care neagă posibilitatea puterii în exces. Este evident că o mare parte din teorema *„economiile se cheltuiesc"*, i-a încurajat pe gânditorii clasici să ignore *„temporizarea"*, iar înțelesul ei a fost că economiile și investițiile determină cererea totală, efectivă, precum și cheltuielile de consum.

4. ***„Cererea de mărfuri nu este o cerere de forță de muncă."*** Leslie Stephen a descris-o odată ca, *„doctrina atât de rar înțeleasă încât înțelegerea ei completă este poate cel mai bun test pentru un economist"*. Cannan a denumit-o *„cea mai mare greșeală în teoria economică a timpurilor moderne"*, iar Jevons, Sidgwick și Nicholson au fost împotriva ei. Chiar Marshall, care întotdeauna i-a ținut parte lui J.S. Mill, a fost de acord că *„ea exprimă un înțeles rău"*.

Teoria capitalului elaborată de cercetătorul austriac W. St. Jevons conține toate ingredientele teorie elaborate de Böhm-Bawerk, cu excepția

[6] John Stuart, *Principiile economiei politice*, 1848.

stresului referinței de timp. Jevons a tratat productivitatea capitalului numai ca funcție de timp; investiția este o cantitate cu două dimensiuni: cantitatea de investiții și perioada pentru care cantitatea este investită. În consecință, Jevons a emis teza care reprezintă esența teoriei austriece a capitalului, anume că o creștere de capital corespunde lungimii perioadei de investire. După cum arată Jevons, nivelul dobânzii capitalului depinde de raportul dintre creșterea produsului și creșterea capitalului.

1.2.4. Teoria abstinenței dobânzii

Teoria abstinenței dobânzii nu este o teorie completă despre dobândă[7]. Ea este o teorie a ofertei de economii și nu se dezvoltă în raport cu cererea de investiții.

John Stuart Mill a preluat ideea teoriei abstinenței de la Nassan Senior, îmbunătățindu-i formularea.

Nassan Senior spunea despre economii că sunt realizate în condițiile costului constant subiectiv, ignorând complet diferențele individuale ale inutilității economiilor. Acesta a emis această teorie pentru a ridiculiza abstinența de la utilizarea curentă a venitului care îndurerează pe individul econom ce dispune de venituri mari. Teza *„recompensei pentru abstinență"* sugerează o justificare obișnuită venitului rentier.

Abstinența are două înțelesuri. Un înțeles este dat de Senior și se referă la sacrificiul depus pentru *„crearea"* capitalului: prin economisire, noi adăugăm ceva la valoarea proprietății noastre, lucru pe care îl putem realiza numai prin sustragerea de la consum al venitului altuia, care manifestă abstinență.

De aici, Senior arată că, câștigul pe seama proprietății moștenite este de natura rentei și nu a dobânzii. Dar stăpânul actual al proprietății moștenește averea bucurându-se de venitul altuia, care manifestă abstinență. În versiunea lui Senior, abstinența va dispărea într-o economie staționară în care economiile nete sunt zero.

Înțelesul dat de Casseli noțiunii de abstinență se referă la *„recompensa pentru abținerea de la consumul capitalului cuiva"*.

Oamenii nu se vor abține de la folosirea puterii de cumpărare; ei comandă numai ceea ce sunt siguri că vor consuma în viitor pentru orice cantitate dată în prezent. Ei vor insista să câștige dobândă, iar rata dobânzii,

---

[7] Mark Blaug, *Teoria economică în retrospectivă*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992.

după cum arată Mill, într-o anumită societate măsoară *„valoarea comparativă alocată prezentului şi viitorului"*.

Dacă singurul motiv este rata dobânzii pozitivă, puterea de cumpărare actuală este mai importantă decât puterea de cumpărare viitoare pentru că permite proprietarului să investească în producţie şi să câştige surplus net al veniturilor peste nivelul costurilor.

Însă într-o economie în creştere, oamenii preferă timpul pozitiv: faptul că rata dobânzii este pozitivă nu dovedeşte ca oamenii îşi vor consuma capitalul în absenţa recompensei pentru a-l menţine intact.

Rata dobânzii este determinată atât de productivitate, cât şi de abstinenţă.

Rolul abstinenţei este de a acţiona ca o frână în calea investiţiilor: dacă economisirea nu implică sacrificiu, rezerva de economii sporeşte la nesfârşit.

Teoria abstinenţei dobânzii presupune că economiile depind de rata dobânzii şi staţionează sau scad în funcţie de aceasta.

Adam Smith nu a sugerat niciodată că economisirea depinde de nivelul dobânzii sau de nivelul profitului din venit, dobânda este creată de preferinţă pură de timp.

Teoria abstinenţei dobânzii tinde să explice şi lipsa de capital.

Este posibil să creştem producţia viitoare la nesfârşit, investind mai mult şi consumând mai puţin în viitor. Dar rezultatele investiţiei prezente devin sesizabile numai după trecerea timpului: *„aşteptarea"* este implicată de orice act de investire. Capitalul se împuţinează pentru că rezerva de *„aşteptare"* este limitată.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 2

Teoriile privind operațiunile active ale băncii

Teoriile privind operațiunile active ale băncii sunt:

- teoria creditului comercial;
- teoria (doctrina) transferabilității;
- teoria veniturilor anticipate

2.1. Teoria creditului comercial

Porneşte de la necesitatea satisfacerii pozitive a cerințelor dilemei specifice băncii: lichiditate sau profit, ținând seama de relația inversă de proporționalitate între cei doi termeni.

În viziunea acestei teorii, banca este orientată pentru a promova, cu precădere, creditele autolichidabile, la rândul lor, cu valori materiale aflate în procesul de producție sau în stoc sub forma produselor finite. Există deci premise reale ca la vânzarea mărfurilor ce fac obiectul creditului să se creeze premise efective ale rambursării creditului.

Principiul prudenței este esențial în acordarea creditelor, anterior momentului acordării, ca şi exercitarea unui control atent asupra naturii, calității şi oportunității producției creditate, astfel întregul eşafodaj este fals şi poate genera consecințe periculoase, atât pentru bancă, cât şi pentru agentul economic creditat.

De fapt, un adevăr fundamental în activitatea de creditare este acela că niciun împrumut nu este autolichidabil, deoarece împrumuturile sunt garantate prin valoare exprimată în bani a mărfurilor respective, dar rambursarea efectivă poate proveni din alte surse, dacă agentul economic are continuitate în activitate.

Pe de altă parte, trebuie avute în vedere şi consecințele ce țin de contextul real al economiei: recesiune, inflație etc. Există deci pericolul ca piața să infime utilitate unora din procesele economice sau valorice materiale aduse în circuitul economic prin creditare şi astfel să se constate că oferta de monedă a fost exagerată, iar creditul a generat pur şi simplu inflația.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2.2. Doctrina transferabilității

Constă în modificarea structurilor de creditare ale băncii prin transformarea acestora din economii în depozite, în economii financiare, aflate sub forma hârtiilor de valoare: obligațiuni, bonuri de tezaur, părți sociale.

Deținerea de obligațiuni, de exemplu, face posibilă în orice moment obținerea de disponibilități ca urmare a vânzării acestora la bursă, ceea ce duce la o evidentă creștere a lichidității, dar în același timp, la micșorarea posibilității de a obține profit.

Ca aspect negativ al acestei doctrine se poate menționa faptul că o parte din resurse, fiind angajate în deținere de titluri (hârtii de valoare), rămân mai puține pentru creditarea agenților economici.

2.3. Teoria veniturilor anticipate

Această teorie încurajează banca în a considera creditele pe termen lung ca o potențială sursă de lichiditate. Se desprinde concluzia că resursele pe termen scurt pot fi angajate pe termen lung deoarece acestea asigură un însemnat aport la lichiditate băncii prin faptul că debitorii rambursează creditul în rate, asigurând un flux continuu al plăților către creditor.

Cele trei doctrine expuse sistemic pot fi considerate în orice moment ca alternative, iar managementul activelor băncii poate utiliza fiecare din aceste teorii sau le poate aplica în paralel, în funcție de conjunctură.

Gestionarea eficientă a activelor presupune soluționarea alternativei risc-profit, în vederea optimizării acestui raport și a îmbunătățirii performanțelor financiare ale băncii.

BCU IASI/CENTRUL UNIVERSITAR IBRAR

Capitolul 3
Teoria profitului

Smith a scos în relief că profiturile nu trebuie confundate cu salariile de conducere, care variază în raport cu *„cantitatea, capacitatea fizică şi ingeniozitatea forţei de muncă considerată a se ocupa cu controlul şi direcţionarea"*; mai mult de atât nu se spune. Esenţa teoriei sale este că nivelul profitului tinde să scadă în cursul progresului economic datorită *„concurenţei reciproce"*, cât timp *„stocurile multor comercianţi bogaţi sunt îndreptate pe aceeaşi piaţă"*. Dar atât timp cât creşte producţia, este greu de stabilit de ce numai *„concurenţa reciprocă"* conduce la scăderea marginilor profitului. Mai târziu, se dă un răspuns satisfăcător, şi anume, dificultatea crescândă de a găsi noi soluţii de investiţii profitabile. Apoi Smith vorbeşte despre profituri ca fiind formate din dobândă plus un premiu de risc.

În general, salariile cresc şi profiturile scad în procesul de acumulare a capitalului; o nouă ordine socială totuşi poate experimenta atât creşterea salariilor, cât şi creşterea ratei profitului.

Opiniile unor *„scriitori americani"* referitoare la profituri ca *„remunerări ale riscului"* sunt combătute pe baza faptului că multe riscuri pot fi asigurate; Marshall încheie subiectul, referindu-se la teoria profiturilor în condiţii de incertitudine elaborate de Knight. Marshall atribuie profiturile celui de-al patrulea factor de producţie, şi anume *„organizării"*, aranjamentelor instituţionale ale afacerilor moderne. În plus, el trece în revistă conjunctura sau oportunitatea câştigurilor, care rezultă din faptul că agenţii economici sunt mai productivi când se asociază în desfăşurarea unor acţiuni, decât atunci când lucrează separat.

Diferitele concepţii asupra profitului pot fi rezumate astfel[1]:

3.1. Profitul pur

Încă de pe vremea lui Adam Smith economiştii au înţeles să excludă toate cheltuielile din definiţia profitului pur. Profitul pur este un venit peste şi deasupra plăţilor costului de oportunitate, plăţile necesare pentru realizarea de

[1]Apud: Mark Blaug, *Teoria economică în retrospectivă*, vol. I, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1992.

servicii productive pe seama posibilităţilor alternative de angajare remunerată. În acelaşi timp, profitul pur este, de asemenea, venitul care depăşeşte costurile reale. De aceea, el nu este necesar pentru susţinerea existenţei oricărui agent productiv. Profiturile pure sunt, aşadar, perfect analoage cu rentele ricardiene în cazurile în care terenul nu are utilizări alternative. Dacă terenul are folosinţe alternative, renta pământului trebuie plătită de firmă pentru a-şi asigura terenul pe care lucrează. În mod similar, dacă costul de transfer sau de oportunitate al ultimei decizii este pozitiv, profitul pur trebuie definit ca venitul net din salariile de management.

Profitul pur nu este nici costul de oportunitate, nici costul real, dar poate fi definit ca, venitul rezidual peste cheltuielile contractuale care au fost făcute, inclusiv cheltuielile de transfer de management şi riscurile neasigurabile, devalorizarea şi plăţile deţinătoare de acţiuni, suficient pentru a menţine investiţiile la nivelurile actuale.

3.2. Profitul antreprenorului

Conceptul de antreprenor, care are o funcţie cu totul diferită de cea a capitalistului şi a managerului, a fost lămurit de Richard Cantillon cu 20 de ani înaintea lui Adam Smith.

Cantillon a observat că discrepanţele dintre cererea şi oferta de piaţă creează oportunităţi ca cineva să cumpere ieftin şi să vândă scump, şi acest fel de *„arbitraj"* aduce pieţele competitive la echilibru. El a denumit pe oamenii care dispun de avantajul acestor oportunităţi neobservate de a obţine profit – *„antreprenori"*, adică *„indivizi care doresc să cumpere la un anumit preţ şi să vândă la un preţ nesigur"*. Mai mult chiar, el a arătat că acest tip de activitate nu implică producţia şi nu necesită absorbirea fondurilor de personal ale antreprenorului, deşi el a făcut frecvent acest lucru. Pentru Cantillon, conducerea antreprenorială este o chestiune de anticipare şi dorinţă în asumarea riscului, care nu are legătură neapărat cu angajarea forţei de muncă în procesul respectiv. Cantillon n-a lăsat nicio îndoială asupra diferenţei între funcţiile antreprenorului şi cele ale capitalistului.

D. Ricardo a beneficiat de scrierile lui Jean Baptiste Say, care a căzut pe panta lui Cantillon făcând deosebirea între provizia de capital şi întreprinderea de afaceri, pe de-o parte, şi între funcţiile multiple de supraintendenţă, directorat, control şi judecată, pe de altă parte. Ricardo, ca şi toţi ceilalţi economişti clasici englezi, a privit producţia şi investiţia de capital ca un proces mai mult sau mai puţin automat, care nu implică nicio decizie critică şi nici judecarea riscului sau imaginarea lui. Ricardo a recunoscut că primul capitalist care introduce îmbunătăţiri noi, cum ar fi o maşină nouă, va dispune

de surplusul de venit, dar aceasta nu conduce la dezvoltarea capacității lui de inovație, ca trăsătură care deosebește un capitalist de altul.

Același lucru este valabil la Marx. După Marx, spolierea forței de muncă pentru a face eforturi mai mari este una dintre cele două surse principale ale supraprofiturilor capitaliștilor, cealaltă fiind introducerea de mașini noi.

Marx, ca și toți economiștii dinaintea lui și până la el, a arătat că concurența impune diferențe de comportament între agenții economici; dacă aceștia acționează în aceleași condiții, modificările economice și progresul economic vor fi imposibil de explicat.

Marx a cunoscut foarte bine că, capitaliștii se pot împrumuta de la bănci, motiv pentru care el a considerat *„dobânda"* asupra capitalului ca o deducție prin *„profiturile"* întreprinderii. El a știut de asemenea că îndemânările speciale ale managerilor, inclusiv cele de îndrumare și conducere a forțelor de producție pot fi închiriate pe piața forței de muncă. El n-a luat în considerare niciodată venitul rezidual rămas peste și după plătirea dobânzii la capitalul împrumutat, precum și salariile de management corespunzătoare unei anumite funcții, de exemplu funcția de cumpărare a intrărilor la anumite prețuri și de vânzare a producției la prețuri nesigure, care să conducă la pierderi în loc de profituri. El s-a gândit că există capitaliști care nu doresc riscuri, dar și capitaliști care doresc să rișteze. Oricum, Marx, ca și Smith și Ricardo, a confundat funcțiile capitalistului cu ale antreprenorului.

Prima evidențiere clară a rolului antreprenorului nu o găsim la Marx, nici la Say și nici chiar la Cantillon, ci la Thünen. În al doilea volum al *„Statului izolat"* (1850), Thünen a definit câștigul antreprenorului drept venitul care rămâne peste profiturile brute din operațiuni de afaceri după plata (1) dobânzii la capitalul investit, (2) salariilor de management și (3) primei de asigurare împotriva riscului calculat al pierderilor. Cu privire la antreprenor, Thünen ne spune că veniturile de asigurare a acestor riscuri trebuie să le acopere pentru că ele sunt imprevizibile. De aici, în condiția în care este imposibil să prezicem probabilitatea câștigurilor sau pierderilor, antreprenorul este necesar ca inovator și explorator în domeniul său.

„Principiile" lui Mill (1848) au popularizat termenul de *„antreprenor"* între economiștii englezi, dar a întreținut tradiția de a considera antreprenorul pur și simplu un capitalist cu mai multe fețe, așa cum au făcut Smith și Ricardo. Când lucrează concurența perfectă, când atingem echilibrul de lungă durată produsul total este eliminat de plățile factorilor productivității marginale *„profiturile"* sunt eliminate, iar antreprenorul, după cum spune Walras, *„nu câștigă, dar nici nu pierde"*.

Ceea ce economiştii clasici au numit *„profituri"* sau ceea ce Marx a denumit *„plusvaloare"*, se spune acum că este *„dobândă"* şi, desigur, concurenţa perfectă produce o rată pozitivă a dobânzii chiar la echilibrul staţionar. Dar un venit permanent rezidual peste şi deasupra salariilor şi dobânzii poate fi rezultatul numai al progresului tehnic constant, deşi statutul staţionar şi noile economii ne spun puţine lucruri despre circumstanţele care determină progresul tehnic.

3.3. Profitul ca venit al incertitudinii

Knight a început să lucreze bazându-se pe deosebirea făcută de Thünen între *„risc"* şi *„incertitudine"*. Multe incertitudini ale vieţii economice sunt ca şansa de a muri la o anumită vârstă: probabilitatea lor poate fi calculată şi de aceea, ele trebuie îndepărtate bazându-se pe seama altora. Astfel de riscuri trebuie să fie incluse între elementele costului de producţie; ele să nu fie o cauză a profiturilor sau pierderilor, ci să fie deduse pe seama lor. Există totuşi alte incertitudini, care nu pot fi reduse niciodată la măsurări obiective, pentru că implică situaţii neprevăzute. *„Singurul risc care conduce la profit"*, remarca Knight, este unica incertitudine care rezultă din exercitarea responsabilităţii finale, care prin natura sa nu poate fi asigurată, nici capitalizată, nici salarizată.

Frumuseţea argumentului lui Knight constă în a arăta că prezenţa *„incertitudinii"* reale asupra viitorului permite antreprenorilor să câştige profiturile pozitive, în pofida concurenţei perfecte, echilibrului pe termen lung şi epuizării produsului. Producţia ia locul anticipării consumului şi de aceea, cererea de factori de producţie este determinată de cererea aşteptată a consumatorilor de producţie, antreprenorul este forţat să speculeze preţul produsului său final. Dar este imposibil să se determine preţul produsului final, fără a cunoaşte ce plăţi trebuie făcute factorilor de producţie.

Antreprenorul rezolvă această dilemă ghicind preţul la care se va vinde producţia, deci traducând produsele fizice marginale *„cunoscute"* ale factorilor de producţie în valorile *„anticipate"* ale produselor marginale.

Deşi factorii sunt angajaţi pe bază contractuală şi, trebuie să plătească valoarea anticipată a produsului lor marginal, antreprenorul, prin venitul rezidual necontractual, s-ar putea să determine un val de câştiguri, dacă veniturile prezentate fac dovada că sunt mai mari decât câştigurile estimate.

Când majoritatea antreprenorilor iau o decizie grosolană asupra viitorului – aşteptând preţurile să scadă –, agenţii angajaţi pe bază de contract pot primi mai puţin decât valoarea realizată a produselor lor marginale, iar profiturile în acest caz provin din înşişi factorii de producţie. Când antreprenorii sunt încăpăţânaţi în viziunea lor – aşteptând preţurile să crească –, se pot

obține pierderi în loc de profituri, pentru că factorii angajați sunt considerați pe baza produselor lor marginale anticipate și pot acum să depășească valoarea produselor marginale care sunt realizate în final când producția este vândută.

3.4. Profitul ca venit al inovației

Cu zece ani înaintea apariției cărții lui Knight, tânărul Schumpeter a manifestat o opinie cu totul diferită asupra problemei profitului în *Teoria dezvoltării economice* (1912). În această carte, activitatea antreprenorială și legăturile sale cu incertitudinea dinamică este plasată în centrul anchetei economice. Schumpeter a dezvoltat argumentul său, construind un model de economie în care schimbările tehnice de orice tip sunt absente. O astfel de economie, conchide el, se bazează pe procese economice repetitive și de rutină în care nu există incertitudine asupra viitorului. De aici, nu vor exista profituri într-o astfel de economie și mai mult chiar, rata dobânzii va scădea la zero. Echilibrul staționar competitiv pe termen lung, menționat în teoria tradițională, elimină atât profitul, cât și dobânda. Afirmația lui Schumpeter că numai inovațiile tehnice și schimbările dinamice pot produce o rată pozitivă a dobânzii a fost aprins discutată, acesta extinzându-și opiniile sale asupra inovațiilor și întreprinderii.

3.5. Profitul ca venit al arbitrajului

Influența lui Schumpeter asupra teoriei antreprenoriale a fost covârșitoare, iar scriitorii care au urmat și-au definit poziția asupra activității antreprenoriale în contrast cu aceasta. Totuși, în esență, teoria principală economică a continuat să neglijeze scrierile lui Schumpeter despre activitatea antreprenorială, așa cum a continuat să neglijeze teoria lui Knight despre profituri, pe motivul că nu se potrivește cu analiza statică a echilibrului. Teoria antreprenorială a prins viață din nou odată cu școala modernă *„austriacă"*, care a descins din Ludwig Mises și Friedrich Hayek. În acest fel, un student al lui Mises, Israel Kirzner, a încercat din nou să convingă pe colegii săi economiști că proprietăților stadiilor de dezechilibru trebuie să li se acorde mai multă atenție decât stadiilor de echilibru. Dezechilibrele se datorează diferențelor în timp și spațiu ale cererii și ofertei și deci conduc la apariția oportunităților nerealizate ale profiturilor. Esența activității antreprenoriale, pentru Kirzner ca și pentru Cantillon, constă din vigilența personală de a găsi astfel de surse potențiale de câștig. Există o modificare subtilă a emfazei din discuția lui Kirzner asupra activității antreprenoriale în raport cu cea a lui Schumpeter, și anume: Schumpeter a portretizat pe antreprenor inovator ca un factor de dezechilibrare,

care perturbă echilibrul viitor, în timp ce Kirzner îl descrie ca sesizând situația de dezechilibru acționând pentru restaurarea echilibrului. Noua teorie austriacă asupra activității antreprenoriale reduce activitatea antreprenorială la un fel de arbitraj, îndepărtând în acest fel majoritatea problemelor cruciale care au fost puse în legătură cu aceasta, conform tradiției.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 4

Teoria financiară

Ipoteza fundamentală pe care se construieşte teoria finanţelor este cea a raţionalităţii[1], adică toate entităţile economice au un comportament raţional caracterizat prin maximizarea funcţiei de utilitate a consumului.

În domeniul financiar-bancar, acest comportament raţional se explică prin maximizarea rentabilităţii la un nivel de risc asumat sau invers, maximizarea riscului la o rentabilitate scontată, în scopul maximizării valorii entităţii economice.

Performanţa unei instituţii de credit nu se mai precizează prin profitul tradiţional, ci prin profitul care arată o creştere reală a valorii entităţii economice, a averii acţionarilor.

Deci aprecierea activităţii manageriale a unei bănci se face în funcţie de creşterea valorii băncii, a veniturilor obţinute de proprietarii acestora.

P. Drucker[2] – considerat de The Economist *„cel mai mare gânditor pe care ştiinţa managementului l-a creat vreodată"* – spune că: *„Managementul renunţă la stăpânul său tradiţional – profitul, el se angajează acum, din ce în ce mai pregnant, în slujba valorii."*

Ne aliniem şi noi acestei opinii, arătând că un astfel de profit la nivelul unei instituţii de credit se poate obţine prin optimizarea managementului corelat al activelor şi pasivelor bancare, sub aspect temporal, din punct de vedere valoric, expresie a echilibrului financiar la nivel microeconomic, al lichidităţii şi solvabilităţii băncii.

Considerăm că valoarea unei bănci încorporează, benefic, următoarele elemente:

- **timpul**

Pentru orice organizaţie, acelaşi profit garantează absenţa unui faliment în situaţia în care acesta s-a realizat în timpul prevăzut; orice interzicere în constituirea sa, demonetizându-l pentru orice bancă, apare necesitatea optimizării resurselor cu plasamentele sale, atât valoric, cât şi temporal.

---

[1] I. Stancu, *Finanţe. Teoria pieţelor financiare. Finanţele întreprinderilor. Analiza şi gestiunea financiară,* Ed. Economică, Bucureşti, 1997.

[2] P. Drucker, *Managing Non Profit Organization,* Butterworth – Heinmann, 1990.

Sub aspect temporal se impune optimizarea resurselor cu plasamentele în funcție de natura scadențelor.

Altfel spus, creditele acordate de bancă, pe termen lung, mediu sau scurt, trebuie să-şi găsească acoperire în resursele pe acelaşi termen, lucru care, în practică nu se realizează întotdeauna, întrucât banca, de pe poziția sa de intermediar financiar, are şi rolul de a modifica natura scadențelor depozitar, în scopul obținerii unor câştiguri:

- *cash flow-ul*

Un profit realizat la nivelul aşteptărilor nu poate fi o garanție a absenței falimentului organizației, dacă el nu are concomitent, şi cash flow.

- **riscul**

Profitul respectiv are aceleaşi conotații, dacă în realizarea lui nu s-a respectat nivelul riscului planificat, orice majorare a riscului în realizări diminuându-i substanța.

- **satisfacția clientului**

Profitul realizat nu poate fi unul viabil, unul care să reprezinte creşterea valorii organizației şi a averii acționarilor, decât dacă provine din plusul de satisfacții oferite clientului.

El nu trebuie să se mai formeze pe relația cost-prețuri, ci pe relația preț-cost, de pe relația cost de oportunitate.

O asemenea viziune respectă postulatele specialiştilor de notorietate mondială, la care am făcut referire, potrivit cărora resursele nu mai trebuie alocate rezolvării problemelor, ci valorificării oportunităților. Mai spun aceştia că peste 90% din rezultate provin doar din circa 10% din oportunități, ceea ce înseamnă că 90% din costuri, din alocări de resurse, sunt discutabile din punct de vedere al profitabilităților.

Considerăm că, în ultima analiză, creşterea valorii unei instituții de credit nu se poate realiza decât printr-o calitate superioară a rezultatelor activității desfăşurate, iar aceasta devine realizabilă numai prin performanță.

Teoria financiară se construieşte în jurul acestui concept fundamental: maximizarea valorii entității economice.

În demersul constitutiv al teoriei financiare se află, în primul rând, fondatorii, întemeietorii raționamentului financiar şi, ulterior, continuatorii teoriei financiare.

Locul de naştere al teoriei financiare este în SUA. Primii fondatori [3] sunt cei doi profesori economişti F. Modigliani şi M. Miller, premiați cu Premiul Nobel, care fac apel, pentru prima dată, la teoria arbitrajului pentru

[3] I. Stancu, *Finanțe. Piețe financiare şi gestiunea portofoliului. Instituții directe şi finanțarea lor. Analiza şi gestiunea finanțelor întreprinderii*, ediția a patra, Ed. Economică, Bucureşti, 2007.

găsirea unei structuri de finanțare a întreprinderii care să determine creșterea valorii acesteia.

Concluzia lor este că decizia de finanțare a investițiilor nu are nicio incidență asupra valorii întreprinderii, structura de finanțare este neutră în raport cu valoarea întreprinderii.

Justificarea caracterului științific al cercetării celor doi profesori americani este evidentă, deoarece:

1. comportamentul rațional, luat ca ipoteză fundamentală, rezultă din obiectivul scontat în procesul de optimizare a structurii financiare: maximizarea valorii întreprinderii, a proprietății acționarilor;

2. modelul Modigliani-Miller (MM) este prima fundamentare a ratei de rentabilitate financiară (R_{fin}) sperată de acționari, în condițiile date ale ratei de fiscalitate (T).

Pe lângă rentabilitatea activului economic (Re) al întreprinderii, acționarii solicită să fie remunerați cu o primă de risc pentru deținerea unor acțiuni ale unei întreprinderi îndatorate. Prima de risc este în funcție de diferența între rata rentabilității economice (Re) și rata dobânzii de piață (Rd) și în funcție de gradul de îndatorare al întreprinderii, levierul (L);

3. verificarea empirică a modelului a vizat, în principal, ipoteza existenței unei întreprinderi totalmente îndatorată, deci fără capitaluri proprii, ipoteză pe care modelul MM o presupune implicit. Autorii au testat atât ipoteza autofinanțării nete, care presupune că întregul beneficiu, plus amortizarea din exercițiul încheiat sunt alocate autofinanțării investițiilor, deci nu se distribuie dividende, cât și ipoteza apelului nelimitat la sursele externe de capital, prin emiterea și vânzarea de acțiuni și de obligațiuni;

4. validarea modelului, în diferite ipoteze de lucru, a fost făcută pe un eșantion important de întreprinderi din industria producției de electricitate a SUA. Pentru rezolvarea problemelor financiare ale întreprinderii, Modigliani și Miller au utilizat, pentru prima dată, econometria. După acești întemeietori ai finanțelor moderne, orice cercetare financiară nu poate fi justificată fără demersul științific în cele patru etape recunoscute de știință: formularea ipotezelor, modelarea, verificarea empirică a diferitelor variante de aplicare, testarea statistică a validității modelului și a ipotezelor.

4.1. Teoria pieței eficiente

Opera științifică a celor doi titani ai finanțelor a fost continuată cu cercetările lui E. Fama și M. Miller, în domeniul eficienței pieței financiare și ale lui H.M. Markowitz și W. Sharpe, în domeniul analizei și selecției portofoliilor de titluri financiare.

Profesorul M. Miller părăseşte Pittsburgh, pentru a lucra la Chicago cu E. Fama asupra unui proiect de amploare: testarea eficienței informaționale a pieței financiare (americane). Cei doi cercetători sunt preocupați de gradul de integrare a informației economice trecute, prezente şi anticipate în prețul actual al titlurilor (în valoarea lor intrinsecă). Ei cercetează legătura dintre informație şi valoare, gradul de determinare a valorii în raport cu informația disponibilă la momentul evaluării.

E. Fama structurează piața financiară în trei categorii de eficiență informațională:

- slabă: piață care integrează imediat în prețul titlurilor financiare orice informație disponibilă privind evoluția trecută a cursurilor bursiere respective;
- semi-forte: piață care permite includerea în prețul actual a tuturor informațiilor publice, pe lângă integrarea informației trecute, privind încheierea exercițiului contabil şi perspectiva activității întreprinderii emitente a respectivelor titluri;
- forte: piață care permite luarea în calculul prețurilor actuale a oricărei informații posibile, inclusiv a celei privilegiate de regulă, disponibile numai managerilor şi/sau acționarilor.

Teoria pieței eficiente este o prelungire a teoriei arbitrajului financiar.[4]

Teoria eficienței pieței financiare o găsim consacrată în anul 1969, de renumiții cercetători E. Fama, L. Fischer, M.C. Jensen şi R. Roll.

Ca un continuator al teoriei moderne a portofoliilor, inițiată prin cercetările profesorului N.M. Markowitz, s-a remarcat şi profesorul W. Sharpe.

W. Sharpe avea să se remarce ca un redutabil continuator al teoriei moderne a portofoliilor, deja adusă în atenția specialiştilor, prin cercetările profesorului H.M. Markowitz, ambii răsplătiți, în 1990, cu Premiul Nobel al Academiei Regale de Ştiințe din Suedia pentru cercetările lor în domeniul diversificării portofoliului şi al optimizării relației rentabilitate-risc.

Teoria lor a pornit de la ideea că investitorii sunt, în primul rând, preocupați de două aspecte: factorul de risc şi cel de rentabilitate. Un portofoliu, care le combină pe amândouă, va fi rentabil întotdeauna. Teoria rezumă faptul că riscul, pe care o investiție particulară îl presupune, nu contează atât de mult, ceea ce contează este contribuția pe care o aduce la riscul total asumat de acel investitor.

W. Sharpe, continuator al teoriei arbitrajului, dezvoltă ideea combinării unui activ fără risc – obligațiuni de stat, cu un portofoliu de active riscante, dar suficient de diversificate, pentru obținerea celui mai mic risc posibil, deci un

[4] Al. Olteanu, M.A. Olteanu, *op. cit.*, p. 15.

portofoliu eficient sau portofoliu de piață[5]. Această idee îl conduce la determinarea modelului CAPM al rentabilității individuale sperate a unui activ riscant (R_i), în funcție de rentabilitatea activului fără risc (R_f), de rentabilitatea portofoliului de piață și de coeficientul β_i, ce măsoară gradul de risc al activului individual, în funcție de riscul portofoliului de piață:

$$R_i = R_f + (R_p - R_f) \times \beta_i$$

Dintre cele două riscuri – specific și sistematic, numai riscul sistematic determinat de evoluția generală a pieței financiare (R_p-R_f) rămâne remunerat deoarece riscul specific, legat de caracteristicile individuale ale activului financiar respectiv, poate fi înlăturat prin diversificarea portofoliului de active financiare.

W. Sharpe ia în considerare în teoria sa că un investitor acceptă un anumit nivel al riscului unui activ financiar, numai în măsura în care este remunerat cu o rentabilitate mai mare decât în mod curent. Dacă pe această rentabilitate nu o consideră satisfăcută, investitorul va căuta o altă investiție financiară fără risc, cu o rentabilitate egală cu rata dobânzii la creditele pe termen scurt.

Rentabilitatea unui portofoliu este măsurată prin diferența pozitivă dintre rata rentabilității portofoliului și rata rentabilității investiției financiare fără risc.

După W. Sharpe [6] măsurarea performanței este remunerarea pe unitate de risc dată de rata excesului de rentabilitate fără risc. De aceea, cu cât va fi mai mare această rată, cu atât mai mare va fi performanța portofoliului:

$$S = \frac{R_{port} - R_f}{\sigma},$$

în care:

R_{port} – rentabilitatea medie a portofoliului;

R_f – rentabilitatea unei investiții financiare fără risc;

σ – abaterea medie pătratică a excesului de rentabilitate în raport cu rata rentabilității fără risc.

Teoria financiară tradițională este recunoscută prin cele două ipoteze majore emise, și anume: (1) non-reversibilitatea deciziilor financiare simetrice și (2) gratuitatea informației.

---

[5] I. Stancu, *Finanțe. Teoria piețelor financiare. Finanțele întreprinderilor. Analiza și gestiunea financiară*, Ed. Economică, București, 1997.

[6] Al. Olteanu, M.A. Olteanu, *op. cit.*, p. 15.

Noile teorii financiare elimină aceste două ipoteze considerate irealiste şi introduce (1) reversibilitatea deciziilor financiare şi (2) asimetria de informaţie.

Primii novatori ai teoriei tradiţionale sunt cercetătorii americani F. Black şi M. Scholes, de care se leagă testarea teoriei opţiunilor în investiţiile financiare.

Potrivit acestei teorii, preţul unei opţiuni (prima plătită pentru cumpărarea ei) de cumpărare sau de vânzare, prin care se dă dreptul deţinătorului ei, nu şi obligaţia de a cumpăra sau vinde o anumită cantitate de active financiare suport la un preţ prestabilit şi la o scadenţă prestabilită, este determinat nu de beneficiile viitoare asociate deciziei de investiţii financiare, ci de evoluţia valorii activului financiar suport pe durata de exercitare a opţiunii, în raport cu preţul de exercitare prestabilit.

4.2. Teoria asimetriei de informaţii

În teoria financiară modernă, informaţia este o variabilă strategică de primă importanţă, nu este gratuită şi nu este distribuită uniform în rândul agenţilor economici. Deţinerea ei antrenează un anumit cost care influenţează rezultatul deciziilor. Informaţia nu este disponibilă pentru toată lumea. Asimetria de informaţie determină poziţii diferenţiate ale entităţilor economice în procesul de arbitraj: preţ-valoare.

Nivelele de deţinere a informaţiei încep cu managerii care dispun de informaţii privilegiate, în raport cu acţionarii sau cu potenţialii investitori financiari. Aceştia din urmă primesc informaţiile necesare cu o anumită întârziere şi la un anumit cost al comunicării lor. Asimetria de informaţie este generatoare a două categorii de risc:

- riscul de hazard moral;
- riscul proceselor de selecţionare adversă.

Riscul de hazard moral se datorează incertitudinii, creată de posibilitatea că anumite entităţi economice ar putea transmite semnale false pentru a obţine profituri din diferenţa între valoarea reală a titlului şi preţul de piaţă influenţat de respectivele semnale.

Impactul acestor două categorii de risc asupra deciziilor de investiţii şi de finanţare şi asupra valorii întreprinderii au fost analizate, pentru prima dată, de către M. Jensert şi W. Meckling: care au elaborat teoria de agent (de mandat) care structurează relaţiile contractuale între *„actorii"* întreprinderii: conducători, acţionari, creditori, salariaţi, furnizori etc. Aceste relaţii dau naştere la conflicte de interese, dar pot fi armonizate în scopul maximizării efectelor lor benefice şi, în consecinţă, al maximizării valorii întreprinderii.

4.3. Teoria semnalelor şi a jocurilor

Teoria semnalelor este dezvoltată de economiştii americani S. Grossman & J. Stiglitz, S. Bhattacharya şi S. Ross, având ca principală temă riscul de hazard moral. Distribuirea de dividende sau structura capitalurilor întreprinderii ar putea reprezenta, apriori, semnale bune pentru evaluarea performanţelor economico-financiare ale întreprinderii. Dar pot fi şi semnale false prin care se arată o altă imagine a societăţii decât cea reală. Pentru aceste cazuri sau pentru prevenirea unor asemenea eventualităţi ar trebui să existe o penalizare a semnalelor false.

Teoria jocurilor integrează şi depăşeşte teoriile de agent şi ale semnalului. Aceasta cercetează echilibrul decizional ce poate fi obţinut, ţinând cont de asimetria de informaţie a jucătorilor şi de semnalele pe care ei le emit.

În teoria jocurilor sunt două optici: (1) jocuri cooperative, în care jucătorii adversari caută să maximizeze şi unii, şi alţii şansele lor de câştig şi (2) jocuri non-cooperative, în care fiecare jucător caută să maximizeze averea sa în detrimentul celuilalt.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Partea a II-a

Banca, managementul riscului şi al performanţelor financiare ale acesteia

Capitolul 5

Rolul şi funcţiile băncilor în cadrul sistemului bancar

Activitatea bancară îşi conturează individualitatea prin substanţa şi particularitatea ei, aceasta rezidând în trăsăturile specifice ale banilor, care sunt în acelaşi timp „materie primă" şi „produs" pentru bănci. Caracterul banilor, de instrument universal de schimb, de mijloc de măsură a valorii şi de tezaurizare, pe de o parte, pe de altă parte, volatilitatea banilor (în sensul că, lăsând la o parte suma efectivă, care reprezintă o pondere destul de redusă în activele unei bănci, banii au o existenţă virtuală, fiind evidenţiaţi prin înregistrări contabile, iar această existenţă virtuală implică riscuri în ceea ce priveşte evidenţa existenţei şi mişcărilor de bani prin intermediul sistemelor de transfer intra şi interbancar), precum şi sensibilitatea acestora faţă de fluctuaţiile cu sens pozitiv sau negativ ce au loc în economie fac ca scopul activităţii băncilor ca societăţi comerciale independente să fie acela de maximizare a profitului în condiţii de minimizare a riscului, pentru îmbunătăţirea performanţelor lor financiare.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5.1. Sistemul bancar. Rol. Funcții

5.1.1. Scurt istoric. Definiția băncii

Primele dovezi ale activității bancare se regăsesc în Orientul Apropiat (Babilon) și Egiptul Antic, templele constituind deopotrivă un loc de rugăciune și un loc de păstrare al banilor și al trezoreriei. Astfel, au fost descoperite mărturii scrise privind activitatea de depuneri și de împrumuturi efectuate de către temple, încrederea pe care o inspirau templele favorizând intermedierea monetară caracteristică băncilor mai târziu.

Rolul important în apariția băncilor, tradiția și literatura de specialitate îl acorda zarafului, acesta fiind cel care inițiază și dezvoltă comerțul bancar prin desfășurarea de operațiuni de schimb de monede. Treptat aceștia păstrează și depozitează valori, pentru ca ulterior să devină un intermediar al circulației monetare, atrăgând fonduri de pe piață și fructificându-le prin acordarea de împrumuturi.

Deținerea de monede de către întreprinzători îi sprijinea pe aceștia în desfășurarea schimburilor și în dezvoltarea economică.

Însă utilizarea monedelor de către proprietari implica și aspecte deficitare privind manipularea, transportul la locul de utilizare, costurile asociate cu riscul, respectiv cheltuielile de prevenire a furturilor. La toate acestea se adăuga și faptul că deținerea în sine de monede nu aducea niciun profit proprietarului. Prin urmare, datorită acestor aspecte deficitare, proprietarii de monede încredințează capitalul monetar unui intermediar, „zarafului" sau altei persoane în scopul unei păstrări sigure și al unei remunerări, ce decurge din folosirea capitalului respectiv de către intermediar, ca resursă de creditare.

Astfel, dispar neajunsurile proprietarilor de capital monetar și se creează totodată suportul pentru valorificarea acestuia prin acordarea de împrumuturi în scopul dezvoltării economice.

Acesta este momentul istoric de apariție al băncilor și de dezvoltare a operațiunilor și activității bancare.

În Evul Mediu, mănăstirile, precum templele din antichitate, au desfășurat activități specifice bancare.

Primele entități care desfășurau preponderent operațiuni de intermediere monetară au apărut în Veneția (1171), și Genova (1407), iar apoi pe întreg teritoriul Europei de Vest (Barcelona-1341, Amsterdam 1609, Hamburg-1619 și Roterdam-1635), piatra de hotar pentru apariția băncilor mondiale constituind-o Banca Angliei, care a apărut în 1694.

În SUA, în 1791 a fost autorizată prima bancă, care a îmbinat rolul unei bănci centrale cu cel al unei bănci comerciale, iar în Franța, prima casă de scont a apărut în 1776, pentru ca în 1800 să apară prima bancă.

Tot în secolul al XVI-lea au apărut și așa-numitele asociații de credit care acordau membrilor lor împrumuturi în condiții avantajoase.

Asemenea asociații au cunoscut o largă dezvoltare în Olanda, Germania, Italia, Anglia.

În România, activitatea bancară și-a făcut apariția la jumătatea secolului al XIX-lea, Banca Națională a Moldovei fiind prima bancă înființată în țara noastră la 12/24 martie 1857, cu sediul central la Iași și sucursale la Galați și București.

Capitalul băncii a fost de 10 milioane de taleri de Prusia, împărțit în 50.000 de acțiuni.

Deși Banca Națională a Moldovei a obținut privilegiul de a emite monedă, nu a făcut acest lucru, iar afacerile speculative în care au intrat conducătorii băncii au determinat după numai un an și trei luni de funcționare (14/26 iunie 1858), falimentul acestei bănci a cărei înființare fusese considerată un succes al expansionismului capitalului german. În acea perioadă, capitalul de împrumut era strâns împletit cu cel cămătăresc, iar cei care dețineau aceste capitaluri și se îndeletniceau cu astfel de activități prebancare se numeau zarafi, zăloguri sau bancheri-cămătari.

Potrivit statisticilor, în anul 1860 existau în București 96 de astfel de afaceri, din care 39 erau bancheri-cămătari.

Pe măsura coagulării afacerilor cu capital de împrumut, au apărut atât în Moldova, dar și în Țara Românească și Transilvania – provinciile istorice din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea – diferite societăți bancare cu capital străin sau autohton care au avut o viață mai lungă sau mai scurtă, creându-se premisele înființării Băncii Naționale a României.

Ca urmare, prin Decretul Domnesc din aprilie 1880, se înființează Banca Națională a României, ca bancă cu capital privat autohton și cu participarea statului.

Banca Națională a României este una dintre cele mai vechi din lume (a șaisprezecea bancă centrală), devansând în timp instituții prestigioase precum Banca Japoniei (1882), Banca Italiei (1883), Federal Reserve – Banca Centrala a SUA (1913) sau Banca Națională a Elveției.

Înființarea Băncii Naționale a României a dat un nou avânt dezvoltării capitalului bancar. Avântul capitalului bancar este poate cel mai semnificativ. Dintr-un număr de 1.102 bănci comerciale în 1930, s-a ajuns în 1938 la numai 446 bănci, restul băncilor dispărând prin lichiditate și fuziune. Cinci bănci concentrau însă 25% din capitalul total și 45% din cifra bilanțului.

Sistemul bancar românesc s-a organizat la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea şi cuprindea: Banca Generală Română (1895), cu capital german; Banca de Credit Română (1904), cu capital austriac; Banca Marmorosh banc et Co (1905), cu capital al unui grup de bănci străine; Banca Agricolă (1894), Banca de Scont a României (1898); Banca Comercială din Craiova (1911) etc.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, sistemul bancar românesc s-a dezvoltat ca urmare a penetrării capitalului străin şi apariţiei altor serii de bănci, ca de exemplu: Banca Comercială Italo-Română, Banca Anglo-Română, Banca Franco-Română, Banca Christoloveni, Societatea Naţională de Credit Industrial etc.

După Al Doilea Război Mondial, urmare a etatizării Băncii Naţionale a României şi a naţionalizării celorlalte bănci, au funcţionat numai patru bănci: Banca Naţională a României – care avea rol atât de bancă centrală de emisiune, dar şi de bancă comercială, Banca Română de Comerţ Exterior – pentru operaţiunile de import-export ale statului, Banca de Investiţii – pentru finanţarea investiţiilor pe termen lung făcute de stat, Banca Agricolă – pentru susţinerea operaţiunilor în domeniul agriculturii şi industriei alimentare, în vreme ce Casa de Economii şi Consemnaţiuni a preluat operaţiunile de depunere ale persoanelor fizice şi cele de creditare ale acestora, exclusiv pentru cumpărarea de locuinţe din fondul de stat.

După evenimentele din decembrie '89 sectorul bancar din România s-a dezvoltat rapid, numărul băncilor comerciale crescând de la şase bănci existente până la acea dată, la 39 de bănci în prezent.

Cu privire la originea băncilor, există trei opinii:

- Unii cercetători apreciază că primii bancheri au fost cei ce efectuau schimbul de bani, moment asociat apariţiei şi circulaţiei monedei metalice.
- După alţi cercetători, banca a apărut în momentul în care un grup de persoane s-au asociat în scopul primirii disponibilităţilor băneşti, sub forma de depuneri de la cei ce doreau să facă economii, şi pe baza acestora acordau împrumuturi celor care aveau nevoie de fonduri suplimentare.
- O a treia opinie priveşte apariţia băncilor ca instituţii care fac posibilă mijlocirea plăţilor între titularul unui cont (plătitor) şi titularul altui cont (beneficiar).

Definiţia băncii

Activitatea principală a unei bănci constă în comerţul cu banii, banca cumpărând banii de la cei care economisesc, „plătind" un cost sub forma dobânzii bonificate, „vânzând" apoi banii acumulaţi celor care au nevoie de aceştia, în schimbul unei dobânzi percepute, câştigurile sale regăsindu-se în diferenţa dintre dobânda percepută şi dobânda bonificată.

În esență[1], o bancă poate fi definită ca o instituție care mobilizează mijloace bănești disponibile, finanțează și creditează persoane fizice și juridice, organizează și efectuează decontările și plățile în cadrul economiei naționale și în relațiile cu celelalte state, în scopul de a obține profit.

Potrivit unor autori[2], băncile reprezintă instituția cu un grad ridicat de specializare în operațiuni monetare, care stăpânesc o serie de tehnici specifice și creează o întreagă psihologie și atitudine în relațiile dintre posesorii de capital și beneficiarii acestora.

Fostul viceguvernator al Băncii Franței, Gautière, este de părere că, banca reprezintă comerțul care constă în a efectua pentru contul altora încasări și plăți, a face vânzări și cumpărări de monede, fie de metale prețioase, fie de efecte publice sau de comerț.

O amplă și cuprinzătoare definiție este dată de Constantin Kiriţescu, și anume:

„ Banca este o entitate de stat sau particulară ale cărei funcții principale sunt:

1) Atragerea mijloacelor bănești temporar disponibile ale clienților în conturile deschise ale acestora.

2) Acordarea de credite pe diferite termene.

3) Efectuarea de viramente între conturile deschise la alte bănci.

4) Emiterea de instrumente de credit și efectuarea de tranzacții cu asemenea instrumente.

5) Vânzarea-cumpărarea de valută și alte operațiuni valutare.

A. Bonrthard, în lucrarea sa *La grammaire de la banque,* definește bancherul ca pe un comerciant care servește ca un intermediar între capitaliști și producători, el împrumută de la unul pentru a da cu împrumut altora, efectuând cu această ocazie toate operațiunile în legătură cu capitalurile și titlurile pe care le reprezintă.

Sistemul bancar, după Victor Jinga, este „un ansamblu de bănci diferite, organizat în jurul și sub conducerea băncii centrale, în vederea coordonării activității de scont și reescont, de credite, de plasament și de administrare a depozitelor bancare".

Dr. Constantin Kiriţescu definește sistemul bancar ca, „cuprinzând înlănțuirea logică a operațiunilor și tranzacțiilor active și pasive efectuate de aparatul bancar".

Putem spune că totalitatea băncilor care funcționează într-o economie formează un sistem bancar, în structura căruia distingem:

- banca centrală;

---

[1] M. Stoica, *Management bancar*, Ed. Economică, București, 1999.
[2] A. Olteanu, *Management bancar*, Ed. Dareco, București, 2006.

- băncile comerciale sau de depozit;
- societățile financiare;
- băncile de afaceri;
- băncile și instituțiile specializate.

Sistemul bancar este organizat având în centru banca de emisiune.

Sarcina principală a băncii de emisiune o reprezintă influențarea comportamentului celorlalte bănci în conexiune cu obiectivele politicii economice, prin utilizarea unor instrumente specifice de politică monetară.

Celelalte componente ale sistemului bancar sunt în majoritatea lor organizate sub forma societăților pe acțiuni și pot fi private, de stat sau mixte.

Au statute proprii de funcționare, în care se prevăd:

- forma de organizare;
- volumul și ponderea capitalului propriu;
- alte fonduri, pe care le pot constitui;
- tipuri de activități pe care le pot efectua;
- bilanțiere;
- extrabilanțiere.

Băncile de depozit se caracterizează prin aceea că efectuează toate tipurile de operațiuni, având o activitate diversificată.

Băncile specializate includ o sferă de instituții de credit ce desfășoară activități precum:

- creditarea pe termen lung și mediu a unor ramuri din economie;
- sprijinirea activității de credit imobiliar;
- creditarea activității locale.

Societatea financiară, în fapt instituția de creditare, efectuează operațiunile pentru care este abilitată prin lege sau convenție. Principalele activități:

- leasing-ul;
- factoring-ul;
- acordarea de credite pe termen mediu și lung întreprinderilor;
- creditarea mijloacelor cu plata în rate;
- creditarea locuințelor cu garanții ipotecare;
- gestiunea mijloacelor fixe și a instrumentelor de plată (cărți de credit).

5.1.2. Locul și rolul băncilor în economie

Justificarea economică și financiară a băncilor este dată mai ales de redistribuirea în economie a capitalurilor temporar disponibile către activitatea economică și de servicii, cu ajutorul unor instrumente și tehnici specifice.

Rolul băncii este de prim-plan în economie, și în societate, deoarece aceasta favorizează tranzacțiile comerciale în interiorul și exteriorul unei țări,

asigură efectuarea plăților și a schimbului valutar. De asemenea, banca permite realizarea investițiilor, fie prin participarea directă la finanțarea acestora, fie prin plasamentul și gestiunea economiilor bănești.

Locul și rolul băncilor în economie este strâns legat de calitatea lor de intermediar principal în relația economii-investiții.

Astfel pe seama veniturilor neconsumate și destinate unei utilizări ulterioare, adică a economiilor realizate de către persoanele fizice sau juridice, investitorii își găsesc resursele necesare înfăptuirii investițiilor, asigurându-se totodată o redistribuire și valorificare eficientă a capitalurilor disponibile.

Ca intermediari între cei care dau și iau cu împrumut, băncile realizează următoarele activități:

- colectează fonduri bănești temporar disponibile;
- operează în condiții de incertitudine, adică ele sunt supuse unui risc.

Băncile își pot planifica costurile, veniturile, rezultatele, dar nu pot fi sigure niciodată că evenimentele externe le vor permite să își atingă scopurile.

Ele își aleg o anumită structură de bilanț, în funcție de profilul de scadență al activelor și pasivelor bancare, pentru a-și maximiza profitul. Maximizarea profitului presupune alegerea unui bilanț optim în condiții de risc.

În vederea obținerii unei structuri optime a bilanțului, pentru a-și crește profitabilitatea sa potențială, băncile trebuie să asigure un echilibru permanent între profitabilitate, lichiditate și risc. Lichiditatea conferă băncii posibilitatea de a asigura în orice moment efectuarea de plăți cerute de creditorii săi, băncile fiind preocupate de a avea o lichiditate permanentă cu costuri minime, în acest sens esențială fiind moneda centrală deținută de bănci la banca centrală sub forma rezervei obligatorii.

Pe de altă parte, banca își asumă un risc al ratelor dobânzii la un nivel acceptabil.

În fapt, o bancă nu poate lua măsuri pentru a-și schimba lichiditatea fără să-și modifice expunerea la rata dobânzii, și deci perspectivele de profit, și invers.

Selectarea activelor prin confruntarea profitabilității cu riscurile și diversificarea portofoliului de plasamente reprezintă două căi de prevenire a lipsei de lichiditate, autoritățile monetare adoptând unele măsuri speciale de susținere a stării de lichiditate a băncilor din subordine, precum: introducerea sistemelor de asigurare a depozitelor bancare, stabilirea obligației băncilor de a respecta anumiți coeficienți de lichiditate.

Prin urmare, nivelul profitului variază în funcție de risc și de condițiile diferitelor forme și tipuri de plasament.

Locul și rolul băncilor în economie sunt determinate și de creația monetară, în sensul că băncile au posibilitatea de a pune în circulație

creanțe asupra lor însăși prin transformarea activelor nemonetare în monedă, sporind astfel masa mijloacelor de plată, volumul circulației monetare.

Formele principale de creație monetare sunt:

- emisiunea de bancnote, funcție inițial deschisa tuturor băncilor și ulterior restrânsă la banca de emisiune;
- moneda scripturală (de cont) creată de băncile comerciale prin transformarea activelor nemonetare în instrumente de plată.

Locul și rolul băncilor în economie sunt legate și de calitatea de intermediari nemonetari.

În această calitate, băncile mobilizează economiile monetare disponibile și acordă credite pe termen mediu și lung beneficiarilor (pentru investiții, ipotecă, comerț exterior, consum).

Deși, uneori acești intermediari funcționează sub denumirea de bănci, ei nu creează monedă (precum banca centrală și băncile comerciale), ci utilizează capitalurile pe care le colectează sau care le sunt puse la dispoziție.

5.1.3. Funcțiile băncii

Rolul complex pe care îl joacă băncile în economie, atât din punct de vedere al operațiunilor pe care le efectuează, cât și al relațiilor desfășurate în spațiul economic și teritorial, se concretizează în principalele funcții îndeplinite de bănci, care sunt:

a) **de constituire de resurse financiare**, prin atragerea resurselor financiare temporar disponibile din economie, ale agenților economici, persoane fizice sau statul;

b) **distribuirea disponibilităților băneşti suplimentare**, prin plasarea acestora spre fructificare, prin acordări de credite sau alte plasamente;

c) **de creație monetară,** ce constă în emiterea și punerea în circulație atât de monedă de hârtie și monedă divizionară, cât și a monedei de cont;

d) **emiterea de titluri negociabile,** cu scopul de a mobiliza activele monetare disponibile în economie;

e) **centru de efectuare a plăților** (a transferului de fonduri) care asigură mecanismul de funcționare al plăților pentru susținerea dezvoltării economice;

f) **deținerea de împrumuturi și ținerea de evidențe certe** asupra mișcărilor de fonduri și valute;

g) **funcția de creație economică se manifestă pe două planuri: financiar și tehnic.**

Pe plan financiar, această funcție se manifestă prin:

- participarea băncilor la constituirea sau majorarea capitalului social al unor societăți comerciale (dar nu mai mult de 20% din activele proprii ale băncii);
- acordarea unor împrumuturi societăților comerciale la care banca are participare ca acționar sau asociat;
- acordarea de credite societăților comerciale pentru un debitor. În România, nivelul creditelor acordate unui singur debitor nu trebuie să depășească 20% din capitalul social plus rezervele băncii;

Pe plan tehnic, funcția se manifestă prin:

a) rolul de consilier financiar pe lângă agenții economici, în scopul atragerii de resurse financiare și al găsirii de mijloace de investire a resurselor;

b) acordarea de asistență agenților economici pentru majorarea capitalului social al acestuia sau în cazul emisiunii obligațiunilor, garantarea subscrierilor sau punerea la dispoziție a ghișeelor băncii.

5.2. Conceptul și caracteristicile managementului bancar

Dinamica, în mărime absolută, a veniturilor, cheltuielilor și a profitului unei bănci comerciale sau a ansamblului băncilor, reflectată de evoluția indicatorilor de performanță privind activitatea bancară, demonstrează calitatea managementului bancar, punând în evidență gestionarea cu un înalt grad de profitabilitate a resurselor informaționale ale băncii în condițiile reducerii factorilor de risc privind plasamentele și resursele, consolidarea în termeni reali a capitalurilor și a fondurilor proprii de care dispune banca. Dimpotrivă, diminuarea în timp a performanțelor bancare este însoțită de scăderea lichidității, accentuarea riscurilor, diminuarea profiturilor, sunt semne îngrijorătoare, dar care, sesizate la timp, pot permite luarea unor măsuri corespunzătoare.

Sistemul bancar este guvernat de legități specifice, dar în final este supus aceluiași obiectiv comun fiecărui domeniu de maximizare consolidată a profitului.

Realizarea acestui obiectiv presupune definirea și delimitarea unor obiective intermediare, derivate din obiectivul fundamental, a căror realizare este atribuită unui ansamblu de activități specifice managementului bancar.

Optimizarea raportului dintre veniturile și cheltuielile băncii, realizarea profitului, cuantumul acestuia, precum și factorii care acționează asupra eficienței activității bancare sunt apanajul managementului bancar.

Managementul bancar reprezintă un proces de conducere al băncii, de integrare funcțională a unui ansamblu diferențiat de activități specifice centrate

pe obținerea și plasarea resurselor financiare în scopul maximizării performanțelor financiare ale băncii.

Managementul bancar poate fi definit ca fiind ansamblul de operații, activități, servicii efectuate de bancă pentru realizarea funcțiilor sale îndeosebi de atragere de active monetare, temporar disponibile de la entități juridice și fizice în conturi cu numerar sau titluri negociabile plătibile la vedere sau termen, în vederea păstrării lor, precum și de plasamente a acestor fonduri în credite, depozite sau titluri.[3]

După alți autori[4]*, managementul unei bănci constă în coordonarea și concilierea funcțiilor sau activităților diferite desfășurate, respectând anumite echilibre menite să asigure perenitatea instituției .*

Managementul bancar este esențial în gestiunea și conducerea unei bănci, în asigurarea solidității și reducerea riscului, a încrederii clienților în banca respectivă.

Rolul unui manager de bancă este să implementeze și să ia decizii care să crească valoarea bogăției proprietarilor băncii. Valoarea firmei lor (banca) este legată de riscul de portofoliu și de rentabilitatea activității desfășurate.

Abordarea problematicii managementului unei bănci este impusă de cerințele din ce în ce mai mari, ce revin conducătorilor, pe cele trei nivele de competență (strategic, operațional, tactic), interesați de gestionarea sistemului informațional bancar în scopul maximizării randamentelor și profitului băncii.

Managementul bancar prezintă o serie de particularități care îl individualizează în cadrul managementului general, fiind determinate de conținutul său:

- *specificitatea obiectului*, care îl constituie moneda și substitutele sale, banca își îndeplinește rolul său de intermediar financiar, vânzarea pasivelor (resurselor) atrase;
- *specificitatea procesului.* Banca realizează transformarea monedei în active financiare, în cadrul acestui proces evidențiindu-se o diversitate procesuală a transformării dată de caracteristicile activelor financiare;
- *specificitatea pieței,* ce induce proceselor bancare riscuri variate ce ajustează rezultatele băncii;
- *specificitatea produselor bancare*, determinată de caracteristicile și destinațiilor proceselor bancare;
- *specificitatea tehnologică*, centrată pe informație și nu pe substanță.

[3] A. Olteanu, *Management bancar*, Ed. Dareco, București, 2003.
[4] V. Dedu, *Management bancar*, Ed. Sildan, București, 1994.

Specificitatea şi caracteristicile managementului bancar determină şi delimitează domeniile prioritare esenţiale în care se afirmă atribuţiile acestuia configurând structura managementului desfăşurată pe domenii principale[5].

1. Managementul activelor
2. Managementul pasivelor
3. Managementul capitalului
4. Managementul riscului bancar
5. Managementul performanţelor
6. Managementul resurselor umane
7. Managementul pieţei

1. Managementul activelor

Operaţiunile active ale băncilor comerciale sunt operaţiunile prin care băncile îşi angajează resursele în vederea îndeplinirii funcţionalităţilor statutare şi a obţinerii de profit.

Operaţiunile active reprezintă pentru băncile comerciale operaţiunile de utilizare a resurselor mobilizate de către instituţiile bancare sub forma atragerii de depozite, a contractării de împrumuturi sau din alte surse, în vederea îndeplinirii funcţiilor specifice.

Această parte a managementului bancar se concretizează în acordarea de împrumuturi generatoare de venituri sub formă de dobânzi şi care să reducă riscurile.

În acest caz, banca constituie provizioane specifice de risc de credit şi de dobândă şi îşi diversifică portofoliul activelor pe care le deţin, în scopul obţinerii de venituri pentru a-şi acoperi costurile.

2. Managementul pasivelor are ca obiectiv obţinerea de fonduri cu costuri cât mai mici.

Managementul pasivelor se corelează în mod direct cu cel al activelor bancare, între resursele băncii şi plasamentele sale fiind o legătură indisolubilă.

Fondurile proprii ale unei bănci au următoarele funcţii:

- acoperă pierderile;
- finanţează activul imobilizat;
- corectează discordanţele scadenţelor;
- asigură încrederea creditorilor băncii, mai ales depunătorilor.

Băncile ce îşi asumă un nivel ridicat al fondurilor trebuie să-şi consolideze fondurile proprii şi chiar să-şi asigure niveluri superioare celor fixate de autorităţi.

---

[5] F.P. Jonson, R.D. Jonson, *Bank Management*, Second edition, Colorado, State University, 1990, American Bankers Association.

Există două modalități de a crește fondurile proprii prin subscripție publică, făcând apel la acționari sau pe seama profitului, soluție ce presupune o anumită rentabilitate a băncii.

În scopul consolidării structurii lor financiare, băncile sunt obligate fie să apeleze la substitutele fondurilor proprii (titluri subordonate, certificate de investiții), fie la resursele titularilor de conturi (agenți economici, persoane fizice) care reprezintă sursa de bază, sau la resursele de pe piața interbancară, situație la care se apelează numai în cazul în care capitalul plus resursele de la clienți nu sunt suficiente.

Un obiectiv urmărit de managementul bancar îl constituie îmbunătățirea raportului dintre depozitele la vedere și cele la termen.

În România, s-a constatat că majoritatea depunerilor sunt pe termen scurt, în timp ce plasamentele de obicei se realizează pe termen lung și de aici necesitatea restructurării bilanțului unei bănci.

3. Managementul capitalului vizează necesarul de capital propriu pe care băncile trebuie să îl dețină din trei considerente:

- evitarea falimentului băncii;
- maximizarea veniturilor acționarilor;
- echilibrarea între siguranța investiției acționarilor și mărimea veniturilor acestora.

Importanța dimensionării adecvate a capitalului bancar în ansamblu a determinat autoritatea monetară să stabilească normative prin care să reglementeze dimensiunea și structura capitalului bancar.

4. Managementul riscului bancar se bazează pe axioma activităților bancare, care afirmă că maximizarea profitului implică o expunere la riscuri înalte.

Riscul bancar reprezintă probabilitatea ca într-o tranzacție să nu se obțină profitul așteptat și chiar să apară o pierdere.

Pentru o gestiune eficientă a riscurilor, acestea trebuie identificate și evaluate, să fie monitorizate și să se utilizeze instrumentele, tehnicile și metodele specifice de dimensionare și/sau evitare a influenței lor negative asupra activității bancare.

Riscul bancar este o componentă importantă atât a managementului, cât și a strategiei unei bănci, aceasta urmărind maximizarea profitului său odată cu menținerea riscului la un nivel acceptabil.

Asumarea riscului de către bănci presupune:

- respectarea regulilor prudențiale impuse de autoritatea națională de reglementare;
- echilibrarea între dimensiunea profitului și deschiderea băncii către risc;

- acceptarea pierderilor în condițiile neafectării situațiilor financiare, ele putând fi acoperite prin profit sau constituirea de provizioane.

Riscul trebuie să fie astfel dimensionat, încât pierderea produsă prin materializarea acestuia să poată fi considerată ca normală pentru activitatea băncii, astfel încât să nu se deterioreze imaginea băncii.

Relația profit-risc devine esențială în adoptarea deciziilor bancare, evidențiindu-se în acest sens trei tipuri de management bancar:

- *managementul agresiv*, caracterizat prin maximizarea profitului prin politici de penetrare a pieței și eliminarea concurenței, în condițiile asumării unor riscuri înalte;
- *managementul moderat*, caracterizat prin conservarea nivelului profitului prin politici ce vizează menținerea poziției băncii pe piață în condițiile evitării angajamentelor riscante;
- *managementul prudent*, centrat pe minimizarea riscurilor prin politici ce vizează eliminarea pierderilor, reducerea cheltuielilor și strategii restrictive de recreditare.

5. Managementul performanțelor se intersectează puternic cu celelalte domenii ale managementului bancar, calitatea acestora contribuind și reflectându-se în nivelul performanțelor financiare ale unei bănci.

Componentele esențiale ale acestui domeniu sunt:

- analiza și evaluarea performanțelor, pe baza situației financiare, utilizând indicatori de rentabilitate, randament, solvabilitate, precum și norme, standarde de comparație;
- planificarea strategică și politica performanțelor bancare prin localizarea corectă a centrelor furnizoare de performanțe;
- organizarea performanțelor bancare pe verigi și nivele, vizând atât profitabilitatea, cât și costurile bancare.

6. Managementul resurselor umane se bazează pe calitatea resurselor umane ce constituie o condiție esențială pentru succesul unei bănci, pentru asigurarea dezvoltării sale și a unei eficiențe și profitabilități corespunzătoare.

Un management eficient în bancă înseamnă selectarea, pregătirea, promovarea și motivarea personalului, concretizate și operaționalizate în planificarea personalului, administrarea salariilor și a premiilor, instruirea profesională, relațiile interpersonale etc.

7. Managementul pieței trebuie să asigure cunoașterea cerințelor pieței de către bănci, respectiv ale clienților, organizarea adecvată a distribuirii produselor, adecvarea structurii produselor și serviciilor bancare, promovarea și configurarea structurilor de rate ale dobânzilor care să consolideze piața proprie.

Caracteristicile managementului bancar

Managementul bancar are funcțiile, mecanismele și tehnicile sale specifice, obiectivele proprii pentru care se utilizează patru categorii de resurse: umane, financiare, materiale și informaționale.

Plecând de la cele cinci funcții fundamentale ale managementului (previziunea, organizarea, coordonarea, antrenarea și control-evaluarea), societățile bancare prezintă specificitatea lor în aplicarea acestora, și anume:

A. Previziunea cuprinde ansamblul activităților prin care se determină principalele obiective ale băncii și componentele sale, precum și resursele și mijloacele necesare realizării lor.

Rezultatele previziunii se împart, în funcție de orizont, grad de detaliere și obligativitate, în trei mari categorii: prognozele, planurile și programele.

În perioada actuală, funcția de previziune se fundamentează foarte mult pe cercetarea pieței, pe cerințele efective ale clienților, apelând la elementele specifice pentru aceasta, în principal la instrumentele de marketing.

B. Organizarea presupune două subdiviziuni: organizarea de ansamblu a băncii, care se poate concretiza în structura sa organizatorică și în sistemul informatic existent, și în organizarea principalelor componente.

În cadrul funcției de organizare, o bancă trebuie să obțină o grupare cât mai bună a posturilor, a compartimentelor, a responsabilităților personalului și apoi să realizeze o legătură corespunzătoare între compartimentele sale funcționale. O bancă se particularizează prin faptul că structurile organizatorice sunt sub formă de rețea, și în acest sens, distribuirea atribuțiilor se face prin desconcentrare și orizontalizare, ierarhizarea posturilor și verigilor realizându-se în contextul puternicei delegări și autonomii decizionale.

C. Coordonarea presupune armonizarea deciziilor și acțiunilor personalului. Aceasta presupune existența unei comunicări adecvate la toate nivelurile managementului.

Nivelul comunicării manageriale depinde de o serie de factori care indică în mod clar calitatea managementului bancar, precum și a executanților. Importanța coordonării crește în condițiile dependenței managementului de resurse umane.

Particularitatea acestui atribut în bancă constă în puternica dependență a acestuia de informație, de comunicare, îndeosebi de viteza circulației informației și relevanța acesteia.

D. Antrenarea se definește ca un ansamblu al tuturor activităților ce se desfășoară în bancă, prin care personalul este determinat să realizeze obiectivele preconizate, pe baza luării în considerare a factorilor care îl motivează. Elementul esențial al funcției de antrenare îl constituie motivarea, care presupune corelarea intereselor salariaților cu realizarea obiectivelor și

sarcinilor atribuite. Motivarea, analizată din punct de vedere al satisfacerii personalului, precum şi a rezultatelor obţinute, poate fi pozitivă sau negativă. Motivarea pozitivă se bazează pe amplificarea satisfacţiilor personalului ca urmare a desfăşurării activităţii, respectiv realizarea sarcinilor atribuite în condiţiile în care acestea sunt accesibile majorităţii executanţilor.

Motivarea negativă presupune reducerea satisfacţiilor în condiţiile nerealizării sarcinilor atribuite. Banca, fiind o unitate modernă, asigură un climat bun de muncă, utilizează motivarea pozitivă, care, împreună, pot genera rezultate economice la nivelul planurilor sale financiare.

E. Control-evaluarea cuprinde ansamblul proceselor prin care performanţele băncii sunt măsurate şi comparate cu obiectivele stabilite, pentru a depăşi deficienţele şi a pune în valoare rezultatele obţinute. Această funcţie poate parcurge patru etape: comensurarea realizărilor băncii; compararea rezultatelor obţinute cu obiectivele planificate, evidenţiindu-se diferenţele; depistarea cauzelor care au dus la neîndeplinirea obiectivelor; realizarea corecturilor.

Funcţiile managementului nu se exercită separat, ci într-o interdependenţă, toate contribuind la derularea în bune condiţii a procesului de management. Aria managementului bancar se regăseşte în aria de manifestare a activităţilor specifice acestor categorii de instituţii.

Managementul bancar cuprinde toate aspectele privind modul în care sunt organizate şi utilizate resursele băncii, în scopul maximizării profitului pe termen scurt, mediu şi lung, cu diminuarea corespunzătoare şi permanentă a riscului specific, generând iniţiative eficiente, subordonate satisfacerii cerinţelor clienţilor, angajaţilor, acţionarilor, realizării obiectivelor băncii în ansamblul lor.

Cerinţele manageriale se structurează astfel încât să satisfacă în mod diferenţiat cele trei niveluri de competenţe distincte:

- nivelul 1 – conducerea la nivel superior;
- nivelul 2 – conducerea la nivel mediu;
- nivelul 3 – conducerea la nivelul de bază.

La nivelul superior, managementul grupează un număr mic de oameni care controlează banca (preşedinte, vicepreşedinţi) care stabilesc obiectivele instituţiei, strategia globală şi politicile operaţionale.

La nivelul mediu sunt incluşi şefii de departamente sau directorii. Ei au răspunderea implementării politicilor şi planurilor operaţionale elaborate de prima categorie de manageri, dar şi a supravegherii modului de manifestare a managementului de la cel de-al treilea nivel, cel de bază.

La nivelul de bază se asigură supravegherea şi coordonarea activităţilor operative.

Managementul băncii la nivelul mediu şi de bază acoperă întreaga activitate bancară, cea mai importantă fiind cea de gestionare a activelor şi a pasivelor, respectiv a bilanţului băncii, la care se pot adăuga: resursele umane, produsele şi serviciile oferite de bancă, reflectate în activitatea de marketing, administrarea băncii, riscul de bancă. Această categorie de manageri are obligaţia aplicării deciziilor luate la nivelul 1 de corespondenţă, a normelor şi procedurilor băncii şi a organismelor de reglementare, şi trebuie să aibă abilităţile necesare pentru organizarea şi desfăşurarea propriilor atribuţii şi competenţe în zona actului decizional.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 6

Obiectivele managementului bancar prin prisma riscului şi profitului financiar

Gestiunea băncilor se realizează pe baza obiectivelor de maximizare a profiturilor şi de minimizare a riscurilor. Nivelul profitului bancar este diferit de la o bancă la alta, în funcţie de tipurile de servicii şi activităţi desfăşurate, atractivitatea acestor servicii pentru clientelă, transparenţa asigurată de bancă şi alte caracteristici specifice managementului bancar, de mărimea fiecărei bănci, precum şi de strategia riscurilor. Sursa efectivă a creşterii profitului bancar o constituie optimizarea raportului între venituri şi cheltuieli. Activitatea bancară ocupă un prim loc în cadrul produsului intern brut al fiecărei ţări, prin nivelul performanţelor obţinute prin desfăşurarea de activităţi de intermediere a circulaţiei capitalurilor şi a serviciilor legate de circulaţia activelor monetare.

6.1. Riscul bancar

Nivelul profitului obţinut de o bancă este şi o consecinţă directă a tipului de strategie proprie adoptată în managementul băncii, în sensul de a accepta sau nu riscurile bancare în activitatea pe care o desfăşoară.

În condiţiile în care orice încercare a unei bănci de a obţine profit presupune riscuri, obiectivul unei bănci devine inevitabil acela de a-şi maximiza profitul, menţinând concomitent riscul la un nivel acceptabil.

Astfel, bancherii au o reală preferinţă pentru acele modele de obţinere a profitului care arată o creştere stabilă în timp.

6.1.1. Riscurile şi specificitatea acestora în activitatea bancară

▪ *Definirea noţiunii de risc în activitatea bancară este dificilă având în vedere subiectivismul evaluării şi cuantificării exacte a riscurilor în activitatea bancară. Acest termen nu are o definiţie unic acceptată, dar toţi specialiştii în domeniu recunosc faptul că el poate fi caracterizat prin trei*

trăsături principale[1]*: cauzele instabilității riscurilor bancare; punctul critic de manifestare al riscurilor bancare determinat de obiectivele băncii; riscurile bancare prezintă posibilitatea ca obiectivele stabilite să nu fie realizate.*

Dennis G. Uyemura şi Donald R. Deventa, încercând definirea şi explicarea riscului în activitatea bancară, în lucrarea lor *Financial Risk Management in Banking* pornesc de la ideea că riscul reprezintă volatilitatea fluxurilor de numerar nete ale unei unități de afaceri, prin unitate de afaceri, în cazul instituțiilor bancare, considerând un produs, un departament, o sucursală sau întreaga bancă.

Deci, *riscurile în activitatea bancară* constau în manifestarea unor instabilități ce rezultă din alegerea unui obiectiv greşit şi apar în dependență cu acesta şi cu cauzele concrete ale obiectivului greşit ales. Riscurile specifice activității bancare pot fi privite şi sub aspectul pierderilor generate de adoptarea unor decizii greşite. Cele mai frecvente sunt cele abordate pornind de la funcțiile clasice ale băncilor. Riscurile sunt tratate ca pierderi neprevăzute înregistrate în activitatea bancară ca urmare a unor evoluții adverse a rezultatelor față de cele anticipate. Alți autori consideră că riscurile în activitatea bancară sunt total aleatorii şi necontrolabile, vorbind de pierderi potențiale şi efective. Se poate spune că riscurile bancare reprezintă fenomene care apar pe parcursul derulării operațiunilor bancare şi care provoacă efecte negative asupra activității respective prin deteriorarea calității afacerilor, diminuarea profitului sau chiar înregistrarea de pierderi, afectând funcționalitatea băncii[2].

▪ *Riscurile bancare exprimă probabilitatea ca într-o tranzacție să nu se obțină profitul aşteptat ori să apară o pierdere, putând fi considerate deopotrivă cauze şi efecte având în vedere faptul că, pe de o parte, materializarea lor poate determina consecințe negative neprevăzute, iar, pe de altă parte, ele pot fi declanşate de diferite fenomene cunoscute sau necunoscute. În acest context, riscul bancar este o formă specifică de aplicare a teoriei riscului în domeniul activității bancare. Băncile desfăşoară atât activități de mobilizare a resurselor temporar disponibile în economie, cât şi de distribuire a acestor resurse sub formă de credite. Ca urmare, manifestarea riscurilor în domeniul bancar poate avea loc atât în cazul atragerii de resurse (operații bancare pasive), cât şi în cazul realizării de plasamente (operații bancare active), deşi operațiile pasive sunt considerate mai puțin riscante datorită corelației lor cu operațiile active.*

---

[1] P. Ungurean, Riscurile activității bancare, Finanțe. Bănci. Asigurări, nr. 7-8/1998.
[2] I. Nițu, *Managementul riscului bancar,* Editura Expert, Bucureşti, 2000.

Regulamentul BNR nr. 18 din 17 septembrie 2009 privind cadrul de administrare a activității instituțiilor de credit, procesul intern de evaluare a adecvării capitalului la riscuri și condițiile de externalizare a activităților acestora, definește riscurile semnificative, cu impact însemnat asupra situației patrimoniale și reputaționale a băncii, și anume[3]:

- *risc de conformitate* – riscul ca o instituție de credit să suporte sancțiuni prevăzute de cadrul de reglementare, să înregistreze pierderi financiare semnificative sau afectarea reputației, ca urmare a neconformării acesteia cu prevederi ale cadrului de reglementare, ale normelor și standardelor proprii, precum și ale codurilor de conduită stabilite de piețe sau industrie, aplicabile activității sale;
- *risc de credit* – riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului ca urmare a neîndeplinirii de către debitor a obligațiilor contractuale sau a eșecului acestuia în îndeplinirea celor stabilite;
- *risc de lichiditate* – riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului, determinat de incapacitatea instituției de credit de a-și îndeplini obligațiile la scadența acestora;
- *risc de rată a dobânzii* – riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului ca urmare a unor modificări adverse ale ratelor dobânzii;
- *risc de piață* – riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului determinat de fluctuațiile pe piață ale prețurilor titlurilor de capital și ale ratei dobânzii în ceea ce privește activitățile care aparțin portofoliului de tranzacționare, precum și de fluctuațiile cursului valutar și ale prețurilor mărfurilor pentru întreaga activitate a instituției de credit;
- *risc de țară* – risc asociat riscului de credit, care este determinat de condițiile economice, sociale și politice ale țării de origine a împrumutatului;
- *risc de transfer* – componentă a riscului de țară, care apare atunci când obligația împrumutatului nu este exprimată în moneda țării de origine a acestuia;
- *risc aferent tehnologiei informației* (IT) – subcategorie a riscului operațional care se referă la riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului, determinat de inadecvarea strategiei și politicii IT, a tehnologiei informației și a procesării informației, cu referire la capacitatea de gestionare, integritatea, controlabilitatea și continuitatea acesteia, sau de utilizarea necorespunzătoare a tehnologiei informației;

[3] Regulamentul BNR nr. 18 din 17 septembrie 2009 privind cadrul de administrare a activității instituțiilor de credit, procesul intern de evaluare a adecvării capitalului la riscuri și condițiile de externalizare a activităților acestora.

- *risc reputațional* – riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului determinat de percepția nefavorabilă asupra imaginii unei instituții de credit de către clienți, contrapartide, acționari, investitori sau autorități de supraveghere;
- *risc strategic* – riscul actual sau viitor de afectare negativă a profiturilor și capitalului determinat de schimbări în mediul de afaceri sau de decizii de afaceri defavorabile, de implementarea inadecvată a deciziilor sau de lipsa de reacție la schimbările din mediul de afaceri.

Având în vedere **expunerea la risc** a unei bănci (figura 6.1), abordată ca *expunere internă* și *expunere suplimentară* (subiectivă), riscurile bancare pot îmbrăca forma riscurilor pure și a riscurilor speculative sau lucrative[4].

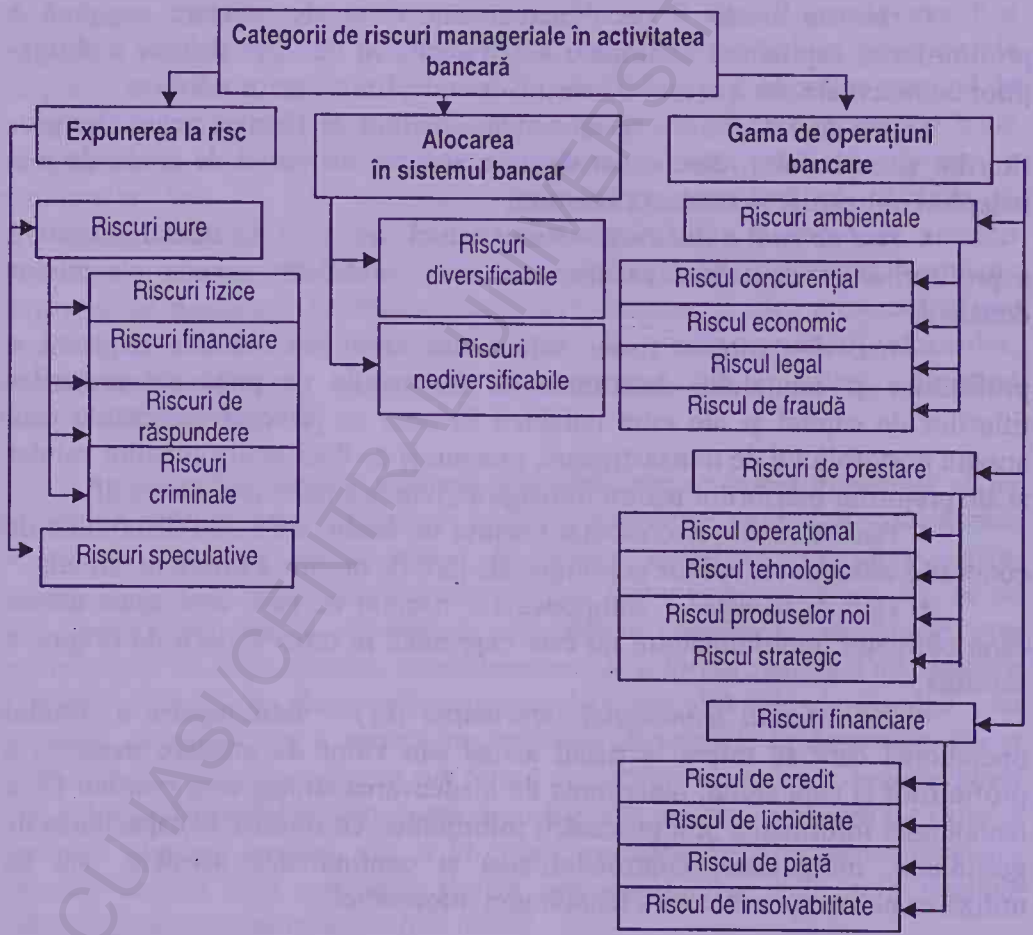

Fig. 6.1. **Tipologia riscurilor în activitatea bancară**

[4] A. Olteanu, F.M. Olteanu, L. Badea, *Management bancar. Caracteristici, strategii, studii de caz,* Editura Dareco, București, 2003.

În acest context, ***riscurile pure*** sunt generate de activități bancare cu potențial de a produce evenimente care să se soldeze cu pierderi, manifestându-se sub forma:

- *riscurilor fizice*, cum ar fi: distrugerea clădirilor, a liniilor de telecomunicații, a materialului în cursul transportului, avarierea mașinilor și materialelor diverse, distrugere, accidente de circulație;
- *riscurilor financiare*, care apar ca pierderi de date, de cecuri în curs de încasare, distrugerea arhivelor, nerecuperarea pierderilor;
- *riscurilor de răspundere*, care constau în nerespectarea normelor privind deschiderea de conturi, acordări abuzive de credite, erori de gestiune a conturilor și de ordin bursier, greșeli de consultanță în ingineria financiară;
- *riscurilor criminale*, care privesc utilizarea frauduloasă a mijloacelor de plată, contrafacerea cardurilor și cecurilor, întocmirea dosarului de credit pe bază de falsuri, utilizarea frauduloasă a unei operații de către un salariat sau de către terți, pătrunderi în fișierele informatice, deturnări de fonduri, furt, falsificare de bancnote.

Riscurile speculative (lucrative) sunt expresia expunerii pe care o generează demersurile făcute pentru a obține profit mai mare, în principal pe seama unei politici de creditare agresive, prin pierderi la portofoliul de titluri sub incidența volatilității acestora, sau prin pierderea profiturilor din participațiile în societăți comerciale nebancare, atunci când acestea nu își realizează sarcina de profit. O asemenea expunere la risc poate genera și cheltuieli suplimentare și deci pierderi.

Principala deosebire ce există între cele două categorii de risc bancar constă în faptul că, în timp ce riscurile pure determină obținerea în mod exclusiv a pierderilor, neexistând șanse de a obține vreun câștig, riscurile speculative presupun atât posibilitatea obținerii unui câștig, cât și a unei pierderi.

Pornind de la **modul de alocare** în cadrul sistemului bancar, riscurile bancare sunt[5]:

- ***riscuri diversificabile,*** definite ca acele riscuri care ajung să fie relativ nesemnificative atunci când sunt combinate suficient de multe poziții bilanțiere pentru ca legea numerelor mari să fie activată. Deși nu se poate preciza cu certitudine ce înseamnă „suficient de multe poziții", trebuie reținut faptul că se poate reduce expunerea globală a unei bănci la un anume tip de risc, mărind suficient numărul operațiilor și partenerilor susceptibili a genera acel risc;
- ***riscuri nediversificabile*** sunt cele care rămân relativ semnificative ca expunere, chiar și după ce toate posibilitățile de a folosi legea numerelor mari

[5] I. Nițu, *Managementul riscurilor bancare,* Editura Expert, București, 2000.

au fost exploatate. Ele sunt determinate în esență de variația prețului (rate ale dobânzii, cursuri valutare, indicatori macroeconomici), reflectând modificări ale preferințelor consumatorilor, schimbări de tehnologie, politici guvernamentale.

Privind din perspectiva managementului riscurilor bancare, o protecție specifică se poate concepe doar în cazul riscurilor diversificabile. Astfel, autorul Frank Knight arată faptul că, dacă se consideră că riscul constă în probabilitatea de producere a unui eveniment incert pentru care este cunoscută repartiția efectelor producerii lui sau pentru care aceasta poate fi aproximată prin studiul efectelor aleatoare deja produse, atunci incertitudinea (absolută) este asociată evenimentelor pentru care repartiția efectelor este complet necunoscută[6].

Cu ocazia desfășurării activității, băncile își asumă o serie de riscuri legate de **gama de operațiuni bancare** efectuate, și anume:

- ***riscurile ambientale,*** care sunt generate de activitatea instituției bancare într-un mediu concurențial strict reglementat de autoritatea de supraveghere bancară și exprimă probabilitatea ca o schimbare adversă (inversarea condițiilor estimate) de mediu să afecteze negativ profitul acesteia. Se includ aici[7]:
- *riscul concurențial,* care exprimă probabilitatea reducerii profitului bancar în condițiile modificării raporturilor de piață în defavoarea băncii și se manifestă prin strategii ofensive ale instituțiilor bancare concurente în lupta pentru împărțirea cotelor de piață, care includ manipulări informaționale, campanii de presă agresive, zvonuri lansate din sfera politicului sau autorităților de reglementare în anumite contexte, menite să destabilizeze societatea bancară al cărui segment de piață va fi supus unui „marketing agresiv" din partea concurenței;
- *riscul economic* se poate manifesta la nivel sectorial, regional, național, internațional și exprimă probabilitatea diminuării performanței bancare, ca urmare a unei evoluții adverse a condițiilor de mediu, care influențează calitatea plasamentelor, volatilitatea resurselor și potențialul de risc;
- *riscul legal* exprimă probabilitatea modificării adverse a cadrului normativ și incertitudinea privind momentul modificării acestuia și reflectă faptul că băncile trebuie să opereze în contextul stabilit de reglementările legale în vigoare, chiar dacă acestea le creează un dezavantaj competitiv față de alte instituții financiare concurente;

---

[6] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
[7] C. Basno, N. Dardac, C. Floricel, *Riscurile bancare – cerințe prudențiale, monitorizare,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999.

- *riscul de fraudă* este de origine internă şi exprimă probabilitatea comiterii unor furturi, a unor acte contrare intereselor băncii de către angajaţii acesteia, iar frauda poate afecta rentabilitatea instituţiei bancare, mergând până la faliment;
- ***riscurile de prestare*** sunt asociate serviciilor bancare şi se referă la[8]:
- *riscul operaţional,* care exprimă probabilitatea ca banca să devină incapabilă de a mai asigura servirea clienţilor într-un mod rentabil;
- *riscul tehnologic* este asociat calităţii şi structurii ofertei de produse bancare, iar alegerea incorectă a momentului retragerii de pe piaţă a unui produs bancar sau a momentului lansării unui nou produs bancar poate genera pierderi şi există în permanenţă riscul ca momentul ales să nu fie cel mai adecvat din punctul de vedere al maximizării profitului bancar;
- *riscul produselor noi,* care exprimă probabilitatea cumulată a producerii unor evenimente adverse în perioada de lansare a unui nou produs bancar;
- *riscul strategic,* care exprimă probabilitatea de a nu alege strategia bancară optimă în condiţiile date;
- ***riscurile financiare*** sunt asumate de bancă în gestiunea bilanţului, fiind considerate cele mai importante pentru că gestionarea lor inadecvată produce cele mai multe falimente bancare. În această grupă se includ:
- *riscul de credit,* care exprimă posibilitatea neîncasării efective la scadenţă a fluxului de venituri anticipate (capital avansat şi dobânda aferentă)[9], iar materializarea lui constă în apariţia situaţiilor în care o parte din creditele bancare nu pot fi recuperate din diferite motive, devenind credite neperformante, care afectează negativ profitul deoarece majoritatea banilor folosiţi în acordarea creditelor au drept sursă de provenienţă depozitele constituite de clienţi. Expunerea la această categorie de risc este influenţată de o serie de factori: calitatea creditelor acordate, reflectată de volumul activelor neperformante; pierderile din credite şi gradul de adecvare a provizioanelor pentru pierderi din credite; analiza creditului, care se referă la criteriile avute în vedere de bancă cu ocazia acordării creditelor; factori strategici, care implică piaţa-ţintă identificată, volumul diferitelor categorii de credite, echilibrul stabilit între risc şi preţ; factori externi, ce includ condiţiile economice, de piaţă, cererea de credite, concurenţa, schimbările tehnologice şi legislative etc.;
- *riscul de lichiditate* exprimă posibilitatea de apariţie a incapacităţii de finanţare a operaţiilor bancare curente, reprezentând o problemă de cost pentru bancă, şi rezultă din compararea activelor bancare cu posibilitate imediată de lichidare cu depozitele care pot reprezenta o dimensiune posibilă a

---

[8] V. Dedu, *Gestiune bancară,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1999.
[9] A. Olteanu, F.M. Olteanu, L. Badea, *Management bancar,* Editura Dareco, Bucureşti, 2003.

solicitărilor creditorilor instituției bancare (deponenții), fiind riscul ca instituția bancară să nu dispună de fonduri suficiente pentru a-și îndeplini obligațiile. El este influențat de o serie de factori care se referă la nevoia de lichiditate propriu-zisă, costul diferitelor surse de lichiditate, accesul pe piețele financiare, prognoza privind evoluția ratei dobânzii pe piață, filozofia managerială etc. Riscul de lichiditate este cel mai ridicat atunci când banca nu poate anticipa cererea de noi credite sau retragerile de depozite, sau nu are acces la noi surse de lichiditate, sau atunci când procurarea acestora implică costuri însemnate;

- *riscul ratei dobânzii* reprezintă efectul modificării ratelor dobânzii asupra valorii unui activ financiar sau diferența dintre valoarea unui portofoliu de active financiare și valoarea pasivelor care finanțează acest portofoliu[10]. Riscul de variație adversă a ratei dobânzii are în vedere riscul de deteriorare a situației patrimoniale a băncii sub influența unei modificări adverse a nivelului dobânzilor pe piață. Sensibilitatea unei instituții bancare la variația ratei dobânzii pe piață este determinată de acțiunea factorilor endogeni și exogeni. Factorii endogeni se referă la structura activelor și pasivelor bancare, calitatea și eșalonarea scadențelor creditelor, scadența fondurilor atrase și pot fi gestionați de bancă, care, acționând asupra lor, poate minimiza expunerea la riscul ratei dobânzii. Factorii exogeni se referă la evoluția condițiilor economice și se concretizează în nivelul ratelor dobânzii pe piață. Acești factori nu pot fi controlați sau influențați de bancă, dar pot fi anticipați cu destul de mare precizie[11];
- *riscul valutar* apare sub forma posibilității de a înregistra pierderi decurgând din evoluția cursului de schimb. Se poate defini sintetic ca probabilitatea de diminuare a profitului net bancar la o variație adversă a cursului valutar pe piață. El este semnificativ la băncile implicate în operațiuni valutare pe cont propriu sau în numele clienților. La originea acestui risc se află operațiunile bancare în valută: pasivele și activele externe, elemente integrate în bilanțul instituției bancare prin conversie în moneda națională la cursul zilei. Variația acestui curs poate antrena pierderi sau câștiguri independente de eforturile băncii. Factorii care influențează expunerea băncii la riscul valutar sunt factori structurali ce privesc natura și extinderea operațiunilor valutare ale băncii, factori strategici care vizează eficiența activităților de acoperire, concordanța de volum și termen între valute și moneda națională, vulnerabilitatea față de valoarea economică reală a instrumentelor de acoperire

[10] G. Hempel, A. Colman, Simonson D., *Bank Management,* John Wiley & Sons, New York, 2005.
[11] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.

şi factori externi care includ condiţiile economice, de piaţă, concurenţa, schimbările tehnologice şi legislative;

- *riscul de insolvabilitate* arată probabilitatea ca fondurile bancare să devină insuficiente pentru a acoperi pierderile rezultate din activitatea curentă. Este consecinţa manifestării unuia sau mai multor riscuri financiare pe care banca nu le-a prevenit şi constituie riscul ca aceasta să ajungă în incapacitate de plată.

Riscurile financiare sunt singurele riscuri care pot fi cuantificate prin intermediul unui sistem de indicatori. Celelalte categorii de riscuri sunt generate de factori exogeni băncii asupra cărora managementul fie are un control limitat, fie nu are control. Riscurile financiare sunt consecinţa dezechilibrelor permanente care apar între activele şi pasivele bancare asupra cărora managementul are control.

În măsura în care există şi se realizează, riscurile pun o problemă deosebită, cea a vitezei cu care se produc efectele lor şi a modului cum se repercutează asupra rezultatelor societăţii bancare, asupra costurilor şi profitului bancar. De aceea, identificarea lor este absolut necesară pentru a putea găsi cele mai eficiente măsuri de diminuare. Cunoaşterea intervalului de timp la care apar astfel de riscuri este foarte importantă pentru că oferă băncii posibilitatea de a mobiliza resurse şi de a adopta măsurile corespunzătoare pentru asigurarea unui management eficient al riscurilor.

6.1.2. Sistemul indicatorilor de comensurare a riscurilor financiare în activitatea bancară

Cuantificarea riscurilor în activitatea bancară permite interpretarea acestora prin prisma cauzelor, consecinţelor şi efectelor în timp asupra profitabilităţii instituţiei bancare. Studierea atentă a structurii în dinamică a activelor şi pasivelor bancare conduce la obţinerea unor informaţii suplimentare referitoare la profitul bancar şi expunerea la risc. *Riscurile de natură financiară* în activitatea bancară sunt singurele riscuri care pot fi cuantificate prin intermediul unui sistem de indicatori, ele fiind consecinţa dezechilibrelor permanente care apar între activele şi pasivele bancare asupra cărora managementul are control.

Literatura de specialitate abordează sistemul indicatorilor utilizaţi pentru comensurare riscurilor financiare specifice activităţii bancare din prisma subsistemelor de indicatori asociate principalelor categorii de risc, punând accent pe dimensionarea lor corectă prin cuantificarea elementelor

componente, interpretarea adecvată şi asigurarea comparabilităţii cu standardele internaţionale sau naţionale[12].

Este vorba despre:

- subsistemul indicatorilor riscului de credit;
- subsistemul indicatorilor riscului de lichiditate;
- subsistemul indicatorilor riscului ratei dobânzii;
- subsistemul indicatorilor riscului valutar;
- subsistemul indicatorilor riscului de insolvabilitate.

6.1.2.1. Subsistemul indicatorilor riscului de credit

Se referă la faptul că toate băncile îşi asumă într-o proporţie mai mică sau mai mare riscul de credit, ceea ce determină necesitatea analizei atente a modului în care evoluează calitatea portofoliului de credite, cu impact deosebit asupra profitabilităţii. Prin urmare, evaluarea riscului de credit la care o bancă este expusă se realizează prin intermediul unui număr de indicatori specifici.

La nivelul unei unităţi teritoriale se pot utiliza următorii indicatori:

- *raportul credite totale/total active*, cu cât valoarea acestui indicator este mai ridicată, cu atât activitatea bancară este percepută ca fiind mai riscantă. Prin politica de credite se poate stabili un plafon al acestei măsuri şi/sau praguri de alertă.

$$R_{C_t / A_t} = \frac{Cr_t}{A_t} \times 100 \qquad (1)$$

unde:

Cr_t reprezintă credite totale;
A_t – active totale.

Dacă nivelul portofoliului de valori mobiliare este semnificativ, atunci trebuie calculat şi raportul dintre creanţele totale asupra debitorilor (credite acordate, titluri de credit în portofoliu) şi activele totale;

- *rata creditelor restante*, valoarea acestui raport trebuie să fie cât mai mică pentru ca portofoliul să fie gestionat eficient din punct de vedere al riscului de credit. Conform standardelor internaţionale, limita maximă admisă este de 6%.

$$R_{cr} = \frac{Cr_r}{Cr_t} \times 100 \qquad (2)$$

unde:

Cr_r reprezintă credite restante;
Cr_t – credite totale.

[12] A.O. Berea, *Strategie bancară*, Editura Expert, Bucureşti, 2001.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Acest indicator se poate exprima şi în funcţie de structura portofoliului de credite, putându-se determina:

a) rata creditelor pe termen scurt restante:

$$R_{ctsr} = \frac{Cr_{rts}}{Cr_{tts}} \times 100 \quad (3)$$

unde:

Cr_{rts} reprezintă credite pe termen scurt restante;
Cr_{tts} – credite pe termen scurt totale.

b) rata creditelor pe termen mediu şi lung restante:

$$R_{ctmlr} = \frac{Cr_{rtml}}{Cr_{ttml}} \times 100 \quad (4)$$

unde:

Cr_{rtml} reprezintă credite pe termen mediu şi lung restante;
Cr_{ttml} – credite pe termen mediu şi lung totale.

c) rata creditelor acordate persoanelor juridice restante

$$R_{cpjr} = \frac{Cr_{rpj}}{Cr_{tpj}} \times 100 \quad (5)$$

unde:

Cr_{rpj} reprezintă credite restante acordate persoanelor juridice;
Cr_{tpj} – credite totale acordate persoanelor juridice.

d) rata creditelor acordate persoanelor fizice restante:

$$R_{cpfr} = \frac{Cr_{rpf}}{Cr_{tpf}} \times 100 \quad (6)$$

unde:

Cr_{rpf} reprezintă credite restante acordate persoanelor fizice;
Cr_{tpf} – credite totale acordate persoanelor fizice.

e) rata creditelor în valută restante:

$$R_{cvr} = \frac{Cr_{rv}}{Cr_{tv}} \times 100 \quad (7)$$

unde:

Cr_{rv} reprezintă credite restante acordate în valută;
Cr_{tv} – credite totale acordate în valută.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- *ponderea creditelor pe termen scurt, respectiv termen mediu şi lung în total credite,* are în vedere faptul că acordarea de credite pe termen mediu şi lung prezintă un grad de risc mai ridicat decât creditarea pe termen scurt.

Astfel, cu cât ponderea creditelor pe termen scurt în total credite este mai mare, cu atât riscul de credit asumat este mai redus.

Se poate calcula:

a) raportul credite pe termen scurt/total credite:

$$R_{cts/tc} = \frac{Cr_{ts}}{Cr_t} \times 100 \qquad (8)$$

unde:

Cr_{ts} reprezintă credite pe termen scurt;
Cr_t – credite totale.

b) raportul credite pe termen mediu şi lung/total credite:

$$R_{ctml/tc} = \frac{Cr_{tml}}{Cr_t} \times 100 \qquad (9)$$

unde:

Cr_{tml} reprezintă credite pe termen mediu şi lung;
Cr_t – credite totale.

La nivel de centrală bancară, alături de indicatorii menţionaţi mai sus, se pot determina şi anumiţi indicatori care exprimă cantitativ relaţia dintre expunerea la risc şi sursa de finanţare a acestei expuneri, corelând activele bancare cu capitalul şi fondurile bancare.

- *raportul profitul net/pierderile din credite* ţine cont de faptul că profitul net este sursa principală de finanţare a pierderilor, iar acoperirea acestora nu este singura sa destinaţie. Calculat în această formă, indicatorul este cel mai adesea supraunitar.

$$R_{Pr_n/Pi_c} = \frac{Pr_n}{Pi_c} \qquad (10)$$

unde:

Pr_n reprezintă profit net;
Pi_c – pierdere din portofoliul de credite.

- *raportul fond de rezervă/pierderi din credite,* atunci când are o valoare supraunitară, evidenţiază un management prudent.

$$R_{F_r/Pi_c} = \frac{F_r}{Pi_c} \qquad (11)$$

unde:

F_r reprezintă fondul de rezervă;
Pi_c – pierderi la portofoliul de credite.

- *ponderea creditelor acordate clientelei în total activ*

$$Cr_{cl} / TA = \frac{Cr_{cl}}{TA} \times 100 \quad (12)$$

unde:

Cr_{cl} reprezintă credite acordate clientelei;
TA – total activ.

- *ponderea creditelor acordate clientelei în total surse atrase şi împrumutate*

$$Cr_{cl} / S_{ai} = \frac{Cr_{cl}}{TP - C_p} \times 100 \quad (13)$$

unde:

Cr_{cl} reprezintă credite acordate clientelei;
S_{ai} – surse atrase şi împrumutate;
TP – total pasiv;
C_p – capitalul propriu.

- *ponderea plasamentelor şi creditelor la alte bănci în total active*

$$Cr_{bc} / TA = \frac{Cr_{bc}}{TA} \times 100 \quad (14)$$

unde:

Cr_{bc} reprezintă plasamente şi credite la bănci;
TA – total activ.

Valoarea acestor indicatori ne permite să apreciem calitatea portofoliului de credite şi evoluţia acestuia. Toţi aceşti indicatori se pot calcula şi pot fi interpretaţi în mod corelat, analizaţi şi folosiţi pentru a fundamenta politica de credit a instituţiei bancare.

6.1.2.2. Subsistemul indicatorilor riscului de lichiditate

Are menirea de a evidenţia că lichiditatea bancară poate fi măsurată cu ajutorul unui sistem relativ complex de indicatori care oferă o imagine foarte bună despre gradul de lichiditate a băncii şi despre calitatea gestiunii lichidităţii bancare. Pentru calculul majorităţii indicatorilor de lichiditate bancară se

CU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

impune clasificarea activelor, pasivelor şi a unor elemente în afara bilanţului, în funcţie de scadenţă.

La nivelul unităţilor teritoriale ale unei bănci, acest subsistem de indicatori cuprinde:

- *pasivele nete,* care se calculează pentru a semnala perioada de maximă nevoie de lichiditate, având la bază clasificarea activelor/pasivelor în funcţie de scadenţă;
- *pasivele nete simple (succesive)*, care se calculează pentru fiecare perioadă ca diferenţă între pasivele şi activele cu aceeaşi scadenţă, arătând măsura în care activele scadente acoperă obligaţiile scadente. Probleme de management apar mai ales acolo unde pasivele nete simple sunt pozitive, căci pentru acoperirea lor, banca trebuie să găsească resurse suplimentare[13].

$$P_{ns} = P_i - A_i \qquad (15)$$

unde:

P_i reprezintă pasive cu scadenţa i;

A_i – active cu scadenţa i.

- *pasivele nete cumulate* sunt calculate ca diferenţă între pasivele şi activele cumulate corespunzătoare fiecărei perioade. Acest indicator este folosit pentru a semnala perioada de maximă nevoie de lichiditate.

$$P_{nc} = P_c - A_c \qquad (16)$$

unde:

P_c reprezintă pasive cumulate;

A_c – active cumulate.

- *indicele lichidităţii* se calculează raportând suma pasivelor ponderate la suma activelor ponderate cu numărul mediu de zile (luni sau ani) corespunzător fiecărei perioade sau cu numărul curent al grupei de scadenţe respective

$$I_l = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i} \qquad (17)$$

unde:

A_i reprezintă active din grupa de scadenţă i;

P_i – pasive din grupa de scadenţă i;

p_i – ponderea pentru grupa de scadenţă i.

[13] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997.

Valoarea indicelui depinde doar de mărimea activelor/pasivelor corespunzătoare fiecărei perioade şi trebuie să fie cât mai aproape de 1, când practic banca nu face transformare de scadenţe. Pentru valori subunitare, transformarea se face din pasive pe termen scurt, în active pe termen lung, situaţie ce avantajează instituţia bancară când curba dobânzilor este crescătoare[14].

Pentru valori supraunitare, transformarea de scadenţe practicată este din pasive pe termen lung, în active pe termen scurt. În acest caz, nu există, practic, risc de lichiditate, căci activele devin lichide înaintea surselor care le-au finanţat. Din punct de vedere al rentabilităţii plasamentelor, o astfel de structură nu este avantajoasă decât pentru scurte perioade de timp când rata dobânzii pe termen scurt este mai mare decât cea pe termen lung;

- *scadenţa medie a activelor şi pasivelor exprimă media ponderată a numărului de zile de la începutul perioadei de analiză, arătând, în medie, perioada în care activele şi pasivele ajung la maturitate. Compararea acestor scadenţe medii permite stabilirea anumitor strategii cu scopul de a menţine lichiditatea la un nivel optim:*

$$t_A = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i}{A_t} \qquad (18)$$

unde:

A_i reprezintă active din grupa de scadenţă i;
p_i – ponderea pentru grupa de scadenţă i;
A_t – total active.

$$t_P = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{P_t} \qquad (19)$$

unde:

P_i reprezintă pasive din grupa de scadenţă i;
p_i – ponderea pentru grupa de scadenţă i;
P_t – total pasive.

- *transformarea medie a scadenţelor arată, în număr de zile sau luni, diferenţa dintre scadenţa medie ponderată a activelor şi cea a pasivelor. Aceste scadenţe medii ponderate se determină raportând activele/pasivele*

[14] N. Dănilă, L. Anghel, M. Dănilă, *Managementul lichidităţii bancare,* Editura Economică, Bucureşti, 2002.

ponderate la total active/pasive, ponderile fiind reprezentate de mijloacele intervalelor de maturitate. Acest indicator sugerează cel mai bine riscul de lichiditate deoarece permite exprimarea concretă, în unităţi de timp, a transformării practicate:

$$T_s = t_A - t_P \quad (20)$$

unde:

t_A reprezintă scadenţa medie a activelor;

t_P – scadenţa medie a pasivelor.

▪ *raportul credite/depozite* exprimă gradul de acoperire a plasamentelor cu resurse atrase. Valoarea acestui indicator trebuie să fie subunitară pentru a putea vorbi despre un management pozitiv al riscului de lichiditate. Când raportul devine supraunitar, banca asigură o bună parte din resurse pentru acordarea de credite prin operaţiuni de împrumut:

$$R_{c/d} = \frac{Cr}{Dep} \quad (21)$$

unde:

Cr reprezintă credite bancare;

Dep – depozite bancare.

La nivelul centralei bancare, pe lângă indicatorii de mai sus, se pot determina şi alţi indicatori care oferă o imagine globală asupra expunerii la riscul de lichiditate a instituţiei bancare în ansamblul ei, ca de exemplu:

▪ *poziţia lichidităţii* este un indicator derivat din practica gestiunii de trezorerie, fiind calculat pe zile, săptămâni şi luni pentru acoperirea nevoilor de lichiditate pe termen scurt. Mărimea acestui indicator se determină ca diferenţă între activele lichide şi pasivele imediate, optimizarea sa presupunând echilibrarea celor două elemente, fiind cerută de managementul riscului şi de maximizarea rentabilităţii bancare:

$$P_l = A_l - P_i \quad (22)$$

unde:

A_l reprezintă active lichide;

P_i – pasive imediate.

În practica bancară pot exista două situaţii: când poziţia lichidităţii este negativă, activele lichide sunt insuficiente pentru onorarea integrală a obligaţiilor imediate, banca trebuind să recurgă la surse de finanţare sub formă de împrumut de pe piaţa interbancară, lichidarea înainte de termen a unor active din portofoliu, împrumut de la banca centrală; când poziţia lichidităţii este pozitivă, resursele de lichiditate depăşesc necesarul, excedentul peste

limita celui admisibil fiind plasat pe termen scurt sub forma depozitelor pe piața interbancară.

- *lichiditatea globală* reflectă posibilitatea transformării pe termen scurt a activelor în lichidități pentru a satisface obligațiile de plăți exigibile. Acest indicator se calculează ca raport între activele lichide și datoriile curente:

$$L_g = \frac{A_l}{D_c} \tag{23}$$

unde:

A_l reprezintă active lichide;
D_c – datorii curente.

- *lichiditatea imediată* arată posibilitatea elementelor patrimoniale de trezorerie de a face față datoriilor pe termen scurt, fiind exprimat ca raport între totalul elementelor patrimoniale de trezorerie și totalul datoriilor pe termen scurt. Nivelul optim al acestui indicator este de 20,5%:

$$Li = \frac{D_{bc} + T}{S_{ai}} \times 100 \tag{24}$$

unde:

D_{bc} reprezintă disponibilități și depozite la bănci;
T – titluri de stat libere de gaj;
S_{ai} – surse atrase și împrumutate.

- *rata lichidității* este un indicator relativ care exprimă procentual evoluția gradului de îndatorare a băncii față de piața monetară. Se calculează periodic, în funcție de scadența operațiunilor de împrumut, prin raportarea împrumuturilor nou contractate la împrumuturile scadente în aceeași perioadă. Valorile mai mici de 100% indică o tendință de scădere a gradului de îndatorare și, deci, o creștere a lichidității instituției bancare. Perioadele cu nevoi sezoniere de lichiditate sunt marcate în aproape toate cazurile de o scădere a ratei lichidității bancare[15]:

$$R_l = \frac{I_n}{I_s} \times 100 \tag{25}$$

unde:

I_n reprezintă împrumuturi nou contractate;
I_s – împrumuturi scadente.

[15] V. Dedu, *Gestiune și audit bancar*, Editura Național, București, 2001.

- *rata breşei* exprimă mărimea maximă a ratei dobânzii pe care banca o poate plăti pentru finanţarea unui plasament suplimentar relativ la resursele de care dispune deja. Acest indicator nu poate fi mai mic de 40%:

$$R_b = \frac{D_i - D_p}{A_i - P_r} \qquad (26)$$

unde:

D_p reprezintă dobânzi plătite;
D_i – dobânzi încasate;
A_i – active bancare investite;
P_r – pasive bancare remunerate.

- *indicatorul de lichiditate* se calculează ca raport între lichiditatea efectivă şi lichiditatea necesară. Lichiditatea efectivă se determină prin însumarea activelor bilanţiere şi a angajamentelor primite, evidenţiate în afara bilanţului pe fiecare bandă de scadenţă, iar lichiditatea necesară se calculează prin însumarea obligaţiilor bilanţiere şi a angajamentelor date, evidenţiate în afara bilanţului pe fiecare bandă de scadenţă:

$$I_l = \frac{L_e}{L_n} \qquad (27)$$

unde:

L_e reprezintă lichiditatea efectivă;
L_n – lichiditatea necesară.

6.1.2.3. Subsistemul indicatorilor riscului ratei dobânzii

Are la bază gruparea activelor şi pasivelor bancare în funcţie de sensibilitatea lor la variaţiile ratei dobânzii pe piaţă pe orizonturi de timp. Această sensibilitate[16] poate fi definită ca modificarea marjei dobânzii bancare, în funcţie de variaţia ratei dobânzii de pe piaţă ca urmare a acţiunii unor factori specifici endogeni (structura activelor şi pasivelor bancare, calitatea şi eşalonarea scadenţelor creditelor, scadenţa fondurilor atrase) şi exogeni (determinaţi de evoluţia condiţiilor economice generale).

În acest subsistem de indicatori se cuprind:

- *ecartul (GAP)*, reprezintă diferenţa dintre volumul activelor şi pasivelor sensibile la un moment dat. Activele sensibile includ instrumentele de credit cu dobânzi variabile (titlurile şi creanţe). Pasivele sensibile cuprind depozitele cu dobânzi variabile şi împrumuturile contractate de pe piaţa interbancară şi de la banca centrală.

[16] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997.

$$GAP = A_s - P_s \quad (28)$$

unde:

A_s reprezintă active sensibile;
P_s – pasive sensibile.

Pentru limitarea riscului ratei dobânzii ecartul trebuie să fie cât mai aproape de valoarea zero. Dacă activele sensibile exced pasivele sensibile, se spune că banca are un GAP pozitiv, iar creşterea ratei dobânzii determină majorarea veniturilor nete din dobânzi. Dacă suma activelor sensibile este mai mică decât cea a pasivelor sensibile, se poate vorbi de un GAP negativ, caz în care creşterea ratei dobânzii determină scăderea veniturilor nete din dobânzi.

- *GAP cumulat,* pune în evidenţă riscul ratei dobânzii aferent întregului orizont de timp, reprezentând suma GAP-urilor pe intervalele respective. Calcularea acestui indicator oferă posibilitatea determinării excedentului de resurse şi plasamente scadente până la o anumită dată viitoare în comparaţie cu momentul zero al analizei:

$$GAP_c = GAP_t + GAP_{c\,t-1} \quad (29)$$

unde:

GAP_t reprezintă GAP în perioada t;
$GAP_{c\,t-1}$ – GAP cumulat în perioada t-1.

- *indicele GAP,* sintetizează, în mărime relativă, mărimea diferenţei cumulate între plasamentele şi resursele scadente în intervalul de maturitate respectiv, raportată la total activ:

$$I_{GAP} = \frac{GAP_c}{TA} \times 100 \quad (30)$$

unde:

GAP_c reprezintă GAP cumulat;
TA – total activ.

- *indicele de sensibilitate*, se calculează raportând activele sensibile la pasivele sensibile la un moment dat. Menţinerea indicatorului în jurul valorii 1 diminuează riscul ratei dobânzii, dar în acelaşi timp poate afecta negativ profitul bancar:

$$I_s = \frac{A_s}{P_s} \quad (31)$$

unde:

A_s reprezintă active sensibile;
P_s – pasive sensibile.

BCU IVAN CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

6.1.2.4. Subsistemul indicatorilor riscului valutar

Vizează indicatorii utilizați pentru aprecierea expunerii la riscul valutar, putând fi calculați atât la nivelul unităților teritoriale, cât și la nivelul centralei băncii. Aici se includ:

- *poziția valutară individuală,* calculată pentru fiecare valută de gestionat ca diferența dintre totalul activelor (creanțelor) și totalul pasivelor (angajamentelor) într-o anumită valută.

$$Pv_x = A_x - P_x \quad (32)$$

unde:

A_x reprezintă total active exprimate în moneda „x";
P_x – total pasive exprimate în moneda „x".

Pentru fiecare valută se compară activele cu pasivele, rezultând două poziții distincte[17]:

- poziția valutară scurtă, când totalul angajamentelor depășește totalul creanțelor;
- poziția valutară lungă, când totalul creanțelor depășește totalul angajamentelor.

O anumită poziție valutară poate deveni favorabilă sau nefavorabilă pentru societatea bancară, în funcție de evoluția cursului de schimb al monedei naționale față de valuta respectivă (tabelul 6.1).

Tabelul 6.1

Influența variației cursului valutar asupra rezultatelor băncii

Poziția valutară	Deprecierea monedei naționale	Aprecierea monedei naționale
Poziția valutară scurtă	nefavorabilă	favorabilă
Poziția valutară lungă	favorabilă	nefavorabilă

Sursa: Basno C., Dardac N., *Management bancar,* Editura Economică, București, 2002.

- *poziția valutară globală,* se definește ca soldul net al creanțelor în valută față de angajamentele în valută, convertite în moneda națională pentru comparabilitate.

$$Pv_g = Pv_l - Pv_s \quad (33)$$

[17] A. Olteanu, F.M. Olteanu, L. Badea, *Management bancar. Caracteristici, strategii, studii de caz,* Editura Dareco, București, 2003.

unde:

Pv_l reprezintă poziția valutară lungă, în echivalent în monedă națională;

Pv_s – poziția valutară scurtă, în echivalent în monedă națională.

Prezintă avantajul oferirii unei imagini globale asupra expunerii valutare a băncii şi dezavantajul anulării situației precise pe valute care trebuie gestionată de fapt. Se calculează mai ales în scopul raportării, gestiunea de uz intern fiind axată pe urmărirea pozițiilor valutare individuale.

Expunerea instituției bancare la riscul valutar se determină folosind pozițiile valutare individuale gestionate separat pentru fiecare valută. La sfârşitul fiecărei zile, expunerea la risc se calculează ca pierdere potențială în cazul unei variații adverse a cursului pentru fiecare valută. În România, poziția valutară globală la sfârşitul zilei nu poate depăşi 10% din fondurile proprii ale băncii.

6.1.2.5. Subsistemul indicatorilor riscului de insolvabilitate

Arată faptul că riscul de insolvabilitate al unei bănci este consecința slabei calități a portofoliului de investiții, ducând în ultimă instanță la faliment bancar.

Pentru a preveni astfel de situații, se calculează o serie de indicatori de solvabilitate care se determină numai la nivelul centralei instituției bancare:

- *raportul de solvabilitate* reprezintă raportul dintre fondurile proprii de nivel 1 şi activele ponderate în funcție de risc. Conform reglementărilor în vigoare, valoarea acestui indicator nu poate fi mai mică de 8%.

$$Rs_1 = \frac{F_p}{A_p} \times 100 \qquad (34)$$

unde:

F_p reprezintă fonduri proprii;

A_p – active ponderate în funcție de risc.

- *rata capitalului propriu* exprimă raportul dintre capitalul propriu al unei bănci şi valoarea totală a activelor. Pentru ca banca să fie bine capitalizată, valoarea acestui indicator trebuie să fie mai mare decât 6%.

$$Ep = \frac{C_p}{TA} \times 100 \qquad (35)$$

unde:

C_p reprezintă capitalul propriu;

TA – total active.

- *raportul dintre capitalul propriu şi capitalul social* este un indicator ce trebuie să înregistreze o valoare mai mare de 100%, banca fiind considerată bine capitalizată dacă acest raport depăşeşte 150%

$$R_{C_p/C_s} = \frac{C_p}{C_s} \times 100 \quad (36)$$

unde:

C_p reprezintă capitalul propriu;

C_s – capital social.

- *patrimoniul net* exprimă diferenţa dintre totalul activelor bancare şi sursele atrase şi împrumutate, o valoare pozitivă fiind considerată satisfăcătoare

$$Pn = TA - S_{ai} \quad (37)$$

unde:

TA reprezintă total active;

S_{ai} – surse atrase şi împrumutate.

Indicatorii utilizaţi pentru comensurarea diferitelor tipuri de riscuri bancare răspund unor necesităţi informaţionale în procesul de analiză şi management al acestora, fiind relevantă coroborarea lor cu indicatorii ce exprimă performanţele financiare ale instituţiei bancare.

6.2. Analiza riscurilor în activitatea bancară (pe exemplul băncii comerciale „X")

Pornind de la ipoteza că decizia managerială în sistemul bancar presupune anumite riscuri, procesul decizional are un caracter preponderent previzional, implicând concomitent variabile de natură economică, tehnică, juridică, umană şi managerială. Datorită complexităţii sale, decizia managerială determină asumarea unei tipologii diversificate de riscuri, managerii fiind obligaţi să adopte şi să aplice deciziile în condiţii de risc şi incertitudine.

6.2.1. Analiza riscurilor la banca comercială „X"

Având în vedere sistemul indicatorilor de comensurare a riscurilor în activitatea bancară şi datele cuprinse în bilanţul contabil, contul de profit şi pierdere, situaţia pe maturităţi a activelor şi pasivelor şi situaţia pe valute a activelor şi pasivelor, pentru ***banca comercială „X"*** (Anexele 1, 2, 3, 4) se pot calcula indicatorii care stau la baza determinării poziţiei de risc global al băncii.

6.2.1.1. Analiza situației riscului de credit

Activitatea de creditare derulată de banca comercială „X" implică un risc prin însăşi elementele de anticipare pe care se bazează decizia de creditare, comensurarea acestui tip de risc fiind de maximă importanță. Riscul de credit constituie o componentă fundamentală a riscului bancar, având în vedere faptul că principala operațiune efectuată de banca comercială „X" este acordarea de credite, care au cea mai mare pondere în cadrul plasamentelor totale.

Calitatea portofoliului de credite influențează în mod direct profitabilitatea bancară. Comensurarea acestei categorii de risc se poate realiza prin intermediul unui *sistem de indicatori specifici*, calculați ținând seama de datele din bilanțul contabil (Anexa 1) şi contul de profit şi pierdere (Anexa 2).

Având în vedere datele prezentate în anexele 1 şi 2, precum şi modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului de credit, formulele 12-14, la nivelul centralei băncii comerciale „X" se calculează următorii indicatori:

- *ponderea creditelor acordate clientelei în total active*

Folosind formula 12, rezultă:

$$Cr_{cl} / TA_N = \frac{Cr_{cl}}{TA} \times 100 = \frac{7.882.238.300}{18.472.482.000} \times 100 = 42,67\%$$

$$Cr_{cl} / TA_{N+1} = \frac{Cr_{cl}}{TA} \times 100 = \frac{10.288.778.000}{24.489.292.300} \times 100 = 42,01\%$$

- *ponderea creditelor acordate clientelei în total surse atrase şi împrumutate*

Folosind formula 13, rezultă:

$$Cr_{cl} / S_{ai\,N} = \frac{Cr_{cl}}{TP - C_p} \times 100 = \frac{7.882.238.300}{18.472.482.000 - 3.289.988.300} \times 100 = 51,91\%$$

$$Cr_{cl} / S_{ai\,N+1} = \frac{Cr_{cl}}{TP - C_p} \times 100 = \frac{10.288.778.000}{24.489.292.300 - 3.743.910.700} \times 100 = 49,60\%$$

- *ponderea plasamentelor şi creditelor la alte bănci în total active*

Folosind formula 14, rezultă:

$$Cr_{bc} / TA_N = \frac{Cr_{bc}}{TA} \times 100 = \frac{784.532.100}{18.472.482.000} \times 100 = 4,25\%$$

$$Cr_{bc} / TA_{N+1} = \frac{Cr_{bc}}{TA} \times 100 = \frac{751.640.100}{24.489.292.300} \times 100 = 3,07\%$$

Pe baza datelor obţinute se poate realiza o analiză a expunerii băncii comerciale „X" la riscul de credit, comparând rezultatele pe cele două perioade luate în calcul, şi anume anul N şi N+1 (tabelul 6.2, figura 6.2).

Se poate observa o tendinţă uşoară de scădere a riscului de credit în anul N+1 faţă de anul precedent, având în vedere faptul că cei trei indicatori determinaţi au manifestat un trend descendent. Astfel, ponderea creditelor acordate clientelei în total activ a scăzut de 0,98 de ori, ceea ce arată că activitatea bancară a fost mai puţin riscantă. În anul N+1, ponderea creditelor acordate clientelei în total surse atrase şi împrumutate scade faţă de anul precedent de 0,96 ori. Cea mai mare scădere înregistrează indicatorul ponderea plasamentelor şi creditelor la alte bănci în total active care de la un nivel de 4,25%, înregistrat în anul N, scade la 3,07% în anul următor.

Tabelul 6.2

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului de credit

u.m.: %

Nr. crt.	Specificaţie	Ani		N+1/N (coeficient)
		N	N+1	
1.	Ponderea creditelor acordate clientelei în total active	42,67	42,01	0,98
2.	Ponderea creditelor acordate clientelei în total surse atrase şi împrumutate	51,91	49,60	0,96
3.	Ponderea plasamentelor şi creditelor la alte bănci în total active	4,25	3,07	0,72

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

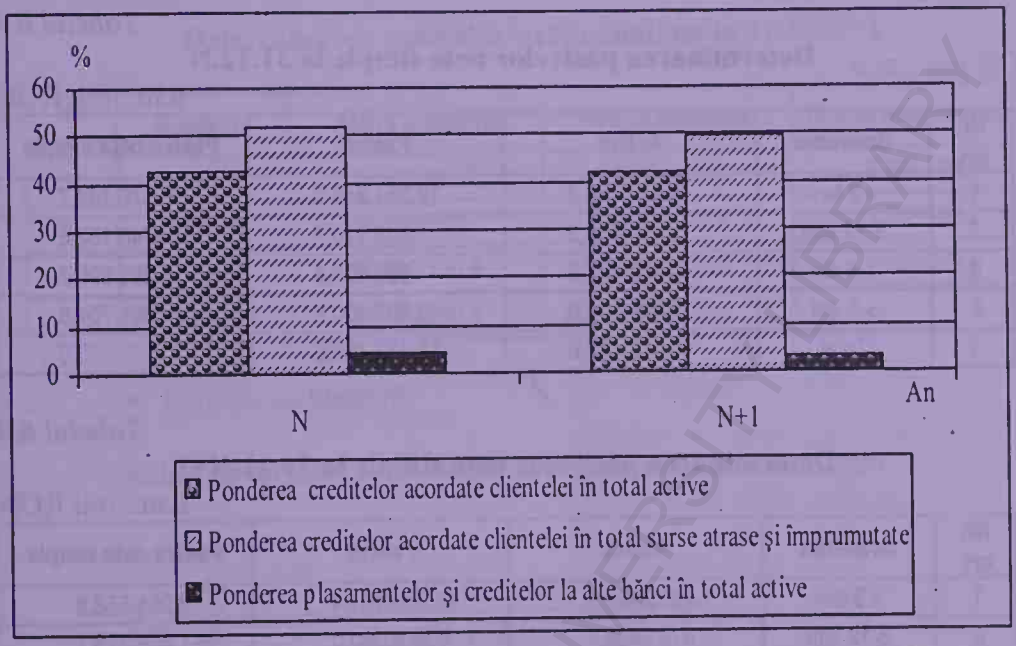

Fig. 6.2. **Evoluţia indicatorilor de comensurare a riscului de credit**

În general, se poate aprecia faptul că riscul de credit asumat de banca comercială „X" este mai mic la sfârşitul anului N+1 faţă de aceeaşi perioadă a anului N, iar valorile înregistrate demonstrează faptul că expunerea la această categorie de risc se află în limite acceptabile, asigurând în acelaşi timp realizarea unei profitabilităţi adecvate.

6.2.1.2. Analiza situaţiei riscului de lichiditate

Pentru a măsura expunerea la riscul de lichiditate a băncii comerciale „X" se utilizează un sistem de indicatori care oferă o imagine globală asupra gradului de lichiditate şi a calităţii gestiunii lichidităţii bancare. Pentru calculul majorităţii acestor indicatori, activele şi pasivele bancare sunt clasificate în funcţie de scadenţă.

Având în vedere datele din anexele 1-3, precum şi modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului de lichiditate, formulele 1.15-1.21 şi 1.24, se pot determina următorii indicatori:

- *pasivele nete simple (succesive)* .

Folosind formula 15, se determină pasivele nete simple pentru fiecare bandă de scadenţă în tabelele 6.3 şi 6.4.

Tabelul 6.3

Determinarea pasivelor nete simple la 31.12.N

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Pasive nete simple
1.	< 3 luni	9.981.100,3	12.351.245,0	2.370.144,7
2.	3-12 luni	2.694.863,2	1.948.710,4	-746.152,8
3.	1-5 ani	2.950.822,5	665.125,8	-2.285.696,7
4.	> 5 ani	2.845.696,0	3.507.400,8	661.704,8
5.	Total	18.472.482,0	18.472.482,0	0

Tabelul 6.4

Determinarea pasivelor nete simple la 31.12.N+1

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Pasive nete simple
1.	< 3 luni	1.262.8842,6	15.880.401,4	3.251.558,8
2.	3-12 luni	378.0438,1	2.372.060,0	-1.408.378,1
3.	1-5 ani	4.122.855,2	237.4018,9	-1.748.836,3
4.	> 5 ani	3.957.156,4	386.2812,0	-94.344,4
5.	Total	24.489.292,3	24.489.292,3	0

- *pasivele nete cumulate*

Folosind formula 16, determinăm pasivele nete cumulate pentru fiecare bandă de scadență în tabelele 6.5 şi 6.6.

Tabelul 6.5

Determinarea pasivelor nete cumulate la 31.12.N

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Scadența	Active cumulate	Pasive cumulate	Pasive nete cumulate
1.	< 3 luni	9.981.100,3	12.351.245,0	2.370.144,7
2.	3-12 luni	12.675.963,5	14.299.955,4	1.623.991,9
3.	1-5 ani	15.626.786,0	14.965.081,2	-661.704,8
4.	> 5 ani	18.472.482,0	18.472.482,0	0

Tabelul 6.6

Determinarea pasivelor nete cumulate la 31.12.N+1

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Scadența	Active cumulate	Pasive cumulate	Pasive nete cumulate
1.	< 3 luni	12.628.842,6	15.880.401,4	3.251.558,8
2.	3-12 luni	16.409.280,7	18.252.461,4	1.843.180,7
3.	1-5 ani	20.532.135,9	20.626.480,3	94.344,4
4.	> 5 ani	24.489.292,3	24.489.292,3	0

- *indicele lichidității*

Folosind formula 17 și datele din tabelele 6.7 și 6.8, rezultă:

$$I_N = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i} = \frac{31.495.026.600}{33.476.453.000} = 0,94$$

$$I_{N+1} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i} = \frac{40.116.548.400}{46.430.627.200} = 0,86$$

Tabelul 6.7

Determinarea indicelui lichidității la 31.12.N

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Ponderi (ani)	Active ponderate	Pasive ponderate
1.	< 3 luni	9.981.100,3	12.351.245,0	0,16	1.596.976,0	1.976.199,2
2.	3-12 luni	2.694.863,2	1.948.710,4	0,625	1.684.289,5	1.217.944,0
3.	1-5 ani	2.950.822,5	665.125,8	3	8.852.467,5	1.995.377,4
4.	> 5 ani	2.845.696,0	3.507.400,8	7,5	21.342.720,0	26.305.506,0
5.	Total	18.472.482,0	18.472.482,0	-	33.476.453,0	31.495.026,6

Tabelul 6.8

Determinarea indicelui lichidității la 31.12.N+1

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Ponderi (ani)	Active ponderate	Pasive ponderate
1.	< 3 luni	12.628.842,6	15.880.401,4	0,16	2.020.614,8	2.540.864,2
2.	3-12 luni	3.780.438,1	2.372.060,0	0,625	2.362.773,8	1.482.537,5
3.	1-5 ani	4.122.855,2	2.374.018,9	3	12.368.565,6	7.122.056,7
4.	> 5 ani	3.957.156,4	3.862.812,0	7,5	2.967.8673,0	28.971.090,0
5.	Total	24.489.292,3	24.489.292,3	-	46.430.627,2	40.116.548,4

- *scadența medie a activelor*

Folosind formula 18 și datele din tabelele 6.7 și 6.8, rezultă:

$$t_{A\,N} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i}{A_t} = \frac{33.476.453.000}{18.472.482.000} = 1{,}81 \text{ ani} = 21{,}75 \text{ luni} = 652{,}4 \text{ zile}$$

$$t_{A\,N+1} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i}{A_t} = \frac{46.430.627.200}{24.489.292.300} = 1{,}90 \text{ ani} = 22{,}75 \text{ luni} = 682{,}5 \text{ zile}$$

- *scadența medie a pasivelor*

Folosind formula 19 și datele din tabelele 6.7 și 6.8, rezultă:

$$t_{P\,N} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{P_t} = \frac{31.495.026.600}{18.472.482.000} = 1{,}70 \text{ ani} = 20{,}46 \text{ luni} = 613{,}8 \text{ zile}$$

$$t_{P\,N+1} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{P_t} = \frac{40.116.548.400}{24.489.292.300} = 1{,}64 \text{ ani} = 19{,}66 \text{ luni} = 589{,}7 \text{ zile}$$

- *transformarea medie a scadențelor*

Folosind formula 20, rezultă:

$T_{s\,N} = t_A - t_P = 652{,}4 - 613{,}8 = 38{,}6$ *zile*

$T_{s\,N+1} = 682{,}5 - 589{,}7 = 92{,}8$ *zile*

- *raportul credite acordate clienților/depozite constituite de clienți*

Folosind formula 21, rezultă:

$$Cr_{cl} / D_{cl\,N} = \frac{Cr_{cl}}{D_{cl}} = \frac{7.882.238.300}{13.953.887.900} = 0,565$$

$$Cr_{cl} / D_{cl\,N+1} = \frac{Cr_{cl}}{D_{cl}} = \frac{10.288.778.000}{17.597.087.700} = 0,585$$

- *lichiditatea imediată*

Folosind formula 24, rezultă:

$$Li_N = \frac{D_{bc} + T}{S_{ai}} \times 100 = \frac{7.805.882.300}{15.182.493.700} \times 100 = 51,41\%$$

$$Li_{N+1} = \frac{D_{bc} + T}{S_{ai}} \times 100 = \frac{11.292.001.700}{20.745.381.600} \times 100 = 54,43\%$$

Pe baza calculelor de mai sus, se poate analiza expunerea băncii comerciale „X" la riscul de lichiditate, comparând rezultatele obținute pentru cele două perioade luate în calcul. Expunerea băncii este foarte mică în cazul riscului de lichiditate, toți indicatorii calculați, specifici acestui tip de risc, înregistrând valori apropiate de cele optime (tabelul 6.9, figura 6.3).

Tabelul 6.9

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului de lichiditate

Nr. crt.	Specificație	U.M.	Ani		N+1/N (coeficient)
			N	N+1	
1.	Indicele lichidității	coeficient	0,94	0,86	0,91
2.	Scadența medie a activelor	zile	652,4	682,5	1,05
3.	Scadența medie a pasivelor	zile	613,8	589,7	0,96
4.	Transformarea medie a scadențelor	zile	38,6	92,8	2,40
5.	Raportul credite/depozite	coeficient	0,565	0,585	1,04
6.	Lichiditatea imediată	%	51,41	54,43	1,06

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

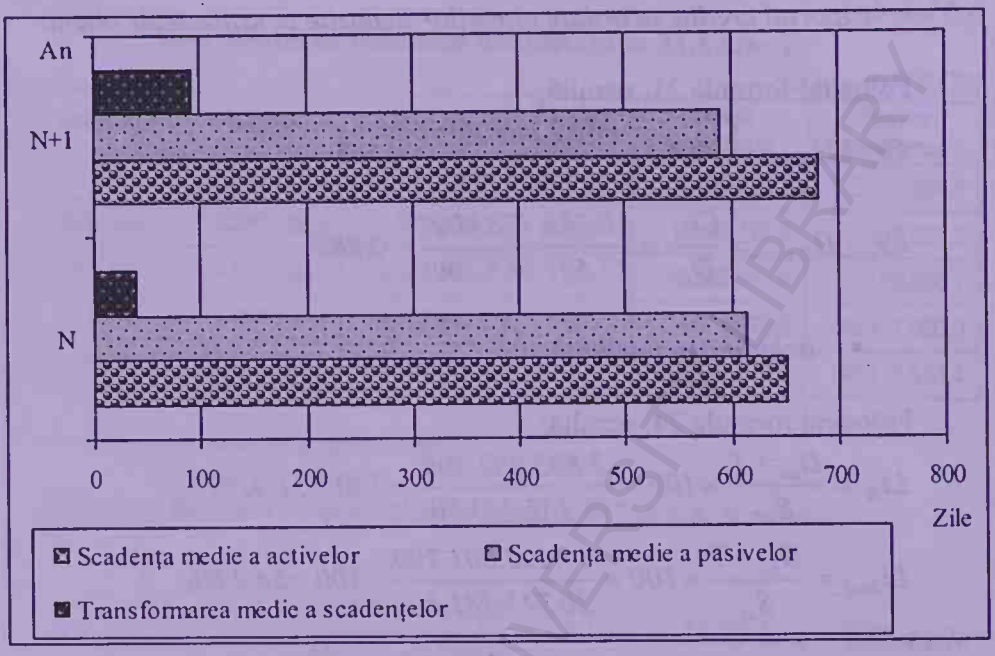

Fig. 6.3. **Evoluția indicatorilor de comensurare a riscului de lichiditate**

Astfel, indicele lichidității înregistrează valori subunitare, dar foarte apropiate de nivelul optim 1, atât în anul N, cât și în anul N+1, ceea ce arată că riscul de lichiditate este foarte redus, iar din punct de vedere al rentabilității plasamentelor, aceste valori demonstrează că asigurarea unui nivel redus al riscului de lichiditate nu afectează profitabilitatea.

Analizând nivelul scadențelor medii ale activelor și pasivelor, se poate observa faptul că în cele două perioade scadența medie a activelor este superioară celei a pasivelor, ceea ce conduce la concluzia că banca comercială „X" se finanțează în principal pe termen scurt în comparație cu maturitatea pe care plasează resursele, pasivele ajungând la scadență mai repede decât plasamentele. Diferența dintre aceste valori nu este însă foarte mare, ceea ce arată un management eficient al riscului de lichiditate.

Indicatorul transformarea medie a scadențelor sugerează cel mai bine nivelul riscului de lichiditate deoarece permite exprimarea concretă, în unități de timp, a transformării practicate. Acest indicator, care înregistrează o valoare de 38,6 zile în anul N și de 92,8 zile în anul N+1, arată în medie intervalul de timp în care ajung la maturitate resursele, mai repede decât scadența plasamentelor, necesitând o finanțare în cazul neprelungirii la scadență a resurselor.

Raportul credite/depozite este un indicator mai puțin relevant, exprimând gradul de acoperire a plasamentelor cu resurse atrase. Valoarea sa

subunitară înregistrată atât în anul N, cât şi în anul N+1 relevă un management adecvat al riscului de lichiditate.

Analiza pasivelor nete pe fiecare bandă de scadenţă (tabelele 6.10 şi 6.11) permite stabilirea măsurii în care plasamentele scadente acoperă obligaţiile ajunse la maturitate pentru perioada respectivă.

Problema de lichiditate apare acolo unde pasivele nete simple sunt pozitive şi se întâlneşte, pentru cele două perioade considerate, pentru benzile cu scadenţa de sub trei luni şi cele cu scadenţa de peste cinci ani, în cazul anului N. Pasivele nete cumulate semnalează perioada de maximă nevoie de lichiditate, valoarea maximă a deficitului de lichiditate înregistrându-se în prima bandă de scadenţă, la sfârşitul anului N atingând nivelul de 2.370.144,7 mii RON, iar la sfârşitul anului N+1 de 1,37 ori mai mare, şi anume 3.251.558,8 mii RON.

Tabelul 6.10

Evoluţia pasivelor nete simple

u.m. mii RON

Nr. crt.	Scadenţa	Ani		N+1/N (coeficient)
		N	N+1	
1.	3 < luni	2370144,7	3251558,8	1,37
2.	3-12 luni	-746152,8	-1408378,1	1,89
3.	1-5 ani	-2285696,7	-1748836,3	0,77
4.	> 5 ani	661704,8	-94344,4	-0,14

Tabelul 6.11

Evoluţia pasivelor nete cumulate

u.m. mii RON

Nr. crt.	Scadenţa	Ani		N+1/N (coeficient)
		N	N+1	
1.	1-3 luni	2370144,7	3251558,8	1,37
2.	3-12 luni	1623991,9	1843180,7	1,13
3.	1-5 ani	-661704,8	94344,4	-0,14
4.	> 5 ani	0	0	-

6.2.1.3. Analiza situaţiei riscului ratei dobânzii

Expunerea băncii comerciale „X" la riscul ratei dobânzii se determină prin comensurarea discrepanţei dintre activele şi pasivele băncii grupate pe benzi de scadenţă în funcţie de maturitate. Având în vedere datele din anexele

1-3, precum şi modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului ratei dobânzii, formulele 28-31, se determină indicatorii (tabelele 6.12 şi 6.13):

- *ecartul (GAP);*
- *GAP cumulat în perioada t;*
- *indicele GAP;*
- *indicele de sensibilitate.*

Tabelul 6.12

Comensurarea riscului ratei dobânzii la 31.12.N

Nr. crt.	Specificaţie	U.M.	1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.*	Total
1.	Active	mii RON	9981100,3	2694863,2	2950822,5	2845696,0	18472482,0
2.	Pasive	mii RON	12351245,0	1948710,4	665125,8	3507400,8	18472482,0
3.	GAP	mii RON	-2370144,7	746152,8	2285696,7	-661704,8	-
4.	GAP_c	mii RON	-2370144,7	-1623991,9	661704,8	-	-
5.	I_{GAP}	%	-12,83	-8,79	3,58	-	-
6.	Is	-	0,81	1,38	4,44	0,81	1

* I.d. – insensibile la modificarea ratei dobânzii

Tabelul 6.13

Comensurarea riscului ratei dobânzii la 31.12.N+1

Nr. crt.	Specificaţie	U.M.	1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.*	Total
1.	Active	mii RON	12628842,6	3780438,1	4122855,2	3957156,4	24489292,3
2.	Pasive	mii RON	15880401,4	2372060,0	2374018,9	3862812,0	24489292,3
3.	GAP	mii RON	-3251558,8	1408378,1	1748836,3	94344,4	-
4.	GAP_c	mii RON	-3251558,8	-1843180,7	-94344,4	-	-
5.	I_{GAP}	%	-13,28	-7,53	-0,39	-	-
6.	Is	-	0,80	1,59	1,74	1,02	1

* I.d. – insensibile la modificarea ratei dobânzii

Studiind datele din tabelul 6.14, se poate constata că pentru prima bandă de scadență (sub trei luni) ecartul este negativ, pentru cele trei perioade considerate, banca comercială „X" având mai multe pasive sensibile la variația ratei dobânzii cu scadență de sub trei luni decât active, ceea ce semnifică faptul că la o creștere a ratei dobânzii, venitul net din dobânzi scade.

Tabelul 6.14

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului ratei dobânzii

Nr. crt.	Indicator	U.M.	Perioada	Scadența			
				1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.
1.	GAP	mii RON	N	-2.370.144,7	746.152,8	2.285.696,7	-661.704,8
			N+1	-3.251.558,8	1.408.378,1	1.748.836,3	94.344,4
		-	N+1/N	1,37	1,89	0,77	-0,14
2.	GAP_c	mii RON	N	-2.370.144,7	-1.623.991,9	661.704,8	-
			N+1	-3251558,8	-1.843.180,7	-94.344,4	-
		-	N+1/N	1,37	1,13	-0,14	-
3.	I_{GAP}	%	N	-12,83	-8,79	3,58	-
			N+1	-13,28	-7,53	-0,39	-
		-	N+1/N	1,03	0,86	-0,11	-
4.	I_S	-	N	0,81	1,38	4,44	0,81
			N+1	0,80	1,59	1,74	1,02
			N+1/N	0,98	1,15	0,39	1,26

Discrepanța dintre activele sensibile și pasivele sensibile la modificarea ratei dobânzii în această bandă de scadență este destul de semnificativă în anul N+1, valoarea indicatorului fiind de 1,37 ori mai mare față de anul N. Pentru următoarele benzi de scadență (3-12 luni, 1-5 ani), valoarea GAP este pozitivă, ceea ce relevă faptul că banca dispune pentru aceste maturități de mai multe active sensibile la variația ratei dobânzii decât pasive, modificarea ratei dobânzii în sens descrescător determinând, în aceste cazuri, o diminuare a venitului net din dobânzi.

Nivelul optim al indicelui de sensibilitate fiind 1, se poate observa în figura 6.4 că acest indicator înregistrează o valoare destul de ridicată în anul N pentru banda de scadență 1-5 ani, expunerea băncii la riscul ratei dobânzii fiind destul de ridicată pentru această perioadă. Însă în anul următor această valoare de 4,44 scade, atingând un nivel de 1,74, destul de apropiat de valoarea optimă 1.

Astfel, expunerea băncii comerciale „X" la riscul ratei dobânzii se află în limite acceptabile, asigurând în acelaşi timp realizarea unei profitabilităţi adecvate, fiind mai mare la sfârşitul anului N faţă de sfârşitul anului N+1, lucru care demonstrează preocuparea permanentă pentru îmbunătăţirea managementului riscurilor.

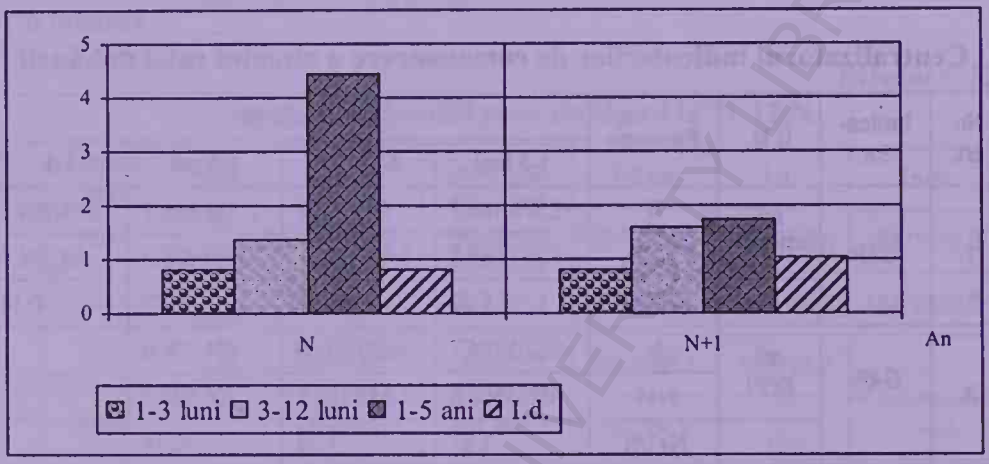

Fig. 6.4. **Evoluţia indicelui de sensibilitate**

6.2.1.4. Analiza situaţiei riscului valutar

Având în vedere datele din anexa 4, precum şi modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului valutar, formulele 32-33, se determină următorii indicatori:

- *poziţia valutară individuală*

Folosind formula 32, se determină poziţia valutară individuală pentru USD, EUR şi alte valute.

$Pv_{USD\ N} = A_{USD} - P_{USD} = 3.780.286.900 - 3.103.240.900 = 677.046.000\ RON$

$Pv_{USD\ N+1} = A_{USD} - P_{USD} = 4.384.088.400 - 4.104.241.800 = 279.846.600\ RON$

$Pv_{EUR\ N} = A_{EUR} - P_{EUR} = 2.945.997.800 - 3.208.789.700 = -262.791.900\ RON$

$Pv_{EUR\ N+1} = A_{EUR} - P_{EUR} = 4.975.773.200 - 5.095.610.100 = -119.836.900\ RON$

$Pv_{a.v.\ N} = A_{a.v.} - P_{a.v.} = 274.640.900 - 196.905.500 = 77.735.400\ RON$

$Pv_{a.v.\ N+1} = A_{a.v.} - P_{a.v.} = 174.247.300 - 183.042.300 = -8.795.000\ RON$

- *poziția valutară globală*

Folosind formula 33, rezultă:

$Pv_{g\,N} = Pv_l - Pv_s = 754.781.400 - 262.791.900 = 491.989.500\ RON$

$Pv_{g\,N+1} = Pv_l - Pv_s = 279.846.600 - 128.631.900 = 151.214.700\ RON$

Analizând datele din tabelul 6.15, se constată faptul că la sfârșitul anului N, banca comercială „X" are o poziție valutară scurtă pentru euro, activele în valuta respectivă fiind inferioare pasivelor. Pentru USD și alte valute, poziția valutară este lungă. La sfârșitul anului N+1, banca înregistrează o poziție valutară scurtă atât la euro, cât și la alte valute, în timp ce pentru USD, poziția valutară rămâne tot una lungă.

Tabelul 6.15

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului valutar

u.m.: mii RON

Nr. crt.	Specificație	Deviza	Ani		N+1/N (coeficient)
			N	N+1	
1.	Poziția valutară individuală	USD	677.046,0	279.846,6	0,41
		EUR	– 262.791,9	– 119.836,9	0,46
		Alte valute	77.735,4	– 8.795,0	– 0,11
2.	Poziția valutară globală	–	491.989,5	151.214,7	0,31

În cazul unei poziții valutare scurte, expunerea băncii la riscul valutar constă în posibilitatea diminuării profitului net la o creștere a cursului de schimb valutar pentru devizele în cauză. Valoarea cea mai importantă a acestui indicator se înregistrează la euro la sfârșitul anului N, fiind de 262.791,9 mii RON.

În cazul unei poziții valutare lungi, profitul net bancar poate fi afectat negativ de scăderea cursului de schimb valutar aferent devizei respective. Expunerea instituției bancare la riscul valutar datorat structurii activelor și pasivelor în USD este foarte mare la sfârșitul anului N, valoarea indicatorului îmbunătățindu-se în anul următor, scăderea fiind de la 677.046,0 mii RON, la 279.846,6 mii RON.

Studiind pozițiile valutare globale înregistrate în cele două perioade analizate, se constată faptul că valoarea totală a activelor în valută este superioară pasivelor în valută, obținându-se astfel o poziție valutară globală lungă, respectiv de 491.989,5 mii RON la sfârșitul anului N, și 151.214,7 mii RON la sfârșitul anului N+1. Comparând cele două valori, se observă faptul că

expunerea băncii comerciale „X" la riscul valutar este de peste trei ori mai mare la sfârşitul anului N faţă de anul următor, ceea ce demonstrează o îmbunătăţire a managementului riscului valutar.

6.2.1.5. Analiza situaţiei riscului de insolvabilitate

Riscul de insolvabilitate se poate aprecia numai pe ansamblul băncii, fiind determinat cu ajutorul unor indicatori specifici care arată măsura în care fondurile bancare pot acoperi pierderile rezultate din activitatea curentă. Având în vedere datele prezentate în anexele 1 şi 2, precum şi modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului de credit, formulele 34-37, la nivelul centralei băncii comerciale „X" se calculează următorii indicatori de comensurare a riscului de insolvabilitate:

- *raportul de solvabilitate*

Folosind formula 34, rezultă:

$$Rs_{IN} = \frac{F_p}{A_p} \times 100 = \frac{2.695.695.600}{10.588.892.200} \times 100 = 25,46\%$$

$$Rs_{IN+1} = \frac{F_p}{A_p} \times 100 = \frac{3.120.185.200}{14.647.675.000} \times 100 = 21,30\%$$

- *rata capitalului propriu*

Folosind formula 35, rezultă:

$$Ep_N = \frac{C_p}{TA} \times 100 = \frac{3.289.988.300}{18.472.482.000} \times 100 = 17,81\%$$

$$Ep_{N+1} = \frac{C_p}{TA} \times 100 = \frac{3.743.910.700}{24.489.292.300} \times 100 = 15,29\%$$

- *raportul dintre capitalul propriu şi capitalul social*

Folosind formula 36, rezultă:

$$R_{C_p/C_s N} = \frac{C_p}{C_s} \times 100 = \frac{3.289.988.300}{2.119.692.500} \times 100 = 155,21\%$$

$$R_{C_p/C_s N+1} = \frac{C_p}{C_s} \times 100 = \frac{3.743.910.700}{2.119.692.500} \times 100 = 176,63\%$$

- *patrimoniul net*

Folosind formula 37, rezultă:

$Pn_N = TA - S_{ai} = 18.472.482.000 - 15.182.493.700 = 3.289.988.300\ RON$

$Pn_{N+1} = TA - S_{ai} = 24.489.292.300 - 20.745.381.600 = 3.743.910.700\ RON$

Analizând datele din tabelul 6.16 şi figura 6.5, se poate constata faptul că atât în anul N, cât şi în anul N+1, banca comercială „X" are un nivel puternic al capitalului, comparativ cu profilul de risc, iar expunerea la riscul de insolvabilitate este redusă, deoarece banca este bine capitalizată.

Tabelul 6.16

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului de insolvabilitate

Nr. crt.	Specificaţie	U.M.	Ani		N+1/N (coeficient)
			N	N+1	
1.	Raport de solvabilitate 1	%	25,46	21,30	0,84
2.	Raport de solvabilitate 2	%	31,07	25,56	0,82
3.	Rata capitalului propriu	%	17,81	15,29	0,86
4.	Raportul dintre capitalul propriu şi capitalul social	%	155,21	176,63	1,14
5.	Patrimoniul net	mii RON	3289988,30	3743910,70	1,14

Dacă raportul de solvabilitate şi rata capitalului propriu înregistrează o uşoară scădere în anul N+1, comparativ cu anul precedent, patrimoniul net şi raportul dintre capitalul propriu şi capitalul social înregistrează un trend ascendent.

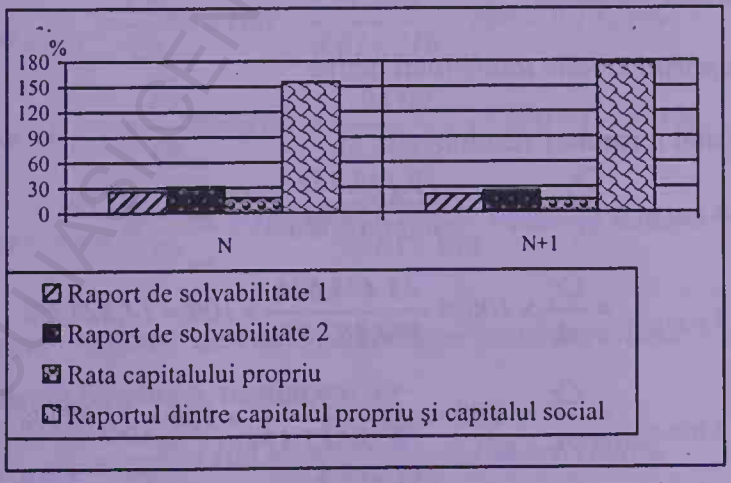

Fig. 6.5. **Evoluţia indicatorilor de comensurare a riscului de insolvabilitate**

Nivelul indicatorilor de risc înregistrați, în cele două perioade luate în calcul, conturează o bancă stabilă, ale cărei perspective sunt foarte bune, expunerea băncii comerciale „X" la principalele tipuri de risc bancar fiind în limite acceptabile, asigurând în același timp realizarea unei profitabilități ridicate.

6.3. Analiza riscurilor la banca comercială „X" sucursala „A"

La nivelul *băncii comerciale „X" sucursala „A"*, pornind de la sistemul indicatorilor de comensurare a riscurilor prezentat în paragraful precedent și ținând cont de modul de calcul al acestora, pe baza datelor prezentate în anexele 5-8, se poate evalua expunerea acestei unități bancare la principalele categorii de risc.

6.3.1. Analiza situației riscului de credit

Pentru a putea realiza o analiză corectă asupra expunerii la riscul de credit a băncii comerciale „X" sucursala „A" și pentru a luat măsurile adecvate de diminuare a acestui risc, se utilizează un sistem de indicatori specifici și un sistem intern de rating de credit, indicatorii fiind calculați pe baza datelor cuprinse în centralizatorul creditelor angajate (anexa 5) și balanțele de verificare întocmite lunar (anexele 6, 7, 8).

Având în vedere datele prezentate în anexele 5-8, precum și modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului de credit, formulele 1-9, se pot calcula următorii indicatori:

- *raportul credite totale/total active*

Folosind formula 1 rezultă:

$$R_{C_t / A_t\ 31.01.N} = \frac{Cr_t}{A_t} \times 100 = \frac{19.153.752}{300.061.580} \times 100 = 6,3833\%$$

$$R_{C_t / A_t\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_t}{A_t} \times 100 = \frac{43.474.626}{299.387.950} \times 100 = 14,5212\%$$

$$R_{C_t / A_t\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_t}{A_t} \times \cdot 100 = \frac{53.369.026}{453.315.374} \times 100 = 11,773\%$$

- *rata creditelor restante*

Folosind formula 2, rezultă:

$$R_{cr\ 31.01.N} = \frac{Cr_r}{Cr_t} \times 100 = \frac{279.825}{19.153.752} \times 100 = 1,4609\%$$

$$R_{cr\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_r}{Cr_t} \times 100 = \frac{754.722}{43.474.626} \times 100 = 1,736\%$$

$$R_{cr\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_r}{Cr_t} \times 100 = \frac{1.187.928}{53.369.026} \times 100 = 2,2259$$

- *rata creditelor pe termen scurt restante*

Folosind formula 3, rezultă:

$$R_{ctsr\ 31.01.N} = \frac{Cr_{rts}}{Cr_{tts}} \times 100 = \frac{268.381}{10.539.542} \times 100 = 2,5464\%$$

$$R_{ctsr\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_{rts}}{Cr_{tts}} \times 100 = \frac{658.715}{10.069.053} \times 100 = 6,542\%$$

$$R_{ctsr\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_{rts}}{Cr_{tts}} \times 100 = \frac{789.558}{14.316.458} \times 100 = 5,515\%$$

- *rata creditelor pe termen mediu şi lung restante*

Folosind formula 4, rezultă:

$$R_{ctmlr\ 31.01.N} = \frac{Cr_{rtml}}{Cr_{ttml}} \times 100 = \frac{11.444}{8.614.210} \times 100 = 0,1328\%$$

$$R_{ctmlr\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_{rtml}}{Cr_{ttml}} \times 100 = \frac{96.007}{33.405.573} \times 100 = 0,2874\%$$

$$R_{ctmlr\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_{rtml}}{Cr_{ttml}} \times 100 = \frac{398.370}{39.052.568} \times 100 = 1,0201\%$$

- *rata creditelor acordate persoanelor juridice restante*

Folosind formula 5, rezultă:

$$R_{cpjr\ 31.01.N} = \frac{Cr_{rpj}}{Cr_{tpj}} \times 100 = \frac{258.787}{14.459.112} \times 100 = 1,7898\%$$

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI
EDUCATIONAL UNIVERSITY LIBRARY

$$R_{cpjr\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_{rpj}}{Cr_{tpj}} \times 100 = \frac{688.275}{15.495.229} \times 100 = 4,4419\%$$

$$R_{cpjr\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_{rpj}}{Cr_{tpj}} \times 100 = \frac{968.965}{18.283.020} \times 100 = 5,2998\%$$

- *rata creditelor acordate persoanelor fizice restante*

Folosind formula 6, rezultă:

$$R_{cpfr\ 31.01.N} = \frac{Cr_{rpf}}{Cr_{tpf}} \times 100 = \frac{21.038}{4.694.640} \times 100 = 0,4481\%$$

$$R_{cpfr\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_{rpf}}{Cr_{tpf}} \times 100 = \frac{66.447}{27.979.397} \times 100 = 0,2375\%$$

$$R_{cpfr\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_{rpf}}{Cr_{tpf}} \cdot 100 = \frac{218.963}{35.086.006} \times 100 = 0,6241\%$$

- *rata creditelor în valută restante*

Folosind formula 7, rezultă:

$$R_{cvr\ 31.01.N} = \frac{Cr_{rv}}{Cr_{tv}} \times 100 = \frac{139}{1.968.186} \times 100 = 0,0071\%$$

$$R_{cvr\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_{rv}}{Cr_{tv}} \times 100 = \frac{61}{3.804.011} \times 100 = 0,0016\%$$

$$R_{cvr\ 31.01.N+2} = \frac{Cr_{rv}}{Cr_{tv}} \times 100 = \frac{4431}{8.303.321} \times 100 = 0,0534\%$$

- *raportul credite pe termen scurt/total credite*

Folosind formula 8, rezultă:

$$R_{cts/tc\ 31.01.N} = \frac{Cr_{ts}}{Cr_{t}} \times 100 = \frac{10.539.542}{19.153.752} \times 100 = 55,026\%$$

$$R_{cts/tc\ 31.01.N+1} = \frac{Cr_{ts}}{Cr_{t}} \times 100 = \frac{10.069.053}{43.474.626} \times 100 = 23,1608\%$$

BCU "M. EMINESCU" IAȘI
BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

$$R_{cts/tc\,31.01.N+2} = \frac{Cr_{ts}}{Cr_t} \times 100 = \frac{14.316.458}{53.369.026} \times 100 = 26,8254\%$$

- *raportul credite pe termen mediu şi lung/total credite*

Folosind formula 9, rezultă:

$$R_{ctml/tc\,31.01.N} = \frac{Cr_{tml}}{Cr_t} \times 100 = \frac{8.614.210}{19.153.752} \times 100 = 44,974\%$$

$$R_{ctml/tc\,31.01.N+1} = \frac{Cr_{tml}}{Cr_t} \times 100 = \frac{33.405.573}{43.474.626} \times 100 = 76,8392\%$$

$$R_{ctml/tc\,31.01.N+2} = \frac{Cr_{tml}}{Cr_t} \times 100 = \frac{39.052.568}{53.369.026} \times 100 = 73,1746\%$$

Pe baza datelor obținute se poate realiza o analiză a expunerii băncii comerciale „X" sucursala „A" la riscul de credit, comparând rezultatele pe cele trei perioade luate în calcul (tabelul 6.17, figura 6.6).

Tabelul 6.17

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului de credit

u.m.: %

Nr. crt.	Specificație	Perioadă			Dinamică (coeficienți)		
		31.01. N	31.01. N+1	31.01. N+2	N+1/ N	N+2/ N+1	N+2/ N
1.	Raportul credite totale/total active	6,3833	14,5212	11,7730	2,2749	0,8107	1,8443
2.	Rata creditelor restante	1,4609	1,7360	2,2259	1,1883	1,2822	1,5236
3.	Rata creditelor pe termen scurt restante	2,5464	6,5420	5,5150	2,5691	0,8430	2,1658
4.	Rata creditelor pe termen mediu şi lung restante	0,1328	0,2874	1,0201	2,1642	3,5494	7,6815
5.	Rata creditelor acordate persoanelor juridice restante	1,7898	4,4419	5,2998	2,4818	1,1931	2,9611
6.	Rata creditelor acordate persoanelor fizice restante	0,4481	0,2375	0,6241	0,5300	2,6278	1,3928
7.	Rata creditelor în valută restante	0,0071	0,0016	0,0534	0,2286	33,3750	7,5211
8.	Raportul credite pe termen scurt/total credite	55,0260	23,1608	26,8254	0,4209	1,1582	0,4875
9.	Raportul credite pe termen mediu şi lung/total credite	44,9740	76,8392	73,1746	1,7085	0,9523	1,6270

CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Se poate observa o tendinţă de creştere a riscului de credit la 31.01.N+1 faţă de aceeaşi perioadă a anului precedent, având în vedere faptul că ponderea creditelor în total active a crescut de 2,2749 de ori, ceea ce caracterizează activitatea bancară ca fiind mai riscantă. La 31.01.N+2 ponderea creditelor în total active scade faţă de anul precedent, dar înregistrează tot un trend crescător comparativ cu 31.01.N, creşterea fiind de 1,8443 ori.

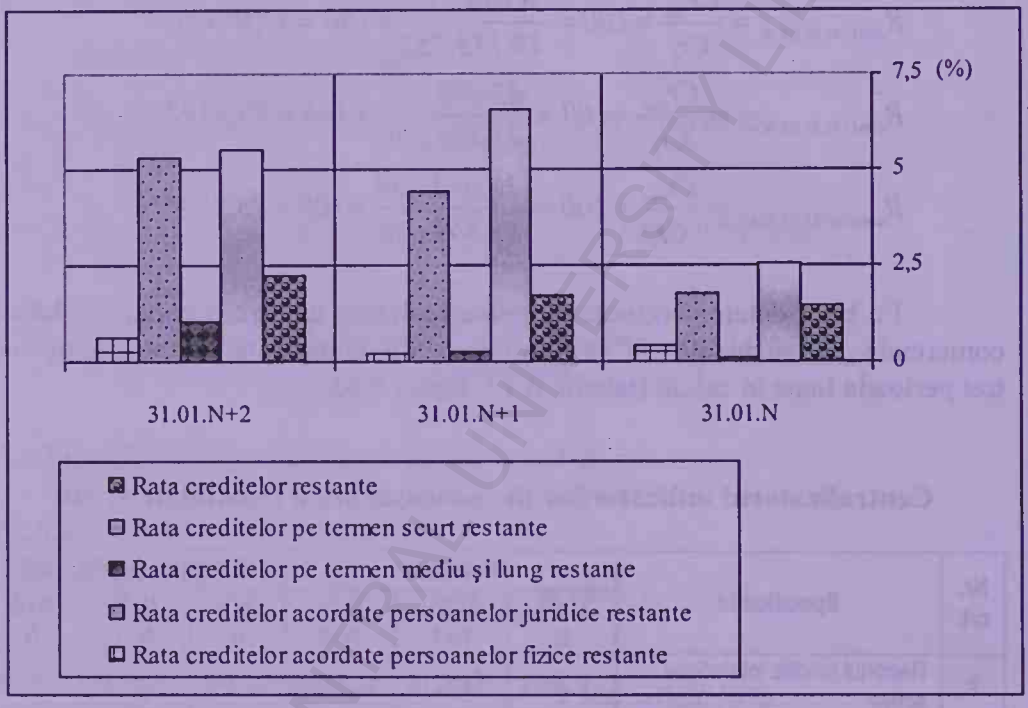

Fig. 6.6. **Evoluţia indicatorilor de comensurare a riscului de credit**

Cu toate acestea, însă nivelurile înregistrate de acest indicator în cele trei perioade considerate sunt acceptabile, aspect care rezultă foarte clar dintr-o analiză mai detaliată a situaţiei expunerii băncii comerciale „X" sucursala „A" la riscul de credit, analiză ce vizează stabilirea ponderii creditelor restante în totalul creditelor, atât pe ansamblu, cât şi în structură.

Dacă limita maximă admisibilă a indicatorului rata creditelor restante este de 6%, conform standardelor internaţionale, valorile înregistrate de acest indicator în perioadele menţionate sunt foarte bune, 1,4609% la 31.01.N, 1,736% la 31.01.N+1, respectiv 2,2259% la 31.01.N+2, observând şi aici o uşoară tendinţă de creştere, ceea ce denotă o activitate de creditare mai riscantă derulată de banca comercială „X" sucursala „A" în această perioadă.

Pornind de la considerentul că acordarea de credite pe termen mediu şi lung prezintă un grad de risc mai ridicat decât creditarea pe termen scurt, se poate vedea cu uşurinţă, studiind datele din tabelul 6.17 şi figura 6.7, că activitatea de creditare desfăşurată de banca comercială „X" sucursala „A" la 31.01.N+1 şi 31.01.N+2 este mai riscantă decât cea realizată în aceeaşi perioadă a anului N.

Astfel, dacă la 31.01.N creditele pe termen scurt reprezentau 55,03% din totalul creditelor, în timp ce creditele pe termen mediu şi lung aveau doar o pondere de 44,97%, la 31.01.N+1 şi 31.01.N+2 situaţia se inversează, ponderea cea mai mare în totalul creditelor acordate fiind deţinută de creditele pe termen mediu şi lung, respectiv 76,84% la 31.01.N+1, în valoare absolută de 33.405.573 RON şi 73,17% la 31.01.N+2, adică 39.052.568 RON.

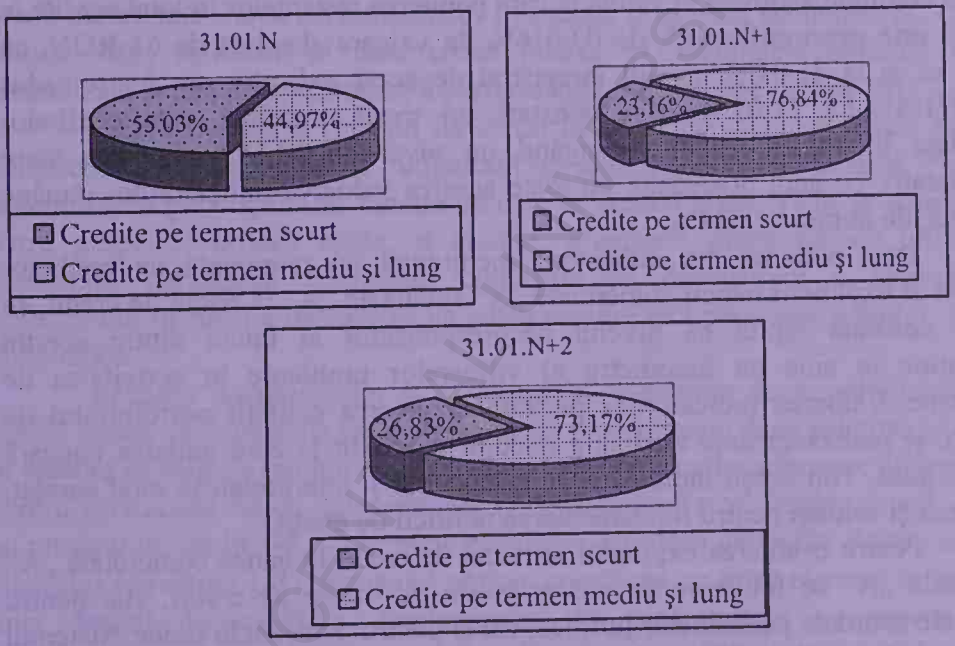

Fig. 6.7. **Structura creditelor în funcţie de perioada de acordare**

Cu toate acestea însă, cele mai mari restanţe s-au înregistrat, în cele trei perioade analizate, la creditele acordate pe termen scurt (tabelul 6.17). La 31.01.N+1 ponderea creditelor pe termen scurt restante, în totalul creditelor pe termen scurt, a atins un nivel ridicat de 6,542%, valoarea indicatorului fiind de 2,5691 de ori mai mare în acest an, în comparaţie cu nivelul înregistrat în anul precedent. La 31.01.N+2 rata creditelor pe termen scurt restante a fost mai scăzută comparativ cu anul anterior, dar faţă de anul N, creşterea a fost de 2,1658 ori.

Activitatea de creditare mai riscantă, derulată de banca comercială „X" sucursala „A" în anii N+1 şi N+2 faţă de anul N, se poate constata şi dacă se compară situaţia creditelor acordate persoanelor juridice. Astfel, la 31.01.N+1 restanţele la creditele acordate persoanelor juridice erau de 2,4818 ori mai mari decât în aceeaşi perioadă a anului precedent, iar la 31.01.N+2, de 2,9611 ori mai mari comparativ cu anul N (tabelul 6.17). În cazul creditării persoanelor fizice, situaţia este inversă, putându-se constata o scădere la aproape jumătate a restanţelor la acest tip de credit la 31.01.N+1 faţă de anul anterior (de la 0,4481% la 31.01.N, la 0,2375% la 31.01.N+1), pentru ca în perioada următoare indicatorul să îşi reia trendul crescător, rata creditelor acordate persoanelor fizice restante atingând un nivel de 0,6241%.

La 31.01.N+1 se poate observa o tendinţă descrescătoare a expunerii la risc la creditele acordate în valută la care ponderea restanţelor în total credite în valută este nesemnificativă, de 0,0016%, în valoare absolută de 61 RON, cu toate că şi la 31.01.N nivelul înregistrat de acest indicator era foarte redus (0,0071%). La 31.01.N+2 se constată un trend crescător, rata creditelor acordate în valută restante atingând un nivel de 33,375 ori, mai mare comparativ cu anul precedent, cu toate acestea valoarea indicatorului rămâne scăzută, de numai 0,0534%.

Deşi niciunul din indicatorii menţionaţi nu reprezintă un predictor perfect al expunerii băncii comerciale „X" sucursala „A" la riscul de credit, se poate constata faptul că nivelul necorespunzător al unuia dintre aceştia constituie în sine un barometru al viitoarelor probleme în activitatea de creditare. Valoarea indicatorilor permite aprecierea calităţii portofoliului de credite şi realizarea unei analize a riscului de credit la care unitatea bancară este expusă. Toţi aceşti indicatori pot fi calculaţi şi interpretaţi în mod corelat, analizaţi şi folosiţi pentru fundamentarea politicii de credit.

Pentru evaluarea expunerii la riscul de credit la banca comercială „X" sucursala „A" se foloseşte un *sistem intern de rating de credit*, atât pentru creditele acordate persoanelor juridice, cât şi pentru persoanele fizice. Sistemul de rating de credite utilizat în cadrul creditării persoanelor juridice este de tip bidimensional, însumând rezultatele analizei criteriilor cantitative (trendul cifrei de afaceri, lichiditatea curentă, solvabilitatea, rentabilitatea capitalurilor proprii, gradul de îndatorare, ponderea exportului în cifra de afaceri, sursa de rambursare) cu cele ale analizei criteriilor calitative (calitatea acţionariatului, managementul, condiţii de eligibilitate, strategia, condiţii de piaţă, realitatea raporturilor contabile, garanţiile primite).

Ratingul de credit reprezintă un calificativ exprimat numeric aferent calităţii creditelor, fiind introdus pentru a diferenţia nivelul de risc în cadrul portofoliului de credite. Nivelul cel mai bun al ratingului de credit este 1, iar

cel mai slab 5, nivelul acceptabil fiind 3, peste care creditul poate fi aprobat doar de centrala băncii. Ratingul de credit la nivelul unității bancare este determinat ca medie aritmetică ponderată a creditelor individuale.

$$CR = \frac{\sum_{i=1}^{n} Cr_i \cdot p_i}{\sum_{i=1}^{n} Cr_i} \qquad (38)$$

unde:

Cr_i reprezintă volumul creditului i;

p_i – ratingul creditului i.

Spre exemplificare, prezentăm modul de determinare a ratingului de credit pentru măsurarea performanțelor financiare la agentul economic SC Coral Impex SRL, solicitant al unui credit (anexa 9), rezultatele obținute fiind centralizate în fișa de determinare a performanțelor financiare (anexa 10).

Pentru evaluarea riscului de credit în cazul persoanelor fizice, banca comercială „X" sucursala „A" utilizează un sistem scoring de analiză. Pentru determinarea punctajului în funcție de care se acordă acest credit se consideră patru grupe de criterii egale, și anume: premisele materiale ale utilizării creditului; garantarea creditului; condițiile de desfășurare a exploatării obiectivului în funcție de care se va putea asigura recuperarea creditului; plata dobânzilor.

Pe baza documentelor și a informațiilor primite de la solicitanții de credit, banca va determina ratingul de credit și va aprecia dacă solicitantul este în măsură să asigure rambursarea creditului și a dobânzilor aferente, diferențiat pentru persoanele fizice independente și persoanele fizice. Pentru clienții care au ratingul de credit 4-5, nu se pune problema acordării de credit. Pentru restul clienților (cu rating 1-3), punctajul obținut constituie un prim element în luarea unei decizii de creditare, fundamentată în conformitate cu prevederile instrucțiunilor de creditare a persoanelor fizice a băncii comerciale „X" sucursala „A".

Mecanismul de acordarea a creditelor prin sistemul credit scoring este expresia politicii de creditare a băncii, plecând de la reconstituirea periodică a datelor statistice și prelucrate prin metode specializate (metoda regresiei multiple sau metoda analizei discriminatorii multiple). Spre exemplificare, prezentăm modul de determinare a ratingului de credit pentru persoana fizică independentă Barbu Eugen și pentru persoana fizică Popescu Maria, solicitante a unui credit (anexele 11, 12).

6.3.2. Analiza situației riscului de lichiditate

În ceea ce privește măsurarea expunerii la riscul de lichiditate a băncii comerciale „X" sucursala „A" se poate utiliza un sistem relativ complex de indicatori care oferă o imagine globală asupra gradului de lichiditate a unității și calitatea managementului lichidității bancare. Pentru calculul majorității acestor indicatori, activele și pasivele bancare trebuie clasificate în funcție de scadență.

Având în vedere datele din anexele 5, 6, 7, 8, precum și modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului de lichiditate, formulele 15-21, se pot determina următorii indicatori:

- *pasivele nete simple (succesive)*

Folosind formula 15, determinăm pasivele nete simple pentru fiecare bandă de scadență în tabelele 6.18, 6.19 și 6.20.

Tabelul 6.18

Determinarea pasivelor nete simple la 31.01.N

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Pasive nete simple
1.	< 1 lună	114.023.400	163.233.499	49.210.099
2.	1-3 luni	45.009.237	36.607.513	-8.401.724
3.	3-12 luni	63.012.932	30.306.220	-32.706.712
4.	1-5 ani	30.006.158	9.902.032	-20.104.126
5.	> 5 ani	48.009.853	60.012.316	12.002.463
6.	Total	300.061.580	300.061.580	0

Tabelul 6.19

Determinarea pasivelor nete simple la 31.01.N+1

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Pasive nete simple
1.	< 1 lună	113.767.421	185.919.917	72.152.496
2.	1-3 luni	44.908.192	30.238.182	-14.670.010
3.	3-12 luni	62.871.470	13.472.458	-49.399.012
4.	1-5 ani	29.938.795	8.083.475	-21.855.320
5.	> 5 ani	47.902.072	61.673.918	13.771.846
6.	Total	299.387.950	299.387.950	0

Tabelul 6.20

Determinarea pasivelor nete simple la 31.01.N+2

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Pasive nete simple
1.	< 1 lună	181.326.150	281.508.847	100.182.697
2.	1-3 luni	67.997.306	45.784.851	-22.212.455
3.	3-12 luni	86.129.921	20.399.192	-65.730.729
4.	1-5 ani	49.864.691	12.239.516	-37.625.175
5.	> 5 ani	67.997.306	93.382.968	25.385.662
6.	Total	453.315.374	453.315.374	0

- *pasivele nete cumulate*

Folosind formula 16, determinăm pasivele nete cumulate pentru fiecare bandă de scadență în tabelele 6.21, 6.22 și 6.23.

Tabelul 6.21

Determinarea pasivelor nete cumulate la 31.01.N

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active cumulate	Pasive cumulate	Pasive nete cumulate
1.	< 1 lună	114.023.400	163.233.499	49.210.099
2.	1-3 luni	159.032.637	199.841.012	40.808.375
3.	3-12 luni	222.045.569	230.147.232	8.101.663
4.	1-5 ani	252.051.727	24.049.264	-12.002.463
5.	> 5 ani	300.061.580	300.061.580	0

Tabelul 6.22

Determinarea pasivelor nete cumulate la 31.01.N+1

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active cumulate	Pasive cumulate	Pasive nete cumulate
1.	< 1 lună	113.767.421	185.919.917	72.152.496
2.	1-3 luni	158.675.613	216.158.099	57.482.486
3.	3-12 luni	221.547.083	229.630.557	8.083.474
4.	1-5 ani	251.485.878	237.714.032	-13.771.846
5.	> 5 ani	299.387.950	299.387.950	0

Tabelul 6.23

Determinarea pasivelor nete cumulate la 31.01.N+2

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active cumulate	Pasive cumulate	Pasive nete cumulate
1.	< 1 lună	181.326.150	281.508.847	100.182.697
2.	1-3 luni	249.323.456	327.293.698	77.970.242
3.	3-12 luni	335.453.377	347.692.890	12.239.513
4.	1-5 ani	385.318.068	359.932.406	-25.385.662
5.	> 5 ani	453.315.374	453.315.374	0

- *indicele lichidității*

Folosind formula 17 și datele din tabelele 6.24, 6.25 și 6.26, rezultă:

$$I_{131.01.N} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i} = \frac{511.616.096}{501.579.939} = 1,02$$

$$I_{131.01.N+1} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i} = \frac{508.057.761}{500.453.904} = 1,015$$

$$I_{131.01.N+2} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i} = \frac{769.270.760}{732.081.662} = 1,05$$

Tabelul 6.24

Determinarea indicelui lichidității la 31.01.N

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Ponderi (ani)	Active ponderate	Pasive ponderate
1.	< 1 lună	114.023.400	163.233.499	0,043	4.903.006	7019.040
2.	1-3 luni	45.009.237	36.607.513	0,16	7.201.478	5.857.202
3.	3-12 luni	63.012.932	30.306.220	0,625	39.383.083	18.941.388
4.	1-5 ani	30.006.158	9.902.032	3	90.018.474	29.706.096
5.	> 5 ani	48.009.853	60.012.316	7,5	360.073.898	450.092.370
6.	Total	300.061.580	300.061.580	-	501.579.939	511.616.096

Tabelul 6.25

Determinarea indicelui lichidității la 31.01.N+1

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Ponderi (ani)	Active ponderate	Pasive ponderate
1.	< 1 lună	113.767.421	185.919.917	0,043	4.891.999	7.994.556
2.	1-3 luni	44.908.192	30.238.182	0,16	7.185.311	4.838.109
3.	3-12 luni	62.871.470	13.472.458	0,625	39.294.669	8.420.286
4.	1-5 ani	29.938.795	8.083.475	3	89.816.385	24.250.425
5.	> 5 ani	47.902.072	61.673.918	7,5	359.265.540	462.554.385
6.	Total	299.387.950	299.387.950	-	500.453.904	508.057.761

Tabelul 6.26

Determinarea indicelui lichidității la 31.01.N+2

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Active	Pasive	Ponderi (ani)	Active ponderate	Pasive ponderate
1.	< 1 lună	181.326.150	281.508.847	0,043	7.797.024	12.104.880
2.	1-3 luni	67.997.306	45.784.851	0,16	10.879.569	7.325.576
3.	3-12 luni	86.129.921	20.399.192	0,625	53.831.201	12.749.495
4.	1-5 ani	49.864.691	12.239.516	3	149.594.073	36.718.548
5.	> 5 ani	67.997.306	93.382.968	7,5	509.979.795	700.372.260
6.	Total	453.315.374	453.315.374	-	732.081.662	769.270.760

- *scadența medie a activelor*

Folosind formula 18 şi datele din tabelele 6.24, 6.25 şi 6.26, rezultă:

$$t_{A\ 31.01.N} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i}{A_t} = \frac{501.579.939}{300.061.580} = 1{,}67\ ani = 20{,}06\ luni = 601{,}8\ zile$$

$$t_{A\ 31.01.N+1} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i}{A_t} = \frac{500.453.904}{299.387.950} = 1{,}67\ ani = 20{,}06\ luni = 601{,}8\ zile$$

$$t_{A\ 31.01.N+2} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i \times p_i}{A_t} = \frac{732.081.662}{453.315.374} = 1{,}61\ ani = 19{,}38\ luni = 581{,}4\ zile$$

- *scadența medie a pasivelor*

Folosind formula 19 și datele din tabelele 6.24, 6.25 și 6.26, rezultă:

$$t_{P\ 31.01.N} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{P_t} = \frac{511.616.096}{300.061.580} = 1{,}705\ ani = 20{,}46\ luni = 613{,}8\ zile$$

$$t_{P\ 31.01.N+1} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{P_t} = \frac{508.057.761}{300.061.580} = 1{,}696\ ani = 20{,}363\ luni = 611\ zile$$

$$t_{P\ 31.01.N+2} = \frac{\sum_{i=1}^{n} P_i \times p_i}{P_t} = \frac{769.270.760}{453.315.374} = 1{,}697\ ani = 20{,}364\ luni = 611\ zile$$

- *transformarea medie a scadențelor*

Folosind formula 20, rezultă:

$T_{s\ 31.01.N} = t_A - t_P = 601{,}8 - 613{,}8 = -12\ zile$

$T_{s\ 31.01.N+1} = 601{,}8 - 611 = -9{,}2\ zile$

$T_{s\ 31.01.N+2} = 581{,}4 - 611 = -29{,}53\ zile$

- *raportul credite/depozite*

Folosind formula 21, rezultă:

$$R_{Cr/Dep\ 31.01.N} = \frac{Cr}{Dep} = \frac{19.153.752}{32.648.943} = 0{,}5866$$

$$R_{Cr/Dep\ 31.01.N+1} = \frac{Cr}{Dep} = \frac{43.474.626}{38.996.074} = 1{,}1148$$

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

$$R_{Cr/Dep\ 31.01.N+2} = \frac{Cr}{Dep} = \frac{53.369.026}{48.676.811} = 1,0963$$

Pe baza datelor obținute din comensurarea riscului de lichiditate, se poate analiza expunerea băncii comerciale „X" sucursala „A" la această categorie de risc, comparând rezultatele obținute pe cele trei perioade luate în calcul. Dacă pentru riscul de credit valorile înregistrate arată o expunere nu foarte mare, dar totuși existentă, în cazul riscului de lichiditate se poate spune că expunerea băncii comerciale „X" sucursala „A" este aproape nulă, toți indicatorii calculați, specifici acestui tip de risc, având valori foarte bune (tabelul 6.27).

Tabelul 6.27

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului de lichiditate

Nr. crt.	Specificație	U.M.	Perioadă			Dinamică (coeficient)		
			31.01. N	31.01. N+1	31.01. N+2	N+1/ N	N+2/ N+1	N+2/ N
1.	Indicele lichidității	coef.	1,02	1,015	1,05	0,995	1,034	1,029
2.	Scadența medie a activelor	zile	601,8	601,8	581,4	1	0,966	0,966
3.	Scadența medie a pasivelor	zile	613,8	611	611	0,995	1	0,995
4.	Transformarea medie a scadențelor	zile	-12	-9,2	-29,53	0,767	3,210	2,461
5.	Raportul credite/depozite	coef.	0,5866	1,1148	1,0963	1,9	0,983	1,869

Astfel, indicele lichidității înregistrează valori supraunitare, dar foarte apropiate de nivelul optim 1, în toate perioadele considerate, ceea ce denotă faptul că transformarea de scadență practicată de bancă este din pasive pe termen lung în active pe termen scurt. În acest caz, practic nu există risc de lichiditate, deoarece activele își ating scadența înaintea surselor care le-au finanțat.

Din punct de vedere al rentabilității plasamentelor, rezultatele foarte apropiate de valoarea 1 (1,02 la 31.01.N; 1,015 la 31.01.N+1; 1,05 la 31.01.N+2) evidențiază faptul că asigurarea acestui nivel redus al riscului de lichiditate nu afectează profitabilitatea. Acest indice al lichidității, calculat global, prezintă doar o imagine de ansamblu, orientativă, neputând însă identifica intervalele de scadență ce pot conduce la amplificarea riscului de lichiditate.

Analizând nivelul scadențelor medii a activelor şi pasivelor, remarcăm faptul că, în cele trei perioade analizate, scadența medie a pasivelor este superioară celei a activelor, ceea ce conduce la concluzia că banca comercială „X" sucursala „A" se finanțează în principal pe termen lung în comparație cu maturitatea pe care plasează resursele. Diferența redusă dintre aceste valori arată faptul că resursele ajung la scadență aproximativ în același timp cu plasamentele, ceea ce reprezintă un management foarte bun al riscului de lichiditate.

Indicatorul transformarea medie a scadențelor sugerează cel mai bine nivelul riscului de lichiditate deoarece permite exprimarea concretă, în unități de timp, a transformării practicate. Acest indicator a cărui valoare este de 12 zile la 31.01.N, 9,2 zile la 31.01.N+1, respectiv 29, 53 zile la 31.01.N+2, reprezintă în medie intervalul de timp în care ajung la maturitate pasivele după data de scadență a activelor, necesitând o plasare a disponibilităților pentru acest interval de timp (figura 6.8).

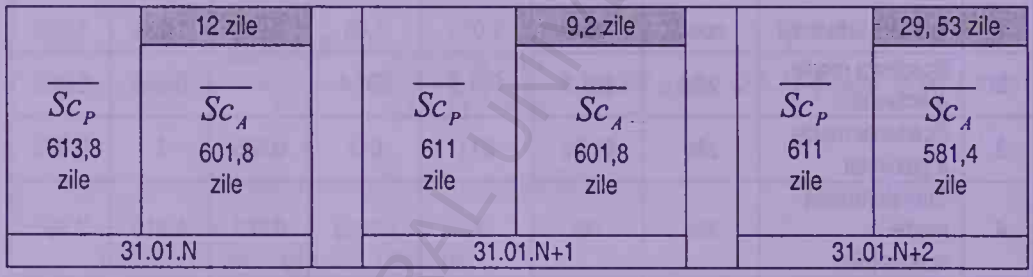

Fig. 6.8. **Transformarea medie a scadențelor**

Raportul credite/depozite este un indicator mai puțin relevant, exprimând gradul de acoperire a plasamentelor cu resurse atrase. Valoarea sa subunitară înregistrată la 31.01.N (0,5866) relevă un management adecvat al riscului de lichiditate, în timp ce la 31.01.N+1 şi 31.01.N+2 nivelul indicatorului este uşor peste valoarea optimă de 1.

Analiza pasivelor nete pe fiecare bandă de scadență (tabelele 6.28, 6.29) permite stabilirea măsurii în care activele scadente acoperă obligațiile scadente pentru perioada respectivă. Problema de lichiditate apare acolo unde pasivele nete simple sunt pozitive. O asemenea situație se întâlnește, pentru cele trei perioade considerate, pentru benzile cu scadența de sub o lună şi cele cu scadența de peste cinci ani.

Tabelul 6.28

Evoluția pasivelor nete simple

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Perioadă			Dinamică (coeficient)		
		31.01.N	31.01.N+1	31.01.N+2	N+1/N	N+2/N+1	N+2/N
1.	< 1 lună	49.210.099	72.152.496	100.182.697	1,466	1,388	2,036
2.	1-3 luni	-8.401.724	-14.670.010	-22.212.455	1,746	1,514	2,644
3.	3-12 luni	-32.706.712	-49.399.012	-65.730.729	1,510	1,331	2,010
4.	1-5 ani	-20.104.126	-21.855.320	-37.625.175	1,087	1,722	1,872
5.	> 5 ani	12.002.463	13.771.846	25.385.662	1,147	1,843	2,115

Tabelul 6.29

Evoluția pasivelor nete cumulate

u.m.: RON

Nr. crt.	Scadența	Perioadă			Dinamică (coeficient)		
		31.01.N	31.01.N+1	31.01.N+2	N+1/N	N+2/N+1	N+2/N
1.	< 1 lună	49.210.099	72.152.496	100.182.697	1,466	1,388	2,036
2.	1-3 luni	40.808.375	57.482.486	77.970.242	1,409	1,356	1,911
3.	3-12 luni	8.101.663	8.083.474	12.239.513	0,998	1,514	1,511
4.	1-5 ani	-12.002.463	-13.771.846	-25.385.662	1,147	1,843	2,115
5.	> 5 ani	0	0	0	-	-	-

Pasivele nete cumulate semnalează perioada de maximă nevoie de lichiditate, valoarea maximă a deficitului de lichiditate înregistrându-se în prima bandă de scadență, la 31.01.N atingând nivelul de 49.210.099 RON, la 31.01.N+1 de 1,466 ori mai mare, și anume 72.152.496 RON, pentru ca la 31.01.N+2 acest indicator să înregistreze, pentru aceeași bandă de scadență, o valoare de 2,036 ori mai mare față de anul N, respectiv 100.182.697 RON în mărime absolută.

6.3.3. Analiza situației riscului ratei dobânzii

Pentru a determina expunerea băncii comerciale „X" sucursala „A" la riscul ratei dobânzii, se poate măsura discrepanța întregului portofoliu active bancare – pasive bancare, folosind un grafic al scadențelor în care activele și pasivele bancare sunt grupate pe orizonturi de timp (benzi de scadență) în funcție de maturitate.

Având în vedere datele din anexele 6, 7, 8, precum şi modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului ratei dobânzii, formulele 28-31, se pot calcula indicatorii (tabelele 6.30, 6.31 şi 6.32):

- *ecartul (GAP);*
- *GAP cumulat în perioada t;*
- *indicele GAP;*
- *indicele de sensibilitate.*

Tabelul 6.30

Comensurarea riscului ratei dobânzii la 31.01.N

Nr. crt.	Specificaţie	U.M.	< 1 lună	1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.*	Total
1.	Active	RON	113.533.584	45.009.237	63.012.932	30.006.158	48.499.669	300.061.580
2.	Pasive	RON	163.233.499	36.607.513	30.306.220	9.902.032	60.012.316	300.061.580
3.	GAP	RON	-49.699.915	8.401.724	32.706.712	20.104.126	-11.512.647	-
4.	GAPc	RON	-49.699.915	-4.1298.191	-8.591.479	11.512.647	-	-
5.	IGAP	%	-16,56	-13,76	-2,86	3,84	-	-
6.	Is	-	0,70	1,23	2,08	3,03	0,81	1

* I.d. – insensibile la modificarea ratei dobânzii.

Tabelul 6.31

Comensurarea riscului ratei dobânzii la 31.01.N+1

Nr. crt.	Specificaţie	U.M.	< 1 lună	1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.*	Total
1.	Active	RON	113.119.013	44.908.192	62.871.470	29.938.795	48.550.480	299.387.950
2.	Pasive	RON	185.919.917	30.238.182	13.472.458	8.083.475	61.673.918	299.387.950
3.	GAP	RON	-72.800.904	14.670.010	49.399.012	21.855.320	-13.123.438	-
4.	GAPc	RON	-72.800.904	-58.130.894	-8.731.882	13.123.438	-	-
5.	IGAP	%	-24,32	-19,42	-2,92	4,38	-	-
6.	Is	-	0,61	1,49	4,67	3,70	0,79	1

* I.d. – insensibile la modificarea ratei dobânzii.

Tabelul 6.32

Comensurarea riscului ratei dobânzii la 31.01.N+2

Nr. crt.	Specificație	U.M.	< 1 lună	1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.*	Total
1.	Active	RON	179.631.145	67.997.306	86.129.921	49.864.691	69.692.311	45.331.5374
2.	Pasive	RON	281.508.847	45.784.851	20.399.192	12.239.516	93.382.968	453.315.374
3.	GAP	RON	-101.877.702	22.212.455	65.730.729	37.625.175	-23.690.657	-
4.	GAP_c	RON	-101.877.702	-79.665.247	-13.934.518	23.690.657	-	-
5.	I_{GAP}	%	-22,47	-17,57	-3,07	5,23	-	-
6.	Is	-	0,64	1,49	4,22	4,07	0,75	1

* I.d. – insensibile la modificarea ratei dobânzii.

Ecartul şi indicele de sensibilitate sunt două modalităţi alternative de exprimare a riscului. Folosind aceşti indicatori primari, strategia băncii în domeniul riscului de variaţie a ratei dobânzii se poate formula simplu: la orice moment, ecartul trebuie să fie nul sau indicele trebuie să fie egal cu 1. Astfel, pentru a putea identifica măsura în care modificarea ratei dobânzii afectează, de fapt, venitul net din dobânzi, valoarea fiecărui indicator se analizează pe grupele de scadenţe stabilite.

Fluctuaţia ratelor dobânzii poate determina creşterea sau diminuarea venitului net din dobânzi sau îl poate lăsa neschimbat, în funcţie de structura portofoliului, sensibilitatea la variaţia ratei dobânzii şi valoarea indicatorilor specifici de comensurare a riscului ratei dobânzii (GAP, GAP cumulat, indicele GAP şi indicele de sensibilitate).

Analiza datelor din tabelul 6.33 evidenţiază faptul că pentru prima bandă de scadenţă, ecartul este negativ, pentru cele trei perioade considerate, banca comercială „X" sucursala „A" având mai multe pasive sensibile la variaţia ratei dobânzii cu scadenţă de sub o lună decât active, ceea ce semnifică faptul că la o creştere a ratei dobânzii, venitul net din dobânzi scade.

Discrepanţa dintre activele sensibile şi pasivele sensibile la modificarea ratei dobânzii în această bandă de scadenţă este destul de semnificativă la 31.01.N+1 şi 31.01.N+2, valoarea indicatorului fiind de 1,46 ori, respectiv de 1,4 ori mai mare faţă de aceeaşi perioadă a anului N. Pentru următoarele benzi de scadenţă (1-3 luni, 3-12 luni, 1-5 ani) valoarea GAP este pozitivă pentru cele trei perioade luate în calcul, lucru care arată faptul că banca dispune pentru aceste maturităţi de mai multe active sensibile la variaţia ratei dobânzii decât pasive, modificarea ratei dobânzii în sens descrescător determinând în aceste cazuri o diminuare a venitului net din dobânzi.

Tabelul 6.33

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului ratei dobânzii

Nr. crt.	Indicator	U.M.	Per.	Scadența				
				<1 lună	1-3 luni	3-12 luni	1-5 ani	I.d.
1.	GAP	RON	31.01.N	-49699915	8401724	32706712	20104126	-11512647
			31.01. N+1	-72800904	14670010	49399012	21855320	-13123438
			31.01. N+2	-101877702	22212455	65730729	37625175	-23690657
			N+1/N	1,46	1,75	1,51	1,09	1,14
			N+2/ N+1	1,40	1,51	1,33	1,72	1,81
			N+2/N	2,05	2,64	2,01	1,87	2,06
2.	GAP_c	RON	31.01.N	-49.699.915	-41.298.191	-8.591.479	11.512.647	-
			31.01. N+1	-72.800.904	-58.130.894	-8.731.882	13.123.438	-
			31.01. N+2	-10.187.7702	-79.665.247	-13.934.518	23.690.657	-
			N+1/N	1,46	1,41	1,02	1,14	-
			N+2/ N+1	1,40	1,37	1,60	1,81	-
			N+2/N	2,05	1,93	1,62	2,06	-
3.	I_{GAP}	%	31.01.N	-16,56	-13,76	-2,86	3,84	-
			31.01. N+1	-24,32	-19,42	-2,92	4,38	-
			31.01. N+2	-22,47	-17,57	-3,07	5,23	-
			N+1/N	1,47	1,41	1,02	1,14	-
			N+2/ N+1	0,92	0,90	1,05	1,19	-
			N+2/N	1,36	1,28	1,07	1,36	-
4.	I_S		31.01.N	0,70	1,23	2,08	3,03	0,81
			31,01. N+1	0,61	1,49	4,67	3,70	0,79
			31.01. N+2	0.64	1.49	4.22	4.07	0.75
			N+1/N	0,87	1,21	2,25	1,22	0,98
			N+2/ N+1	1,05	1,00	0,90	1,10	0,95
			N+2/N	0,91	1,21	2,03	1,34	0,93

* I.d. – insensibile la modificarea ratei dobânzii.

Plecând de la considerentul că pentru limitarea riscului ratei dobânzii, indicele de sensibilitate trebuie să fie cât mai apropiat de valoarea 1, se poate observa în figura 6.9 faptul că cea mai mare expunere a băncii comerciale „X"

sucursala „A" la riscul ratei dobânzii se înregistrează la banda de scadență 1-5 ani pentru 31.01.N, respectiv 3-12 luni pentru 31.01.N+1 și 31.01.N+2.

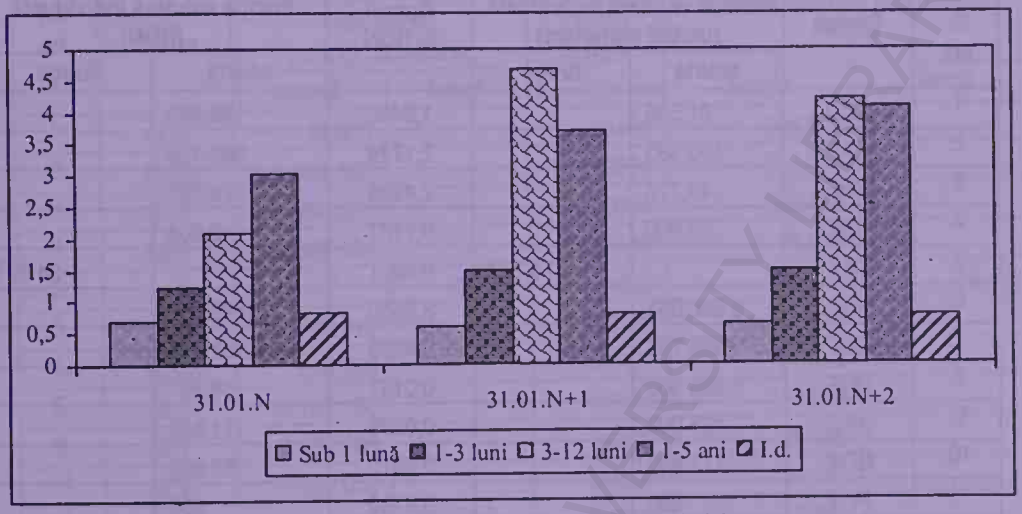

Fig. 6.9. **Evoluția indicelui de sensibilitate**

În general, se poate afirma că riscul ratei dobânzii asumat de banca comercială „X" sucursala „A" este mai mare la începutul anului N+1 și N+2 față de aceeași perioadă a anului N, dar valorile înregistrate arată faptul că expunerea la această categorie de risc se află în limite acceptabile, asigurând în același timp realizarea unei profitabilități adecvate.

6.3.4. Analiza situației riscului valutar

Aprecierea riscului valutar la banca comercială „X" sucursala „A" se poate realiza cu ajutorul indicatorilor poziția valutară individuală și poziția valutară globală al căror nivel evidențiază gradul de expunere la această categorie de risc bancar.

Având în vedere datele din anexele 6, 7, 8, precum și modul de calcul al indicatorilor de comensurare a riscului valutar, formulele 32-33, se pot calcula următorii indicatori:

- *poziția valutară individuală*

Folosind formula 32, determinăm poziția valutară individuală pentru fiecare deviză în tabelele 6.34, 6.35 și 6.36.

Tabelul 6.34

Situația pozițiilor valutare la 31.01.N

Nr. crt.	Deviza	Poziția valutară individuală (unități monetare)		Cursul în RON	Poziția valutară individuală (RON)	
		scurtă	lungă		scurtă	lungă
1.	AUD	81.556		1,9490	158.953	
2.	CAD	180.983		2,1724	393.168	
3.	CHF	49.776		2,4265	120.781	
4.	CZK	22.900		0,1137	2.604	
5.	DKK		175.777	0,4801		84.391
6.	EUR	8.660.061		3,5680	30.899.099	
7.	GBP	348.741		5,4523	1.901.441	
8.	HUF	3.968.500		0,0147	58.337	
9.	JPY	425.000		0,0279	11.860	
10.	NOK	111.850		0,4810	53.800	
11.	PLN	630		0,8730	550	
12.	SEK	60.732		0,3882	23.576	
13.	USD		6.699.758	3,3189		22.235.827
14.	Total	-	-	-	33.624.169	22.320.218

Tabelul 6.35

Situația pozițiilor valutare la 31.01.N+1

Nr. crt.	Deviza	Poziția valutară individuală (unități monetare)		Cursul în RON	Poziția valutară individuală (RON)	
		scurtă	lungă		scurtă	lungă
1.	AUD	97.213		2,4897	242.032	
2.	CAD	142.339		2,4651	350.880	
3.	CHF	77.312		2,6014	201.119	
4.	CZK	146.400		0,1218	17.832	
5.	DKK		146.066	0,5454		79.665
6.	EUR	10.911.637		4,0630	44.333.979	
7.	GBP	479.211		5,9279	2.840.713	
8.	HUF	8.057.500		0,0153	123.280	
9.	JPY	711.000		0,0310	22.035	
10.	NOK	169.080		0,4649	78.605	
11.	PLN	15.430		0,8525	13.154	
12.	SEK	95.542		0,4422	42.248	
13.	USD		6.947.532	3,2760		22.760.115
14.	Total	-	-	-	48.265.877	22.839.780

Tabelul 6.36

Situația pozițiilor valutare la 31.01.N+2

Nr. crt.	Deviza	Poziția valutară individuală (unități monetare)		Cursul în RON	Poziția valutară individuală (RON)	
		scurtă	lungă		scurtă	lungă
1.	AUD	92.305		2,2405	206.809	
2.	CAD	108.583		2,3394	254.016	
3.	CHF	184.851		2,0904	386.418	
4.	CZK	667.300		0,1148	76.635	
5.	DKK		88233	0,4355		38.426
6.	EUR	23.795.942		3,6120	85.950.943	
7.	GBP	876.029		4,7467	4.158.235	
8.	HUF	13.737.100		0,0130	178.033	
9.	JPY	3.289.000		0,0229	75.186	
10.	NOK	303.030		0,4009	121.472	
11.	PLN	14.885		0,8527	12.692	
12.	SEK	207.402		0,3526	73.133	
13.	USD		7.609.116	2,9877		22.733.754
14.	Total	-	-	-	91.493.571	22.772.180

- *poziția valutară globală*

Folosind formula 33 și datele din tabelele 6.34, 6.35 și 6.36, rezultă:

$Pv_{g\ 31.01.N} = Pv_l - Pv_s = 22320218 - 33624169 = -11.303.951\ RON$

$Pv_{g\ 31.01.N+1} = Pv_l - Pv_s = 22839780 - 48265877 = -25.426.097\ RON$

$Pv_{g\ 31.01.N+2} = Pv_l - Pv_s = 22772180 - 91493571 = -68.721.391\ RON$

Pe baza datelor obținute din comensurarea riscului valutar, se poate analiza expunerea băncii comerciale „X" sucursala „A" la acest tip de risc, comparând rezultatele obținute pe cele trei perioade luate în calcul. Modificarea cursului de schimb valutar poate determina creșterea sau diminuarea profitului net bancar, în funcție de structura activelor și pasivelor în valută și valoarea indicatorilor specifici de comensurare a riscului valutar (poziția valutară individuală și globală).

Studiind datele din tabelul 6.37, se poate constata faptul că, pentru toate cele trei perioade analizate, banca comercială „X" sucursala „A" are o poziție valutară scurtă pentru majoritatea devizelor, activele într-o anumită valută fiind inferioare pasivelor în valuta respectivă.

Tabelul 6.37

Centralizatorul indicatorilor de comensurare a riscului valutar

Nr. crt.	Deviza	Evoluția poziției valutare individuale					
		N+1/N		N+2/N+1		N+2/N	
		scurtă	lungă	scurtă	lungă	scurtă	lungă
1.	AUD	1,5227		0,8545		1,3011	
2.	CAD	0,8924		0,7239		0,6461	
3.	CHF	1,6652		1,9213		3,1993	
4.	CZK	6,8479		4,2976		29,4297	
5.	DKK		0,9440		0,4823		0,4553
6.	EUR	1,4348		1,9387		2,7817	
7.	GBP	1,4940		1,4638		2,1869	
8.	HUF	2,1132		1,4441		3,0518	
9.	JPY	1,8579		3,4121		6,3395	
10.	NOK	1,4611		1,5453		2,2578	
11.	PLN	23,9164		0,9649		23,0764	
12.	SEK	1,7920		1,7310		3,1020	
13.	USD		1,0236		0,9988		1,0224
Evoluția poziției valutare globale							
		N+1/N		N+2/N+1		N+2/N	
14.		2,2493		2,7028		6,0794	

În această situație, expunerea unității bancare la riscul valutar constă în posibilitatea diminuării profitului net la o creştere a cursului de schimb valutar pentru devizele în cauză. Valoarea cea mai importantă a acestui indicator se înregistrează la euro, expunerea băncii la riscul valutar în acest caz fiind destul de însemnată.

În cele trei perioade considerate, banca comercială „X" sucursala „A" are o poziție valutară lungă doar la două valute, şi anume coroana daneză şi dolarul american, situație în care profitul net bancar poate fi afectat negativ de scăderea cursului de schimb valutar aferent celor două devize. Expunerea unității bancare la riscul valutar datorat structurii activelor şi pasivelor în dolari americani este relativ mare, dar mult mai redusă în comparație cu expunerea generată de structura activelor şi pasivelor în euro.

Comparând pozițiile valutare individuale înregistrate pe cele trei perioade luate în calcul, se observă o creştere foarte mare a poziției valutare scurte pentru PLN, valoarea acestui indicator majorându-se de 23,9164 ori la

31.01.N+1, respectiv de 23,0764 ori la 31.01.N+2, față de aceeași perioadă a anului N, ceea ce implică o expunere considerabilă la riscul valutar la această deviză.

Studiind pozițiile valutare globale înregistrate pe cele trei perioade considerate, se poate forma o imagine globală asupra expunerii valutare a băncii comerciale „X" sucursala „A", atât pentru fiecare perioadă în parte, cât și comparativ. Astfel, se poate constata faptul că valoarea totală a pasivelor în valută este superioară activelor în valută, obținându-se astfel o poziție valutară globală scurtă, respectiv de 11.303.951 RON la 31.01.N, 25.426.097 RON la 31.01.N+1 și 68.721.391 RON la 31.01.N+2 (figura 6.10).

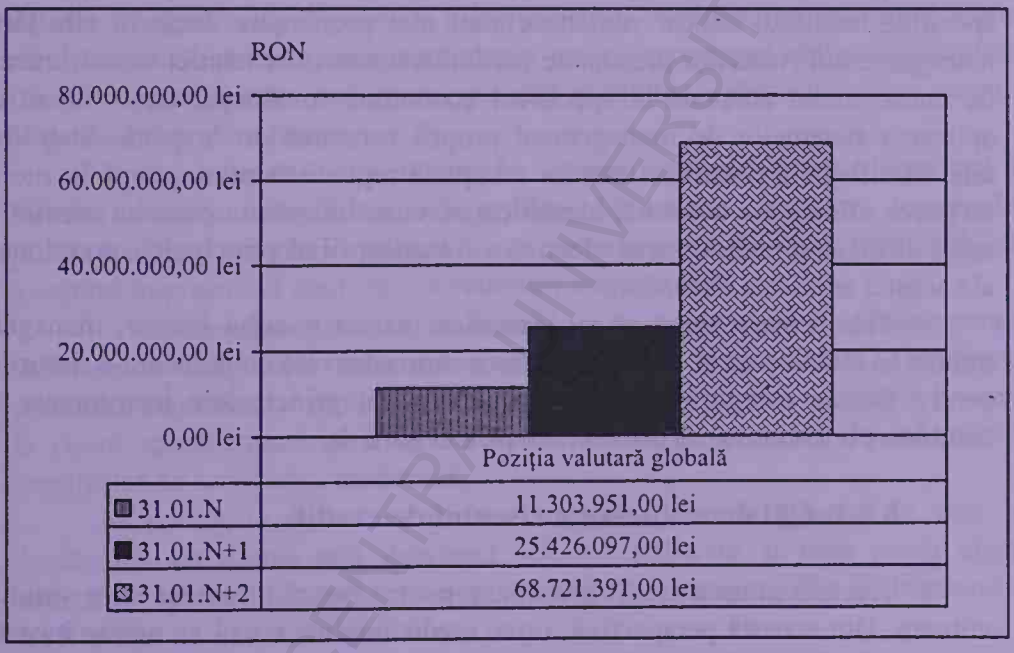

Fig. 6.10. **Evoluția poziției valutare globale**

Comparând cele trei valori, putem afirma că expunerea la riscul valutar pentru banca comercială „X" sucursala „A" este mai mare de 2,2493 ori la 31.01.N+1 și de 6,0794 ori la 31.01.N+2, față de aceeași perioadă a anului N, expuneri care însă nu depășesc limitele considerate normale.

Nivelul indicatorilor de risc înregistrați, în cele trei perioade analizate, conturează o unitate bancară stabilă, ale cărei perspective sunt foarte bune, expunerea băncii comerciale „X" sucursala „A" la diferite categorii de risc bancar fiind în limite acceptabile, asigurând în același timp realizarea unei profitabilități ridicate.

6.4. Considerații teoretice privind managementul riscurilor bancare

Activitatea bancară presupune asumarea unor riscuri specifice. Un management adecvat poate asigura evitarea riscurilor excesive și obținerea unui profit rezonabil. Managementul bancar vizează două *deziderate principale*[18]:

- stabilirea politicii optime de creștere a profitabilității;
- definirea căilor de reducere a riscurilor bancare.

Ținând cont de conjunctura actuală din economia națională (riscurile specifice mediului bancar românesc sunt mai pronunțate decât în alte țări), managementul riscurilor presupune particularizarea unor tehnici și instrumente de management adaptate la specificul economiei românești, concomitent cu aplicarea sistemelor de management proprii economiilor de piață. Stabilirea unei clasificări a riscurilor unanim acceptată reprezintă prima etapă în monitorizarea eficientă a acestora, identificarea, cuantificarea impactului asociat în urma analizei și neutralizarea efectivă a riscurilor fiind principalele coordonate ale acestei analize a riscurilor.

Prin urmare, după ce au identificat natura riscului bancar, managerii trebuie să stabilească și să implementeze căile adecvate de reducere a riscurilor pentru fiecare categorie de risc. În acest sens, principalele instrumente de combatere a riscului sunt diferențiate pe categorii de riscuri.

6.4.1. Căi de reducere a riscului de credit

Acordarea unui credit presupune pentru bancă încasarea unor venituri viitoare. Din această perspectivă, orice credit implică riscul ca aceste încasări să nu se realizeze în sumele și/sau la termenele prevăzute în contractul de credit încheiat între instituția bancară și beneficiarul creditului.

Astfel, protecția împotriva riscului de credit presupune luarea unor măsuri în primul rând preventive, iar în cazul producerii riscului, a măsurilor curative. În această categorie se înscriu următoarele măsuri:

- *Analiza creditelor* presupune determinarea capacității debitorului de a onora obligațiile de plată asumate și se bazează pe caracteristicile de evaluare cantitative și calitative, luându-se în considerare diferiți *factori de*

[18] N. Dănilă, A.O. Berea, *Managementul bancar. Fundamente și orientări*, Editura Economică, București, 2000.

risc (figura 6.11) care pot afecta negativ capacitatea de rambursare a creditului, fiind cunoscuți sub denumirea de cei șase C[19]:

– *caracterul debitorului* desemnează atitudinea acestuia față de rambursarea creditului și plata dobânzilor aferente, onestitatea, responsabilitatea și integritatea lui. Cele mai bune surse de informare asupra caracterului beneficiarului de credit sunt relațiile de afaceri curente ale acestuia cu alte instituții financiare, furnizori și clienți, rapoartele curente obținute de la alte societăți bancare care au creditat debitorul într-o perioadă anterioară, referințele personale[20];

– *capitalul* indică valoarea resurselor financiare deținute de către debitor, resurse care ar putea fi folosite pentru rambursarea creditului atunci când încasările curente sunt insuficiente pentru acoperirea obligației de plată. Cu cât capitalul este mai mare, cu atât abilitatea debitorului de a restitui împrumutul este mai mare;

– *capacitatea de plată* are în vedere resursele curente care pot fi folosite pentru îndeplinirea obligațiilor debitorului conform termenelor prevăzute, fiind cel mai important factor care afectează abilitatea debitorului de a restitui împrumutul conform prevederilor contractului;

– *colateralul* (garanția) se referă la activele care pot fi utilizate pentru satisfacerea obligațiilor debitorului, dacă plata nu se realizează. Garantarea creditului reprezintă o modalitate de minimizare a expunerii instituției bancare la riscul specific activității de creditare, alături de procesul de înăsprire a condițiilor de acordare a creditului;

– *condițiile de mediu* privesc mediul economic general în care își desfășoară activitatea atât debitorul, cât și creditorul și care poate afecta abilitatea debitorului de a rambursa creditul contractat, dar și bunăvoința creditorului de a extinde creditarea;

– *controlul* (conformitatea cu legislația în vigoare) constă în verificarea impactului unei modificări în legislație care afectează activitatea clientului, presupunând că împrumutul acordat satisface standardele băncii în ceea ce privește calitatea creditului.

[19] A. Murray, *Analiza creditului,* Editura Expert, București, 1998.
[20] T. Rosca, *Monedă și credit,* Editura Sarmis, Cluj-Napoca, 1996.

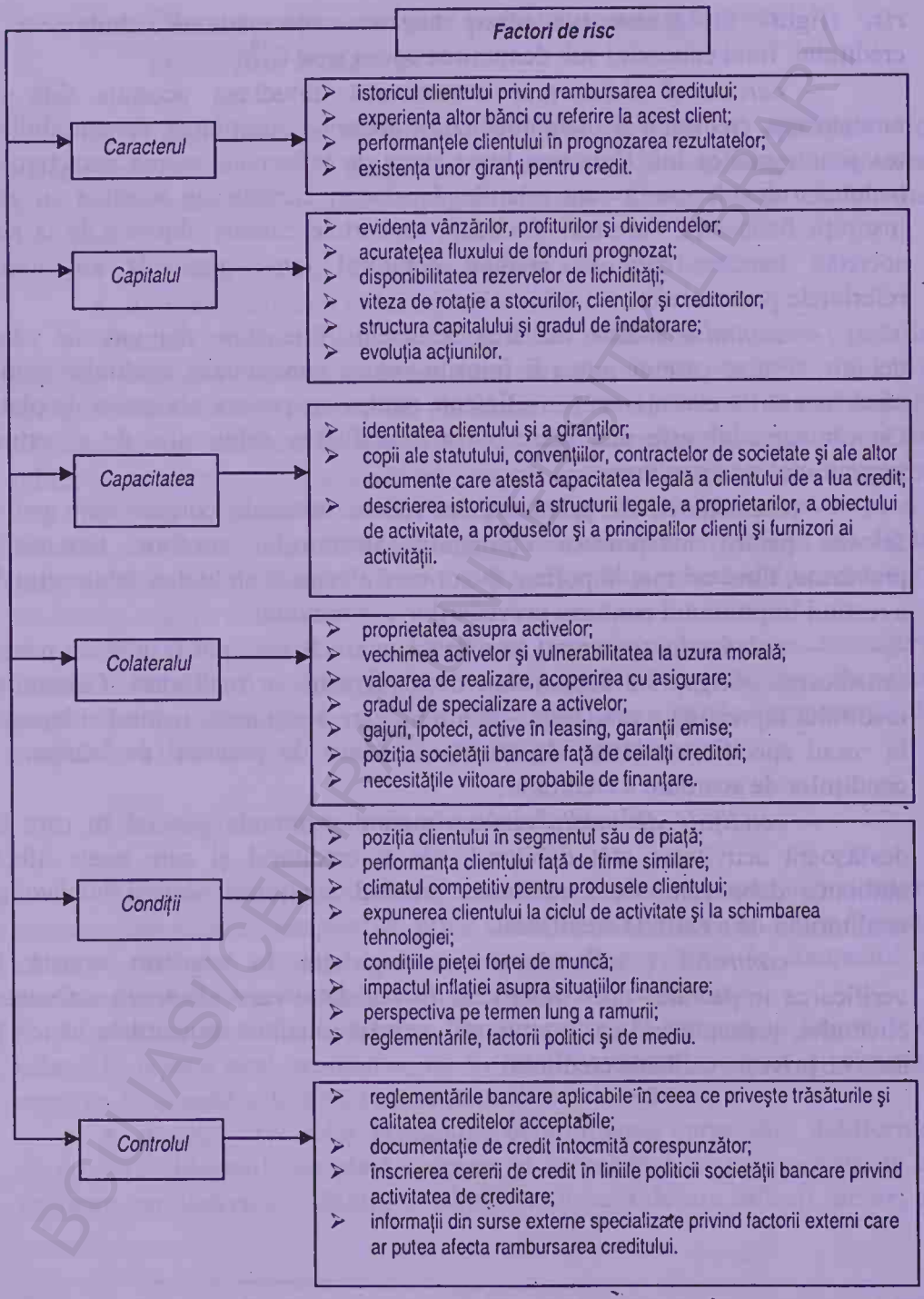

Fig. 6.11. **Factorii de risc utilizaţi în analiza criteriilor de acordare a creditelor**

Periodicitatea analizei creditelor presupune, în primul rând, analiza înainte de acordare (analiza criteriilor de acordare a creditelor) şi, în al doilea rând, analiza la intervale de timp stabilite în funcţie de scadenţa creditului pentru a asigura menţinerea sa între limitele stabilite. În acest al doilea caz, se realizează urmărirea creditului, o altă modalitate de reducere a riscului de credit, care are drept obiectiv asigurarea unei revizuiri continue a creditului acordat cu scopul de a identifica eventualele deteriorări ale acestuia şi de a permite remedierea lui într-un timp util.

Revizuirea portofoliului de credite al unei bănci se realizează în două etape, şi anume:

– auditarea periodică şi revizuirea creditelor existente, în sensul că se va verifica situaţia financiară a debitorului dacă este în continuare acceptabilă, dacă creditul aprobat este utilizat conform destinaţiei stabilite, dacă preţul creditului continuă să satisfacă obiectivele de profitabilitate ale băncii;

– administrarea creditelor problematice care presupune controlul pierderilor şi recuperarea maxim posibilă a creditelor acordate şi dobânzilor aferente.

Băncile trebuie să aibă în vedere prudenţa bancară şi estimarea riscului de credit pentru a reduce efectele pe care le pot avea asupra profitului creditele neperformante.

▪ *Conceperea unei politici de creditare performante* are menirea să elimine deficienţele operaţiunii de creditare. Calitatea portofoliului de credite acordate fiind mărimea absolută a atingerii obiectivelor de creştere economică şi financiară ale unei instituţii bancare, politica de creditare este un element strategic de bază, acoperind aspectele tehnice şi de protecţie ale gestiunii portofoliului de credite. Aceasta trebuie să aibă un caracter flexibil şi să fie supusă unui proces permanent de actualizare şi adaptare la modificările survenite în mediul economic, politic şi concurenţial, în elaborarea sa fiind necesară respectarea anumitor condiţii legate de modul de formulare şi conţinut.

În general, politicile de creditare reprezintă nişte documente structurate pe trei părţi principale. Prima parte cuprinde aspecte legate de sarcinile compartimentului de creditare şi de calităţile optime ale portofoliului de credite. Are menirea de a stabili cadrul general şi obiectivele politicii de creditare, structura sa generală cuprinzând elemente referitoare la: obiective; strategii (tipuri de credite şi structura portofoliului de credite, structura creditelor în funcţie de lichiditatea şi scadenţa lor, mărimea portofoliului de credite); pieţe sau zone comerciale; caracteristici ale creditelor (tipuri de credite, garanţii, termeni de creditare); responsabilităţi referitoare la aprobarea creditelor şi controlul calităţii acestora.

Partea a doua a politicii de creditare se referă la principiile şi procedurile pe care se bazează procesul de creditare al băncii şi cuprinde următoarele aspecte: norme şi reglementări legale, protecţia prin asigurare, documentaţia şi garanţiile mobiliare, stabilirea ratei dobânzii percepute, informaţii financiare solicitate de la debitori, etica profesională şi conflictul de interese, examinarea şi controlul periodic al calităţii creditelor, încasarea creditelor restante şi recuperarea garanţiilor.

Ultima parte conţine normele de creditare, adică parametrii specifici fiecărui tip de credit, care trebuie să cuprindă descrierea tipului de credit, destinaţia creditului, scadenţa, tarifarea (solduri minime creditoare, rate, dobânzi, comisioane), plafoanele minime şi maxime, garanţiile solicitate, asigurările, procedura de aprobare a creditului.

▪ *Garantarea creditelor* presupune că la acordarea creditelor, băncile urmăresc ca solicitanţii să prezinte credibilitate pentru rambursarea acestora la scadenţă. În acest scop, cer solicitanţilor garantarea creditelor în condiţiile stabilite prin normele lor de creditare. Garanţia este denumirea generică utilizată pentru a desemna orice angajament accesoriu unui contract de credit, pus la dispoziţia instituţiei bancare cu scopul de a o asigura de realizarea certă a drepturilor garantate, respectiv de recuperarea sumelor împrumutate, în cazul nerambursării acestora de către debitor.

Garanţiile solicitate de instituţia bancară, în funcţie de natura lor, pot fi:

– *garanţii reale* (gajul propriu-zis, cu/fără deposedare, depozitul bancar şi ipoteca), care se compun din mijloace juridice de garantare a obligaţiilor prin afectarea unor bunuri materiale, imobile, terenuri sau active financiare pe care debitorul le pune la dispoziţia băncii, în vederea asigurării executării obligaţiei asumate. Acestea conferă creditorilor dreptul de preferinţă în temeiul căruia, în cadrul executării silite, din valoarea bunului respectiv se va asigura mai întâi satisfacerea integrală a creditului garantat şi a dobânzilor aferente şi asigură creditorului dreptul de urmărire a bunului respectiv în mâinile oricui acesta s-ar afla;

– *garanţii personale* (fidejusiunea, adică cauţiunea, scrisorile de garanţie emise de bănci, instituţii financiare, ministere şi ipotecile şi gajurile constituite de garanţi etc.), sunt acele mijloace juridice de garantare a obligaţiilor, prin care una sau mai multe persoane se angajează, într-un contract accesoriu încheiat cu creditorul, să plătească acestuia datoria debitorului în cazul în care acesta nu o va plăti el însuşi.

Pentru a fi acceptate, garanţiile prezentate de solicitanţii de credite trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiţii:

– să aibă un grad de lichiditate ridicat, respectiv să poată fi transformate rapid şi fără pierderi în bani lichizi; să fie materializate sub forma unui titlu, sau înscris autentic;

– să se afle în circuitul civil, să fie funcționale și să se afle în proprietatea solicitantului/girantului și să nu fie afectate de alte creanțe;

– proprietarul bunurilor aduse în garanție să aibă capacitatea juridică de a gaja/ipoteca; să existe piața de desfacere pentru bunurile aduse în garanție.

Valoarea minimă a garanțiilor acceptate de bancă trebuie să acopere integral creditul și dobânzile aferente, la care se poate adăuga marja de risc, care variază de la o instituție bancară la alta. Conform reglementărilor BNR, elaborate pentru a sprijini instituțiile bancare în efortul lor de a reduce riscul de credit, garanțiile care vor putea fi luate în considerare sunt cele din tabelul prevăzut în anexa 1 al normelor metodologice 12/2002 pentru aplicarea Regulamentului nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit.

▪ *Respectarea reglementărilor prudențiale instituite de autoritatea bancară* vizează faptul că o bancă nu poate înregistra o expunere față de un singur debitor, a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii. În cazul în care acest debitor are în componența sa cel puțin un membru al băncii raportoare, procentul va fi redus la 20%. Valoarea cumulată a expunerilor mari ale unei instituții bancare nu poate depăși 800% din fondurile ei proprii[21]. În scopul limitării riscului de credit, instituțiile bancare trebuie să-și *clasifice creditele acordate și să-și constituie provizioane specifice de risc.*

Creditele și plasamentele se clasifică în următoarele categorii: standard; în observație (numai pentru creditele acordate clientelei din afara sectorului instituțiilor de credit); substandard (numai pentru creditele acordate clientelei din afara sectorului instituțiilor de credit); îndoielnic (numai pentru creditele acordate clientelei din afara sectorului instituțiilor de credit); pierdere.

Calitatea creditelor poate fi apreciată în funcție de structura lor. Din acest punct de vedere, băncile recurg la o clasificare a creditelor, ținând cont de trei criterii:

– serviciul datoriei;

– performanța financiară;

– inițierea de proceduri judiciare pentru fiecare client beneficiar de credite.

Evaluarea performanțelor financiare ale clienților din afara sectorului bancar va conduce la încadrarea acestora în una dintre cele cinci categorii de performanță financiară (tabelele 6.38 și 6.39). În cazul clientelei din sectorul bancar, precum și în cazul persoanelor fizice, performanța financiară va fi

[21] BNR – Norma nr. 12/2003 privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit, modificată și completată prin Circulara nr. 12/2004, Norma nr. 9/2004, Norma nr. 12/2005, Norma nr. 9/2006.

considerată în categoria A. În cazul în care instituțiile bancare se găsesc în imposibilitate de a evalua performanța financiară a unui client din afara sectorului bancar, acesta va fi încadrat direct în categoria E.

Pentru determinarea necesarului de provizioane specifice de risc de credit, aferent unui credit sau plasament, se vor parcurge următoarele etape:

1. determinarea bazei de calcul pentru provizioanele specifice de risc de credit:

– prin deducerea din expunerea băncii față de debitor a garanțiilor acceptate a fi luate în considerare, în cazul unui credit clasificat în categoria *standard, în observație, substandard, îndoielnic* și *pierdere* în situația în care nu s-au inițiat proceduri judiciare și în situația în care sumele respectivului credit înregistrează un serviciu al datoriei de cel mult 90 de zile;

– prin luarea în considerare a întregii expuneri, indiferent de garanții, în cazul unui credit clasificat în categoria „pierdere", în situația în care s-au inițiat proceduri judiciare sau în situația în care cel puțin una din sumele respectivului credit înregistrează un serviciu al datoriei mai mare de 90 de zile, precum și în cazul unui plasament, indiferent de categoria de clasificare aferentă acestuia;

2. aplicarea coeficientului de provizionare asupra bazei de calcul obținute, cu precizarea corespondenței dintre categoriile de clasificare și coeficienții de provizionare (tabelul 6.40).

Tabelul 6.38

Criterii de încadrare pe categorii de clasificare pentru creditele acordate clienților din afara sectorului instituțiilor de credit

Serviciul datoriei	Performanțe financiare					
	A	B	C	D	E	
0-15 zile	Standard/ Pierdere	În observație/ Pierdere	Substandard/ Pierdere	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Nu s-au inițiat proceduri judiciare / S-au inițiat proceduri judiciare
16-30 zile	În observație/ Pierdere	Substandard/ Pierdere	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	
31-60 zile	Substandard/ Pierdere	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	
61-90 zile	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	
Minimum 91 zile	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	

Sursa: *BNR – Regulamentul nr. 5/2002, modificat și completat prin Regulamentul nr. 7/2002, Regulamentul nr. 8/2005, Regulamentul nr. 12/2006, Regulamentul nr. 4/2007, Regulamentul nr. 5/2007.*

Tabelul 6.39

Criterii de încadrare pe categorii de clasificare pentru creditele şi plasamentele din sectorul instituţiilor de credit

Performanţe financiare Serviciul datoriei		A	
Bănci	Organizaţii cooperatiste de credit		
0-7 zile lucrătoare	0-30 zile lucrătoare	Standard/ Pierdere	Nu s-au iniţiat proceduri judiciare / S-au iniţiat proceduri judiciare
minimum 8 zile lucrătoare	minimum 31 zile lucrătoare	Pierdere/ Pierdere	

Sursa: *BNR – Regulamentul nr. 5/2002, modificat şi completat prin Regulamentul nr. 7/2002, Regulamentul nr. 8/2005, Regulamentul nr. 12/2006, Regulamentul nr. 4/2007, Regulamentul nr. 5/2007.*

Tabelul 6.40

Coeficienţi de provizionare aferenţi categoriilor de clasificare

Categorii de clasificare a creditelor	Coeficienţi de provizionare pentru credite (altele decât cele înregistrate în valută sau indexate la cursul unei valute, acordate persoanelor fizice expuse la riscul valutar)	Coeficienţi de provizionare pentru credite înregistrate în valută sau indexate la cursul unei valute, acordate persoanelor fizice expuse la riscul valutar
Standard	0	0,07
În observaţie	0,05	0,08
Substandard	0,2	0,23
Îndoielnic	0,5	0,53
Pierdere	1	1

Sursa: *BNR – Regulamentul nr. 5/200 privind clasificarea creditelor şi plasamentelor, precum şi constituirea, regularizarea şi utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit şi a normelor metodologice pentru aplicarea acestuia, modificat şi completat prin Regulamentul nr. 4/2008.*

Cunoaşterea gradului de risc al portofoliului de credite oferă posibilitatea adoptării unor măsuri care să conducă la reducerea maximă a riscului de credit. Provizioanele specifice de risc se vor determina pentru fiecare categorie de credit, atât în lei, cât şi în valută, prin coroborarea performanţelor financiare ale clientului cu serviciul datoriei acestuia faţă de bancă. Activitatea de constituire a provizioanelor, adică a fondurilor destinate acoperirii pierderilor efective, trebuie să se desfăşoare cu opor momentele în care se constată existenţa fenomenelor ce îndreptăţes aplicarea acestei proceduri.

Selectarea prudentă şi monitorizarea permanentă a creditelor acordate, solicitarea de garanţii, obţinerea de asigurări externe pentru credite, constituirea din timp a provizioanelor destinate acoperirii pierderilor sunt în mod cert elemente esenţiale de susţinere a politicilor de reducere a riscului de credit şi a efectelor sale.

6.4.2. Căi de reducere a riscului de lichiditate

Riscul de lichiditate reprezintă o problemă de cost pentru bancă, rezultând din compararea activelor bancare cu posibilitate imediată de lichidare, cu depozitele care pot reprezenta o dimensiune posibilă a solicitărilor deponenţilor. Astfel, problema de care se loveşte conducerea unei instituţii bancare în asigurarea lichidităţii provine din faptul că rareori cererea de lichiditate este egală cu oferta de lichiditate la un moment dat, instituţia bancară aflându-se în exces sau deficit de lichiditate[22].

Lipsa de lichiditate obligă societăţile bancare la contractarea de împrumuturi pe piaţa interbancară sau la recreditare în relaţie cu banca centrală pentru a putea face faţă plăţilor, ceea ce înseamnă costuri suplimentare şi afectează în mod negativ profitul bancar.

Căile utilizate pentru reducerea riscului de lichiditate, inclusiv a influenţei negative asupra eficienţei activităţii bancare vizează:

- *Echilibrarea activelor bancare cu pasivele bancare*, pentru asigurarea stării de lichiditate a băncilor. În acest sens, trebuie să se asigure permanent corelarea operaţiilor active cu cele pasive deoarece neconcordanţa între plasamente şi resurse, ca volum şi scadenţă, reprezintă un factor care determină creşterea riscului de lichiditate şi influenţează eficienţa activităţii bancare. Păstrarea activelor cu scadenţe mai lungi decât pasivele ar putea afecta lichiditatea pe termen scurt. În această accepţiune, trebuie amintită dorinţa clienţilor de a lua credite pe termen cu rata fixă a dobânzii şi constituirea depozitelor pentru scadenţe reduse. În plus, datorită faptului că ratele dobânzii pe termen lung sunt mai mari decât cele pe termen scurt, banca poate realiza profituri din oferirea de credite pe termen lung şi luarea de împrumuturi pe termen scurt. Diferenţa de scadenţă constituie un risc de lichiditate asumat de instituţia bancară[23].

Pentru diminuarea acestui tip de risc, instituţiile bancare trebuie să reducă la minim diferenţa de scadenţă dintre resurse şi plasamente, această

---

[22] I. Niţu, *Managementul riscului bancar,* Editura Expert, Bucureşti, 2000.

[23] C. Basno, N. Dardac, *Monedă. Credit. Bănci,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1999.

echilibrare fiind necesară atât din punct de vedere al duratei de mobilizare şi angajare a resurselor bancare, cât şi a maximizării profitului şi minimizării costurilor resurselor.

Deci riscul de lichiditate determină banca să acţioneze în direcţia asigurării unor active lichide suficiente pentru a putea acoperi în orice moment plăţile scadente sau cerute în afara scadenţei. În caz contrar, va trebui să-şi procure rapid aceste resurse prin împrumuturi de la banca de emisiune sau de la alte instituţii bancare, ceea ce implică costuri suplimentare pentru societatea bancară. Pentru evitarea unor asemenea situaţii, trebuie realizată echilibrarea activelor şi pasivelor nu numai pe ansamblu, ci şi în structură, în funcţie de segmentele de durată ale fiecărei datorii şi creanţe.

Gradul de echilibrare a activelor bancare cu pasivele bancare se poate determina cu ajutorul relaţiei[24]:

$$G_e = \frac{\sum P_x \times N_{zx}}{\sum A_y \times N_{zy}} \times 100 \qquad (39)$$

unde:

$\Sigma P_x \times N_{zx}$ reprezintă suma pasivelor bancare (x) ponderate cu durata în zile de mobilizare;

$\Sigma A_y \times {}_{zy}$ – suma activelor bancare (y) ponderate cu durata în zile de angajare.

Dacă indicatorul este peste 100%, banca este dependentă de resursele procurate de pe piaţa financiară, situaţie ce determină creşterea cheltuielilor cu dobânzile bonificate. Un nivel inferior valorii de 100% reliefează gradul de acoperire a activelor pe termen lung din resurse pe termen scurt. În această situaţie se pot obţine profituri mari, dar instituţia bancară este expusă atât la creşterea riscului de lichiditate, cât şi la creşterea riscului la creditele angajate pe termen lung. Administrarea portofoliului este cu atât mai defectuoasă cu cât indicatorul respectiv este mai îndepărtat de valoarea de 100%. Relaţia propusă permite efectuarea analizei pe secvenţe distincte, în funcţie de duratele diferite de mobilizare a resurselor şi de angajare a creditelor.

- *Reglementările prudenţiale privind lichiditatea bancară,* impuse de BNR pentru a contracara riscul de lichiditate bancară şi prevăzute în Norma nr. 1/2001 privind lichiditatea băncilor, cu modificări ulterioare, stabilesc atât *nivelul minim de lichiditate*, cât şi modul de calcul al *gradului de lichiditate* al unei bănci, pornind de la considerentul că lichiditatea reprezintă un

[24] S. Mutu, *Optimizarea performanţei bancare,* Tribuna Economică nr. 49-50/1998.

element esențial pentru conducerea prudențială și asigurarea profitabilității bancare.

Supravegherea riscului de lichiditate se realizează atât de instituțiile bancare, cât și de BNR, pe baza indicatorului de lichiditate raportat de bancă. În vederea limitării riscului de lichiditate, instituțiile bancare sunt obligate să își stabilească pentru fiecare exercițiu financiar strategia în domeniul managementului lichidității, care va fi reanalizată ori de câte ori modificarea condițiilor mediului de afaceri o impune[25].

Indicatorul de lichiditate se calculează ca raport între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, pe fiecare bandă de scadență. Lichiditatea efectivă se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a activelor bilanțiere și a angajamentelor primite evidențiate în afara bilanțului, iar lichiditatea necesară se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a obligațiilor bilanțiere și a angajamentelor date evidențiate în afara bilanțului. În cazul înregistrării unui excedent de lichiditate în oricare dintre benzile de scadență, cu excepția ultimei benzi, acesta se va adăuga la nivelul lichidității efective, aferent benzii de scadență următoare. Societățile bancare trebuie să mențină în permanență indicatorul de lichiditate cel puțin la valoarea 1, calculând indicatorul de lichiditate prin completarea corespunzătoare a formularelor stabilite prin reglementările în vigoare[26].

Prin stabilirea acestui indicator, banca centrală se asigură că băncile vor putea satisface cerințele clienților de retragere a fondurilor și astfel nu vor pierde încrederea publicului, fenomen care apare atunci când instituția bancară nu poate oferi fonduri suficiente. Băncile care nu au suficiente active lichide trebuie să asigure indicatorul de lichiditate fie împrumutând de pe piața interbancară, fie apelând la banca centrală în calitatea sa de împrumutător de ultimă instanță.

Un aspect legat de riscul de lichiditate se referă la constituirea *rezervelor minime obligatorii*, obiectivul vizat constând în asigurarea lichidității minime a societăților bancare. Legislația românească referitoare la sistemul rezervelor minime obligatorii prevede că societățile comerciale bancare sunt obligate să constituie rezerve obligatorii în conturi la Banca Națională a României, în funcție de nivelul depozitelor atrase.

Baza de calcul a rezervelor minime obligatorii se constituie din mijloace bănești în monedă națională și în valută, reprezentând obligații ale băncilor rezultate din acceptarea depozitelor și a altor fonduri. Din baza de calcul se exceptează mijloacele bănești atrase de la BNR și de la celelalte

[25] Norma BNR nr. 1/2001 privind lichiditatea băncilor, cu modificări ulterioare.
[26] Norma BNR nr. 1/2001 privind lichiditatea băncilor, cu modificări ulterioare.

societăți bancare care sunt obligate să constituie rezerve minime obligatorii la BNR și capitalurile proprii ale instituției bancare calculate în conformitate cu reglementările BNR. Baza de calcul se determină ca medie a soldurilor zilnice ale elementelor de pasiv în perioada de observare (intervalul cuprins între data de 24 a lunii precedente și data de 23 a lunii curente)[27].

Astfel, rezervele minime obligatorii ale unei bănci se calculează potrivit formulei:

$$R_i = \sum_{i=1}^{n} r_i \times d_i \qquad (40)$$

unde:

r_i reprezintă rata minimă obligatorie a rezervelor la tipul i de depozite bancare;

i – tipul de depozite bancare;

d_i – mărimea absolută a depozitelor de tip i la momentul t – 1.

În condiții de funcționare normală, rezervele minime obligatorii au statutul unor imobilizări, costurile aferente transferându-se în creșterea marjei dobânzilor[28]. Influențând substanțial costurile, rezervele minime obligatorii acționează atât asupra ofertei de credite, cât și asupra cererii de creditare, prin efectul prețului. Deși interacțiunea dintre rezerve și lichiditate este puternică, cele două obiective trebuie atinse separat, dar nu gestionate separat, deoarece rezervele bancare efective sunt, de fapt, cele prin intermediul cărora se soldează poziția lichidității, iar acesta din urmă este un amortizor de șoc pentru poziția monetară.

- *Asigurarea depozitelor bancare* este necesară deoarece eșecul în controlarea riscului de lichiditate poate transforma rapid o dificultate temporară într-una permanentă, ducând la insolvabilitatea instituției bancare care se află în situația de a nu putea onora obligațiile de plată. Falimentul unei bănci înseamnă prăbușirea relațiilor de credit și pierderea unei părți importante a deponenților care nu-și mai pot recupera sumele depuse. Pentru evitarea acestor efecte, există posibilitatea asigurării depozitelor prin angajarea responsabilității restituirii lor de către instituții specializate. Soluția asigură credibilitate pentru deponenți, care au astfel certitudinea că depozitele lor vor fi recuperate în cazul falimentului bancar.

În practică există două sisteme de asigurare[29]:

---

[27] Regulamentul BNR nr. 6/2002 privind regimul rezervelor minime obligatorii, cu modificări ulterioare.

[28] A. Olteanu, F.M. Olteanu, L. Badea, *Management bancar. Caracteristici, strategii, studii de caz,* Editura Dareco, București, 2003.

[29] V. Dedu, *Gestiune și audit bancar,* Editura Național, București, 2001.

– sistemul mutual, care presupune răspunderea solidară pentru toate băncile membre privind acoperirea depozitelor în caz de faliment, situație în care instituțiile bancare sunt interesate de calitatea managementului fiecăreia, impunând în acest sens existența unor norme și organe de supraveghere bancară eficientă;

– sistemul asigurărilor organizate, care implică existența unui asigurator ce administrează fondul de asigurare, constituit prin aportul societăților bancare asigurate, rolul de asigurator revenind unei instituții publice sau private.

În România, prin O.G. nr. 39/1996 privind înființarea și funcționarea Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar, republicată, cu completări ulterioare, a fost înființat *Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar,* cu scopul de a garanta rambursarea depozitelor constituite la instituțiile bancare de către deponenți, persoane fizice, iar din 01.07.2004 sunt garantate, pe lângă depozitele persoanelor fizice, și depozitele IMM-urilor și microîntreprinderilor.

În anul 2002, Fondul a dobândit calitatea de lichidator judiciar la două bănci în faliment (Banca Română de Scont, Banca Turco-Română). Până la 31.12.2007, Fondul a efectuat plăți de compensații însumând 512,2 mil. lei pentru despăgubirea deponenților garantați, la un număr de șapte bănci care au intrat în faliment în perioada 1999-2006, primele compensații fiind plătite în anul 1999 pentru deponenții persoane fizice ai Băncii Albina. Începând cu ianuarie 2007, Fondul plătește compensații numai deponenților garantați ai Nova Bank, bancă intrată în faliment în noiembrie 2006.

Resursele financiare ale acestui Fond se constituie din contribuțiile plătite de bănci, persoane juridice române și sucursalele băncilor străine, care sunt sau vor fi autorizate să primească fonduri de la persoane fizice, iar fondul investește aceste resurse financiare, în principal, în titluri de stat. În calitate de instituții de credit membre ale schemei de garantare a depozitelor, acestea trebuie să participe la constituirea resurselor financiare ale Fondului prin plata de contribuții la Fond (pentru 2008, cota contribuției anuale a instituțiilor de credit participante la Fond a fost stabilită la 0,1%). La începutul anului 2009, în schema de garantare a depozitelor din România erau incluse 32 de instituții de credit persoane juridice române, din care 31 de bănci și Banca Centrală Cooperatistă CREDITCOOP (casa centrală și cooperativele de credit afiliate).

În cazul în care o bancă nu este în măsură să-și onoreze obligațiile față de deponenți, Fondul garantează plata în lei către deponenți a fondurilor depozitate, indiferent de moneda în care este constituit depozitul, numărul și mărimea depozitelor, în limita unui plafon de garantare, actualizat semestrial cu indicele prețurilor de consum. În limita plafonului garantat se include și

dobânda care se datorează la depozitele respective până la data când acestea au devenit indisponibile. Plata compensațiilor se face, de regulă, în termen de trei luni de la data deschiderii procedurii falimentului instituției de credit. Fondul poate plăti compensații și după acest termen, dar nu mai târziu de trei ani de la data începerii efectuării plăților. Începând cu data de 15 octombrie 2008, plafonul de garantare pe deponent garantat persoană fizică și pe instituție de credit s-a majorat la echivalentul în lei a 50.000 euro, în timp ce plafonul de garantare pe deponent garantat persoană juridică și pe instituție de credit a rămas la echivalentul în lei a 20.000 euro.

Alături de cerințele prudențiale impuse de banca centrală, cu scopul de a reduce riscul de lichiditate, societățile bancare pot introduce *reglementări interne* ce îmbracă forma unor limite a căror valoare se revizuiește periodic și se modifică în funcție de schimbările survenite pe piața monetară și în economie și care privesc: stabilirea limitei minime a sumei investite în titluri de stat; definirea limitei minime pentru sumele plasate pe piața interbancară, în contul de rezervă obligatorie la BNR și în numerar; stabilirea limitei maxime a creditelor acordate persoanelor fizice și juridice; determinarea perioadei maxime pentru plasamentele interbancare; constituirea majorității plasamentelor interbancare pe un termen de maximum o lună.

6.4.3. Căi de reducere a riscului ratei dobânzii

Riscul ratei dobânzii reprezintă sensibilitatea rezultatelor financiare ale unei instituții bancare la schimbările ratei dobânzii, fiind consecința activității de intermediere financiară. Maniera în care o bancă își structurează activele și pasivele determină poziția riscului ratei dobânzii. Managementul acestui tip de risc reprezintă un proces complex ce trebuie realizat de un grup de specialiști din cadrul Comitetului de gestiune a activelor și pasivelor, având drept scop asigurarea unitară a obiectivelor strategice ce urmează a fi aplicate. Strategia de stabilire a ratei dobânzii este realizată în funcție de strategia de creditare, atragere de fonduri și ratele dobânzii practicate de celelalte bănci.

Nivelul înalt și instabilitatea ratei dobânzii au condus la creșterea complexității managementului portofoliului financiar. Riscul mare al ratei dobânzii a făcut ca strategia de management a activelor și pasivelor bancare să devină o problemă importantă. Implementarea unui program de management al activelor și pasivelor presupune stabilirea orizontului de planificare, estimarea riscului și câștigurilor ce ar rezulta din aplicarea unor variante alternative de program ce aduc câștiguri maxime în condițiile unui nivel acceptabil de risc[30].

[30] V. Dedu, *Management bancar*, Editura Mondan, București, 1997.

Instituțiile bancare au reușit să facă față presiunilor asupra câștigurilor acestora, atât din partea ratei dobânzii, cât și din partea concurenței exercitate de celelalte instituții financiare, ca urmare a unor tehnici de apărare împotriva riscului ratei dobânzii care au fost introduse în politica bancară. Printre ele se află *analiza discrepanței activ-pasiv* (analiza GAP) și *analiza discrepanței duratei* (analiza DGAP) care îi ajută pe manageri să echilibreze rata dobânzii aferentă activelor cu rata dobânzii aferentă pasivelor, precum și durata activelor cu durata pasivelor[31].

Principalele căi de reducere a riscului ratei dobânzii sunt:

- *Analiza discrepanței activ-pasiv (analiza GAP)* este una dintre cele mai utilizate metode de reducere a riscului ratei dobânzii care are la bază anticiparea tendințelor de variație a ratei dobânzii pe piață și imunizarea băncii prin modificarea periodică a structurii activelor și pasivelor bancare. Această tehnică utilizează indicatorul GAP (ecart) pentru a măsura expunerea venitului net din dobânzi la fluctuațiile ratei dobânzii, pornind de la gruparea plasamentelor și resurselor bancare în sensibile și insensibile[32]. Sunt considerate ca fiind sensibile acele active și pasive bancare care generează un flux de venituri/cheltuieli ce se modifică în același sens ca și ratele dobânzii, adică cele a căror scadență se situează în orizontul de planificare sau a căror dobândă este revizuită în cadrul orizontului de planificare considerat. Resursele bancare insensibile prin conținutul lor nu influențează riscul ratei dobânzii.

Fluctuația ratei dobânzii poate determina creșterea sau scăderea veniturilor din dobânzi sau le poate lăsa nemodificate, în funcție de structura portofoliului, sensibilitatea la modificarea ratei dobânzii și valoarea GAP-ului. Dacă suma plasamentelor sensibile la variația ratei dobânzii excede suma resurselor sensibile, se spune că banca are un GAP pozitiv. În acest caz, dacă rata dobânzii crește, vor crește și veniturile nete din dobânzi, iar scăderea ratei dobânzii determină o scădere a veniturilor nete din dobânzi[33]. Dacă suma plasamentelor sensibile la modificarea ratei dobânzii este mai mică decât suma resurselor sensibile, se spune că banca are un GAP negativ, caz în care o creștere a ratei dobânzii determină scăderea veniturilor nete din dobânzi, iar scăderea ratei dobânzii duce la creșterea veniturilor nete din dobânzi.

Protejarea împotriva riscului ratei dobânzii presupune reducerea volatilității venitului net din dobânzi prin ajustarea directă a activelor și pasivelor sensibile la variația ratei dobânzii. Analiza GAP este o strategie

[31] M. Stoica, *Management bancar,* Editura Economică, București, 1999.
[32] N. Dănilă, L. Anghel, M. Dănilă, *Managementul lichidității bancare,* Editura Economică, București, 2002.
[33] I. Nițu, *Managementul riscului bancar,* Editura Expert, București, 2000.

relativ simplă, însă nu înlătură pe deplin expunerea băncii la acest risc deoarece, deşi ratele dobânzii la activele şi pasivele sensibile se modifică în acelaşi sens, fiind determinate de variaţiile ratei dobânzii de pe piaţă, de cele mai multe ori mişcările lor au amplitudini diferite, dând naştere la o diferenţă care influenţează poziţia instituţiei bancare.

- *Analiza discrepanţei duratei (analiza DGAP)* este o altă metodă utilizată pentru reducerea riscului ratei dobânzii, care constă în determinarea duratei de recuperare a fiecărui post de activ şi pasiv, apoi calcularea duratei medii de recuperare a portofoliului de active şi, respectiv, de pasive al instituţiei bancare. Această tehnică stabileşte legături direct proporţionale între modificarea portofoliului şi mişcările ratelor dobânzii, riscul ratei dobânzii fiind evidenţiat prin nepotrivirea între duratele medii ale activelor şi cele ale pasivelor[34].

Durata poate fi privită ca măsura directă a senzitivităţii ratei dobânzii sau a elasticităţii unei resurse sau a unui plasament şi măsoară timpul mediu necesar băncii să reacopere fondurile angajate într-o investiţie. Din perspectiva managementului bancar, o însemnătate deosebită are faptul că durata este aditivă, adică suma duratelor tuturor activelor şi pasivelor măsoară senzitivitatea instituţiei bancare la schimbarea ratei dobânzii.

- *Operaţiunile extrabilanţiere* reprezintă o posibilitate tot mai larg folosită de bănci pentru protejarea faţă de riscurile specifice. Acestea presupun acoperirea decalajelor de scadenţe între plasamente şi resurse pentru fiecare tip de rată sau contracte la termen cu opţiuni. În fapt, se asigură acoperirea riscurilor printr-o redistribuire a costurilor legate de riscuri, pe care şi le asumă şi le suportă, în anumite proporţii date, toţi participanţii la activitatea bancară. Extinderea operaţiunilor extrabilanţiere şi perfecţionarea derulării lor constituie temeiul evoluţiei sistemului de credit într-un climat de stabilitate, prin evitarea efectelor catastrofale ale riscurilor asupra activităţii băncilor şi asupra vieţii economice, în ansamblul ei.

În domeniul protecţiei împotriva riscului dobânzii, operaţiunile extrabilanţiere au o largă utilizare sub următoarele forme:

– swap-ul de dobânzi reprezintă un tip de instrument derivat folosit pentru gestiunea unei poziţii sensibile la variaţia ratei dobânzii, care confirmă acordul celor două părţi implicate în acceptarea celor două fluxuri de dobânzi plătite pentru o valoare negociată a capitalului împrumutat[35]:

---

[34] A. Olteanu, F.M. Olteanu, L. Badea, *Management bancar,* Editura Dareco, Bucureşti, 2003.

[35] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997.

– contractul futures este utilizat pentru specularea mişcărilor viitoare ale ratelor dobânzii şi pentru acoperirea riscului fluctuaţiei ratei dobânzii şi reprezintă un angajament de vânzare-cumpărare a unei anumite cantităţi de activ la un anumit preţ dinainte stabilit, cu executarea contractului la o dată ulterioară. Clauzele contractului referitoare la cantitatea de activ-suport, modalitatea de plată şi scadenţă sunt standardizate de o instituţie specializată, numită Casa de compensare, care, de fapt, emite, vinde, cumpără asemenea contracte, constituindu-se contraparte atât în operaţiile de vânzare, cât şi în cele de cumpărare[36];

– contractul options asigură reducerea riscului ratei dobânzii prin protecţia activelor şi pasivelor sensibile la variaţia ratei dobânzii şi reprezintă un contract ce asigură deţinătorului acestuia dreptul să cumpere sau să vândă un anume instrument financiar (activ suport) la un preţ specificat la/înainte de o dată prestabilită[37].

6.4.4. Căi de reducere a riscului valutar

Riscul valutar apare sub forma posibilităţii de a înregistra pierderi decurgând din evoluţia cursului de schimb a cărui volatilitate este larg cunoscută ca fiind influenţată direct de riscul ratei dobânzii. Expunerea la riscul valutar, care se măsoară prin poziţia valutară lungă sau scurtă, poate avea mari variaţii de la o bancă la alta, fiind un risc bancar deosebit de nociv prin efectele sale, putând determina chiar falimentul instituţiei bancare.

Cele mai importante căi de reducere a riscului valutar sunt:

- *Utilizarea reglementărilor prudenţiale* care vizează asigurarea acoperirii riscurilor prin fonduri proprii, astfel încât sunt stabilite limite maxime ale expunerii la acest risc, în funcţie de fondurile proprii ale instituţiei bancare.

Supravegherea riscului valutar se realizează atât de bancă, cât şi de Banca Naţională a României, pe baza indicatorilor de poziţie valutară raportaţi de instituţiile bancare. În vederea limitării riscului valutar[38], băncile sunt obligate:

---

[36] N. Dănilă, L. Anghel, M. Dănilă, *Managementul lichidităţii bancare,* Editura Economică, Bucureşti, 2002.

[37] E. Drăgoescu, A. Drăgoescu, *Pieţe financiare şi operaţiuni de bursă,* Litografia Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, 1998.

[38] Norma nr. 4/2001 privind supravegherea poziţiilor valutare ale băncilor, modificată şi completată prin Norma nr. 14 din 20.12.2004.

– să dispună de un sistem de evidență care să permită atât înregistrarea imediată a operațiunilor în devize și calcularea rezultatelor acestora, cât și determinarea pozițiilor valutare individuale ajustate și a poziției valutare totale;

– să dețină un sistem de supraveghere și de gestiune a riscului valutar pe bază de norme și proceduri interne, aprobate de C.A. al băncii;

– să dispună de un sistem de control permanent pentru verificarea respectării procedurilor interne;

– să desemneze un manager care să asigure coordonarea permanentă a activității valutare.

Poziția valutară într-o anumită deviză se calculează ca suma algebrică a poziției valutare bilanțiere și a poziției valutare extrabilanțiere. La sfârșitul fiecărei zile bancare lucrătoare, pozițiile valutare ale unei instituții bancare sunt supuse următoarelor limitări: maxim 10% din fondurile proprii ale băncii pentru oricare dintre pozițiile valutare individuale ajustate; maxim 20% din fondurile proprii ale instituției bancare pentru poziția valutară totală. Băncile vor raporta BNR nivelul pozițiilor valutare, potrivit formularului „Supravegherea pozițiilor valutare".

- *Imunizarea societății bancare,* care presupune ajustarea periodică a pozițiilor valutare ale acesteia pentru a suprima pozițiile lungi sau scurte[39]. Este o operație relativ scumpă, deoarece impune costuri de gestiune ridicate și prezintă și un cost de oportunitate care constă în faptul că nu permite specularea unei anumite poziții (lungă sau scurtă) în funcție de trendul cursului valutar.

- *Acoperirea riscului valutar* se aplică pentru a reduce impactul volatilității cursului valutar asupra activelor și pasivelor bancare. Deși implică cheltuieli tranzacționale mari, gestiunea prin acoperire presupune asumarea unor riscuri rezonabile, anticipate. Având în vedere această tehnică (*hedging*), reducerea riscului valutar se realizează pe baza unor instrumente contractuale derivate. Acestea au un preț și reprezintă acorduri între părți, fiecare asumându-și anumite obligații în favoarea celeilalte.

Acoperirea riscului valutar se poate realiza prin:

– contractele forward[40], care sunt cele mai vechi instrumente de acoperire a riscului valutar, constând într-un acord de vânzare/cumpărare a unei sume dintr-o valută la un anumit preț și la o dată viitoare, în care sunt precizate rata de schimb, termenul, suma de bani și data executării tranzacției (scadența). Prețul contractului forward se determină potrivit principiului

[39] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
[40] N. Dănilă, L. Anghel, M. Dănilă, *Managementul lichidității bancare,* Editura Economică, București, 2002.

parității dobânzilor, ajustând cursul spot cu diferența dintre ratele dobânzii valutelor ce fac obiectul contractului. Această diferență, care reprezintă puncte forward, poate fi pozitivă (primă) sau negativă (discount). Cotația unei valute cuprinde atât rata la care banca cumpără valuta (*bid rate*), cât și o rată mai ridicată, la care vinde respectiva valută (*asked/offered rate*). Diferența dintre aceste rate constituie marja din care instituția bancară își va acoperi costurile antrenate de efectuarea tranzacției. În cazul unei prime forward, punctul *forward bid* este inferior punctului *forward asked,* iar în caz de discount forward, situația este inversă. Punctele forward se calculează potrivit formulei 41;

$$FWD = \frac{\Delta r_d \times C_s \times N_z}{360 \times 100} \qquad (41)$$

unde:

Δr_d reprezintă diferența ratelor dobânzii celor două valute;
C_s – cursul spot (la vedere);
N_z – numărul de zile al perioadei de cotație forward;

- SWAP-ul valutar[41] este o tranzacție complexă, ce presupune vânzarea și cumpărarea simultană a aceleiași sume din două valute diferite, scadențele și cursurile de decontare fiind stabilite în momentul încheierii tranzacției. SWAP-ul valutar a apărut din necesitatea de acoperire a unor angajamente într-o valută, pe o anumită perioadă, din disponibilitățile într-o altă valută, fără a modifica la termen structura angajamentelor și a disponibilităților în cele două valute;
- contractele futures[42] constituie acorduri de a cumpăra/vinde sume determinate dintr-o valută, la un preț stabilit în momentul încheierii contractului, dar cu executarea tranzacției la o dată viitoare. Deși are o funcție similară contractului forward, contractul futures se diferențiază prin standardizare și prin tranzacționarea la bursă, și nu prin negociere între cele două părți;
- opțiunile valutare[43] reprezintă acorduri prin care vânzătorul (emitentul opțiunii) acordă cumpărătorului (deținătorul opțiunii) dreptul, dar nu și obligația, de a realiza o anumită tranzacție valutară la un anumit preț și termen. Pentru acest drept, cumpărătorul plătește o primă la preluarea opțiunii. Suma și scadența opțiunii pot fi alese de către cumpărător. În prezent, opțiunile

[41] V. Dedu, A. Enciu, *Contabilitate bancară,* Editura Economică, București, 2001.
[42] A. Olteanu, F.M. Olteanu, L. Badea, *Management bancar. Caracteristici, strategii, studii de caz,* Editura Dareco, București, 2003.
[43] Nițu I., *Managementul riscului bancar,* Editura Expert, București, 2000.

valutare sunt disponibile în majoritatea țărilor cu piață valutară forward lichidă, nerestricționată de reglementări valutare.

6.4.5. Căi de reducere a riscului de insolvabilitate

Riscul de insolvabilitate exprimă probabilitatea ca fondurile proprii ale instituției bancare să fie insuficiente pentru a acoperi pierderile rezultate din activitatea curentă, banca ajungând în incapacitate de plată.

Reducerea riscului de insolvabilitate se poate realiza prin următoarele căi:

• *Respectarea reglementărilor prudențiale,* care se referă la: capitalul minim al băncii ce trebuie să mențină în permanență capitalul social și fondurile proprii cel puțin la nivelurile minime stabilite de autoritatea bancară. În conformitate cu prevederile Regulamentului BNR nr. 18/2006 privind fondurile proprii ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții, fondurile proprii ale băncii sunt formate din:

– Fondurile proprii de nivel 1 reprezintă o componentă a fondurilor proprii și cuprind:

▪ capitalul social subscris și vărsat, cu excepția acțiunilor preferențiale cumulative sau, după caz, capitalul de dotare pus la dispoziția sucursalei din România de către instituția de credit din statul terț;

▪ primele de capital, integral încasate, aferente capitalului social;

▪ rezervele legale, statutare și alte rezerve, precum și rezultatul reportat pozitiv al exercițiilor financiare anterioare, rămas după distribuirea profitului;

▪ profitul net al ultimului exercițiu financiar, reportat până la repartizarea sa conform destinațiilor stabilite de adunarea generală a acționarilor.

– Fondurile proprii de nivel 2 se compun din:

1) fonduri proprii de nivel 2 de bază, care se compun din:

▪ rezervele din reevaluarea imobilizărilor corporale, ajustate cu obligațiile fiscale aferente, previzibile la data calculării fondurilor proprii;

▪ titlurile pe durată nedeterminată și alte instrumente de aceeași natură;

2) fondurile proprii de nivel 2 suplimentar se compun din acțiunile preferențiale cumulative pe durată determinată și capitalul sub formă de împrumut subordonat.

Capital social reprezintă partea investită de acționari care, potrivit reglementărilor bancare, trebuie vărsat integral în formă bănească, fiind

obligatorie menținerea unui nivel minim al capitalului social stabilit de banca centrală.

În țara noastră, normele referitoare la capitalul minim al instituțiilor de credit sunt actualizate periodic ca urmare a procesului inflaționist. În prezent, conform Regulamentului nr. 18/2006 privind fondurile proprii ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții, băncile persoane juridice române trebuie să dispună la momentul autorizării de un nivel al capitalului inițial de minimum 37 milioane lei (băncile de credit ipotecar și băncile de economisire și creditare în domeniul locativ – 25 milioane lei, instituțiile emitente de monedă electronică – 12 milioane lei).

Adecvarea capitalului reprezintă principala modalitate de reducere a riscului de insolvabilitate cu care se confruntă orice bancă. Capitalul este considerat ca fiind adecvat atunci când oferă posibilitatea reducerii la minim a riscului viitoarei insolvabilități (Regulamentul BNR și CNVM nr. 22/2006 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit și al firmelor de investiții).

În România, dintre reglementările de referință în acest domeniu amintim Norma BNR nr. 11/2003 privind supravegherea pe bază individuală și consolidată a fondurilor proprii, Norma BNR nr. 12/2003 privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit (modificată și completată prin Normele BNR nr. 9/2004, 12/2006 și 9/2006), Norma BNR nr. 5/2004 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit, Ordinul BNR nr. 23/2006 privind cerințele suplimentare de adecvare a capitalului, tranzacțiile intragrup și concentrarea riscurilor la nivelul unui conglomerat financiar, Regulamentul BNR nr. 24/2006 privind determinarea cerințelor minime de capital ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții pentru riscul operațional.

Băncile sunt obligate să raporteze trimestrial BNR nivelul indicatorilor de solvabilitate prin intermediul unor formulare speciale[44]. Regulile adecvării capitalului reduc câștigul potențial al instituțiilor bancare, în condițiile în care banca centrală plătește o dobândă considerabil mai mică decât câștigul pe care banca l-ar putea obține din plasarea banilor pe piață. Acest lucru este însă necesar pentru a asigura în permanență solvabilitatea și stabilitatea de ansamblu a întregului sistem bancar.

• *Planificarea necesarului de capital* trebuie să fie integrată în procesul de planificare financiară globală a băncii. În baza analizei performanțelor anterioare și a stării actuale, prognozei bilanțului și a contului de profit și

[44] Ordinul BNR nr. 9/2007 privind raportarea de către instituțiile de credit a situației adecvării capitalului la nivel individual.

pierdere, se poate prognoza nevoia de capital în funcție de evoluția pieței și reglementărilor bancare, inclusiv de natura factorilor care influențează necesarul de capital bancar.

6.5. Posibilități de reducere a riscurilor în activitatea bancară (pe exemplul băncii comerciale „X")

Banca comercială „X" trebuie să acorde o atenție deosebită managementului prudent al riscurilor asociate activităților sale, în efortul de a asigura creșterea stabilă a profitului. În vederea eficientizării acestui proces este necesară promovarea unor măsuri uniforme de monitorizare a riscurilor, în paralel cu elaborarea de proceduri interne de lucru, puse de acord cu prevederile legislative și strategia instituției bancare în domeniu.

Unul din obiectivele strategice ale băncii comerciale „X" îl constituie reducerea expunerii la ***riscul de credit***. În scopul evaluării, limitării și monitorizării riscului aferent portofoliului de credite și produselor tip credit se utilizează un set de metode și instrumente incluse în regulamentele interne stabilite prin politica de creditare, conforme cu practica internațională în domeniu. Aceste metode presupun o analiză fundamentată a costurilor legate de credit, cuantificarea expunerii la risc, cu scopul de a efectua operațiuni sigure și profitabile, prin monitorizarea criteriilor cantitative (cuantificabile) care exprimă starea economico-financiară a entităților respective (solvabilitate, lichiditate, rentabilitate, grad de îndatorare), cât și a criteriilor calitative (calitatea acționariatului, managementului, reputația în mediul de afaceri, auditarea raportărilor contabile).

Politicile generale de diminuare a riscului de credit se referă atât la clienții persoane juridice, cât și la persoane fizice. Astfel, volumul și structura creditelor este determinată de volumul și structura resurselor de creditare atrase de la clienți, fiind interzisă acordarea de credite pe termen de peste trei luni pe seama resurselor la vedere. Pentru prevenirea riscului de credit, banca nu acordă credite agenților economici care înregistrează pierderi, care nu contribuie cu capital propriu la finanțarea mijloacelor circulante sau la realizarea proiectelor de dezvoltare, care au datorii față de bancă trecute în afara bilanțului.

La acordarea creditelor trebuie avut în vedere întotdeauna principiul că prima sursă de rambursare a creditului este capacitatea debitorului de a genera lichidități, iar garanțiile materiale trebuie să constituie întotdeauna ultima sursă de rambursare a creditului și de plată a dobânzilor aferente. De asemenea, se solicită debitorilor să asigure bunurile admise în garanție la societăți de asigurare-reasigurare agreate de instituția bancară.

Politicile specifice de diminuare a riscului de credit se stabilesc în funcție de evoluția generală a economiei, având în vedere acordarea cu prioritate a creditelor pe obiect, cu urmărire distinctă, pe contracte economice separate și reducerea corespunzătoare a volumului creditelor globale de exploatare, monitorizarea agenților economici cu cele mai mari datorii restante către bancă, parteneri, buget, care desfășoară activități nerentabile, interzicerea accesului la credite pentru agenții economici nerentabili și fără posibilități de redresare.

Pentru reducerea pericolului concentrării excesive a creditelor față de o anumită ramură de activitate, banca comercială „X" adoptă, de asemenea, și politici sectoriale de risc de credit. Astfel, prin sistemul de monitorizare continuă a portofoliului de credite, se analizează expunerea față de toate ramurile de activitate și se stabilește politica de alocare a creditelor pe sectoare de activitate. La stabilirea limitelor de expunere pe ramuri de activitate, se utilizează un sistem de analiză tip scoring care are la bază o serie de indicatori de evaluare a performanțelor fiecărei ramuri.

Pentru un mai bun management al riscului în activitatea de creditare, se stabilesc limite de risc pentru fiecare client care reprezintă niveluri maxime la care se poate expune instituția bancară față de un singur debitor, provenind din credite, scrisori de garanție, avaluri, efecte de comerț scontate, investiții în acțiuni și alte valori mobiliare. Limita de risc are caracter confidențial, stabilindu-se pe baza analizei interdependente a aspectelor financiare și nefinanciare care caracterizează activitatea clientului și a analizei cash flow-ului previzionat, fundamentat atât pe baza contractelor certe și potențiale, cât și pe capacitatea de rambursare a clientului.

Înainte de acordarea oricărui produs tip credit unui client, persoană fizică sau juridică, indiferent de nivelul expunerii totale a băncii față de clientul respectiv, este obligatorie consultarea informației de risc bancar înscrisă în arhiva Centralei Riscurilor Bancare, limitându-se accesul la credite acelor clienți care sunt înregistrați la CRB cu incidente de plăți.

Utilizarea arhivei CRB îmbunătățește capacitatea băncii de a monitoriza și controla direct expunerile și riscurile în relație cu fiecare client și, mai mult, de a determina situația financiară a clienților potențiali și comportamentul lor în ceea ce privește serviciul datoriei. Tendințele în materie de expuneri sunt, de asemenea, monitorizate atent, analizate și raportate frecvent, pentru a asigura menținerea lor în limitele prestabilite.

Banca comercială „X" monitorizează riscul de credit față de principalii clienți care înregistrează expuneri semnificative, stabilind limite de expunere la risc și urmărește încadrarea în permanență a angajamentelor acestora în limitele de risc stabilite. Totodată, urmărește lunar angajamentele primilor 100 de clienți și ale clienților care au calitatea de „debitor unic", expunerile mari și

angajamentele persoanelor aflate în relații speciale cu banca, în vederea realizării unei dispersii corespunzătoare a riscului din activitatea de creditare.

Ratingul de credit reprezintă nu numai o metodă de comensurare a expunerii la riscul de credit, ci și o tehnică de reducere a acestuia. Scopul introducerii sale a fost acela de a diferenția nivelurile de risc în cadrul portofoliului de credite pentru a evita situația grupării creditelor în categorii cu risc major, determinarea trendului calității portofoliului astfel încât să se poată întreprinde măsurile necesare pentru a evita o deteriorare în timp a acestei calități, asigurarea managementului riscului de credit și protejarea corespunzătoare împotriva acestui risc.

Ratingul de risc se calculează atât pe baza situațiilor contabile periodice pentru a se cunoaște în mod real și obiectiv calitatea și structura de ansamblu a portofoliului de credite, dar și ca obiectiv strategic de atins în perioada următoare privind calitatea portofoliului de credite, ca pârghie a managementului riscului de credit.

Solicitarea de garanții pentru creditele acordate reprezintă o formă tradițională utilizată de bancă pentru acoperirea riscului de credit, în măsura în care favorizează atenuarea pierderilor estimate. O altă modalitate de reducere a riscului de credit o constituie obținerea unor asigurări externe pentru acoperirea riscurilor neanticipate. În ultimă instanță însă, managementul riscului de credit are ca principiu de bază creșterea performanței analizei interne a clienților, selectarea prudentă și monitorizarea permanentă a acestora, constituirea din timp a provizioanelor destinate acoperirii eventualelor pierderi, toate acestea reprezentând elemente esențiale de susținere a politicilor raționale de reducere a riscului de credit.

Utilizarea sistemelor de evaluare pe bază de punctaj, a unor tehnici informatice de gestiune a datelor, precum și a sistemelor expert a devenit principala modalitate actuală de management operativ a riscului de credit individual și global, obiectivele urmărite fiind respectarea normelor interne, asigurarea unui control permanent și garantarea unui anumit nivel de rentabilitate.

În ceea ce privește reducerea ***riscului de lichiditate***, banca comercială „X" utilizează norme și proceduri de lucru în legătură cu liniile orientative pentru plasamente, limitele valorice pentru supravegherea riscului de lichiditate față de o singură persoană, stabilindu-se un nivel al limitelor de expunere în funcție de deficitul fluxului de numerar.

Obiectivele fundamentale constau în asigurarea fondurilor lichide necesare pentru acoperirea în orice moment a obligațiilor financiare asumate, menținerea unui nivel adecvat de lichiditate pe toate benzile de scadență și

existența unei structuri bilanțiere corespunzătoare (inclusiv pe diverse valute), care să minimizeze efectele negative potențiale ale manifestării acestui risc.

În acest sens, se întreprind demersurile necesare în vederea identificării surselor de risc de lichiditate, evaluării expunerii și stabilirii de limite corespunzătoare pentru diminuarea efectelor acestuia. Banca își evaluează lichiditatea pe baza următoarelor elemente:

- analiza componenței activelor, prin prisma lichidității și a capacității acestora de a fi tranzacționate pe piață;
- analiza pasivelor (din punct de vedere al volatilității lor) și a elementelor din afara bilanțului (care implică potențiale intrări/ieșiri de fonduri);
- analiza lichidității pe principalele valute, la nivel individual și agregat.

Se elaborează prognoze privind evoluția pe termen mediu a resurselor și plasamentelor și se utilizează pârghii monetare și de credit pentru a asigura un management al lichidității eficient, care să permită depășirea fără eforturi majore a unor situații conjuncturale nefavorabile, resursele de finanțare fiind completate, la nevoie, prin atragerea de fonduri de pe piața monetară. Banca adoptă măsurile necesare în vederea menținerii unor relații stabile cu furnizorii surselor de finanțare și pentru asigurarea unei diversificări corespunzătoare a acestor surse, prin evitarea concentrărilor în domeniul finanțării.

Politica băncii comerciale „X" referitoare la lichidități constă în păstrarea unor resurse suficient de lichide care să acopere obligațiile la data scadenței. La estimarea ieșirilor de fonduri se consideră că toate obligațiile privind agenții economici trebuie acoperite integral, deoarece se presupune că la scadență, acești clienți mai degrabă își retrag depozitele, decât să le prelungească. În ceea ce privește persoanele fizice, estimările operează cu unele ajustări comportamentale, fiind utilizate și aplicații econometrice pentru identificarea trendului în mișcările nete ale depozitelor populației aflate sub influența sezonalității.

Se aplică, în același timp, principiul diversificării sistemului de depozite din perspectiva numărului de clienți, a distribuției geografice, a tipurilor de conturi și instrumente, a spectrului de scadențe, asigurându-se o mai bună stabilitate comportamentală și evitându-se concentrarea ieșirilor de fonduri într-o anumită perioadă.

Pe fondul creșterii progresive a încrederii clientelei în sistemul bancar românesc, banca a adoptat o serie de măsuri menite să mărească independența financiară a băncii, prin reducerea ponderii resurselor atrase de la băncile partenere în total resurse, în paralel cu creșterea maturității resurselor atrase.

Riscul ratei dobânzii este gestionat prin prisma evoluției și structurii activelor și pasivelor purtătoare de dobânzi, cu anticiparea influențelor asupra rezultatelor financiare în contextul evoluției pe piață a ratelor dobânzii. În ceea ce privește riscul de rată a dobânzii în lei, banca comercială „X" practică dobânzi variabile pentru majoritatea resurselor atrase de la clientela nebancară, iar pe partea de activ, creditele acordate clientelei au prevăzute clauze conform cărora ratele dobânzii sunt, de asemenea, revizuibile.

În aceste condiții, eforturile băncii s-au concentrat pe echilibrarea, în volum și pe termene de maturitate reziduală, a posturilor bilanțiere în lei care sunt purtătoare de dobânzi fixe. Astfel, se acordă o atenție deosebită evoluției, structurii și maturității reziduale a pasivelor cu dobândă fixă de tipul certificatelor de depozit nenominative și certificatelor de depozit cu discount, care sunt contrabalansate prin portofoliul de titluri de stat în lei. Banca urmărește încadrarea permanentă în limitele stabilite pentru raportul dintre diferența între activele și pasivele cu grad ridicat de senzitivitate a ratei dobânzii și total active.

Cea mai dezvoltată tehnică actuală de management a expunerii la riscul ratei dobânzii utilizată de banca comercială „X" este analiza simulărilor, care, având ca punct de plecare analiza discrepanței activelor și pasivelor (analiza GAP), se evidențiază prin abordările multidimensionale. Metoda presupune modelarea parametrică a tuturor activelor și pasivelor bancare, în vederea rulării unor scenarii de evoluție a acestora, urmărindu-se eventualele abateri de la modelul comportamental și de creștere tradițional, în interacțiune cu diferitele proiecții ale ratelor dobânzilor.

Simularea este metoda de analiză dinamică cu cel mai mare necesar de informații, utilizatorul trebuind să decidă nivelul de detaliere al observației. Deși tratarea fiecărei poziții de activ sau de pasiv este tehnic posibilă, realizarea practică pare mult mai dificilă. De aceea, se apelează la agregarea pe clase a activelor și a pasivelor, nivelul de agregare fiind limitat de pierderile informaționale datorate agregărilor prea mari.

Analiza simulărilor furnizează o bază informațională extrem de importantă pentru fundamentarea politicilor bancare, testarea strategiilor și planurilor financiare. Simulările efectuate periodic au ca scop evidențierea pierderii potențiale, pe care ar înregistra-o banca în urma modificărilor adverse a ratelor de dobândă raportată la mărimea capitalului propriu.

Influența riscului ratei dobânzii în ceea ce privește activele și pasivele bancare exprimate în devize este mult mai redusă decât în cazul posturilor bilanțiere exprimate în lei. Se acordă o atenție deosebită relației cost de oportunitate-risc de rată a dobânzii, urmărind menținerea permanentă a unui

raport optim prestabilit între resursele şi plasamentele cu dobândă fixă. Pentru a se proteja împotriva acestui risc, se stabilesc rate ale dobânzii variabile pe termen scurt pentru creditele obţinute şi acordate.

Riscul valutar al băncii comerciale „X" este gestionat în cadrul unor reglementări interne care impun anumite restricţii. Pentru neutralizarea riscului generat de fluctuaţiile cursurilor de schimb valutar, se recurge la ajustarea poziţiilor valutare, modificând structura activelor şi pasivelor prin participarea la operaţiuni de schimburi valutare interbancare, tranzacţii la termen sau operaţiuni de swap valutar pentru a ajusta intrările sau ieşirile de valută. Echivalentul în lei al activelor şi pasivelor în valută este calculat zilnic.

Se centralizează toate fluxurile valutare generate de activitatea băncii care sunt analizate şi gestionate în scopul echilibrării structurii valutelor din portofoliu cu necesităţile privind asigurarea plăţilor valutare curente, al fructificării oportunităţilor de pe piaţă şi menţinerii unei poziţii valutare prudente şi ajustării acesteia în funcţie de evoluţia cursurilor valutare, astfel încât să nu se înregistreze efecte valutare nefavorabile importante asupra rezultatelor financiare.

Pentru a estima limita de suportabilitate a riscului valutar, separat de dimensiunea expunerii, se studiază volatilităţile cursului valutar în trecut şi în perspectivă, aplicând metoda curbei probabilistice de distribuţie. Rezultatul nu este însă concludent pentru tratarea riscului, fiind necesară şi evaluarea trendului economic şi politic. Se utilizează, de asemenea, analiza simulării ratelor de schimb valutar care evidenţiază pierderi potenţiale ce pot fi înregistrate în urma modificărilor adverse ale cursurilor valutare.

Având în vedere faptul că România trece printr-o perioadă caracterizată de o inflaţie ridicată şi o devalorizare a monedei naţionale, există un risc al scăderii în valoare a activelor monetare nete deţinute în lei. Pentru a se asigura împotriva riscului valutar, politica băncii este de a controla raportul dintre activele şi pasivele sale exprimate în lei şi în valute.

Banca îşi revizuieşte şi reconstruieşte frecvent procesele, întărindu-şi capacitatea de a administra riscurile şi a consolida operaţiunile, cu respectarea standardelor internaţionale de bună practică, dorind să obţină o eficienţă maximă.

Obiectivele strategice pentru perioada următoare privind managementul riscurilor în cadrul băncii comerciale „X" vizează: realizarea unei mai bune şi consistente coordonări a tuturor riscurilor, în cadrul unui departament specializat; creşterea rolului managementului riscului, asigurându-i independenţa, prin concentrarea pe monitorizarea şi raportarea pro-activă; îmbunătăţirea managementului riscului de credit, pe baza unor proceduri adecvate, printr-o analiză

atentă a clienților creditați și o mai bună pregătire a personalului; monitorizarea lichidității în timp real, prin implementarea sistemelor IT necesare între sucursale și Centrală; îmbunătățirea monitorizării și managementului riscului ratei dobânzii, prin realizarea de analize GAP și analize de senzitivitate.

6.6. Profitul bancar și managementul strategic al băncilor

6.6.1. Profitul bancar

Managementul unei bănci urmărește prin excelență obținerea de profit, adică o performanță superioară. Ca urmare a îndeplinirii funcțiilor sale, a activităților specifice de intermediere financiară, băncile se pot aștepta să primească o recompensă, aceasta fiind sursa de bază a profitului băncii.

Băncile, ca și alte întreprinderi producătoare de bunuri și servicii, au ca scop major și ca responsabilitate față de acționari să-și maximizeze profitul.

Majoritatea băncilor nu sunt mulțumite să câștige doar un venit normal pentru activitatea de intermediere, ele căutând, atunci când este posibil și prudent, să obțină profituri peste cel obișnuit prin structurarea scadențelor activelor și pasivelor, astfel încât să poată obține un profit prin asumarea unui risc suplimentar al ratei dobânzii.

Profitul reprezintă obiectivul esențial al întreprinzătorului bancar, urmărit de-a lungul activității de management, cumpănind cu maximă prudență angajările pentru procurarea surselor și apoi utilizarea acestora prin acordarea de credite, toate în același timp cu monitorizarea tuturor riscurilor posibile.

Profitul se exprimă fie în expresie absolută, la valoarea brută, fie sub formă de profit net – dedus după plata impozitului –, trebuind raportat la elementele care îl determină, pentru a evidenția pârghiile de acționare în direcția îmbunătățirii acestora.

Profitul este, în final, scopul esențial al acționarilor unei bănci, iar obiectivul este creșterea valorii băncii prin prevenirea și diminuarea riscurilor, precum și întărirea și creșterea poziției băncii pe piață.

Profitul bancar reprezintă diferența dintre veniturile din dobânzi, comisioane, speze (încasate sau de încasat) și cheltuielile efectuate cu dobânzile, comisioanele și taxele plătite, precum și cele cu funcționarea băncii.

Profitul brut reflectă eficiența activității bancare sintetizând influențele tuturor factorilor care acționează direct sau indirect asupra veniturilor și cheltuielilor.

Principalele venituri şi cheltuieli ale unei bănci sunt veniturile din dobânzile încasate sau de încasat şi cheltuielile cu dobânzile plătite.

Diferenţa dintre acestea reprezintă venitul net din dobânzi. Ea exprimă capacitatea băncii de a-şi acoperi cheltuielile cu dobânzile, de a asigura susţinerea sarcinii bancare (diferenţa dintre alte cheltuieli bancare şi alte venituri bancare), precum şi de a obţine un profit în concordanţă cu obiectivele strategice ale băncii.

Profitul net poate fi repartizat sub formă de dividende acţionarilor sau poate servi alimentării fondurilor bancare sub forma profitului reinvestit.

Un alt aspect al profitabilităţii este modul în care sunt structurate veniturile. Cu cât se vor obţine mai multe venituri din servicii, riscurile aferente activităţii bancare vor fi mai mici sau mai uşor de prevenit, nemaifiind nevoie nici de cheltuieli cu resursele suplimentare atrase.

Profitabilitatea băncii trebuie privită ca un indicator al stabilităţii şi ca factor care contribuie la încrederea deponenţilor. De aceea, trebuie încurajată profitabilitatea sustenabilă maximă, întrucât o competiţie sănătoasă pentru profituri este un indiciu al unui sistem financiar eficient şi dinamic. Deşi se manifestă o diversificare a activităţii băncilor, profitul din dobândă deţine încă cea mai mare parte din profitul total al unei bănci. Profitul din dobândă îşi are originea în creditele şi toate celelalte forme de împrumuturi acordate de o bancă, cum ar fi creditele cu rate egale, descoperirile de cont şi cărţile de credit. De asemenea, acesta cuprinde dobânda încasată la depozitele băncii de la alţi intermediari financiari.

Profitul net din dobândă este diferenţa între veniturile din dobândă şi cheltuielile cu dobânda. Acesta constituie nucleul câştigurilor unei bănci tradiţionale, iar ţelul băncii este să menţină un nivel stabil şi ascendental profitului net din dobânzi.

Analiza stării financiare a unei bănci reprezintă o imagine a poziţiei băncii respective la un moment dat în mediul financiar-bancar la care se face raportarea, precum şi a calităţii şi credibilităţii băncii în vederea stabilirii sau continuării unor relaţii de afaceri pe diferite termene.

Profitul reprezintă pentru societatea bancară principala sursă de majorare a capitalului, iar existenţa sau lipsa acestuia are un impact deosebit asupra încrederii publicului în banca respectivă. Profitul contribuie astfel la conturarea imaginii băncii pe piaţă.

Ca în orice domeniu, creşterea profitului bancar este legată de atragerea clienţilor. În acest scop, pentru a câştiga bătălia pe o piaţă din ce în ce mai concurenţială a anilor viitori, băncile vor trebui să îşi aducă ghişeul bancar cât mai aproape de casa ori biroul clientului. Dotat cu un funcţionar amabil, bine instruit sau doar cu un terminal electronic, ghişeul respectiv trebuie să aducă cât mai mulţi clienţi potenţiali care încă nu au o relaţie constantă cu băncile.

6.6.2. Managementul strategic al băncilor

Analiza strategică a căpătat o importanță deosebită în sectorul bancar și financiar, datorită intensificării concurenței, a ritmului de inovație tehnologică, ca și a modificărilor mediului reglementar, care provin de la autorități naționale sau internaționale.

Conducerile băncilor se sprijină pe demersurile sistematice coordonate riguros, ale analizei și planificării. Aceste demersuri sunt conduse cu sprijinul serviciilor funcționale ale planificării și ale controlului gestiunii, al căror rol în procedurile bugetare este deosebit de semnificativ.

Întreprinderile au împrumutat din domeniul militar termenul de strategie, în scopul de a-i da sensul de artă de a combina acțiunile înainte de a atinge un scop.

Strategie este deci termenul folosit pentru a descrie ansamblul de decizii care privesc viitorul firmei pe o perioadă lungă de timp, 5-10 ani.

Acest concept este folosit și preferat în locul celui de planificare, pentru că el face să se subînțeleagă prin conținut următoarele principii:

- rapiditatea în raport cu concurența;
- economia de mijloace, adică utilizarea mijloacelor disponibile în ceea ce privește locul și timpul pentru care ele sunt cele mai eficient utilizate.

Strategia bancară a însoțit procesul de formare, de consolidare și de dezvoltare a băncilor, care a acompaniat evoluția acestora de-a lungul secolelor.

Putem defini demersul strategic ca un proces permanent de identificare a schimbărilor care vizează reînnoirea ofertei comerciale, de adaptare a organizației, a sistemelor informatice, a proceselor de producție, cât și a managementului întreprinderii. Consecințele unei slabe organizări și alocări de resurse pot fi prevăzute.

Conducerea analizei și a planificării strategice diferă de la o bancă la alta, ea fiind profund legată de cultura băncii și de stilul de conducere.

Un ciclu complet de pilotaj strategic cuprinde patru etape, și anume:

I) Fundamentarea obiectivelor și a direcțiilor strategice constituie etapa inițială și de mare relevanță pentru întregul proces strategic, fiind realizată de toate structurile organizatorice; în componența sa se cuprind investigația și analiza;

În cadrul acestei faze se culeg și se sistematizează datele referitoare la domeniul financiar bancar, se analizează datele, se interpretează, se identifică simptomele semnificative, oportunitățile și pericolele domeniilor în care se consideră necesară perfecționarea liniilor strategice de acțiune.

Înainte de a lua o decizie, bancherii trebuie să înțeleagă situația financiară a băncii lor.

Această auditare a situației presupune o evaluare a performanțelor istorice pe baza informațiilor din situațiile financiare, a influențelor factorilor interni și externi asupra acestor performanțe.

Factorii externi includ evoluția economiei, a diferitelor sectoare de activitate, evoluția demografică, a veniturilor populației în anumite regiuni, rata de creștere a șomajului, modificări de legislație.

Analiza situației urmărește, de regulă, analiza rentabilității prin prisma factorilor care au influențat-o.

În scopul conducerii acestei analize, managerii trebuie să dezvolte un sistem informațional care să cuprindă date din toate domeniile, mai cu seamă cu privire la:

- evaluarea poziției băncii pe piață din punct de vedere al rentabilității activelor și al indicatorilor de risc;
- produsele și serviciile realizate de bancă;
- baza de clienți și zonele de comerț;
- resursele umane;
- mediul economic, legislativ, ramura.

Odată ce este realizată baza de informații, managementul trebuie să analizeze punctele tari și cele slabe, oportunitățile și amenințările.

Analiza SWOT servește drept bază pentru elaborarea noilor strategii, care să întărească punctele tari, să reducă pe cele slabe, să profite de oportunități și să depășească pericolele.

Punctele tari reprezintă zonele în care banca oferă avantaje față de concurență.

Punctele slabe reprezintă domeniile, în care banca necesită îmbunătățiri substanțiale sau restructurări. În multe cazuri, acestea pot fi obținute din sondaje ale clienților.

Imaginea băncii poate fi proastă, din cauza problemelor continue pe care le au clienții privind operațiunile din conturi sau a cozilor lungi de la ghișeele băncii, sau gama de produse oferită nu este solicitată de comunitate.

Managerii vor trebui să identifice aceste puncte slabe ce sunt susceptibile de a aduce schimbări de produse, personal, marketing.

Oportunitățile reprezintă ocazii care pot apărea pe piață și din care banca ar putea câștiga. Managerii trebuie să analizeze aceste oportunități și să stabilească priorități care în mod potențial pot oferi avantaje comparative băncii.

Un exemplu îl reprezintă posibilitatea vânzării către acelaşi client a unor produse complementare produselor de bază; exemplu: vânzarea de asigurări pe lângă credite.

Cu privire la **ameninţări sau pericole,** managerii trebuie să alcătuiască o listă de priorităţi în abordarea posibilelor pericole cu care se poate confrunta banca.

Asemenea pericole reprezintă, de regulă, modificări restrictive în legislaţie, produse competitive de concurenţă, strategia de marketing a concurenţei, relaţii slabe cu mass-media, schimbări dramatice în condiţiile economice.

După terminarea analizei SWOT, managerii trebuie să redefinească obiectivele generale ale băncii prin obiective definite numeric, cuantificabile, cu consistent eficiente, care urmează să fie incluse în planurile strategice de perspectivă, cât şi în planurile operaţionale.

În procesul de cuantificare a obiectivelor strategice se acordă o mare importanţă selecţiei ţintelor strategice, pentru că în funcţie de acestea, urmează să se gândească un set de instrumente, mijloace, care să permită atingerea scopurilor strategice în viitor.

II) Etapa a doua o constituie **elaborarea planului strategic** pe domenii ale activităţii bancare, de către compartimentul strategic al băncii în colaborare cu toate direcţiile din bancă şi cu reprezentanţi ai „brainstorming-ului" (consultanţi, consilieri, specialişti în domenii), pornind de la elementele-cheie oferite de fundamentarea strategică.

După introducerea unor eventuale modificări, amendamente, proiectul planului strategic se prezintă managerului spre aprobare.

Una din tehnicile ce poate fi folosită pentru a prognoza evoluţiile pe termen lung a unor activităţi bancare este planificarea pe bază de scenarii, a cărei metodologie se bazează pe activitatea lui Pierre Woec, şi are în vedere următoarele etape:

1. Identificarea evoluţiilor importante din mediul activităţii bancare şi estimarea impactului acestora.
2. Marcarea evoluţiilor într-un grafic de tipul următor:

	Cert	Incert
Important		
Neimportant		

3. Includerea a tot ceea ce este „cert", în toate scenariile ce se vor realiza, dând o anumită importanţă celor consideraţi importanţi.

4. Analizarea elementelor din rubrica „important/incert" şi crearea de scenarii pentru fiecare factor.

5. În baza scenariilor realizate, vor fi create estimări alternative ale viitorului.

Prognozarea de acest tip pe termen lung are ca scop nu prezicerea viitorului, ci mărirea capacităţii de înţelegere a conducerii unei societăţi bancare în legătură cu posibilităţile viitoare ale băncii, de a ajuta la planificarea operaţională a unor activităţi bancare.

După selectarea planurilor de acţiune specifice, managerii trebuie să stabilească termene realiste pentru realizarea fiecărui obiectiv.

III) Planificarea economico-financiară operaţională priveşte alocarea resurselor necesare realizării planurilor operaţionale. Se întocmesc planuri – bugetul de venituri şi cheltuieli, planul de afaceri – prin care se asigură transpunerea în practică a scopurilor şi prevederilor din planurile strategice. Se urmăreşte găsirea unor soluţii potrivite pentru realizarea obiectivelor strategice.

IV) Implementarea strategiei. În cadrul acestei etape se urmăreşte introducerea unor metode şi tehnici evoluate prin care să se realizeze obiectivele prevăzute în planul strategic.

V) Evaluarea şi controlul – este etapa finală a procesului strategiei.

În această etapă se face o apreciere a schimbărilor ce au avut loc în structura bancară pe domenii de activitate, a modului de utilizare a mijloacelor create în vederea atingerii obiectivelor strategice, dacă rezultatele obţinute justifică resursele utilizate, gradul în care s-a obţinut o creştere a profitabilităţii bancare.

În cazurile în care rezultatele sunt deficitare faţă de nivelurile stabilite, înseamnă că strategia nu s-a făcut corespunzător, trebuind luate măsuri corective.

În această etapă se exercită un control asupra implementării strategiei, a efectelor favorabile pe care aceasta le-a declanşat asupra activităţii băncii şi a măsurilor care să asigure pregătirea pentru viitor, cercetare şi inovaţie, investiţii, modificări organizaţionale.

Un nivel de pregătire şi experienţă al manageriloř şi al echipei de consultanţă le permite acestora să conştientizeze ceea ce încearcă să realizeze şi, prin urmare, să ofere un feedback corect şi latin, în situaţiile când apar probleme.

În schema următoare se prezintă etapele procesului strategic şi semnalele care să contribuie la feedback, în vederea perfecţionării strategiei.

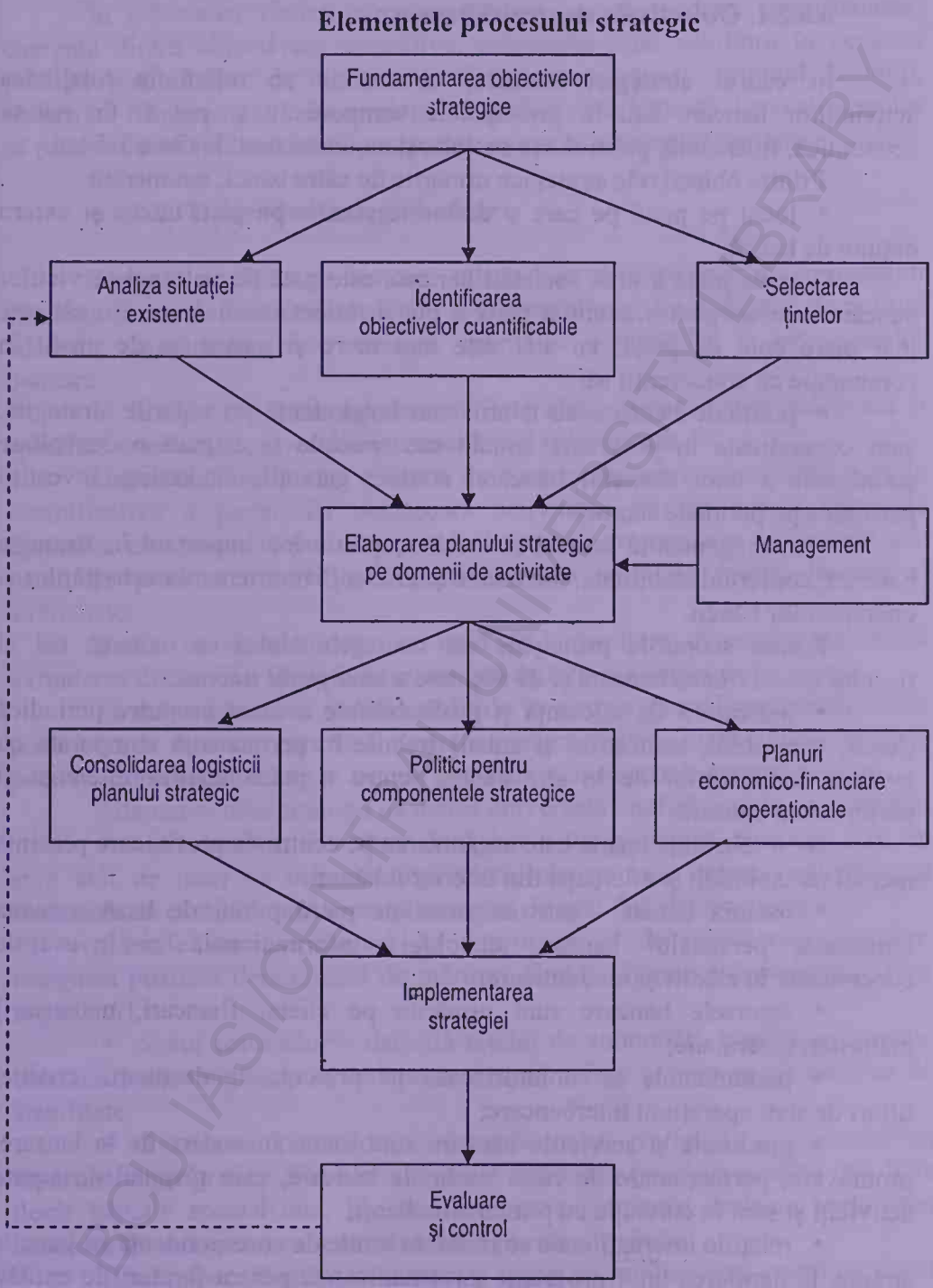

Fig. 6.12. **Semnale de feedback, în vederea perfecționării strategiei**

6.6.2.1. Obiectivele strategiei bancare

În cadrul strategiei bancare, obiectivele se referă la totalitatea activităților bancare sau la principalele componente și pot fi de natură economică, financiară, politică sau socială, și au un orizont de circa 3-5 ani.

Printre obiectivele strategice urmărite de către bănci, enumerăm:

- locul pe piață pe care o definește poziția pe plan intern și extern deținut de bancă;

Cota de piață a unei societăți bancare este dată de volumul serviciilor bancare care acoperă o anumită parte a pieței monetare eficiente. Cu cât este mai mare cota de piață, cu atât este mai mare și partea sa de profit în comparație cu concurenții săi.

- politicile bancare au o arie mai largă decât prevederile strategiei, sunt concretizate în programe anuale sau speciale și asigură o dezvoltare coordonată a unor domenii bancare: credite, garanții, marketing, investiții personale pe perioade scurte;
- managementul central și local ocupă un loc important în strategia bancară, conferind stabilitate, dinamism și eficiență în orientarea activităților și operațiunilor băncii.

Printre scopurile principale ale managementului se remarcă cel al riscului în activitatea bancară și de obținere a unui profit maxim.

- indicatorii de eficiență și profitabilitate a căror urmărire periodică (lunar, trimestrial, semestrial și anual) trebuie în permanență comparată cu evoluția indicatorilor de la alte bănci, pentru a putea analiza eficiența și performanța bancară.

De o relevanță aparte este organizarea pe centre de profit, care prezintă mersul rentabilității și eficienței din interiorul băncii.

- osatura băncii – este asigurată de patru piloni de bază: rețeaua teritorială, personalul bancar, tehnologia informațională și investițiile concretizate în clădiri și modernizare;
- resursele bancare sunt urmărite pe clienți (bancari, nebancari) maturități și termene;
- plasamentele se monitorizează pe principalele destinații: credite, titluri de stat, operațiuni interbancare;
- produsele și serviciile bancare sunt avute în vedere de la lansare, promovare, perfecționare de către serviciile bancare, care răspund de aceste activități și sunt în corelație cu principalii clienți;
- relațiile internaționale se referă la limite de corespondență cu băncile străine, la derularea unor programe guvernamentale pentru fonduri de entități străine, precum și la relațiile cu organismele financiar-bancare internaționale.

În selectarea obiectivelor bancare, se au în vedere: specificitatea, coerența dintre obiectivele respective, asigurarea unui echilibru în ceea ce privește posibilitățile de realizare și factori perturbatori, orizontul de timp, obiectivul respectiv să fie în corelație cu performanța bancară, iar realizarea lui să producă motivația necesară pentru conducere și personalul unității.

6.6.2.2. Tipuri de strategii bancare

Tipurile de strategii bancare intervin în diferite faze ale procesului strategic și reacționează cu intensități și efecte diferite, fiind însoțite de politici adecvate, urmărindu-se o eficiență sporită a activităților și operațiunilor bancare.

În funcție de domeniul de activitate ales, strategia adoptată poate fi specifică unei bănci universale sau unei bănci specializate.

Banca universală este o bancă de dimensiuni mari, care ocupă o parte semnificativă a pieței, își desfășoară activitatea într-un număr mare de domeniu, este prezentă pe toate piețele interne și externe, are o clientelă și o gamă de produse diversificată, gestionează o rețea de unități în țară și străinătate.

Banca universală alege ca mod de dezvoltare diversificarea, adică extinderea domeniilor de activitate, urmată de lărgirea gamei de produse.

Strategia băncii va stabili condițiile în care se va realiza diversificarea, portofoliu de activități care va fi gestionat, segmentele de piață cu cel mai mare potențial, domeniile aflate în declin, și măsuri pentru restrângerea activității.

Adaptarea unei strategii de bancă universală implică o serie de avantaje:

- efectul mărimii – chiar dacă într-o întreprindere, costurile fixe nu sunt atât de mari ca într-o întreprindere, ele nu sunt totuși neglijabile și realizarea de cantități mari creează avantaje de cost față de concurență.

Băncile mari se bucură de notorietate și de încrederea clienților, imaginea pozitivă determinată de mărime dând și siguranță deponenților (*too big to fail*).

- costul resurselor – datorită rețelei de subunități, băncile universale colectează ușor depozite la vedere cu costuri reduse și care au un caracter de stabilitate;
- diviziunea riscurilor – datorită marii varietăți a clientelei și repartizării geografice, băncile universale divizează riscul în condiții mai bine decât băncile specializate. Ele pot compensa pierderile dintr-un sector sau domeniu de activitate, cu rezultatele care provin din altele.

Banca specializată gestionează o gamă de produse mai restrânsă decât banca universală și produsele sale au adesea o profitabilitate mai ridicată.

De aceea, banca trebuie să acorde atenție calității și inovației astfel încât să satisfacă o cerere concentrată asupra unui număr limitat de produse și servicii.

Reușita strategiei unei bănci specializate este dată de domeniul de activitate ales. Segmentele strategice trebuie să aibă un potențial puternic de creștere și o concurență rezonabilă.

Dimensiunile pieței trebuie să fie suficiente, pentru a exista mai multe bănci.

Este obligatoriu, ca segmentele strategice să corespundă avantajelor competitive de care dispune banca.

Avantajele adoptării unei strategii pentru o bancă specializată:

- băncile specializate în relația cu un anumit segment de clientelă cunosc perfect necesitățile și comportamentul acestora.

Clientela acceptă ca pentru anumite produse speciale și de neînlocuit să plătească scump; ele au avantajul analizei riscului.

Băncile specializate trebuie să fie deosebit de rentabile pentru a compensa lipsa diviziunii riscului, dar pe un termen lung, această rentabilitate poate atrage concurența.

Competența deosebită pe anumite segmente poate face ca banca să-și creeze o imagine de specialist în general mai puternică, decât a unei bănci universale.

În funcție de poziția pe piață, băncile pot adopta următoarele tipuri de strategii:

- strategia de lider;
- strategia de luptător (*challenger*);
- strategia supraviețuitorului.

Strategia leader-ului are ca obiectiv ocuparea unuia din primele locuri în ierarhia băncilor, iar odată ce obiectivul a fost atins, banca va urmări menținerea poziției respective.

Avantajele acestui tip de strategie:

- leader-ul deține partea de piață cea mai importantă, ce-i oferă avantaje în dezvoltarea viitoare;
- leader-ul este șeful de cursă, ceea ce-i conferă o mare notorietate și o imagine de dinamism și reușită;
- promovează o politică bazată pe creștere și pe protejarea cotei de piață.

Printre mijloacele specifice, utilizate de leader în politica de creștere, menționăm:

- creșterea internă, bazată pe o creștere a cererii pentru produsele ei, fie prin intensificarea relațiilor cu clientela existentă, fie conținând noi clienți;

de asemenea, acest obiectiv se poate realiza şi printr-o politică de produse foarte novatoare;

- creşterea externă, care constă în fuzionarea sau preluarea controlului asupra altor instituţii de credit.

Această formă este foarte des utilizată, fuziunea, achiziţia şi preluările fiind frecvente în lumea bancară contemporană.

Pentru protejarea cotei de piaţă, leader-ul utilizează o serie de mijloace, printre care: inovaţiile financiare, calitatea produselor, notorietatea şi imaginea bună a băncii, în scopul de a îndepărta concurenţii, exercitând în permanenţă o presiune asupra acestora.

Strategia luptătorului este specifică băncilor care într-un anumit domeniu nu figurează în plutonul fruntaş şi obiectivul ei este să fie inclusă în acest pluton, întrucât apreciază ca avantajele poziţiei de leader sunt determinate.

Strategia luptătorului se dezvoltă în două etape:

- pregătirea;
- realizarea.

Pregătirea este etapa în care luptătorul studiază atent situaţia leader-ului, cu scopul identificării punctelor tari şi a punctelor slabe, având în vedere faptul că pe o piaţă saturată sau cu o creştere slabă, preluarea unei cote de piaţă se face în detrimentul concurenţilor şi mai ales al leader-ului.

Banca îşi consolidează apoi poziţia sa iniţială pe piaţă, fie permiţând intrarea în capitalul ei a unui grup industrial sau financiar, fie preluând controlul altei bănci.

Realizarea este etapa în care luptătorul este în măsură să atace poziţia leader-ului.

Atacul este frontal, când banca mobilizează toate mijloacele pentru a câştiga cote din pieţele unde leader-ul este prezent: companii de publicitate agresive, preţuri mai competitive, sau parţial situaţie în care acesta atacă numai punctele slabe ale leader-ului şi profită de dispersia mare a acestuia, mai ales dacă leader-ul este o bancă universală şi trebuie să se menţină pe un număr mare de pieţe.

Strategia supravieţuitorului este specifică băncilor care apreciază că o poziţie de leader este inaccesibilă, iar o strategie de luptător este prea riscantă.

Ele decid să-şi menţină poziţia de mijloc într-un anumit domeniu şi să privilegieze obiectivele de rentabilitate în defavoarea celor privind cota de piaţă.

Supravieţuitorul nu este inactiv, el îşi supraveghează în permanenţă concurenţii cu scopul de a analiza acţiunile lor comerciale şi de a se adapta, fără întârziere, noilor evoluţii tehnologice sau inovaţii financiare.

Ei ştiu că produsele bancare diferă puţin de la o bancă la alta, fiind uşor de copiat; de aceea, lasă în grija altora elaborarea şi rezolvarea problemelor legate de lansarea de noi produse.

Pentru a-şi menţine cota de piaţă, supravieţuitorul luptă ca prin calitatea serviciilor să-şi formeze clientelă stabilă, să-şi pună în valoare avantajele şi calităţile specifice, în scopul de a se diferenţia de leader.

Atât în teorie, cât şi în practica bancară, există mai multe tipuri de strategii grupate după anumite criterii, două dintre acestea prezintă o importanţă semnificativă: domeniul de activitate şi poziţia pe piaţă deţinută de banca respectivă.

6.6.2.3. Condiţii de viabilitate a strategiei bancare

Strategia bancară este viabilă şi eficientă în măsura în care se realizează unele condiţii, printre care:

- obţinerea unei profitabilităţi ridicate la nivelul reţelei;
- un management superior al riscului bancar;
- o capitalizare adecvată, care să permită o prezenţă pe piaţa remarcabilă;
- atragerea de resurse de la persoane fizice, juridice şi de pe pieţele externe la maturităţi convenabile, care să asigure stabilitatea fondurilor disponibile, în vederea plasării acestora cu un randament ridicat;
- asigurarea unei corelări adecvate, în funcţie de mediul economic şi de dezvoltarea bancară, între cele trei categorii mari de plasament: credite, titluri de stat, piaţa interbancară;
- gestionarea eficientă a activelor şi pasivelor bancare, în vederea obţinerii unei marje corespunzătoare;
- preocuparea constantă pentru creşterea activului, pentru lansarea constantă pentru creşterea activului, pentru lansarea de noi produse, servicii şi pentru promovarea unor inovaţii de ordin bancar;
- dezvoltarea relaţiilor cu clienţii strategici şi importanţi, cu firmele private, cu întreprinderile mici şi mijlocii;
- lansarea unor servicii specifice pentru retail banking;
- utilizarea unor scheme avantajoase de finanţare pentru firmele exportatoare, prin acordarea de facilităţi şi a unei dobânzi cu un nivel stimulativ;
- asigurarea unei tehnologii informaţionale performante, care să asigure procesarea eficientă a datelor, în condiţii de securitate, de confidenţialitate şi în termen real;

- orientarea activității bancare spre noi domenii de activitate, fonduri de pensii, asigurări de bunuri și de viață, investiții pe piața de capital, produse de trezorerie, afaceri de anvergură (petrol, gaze, materii prime), activitate pe pieţele internaționale;
- asigurarea unei relații optime între prudența bancară și tendința de dezvoltare agresivă, pentru a asigura o competitivitate sporită și pentru înfrângerea concurenței;
- o motivare a activității salariaților în funcție de realizarea unor indicatori principali, în primul rând al profitului;
- realizarea indicatorilor de eficiență, financiari și de profitabilitate comparabili cu cei ai unor bănci de prestigiu;
- un management superior ce promovează cele mai bune căi pentru a asigura realizarea obiectivelor strategice;
- câștigarea unor segmente reprezentative în bătălia concurențială, care să permită, în funcție și de dimensiunea băncii, câștigarea unor locuri fruntașe și clasamentele bancare naționale din Europa Centrală și de Est, chiar la nivel european sau mondial.

6.7. Instrumentele procesului decizional în managementul bancar

6.7.1. Procesul decizional în managementul bancar

Procesul decizional în managementul bancar reprezintă un ansamblu de acțiuni desfășurate de manager, în scopul alegerii variantei optime din mai multe opțiuni Posibile, care să maximizeze valoarea proprietarilor băncii și să asigure satisfacerea clientului bancar.

Importanța deciziilor creşte pe măsura creșterii nivelului managerial la care sunt luate. Managerii de la toate nivelele ierarhice superioare iau decizii legate de activitățile strategice ale băncii pentru menținerea unei poziții de leader pe piață sau câștigarea unor noi segmente de piață prin lansarea unor noi produse și servicii bancare.

În managementul bancar, deciziile pot fi de două feluri:

- *programate* – sunt deciziile luate pentru activități obișnuite, cu caracter de repetabilitate, cum ar fi deschiderea de conturi pentru clienți. Pentru acest tip de activitate, factorii de decizie din bancă deja au luat decizii privind modalitățile de identificare a clientului.

Avantajele acestui tip de decizii sunt:

– economisirea timpului;

– favorizează creşterea eficientă, deoarece angajaţii acţionează conform unor proceduri cunoscute, familiare;

– banca poate verifica gradul de satisfacţie al clienţilor şi numărul de informaţii ce intră în sistemul informaţional;

– monitorizarea rezultatelor obţinute;

– productivitatea angajaţilor.

▪ *neprogramate* – sunt deciziile ce apar ca urmare a unor situaţii neobişnuite, neprevăzute. Ex.: evaluarea cererii de creditare a unui client.

Dezavantajele acestui tip de decizii sunt:

– costurile ridicate pentru adaptarea lor;

– timpul sporit, necesar pentru analiza activităţilor specifice.

Pentru eliminarea dezavantajelor, managerul băncii încearcă să transforme tipul deciziei neprogramate în decizii programate.

Ex.: deciziile legate de activităţi de creditare.

Factorii care influenţează deciziile

Dintre factorii care influenţează deciziile într-o bancă, menţionăm:

– regulamentele care guvernează un anumit domeniu al activităţii băncii;

– riscul implicat – deciziile implică un anumit element de risc, acela de a alege o variantă greşită, care va atrage rezultate nedorite;

– structura şi sistemele organizaţionale; de exemplu: modul cum sunt divizate sarcinile într-o bancă poate influenţa unele dintre deciziile managerilor;

– cultura organizaţională poate influenţa gradul de adaptare şi acceptare al deciziei;

– sistemul informaţional – managementul sistemului informaţional al unei bănci furnizează informaţii care îi pot ajuta pe manageri în luarea deciziilor; de asemenea, experienţa personalului care îl operează influenţează deciziile.

Etapele procesului decizional

În managementul bancar, o abordare sistematică a proceselor decizionale are în vedere următoarele etape:

1) Conştientizarea existenţei unei probleme sau a necesităţii de a se lua o decizie – poate interveni în timpul monitorizării unei faze din ciclul planificare – organizare – control (acordarea unui credit) sau poate fi impusă de factorii de mediu (ex.: modificarea ratei rezervei minime obligatorii).

2) Descrierea problemei. Această etapă poate fi foarte utilă deoarece ajută la identificarea problemei în cauză în mod distinct faţă de simptomele pe care ea le induce.

3) Analizarea problemei. Acest proces include:

– stabilirea criteriilor pe care trebuie să le îndeplinească o soluție sau o decizie;

– colectarea informațiilor din diferite surse, inclusiv apelarea la specialiști dacă este necesar;

– diagnosticarea și înțelegerea pe deplin a problemei.

4) Redefinirea problemei intervine în cazul în care analiza a relevat noi aspecte sau a ajutat la identificarea cauzelor care au condus la apariția problemei.

5) Găsirea unor soluții alternative

6) Evaluarea alternativelor. Acest proces trebuie să ia în considerare resursele disponibile și criteriile stabilite în cadrul etapei de analize

7) Alegerea soluției optime

8) Implementarea soluției

9) Evaluarea rezultatelor

Modelul prezentat trebuie adaptat, în funcție de dimensiunea și natura problemei, precum și de timpul avut la dispoziție pentru găsirea soluției.

Pentru probleme simple, prin experiența, intuiția și imaginația managerilor se pot lua decizii, fără parcurgerea tuturor etapelor procesului decizional.

6.7.2. Instrumente utilizate în managementul bancar

Pentru luarea unor decizii bune, managerii unei bănci folosesc, pe lângă analizele financiare, alte metode de analiză, care să îi ajute în înțelegerea problemei și în evaluarea soluțiilor.

Aceste metode includ:

– analiza Pareto;
– analiza diferențelor „gap analysis";
– analiza câmpului de forțe;
– diagrama „os de pește";
– matricea examinării critice;
– tabele și matrici de clasificare a soluțiilor.

Analiza Pareto

Analiza Pareto constituie un instrument folosit în clasificarea problemelor în funcție de importanța lor și în departajarea celor semnificative, care, ca număr sunt mai puține, decât cele cu importanța mai redusă, care sunt mai numeroase.

Acest tip de analiză are la bază cercetările unui economist italian – Pareto – care a descoperit un principiu al distribuției statistice, și anume că: un

număr relativ mare de efecte (aprox. 80%) sunt rezultatul unui număr relativ mic de cauze (aprox. 20%).

Acest principiu se aplică la un număr mare de situații economice și este adesea denumit *regula 80/20.*

De exemplu: 80% din profiturile aferente activității de creditare a băncii pot proveni de la 20% din clienții săi, în timp ce 80% din credite neperformante pot proveni de la alți 20% din clienți.

Cunoașterea modului în care regula Pareto se aplică în activitatea bancară permite managerilor să-și concentreze eforturile și resursele către aspectele importante care conduc la cele mai bune rezultate.

Analiza diferențelor „gap analysis"

Analiza diferențelor este folosită pentru identificarea diferenței sau a barierelor/obstacolelor existente între situația actuală a băncii (departamentului sucursalei, agenției etc.) și obiectivele propuse, deci diferența între „nivelul la care ne aflăm" și

„nivelul la care dorim să fim".

Această tehnică ajută managerii să analizeze diferențele dintre situația reală și cea dorită pentru proiect sau pentru viitor.

De exemplu:

– motivele pentru care scopurile nu au fost atinse (situația prezentă);

– elementele care împiedică reușita în atingerea rezultatelor (situația viitoare).

Analiza diferențelor poate fi utilizată în divizarea obiectivelor mari, strategice, în obiective mai mici, tactice și operaționale.

De exemplu, în cazul în care conducerea unei bănci stabilește ca obiectiv strategic, pentru anul care urmează, o creștere a profitului cu X lei, iar banca respectivă are un număr de 10 sucursale cu același potențial, fiecare sucursală va avea ca obiectiv creșterea profitului cu X/10 lei.

Reprezentarea grafică a acestei metode ajută managerii să „vadă" elemente în discuție dintr-un alt unghi.

Situația prezentă	Diferența bariere existente	Situația viitoare
Acțiuni posibile de reducere a diferențelor sau de îndepărtare a barierelor		

Analiza câmpului de forțe

Această tehnică constituie o modalitate de vizualizare a forțelor care influențează pozitiv sau negativ realizarea unui anumit obiectiv.

Ea presupune trei etape:

– identificarea diferiților factori care intervin într-o anumită situație și expunerea lor într-o diagramă;

– acordarea unui anumit grad de importanță fiecărui factor, putându-se realiza o comparație a importanței și impactului factorilor;

– găsirea unor soluții pentru înlăturarea forțelor pozitive.

Diagrama „os de pește"

Diagrama „os de pește" mai poartă denumirea de „diagrama cauză-efect" sau „diagrama Ishikawa", după numele cercetătorului japonez care a inventat-o. Această diagramă are ca scop determinarea cauzelor problemelor (și nu o simplă evidențiere a simptomelor). Ea utilizează tehnica descompunerii unei situații sau probleme în elementele ei componente și analizarea acestora din punctul de vedere al cauzelor care le determină. Prin urmare, analiza cauză-efect reprezintă un bun instrument în analiza problemelor complexe sau a celor cronice care sunt determinate de mai mulți factori. Ea oferă o structură utilă pentru examinarea informațiilor de natură calitativă, inclusiv factorii umani care influențează situația supusă analizei.

Denumirea acestui tip de analiză provine de la forma structurii utilizate pentru identificarea și înregistrarea cauzelor. „Capul peștelui" va avea înscris numele problemei, iar de-a lungul „oaselor peștelui" vor fi trecute diferitele cauze ale problemei respective. În cazul în care avem de-a face cu o problemă foarte complexă, înainte de identificarea cauzelor principale, vor trebui construite mai multe diagrame „os de pește" care să analizeze separat fiecare cauză în parte.

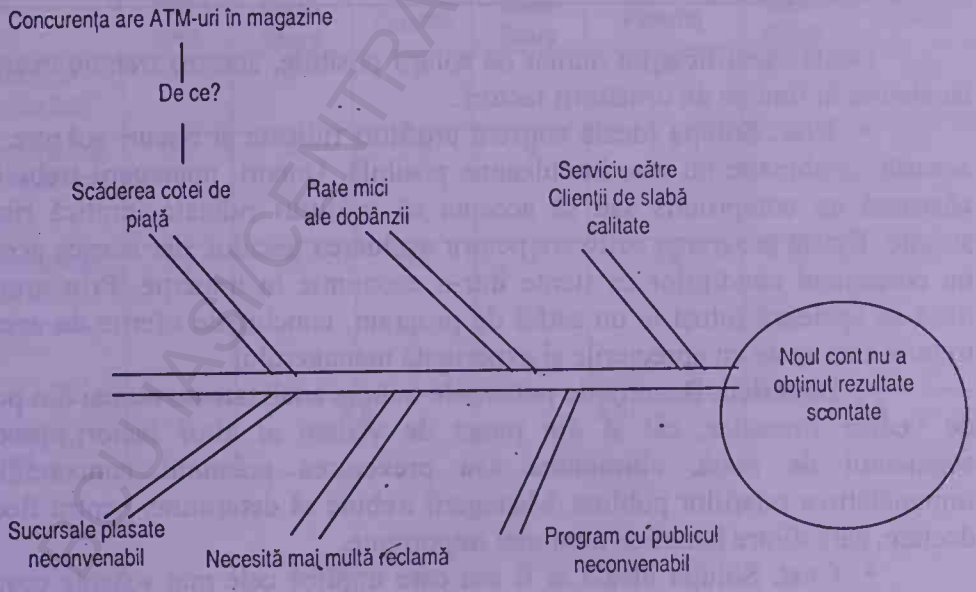

Fig. 6.13. **Diagrama „os de pește"**

Matricea examinării critice

Matricea examinării critice se utilizează pentru situații în care este evident că anumite acțiuni nu sunt eficiente și trebuie identificate măsuri alternative corespunzătoare. Ea presupune investigarea fiecărui aspect al unei situații sau probleme, utilizându-se întrebări de genul „cine?", „ce?", „când?", „unde?", „cum?" și supunerea tuturor răspunsurilor întrebării „de ce?" Matricea examinării critice ajută managerii în identificarea alternativelor și alegerea celei mai bune soluții dintr-o paletă largă de variante – vezi tabelul 6.41.

Tabelul 6.41

Matricea examinării critice

Abordarea curentă	Întrebări	Alternative	Soluția optimă
Ce facem?	De ce este acțiunea necesară?	Ce altceva poate fi făcut?	Ce ar trebui făcut?
Cum acționăm?	De ce acționăm așa?	Cum astfel poate fi acționat?	Cum ar trebui acționat?
Când acționăm?	De ce acționăm atunci?	Când altundeva se poate acționa?	Când ar trebui acționat?
Unde realizăm acțiunea?	De ce acționăm în acel loc?	Unde altundeva se poate realiza acțiunea?	Unde ar trebui realizată acțiunea?
Cine acționează?	De ce ei?	Cine altcineva poate realiza acțiunea?	Cine ar trebui să o realizeze?

Odată identificat un număr de soluții posibile, acestea trebuie evaluate cu atenție în funcție de următorii factori:

- **Risc.** Soluția ideală conferă profituri ridicate și riscuri scăzute, dar această combinație nu este întotdeauna posibilă. Uneori, managerii trebuie să găsească un compromis sau să accepte că profituri ridicate implică riscuri sporite. Există programe software pentru evaluarea riscului, dar adesea acestea nu corespund condițiilor existente într-o economie în tranziție. Prin urmare, dacă se apelează totuși la un astfel de program, concluziile oferite de acestea trebuie conjugate cu aprecierile și experiența managerului.
- **Beneficii.** Beneficiile potențiale trebuie analizate nu numai din punct de vedere financiar, cât și din punct de vedere al altor factori, precum segmentul de piață, eliminarea sau prevenirea presiunii concurențiale, îmbunătățirea relațiilor publice. Managerii trebuie să determine, pentru fiecare decizie, care dintre beneficii sunt mai importante.
- **Cost.** Soluția ideală ar fi cea care implică cele mai scăzute costuri, dar, din nou, analiza trebuie realizată prin raportare la beneficiile posibile și la

„valoarea pentru bani". O soluție scumpă, din punct de vedere financiar sau al altor resurse, sporește gradul de risc.

- **Resurse nefinanciare,** cum ar fi personalul, informațiile și echipamentul.
- **Timp.** Unele probleme trebuie rezolvate urgent, iar altele nu.
- **Efort.** Managerii trebuie să încerce să găsească soluții cât mai simple, care să implice eforturi cât mai scăzute și care să perturbe cât mai puțin activitatea băncii sau a unui departament. Timpul și eforturile managerilor trebuie privite ca resurse limitate și care au o valoare bine definită.
- **Fezabilitate.** O soluție trebuie să fie posibil de implementat în condițiile cu care se confruntă banca și cu resursele de care dispune.

O metodă de evaluare simplă constă în evidențierea elementelor posibile, cum sunt costurile, consecințele, beneficiile și dezavantajele soluțiilor.

O metodă de evaluare cu caracter preponderent cantitativ folosește o matrice a ponderilor. Aceasta permite ca unor elemente precum timpul, costurile sau resursele să li se acorde ponderi numerice relative. În acest mod, fiecărei soluții posibile i se poate conferi un punctaj total (ponderea x %) pe baza căruia se pot efectua comparații cantitative.

Tabelul 6.42

Matricea ponderală a timpului, a costului și a resurselor

Elemente	Pon-dere	Soluția 1 (timpul)		Soluția 2 (costul)		Soluția 3 (resurse)	
		Clasi-ficare	Punctaj	Clasi-ficare	Punctaj	Clasi-ficare	Punctaj
„Valoarea pentru bani"	0.6	8	4.8	5	3.0	4	2.4
Necesar de echipamente noi	0.3	2	0.6	8	2.4	5	1.5
Necesitatea instruirii personalului	0.1	5	0.5	2	0.2	9	0.9
Punctaj total	1	5.9		5.6		4.8	

6.8. Rolul managementului bancar în obținerea performanțelor băncii

6.8.1. Conceptul de performanțe bancare

Activitatea financiară a unităților bancare se circumscrie aceluiași criteriu de performanță, caracteristic oricărei organizații economice, și anume acela de performanță, eficacitate, eficiență, al maximizării avuției acționarilor.

În termeni economici, etimologia cuvântului *„performanță"* provine din substantivizarea verbului din limba engleză *„to perform"*, care în traducere, aplicabilă contextului de afaceri, înseamnă *„a îndeplini"*, a executa o sarcină, în vreme ce substantivul *„performance"* semnifică doar actul, procesul îndeplinirii sarcinilor.

Performanța poate fi definită ca fiind, nivelul măsurabil de stabilitate a activității unei bănci, caracterizat prin niveluri reduse ale riscurilor de orice natură și un trend normal de creștere al profiturilor de la o perioadă de analiză la alta.

Managementul performanțelor se intersectează cu cel al domeniului de management bancar, calitatea reflectându-se în performanțele bancare. Este legat de managementul activelor și pasivelor bancare, care se reflectă în bilanțul propriu și contul de profit și pierdere.

Analiza performanțelor bancare își pierde din însemnătate atunci când suntem puși în fața unui caz de neperformanță, consecință a unor politici manageriale incorecte. Dacă nivelul performanței se determină pe baza unui sistem de indicatori, în cazul neperformanței, aceasta este relativ ușor de detectat de către un avizat din însăși structura bilanțului băncii.

Astfel, o pondere mare a activelor pe termen scurt, o repartizare neechilibrată a plasamentelor din portofoliu, o pondere mare a activelor fixe în total, nivelul provizioanelor, nivelul redus al capitalului comparativ cu obligațiile, sunt indicii vizibile ale unei expunerii a băncii la risc, a unei proaste gestionări a activelor și pasivelor băncii.

Legat de lipsa performanței, practica bancară a definit unele componente ale bilanțului unei bănci în legătura lor directă cu profitul și cu riscul. Astfel, activele pot fi performante sau neperformante, în vreme ce activele ce nu generează venituri nu primesc acest atribut, nefiind în legătură directă cu plasamentele (asociat riscului).

Neperformanța activelor, ca o derivată a conceptului de performanță, poate fi definită în relație directă cu riscul de pierdere a resurselor plasate și a veniturilor realizate, dar neîncasate.

Managementul performanței prin indicatori are un conținut informațional limitat, având nevoie de norme sau standarde de comparare. Se analizează tendințele în ceea ce privește performanța și se fac comparații cu alte bănci similare pe anumite intervale de timp.

Punctul final al activității oricărei bănci îl constituie obținerea de performanțe corespunzătoare, respectiv a unui profit care să-i permită o funcționare normală și chiar dezvoltarea.

În aceste condiții, *managementul performanței* bancare considerăm că este de cea mai mare importanță, una din caracteristicile sale fiind o puternică intersectare cu toate celelalte domenii de management, acestea contribuind și reflectându-se în performanțe.

Managementul performanțelor bancare este legat în primul rând de managementul activelor și pasivelor, care se reflectă în situația exprimată de bilanțul propriu și contul de profit și pierderi.

Studierea situațiilor financiare, în general, și în cazul băncilor, în special, este, de fapt, o formă a analizei fundamentale, redată prin indicatori specifici care se construiesc la perioade bine determinate.

Situația financiară poate genera mai multe categorii de indicatori, care redau:

- profitabilitatea;
- lichiditatea;
- pârghia, redată pentru bănci sub forma adecvării capitalului.

În literatura de specialitate, analiza situației financiare se regăsește și sub denumirea de „modelul du Pont".

Primul stadiu al analizei legată de rentabilitatea capitalului propriu, determinată în contabilitate (ROE) cu randamentul activelor (ROA) și multiplicarea capitalului.

Rentabilitatea capitalului propriu (ROE) măsoară profitabilitatea din perspectiva acționarului. Calculul ROE nu se confundă cu profitabilitatea investiției, care este măsurată prin dividende și prin aprecierea cotației la bursă.

Modelul ROE conține trei modalități de măsurare a profitabilității:

- rentabilitatea capitalului propriu;
- rentabilitatea activelor;
- marja profitului.

Întrucât indicatorii rentabilitatea capitalului propriu, rentabilitatea active și marja profitului au același numărător (venit net), ceilalți parametri (capitalul propriu mediu sau total, activele medii sau totale și veniturile totale) oferă posibilități alternative asupra determinării profitabilității.

Deoarece orice încercare a băncii de a obține profit presupune riscuri, obiectivul unei bănci devine inevitabil acela de a-şi maximiza profitul, menținându-şi concomitent riscul la un nivel acceptabil.

De asemenea, întrucât analiştii băncii, depunătorii şi investitorii acordă o mare importanță venitului curent, bancherii au o reală preferință pentru acele modele de a obține o rată a profitului care arată o creştere reală în timp.

Performanța globală a unei bănci caracterizează rezultatele de ansamblu ale acesteia, ea fiind în standardele internaționale la nivelul rentabilității capitalului societății bancare, corelate cu variația acesteia în funcție de resursele asumate de banca respectivă, ceea ce înseamnă că, performanța globală a unei bănci este dată de relația profit-risc.

6.8.2. Organizarea băncii pentru urmărirea profitabilității

Problematica managementului performanțelor bancare se bazează pe aspectele organizatorice ale băncii, care trebuie să contribuie la o activitate din ce în ce mai performantă.

Un prim aspect îl constituie alternativa: performanța bancară trebuie organizată şi condusă la nivelul întregii bănci sau trebuie asigurată la fiecare verigă organizatorică a băncii? La această primă problemă, opinăm pentru organizarea performanței pe fiecare unitate bancară, iar la nivelul Centralei – pe departamente distincte.

Un al doilea aspect îl constituie modul cum trebuie concepută planificarea, determinarea, analiza şi corecturile ce trebuie aduse performanțelor băncii şi, în legătură cu această problemă, suntem adepții ideii construirii unor modele capabile să redea cât mai fidel performanța bancară, în speță să localizeze cum se cuvine eforturile şi efectele acolo unde sunt provocate şi cui aparțin.

Strategia unei bănci trebuie să considere profitabilitatea ca o precondiție care influențează existența, dezvoltarea şi integritatea viitoare a băncii. Obiectivul final al activității sale este optimizarea contribuției operațiunilor pe care le desfăşoară şi controlul permanent al costurilor pentru a asigura nivelul programat al profitabilității.

Varianta de a se organiza o bancă sub forma unor centre de profit sau centre de cost – o formă mai adecvată, care permite măsurarea contribuției financiare a fiecărui centru de activitate prin indicatori adecvați şi specifici de costuri şi profitabilitate – este una dintre cele mai acceptate de manageri.

Profitabilitatea generală a băncii, ca indicator final de sinteză a întregii activități, va fi o rezultantă a profitabilității centrelor de profit, care la rândul

lor, vor reflecta profitabilitatea clienților și, în continuare, a produselor și serviciilor celor mai eficiente oferite acestor clienți.

Centrele de profit sunt urmărite și analizate permanent din punct de vedere al profitabilității, de regulă trimestrial, pe baza raportării rezultatelor obținute și întocmite conform modelelor stabilite.

Centrele care nu înregistrează profitabilitate trebuie cercetate în scopul determinării nonprofitabilității și trebuie stabilite măsuri pentru rentabilizarea centrului. În situația în care aceste măsuri nu permit rentabilizarea centrului în cauză, poate fi luată măsura de desființare, prin care activitățile respective vor fi lichidate sau vor fi transferate altui centru de profit.

Rămânând în planul structurilor organizatorice, pentru monitorizarea profitabilității întregii rețele de sucursale este necesară fixarea unei responsabilități precise acestei activități.

Centrele de cost (care se pot organiza pe corpusul unor departamente din Centrală), prin specificul activității lor, nu au legătură directă cu clienții și nu înregistrează direct venituri. Costul centrului de cost se analizează și se aprobă anual de către organele abilitate ale băncii.

Banca trebuie să obțină o relație optimă în structura cheltuielilor sale și, în primul rând, între costurile resurselor și cele generale de funcționarea băncii, pentru a se evita diminuarea profitabilității prin costuri exagerate la această categorie de cheltuieli. Dar, în același timp, trebuie evitate și excluse situațiile în care o subdimensionare a cheltuielilor cu funcționarea băncii ar putea conduce în sine la diminuarea profitabilității proprii.

6.8.3. Rolul managementului bancar în obținerea performanțelor băncii

Performanțele unei bănci depind întotdeauna de calitatea managementului, calitate care este evaluată prin rezultatele obținute în urma deciziilor manageriale.

Anticiparea cu precizie a evoluției variabilelor economice în care manageriii trebuie să ia decizii este un lucru greu de realizat.

Aprecieri asupra mediului concurențial, pieței, produselor bancare, riscurilor, constrângerilor înseamnă, practic, descifrarea viitorului și cunoașterea din timp a ritmului în care se produc aceste schimbări în vederea elaborării unor strategii realiste și pertinente.

Pentru a avea performanțe, managementul trebuie să aibă în vedere următoarele elemente[45]:

[45] M. Stoica, *Management bancar*, Ed. Economică, București, 1999.

1. un sistem de informații competitiv;
2. selecția piețelor și produselor potrivite;
3. recompensarea personalului băncii, în funcție de performanțe;
4. cunoașterea tehnicilor și instrumentelor financiare;
5. gestionarea financiară bună;
6. elaborarea de strategii.

Pornind de la faptul că cei bine informați sunt puternici, necesitatea de a dispune de un *sistem informațional competitiv* apare ca o condiție în realizarea performanțelor bancare. Deși nu întotdeauna un sistem de informații bun asigură un bun management, lipsa lui duce la luarea unor decizii nefundamentate științific.

Realizarea unui bun sistem de informare a managementului apare mai dificilă pentru bănci, decât pentru ceilalți agenți economici.

Banca are, prin natura sa, o activitate contabilă. Ea nu gestionează doar propriile conturi ca orice întreprindere, ci și conturile clienților ei, întocmește diverse situații contabile pentru autoritățile monetare.

Elaborarea deciziilor implică mai întâi colectarea unui număr foarte mare de informații care nu sunt disponibile nici în sistemul general de contabilitate, nici în diverse situații statistice elaborate de bancă.

Insuficiența prelucrării contabile sau statistice a informațiilor impune ca fiecare bancă să-și organizeze culegerea, tratarea și circulația informațiilor, într-un sistem unitar de informații de gestiune, care permite tuturor decidenților să dispună de mijloace de analiză satisfăcătoare.

În bancă, sistemul de informații de gestiune este unealta indispensabilă de cunoaștere care alimentează fiecare decident cu informații, înainte ca acesta să ia o decizie. El asigură, totodată, comunicarea între centrală și unitățile teritoriale, jucând astfel pentru bancă rolul sistemului nervos din corpul uman.

Al doilea element cu pondere majoră în asigurarea performanțelor sistemului managerial este *selecția piețelor și a produselor* pe care banca le poate valorifica profitabil.

În elaborarea planurilor strategice, managerii trebuie să țină cont și de celelalte instituții financiare existente, și de produsele și serviciile pe care acestea le vând, și numai după aceea să selecteze cu atenție piețele și produsele.

Totodată, în selectarea piețelor și produselor trebuie să se țină cont de puterea economică a băncii, experiența și evoluția economiei.

Al treilea element constă în *recompensarea personalului băncii în raport cu performanțele obținute*. Păstrarea managerilor buni și încurajarea performanței ar trebui să fie obiectivele primare în planul de recompensare.

Băncile plătesc salariile după poziția personalului în bancă, fără a lua în considerare efectele asupra veniturilor și riscurilor în timp.

Există patru elemente-cheie în elaborarea planurilor bune de recompensare:

- în primul rând, banca ar trebui să plătească pentru sarcina îndeplinită de fiecare salariat;
- în al doilea rând, planul de recompensare ar trebui să fie flexibil, în așa fel încât și managerii din poziții ierarhice mai joase să poată fi recompensați la nivelul managerilor de vârf;
- în al treilea rând, toți salariații ar trebui să fie plătiți, în funcție de performanțele băncii;
- în al patrulea rând, unii manageri ar trebui să aibă o formă de recompensare specifică performanței pe care banca a obținut-o datorită activității lor.

Luarea în considerare a celor patru elemente ar genera următoarele efecte favorabile:

- banca va tinde să ajungă la mai puțini manageri și funcționari neperformanți (personalul neperformant nu ar mai rămâne în bancă);
- reducerea cheltuielilor cu salariile;
- creșterea performanțelor bancare.

Al patrulea element care stă la baza realizării unei bune performanțe bancare este *cunoașterea instrumentelor și tehnicilor financiare*. Băncile ar trebui să evalueze efectele utilizării instrumentelor financiare prin prisma veniturilor și a riscurilor potențiale. Înțelegerea acestor instrumente și tehnici financiare este vitală pentru managementul bancar.

Al cincilea element, *gestionarea financiară bună*, presupune un management prudent.

Prudența constă în respectarea unor restricții în ceea ce privește asumarea unor riscuri mari la credite pentru a compensa creșterea cheltuielilor cu salariile și investițiile băncii în active fixe sau lungimea portofoliului de credite neperformante prin rescadențări și reeșalonări, în vederea diminuării prezente a portofoliului de credite neperformante pe seama împingerii în viitor a acestora.

Un management prudent presupune, de asemenea, un control riguros asupra cheltuielilor cu dobânzile și nondobânzile, precum și asupra pierderilor din credite.

Al șaselea element, *elaborarea de strategii echilibrate*, este necesar pentru aprecierea veniturilor prin prisma riscurilor și, totodată, oferă mijloace de a face față schimbării și soluții de gestionare a riscurilor.

Schimbările continue şi rapide ale factorilor economici, concurenţiali şi reglementări impun implementarea în strategia băncii a evoluţiei acestora, în vederea obţinerii performanţelor într-un mediu dinamic al viitorului, concomitent cu luarea în considerare a deciziilor operaţionale de moment.

Elaborarea unor strategii echilibrate presupune *stabilirea nivelului ratei de rentabilitate* pe care banca vrea să o atingă concomitent cu riscurile pe care şi le poate asuma şi *determinarea poziţiei viitoare a băncii.*

6.9. Influenţa factorilor de mediu asupra performanţelor financiare ale unei bănci

6.9.1. Mediul unei bănci

Băncile îşi desfăşoară activitatea într-un context social şi economic mai larg şi interacţionează cu acesta într-o serie de modalităţi complexe.

Sunt două aspecte majore ce trebuie luate în considerare de organele de conducere ale unei bănci, atunci când îşi planifică strategia pentru îmbunătăţirea performanţelor financiare ale băncii.

În primul rând, managerul băncii trebuie să aibă în vedere mediul intern în care banca îşi desfăşoară activitatea, iar în al doilea rând, trebuie să se ia în considerare impactul pe care legile, reglementările, concurenţa şi alţi factori extrinseci le pot avea în obţinerea performanţelor financiare ale unei bănci şi în planificarea viitoare.

Aspecte privind mediul intern vizează:

- angajaţii cu aptitudinile, cunoştinţele, experienţele şi atitudinile lor, limitele responsabilităţilor, motivaţia ş.a.m.d.;
- conducerea superioară, care stabileşte obiectivele pe termen lung şi strategia, şi urmăreşte performanţele generale ale băncii;
- grupurile formale şi informale din cadrul organizaţiei;
- structura organizaţională şi sistemele băncilor;
- cultura organizaţională;
- delimitări materiale, cum ar fi clădirile.

Aceste elemente interne sunt importante, fiind analizate de managerii şi analiştii de management bancar, şi dimensionate pentru a reduce impactul negativ al acestora asupra performanţelor băncii.

Totuşi, în analizele diagnostic, mediul unei organizaţii este utilizat ca mediu extern, acesta fiind sensul în care se foloseşte acest termen de mediu, în această lucrare.

Mediul extern cuprinde un complex de factori externi băncii, care:

- oferă contextul desfăşurării activităţii acesteia;

- influențează activitatea sa;
- interacționează cu unitatea bancară.

În analiza mediului extern trebuie luați în considerare următorii factori, prezentați în figura de mai jos:

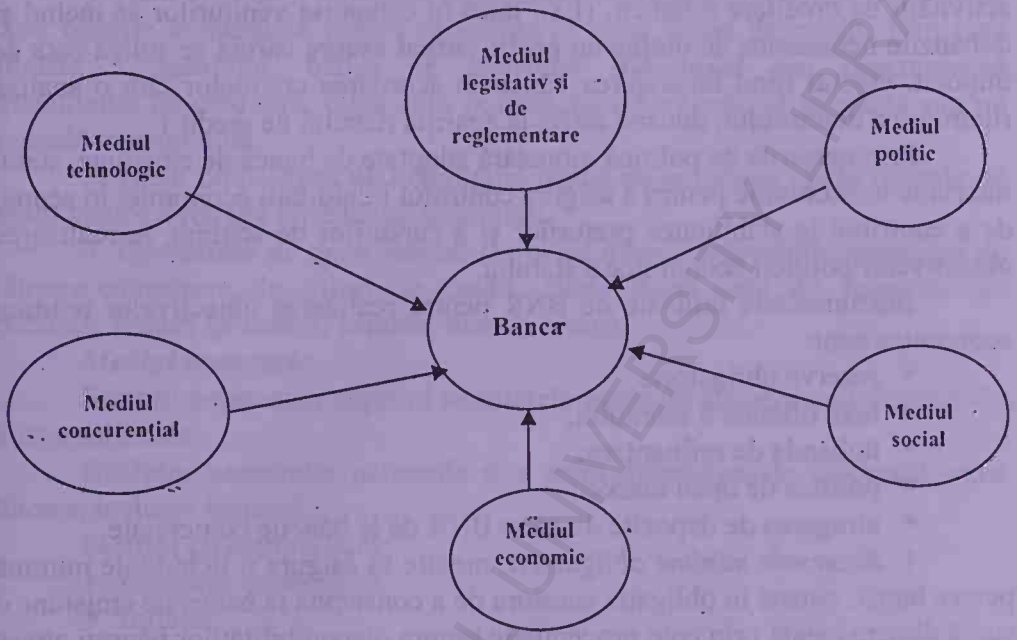

Fig. 6.14. **Mediul extern al unei bănci**

Mediul legislativ și de reglementare este determinat de ansamblul reglementărilor normative incidente asupra unei societăți bancare.

Acestea se reflectă fie la sectorul specific în care societatea bancară își desfășoară activitatea (ex.: legea privind activitatea bancară), fie la orice tip de activitate economică (ex.: legislația muncii, legislația privind sănătatea și protecția socială).

Mediul politic

Pârghiile economico-financiare prin care statul își îndeplinește obiectivele de politică economică sunt *impozitele,* care influențează activitatea bancară prin cotele de impunere și tehnica de calcul.

Cotele de impunere influențează veniturile locale ale salariaților și profitul net al băncii, și deci mărimea dividendelor ce revin acționarilor.

Influențând veniturile salariaților, acestea influențează în mod direct motivația acestora și calitatea serviciilor prestate de aceștia, prin care pot să atragă sau să respingă clientela.

Nivelul profitului net care rămâne la dispoziția băncii influențează, pe de o parte, dezvoltarea în plan teritorial a băncii, diversificarea produselor oferite de bancă; ridicarea calității serviciilor ce le pot acorda clienților, iar pe de altă parte, câștigul proprietarilor băncii.

Tehnica de calcul a impozitului pe profit are o influență directă asupra activității de creditare a băncii. (Ex.: dacă în categoria veniturilor se includ și dobânzile neîncasate, se obține un profit virtual asupra căruia se aplică cota de impozit, efectul fiind încurajarea băncii în acordarea creditelor fără o analiză riguroasă a debitorului, ducând astfel la apariția riscului de credit.)

Prin măsurile de politică monetară adoptate de banca de emisiune, statul intervine în economie pentru a asigura controlul lichidității economiei în scopul de a contribui la stabilitatea prețurilor și a cursurilor de schimb, la realizarea obiectivelor politicii economice a statului.

Instrumentele utilizate de BNR pentru realizarea obiectivelor politicii economice sunt:

- rezerva obligatorie;
- taxa oficială a scontului;
- dobânda de refinanțare;
- politica de open market;
- atragerea de depozite de către BNR de la băncile comerciale.

1. *Rezervele minime obligatorii*, menite să asigure o lichiditate minimă pentru bănci, constă în obligația acestora de a consemna la banca de emisiune o sumă dimensionată prin cote procentuale asupra disponibilităților bănești atrase de bănci sub forma de depozite.

Acestea constituie:

- un transfer de resurse de la banca comercială, la banca de emisiune;
- o posibilitate de reducere a creditului acordat băncilor;
- o scădere a beneficiului sub formă de dobânzi.

Autoritatea monetară modifică cuantumul în funcție de cantitatea de monedă existentă în economie, deoarece un exces de masă monetară duce la creșterea prețului și a inflației.

Rezervele minime obligatorii vin să corecteze, ca măsuri de politică monetară, masa monetară în circulație.

Creșterea rezervelor minime obligatorii în valută constituie o consecință a valutizării economiei în România pe seama creșterii nivelului creditelor în valută.

2. *Dobânda de refinanțare* reprezintă dobânda pe care banca de emisiune o aplică pentru creditele de refinanțare. Nivelul său poate încuraja sau descuraja politica de refinanțare a băncii de emisiune, cât și nivelul dobânzii bancare practicate pe piața monetară. În cadrul acestui mecanism, semnificativ

este raportul dintre rata nominală a dobânzii şi rata reală determinată de nivelul inflaţiei.

Creşterea nivelului negativ al ratei reale înseamnă o redistribuire contraproductivă a resurselor monetare, cu efecte dăunătoare pentru economie.

3. *Taxa oficială a scontului* reprezintă dobânda plătită băncii centrale de către băncile comerciale pentru reescontarea unor titluri de credit. Prin taxa oficială a scontului, banca de emisiune stimulează sau descurajează operaţiunile de creditare, după cum politica monetară este să se emită sau nu monedă în economie.

În cazul unui exces de lichiditate, banca de emisiune vinde titlurile de credit pentru a retrage o parte din lichidităţi.

4. *Operaţiuni de open market (la piaţa liberă)* reprezintă operaţiuni de vânzare-cumpărare de titluri de credit, altele decât cele de scontare (de exemplu, bonuri de tezaur, cambie, bilet la ordin).

Mediul economic

Factorii economici cuprind rezultatele generale ale economiei naţionale şi internaţionale.

Evoluţia economiei naţionale şi a celei internaţionale afectează orice afacere, inclusiv bancară.

Factorii cu acţiune sunt:

- creşterea economică;
- inflaţia;
- balanţa de plăţi;
- fluctuaţiile ratelor de schimb valutar;
- fluctuaţiile ratelor dobânzii;
- nivelul şomajului;
- venitul consumatorului.

Mediul social

Factorii sociali cuprind evoluţii şi condiţii privind sănătatea, educaţia şi bunăstarea societăţii, în general, şi în rândul clienţilor şi ai angajaţilor unei bănci, în particular.

Factorii sociali pot afecta în mod semnificativ clienţii sau angajaţii unei societăţi bancare, şi pot conduce la cereri precum noi produse sau servicii, sau noi modalităţi de a munci.

Pentru bănci, de pildă, un factor important îl constituie numărul în creştere de angajaţi ai întreprinderilor private în detrimentul celor de stat; aceasta conduce la o cerere sporită pentru pensiile private pentru limită de vârstă, care vin să suplimenteze sau să înlocuiască pensiile de stat.

Această evoluţie indică o posibilitate pentru bănci de a oferi noi servicii financiar-bancare.

Mediul tehnologic

Factorii tehnologici reprezintă una din forțele cele mai importante care afectează modul în care băncile își desfășoară activitatea.

Dezvoltările tehnologice, în special în domeniile tehnologiei de calcul și comunicare, au o influență largă și fundamentală.

În România, băncii sunt cei mai mari utilizatori de tehnologie informațională.

Mediul tehnologic se caracterizează prin:

- dezvoltare foarte rapidă a tehnologiei informaționale;
- apariția de noi produse, hardware și software.

Aceste noi tehnologii au influențat foarte mult modul cum se desfășoară activitatea bancară prin introducerea de noi canale de distribuție (ATM), noi procese și produse, permițând reducerea costurilor și a timpului.

Mediul concurențial

Într-o economie de piață, capacitatea unei organizații de a-și îndeplini obiectivele este puternic influențată de modul în care acționează concurenții acesteia.

Esența concurenței constă în opțiunea pe care o au clienții de a alege dintre diferiți agenți economici, care oferă produse sau servicii similare, pe cel care le satisface cel mai bine necesitățile.

Activitățile, abordările și produsele concurenților formează, în consecință, un important element al mediului.

Pentru analiza pieței și a concurenței, băncile trebuie să aibă informații privind:

- produsele și serviciile oferite de concurenți;
- prețurile oferite;
- tehnologia și sistemele;
- strategia de marketing;
- reputații în rândul clienților.

6.9.2. Metode de analiză a mediului unei bănci

Băncile și alte organizații trebuie să înțeleagă mediul lor pentru a-și putea desfășura activitatea în cadrul acestuia cât mai eficient posibil, pentru îmbunătățirea performanțelor financiare ale sale.

În analiza mediului bancar, analiștii financiari din domeniul bancar utilizează două metode:

- analiza SWOT;
- metoda celor „cinci forțe" a lui Parter.

Aceste metode depind de modul în care organizația este conștientă de factorii de mediu și de culegerea informațiilor despre aceștia. Analiza este denumită uneori *„scanarea mediului"* și constituie o importantă activitate pentru conducerea superioară și alți responsabili cu formularea strategiei, reprezentând o cerință fundamentală pentru orice tip de analiză a mediului.

Analiza SWOT

Analiza SWOT este un model simplu, care permite unei organizații să analizeze relația cu mediul său, în raport cu propriile sale:

- puncte tari;
- puncte slabe;
- oportunități;
- amenințări.

În bănci, modelul SWOT este, de regulă, folosit de conducerea superioară, uneori împreună cu departamentul de planificare strategică al băncii. Este aplicat, de multe ori, în activitatea de marketing.

În analiza SWOT, categoriile factorilor mediului extern sunt utilizate ca repere pentru analiza fiecărui domeniu al mediului intern al băncii și pentru a răspunde la următoarele întrebări:

- Care sunt punctele tari ale băncii noastre în raport cu ale concurenților?
- Care sunt punctele slabe ale băncii noastre?
- Ce oportunități sau potențiale oportunități există pe piață?
- Ce amenințări sau potențiale amenințări pot apărea din partea concurenței?

Analiza SWOT poate fi prezentată sub forma unei matrici cu patru cadrane, așa cum se observă în figura următoare.

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Credibilitate și reputație excelente și o cotă de piață solidă (14%) bazată pe clienți persoane juridice • Rate ale dobânzii competitive • Politica de creditare sănătoasă (puține credite neperformante)	• Servicii către clienți persoane fizice, percepute ca fiind slabe • Rețea de sucursale nedezvoltată în câteva județe cheie • Strategie de marketing neconcentrată pe un anume obiectiv
OPORTUNITĂȚI	**TEMERI**
• Dezvoltarea unei baze de clienți noi în rândul IMM-urilor • Alianțe strategice cu bănci corespondente puternice • Noi proiecte de finanțare BERD în domeniul transporturilor	• Intensificarea concurenței pentru clienți persoane juridice din partea băncilor străine • Dobânzi mai avantajoase • Posibilitatea atragerii personalului bine pregătit de către concurență

Fig. 6.15. **Modelul SWOT**

Modelul celor „cinci forțe" ale lui Porter

O altă metodă utilă pentru analiza mediului, celor „cinci forțe", a fost concepută de Michael Porter, profesor la Școala de Afaceri Harvard din SUA. Sugestiile lui asupra analizei de mediu sunt parte a unui model mai cuprinzător, destinat a recomanda organizațiilor conceperea unor strategii eficiente ale întreprinderii. Metoda sa presupune analiza mediului în raport cu cinci factori de influență cheie din mediul organizației:

- clienții;
- furnizorii;
- substituenții posibili pentru produsele și serviciile organizației;
- intensitatea concurenței existente;
- amenințarea din partea noilor competitori (debutanți pe piață).

Porter susține că există principii universale, generale, care se aplică fiecăreia dintre aceste cinci „forțe".

- Dacă **clienții** unei organizații au putere de negociere, ei o vor folosi pentru a obține reducerea prețurilor ce diminuează profiturile organizației.
- Dacă **furnizorii** unei organizații au putere de negociere, ei o vor folosi pentru a încerca mărirea prețurilor pe care le încasează pentru produsele și serviciile lor. Pentru bănci, furnizorii sunt cei de la care sunt atrase fondurile băncii de exemplu, depunătorii și operatorii-agenți economici ai pieței monetare.
- Dacă există **substituenți** pentru produsele sau serviciile unei organizații, dreptul de opțiune pe care acesta îl dă clienților va conduce la reducerea prețurilor pe care organizația le poate percepe, micșorând profiturile acesteia.
- Dacă există **concurență** puternică pe piața organizației, aceasta va obliga organizația să acționeze pe piață (de exemplu, prin preț sau calitate) în modalități care au ca efect, probabil, reducerea profiturilor acesteia.
- Dacă pe piață intră noi competitori (**debutanți**), ei vor încerca să-și apropie un segment de piață al organizației, reducând astfel profiturile acesteia.

6.10. Aspecte și tendințe actuale în managementul bancar

Evoluția managementului în general este influențată de o multitudine de factori, dintre care pot fi menționați influențele mediului asupra activității bancare, punctele slabe sau limitele teoriilor manageriale, dificultățile managementului, care implică o cercetare continuă prin găsirea de noi tehnici și remedii.

Managementul unei bănci determină utilizarea resurselor băncii pentru realizarea obiectivelor sale, în condițiile limitărilor provenite din mediul extern și a constrângerilor pe care le întâmpină.

Băncile trebuie să respecte normele impuse de autoritățile de reglementare. Ele sunt constrânse și de premisele economice și profesionale exercitate de instituțiile financiare concurente și de alte grupuri, pe de o parte, precum și de interesele categoriilor interesate de activitatea bancară, pe de altă parte.

Abilitatea lor de a maximiza capitalul acționarilor lor sau de a îndeplini alte obiective este astfel îngrădită de limitările provenite din mediul extern.

De remarcat este faptul că, dezvoltările recente în tehnologia informațională au avut un efect revoluționar asupra băncilor în toate țările.

Ele au constituit provocări deosebite pentru băncile din economiile în tranziție, care au trebuit să dobândească și să adapteze la noua tehnologie mai rapid, și cu infrastructuri mai puțin dezvoltate.

Îmbunătățirile tehnologice conferă organizațiilor un avantaj competitiv, permițând:

- reducerea costurilor;
- creșterea vitezei de rotație a fondurilor;
- majorarea volumului vânzărilor;
- creșterea calității produselor.

Dezvoltarea tehnologiei informaționale face posibilă toate aceste îmbunătățiri pentru bănci. Ea le dă posibilitatea să proceseze și să transmită un volum mai mare de informații financiare mai repede și cu acuratețe și să utilizeze mai puțini angajați, în acest scop reducând, prin aceasta, costurile viitoare.

Avantajul competitiv datorat tehnologiei informaționale este atât de puternic, încât toate băncile au fost nevoite să adopte noua tehnologie.

Factorii tehnologici în mediul bancar au modelat factorii competitivi.

Inovațiile în domeniul tehnologiei informaționale, precum:

- sistemele de comunicare electronică;
- sateliți de comunicare;
- fibrele optice;
- tehnologia internet,

permit efectuarea de tranzacții internaționale în timp real și au creat o piață globală pentru anumite activități bancare, cum ar fi operațiunile specifice piețelor de capital.

Implicațiile noii tehnologii informaționale sunt:

- *Implicații la nivel structural.*

În economiile avansate, pe măsură ce băncile se adaptează la implicațiile generate de noile tehnologii în domeniul managementului, s-au dezvoltat noi modele organizaționale.

În termeni structurali se manifestă o tendință către controlul centralizat, deoarece tehnologia computerizată permite centralizarea sarcinilor contabile.

Luarea deciziilor a devenit mai automatizată și centralizată datorită utilizării programelor pe calculator privind clasificarea creditelor și analiza riscului.

- *Implicații asupra culturii organizaționale.*

Efectele noii tehnologii au modificat cultura organizațională în băncile din țările cu economie dezvoltată.

Caracterul independent al sucursalelor și al filialelor s-a diminuat și există *bănci telefon* care nu au sucursale și filiale.

Datorită restructurării și posibilității băncii de a lucra cu mai puțini angajați, a crescut gradul de nesiguranță în ceea ce privește locul de muncă.

Salariile și promovarea au devenit mai strâns corelate cu competențele individuale și performanța la locul de muncă, decât cu alți factori precum gradațiile și vechimea în serviciu.

- *Implicațiile asupra elementelor de reglementare.*

În economiile dezvoltate, cu sisteme informaționale complexe, reglementările bancare au trebuit să urmeze tehnologia.

Noile legi și reglementări continuă să fie introduse în multe țări și au menirea de a proteja băncile, consumatorii și societatea de noile abuzuri ale sistemului bancar (ex., noile tipuri de fraude), pe care dezvoltarea tehnologică le-a făcut posibile.

De asemenea, unele țări, cum ar fi SUA și Marea Britanie, au înlăturat restricțiile cu privire la funcționarea băncilor pe anumite segmente de piață (cum ar fi creditele ipotecare).

Există însă o preocupare tot mai mare privind adoptarea unor standarde internaționale, cum ar fi Acordul de la Basel, pentru a furniza reglementări unitare pentru comunitatea bancară la nivel global.

Cercetătorii în domeniul managementului bancar previzionează că anumite tendințe generale din domeniul tehnologiei, al reglementării și al concurenței vor influența sectorul bancar în următorii ani.

Tendințe actuale în domeniul tehnologiei

Pe măsură ce infrastructura în domeniul informaticii și al telecomunicațiilor va continua să se dezvolte, băncile românești se vor alinia din ce în ce mai mult la nivelul tehnologic al altor sisteme bancare europene.

Armonizarea tehnologică va duce la o armonizare în domeniul comercial și procedural cu țările dezvoltate.

Rezultatul dobândirii tehnologiei moderne va fi alinierea la practicile și standardele comerciale existente, în jurul cărora furnizorii au proiectat tehnologia.

O armonizare mai deplină pe plan tehnologic şi procedural cu restul lumii înseamnă că România va putea participa mai activ pe pieţele internaţionale şi va deveni mai atractivă pentru comerţul exterior şi investiţiile străine.

Tendinţe actuale în domeniul de reglementare

BNR şi Parlamentul – organele de reglementare pentru sectorul financiar-bancar – vor emite legi şi reglementări conform standardelor UE şi ale comunităţii bancare internaţionale care să permită desfăşurarea activităţilor bancare referitoare la protecţia consumatorului şi la falimentul organizaţiilor financiare.

Tendinţe actuale în domeniul concurenţial

Concurenţa în sectorul bancar românesc va creşte. În anii viitori vor intra noi bănci particulare şi străine, care modifică mediul concurenţial al băncilor româneşti.

Premisele concurenţiale se referă la faptul că băncile mici sau mai puţin performante pot fi preluate sau absorbite de cele mai mari.

Pe măsură ce concurenţa creşte, marjele şi profiturile se vor diminua, generând un nou impuls către eficienţă.

Pentru băncile care îşi desfăşoară activitatea cu succes, profiturile ca şi riscurile vor fi mai mari în condiţiile unei pieţe mai puternice, mai competitive.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Partea a III-a

Riscul la nivelul sistemului bancar din România

Capitolul 7

Repere ale administrării riscurilor semnificative bancare – cazul României

7.1. Scurtă incursiune în situația sistemului bancar românesc contemporan

Fără intenția de negare a caracterului transnațional al riscurilor bancare, această secțiune debutează cu observarea configurației și stadiului dezvoltării sistemului bancar național, considerat obiect al studiului.

Analiza conceptului de sistem bancar relevă definirea cvasigeneralizată a acestuia în literatura națională de specialitate de după 1990, ca *angrenaj constituit din Banca Națională a României, în calitate de bancă centrală a statului român și societățile bancare.* Diversificarea entităților care acționează în ultimii ani în mediul bancar impune reconsiderarea termenului de societate bancară, necesar a fi perceput drept parte integrantă a *instituțiilor de credit.*

Primul palier al sistemului bancar este reprezentat de **Banca Națională a României** (BNR), bancă centrală a României, instituție publică independentă, unica autorizată să emită însemne monetare, sub formă de monede și bancnote, ca mijloace legale de plată pe teritoriul României. Obiectivul fundamental al băncii centrale este asigurarea și menținerea stabilității prețurilor, așa cum rezultă din Statutul BNR (Legea nr. 312/2004 privind

Statutul Băncii Naționale a României)[1]. Principalele ***atribuții*** ale Băncii Naționale a României sunt:

- elaborarea și aplicarea politicii monetare și a politicii de curs de schimb;
- autorizarea, reglementarea și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit, promovarea și monitorizarea bunei funcționări a sistemelor de plăți pentru asigurarea stabilității financiare;
- emiterea bancnotelor și a monedelor ca mijloace legale de plată pe teritoriul României;
- stabilirea regimului valutar și supravegherea respectării acestuia;
- administrarea rezervelor internaționale ale României.

Întrucât de la 1 ianuarie 2007 România este stat al Uniunii Europene, Banca Națională a României a fost integrată în Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC). Guvernatorul Băncii Naționale a României a devenit membru al Consiliului General al Băncii Centrale Europene (BCE). În plus, experții Băncii Naționale a României în Comitetele SEBC au statut de membru ori de câte ori acestea se întrunesc. Potrivit Statutului Sistemului European al Băncilor Centrale și al Băncii Centrale Europene, cota unei bănci centrale naționale în cheia de capital a Băncii Centrale Europene este ponderată cu cota respectivului stat membru în totalul populației și în produsul intern brut ale Uniunii Europene, în proporții egale, fiind comunicate Băncii Centrale Europene de către Comisia Europeană. Aceste ponderi fac obiectul unei ajustări la cinci ani sau de câte ori noi state membre aderă la Uniunea Europeană. Capitalul subscris al Băncii Centrale Europene se majorează automat atunci când un nou stat membru aderă la Uniunea Europeană, iar banca centrală națională a statului respectiv aderă la Sistemul European al băncilor centrale.

Strategia pe termen mediu a băncii centrale a României este de a deveni ***membră a eurosistemului***[2] în anul 2014[3]. Spre deosebire de Danemarca și Marea Britanie, noile state membre ale Uniunii Europene, inclusiv România, nu au dreptul de a recurge la „clauza de exceptare" de la adoptarea monedei unice. Banca Central-Europeană și Comisia Europeană elaborează rapoarte de convergență (o dată la doi ani), care stau la baza hotărârii Consiliului Uniunii Europene cu privire la îndeplinirea sau nu, de către respectivul stat membru, a condițiilor necesare adoptării euro. Sistemul bancar românesc se găsește în fața

[1] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 582/2004.

[2] Cuprinde Banca Centrală Europeană și băncile centrale ale statelor ce au adoptat euro.

[3] M. Isărescu, *Probleme ale convergenței reale în drumul spre euro,* Sesiunea organizată de Academia Română „Strategia de adoptare a euro și criza financiară mondială", București, 2 octombrie 2008, p. 1.

unor provocări specifice, un obiectiv ambițios fiind legat, fără îndoială, și de o viitoare adoptare a monedei euro ca monedă de circulație. Începând cu 1 ianuarie 2007, moneda euro a fost introdusă în Slovenia, de la 1 ianuarie 2008 în Cipru și Malta, iar de la 1 ianuarie 2009 în Slovacia. Astfel, numărul statelor membre ale Uniunii Europene care folosesc moneda unică europeană este de 16. După ce adoptă euro, banca națională a respectivului stat devine membru cu drepturi depline al Eurosistemului, cu drepturi și obligații similare statelor care au adoptat moneda euro. Pentru România, trecerea la euro presupune îndeplinirea cerințelor impuse de ERM II (Exchange Rate Mechanism II), Mecanismul Ratei de Schimb II, ca „anticameră" impusă a zonei euro, pe o perioadă de cel puțin doi ani (în acea perioadă, România va trebui să își definească o rată de schimb a monedei naționale față de euro și o bandă de fluctuație de +/-15%).

Cel de-al doilea palier al sistemului bancar este reprezentat de **instituțiile de credit**. Legislația bancară primară[4] atribuie ***instituției de credit*** două accepțiuni. Instituția de credit este considerată o entitate a cărei activitate constă în atragerea de depozite sau de alte fonduri rambursabile de la public și în acordarea de credite în cont propriu sau o entitate care emite mijloace de plată în formă de monedă electronică (denumită instituție emitentă de monedă electronică).

Categoriile în care se pot constitui și funcționa instituțiile de credit, persoane juridice române, sunt: *bănci; organizații cooperatiste de credit; bănci de economisire și creditare în domeniul locativ; bănci de credit ipotecar și instituții emitente de monedă electronică.* Extinderea sferei instituțiilor de credit facilitează înțelegerea diversității mediului bancar și necesitatea delimitării conceptuale între societatea bancară și instituția de credit.

Banca este instituția de credit ale cărei activități principale constau în atragerea de depozite sau alte fonduri rambursabile și în contractarea de credite. **Cooperativa de credit**[5] este considerată instituția de credit constituită ca o asociație autonomă de persoane fizice unite voluntar în scopul îndeplinirii nevoilor și aspirațiilor lor comune de ordin economic, social și cultural, a cărei activitate se desfășoară, cu precădere, pe principiul întrajutorării membrilor cooperatori. **Banca de economisire și creditare în domeniul locativ**

[4] Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1027/2006.

[5] Casa centrală a cooperativelor de credit este instituția de credit constituită prin asocierea de cooperative de credit, în scopul gestionării intereselor lor comune, urmăririi centralizate a respectării dispozițiilor legale și a reglementărilor-cadru, aplicabile tuturor cooperativelor de credit afiliate, prin exercitarea supravegherii și a controlului administrativ, tehnic și financiar asupra organizării și funcționării acestora.

desemnează instituția de credit specializată în finanțarea pe termen lung a domeniului locativ, al cărei obiect principal de activitate constă în economisirea și creditarea în sistem colectiv pentru domeniul locativ. *Activitatea de economisire și creditare în sistem colectiv pentru domeniul locativ* reprezintă acceptarea de depozite de la clienți și acordarea acestora de credite cu dobândă fixă din sumele acumulate pentru activități în domeniul locativ. **Banca de credit ipotecar** are ca principal obiect de activitate desfășurarea cu titlu profesional a activității de acordare de credite ipotecare pentru investiții imobiliare și atragerea de fonduri rambursabile de la public prin emisiune de obligațiuni ipotecare, fără a putea desfășura activități de atragere de depozite. **Instituția emitentă de monedă electronică** are ca obiect de activitate emiterea de monedă electronică și prestarea de servicii financiare și nefinanciare strâns legate de activitatea de emitere de monedă electronică (cum ar fi: administrarea de monedă electronică prin îndeplinirea unor funcții operaționale și a altor funcții conexe legate de emiterea de monedă electronică, emiterea și administrarea altor mijloace de plată, fără ca prin aceasta să se acorde credit sub orice formă; servicii de stocare a informațiilor pe un suport electronic în numele unor instituții publice sau al altor entități).

Pe lângă instituții de credit persoane juridice române, în România, își pot desfășura activitatea ***instituții de credit autorizate și supravegheate de o autoritate competentă dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene.*** Acestea pot desfășura în România activități specifice instituțiilor de credit, prin înființarea de sucursale sau prin furnizarea de servicii în mod direct, dacă activitățile respective se regăsesc în autorizația acordată de autoritatea competentă din statul membru de origine și se asigură respectarea legislației românești adoptate în scopul protejării interesului general. Toate sucursalele înființate pe teritoriul României de către o instituție de credit cu sediul în alt stat membru sunt considerate o singură sucursală. Pentru înființarea unei sucursale de către o instituție de credit dintr-un stat membru, nu este necesară obținerea unei autorizații din partea Băncii Naționale a României și nici asigurarea unui capital de dotare la nivelul sucursalei. O instituție de credit autorizată și supravegheată într-un alt stat membru poate înființa o sucursală în România, pe baza notificării transmise Băncii Naționale a României de către autoritatea competentă din statul membru de origine.

Instituțiile de credit având sediul social în state terțe, altele decât state ale Uniunii Europene, pot desfășura activități în România numai dacă sunt îndeplinite în mod cumulativ următoarele *condiții*:

a) activitatea se desfășoară prin înființarea unei sucursale;

b) sucursala este autorizată de Banca Națională a României;

c) autoritatea competentă din statul de origine nu se opune înființării sucursalei în România;

d) sunt respectate dispozițiile reglementărilor legale în domeniul bancar.

Banca Națională a României acordă autorizație sucursalei din România a unei instituții de credit dintr-un stat terț, numai dacă este încredințată că instituția de credit poate asigura desfășurarea activității pe teritoriul României în condiții de siguranță și cu respectarea cerințelor unei administrări prudente și sănătoase și că sunt asigurate condiții adecvate pentru realizarea supravegherii.

Abordarea ***aspectelor cantitative ale instituțiilor de credit*** care acționează în România ca persoane juridice române, este în măsură să reliefeze dinamica dezvoltării acestuia și stadiul actual. Potrivit Raportului asupra stabilității financiare, dat publicității în anul 2008 de către Banca Națională a României, evoluția indicatorilor structurali ai sistemului bancar românesc se prezintă astfel:

Tabelul 7.1

Indicatorii structurali ai sistemului bancar românesc, perioada 1999-2007

Anul / Nr. instituții de credit	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	41	41	41	39	39	40	40	39	42
Nr. bănci cu capital majoritar privat	37	37	38	36	36	38	38	37	40
Nr. bănci cu capital majoritar străin, din care:	26	29	32	32	29	30	30	33	36
- sucursale ale băncilor străine	7	8	8	8	8	7	6	7	10
Nr. bănci la 100.000 locuitori	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,19	0,18	0,19
Ponderea în total active a băncilor cu capital majoritar privat (procente)	53,2	53,9	58,2	59,6	62,5	93,1	94,0	94,5	94,5
Ponderea în total active a băncilor cu capital străin (procente)	47,5	50,9	55,2	56,4	58,2	62,1	62,2	88,6	87,8

Sursa: *Banca Națională a României, Raport asupra stabilității financiare 2008, p. 17.*

Conform Registrului instituțiilor de credit[6], la Secțiunea I Bănci persoane juridice române, la începutul anului 2009 erau înregistrate 29 de bănci, la Secțiunea II Bănci de economisire și creditare în domeniul locativ,

[6] Site-ul www.bnr.ro

erau înregistrate trei astfel de instituții (Raiffeisen Banca pentru Locuințe SA, HVB Banca pentru Locuințe SA, BCR Banca pentru Locuințe SA), în Secțiunea III Bănci de credit ipotecar, nu exista înregistrată nicio astfel de instituție, în Secțiunea IV Instituții emitente de monedă electronică, nu exista înregistrată nicio astfel de instituție, în Secțiunea V Organizații cooperatiste de credit, era înregistrată o singură Casă centrală (Banca Centrală Cooperatistă CREDITCOOP) și aproximativ 90 de cooperative de credit afiliate. În ceea ce privește instituțiile de credit sucursale ale instituțiilor de credit din alte state membre UE, erau înregistrate 13 astfel de instituții. Până la finalul lunii martie 2008, Banca Națională a României primise 134 notificări pentru prestare de servicii în mod direct de către instituții financiare străine pe teritoriul României, din partea autorităților de supraveghere din țările de origine (126 instituții de credit, trei instituții financiare nebancare și cinci instituții emitente de monedă electronică)[7].

Descrierea stadiului dezvoltării instituțiilor de credit impune și *prezentarea comparativă a acestora față de instituțiile financiare.* Vorbirea curentă a denaturat sensurile și accepțiunile acestor termeni, ceea ce impune clarificări noționale.

Instituțiile financiare sunt entități, *altele decât instituții de credit*, a căror activitate principală constă în dobândirea de participații în alte entități sau în desfășurarea uneia sau mai multora dintre activitățile: acordare de credite, incluzând printre altele: credite de consum, credite ipotecare, factoring cu sau fără regres, finanțarea tranzacțiilor comerciale, inclusiv forfetare; leasing financiar; operațiuni de plăți; emitere și administrare de mijloace de plată, cum ar fi: cărți de credit, cecuri de călătorie și alte asemenea, inclusiv emitere de monedă electronică; emitere de garanții și asumare de angajamente; tranzacționare în cont propriu și/sau pe contul clienților[8]; participare la emisiunea de valori mobiliare și alte instrumente financiare, prin subscrierea și plasamentul acestora ori prin plasament și prestarea de servicii legate de astfel de emisiuni; servicii de consultanță cu privire la structura capitalului, strategia de afaceri și alte aspecte legate de afaceri comerciale, servicii legate de fuziuni și achiziții și prestarea altor servicii de consultanță; administrare de portofolii și consultanță legată de aceasta; custodie și administrare de instrumente financiare; intermediere pe piața interbancară.

---

[7] Conform Raportului asupra stabilității financiare 2008, elaborat de Banca Națională a României, p. 17.

[8] Cu: 1. instrumente ale pieței monetare, cum ar fi: cecuri, cambii, bilete la ordin, certificate de depozit; 2. valută; 3. contracte futures și options financiare; 4. instrumente având la bază cursul de schimb și rata dobânzii; 5. valori mobiliare și alte instrumente financiare transferabile.

Fără a beneficia de prevederi legale coerente, în România funcționau până la începutul anului 2006 și **instituții financiare nebancare**. Nu se știa cu exactitate câte instituții financiare nebancare existau în România, situații delicate întâlnindu-se cu precădere la nivelul caselor de ajutor reciproc și al caselor de amanet, dar și la nivelul societăților de leasing[9].

Începând cu anul 2006[10], reglementările legale delimitează prerogativele și definesc clar noțiunea de *„instituție financiară nebancară"*, obligată a se constitui sub forma societăților comerciale pe acțiuni și abilitată să desfășoare activități de creditare în anumite condiții specifice.

În luna ianuarie 2009, în evidențele Băncii Naționale a României erau înregistrate peste 4800 de IFN-uri. *O instituție financiară nebancară poate să desfășoare activități de creditare*, reprezentând acordare de credite, incluzând, fără a se limita la: credite de consum, credite ipotecare, credite imobiliare, microcredite, finanțarea tranzacțiilor comerciale, operațiuni de factoring, scontare, forfetare; activități de creditare reprezentând leasing financiar; activități de creditare reprezentând emitere de garanții și asumare de angajamente, inclusiv garantarea creditului; activități de creditare reprezentând acordare de credite cu primire de bunuri spre păstrare, respectiv amanetare prin case de amanet; activități de creditare reprezentând acordare de credite către membrii unor asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților/pensionarilor, în vederea sprijinirii prin împrumuturi financiare a membrilor lor, respectiv case de ajutor reciproc.

7.1.1. Contextul „crizei financiare mondiale" – cauze, efecte și posibile implicații asupra sistemului bancar românesc

A doua jumătate a anului 2008 și începutul anului 2009 s-au caracterizat prin preluarea din mediile economice internaționale și vehicularea și în țara noastră a termenilor de criză financiară, turbulențe ori tensiuni pe piețele financiare internaționale. Receptarea generală și dezbaterea fenomenului crizei financiare internaționale s-a făcut pe fondul situației deosebite în care se afla piața financiară americană, considerată până nu demult, una dintre cele mai mari și mai lichide din lume.

După anii 2000, piața financiară americană devenise din ce în ce mai puternică, numai că evoluțiile ulterioare au dovedit că premisele dezvoltării

---

[9] C. Popescu, *Din 2006, piața nebancară va fi reglementată,* articol în Piața Financiară, nr. 2, 2006, pp. 78-79.

[10] Odată cu intrarea în vigoare a Ordonanței Guvernului nr. 28/2006 privind reglementarea unor măsuri financiar-fiscale, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 89/2006.

sale nu erau realiste. Cvasiunanim acceptată este ideea că elementele inițiale de contagiune de pe piața financiară americană au fost reprezentate de creditele „subprime" – acel segment al creditelor bancare caracterizate prin risc ridicat de nerambursare din partea debitorilor, considerați clienți dificili, cu istoric de plăți și situație financiară nefavorabile. Aceste categorii de credite au fost acordate de băncile americane în condițiile unor rate ale dobânzii superioare mediei pieței și s-au bazat în special pe garantarea prin ipoteci imobiliare. Nimic deosebit până acum în acest scenariu de creditare, entitățile bancare fiind libere să-și definească propriile strategii de creditare și să-și stabilească diferite niveluri de riscuri asumate. Însă, dinamica accentuată a pieței financiar-bancare americane s-a răsfrânt și asupra pachetelor de credite de tip subprime garantate cu ipoteci (cu risc ridicat), prin multiple tranzacții de vânzare a acestora către alte bănci sau instituții financiare, în special fonduri de investiții. La rândul lor, fondurile de investiții au cesionat investitorilor pachetele de credite ipotecare, în combinații cu diverse produse derivate. Adevăratele probleme s-au manifestat pe fondul imposibilității debitorilor de a-și rambursa împrumuturile contractate și în contextul prăbușirii pieței imobiliare americane, ceea ce se consideră a fi generat o reacție în lanț. Proprietățile imobiliare, supraevaluate la momentul acordării creditelor, au devenit garanții bancare ineficiente și insuficiente în recuperarea creanțelor din credite. Pierderile au fost resimțite atât la nivelul investitorilor, cât și la nivelul instituțiilor financiare și al băncilor. Au fost afectate piețele financiare importante din toate zonele geografice ale lumii, datorită interdependențelor acestora cu piața financiară americană. Problemele pieței financiar-bancare americane au influențat relațiile financiare internaționale, criza fiind resimțită la nivel global.

În afară de efectele amintite, există o consecință cu adevărat devastatoare asupra situației piețelor financiar-bancare: *diminuarea încrederii clienților în sistemul financiar-bancar*, manifestată în special, prin reticență în contractarea de împrumuturi. Fenomenul a generat creșterea costurilor împrumuturilor de pe pieţele internaționale și s-a răsfrânt asupra lichidității instituțiilor financiare și de credit.

Stadiul incipient de dezvoltare a sistemului financiar-bancar din România de după 1990 a determinat utilizarea preponderentă a produselor financiar-bancare mai puțin evoluate și cu grade de risc reduse. Cu toate acestea, situația mediului financiar-bancar autohton arată că acesta este departe de a fi exonerat de efectele crizei financiare globale. România se confruntă și ea cu efectele globale ale scumpirii accesului la resurse pentru creditare și cu creșterea nerambursării de către clienți a împrumuturilor contractate, în special împrumuturi negarantate prin care băncile s-au expus excesiv față de clienți.

În prima jumătate a anului 2009, perspectivele inevitabilei contagiuni a sistemului bancar național, pe fondul crizei financiare internaționale, au impus Băncii Naționale a României luarea de măsuri adecvate. Stabilitatea și soliditatea sistemului bancar românesc sunt importante mize ale strategiei băncii centrale. Aceasta vizează în primul rând reducerea deficitului extern, cu toate elementele subordonate. Declarațiile reprezentanților băncii centrale subliniază obiectivele subordonate necesității reducerii deficitului extern. „România nu are alternativă la realizarea unei ajustări a cererii interne pentru a reduce vizibil deficitul extern. O problemă esențială căreia societatea românească trebuie să-i găsească un răspuns în scurt timp este ce anume va ajusta mai întâi, consumul sau investițiile. Momentul actual este fără îndoială unul critic, iar ajustarea cererii interne nu poate să întârzie. Nu doresc să dramatizez lucrurile și nici să trag un semnal de alarmă nejustificat. Așa cum am arătat însă și în alte ocazii, fie vom realiza o aterizare lină prin politici înțelepte pe plan intern, fie ajustarea va fi indusă din afară, de piața de capital externă, iar atunci ea nu va mai fi nici lină, nici de proporții rezonabile. Față de declarațiile anterioare pe această temă, acum pot să adaug doar următoarele: condițiile externe nu lasă prea mult timp pentru ezitări"[11].

Ajustarea consumului intern a fost posibilă prin adoptarea de măsuri care vizează comportamentul clientelei bancare de tip retail – segmentul persoanelor fizice și al micilor întreprinzători. În contextul exacerbării creditelor de consum și a expansiunii creditului neguvernamental, autoritatea națională de supraveghere bancară – Banca Națională a României a stabilit, în a doua jumătate a anului 2008, restricții privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice[12].

Începând cu a doua jumătate a anului 2007, atât la nivelul Uniunii Europene, cât și în alte state, au fost consemnate reacții ale băncilor centrale, pe fondul deteriorării situației financiare, ale respectivelor state. „Creșterea ratelor de dobândă în SUA, în perioada 2003-2006, a creat tot mai multe dificultăți unor debitori în a-și onora serviciul datoriei la bănci. Aceste probleme s-au resimțit cel mai acut pe piețele titlurilor americane garantate cu ipoteci cu risc ridicat. Datorită transparenței scăzute pe piețele instrumentelor financiare inovative (inclusiv pe cele care au declanșat turbulențele), investitorii nu au mai putut identifica și evalua în mod rezonabil riscurile

[11] Discursul Guvernatorului Băncii Naționale a României, dl. Mugur Isărescu, cu ocazia împlinirii a 10 ani de la lansarea Ziarului Financiar, 21 noiembrie 2008, www.bnr.ro

[12] Prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 11/2008 privind modificarea și completarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 3/2007 privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 617/2008.

investițiilor lor. În acest fel, percepțiile negative privind riscul s-au extins și asupra altor categorii de instrumente financiare, nivelul riscului în ansamblu a fost reevaluat, iar lichiditatea s-a deteriorat.

Modificarea caracteristicilor sistemelor financiare internaționale, începând din a doua jumătate a anului 2007, nu a fost însă o surpriză. Numeroase instituții supranaționale (FMI, BIS, BCE) au atras atenția asupra faptului că riscul este subevaluat și că o evoluție în sens invers este tot mai posibilă. Cauzele identificate a sta la originea problemelor din sistemele financiare ale țărilor dezvoltate au fost: excesul semnificativ al lichidității în contextul unor rate mici ale dobânzii ce a promovat asumarea de riscuri mai mari pentru a obține randamente mai ridicate, dezvoltarea inovațiilor financiare ce s-a realizat fără o înțelegere adecvată a riscurilor asumate și fără implementarea unor metode corespunzătoare de gestiune a riscurilor, și transparența plasamentelor în produsele inovative, precum și cadrul de reglementare aferent ce au fost insuficiente.

Băncile centrale au reacționat prompt. Măsurile imediate au constat în: furnizarea de urgență de lichidități, utilizarea de noi facilități de finanțare peste cele oferite prin operațiunile curente de politică monetară și, în unele situații, reducerea (agresivă, în cazul FED-ului) a ratelor de politică monetară.

În Uniunea Europeană, măsurile pe termen mediu și lung care urmează a se implementa sunt: îmbunătățirea transparenței expunerilor băncilor; dezvoltarea standardelor de evaluare prin includerea riscului de lichiditate; întărirea reglementărilor prudențiale, în special în ceea ce privește expunerile mari, urmând ca riscul de lichiditate și securitizarea să fie încorporate în noile modificări ale Directivei europene privind adecvarea capitalului; îmbunătățirea structurală a funcționării pieței financiare, analizându-se rolul agențiilor de rating, și a modelului utilizat de bănci de tip «inițiază și distribuie» (*originate and distribute*)"[13].

7.2. Factori potențiali generatori de riscuri la nivelul băncilor

Pe fondul confruntării sistemului bancar românesc de după 1990 cu falimentul unor societăți bancare[14], stabilitatea sistemului bancar este un concept ce necesită revizuire. În plus, percepția generală asupra stabilității băncilor nu poate fi extrasă din contextul economic actual – încetinirea creșterii

[13] Banca Națională a României, *Raport asupra stabilității financiare 2008*, p. 11.

[14] Bancorex, Banca Dacia Felix, Banca Comercială Albina, Bankcoop, Banca Internațională a Religiilor, Banca Română de Scont, Banca Turco-Română, Banca Columna, Nova Bank.

economice, tensiuni pe pieţele financiare internaţionale, deteriorarea încrederii operatorilor din economie, creşterea aversiunii la risc a investitorilor, scăderea lichidităţii bancare etc. Sectorului bancar nu i se poate nega rolul de componentă de bază a pieţei financiare româneşti, dar nici caracteristica expunerii accentuate la risc.

Rolul vital pe care instituţiile de credit (în special băncile) îl joacă în economie este unanim recunoscut, stabilitatea şi forţa sistemului bancar fiind considerate aspecte de interes public. Este, de altfel, motivul pentru care societăţile bancare sunt considerate ***entităţi de interes public***[15], alături de alte organizaţii cum ar fi: restul instituţiilor de credit, societăţile de asigurare, asigurare-reasigurare şi de reasigurare; entităţile reglementate şi supravegheate de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare; societăţile comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacţionare pe o piaţă reglementată; companiile şi societăţile naţionale; persoanele juridice care aparţin unui grup de societăţi şi intră în perimetrul de consolidare de către o societate-mamă care aplică Standardele Internaţionale de Raportare Financiară.

Îndeplinirea în condiţii de siguranţă şi eficienţă a funcţiilor băncilor – de finanţare a afacerilor şi de păstrare a economiilor clienţilor – are la bază încrederea publicului în societăţile bancare. Premisa funcţionării băncilor în economia naţională se fundamentează pe procesele de supraveghere prudenţială a acestora de către autorităţi naţionale – spre exemplu, în cazul ţării noastre, Banca Naţională a României.

Spre deosebire de mediul nebancar, unde nu se poate delimita o singură clasă omogenă de entităţi, societăţile bancare sunt caracterizate de activităţi de bază comune, cum sunt atragere de depozite, creditare, decontare şi trezorerie. Aceasta facilitează caracterizarea generală a tuturor societăţilor bancare, inclusiv din perspectiva riscurilor bancare, fără a fi necesare delimitări între diferite categorii de societăţi bancare.

Caracteristicile care individualizează băncile faţă de majoritatea entităţilor economice pot fi sintetizate, cu referiri la „predispoziţia" băncilor spre risc, astfel:

– băncile atrag o parte însemnată a disponibilităţilor de la public, ceea ce le face vulnerabile, în condiţii de scădere a încrederii clienţilor în solvabilitatea şi stabilitatea sistemului bancar, comportament inerent pe fondul volatilităţii şi complexităţii mediului în care băncile îşi desfăşoară activitatea;

---

[15] Potrivit art. 3 din OMFP nr. 907/2005 – *privind aprobarea categoriilor de persoane juridice care aplică reglementări contabile conforme cu Standardele Internaţionale de Raportare Financiară, respectiv reglementări contabile conforme cu directivele europene,* publicat în Monitorul Oficial al României nr. 597/2005.

- băncile operează prin unități teritoriale dispersate geografic, ceea ce implică descentralizarea autorității și a proceselor de control, cu accent pe necesitatea menținerii uniformității la nivelul întregii bănci;
- băncile manevrează valori semnificative în numerar sau alte tipuri de valori (metale și pietre prețioase, cecuri de călătorie, instrumente negociabile etc.), a căror securitate face băncile vulnerabile la fraude și furturi interne sau externe;
- băncile se angajează într-un volum și o varietate mare de tranzacții care trebuie procesate în timp foarte scurt și care se bazează pe medii informatice, ceea ce induce provocări specifice legate de securitatea sistemelor IT;
- băncile acționează în medii puternic reglementate, ceea ce face dificilă aplicarea unui sistem propriu de guvernanță și conduce la necesitatea dezvoltării de proceduri de armonizare a intereselor băncilor cu cele ale autorităților de supraveghere (interese adesea divergente);
- băncile sunt instituții susceptibile de a fi folosite în vederea desfășurării unor activități care au ca scop spălarea banilor sau finanțarea actelor de terorism.

7.3. Tipologia riscurilor și semnificațiile acestora în activitatea bancară

Abordarea riscurilor bancare este îndreptățită să urmeze întrebări de genul: „Care sunt evenimentele generatoare de risc bancar?", „Pot fi riscurile bancare gestionate?", „Cum afectează riscurile bancare eficiența și stabilitatea sistemului bancar?" Literatura de specialitate în domeniu oferă o impresionantă diversitate de opinii, iar ultimii ani reliefează acut această diversitate de abordări, al căror numitor comun, dincolo de teme și concepte specifice de risc, este conștientizarea pericolelor pe care manifestarea riscurilor bancare le induce la nivelul sistemelor bancare. Însă, nu putem să nu recunoaștem că, pe lângă realitățile lumii bancare, normele internaționale și legislația bancară specifică statelor naționale sunt reperele care oferă un instrument fundamental de analiză a riscurilor bancare, pentru generații de analiști ai riscurilor bancare. Reglementările bancare oferă cercetătorilor un punct de dezbateri, pe care se bazează dezvoltarea cunoașterii în domeniul riscurilor bancare, în contextul relației dintre practica bancară și reflecțiile cercetătorilor.

Aceste două teme de studiere a riscurilor bancare – din perspectiva reglementărilor naționale, respectiv internaționale și din perspectiva literaturii de specialitate – vor fi tratate distinct. După o introducere în cadrul general al reglementării riscurilor bancare pe plan internațional și național, va fi subliniată

importanța Acordului de capital Basel II (și a Directivei Europene de Adecvare a Capitalului) în gestiunea riscurilor bancare. Și apoi, surprinderea teoriilor, tezelor și școlilor de gândire în domeniul riscurilor bancare are menirea de a ilustra amestecul ambivalent al cercetărilor științifice și al realității bancare contemporane. Necesitatea confidențialității informațiilor vehiculate în mediul bancar conduce la rigori legale privind evidența, întocmirea, păstrarea, procesarea, multiplicarea, manipularea, transportul, transmiterea și distrugerea informațiilor. Aceste obligații de nedivulgare a informațiilor bancare se răsfrâng în mod negativ asupra muncii de documentare a celor care studiază problematica riscurilor bancare.

7.3.1. Preocupări internaționale și naționale în domeniul reglementării riscurilor bancare

Începând cu anii '80, pe plan internațional, remarcăm preocupări în domeniul stabilirii cadrului general al administrării riscurilor bancare. Rolul central în cadrul acestui demers îi revine Comitetului de Supraveghere Bancară de la Basel, căruia nu i se poate nega rolul primordial în stabilirea referențialului de supraveghere bancară internațională. ***Comitetul Basel de Supraveghere Bancară*** (*Basel Committee on Banking Supervision*[16]) sau Comitetul de la Basel, cum este numit în țara noastră, oferă un forum pentru cooperarea privind problemele de supraveghere bancară, devenind, în ultimii ani, o entitate de referință în stabilirea standardelor supravegherii bancare, inclusiv a structurilor de reglare a capitalului instituțiilor de credit și a firmelor de investiții.

Comitetul de la Basel nu are nicio autoritate supranațională formală de supraveghere, și concluziile sale nu au, și nici nu s-a intenționat să aibă vreodată, putere legală. Mai degrabă formulează standarde cuprinzătoare de supraveghere și linii de ghidare și recomandă declarații de bună practică, în speranța că autoritățile individuale vor lua decizii în vederea implementării lor, prin măsurile – obligatorii sau nu – cele mai potrivite pentru sistemele lor naționale.

Un obiectiv important al Comitetului a fost acoperirea golurilor în supravegherea internațională prin prisma a două principii: nicio entitate bancară nu va scăpa supravegherii și supravegherea trebuie să fie adecvată. Pentru a realiza aceasta, Comitetul a emis o serie de documente începând cu anul 1975. În ultimii câțiva ani, Comitetul a promovat mai agresiv standardele de supraveghere în întreaga lume. În strânsă colaborare cu multe autorități de

[16] http://www.bis.org/bcbs/index.htm

supraveghere, altele decât cele ale grupului celor 10-G10, Comitetul a elaborat în 1997 un set de *„Principii de bază pentru supravegherea bancară efectivă"*, care oferă un tipar detaliat pentru un sistem de supraveghere eficient. Aceste principii au fost revizuite şi emise într-o nouă versiune în anul 2006 şi sunt considerate repere de bază în activitatea de management a riscurilor la nivelul sistemelor bancare naţionale, fiind descrise opt categorii de riscuri cu care băncile se pot confrunta: riscul de credit, riscul de ţară şi de transfer, riscul de piaţă, riscul ratei dobânzii, riscul de lichiditate, riscul operaţional, riscul legal şi riscul reputaţional.

În anul 1988, Comitetul de la Basel a decis să introducă un sistem de măsurare a capitalului, cunoscut sub denumirea de ***Acordul Basel privind Capitalul – Basel I.*** Acordul impunea un standard de capital minim pentru bănci, potrivit căruia, capitalul de bază al unei bănci trebuia menţinut la un nivel de cel puţin 8% din expunerea băncilor. Reglementarea, cunoscută sub denumirea de Norma lui Cooke, stabilea un raport minimal de 8%, calculat ca raport între fondurile proprii şi activele ponderate în funcţie de risc, în condiţiile în care diferitelor categorii de active li se atribuiau ponderi de risc cuprinse între 0 şi 100%. Acest acord a fost progresiv introdus în numeroase ţări în care îşi desfăşurau activitatea bănci internaţionale active. Din anul 1999, Comitetul s-a preocupat de revizuirea structurii iniţiale de adecvare a capitalului, iar textul Acordului Basel din 1988 s-a constituit în bază pentru continuarea proceselor naţionale de elaborare a regulilor bancare şi de pregătire a noului acord.

Noul acord este rezultatul interacţiunii intense cu băncile, grupurile industriale şi autorităţile de supraveghere naţionale membre şi care nu sunt membre ale Comitetului de la Basel. Acordul Basel II, cum este numit Cadrul revizuit de Convergenţă Internaţională a Măsurării Capitalului şi a Standardelor de Capital specifice instituţiilor bancare (*International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – a Revised Framework*), a fost definitivat de către Comitetul de la Basel şi semnat în noiembrie 2005, iar în iulie 2006, Comitetul a emis o versiune detaliată a structurii Basel II[17].

Acordul de capital Basel II descrie modalităţi detaliate şi standarde minime pentru adecvarea capitalului instituţiilor de credit şi firmelor de investiţii. Scopul acordului este îmbunătăţirea regulilor existente, prin alinierea cerinţelor de reglare a capitalului la riscurile inerente cu care băncile se confruntă. În plus, structura Basel II intenţionează să promoveze o abordare

[17] Versiunea aprobată a Acordului este disponibilă la adresa http://www.bis.org/publ/bcbs128.htm.

mai avansată a supravegherii capitalului, care încurajează băncile să identifice riscurile cu care s-ar putea confrunta, azi sau în viitor, şi să dezvolte sau să-şi îmbunătăţească abilitatea de a administra acele riscuri.

Prevederile Acordului de Capital Basel II sunt grupate într-o structură de trei piloni, care se referă la:

1) ***Pilonul 1*** – *Cerinţe minime de capital*, fiind stabilite reguli flexibile şi avansate de determinare a cerinţelor minime de capital pentru riscul de credit (abordarea standardizată, abordarea bazată pe modele interne – Internal Rating Based Approach IRB, cu variantele de bază şi avansată), riscul de piaţă şi riscul operaţional (abordarea indicator de bază, abordarea standardizată şi abordarea evaluărilor avansate);

2) ***Pilonul 2*** – *Supravegherea adecvării capitalului*, prin stabilirea unor principii de bază pentru activitatea de supraveghere bancară şi a rolului autorităţii naţionale de supraveghere bancară în evaluarea procedurilor interne bancare privind adecvarea capitalului la profilul de risc, precum şi fixarea unor mecanisme de intervenţie a autorităţilor de supraveghere bancară;

3) ***Pilonul 3*** – *Disciplina de piaţă*, ca instrument necesar în supravegherea prudenţială, concretizat în necesitatea informării autorităţilor naţionale de supraveghere bancară şi a publicului despre structura acţionariatului, expunerile la risc şi adecvarea capitalului la profilul de risc.

Acordul Basel II, în sine, nu are caracter imperativ pentru niciun stat naţional, fiind doar un *cadru orientativ pentru adoptarea legislaţiilor naţionale specifice*. În ceea ce priveşte ţările Uniunii Europene, prevederile Acordului Basel II au stat la baza configurării Directivei Europene cunoscută sub numele de Capital Adequacy Directive CAD or Capital Requirements Directive CRD (***Directiva de Adecvare a Capitalului***) şi care reprezintă de fapt combinaţia a două Directive: Directiva 2006/48/EC privind *înfiinţarea şi derularea activităţii instituţiilor de credit* (revizuită)[18] şi Directiva 2006/49/EC privind *adecvarea capitalului societăţilor de investiţii şi instituţiilor de credit* (revizuită)[19].

La fel ca şi în cazul altor directive europene, şi în cazul Directivei de Adecvare a Capitalului CRD, *Comisia Europeană a configurat un grup specific de lucru numit Grup de Transpunere a Directivei CRD*[20] – CRDTG, care funcţionează în cadrul Comitetului Autorităţilor de Supraveghere Bancară Europeană – Comittee of European Banking Supervisors CEBS[21]. Acesta este un comitet al reprezentanţilor la nivel înalt al autorităţilor naţionale de

[18] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_177/l_17720060630en00010200.pdf
[19] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_177/l_17720060630en02010255.pdf
[20] http://www.c-ebs.org/Publications/Q-As/CRD-Transposition-Group.aspx
[21] http://www.c-ebs.org/

supraveghere bancară şi al băncilor centrale din ţările Uniunii Europene, inclusiv Banca Centrală Europeană (27 de ţări şi 46 de organizaţii membre, observatori din ţări europene care nu sunt membre ale Uniunii Europene). Comitetul oferă consultanţă Comisiei Europene, în ceea ce priveşte problemele de politică bancară şi promovează cooperarea şi convergenţa practicilor de supraveghere bancară în cadrul Uniunii Europene. De asemenea, Comitetul CEBS va monitoriza şi verifica implementarea comună şi consistenta aplicare a legislaţiei comunitare în ţările Uniunii Europene.

Obiectivul Grupului de Transpunere a Directivei CRDTG este facilitarea corectei şi coerentei transpunere a Directivei de Adecvare a Capitalului, în legislaţia statelor membre ale Uniunii Europene. Statele membre ale Uniunii Europene au fost nevoite să transpună în legislaţiile naţionale prevederile Directivei Europene de Adecvare a Capitalului, pentru a face posibilă aplicarea sa de la începutul anului 2007. În prima fază, pe parcursul anului 2007, *instituţiile de credit au avut posibilitatea de a alege între prevederile primului Acord Basel I şi abordările primare ori medii ale noului Acord Basel II. Abordările sofisticate ale noului acord (abordarea avansată bazată pe modele interne de rating pentru riscul de credit şi abordarea măsurătorilor avansate pentru riscul operaţional) s-au aplicat începând cu anul 2008.*

Pe plan naţional însă, o primă clasificare relevantă a riscurilor bancare se regăseşte în reglementările bancare în Norma Băncii Naţionale a României nr. 17/2003 privind organizarea şi controlul intern al activităţii instituţiilor de credit şi administrarea riscurilor semnificative, precum şi organizarea şi desfăşurarea activităţii de audit intern a instituţiilor de credit[22]. În reglementarea enunţată, riscurile semnificative sunt considerate riscuri cu impact însemnat asupra situaţiei patrimoniale şi/sau reputaţionale a băncilor.

Anterior intrării României în Uniunea Europeană, la finalul anului 2006, România a beneficiat de modificări substanţiale ale reglementărilor bancare primare, prin Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 99/2006 privind instituţiile de credit şi adecvarea capitalului[23].

Privită retrospectiv, legislaţia bancară din perioada de după 1990 poate fi considerată în prezent un reper important al gestiunii riscurilor bancare în societăţile bancare. Reglementările bancare nu au oferit doar definiri ale riscurilor la care sunt expuse societăţile bancare, ci şi cadrul tehnic necesar cuantificării riscurilor bancare. În contextul integrării României în Uniunea

[22] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 47/2004.

[23] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1027/2006 şi aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 227/2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 480/2007.

Europeană, legislația bancară adoptată de Banca Națională a României, începând cu sfârșitul anului 2006, se concentrează pe prezentarea criteriilor tehnice referitoare la organizarea și tratamentul riscurilor. Studiate comparativ, din perspectiva gestiunii riscurilor bancare, cele două reglementări dau posibilitatea identificării importanței crescânde pe care o acordă autoritatea de supraveghere bancară problematicii riscurilor bancare. O astfel de abordare a riscurilor bancare în legislația bancară are importante consecințe în plan practic. Ea deschide băncilor oportunități în alegerea metodologiei adecvate de cuantificare a riscului la care se expune o societate bancară.

Tabelul 7.1

Sinteza reglementărilor legale actuale în domeniul gestiunii riscurilor bancare

Studiu comparativ sinoptic al abordării riscurilor bancare în legislația bancară primară	
Potrivit Normei Băncii Naționale a României nr. 17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit	*Potrivit Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului*
Sunt definite ***riscurile semnificative bancare***, ca riscuri cu impact însemnat asupra situației patrimoniale și/sau reputaționale a instituțiilor de credit. Este definită ***administrarea riscurilor semnificative***, ca proces focalizat pe analiza profilului de risc, în vederea maximizării raportului dintre risc și profit în diferite domenii de activitate ale unei instituții de credit. ***art. 3***	Se stabilește obligativitatea fiecărei instituții de credit de a dispune de un ***cadru formal de administrare a activității*** riguros conceput, care să includă o structură organizatorică clară cu linii de responsabilitate bine definite, transparente și coerente, de procese eficiente de identificare, administrare, monitorizare și raportare a *riscurilor* la care este sau ar putea fi expusă și de mecanisme adecvate de control intern, care să includă proceduri administrative și contabile riguroase. ***art. 24***
Consiliul de administrație al instituțiilor de credit trebuie să stabilească ***niveluri acceptabile pentru riscurile semnificative*** și să asigure luarea măsurilor necesare de către conducători pentru identificarea, evaluarea, monitorizarea și controlul riscurilor respective. ***art. 5*** Conducătorii instituțiilor de credit trebuie să coordoneze procesul de elaborare a procedurilor de identificare, evaluare, monitorizare și control pentru riscurile semnificative și să ia măsurile necesare pentru	Cadrul de administrare al unei instituții de credit, procesele de identificare, administrare, monitorizare și raportare a riscurilor și mecanismele de control intern ale acesteia se stabilesc prin ***actele constitutive și reglementările sale interne***, în conformitate cu legislația aplicabilă societăților comerciale și cu respectarea dispozițiilor OUG 99/2006. ***art. 104***

Studiu comparativ sinoptic al abordării riscurilor bancare în legislația bancară primară	
identificarea, evaluarea, monitorizarea și controlul acestor riscuri. *art. 6*	
Secțiunea a II-a stabilește ***cadrul general al identificării și evaluării riscurilor semnificative.*** Capitolul III stabilește ***elementele administrării riscurilor semnificative: riscul de credit, riscul de piață, riscul de lichiditate, riscul operațional și riscul reputațional.***	Sunt prezentate metodele permise în cuantificarea riscurilor semnificative bancare.
Riscul de credit reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ca urmare a neîndeplinirii de către contrapartidă a obligațiilor contractuale. *art. 3* ***Riscul de țară*** reprezintă riscul asociat riscului de credit, care este determinat de condițiile economice, sociale și politice ale țării de origine a împrumutatului. ***Riscul de transfer*** reprezintă o componentă a riscului de țară, care apare atunci când obligația împrumutatului nu este exprimată în moneda locală a acestuia. *art. 3*	La calculul cerințelor de capital pentru acoperirea riscului de credit, instituțiile de credit pot utiliza, pentru determinarea valorii ponderate la risc a expunerilor, ***abordarea standard*** sau, cu aprobarea Băncii Naționale a României, ***abordarea bazată pe modele interne de rating.*** *art. 127*
Riscul de piață reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, care apare din fluctuațiile pe piață ale prețurilor, ratei dobânzii și cursului valutar. ***Riscul de preț*** este o componentă a riscului de piață, care apare din fluctuațiile pe piață ale prețurilor valorilor mobiliare, mărfurilor și instrumentelor financiare derivate. ***Riscul valutar*** reprezintă o componentă a riscului de piață, care apare din fluctuațiile pe piață ale cursului valutar. ***Riscul ratei dobânzii*** reprezintă o componentă a riscului de piață, care apare din fluctuațiile pe piață ale ratei dobânzii. *art. 3*	Banca Națională a României poate permite unei instituții de credit să-și calculeze cerințele de capital pentru ***riscul de poziție, riscul valutar și/sau riscul de marfă*** utilizând propriile ***modele interne sau o combinație*** a acestora cu metodele stabilite prin reglementări bancare de aplicare a OUG 99/2006. *art. 136*
Riscul de lichiditate reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ce rezultă din imposibilitatea instituțiilor de credit de a onora în orice moment obligațiile de plată pe termen scurt, fără ca aceasta să implice costuri sau pierderi ce nu pot fi suportate de instituțiile de credit. *art. 3*	Prevederi în domeniul riscului de lichiditate sunt conținute de cerințele prudențiale. *art. 150*

Studiu comparativ sinoptic al abordării riscurilor bancare în legislația bancară primară	
Riscul operațional reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, care este determinat de factori interni (derularea neadecvată a unor activități interne, existența unui personal sau unor sisteme necorespunzătoare etc.) sau de factori externi (condiții economice, schimbări în mediul bancar, progrese tehnologice etc.). ***Riscul juridic*** este o componentă a riscului operațional, apărut ca urmare a neaplicării sau a aplicării defectuoase a dispozițiilor legale ori contractuale, care afectează negativ operațiunile sau situația instituțiilor de credit. ***art. 3*** ***Riscul reputațional*** reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ca urmare a lipsei de încredere a publicului în integritatea instituțiilor de credit. ***art. 3***	În vederea determinării cerinței de capital pentru acoperirea riscului operațional, instituțiile de credit pot utiliza ***abordarea de bază*** sau, cu aprobarea Băncii Naționale a României, ***abordarea standard, abordarea standard alternativă sau abordarea avansată de evaluare.*** ***art. 138***
Nu există mențiuni privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit la riscuri.	Secțiunea a 8-a reglementează ***procesul intern de evaluare a adecvării capitalului unei instituții de credit la riscuri.*** Fiecare instituție de credit trebuie să dispună de strategii și procese interne formalizate, solide, eficiente și complete de evaluare și menținere în permanență a ***nivelului, structurii și distribuției capitalului***, care, din perspectiva instituției de credit, sunt considerate adecvate pentru acoperirea tuturor riscurilor la care aceasta este sau poate fi expusă, într-un mod corespunzător naturii și nivelului acestor riscuri. În acest sens, instituția de credit trebuie să aibă în vedere, pe lângă riscurile semnificative – riscul de credit, inclusiv riscul de credit al contrapartidei, riscul de diminuare a valorii creanței, riscul de poziție, riscul de decontare/livrare, riscul valutar, riscul de marfă și riscul operațional, orice alte riscuri aferente activității desfășurate, precum și cele datorate unor factori externi acesteia. ***art. 148*** Fiecare instituție de credit este ***responsabilă*** pentru procesul intern de evaluare a adecvării capitalului la profilul său de risc. ***art. 149*** Banca Națională a României poate stabili prin

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Studiu comparativ sinoptic al abordării riscurilor bancare în legislația bancară primară	
	reglementări şi alte cerințe de natură prudențială, precum şi nivelul de aplicare al acestora la instituțiile de credit. Aceste cerințe pot viza, fără a fi limitative, următoarele: a) riscul de lichiditate; b) operațiunile instituției de credit cu persoanele aflate în relații speciale cu aceasta; c) externalizarea activităților instituției de credit; d) calitatea activelor şi provizioane; e) modificările operate la nivelul instituției de credit față de condițiile care au stat la baza autorizării acesteia. ***art. 150***
Obligativitatea instituțiilor de credit de a dispune de un COMITET DE ADMINISTRARE A RISCURILOR*.	Nu sunt reluate prevederile obligativității funcționării Comitetelor de administrare a riscurilor.
Nu există mențiuni privind implicarea Băncii Naționale a României în domeniul monitorizării cerințelor de capital ale instituțiilor de credit.	Sunt stabilite prerogative ale Băncii Naționale a României în domeniul monitorizării cerințelor de capital ale instituțiilor de credit. Banca Națională a României urmăreşte să prevină reducerea nivelului capitalului unei instituții de credit, persoană juridică română, sub nivelul minim necesar pentru acoperirea riscurilor specifice activității desfăşurate de aceasta şi solicită adoptarea de către instituția de credit a unor măsuri urgente de remediere, dacă acest nivel nu este menținut sau restabilit. ***art. 227***

**Comitetul de administrare a riscurilor* este un comitet permanent al instituțiilor de credit, constituit prin decizie a Consiliului de administrație, care funcționează în baza regulamentelor interne ale fiecărei instituții de credit (regulament aprobat la nivelul Consiliului de administrație şi revizuit periodic, care să indice componența, autoritatea şi responsabilitățile acestuia şi modul de raportare către Consiliul de administrație). Comitetul de administrare a riscurilor îşi poate desfăşura lucrările în subcomitete, în funcție de mărimea şi complexitatea instituțiilor de credit.

Comitetul de administrare a riscurilor este format din conducători ai instituției de credit şi ai compartimentelor a căror activitate este afectată de riscurile semnificative. Principalele ***atribuții*** ale Comitetului de administrare a riscurilor sunt:

a) să asigure informarea Consiliului de administrație asupra problemelor şi evoluțiilor semnificative care ar putea influența profilul de risc al instituției de credit;

b) să dezvolte politici şi proceduri adecvate pentru identificarea, evaluarea, monitorizarea şi controlul riscurilor semnificative;

c) să aprobe metodologii şi modele adecvate pentru evaluarea riscurilor şi limitarea expunerilor;

d) să stabilească limite corespunzătoare privind expunerea la riscuri, inclusiv pentru condiţii de criză, în conformitate cu mărimea, complexitatea şi situaţia financiară a instituţiei de credit, precum şi proceduri necesare pentru aprobarea excepţiilor de la respectivele limite;

e) să aprobe angajarea instituţiilor de credit în noi activităţi, pe baza analizei riscurilor semnificative aferente acestora;

f) să analizeze măsura în care planurile alternative de care dispune banca corespund situaţiilor neprevăzute cu care aceasta s-ar putea confrunta;

g) să prezinte Consiliului de administraţie informări suficient de detaliate şi oportune, care să permită acestuia să cunoască şi să evalueze performanţa conducerii în monitorizarea şi controlul riscurilor semnificative, potrivit politicilor aprobate, precum şi performanţa de ansamblu a instituţiei de credit;

h) să informeze regulat Consiliul de administraţie asupra situaţiei expunerilor instituţiei de credit la riscuri şi imediat, în cazul în care intervin schimbări semnificative în expunerea curentă sau viitoare a instituţiei de credit la riscurile respective;

i) să stabilească sisteme de raportare corespunzătoare a aspectelor legate de riscuri;

j) să stabilească competenţele şi responsabilităţile pentru administrarea şi controlul expunerilor la riscuri.

7.3.2. Teorii, teze şi şcoli de gândire în domeniul riscurilor bancare

7.3.2.1. Abordări naţionale

Problematica riscurilor bancare a suscitat nu doar interesul lumii bancare, direct interesată de eficienţa şi stabilitatea sistemului bancar, ci şi ***interesul mediului academic***, care ne oferă multiple teorii bine conturate ale riscurilor bancare. În acest fel, riscurile bancare s-au transformat din realitate a mediului bancar, în subiect al ştiinţei economice contemporane, pe fondul influenţei reciproce dintre mediul universitar şi cel bancar.

Acesta este contextul în care pe plan naţional, după anii '90, au fost dezvoltate cercetări ale riscurilor bancare. Studiile extrag o concluzie unanim acceptată de comunitatea ştiinţifică – orice activitate bancară comportă şi un risc;

de aceea, riscul există permanent, el însoţeşte ca o umbră toate afacerile băncii şi se produce sau nu, în funcţie de condiţiile care i se creează[24] (Niţu I., 2000).

Teoretizări inductive regăsim şi în abordarea caracterului complex al riscurilor bancare – în domeniul bancar riscul trebuie privit ca un conglomerat complex de riscuri, adesea interdependente, având cauze comune, producerea unui tip de risc generând un lanţ de alte riscuri[25] (Manolescu G., Sîrbea Diaconescu A., 2001). Riscul bancar trebuie privit ca un complex de evenimente cu consecinţe adverse pentru bancă, de cele mai multe ori interdependente, prin faptul că pot avea cauze comune sau prin faptul că producerea unuia poate genera în lanţ şi alte evenimente adverse. O definiţie simplificată a noţiunii de risc bancar se referă la valoarea actuală a tuturor pierderilor sau cheltuielilor suplimentare pe care le suportă sau pe care le-ar putea suporta o instituţie bancară[26] (Borlea S., 2008). Denumirea generică de risc bancar ascunde un conglomerat tipologic, care comportă o abordare complexă la nivelul fiecărei categorii de risc în parte, fără a se neglija latura interconexiunilor şi determinărilor reciproce inerente şi care, ignorate şi gestionate deficitar, tind să se amplifice[27] (Treapăt L.M., 2008).

Cum era de aşteptat, nu regăsim idei convergente ale celor ce au studiat tipologia riscurilor bancare. Enunţarea unei clasificări unanim acceptate şi exhaustive a riscurilor bancare nu este posibilă (datorită caracterului complex al riscurilor bancare) şi nu ar fi nici benefică (pretenţia unei clasificări universal valabilă a riscurilor bancare ar fi de natură să reducă oportunităţile de cercetare a riscurilor bancare).

Prunea P.[28] inventariază *sensurile riscului în activitatea bancară – riscul de credit, riscul ratei dobânzii, riscul de lichiditate şi riscul de insolvabilitate* – şi prezintă propria sa viziune asupra acestor riscuri. Autorul consideră *riscul de credit* ca fiind cel mai important risc pentru o bancă, pentru că producerea lui facilitează apariţia şi a celorlalte riscuri specifice mediului bancar. Inedită este dezvoltarea ideii că „împrumutul bancar este rezultatul unei relaţii caracterizate prin informarea asimetrică a părţilor contractante, deoarece niciuna dintre părţi nu cunoaşte atât de bine caracteristicile comportamentale şi coordonatele activităţilor celeilalte părţi, încât să poată

[24] I. Niţu, *Managementul riscului bancar,* Editura Expert, Bucureşti, 2000, p. 55.
[25] G. Manolescu, Sîrbea Diaconescu A., *Management bancar,* Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti, 2001, p. 123.
[26] S. Borlea, *Natura riscului bancar*, Revista Finanţe, Bănci, Asigurări, nr. 6, 2008, pp. 59-60.
[27] L.M. Treapăt, *Managementul riscurilor bancare*, Revista Finanţe, Bănci, Asigurări, nr. 9, 2008, pp. 53-55.
[28] P. Prunea, *Riscul în activitatea economică: ipostaze, factori, modalităţi de reducere*, Editura Economică, Bucureşti, 2003, pp. 177-199.

susține că a luat cea mai bună decizie" (Prunea P., 2003). Regăsim această abordare a expunerii băncilor la riscul de neplată și în lucrările altor autori, spre exemplu Gaftoniuc S.[29] (Gaftoniuc S., 1997). Prunea P. subliniază tendința băncilor de a subevalua riscul de credit, în speranța că volumul mare al creditelor acordate permite o provizionare liniștitoare a plasamentelor devenite neperformante și obținerea unei profitabilități mulțumitoare. Autorul dezvoltă etapele analizei riscului de credit: înaintea acordării creditului (prin compunerea scorurilor pe care solicitantul le obține în urma evaluării categoriei de risc în care se încadrează și a comportamentului său de plată) și după ce banca a avizat favorabil cererea de împrumut. *Riscul ratei dobânzii* este analizat din perspectiva volatilității dobânzii, caracteristică imprimată de numeroși factori exteriori băncii și chiar țării. Sunt dezvoltate aspectele relevante ale manifestării riscului ratei dobânzii – decizia de a acorda credite, decalajul dintre scadențele activelor și pasivelor unei bănci – și ale procesului de protecție împotriva riscului de dobândă. Perspectiva din care este studiat *riscul de lichiditate* este aceea a surselor de ordin comportamental și managerial ale acestui tip de risc. Sunt prezentate modalitățile prin care se pot îmbunătăți indicatorii de lichiditate – optimizarea structurii activelor și pasivelor băncii. *Riscul de insolvabilitate* este studiat în contextul situației băncilor de a înregistra pierderi atât de mari, încât să pericliteze interesele creditorilor. Referirile la indicatorul de solvabilitate, conform Acordului Basel I, sunt de natură să sublinieze importanța stabilirii unui prag minim și a unei proceduri unitare de determinare a solvabilității unei bănci, autorul subliniind că valențele preventive ale indicatorului Cooke nu trebuie absolutizate.

H. van Greuning și Brajovic Bratanovic S. încadrează *riscurile bancare în patru categorii: financiare* (pure – riscul de lichiditate, de credit, de solvabilitate și speculative – riscul ratei dobânzii, valutar, al prețului sau poziției de piață), *operaționale, ale afacerii și ale apariției de evenimente*[30] (H. van Greuning, Brajovic Bratanovic S., 2003).

Importante cercetări ale metodelor și tehnicilor specifice societăților bancare subliniază *importanța riscului sistemic*, cu accent pe combinația fatală de riscuri: riscul de solvabilitate al clientului băncii, riscul de lichiditate, riscul ratei dobânzilor, riscul de curs valutar, riscul de piață bancară, riscul juridic și de reprezentare, riscul de mediu, riscul de siguranță și de calificare a personalului bancar și riscul operațional și de comunicare[31] (Trenca I., 2002).

---

[29] S. Gaftoniuc, *Finanțele internaționale*, Editura Economică, București, 1997, p. 401.

[30] H. van Greuning, S. Brajovic Bratanovic, *Analiza și managementul riscului bancar*, Editura Irecson, București, 2003, p. 12.

[31] I. Trenca, *Metode și tehnici bancare – principii, reglementări, experiențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2002, pp. 21-22.

Autorul prezintă importanța unei abordări structurate a gestiunii riscului, utilă de prezentat de către fiecare bancă într-un *tablou al riscurilor*. Acesta ar putea fi conceput cu prezentarea factorilor care pot conduce la pierderi, cu măsurile privind exercitarea controlului de natură preventivă prin intermediul căruia se evită sau se limitează riscul. Un al doilea element al tabloului ar trebui să fie prezentarea acțiunilor ce trebuie întreprinse (controlul cu rol de detecție, concepția documentelor contractuale, rezolvarea litigiilor, tranzacțiile de protejare de tip back-to-back, asigurări și reasigurări), iar pe de altă parte o descriere a consecințelor unei pierderi cristalizate de valori, estimarea costurilor de înlocuire a infrastructurii, a personalului, costurile de instruire, obligațiile de natură contractuală și penală generate de producerea riscului, dimensiunea pierderii clienților. O astfel de descriere a tipurilor de risc, a potențialelor pierderi ce pot afecta banca, dar și a modalităților concrete de exercitare a controlului privind astfel de situații probabile, poate deveni un util instrument, ce oferă șansa unei cooperări eficiente între compartimente și a unei angajări mai ferme a personalului bancar în gestionarea riscului.

Descrierea pe care Oprițescu M. (Oprițescu M. coord., 2006) o face tipologiei riscurilor bancare poate fi considerată un punct de reper al cercetărilor recente în domeniu[32]. Autorii disting între *riscurile generale și riscurile specifice băncii*. În categoria riscurilor generale sunt incluse: riscurile comerciale (riscul client-produs, riscul de piață, riscul de imagine comercială), riscurile aferente bunurilor și persoanelor (riscul accidentelor, riscul de delict), riscuri operaționale și tehnice (riscul asupra tratamentului operațiunilor, riscul asupra sistemului legat de telecomunicații), riscuri de gestiune internă (riscul reglementărilor, riscul deontologic, riscul strategic, riscul de insuficiență funcțională, riscul asupra gestiunii personalului, riscul de dependență tehnologică, riscul de comunicații). Următoarele categorii sunt considerate riscuri specifice băncilor: riscurile financiare (riscul de rată a dobânzii, riscul de lichiditate, riscul asupra titlurilor cu venit variabil), riscuri de semnătură sau de contrapartidă (riscul clientelei, riscul interbancar, riscul de țară). Autorii realizează și o *descriere multidimensională a categoriilor de riscuri bancare*, după criteriile: natura ambivalentă a instituției bancare (risc de organizare, risc de nefuncționare sau de pană, riscul mediului ambiant al băncii ca unitate economică, risc de parteneriat), caracteristicile bancare (riscuri financiare – risc de credit, de faliment, al lichidității, al dobânzii, de piață; riscuri de prestare – risc operațional, tehnologic, al produsului nou, strategic sau de afaceri; riscuri

[32] M. Oprițescu, coordonator, J. Popescu, C. Spulbăr, Ghe. Birău, R. Nanu, A. Oprițescu, O. Gherghinescu, A. Iacobescu, *Managementul riscurilor și performanțelor bancare*, Editura Universitaria, Craiova, 2006, pp. 51-70.

ambientale – risc de fraudă, al resurselor umane, economic), natura expunerii la risc (riscuri pure, lucrative sau speculative), viteza de transfer asupra rezultatelor bancare (riscuri cu transfer rapid, lent), după relația bancă-client (riscul neîncrederii sau al nerecunoașterii dintre cei doi parteneri, succesoral, al plasamentelor în valori mobiliare, valutar), piața care determină apariția riscului (riscuri determinate de piața produsului, de piața capitalului), elementele afectate de producerea riscului (financiare, de lichidități, tranzacționale), reflectarea în bilanțul contabil (riscuri referitoare la pozițiile bilanțiere, în afara bilanțului).

Criteriile de clasificare a riscurilor bancare și indirect, tipurile de riscuri bancare identificate depind în mare măsură de percepția autorilor studiilor. Astfel, categoriile de risc bancar sunt considerate *în funcție de piața care determină apariția riscului* (riscuri determinate de piața produsului și riscuri determinate de piața de capital) și *în funcție de elementele afectate de producerea riscului* (riscuri financiare și de lichidități, riscuri tehnice și organizatorice)[33] (Mutu S., 2000).

Încadrându-se în tendințele generale de interpretare a riscurilor bancare, studii de specialitate[34] aduc în atenție caracterul general al riscurilor în cadrul societăților bancare, considerând că băncile sunt afectate și de riscuri generale aferente tuturor organizațiilor, indiferent de domeniul de activitate. Identifică *patru categorii de riscuri ce pot afecta activitatea bancară – riscul de piață, de creditare, operațional și reputațional.* Analizează mecanismul luării deciziilor la nivelul societăților bancare și studiază comportamentul a patru categorii de decidenți, în funcție de percepția asupra riscului:

1. *Decidentul care-și asumă riscul* este acel individ care va alege strategia ce va conduce în final la cel mai mare nivel al randamentului. Dacă costul protecției împotriva riscurilor este prea mare, decidentul chiar va evita să-și protejeze decizia aleasă.

2. *Pesimistul* este acel individ care va alege strategia ce va conduce la cel mai mare randament dintre cele mai slabe rezultate posibile. Chiar dacă rezultatul este negativ, pesimistul va alege acea strategie cu cea mai mare protecție dintre toate aceste rezultate slabe.

3. *Optimistul* este acel individ care va alege strategia care va conduce la cel mai mare randament dintre cele mai bune rezultate posibile, indiferent de costul riscului acestei strategii.

---

[33] S. Mutu, *Tehnici moderne de gestiune bancară,* Editura Altip, Alba Iulia, 2000, p. 232.
[34] xxx, *Conceptul de risc bancar,* Revista Finanțe, Bănci, Asigurări, nr. 7, 2008, pp. 59-61 și nr. 8, 2008, pp. 56-60.

4. *Protecționistul* este acel individ care va alege strategia care va oferi numai un risc acceptabil, indiferent de mărimea randamentului. Astfel, dintre toate strategiile posibile, care oferă riscurile acceptabile, protecționiștii o vor alege pe aceea cu cel mai ridicat randament.

Alți cercetători formulează clasificări ale riscurilor bancare, cu accent pe *activitatea de angajare a resurselor*, considerând că băncile se confruntă cu o serie de *factori de risc*, cum ar fi: riscul pierderii de capital sau al insolvabilității, riscul imobilizării sau lipsei de lichidități, riscul modificării dobânzilor pentru resursele imobilizate, riscul eroziunii capitalului prin inflație, riscul repatrierii capitalului în condițiile creditării externe (risc valutar, risc de țară). Luarea în considerare a acestor riscuri e foarte importantă pentru fiecare bancă în orice condiții, dar cu atât mai mult atunci când intervine procesul recreditării, ce impune o serie de garanții suplimentare și ce are relevanță la nivel național, riscul insolvabilității și al lipsei de lichiditate fiind considerate riscuri majore în procesul creditării[35] (Cocriș V., Chirleșan D., 2007). Mai puțin studiate sunt aspectele asigurării riscului de credit, abordate sub aspect juridic, prin prisma a două interese aparent divergente, întâlnite în același punct: interesul societății de asigurare-reasigurare de a-și promova un produs și de a câștiga un loc mai aparte pe piața specifică și obținerea de profituri și interesul băncilor comerciale de a crea cadrul juridic necesar satisfacerii pretențiilor proprii contra debitorilor care nu mai rambursează creditul și dobânzile datorate. Un subiect insuficient studiat și clarificat este măsura în care contractul de asigurare a riscului de credit reprezintă un „acoperiș" suficient și necesar pentru ca banca asigurată să se dezintereseze de politica prudențială cerută de normele legale aplicabile. Cei care au studiat fenomenul apreciază că băncile al căror risc de credit se asigură prin contracte de asigurare, au toate motivele să manifeste aceeași prudență la acordarea creditelor, ca și când riscul nerambursării nu ar fi asigurat[36] (Andronache V., 2006).

Numeroase delimitări conceptuale ale riscurilor se bazează pe *activitatea de creditare*, studiată din punctul de vedere al riscurilor potențiale, considerate a fi *riscul de contrapartidă, riscul pieței financiar-bancare, riscul de lichiditate, riscul comportamental și riscul operațional* (Bâce G., 2008). Autorul analizează conceptul de management al riscului, considerat, pe de o parte, ansamblul politicilor și procedurilor pe care instituțiile financiare le-au implementat pentru a gestiona, monitoriza și a controla expunerea lor față de

[35] V. Cocriș, D. Chirleșan, *Managementul bancar & analiza de risc în activitatea de creditare*, Editura Universității „Al. I. Cuza", Iași, 2007, p. 71.

[36] V. Andronache, *Banca și operațiunile comerciale – spețe și soluții practice în raporturile dintre bancă și client*, Editura Universitară, București, 2006, p. 95.

risc şi pe de altă parte, termen folosit şi atunci când instituţiile financiare se referă la componenta independentă din cadrul lor, responsabilă cu controlul şi monitorizarea riscului – deşi în practică astfel de structuri destul de rar gestionează în mod direct riscul[37] (Bâce G., 2008). De altfel, până nu demult, comunitatea financiar-bancară privea unilateral problema riscului, respectiv numai din punct de vedere al creditului. Mutaţiile din mediul concurenţial – inflaţia, volatilitatea cursurilor valutare, concurenţa pe piaţa depozitelor şi a creditelor – au produs modificări ale structurii costurilor bancare şi i-au determinat atât pe teoreticieni, cât şi pe practicieni, să recunoască existenţa unei multitudini de factori de risc (riscul lichidităţii, riscul de capital, riscul ratelor dobânzilor, riscul valutar, riscul tranzacţiei, riscul de afacere etc.)[38] (Ivan I., 2008).

Alte lucrări se orientează doar spre studiul unui anumit tip de risc bancar, spre exemplu, *riscul de lichiditate* (Dănilă N., Anghel L.C., Dănilă M.I., 2002)[39]. Autorii dezvoltă analiza lichidităţii pornind de la reglementările Băncii Naţionale a României în domeniul gestiunii riscului de lichiditate. Sunt analizaţi indicatorii de lichiditate pe exemplul unei bănci comerciale, fiind realizată monitorizarea activelor şi pasivelor bancare, din punct de vedere al maturităţii reziduale şi a influenţei elementelor extrabilanţiere asupra indicatorilor de lichiditate.

Un alt risc semnificativ bancar, *riscul operaţional* este recunoscut de specialişti ca o categorie aparte, prin complexitatea categoriilor specifice de manifestare şi care în acelaşi timp se impune prin amplitudinea efectelor, fiind dintotdeauna omniprezent în mediul de afaceri.

Cei care au studiat riscul operaţional consideră că standardele recomandate pentru abordarea corectă a acestui tip de risc trebuie să fie aplicate în cadrul instituţiilor financiare şi dezvoltate conform celor mai bune practici în domeniu, cu modelări adecvate (Tănăsescu P., Iacob M., 2007). Autorii reliefează importanţa tehnicilor de neutralizare a riscului, ca de pildă, asigurările şi externalizările – *outsourcing*[40]. Interdependenţele dintre evenimentele generatoare de risc operaţional şi fenomenele de prevenire a spălării banilor reprezintă un subiect original, abordat prin prisma necesităţii de completare a legislaţiei în domeniu şi găsirea unei soluţii tehnice de conectare a

---

[37] G. Bâce, *Managementul riscului de credit. Practici curente,* Revista Finanţe, Bănci, Asigurări, nr. 5, 2008, pp. 49-51.

[38] I. Ivan, *Rolul sistemului informaţional bancar în prevenirea riscurilor,* Revista Finanţe, Bănci, Asigurări, nr. 3, 2008, pp. 57-59.

[39] N. Dănilă, L.C. Anghel, M.I. Dănilă, *Managementul lichidităţii bancare,* Editura Economică, Bucureşti, 2002, pp. 127-151.

[40] P. Tănăsescu, M. Iacob, „Asigurarea riscului operaţional – concept nou pe piaţa românească", *Revista Finanţe, Bănci, Asigurări,* nr. 1/2007.

băncilor la Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, în vederea schimbării modului actual de raportare prin dischete și trecerea la raportarea online. De asemenea, sunt enunțate căi de reducere a riscului la nivelul băncilor, prin separarea riguroasă a responsabilităților în cadrul instituțiilor de credit, întărirea compartimentelor financiar-contabil și a departamentelor IT, pentru asigurarea transparenței informațiilor ca măsură a disciplinei de piață[41] (Bejenaru A., 2008).

Destul de puțin studiat, riscul de țară este considerat un concept complex și controversat în literatura de specialitate națională, lucrările de referință în domeniu considerându-l un risc de mare interes. Importanța și utilitatea evaluării riscului de țară sunt puse în evidență prin metodele de evaluare utilizate pe plan internațional și prin particularitățile riscului de țară la nivelul țării noastre[42] (Dudian M., 1999).

Dincolo de nuanțele abordărilor clasificării riscurilor bancare, remarcăm înțelesul explicit de pierdere atribuit conceptului de risc bancar și sublinierea obsesivă a interdependenței riscurilor bancare, majoritatea autorilor evitând însă să menționeze legătura cvasigeneral recunoscută dintre risc și incertitudine. Abordarea riscurilor bancare din perspectiva incertitudinii, reprezintă fundamentul teoriei riscurilor bancare, asociate teoriei probabilităților și dezvoltată prin statistică și econometrie.

În literatura de specialitate națională, în special ulterior anului 2000, se pot identifica nu doar lucrări cu nuanțe informative referitoare la noul acord de capital și aspecte generale ale administrării riscurilor bancare, ci și studii complexe în domeniul gestiunii riscurilor bancare și al adecvării capitalului instituțiilor de credit la riscuri. Este vorba despre *metodologii de cuantificare a riscurilor bancare, bazate pe instrumente econometrice complexe și conforme prevederilor Acordului Basel II.* Preocupările celor care au studiat fenomenul vizează:

- modalități de cuantificare a riscului de credit și necesitatea unui management eficient al acestuia, cu accent pe determinarea costului capitalului aferent unui portofoliu proiectat de credite[43] (Trenca, 2006);
- evaluarea cantitativă a riscului de credit și analiza metodologiilor de estimare a probabilității de nerambursare[44] (Dardac N., Moinescu B., 2006);

---

[41] A. Bejenaru, „Riscul operațional în activitatea instituțiilor de credit", *Revista Finanțe, Bănci, Asigurări,* nr. 4, 2008, pp. 58-60 și nr. 5, 2008, pp. 56-59.

[42] M. Dudian, *Evaluarea riscului de țară,* Editura All Beck, București, 1999.

[43] I. Trenca, „Noi cerințe privind managementul riscului de creditare", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 3 (498), 2006.

[44] N. Dardac, B. Moinescu, „Evaluarea cantitativă a riscului de credit din perspectiva Basel II", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 5 (500), 2006.

- tehnici de validare a modelelor interne pentru riscul de credit[45] (Dardac N., Moinescu B., 2006);
- riscul de piață și analiza metodologiei VAR – Value at Risk asupra portofoliilor valutare deținute de bănci[46] (Armeanu D., Bălu F., 2007);
- cerințele modelării riscului de credit, pe baza modelului credit protfoliu[47] (Mihail N., Cetină I., Orzan G., 2007);
- aspecte econometrice ale cuantificării riscurilor bancare, pe baza abordărilor VAR – Value at Risk, RL – Risk of Loss și simularea Monte Carlo[48] (Stancu I., Tinca A., 2007);
- riscul ratei dobânzii prin utilizarea metodologiei GAP-ului de durată[49] (Armeanu D., Bălu F., Obreja C., 2008).

Dezvoltarea unor astfel de studii de modelare a riscurilor specifice băncilor se bazează pe verificarea, prin experimentare și previzionare, a ipotezelor specifice formulate. Această manieră de studiere a modelelor de gestiune a riscurilor bancare este de natură să reducă excesul de matematizare caracteristic în general modelelor și să aducă un plus de informație științifică, bazată pe realitate și fapte empirice în formularea ipotezelor și extragerea concluziilor.

7.4. Elemente de bază ale managementului riscurilor bancare

În domeniul riscurilor bancare, nu există diferențe semnificative și delimitări noționale clare între *management, administrare* și *gestiune*, termenii desemnând aspecte înrudite ale funcției de conducere a societăților bancare. Depășind nuanțele conceptelor, le atribuim acestora semnificația inițială de demersuri manageriale și ulterior, operative bancare, orientate spre protecția împotriva riscurilor la care societatea bancară este sau poate fi expusă. Dezideratul administrării riscurilor bancare este ca fiecare risc bancar să poată fi urmărit și controlat la toate nivelurile băncii și în toate activitățile derulate – începând chiar din momentul creării sau promovării unui produs/serviciu

---

[45] N. Dardac, B. Moinescu, „Tehnici de validare a modelelor interne pentru riscul de credit", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 9 (504), 2006.

[46] D. Armeanu, F. Bălu, „Aplicarea metodologiei VAR portofoliilor valutare deținute de bănci", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 2 (507), 2007.

[47] N. Mihail, I. Cetină, G. Orzan, „Credit Risk Evaluation", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 4 (509), 2007.

[48] I. Stancu, A. Tinca, „The Basel II Acord on Measuring and Managing a Bank's Risk", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 11 (516), 2007.

[49] D. Armeanu, F. Bălu, C. Obreja, „Interest Rate Risk Management using Duration Gap Methodology", *Revista Economie teoretică și aplicată,* nr. 1, 2008.

bancar. Răzbate astfel caracterul complex al activităților pe care băncile trebuie să le proiecteze, să execute și să monitorizeze în cadrul managementului riscurilor bancare. Desfășurările de forțe pe care băncile le direcționează înspre managementul riscurilor sunt impresionante și acoperă întreaga sferă a resurselor umane, cât și materiale.

Dacă anii '80 sunt considerați anii de debut și conștientizare a importanței gestiunii riscurilor, caracterizați prin măsuri disparate de minimizare a pierderilor și daunelor datorate unor evenimente de risc, perioada contemporană nu poate fi percepută fără a lua în considerare provocările majore ale manifestărilor riscurilor bancare. Nu există activitate bancară care să nu fie grevată de riscuri și de probabilitatea apariției lor, ceea ce reclamă instituționalizarea proceselor de gestiune a riscurilor, manifestată în principal prin responsabilități de gestiune a riscurilor, la nivelul tuturor structurilor organizatorice ale băncii, indiferent de palierul ierarhic.

Societățile bancare contemporane au posibilitatea colaborării cu entități specializate în managementul riscului bancar. Astfel de instituții specializate s-au dezvoltat pe piața financiar-bancară în contextul creșterii nevoilor băncilor de a gestiona riscurile bancare.

Fie că își organizează in-house activitatea de management a riscurilor, fie că beneficiază de avantajul colaborării cu instituții specializate, modelul general al managementului riscurilor în societățile bancare cuprinde **etapele**:

- ***Identificarea riscurilor potențiale*** are drept scop identificarea și localizarea riscurilor potențiale pe produse și/sau activități bancare specifice, pentru a estima impactul potențial pe care l-ar avea producerea unui eveniment de risc asupra unei faze din derularea procesului și ca urmare, asupra produsului în sine.
- ***Evaluarea/măsurarea riscurilor*** este considerată o activitate deosebit de importantă în managementul riscurilor, centrată pe principiul „nu se poate controla ceea ce nu se poate măsura". Presupune exprimarea în echivalent valoric a pierderilor potențiale pe care le generează evenimentele de risc bancar.
- ***Monitorizarea și controlul riscurilor*** are scopul de a urmări corectitudinea derulării activităților bancare în concordanță cu reglementările în vigoare specifice fiecărui produs bancar și proceselor aferente, precum și actualizarea permanentă a profilului de risc aferent fiecărui produs, în funcție de riscurile care pot afecta produsul și în funcție de măsurile existente de control stabilite pentru diminuarea riscurilor.

- ***Mitigarea riscurilor***[50] reprezintă totalitatea măsurilor întreprinse având ca scop diminuarea riscului la un nivel acceptat şi constă în implementarea planului de acţiune decis în urma sesiunilor de evaluare a riscurilor, precum şi a măsurilor luate în cazul indicatorilor de risc care au depăşit nivelul acceptabil de risc.
- ***Documentarea şi raportarea riscurilor*** reprezintă combinaţia a două procese distincte: activităţile de consemnare şi păstrare în documente-suport a informaţiilor privind riscurile la care băncile pot fi sau sunt expuse, a riscurilor deja produse şi a efectelor acestora asupra societăţii bancare şi raportarea riscurilor, care presupune transmiterea acestora către structurile băncii ale căror atribuţii sunt de monitorizare şi control a riscurilor sau/şi către autoritatea naţională de supraveghere bancară – Banca Naţională a României (direcţiile sale de specialitate sau bazele de date gestionate – Centrala Riscurilor Bancare, Centrala Incidentelor de Plăţi etc.) sau alte instituţii ce gestionează informaţii de risc bancar ori adiacente (Oficiul Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor, Biroul de credit etc.).

[50] Termenul este preluat din limba engleză, fără a beneficia de o traducere adecvată.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 8
Gestiunea riscului de credit

8.1. Semnificaţia riscului de credit şi a riscurilor bancare asociate

Creanţele unei societăţi bancare rezultate din creditele acordate clientelei reprezintă o categorie importantă de active bancare. Deteriorarea calităţii creditului semnifică imposibilitatea contrapartidei creditate – clientelă bancară, financiară sau nebancară – de a-şi onora, la scadenţa contractuală, principalul (ratele creditului) şi dobânda aferentă.

Starea de nerambursare reprezintă acea situaţie a unui debitor, atunci când are loc oricare sau ambele dintre evenimentele următoare:

a) instituţia de credit consideră că, fără a recurge la măsuri precum executarea garanţiei, dacă aceasta există, este improbabil ca debitorul să-şi plătească în întregime obligaţiile din credite către instituţia de credit;

b) întârzierea la plată a debitorului a depăşit 90 de zile pentru orice obligaţie semnificativă din credite către instituţia de credit.

Societăţile bancare sunt conştiente de riscurile la care se expun, atunci când recuperarea creanţelor lor din credite devine incertă sau imposibilă şi prin urmare, se concentrează atât asupra procesului de acordare propriu-zisă a creditului, cât şi asupra monitorizării creditelor acordate.

Activitatea de creditare ar trebui să se desfăşoare în societăţile bancare în baza unor criterii sănătoase şi bine definite de acordare a creditelor. Băncile trebuie să dispună de procese clar stabilite pentru aprobarea noilor credite, modificarea clauzelor, reînnoirea şi refinanţarea celor existente[1]. Administrarea şi monitorizarea continuă a diferitelor portofolii şi expuneri afectate de riscul de credit ale băncilor, inclusiv pentru identificarea şi administrarea creditelor neperformante şi pentru realizarea unor ajustări de valoare şi constituirea unor

[1] Cerinţele sunt stipulate de Regulamentul Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 23/28/2006 privind criteriile tehnice referitoare la organizarea şi tratamentul riscurilor, precum şi criteriile tehnice utilizate de autorităţile competente pentru verificarea şi evaluarea acestora, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1035 bis/2006.

provizioane adecvate, trebuie să fie realizată prin intermediul unor sisteme care să funcţioneze efectiv. Procesul de monitorizare are ca scop final menţinerea şi/sau consolidarea capacităţii de plată a împrumutatului, a bonităţii acestuia, pe tot parcursul procesului de creditare, până la rambursarea integrală a creditului, plata dobânzilor şi a comisioanelor aferente.

Nu doar operaţiunile de creditare induc risc de credit la nivelul instituţiilor de credit, ci toate tipurile de angajamente bilanţiere şi extrabilanţiere pe care o instituţie de credit şi le asumă în raport cu clientela.

Expunerea unei bănci faţă de clientelă este generatoare de risc de credit, manifestat în contextul neîndeplinirii de către debitor a obligaţiilor contractuale ce îi revin în cadrul relaţiei de creditare bancare sau în cadrul unor angajamente extrabilanţiere. Mai machiavelic decât ar putea fi perceput la o primă analiză, riscul de credit a suscitat interesul autorităţii de supraveghere bancară naţională – Banca Naţională a României şi face obiectul unui complex set de norme care reglementează administrarea riscului de credit la nivelul instituţiilor de credit. După anul 2006, când Acordul Basel II a devenit orientarea dominantă a legislaţiei naţionale bancare, în domeniul administrării riscului de credit, asistăm la preluarea în legislaţia naţională a prevederilor acordului şi ale Directivei Europene de Adecvare a Capitalului, prin următoarele ***reglementări***:

- Regulamentul Băncii Naţionale a României şi Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 13/18/2006 privind determinarea cerinţelor minime de capital pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii[2];
- Regulamentul Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 14/19/2006 privind tratamentul riscului de credit pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii potrivit abordării standard[3];
- Regulamentul Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 15/20/2006 privind tratamentul riscului de credit pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii potrivit abordării bazate pe modele interne de rating[4];
- Regulamentul Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 19/24/2006 privind tehnicile de diminuare a riscului de credit utilizate de instituţiile de credit şi firmele de investiţii[5];
- Regulamentul Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 20/25/2006 privind tratamentul riscului de credit al contrapartidei în cazul instrumentelor financiare derivate, al tranzacţiilor de

[2] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.
[3] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.
[4] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.
[5] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1034 bis/2006.

răscumpărare, al operațiunilor de dare/luare de titluri/mărfuri luate cu împrumut, al tranzacțiilor cu termen lung de decontare și al tranzacțiilor de creditare în marjă[6];

- Regulamentul Băncii Naționale a României și al Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 23/28/2006 privind criteriile tehnice referitoare la organizarea și tratamentul riscurilor, precum și criteriile tehnice utilizate de autoritățile competente pentru verificarea și evaluarea acestora[7];
- Ordinul Băncii Naționale a României nr. 12/2007 privind raportarea cerințelor minime de capital pentru instituțiile de credit[8].

Pe lângă riscul de credit propriu-zis, instituțiile de credit trebuie să monitorizeze și să controleze pe bază de politici și proceduri scrise și următoarele **tipuri de riscuri asociate riscului de credit**:

- ***riscul de țară***, respectiv reprezintă riscul determinat de condițiile economice, sociale și politice ale țării de origine a împrumutatului;
- ***riscul de transfer***, respectiv riscul care apare atunci când obligația împrumutatului nu este exprimată în moneda locală a acestuia;
- ***riscul rezidual***, respectiv riscul ca tehnicile recunoscute de diminuare a riscului de credit utilizate de către instituția de credit să fie mai puțin eficiente decât se așteaptă;
- ***riscul de concentrare***, respectiv riscul care apare din expuneri față de contrapartide, grupuri de contrapartide aflate în legătură și contrapartide din același sector economic, regiune geografică sau din aceeași activitate sau marfă sau din aplicarea tehnicilor de diminuare a riscului de credit și include în special riscurile asociate cu expunerile mari indirecte la riscul de credit (de ex. față de un singur emitent de garanție reală);
- ***riscul din securitizare***, respectiv riscul care apare din operațiuni de securitizare în legătură cu care instituțiile de credit sunt inițiator sau sponsor, pentru a se asigura în special că substanța economică a tranzacției se reflectă în totalitate în evaluarea și luarea deciziilor privind administrarea riscului. Instituțiile de credit care sunt inițiatoare ale unor operațiuni de securitizare a unor expuneri reînnoibile care conțin o clauză de rambursare anticipată trebuie să dispună de planuri de lichiditate pentru a soluționa implicațiile aferente atât în cazul unei rambursări programate, cât și al uneia anticipate;
- ***riscul de credit al contrapartidei***, respectiv riscul care rezultă din expuneri datorate următoarelor: instrumente financiare derivate tranzacționate pe OTC (Over the Counter) și instrumente financiare derivate de credit;

[6] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1034 bis/2006.
[7] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1035 bis/2006.
[8] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 703/2007.

acorduri repo, acorduri reverse repo, operaţiuni de dare sau luare de titluri/mărfuri cu împrumut care se bazează pe titluri sau mărfuri incluse în portofoliul de tranzacţionare; tranzacţiile de creditare în marjă în legătură cu titluri sau mărfuri; tranzacţiile cu decontare îndelungată.

8.2. Tehnici şi metode de identificare şi limitare a riscului de credit

Din asocierea riscului de credit cu pierderea pe care ar suporta-o o societate bancară dacă un client nu şi-ar îndeplini obligaţiile contractuale, rezultă probabilitatea manifestării acestui tip de risc în special la produsele bancare tradiţionale – credite, angajamente de creditare şi alte datorii contingente, cum sunt acreditivele – dar şi în contracte de tipul produselor derivate.

În acest context, banca se vede nevoită să îşi administreze expunerea atât faţă de contrapartidele individuale, cât şi faţă de grupuri de clienţi, prin limite de creditare stabilite la momentul analizei contrapartidei creditate. Şi evident, stabilirea limitei expunerii este un proces complex, centrat pe analiza premergătoare acordării creditului şi care constă în studierea factorilor cantitativi şi calitativi specifici solicitanţilor de credite.

8.2.1. Cunoaşterea clientelei – premisă a gestiunii prudente a riscului de credit

În conformitate cu prevederile Băncii Naţionale a României[9], fiecare societate bancară îşi organizează activitatea de cunoaştere a clientelei, ca un set de mecanisme şi măsuri, menite să prevină folosirea băncii pentru desfăşurarea unor activităţi care au ca scop *spălarea banilor sau finanţarea actelor de terorism*. Acestui scop principal îi sunt subordonate şi *obiectivele de gestionare prudentă a riscurilor bancare*, aşa încât, la nivelul fiecărei societăţi bancare, identificăm norme de cunoaştere a clientelei centrate pe analiza profilului de risc a clienţilor. Normele de cunoaştere a clientelei, elaborate de fiecare instituţie de credit, trebuie să corespundă naturii, volumului, complexităţii şi întinderii activităţii acesteia şi să fie adaptate la gradul de risc asociat categoriilor de clienţi pentru care aceasta prestează servicii financiar-bancare şi la gradul de risc al produselor/serviciilor oferite.

[9] Regulamentul Băncii Naţionale a României nr. 9/2008 privind cunoaşterea clientelei în scopul prevenirii spălării banilor şi a finanţării actelor de terorism, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 527/2008,

Normele de cunoaştere a clientelei trebuie să includă cel puţin următoarele elemente:

a) *o politică de acceptare a clienţilor*, prin care se stabilesc cel puţin categoriile de clientelă pe care instituţia îşi propune să le atragă, procedurile graduale de acceptare şi nivelul ierarhic de aprobare a acceptării clienţilor, în funcţie de gradul de risc asociat categoriei în care sunt încadraţi, tipurile de produse şi servicii care pot fi furnizate fiecărei categorii de clientelă;

b) *proceduri de identificare şi de monitorizare permanentă a clienţilor* pentru încadrarea acestora în categoria de clientelă corespunzătoare, respectiv pentru trecerea dintr-o categorie de clientelă în alta;

c) *conţinutul măsurilor standard, al măsurilor simplificate şi măsurilor suplimentare de cunoaştere a clientelei,* pentru fiecare dintre categoriile de clientelă şi de produse ori tranzacţii supuse acestor măsuri;

d) *proceduri de monitorizare permanentă a operaţiunilor* derulate de clienţi, în scopul detectării tranzacţiilor neobişnuite şi tranzacţiilor suspecte;

e) *modalităţi de abordare a tranzacţiilor şi a clienţilor în şi/sau din jurisdicţiile care nu impun aplicarea de proceduri de cunoaştere a clientelei şi de păstrare a evidenţelor referitoare la aceasta*[10];

f) *modalităţi de întocmire şi păstrare a evidenţelor corespunzătoare, precum şi stabilirea accesului la acestea*;

g) *proceduri şi măsuri de verificare a modului de implementare a normelor elaborate şi de evaluare a eficienţei acestora*, inclusiv prin intermediul auditului extern;

h) *standardele pentru angajare şi programe de pregătire a personalului* în domeniul cunoaşterii clientelei;

i) *procedurile de raportare internă şi către autorităţile competente.*

Identificarea clienţilor *persoane fizice* are în vedere obţinerea cel puţin a următoarelor informaţii: numele şi prenumele; data şi locul naşterii; codul numeric personal sau, dacă este cazul, un alt element unic de identificare similar; domiciliul şi, dacă este cazul, reşedinţa; numărul de telefon, fax, adresa de poştă electronică, după caz; naţionalitatea; ocupaţia şi, după caz, numele angajatorului ori natura activităţii proprii; numele beneficiarului real.

Identificarea clienţilor entităţi *persoane juridice* are în vedere obţinerea cel puţin a următoarelor informaţii: denumirea; forma juridică; sediul social şi, dacă este cazul, sediul unde se situează centrul de conducere şi de gestiune a

[10] Echivalente cu cele prevăzute în Legea nr. 656/2002, cu modificările şi completările ulterioare, pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării actelor de terorism (Monitorul Oficial al României nr. 904/2002) şi în Hotărârea Guvernului nr. 594/2008 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a prevederilor Legii nr. 656/2002 (Monitorul Oficial al României nr. 444/2008).

activității statutare; numărul de telefon, fax, adresa de poștă electronică, după caz; tipul și natura activității desfășurate; identitatea persoanelor care, potrivit actelor constitutive și/sau hotărârii organelor statutare, sunt investite cu competența de a conduce și reprezenta entitatea, precum și puterile acestora de angajare a entității; numele beneficiarului real sau informații despre grupul de persoane care constituie beneficiarul real; identitatea persoanei care acționează în numele clientului, precum și informații pentru a se stabili că aceasta este autorizată/împuternicită în acest sens.

Pentru a se asigura de veridicitatea informațiilor furnizate de clienți, societățile bancare trebuie să aplice orice metodă corespunzătoare, ca de exemplu prin obținerea, de la client sau de la un registru public ori din ambele surse, a documentelor care au stat la baza înmatriculării ori înregistrării acestora și a unui extras la zi din acel registru, prin obținerea unei copii a ultimei situații financiare auditate, prin consultarea unor surse publice specializate sau cabinete de avocatură ori societăți de audit, prin observarea directă a locației la adresa de sediu indicată, prin schimb de corespondență și/sau accesarea numărului de telefon furnizat de client, prin obținerea de referințe de la o altă instituție.

Societățile bancare stabilesc categorii de clienți și tranzacții ce prezintă un grad de risc potențial mai ridicat, pe baza unor indicatori de risc care pot avea în vedere, după caz, volumul activelor sau veniturilor, tipul serviciilor solicitate, tipul activității desfășurate de client, circumstanțele economice, reputația țării de origine, plauzibilitatea explicațiilor oferite de client, niveluri valorice prestabilite pe categorii de tranzacții.

8.2.2. Analiza solicitanților de credite

Clienții persoane fizice sau reprezentanții legali ai clienților persoane juridice se pot adresa unităților bancare operative în vederea contractării unor împrumuturi. Lucrătorii bancari care deservesc clienții în activitățile bancare de creditare (analiști de credite sau ofițeri de credite) desfășoară un ansamblu de activități menite să caracterizeze situația clientului în cauză și să stabilească potențialele riscuri la care societățile bancare se expun în ipoteza creditării clienților.

Fiecare societate bancară prezintă *circuite documentare ale creditării*, în funcție de competența de acordare a creditului – în cadrul unității bancare operative sau la nivelul administrației centrale a băncii, după cum se referă la o anumită valoare a angajamentului propus spre creditare. Competența de acordare a creditelor poate fi proprie unităților bancare teritoriale, la nivelul structurilor de risc (Comitet de credite) sau proprie structurilor de conducere

ale societății bancare – Comitetul de direcție sau Consiliul de administrație. Consiliul de administrație are competența aprobării anumitor categorii de credite, cum sunt cele care conduc la o expunere netă față de un singur debitor de cel puțin 10% din fondurile proprii ale băncii (expunere mare) și cele acordate persoanelor fizice și juridice aflate în relații speciale cu banca. Comitetul de direcție are competența aprobării de credite în sume semnificative, dar inferioare unei expuneri mari[11].

Orice operațiune de creditare bancară a clienților se întemeiază pe o cerere adresată de client băncii pentru a fi creditat. Cererea de credit reprezintă prima sursă informațională, pe baza căreia analiștii de credite conturează *profilul de risc al clientului*.

În demersurile de cunoaștere a clienților, funcționarii bancari apelează la un set de metode de identificare a situației actuale a activităților clienților și a perspectivelor acestor activități. Cunoașterea situației clienților este regăsită sub ***denumirea generică de analiză de credit***, detaliată în analiză de tip cantitativ și calitativ. Modalitățile de realizare a analizei de credit sunt diferite în funcție de tipul entității creditate – persoană fizică sau juridică.

8.2.2.1. Analiza persoanelor fizice

În contextul expansiunii după anul 2003 a creditelor de consum acordate de societățile bancare clienților persoane fizice, Banca Națională a României a conștientizat necesitatea impunerii unor norme unitare și prudente în creditarea persoanelor fizice de către societățile bancare. Începând cu a doua jumătate a anului 2005, banca centrală a elaborat reglementări obligatorii pentru societățile bancare privind ***limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice***[12]. Acestea nu au fost însă de natură să reducă evoluția creditului neguvernamental, ale cărui valori au atins apogeul la finalul anului 2007 – ritmul record atins fiind de creștere a creditului acordat sectorului privat, de 55,5% în termeni reali, comparativ cu perioada similară a

[11] Este considerată expunere mare expunerea unei instituții de credit față de un client sau un grup de clienți aflați în legătură, dacă valoarea sa este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit (art. 7, alin. 1 din Regulamentul nr. 16/21/2006 al Băncii Naționale a României și al Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare privind expunerile mari ale instituțiilor de credit și ale firmelor de investiții, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006).

[12] Este vorba despre Norma Băncii Naționale a României nr. 10/2005 privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 683/2005.

anului precedent[13]. Traiectoria descrescătoare a creditelor acordate companiilor şi populaţiei a fost nesemnificativă în anul 2008, dar se preconizează reducerea acestora în contextul adoptării de către Banca Naţională a României a reglementărilor restrictive de creditare a persoanelor fizice[14]. Societatea bancară împrumutătoare trebuie să analizeze capacitatea de rambursare a clienţilor pe baza unui nivel al veniturilor considerate eligibile, care nu poate depăşi cu mai mult de 20% pe cel aferent anului anterior, iar stabilirea venitului aferent anului anterior se face pe baza fişei fiscale (puse la dispoziţia clientului de către angajator, în cazul salariaţilor şi al persoanelor care obţin venituri asimilate salariilor, şi/sau, după caz, a documentului fiscal depus de către client la unităţile administraţiei financiare). Nivelul maxim permis al gradului de îndatorare a clienţilor persoane fizice este de 35%.

Fiecare societate bancară îşi elaborează propriile norme de creditare a persoanelor fizice, pe care le supune aprobării organelor de conducere ale băncii – Consiliului de administraţie sau Comitetului de direcţie, după cum este prevăzut în actul constitutiv al societăţii bancare. În cadrul ***reglementărilor interne privind creditarea persoanelor fizice***, societăţile bancare trebuie să menţioneze, cel puţin următoarele aspecte:

- Organizarea activităţii de acordare şi derulare a creditelor şi modalităţile de garantare pentru fiecare tip de credit;
- Clauzele obligatorii ale contractului de credit, cu respectarea prevederilor legale în materie[15];
- Documentaţia care stă la baza contractului de credit. În acest sens, societăţile bancare care acordă credite trebuie să întocmească modele ale cererilor de acordare a creditelor, ale contractelor de credit, ale contractelor de garanţie şi ale declaraţiilor pe propria răspundere privind valoarea angajamentelor de plată (ale solicitantului şi ale familiei acestuia la data solicitării creditului şi, în mod distinct, a obligaţiilor devenite exigibile şi neonorate la scadenţă la aceeaşi dată) şi ale declaraţiilor pe propria răspundere privind litigiile cu terţii existente la data solicitării creditului;

---

[13] Conform datelor date publicităţii de Banca Naţională a României, *Buletin lunar iulie 2008*, ISSN 1224-2098, p. 12.

[14] Prin Regulamentul Băncii Naţionale a României nr. 11/2008 privind modificarea şi completarea Regulamentului Băncii Naţionale a României nr. 3/2007 privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 617/2008.

[15] Contractul de credit cuprinde, în mod obligatoriu şi fără a fi limitative, clauze referitoare la: condiţiile de scadenţă, dobândă, inclusiv pentru sumele neachitate la scadenţă reprezentând rate de credit şi/sau de dobândă; neonorarea la scadenţă a principalului şi/sau a dobânzii; constituirea de garanţii, dacă este cazul.

- Competențele de aprobare a creditelor, în funcție de valoarea acestora. În acest scop, fiecare împrumutător trebuie să stabilească valoarea de la care un credit este considerat credit de valoare mare;
- Indicatorii/criteriile pe baza cărora se evaluează bonitatea solicitantului de credit și modul de calcul al acestor indicatori;
- Categoriile de venituri considerate eligibile de către societatea bancară în acordarea creditului. Pentru fiecare categorie de venituri societățile bancare trebuie să precizeze coeficienți de ajustare în funcție de gradul de certitudine și de caracterul de permanență ale acestora;
- Modalitatea de determinare a angajamentelor lunare decurgând din facilități de creditare la care nu sunt stabilite scadențe lunare.

Societățile bancare își organizează activitatea de ***analiză a persoanelor fizice solicitante de credite***, sub forma unui proces ce presupune:

a) *Analiza credibilității clienților*, prin care banca urmărește ca solicitanții să prezinte credibilitate pentru rambursarea creditelor la scadență;

b) *Analiza veniturilor clienților*, prin care banca urmărește identificarea și evaluarea capacității de plată a clientului, respectiv de a genera venituri și lichidități, ca principală sursă de rambursare a creditului și de plată a dobânzii;

c) *Analiza financiară a clienților*, printr-un model economic și de risc utilizat pentru determinarea gradului maxim de îndatorare al clientului, pe care banca consideră că îl poate lua în calcul în determinarea capacității de rambursare a acestuia. Un concept de notorietate și intens vehiculat, specific creditelor acordate persoanelor fizice, este conceptul ***DAE***, care desemnează ***dobânda anuală efectivă***, ca și cost total al unui credit la consumatorul persoană fizică. Dobânda anuală efectivă reprezintă toate costurile pe care consumatorul trebuie să le plătească pentru credit și se exprimă în procent anual din valoarea creditului acordat, fiind calculată în momentul încheierii contractului de credit. Societățile bancare sunt obligate[16] să dea publicității dobânda anuală efectivă la acele produse pe care le promovează public și în situația în care oferta publică este însoțită de date referitoare la nivelul dobânzii sau al oricăror alte costuri ale creditului. Băncile trebuie să respecte o serie de norme tehnice referitoare la menționarea în mod „clar și inteligibil" a dobânzii anuale efective (cifrele/literele prin care se exprimă DAE vor avea aceeași dimensiune, caracter sau culoare și pe aceeași culoare de fond cu literele/cifrele

[16] Potrivit prevederilor Legii nr. 289/2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor persoane fizice, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 611/2004 și a Ordinului nr. 2/231/2005 a Băncii Naționale a României și a Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, de aplicare a legii menționate, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 326/2005.

prin care este afişat preţul bunului respectiv, cu menţionarea sumei şi perioadei pentru care este calculată DAE 6 luni, 12 luni, 18 luni etc.). Dobânda anuală efectivă DAE face echivalenţa, la nivelul unui an, între valoarea curentă a tuturor angajamentelor sub forma unor împrumuturi, rambursări şi cheltuieli existente sau viitoare, acceptate de către creditor şi de beneficiarul creditului;

d) *Analiza documentaţiilor de credite şi încheierea documentelor contractuale cu clienţi retail.* ***Documentaţia*** pe care societăţile bancare trebuie să o solicite în mod obligatoriu clienţilor persoane fizice solicitanţi de credite, cuprinde:

- documente care atestă capacitatea solicitantului şi, după caz, a familiei acestuia de a dispune de venituri certe cu caracter de permanenţă, considerate eligibile potrivit reglementărilor interne ale societăţii bancare;
- declaraţie pe propria răspundere privind valoarea angajamentelor de plată ale solicitantului şi ale familiei acestuia la data solicitării creditului şi, în mod distinct, a obligaţiilor devenite exigibile şi neonorate la scadenţă la aceeaşi dată. Băncile pot solicita copii de pe documentele care atestă gradul de îndatorare a solicitantului şi a membrilor familiei acestuia;
- declaraţie pe propria răspundere privind litigiile cu terţii existente la data solicitării creditului, cu precizarea, după caz, a motivelor care au condus la situaţiile respective;

e) *Analiza garanţiilor prezentate de către client.* La acordarea de credite persoanelor fizice, societăţile bancare solicită clienţilor ***garanţii reale şi/sau personale***[17] la nivelul creditului solicitat sau un anumit avans din valoarea bunurilor achiziţionate, spre exemplu în cazul creditelor de consum. Valoarea unui credit pentru investiţii imobiliare nu poate depăşi un anumit procent din valoarea imobilului pentru achiziţionarea căruia se solicită creditul şi/sau din valoarea devizului estimativ. Polițele de asigurare având ca obiect garantarea/preluarea riscului de neplată, încheiate fie de către debitor, fie de către societatea bancară, se încadrează în categoria garanţiilor personale. În cazul creditelor garantate cu garanţii personale, băncile evaluează bonitatea garanţilor, potrivit condiţiilor lor interne.

Etapele procesului de acordare a creditelor destinate persoanelor fizice sunt:

1. *Consilierea clientului* presupune abordarea clientului şi acordarea de asistenţă acestuia, în vederea definirii cerinţelor şi nevoilor acestuia,

[17] Pot face excepţie de la obligaţia de garantare facilităţile de creditare prin trageri în descoperit de cont, precum şi creditele acordate prin intermediul cardurilor de credit, a căror valoare nu depăşeşte de trei ori nivelul veniturilor nete lunare, fără a depăşi însă o limită stabilită prin reglementările interne ale împrumutătorului.

prezentarea caracteristicilor creditului dorit, prezentarea condițiilor de eligibilitate pe care trebuie să le îndeplinească pentru a putea beneficia de credit, determinarea volumului maxim al creditului posibil de contractat (utilizând o aplicație de tip Prescoring).

2. *Preavizarea creditului solicitat* presupune comunicarea oferită clientului cu privire la posibilitatea acestuia de a beneficia de credit, în baza informațiilor, datelor sau a documentelor preliminare prezentate. Determinarea volumului maxim al creditului posibil de contractat de către client. Clientul este informat că încheierea acestei etape nu reprezintă un angajament ferm din partea băncii de a acorda produsul solicitat.

3. *Verificarea calității clientului* presupune studierea serviciului datoriei și a expunerii totale a solicitantului față de bancă, completarea datelor clientului în aplicația informatică și interogarea Biroului de credite. Serviciul datoriei reprezintă capacitatea debitorului de a-și onora la scadență datoria aferentă creditelor contractate, exprimată ca număr de zile de întârziere la plată de la data scadenței. În general, serviciul datoriei este apreciat ca bun față de bancă în situația în care ratele de credit și/sau dobânzile sunt plătite de împrumutat la scadență sau cu o întârziere de maxim 60 de zile.

4. *Analiza și aprobarea creditului* presupune primirea și verificarea documentelor solicitate de bancă (funcționarii bancari verifică dacă documentația este completă, dacă documentația corespunde listei de documente solicitate și înmânată clientului în etapa de consiliere, dacă documentele anexate sunt întocmite și completate cu respectarea modelelor și cerințelor formulate de bancă). După verificarea documentației, funcționarii bancari au obligația de a verifica surse independente pentru a proba veridicitatea informațiilor oferite de client/coplătitor(i) și pentru a obține noi informații despre angajator (cu privire la documentul care atestă realizarea de venituri și cartea de muncă sau contractul de muncă, după caz). În funcție de tipul de credite solicitat și de competența aprobării acestuia, identificăm credite de tip retail aprobate la nivelul unităților bancare operative sau la nivelul administrației centrale a băncii, în baza analizei documentelor din dosarul de credit (documentele depuse de client, rapoarte rezultate din interogări baze de date, notă de verificare garanții, rapoarte de evaluare, Referat de credite, fișă de tip scoring).

5. *Tragerea creditului* presupune punerea la dispoziție a creditului după îndeplinirea tuturor condițiilor de tragere (prevăzute în Contractul semnat de client după aprobarea creditului). De regulă, creditul se trage prin viramentul sumelor în contul curent al clientului solicitant.

8.2.2.2. Analiza persoanelor juridice

8.2.2.2.1. Analiza calitativă

Analiza calitativă reprezintă un complex de activități derulate de funcționarul bancar ofițerul/analistul de credite, având ca finalitate ***obținerea de informații referitoare la situația persoanei juridice creditate, a pieței pe care acționează, a personalului și managementului și a istoricului relațiilor bancare ale clientului analizat.*** Detaliate, aceste aspecte presupun:

I. Studierea situației persoanei juridice care solicită creditul.

Principalele surse de informații de bază despre societate emană în special de la entitatea studiată și sunt completate de surse externe societății. Ofițerul/analistul de credite trebuie să analizeze:

- Forma juridică a societății, data înregistrării acesteia, componența acționariatului și eventuala participare a societății în cadrul unui grup;
- Modul de organizare a societății;
- Strueturile de conducere, strategiile managementului;
- Personalul, structura și dinamica acestuia;
- Piața pe care acționează societatea, eventuala dependență de anumiți clienți și furnizori;
- Bugetele de venituri și cheltuieli, programele de investiții.

II. Studierea pieței pe care acționează societatea care solicită creditul.

Pentru a dispune de informații referitoare la piața pe care acționează societatea, funcționarii bancari studiază structura și dimensiunile pieței, cererea pentru produsele fabricate sau comercializate de societatea care solicită creditul. Obținerea acestor informații reprezintă un demers dificil de înfăptuit de către funcționarii băncii, care trebuie să dispună de surse de informare suficiente și adecvate.

III. Studierea personalului și a managementului persoanei juridice solicitante.

Ofițerul/analistul de credite analizează situația personalului, prin prisma productivității și calității acestuia. De asemenea, sunt studiate fluctuațiile de personal și tendințele viitoare în structura acestuia. Managementul persoanei juridice este analizat pe baza strategiilor acestuia și a calității și performanțelor membrilor echipei manageriale.

IV. Studierea istoricului relațiilor bancare ale persoanei juridice care solicită creditul.

Ofițerul/analistul de credite sintetizează datele de care dispune banca sa în legătură cu clientul (dacă aceste date există) pe următorii itemi:

- Mărimea rulajelor derulate de client prin unitatea bancară teritorială de la care este solicitat creditul;
- Profitabilitatea relațiilor anterioare ale băncii cu clientul.

De asemenea, prezintă importanță informațiile legate de alte credite rambursate sau în derulare, contractate de client de la alte societăți bancare.

Un ***posibil model în cuantificarea factorilor calitativi*** se referă la: calitatea managementului, calitatea acționariatului, poziția de piață, conduita tranzacțională și calitatea garanțiilor primite. Societățile bancare delimitează factorii calitativi specifici clienților persoane juridice în cadrul unor limite, în condițiile unui punctaj total de 50.

Tabelul 8.1

Evaluarea indicatorilor calitativi specifici creditelor bancare

Indicatori	Limite	Punctaj
Calitatea managementului	Excelent, experiență, performanță, bun prestigiu	10
	Standard, experiență, performanță, bun prestigiu	8
	Standard, experiență, performanță	6
	Satisfăcător	3
	Slab	0
Calitatea acționarilor	Acționarii principali sunt companii multinaționale sau companii naționale de foarte bun prestigiu	10
	Acționarii principali au un bun prestigiu	8
	Acționarii principali convergenți	6
	Acționariat foarte dispersat	3
	Acționari divergenți	0
Poziție pe piață	Leader de piață	10
	Top 5	8
	Leader local	6
	>1%	4
	<1%	0
Conduita tranzacțională	Tradițională, foarte bună	10
	Bună	8
	Fără incidente	6
	Fără relație, fără incidente	4
	Incidente bancare	0
Calitatea garanțiilor primite*	Garanții primite, foarte lichide acoperind integral facilitatea	10
	Garanții lichide care acoperă peste 80% facilitatea	8
	Garanții ușor lichidabile ce acoperă peste 50% facilitatea	5
	Garanții ușor lichidabile care acoperă sub 50% facilitatea	0

* La aprecierea calității garanțiilor primite se are în vedere amplasamentul bunurilor ipotecate/gajate (mediu rural sau mediu urban, zonă centrală sau periferică), calitatea asigurătorului (în cazul poliței de asigurare).

Elementele analizei calitative a persoanei juridice solicitantă a creditului sunt sintetizate de lucrătorii bancari în *Referatul de credit*. Modalitatea de prezentare a informațiilor calitative trebuie să fie analitică, fără informații nerelevante, cu caracter declarativ și nu descriptiv.

8.2.2.2.1. Analiza cantitativă

Sursele informaționale pe care se bazează analiza cantitativă a persoanelor juridice solicitante de credite sunt reprezentate de ***situațiile financiare anuale (după caz și semestriale)***[18] ***și balanțele de verificare ale clienților (spre exemplu, aferente ultimei și/sau ultimelor 3-5 luni)***. Situațiile financiare cuprind bilanț, cont de profit și pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de trezorerie și notele explicative la situațiile financiare anuale, în cazul persoanelor juridice care la data bilanțului depășesc limitele a două dintre următoarele trei criterii de mărime: total active 3.650.000 euro, cifra de afaceri netă 7.300.000 euro și număr mediu de salariați în cursul exercițiului financiar 50. Persoanele juridice, care la data bilanțului nu depășesc limitele a două dintre criteriile de mărime menționate, întocmesc *situații financiare anuale simplificate,* care cuprind bilanț prescurtat, cont de profit și pierdere și note explicative la situațiile financiare anuale simplificate. Opțional, aceste categorii de entități pot întocmi situația modificărilor capitalului propriu și/sau situația fluxurilor de trezorerie.

Societățile bancare dispun de aplicații informatice care prelucrează informațiile din situațiile financiare ale clienților și obțin diferiți ***indicatori***, ca expresie a concentrării unui volum mare de informații în formate concise. Funcționarii bancari introduc în aplicațiile informatice datele din situațiile financiare ale clientului, pe baza cărora obțin seturi de indicatori ierarhizați în cadrul unor aplicații de tip scoring. Literatura de specialitate prezintă diferiți algoritmi pe care societățile bancare îi aplică în verificarea bonității clienților.

În ceea ce ne privește, expunem un ***posibil model de indicatori utilizat de bănci în analiza cantitativă,*** referitor la cinci grupe de indicatori: de lichiditate, de solvabilitate, de profitabilitate, de rambursare și de gestiune. De exemplu, fiecare grupă de indicatori poate fi notată cu un scor de maxim 10 puncte, rezultând în total 50 de puncte. În cele cinci grupe există 13 indicatori, iar din primele 4 grupe de indicatori se selectează pentru fiecare grupă numai

[18] Situațiile financiare ale persoanelor juridice sunt reglementate de Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu Directivele europene, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1080/2005.

unul din indicatorii specifici, care este punctat în funcție de anumite limite valorice stabilite. În cadrul celei de a cincea grupe, indicatori de gestiune, se calculează toți cei trei indicatori, iar punctajul final se obține calculând media aritmetică a acestora.

Grupa I Indicatori de lichiditate. Selectarea unuia dintre cei doi indicatori ține seama de natura activității desfășurate de fiecare client în parte, astfel, pentru clienții care desfășoară activități preponderent comerciale și la care rotația stocurilor este rapidă, se utilizează lichiditatea imediată. Se folosește primul indicator la societățile care desfășoară activități sezoniere sau a căror aprovizionare se realizează sezonier și la societățile la care ciclul de fabricație este lung.

Tabelul 8.2

Indicatori de lichiditate

Indicatori	Limite	Punctaj
Lichiditate curentă= Active curente/Pasive curente	>115%	10
	>110%	8
	>105%	6
	>100%	4
	<100%	0
Lichiditate imediată= (Active curente- Stocuri*)/ Pasive curente	>75%	10
	>65%	8
	>50%	5
	>35%	2
	<35%	0

*Se scad stocurile fără mișcare sau cu mișcare lentă, clienții incerți.

Grupa II Indicatori de solvabilitate. La selectarea unuia dintre cei trei indicatori din această grupă se ține seama de structura pe termene a datoriilor societății (pe termen scurt sau termen mediu și lung) și respectiv, ponderea acestora în total datorii. Astfel, pentru societățile la care ponderea datoriilor este pe termen scurt, se selectează indicatorul „Gradul de îndatorare operațional", iar pentru celelalte societăți la care preponderente sunt datoriile pe termen mediu sau lung, se selectează unul din indicatorii „Solvabilitate" sau „Grad de îndatorare"

Tabelul 8.3

Indicatori de solvabilitate

Indicatori	Limite	Punctaj
Solvabilitate = Datorii/ Total Activ	<50%	10
	>50%	8
	>65%	5
	>75%	2
	>80%	0
Gradul de îndatorare= Total datorii/ Valoare activ net	<100%	10
	<125%	7
	<150%	4
	<200%	1
	>200%	0
Gradul de îndatorare operațional= Credite pe termen scurt/ Cifra de afaceri	<15%	10
	<20%	7
	<25%	4
	<30%	2
	>30%	0

Grupa III Indicatori de profitabilitate. La selectarea unuia dintre cei trei indicatori se iau în considerare următoarele:

- în cazul societăților de producție, din industrie, construcții, transport etc., la care se constată aplicarea metodei de amortizare accelerată sau constituirea de provizioane de risc diverse de volume importante sau se înregistrează volume mari de cheltuieli financiare generate de costuri cu plata dobânzilor, diferențe de curs valutar, se utilizează indicatorul „Rentabilitate operațională";
- în cazul societăților care prestează activități comerciale sau servicii și la care rotația fondurilor este mai rapidă, se utilizează „ROE – Rentabilitatea capitalului";
- în alte situații decât cele menționate mai sus, se utilizează indicatorul „Rentabilitate netă"

BCU IASI CLUJ UNIVERSITY LIBRARY

Tabelul 8.4

Indicatori de profitabilitate

Indicatori	Limite	Punctaj
Rentabilitatea netă= Profit net/ Cifra de afaceri	>5%	10
	>3%	8
	>1.5%	5
	>0%	2
	<0%	0
Rentabilitatea operațională= Profit din exploatare/ Cifra de afaceri	>10%	10
	>5%	7
	>3%	4
	>0%	1
	<0%	0
Rentabilitatea capitalului ROE= Profit net/ Capital propriu	>25%	10
	>20%	7
	>10%	5
	>5%	1
	<5%	0

Grupa IV Capacitatea de rambursare. Din această grupă fac parte doi indicatori principali, gradul de acoperire și serviciul datoriei. Alegerea unuia din cei doi are în vedere natura creditelor și ponderea acestora în total datorii bancare. Astfel, pentru societățile cu datorii preponderent pe termen scurt, se va selecta indicatorul gradul de acoperire a dobânzii, iar pentru cele care înregistrează datorii pe termen mediu și lung, se va utiliza indicatorul serviciul datoriei.

Tabelul 8.5

Indicatorii capacității de rambursare

Indicatori	Limite	Punctaj
Grad de acoperire a dobânzii= Profit din exploatare/Cheltuieli cu dobânzile	>200%	10
	>150%	8
	>125%	6
	>100%	3
	<100%	0
Serviciul datoriei= (Profit din exploatare+ Amortizare+ Provizioane risc valutar)/(Cheltuieli cu dobânzile + Rambursări credite de investiții cu scadența sub un an)	>175%	10
	>150%	7
	>125%	5
	>100%	2
	<100%	0

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Grupa V Indicatori de gestiune. În cadrul acestei grupe regăsim indicatorii: rotația clienților, rotația stocurilor, rotația furnizorilor.

Tabelul 8.6

Indicatori de gestiune

Indicatori	Limite	Punctaj
Rotația clienților= (Cifra de afceri/ Clienți) x 365/N	>=10	10
	>=8	8
	>=6	6
	>=4	4
	>=2	2
	<2	0
Rotația stocurilor=(Cifra de afaceri/ Stocuri) x365/N	>=10	10
	>=8	8
	>=6	6
	>=4	4
	>=2	2
	<2	0
Rotația furnizorilor=(Cifra de afaceri/ Furnizori) x 365/N	>=8	8
	>=6	6
	>=4	4
	>=2	2
	<2	0

8.2.3. Garantarea creditelor

La acordarea de credite, societățile bancare solicită clienților lor garanții, așa încât valoarea cumulată a acestora să determine un grad de acoperire a creditului cu garanții, cel puțin egal cu un nivel minim stabilit de către bancă prin politica internă pentru fiecare produs de tip credit.

În procesul creditării, societățile bancare procedează la identificarea garanțiilor pe care clienții le propun, în vederea acoperirii riscului de nerambursare la scadență a ratelor și dobânzilor aferente. Dată fiind diversitatea garanțiilor și importanța acestora în activitatea de creditare, societățile bancare studiază gradul de acoperire cu garanții pentru creditele pe care le vor acorda. În perioada de derulare a creditului, societățile bancare monitorizează în permanență garanțiile aferente creditelor acordate, preocupându-se de menținerea acestora la parametrii din momentul acceptării lor drept garanții.

Principalele tipuri de **garanții** pe care societățile bancare le acceptă în procesul creditării, sunt:

1) Ipotecă asupra bunurilor imobile deținute de împrumutat sau de terți;

2) Gaj asupra bunurilor mobile (stocuri, echipamente) sau asupra disponibilităților bănești din conturi curente sau depozite bancare (garanție reală mobiliară asupra disponibilităților din conturile curente ale clientului sau din conturile de depozite);

3) Garanție reală mobiliară asupra veniturilor viitoare reprezentând dividende;

4) Gaj asupra acțiunilor sau părților sociale ale societății comerciale creditate[19].

5) Cesiunea de creanțe;

6) Garanții eliberate de alte entități (de exemplu, scrisori de garanție bancară, contra-garanții bancare);

7) Garanții guvernamentale și alte tipuri de garanții.

În acceptarea unei anumite garanții, o societate bancară studiază perioada pentru care este solicitat creditul. *În general, creditele acordate pe termen scurt sunt garantate cu active lichide, ușor realizabile pe termen scurt, iar creditele pe termen mediu și lung sunt garantate cu bunuri imobile.* În studierea oportunității acceptării unei anumite garanții pentru un credit acordat, banca realizează o analiză de tipul MAST: M – Marketability (lichiditatea pe piață), A – Ascernability (posibilitatea de a identifica bunul adus în garanție), S – Stability (posibilitatea de a controla bunul adus în garanție), T – Transferability (restricții legate de posibilitatea de a transfera proprietatea asupra garanțiilor).

Compartimentele juridice ale unităților bancare verifică toate documentele care dovedesc proprietatea clientului (sau a terților) asupra bunurilor care fac obiectul garanției. În cazul bunurilor care fac obiectul unei garanții, banca analizează dacă respectivele bunuri sunt deja purtătoare de sarcini și în favoarea cui sau dacă nu sunt grevate de sarcini.

Unitățile bancare procedează la evaluarea garanțiilor propuse de către client. Funcționarul bancar, implicat în evaluarea garanțiilor colaterale creditelor, întocmește un ***Raport de evaluare a garanțiilor***, care este inclus în dosarul de credit. Practica bancară relevă posibilitatea luării în considerare a unor rapoarte de evaluare a garanțiilor, întocmite de entități specializate agreate de societatea bancară. În evaluarea garanțiilor aferente creditelor se procedează diferit, în funcție de tipul garanției în cauză. *Mijloacele fixe acceptate în garanție* pentru facilitățile de credit, acordate de bancă, sunt evaluate de un evaluator autorizat independent și ulterior verificate de evaluatorul băncii.

[19] Această formă de gaj se practică în special ca măsură de siguranță, în vederea unei valorificări mai simple a altor forme de garanții.

Evaluarea poate fi realizată direct de evaluatorul autorizat al băncii, indicând tipul de valoare determinat, respectiv ***valoarea justă***. Valoarea justă a mijloacelor fixe este, de obicei, valoarea lor de piață determinată în urma unei evaluări. Atunci când nu există nicio posibilitate de a identifica valoarea de piață, întrucât acel gen de activ este foarte rar vândut și nu există o piață pe care se tranzacționează, atunci activele sunt evaluate la costul de înlocuire (mai puțin amortizarea corespunzătoare). Valoarea justă a *stocurilor* este considerată valoarea de achiziție sau costul de producție, înregistrate în contabilitate. Garanțiilor de tipul *creanțelor cesionate* le este determinată valoarea justă, astfel: creanțele reprezentând contravaloarea neîncasată a bunurilor livrate/serviciilor prestate sunt evaluate la valoarea inițială a facturii fără taxa pe valoarea adăugată, iar creanțele reprezentând contracte încheiate cu clienții se evaluează la valoarea prezentă a fluxurilor de numerar așteptate, exceptând taxa pe valoarea adăugată.

Față de valoarea justă a elementelor de activ propuse ca și garanții, unitățile bancare aplică anumiți ***coeficienți de ponderare***, în funcție de tipul, locația bunurilor și posibilităților de valorificare a acestora (în caz de executare silită). Valorile ponderate (valoarea justă × coeficient de ponderare) ale bunurilor propuse în garanție sunt deduse din expunerea băncii față de contrapartida creditată, considerată entitate de risc.

Un posibil **model utilizat de societățile bancare în atribuirea coeficienților de ponderare a garanțiilor reale** este:

Tabelul 8.7

Model de ponderare a valorii juste a garanțiilor reale

Nr. crt.	Categorii de bunuri luate în garanția creditelor	Coeficient de ponderare a valorilor juste (de piață) ale mijloacelor fixe evaluate
	BUNURI IMOBILE	
1.	Locuințe, din care:	
1.1.	Apartamente în blocuri de locuințe	0,75
1.2.	Case de locuit individuale sau în vile, inclusiv terenurile aferente	0,75
2.	Terenuri dezvoltate intravilan, fără construcții	0,5
3.	Clădiri pentru afaceri, comerț și depozitare	0,7
4.	Clădiri social-administrative	0,7
5.	Clădiri industriale aflate în exploatare, din care:	
5.1.	Noi (cu structuri și materiale moderne)	0,7
5.2.	Vechi (cu structuri și materiale clasice, readaptate)	0,6
6.	Clădiri agricole aflate în exploatare	0,2
7.	Clădiri turistice (hoteluri, restaurante etc.)	0,7

Nr. crt.	Categorii de bunuri luate în garanția creditelor	Coeficient de ponderare a valorilor juste (de piață) ale mijloacelor fixe evaluate
	BUNURI MOBILE	
1.	Instalații și echipamente cu montaj, din care:	
1.1.	Noi, până într-un an	0,5
1.2.	Cu vechime > 1 an, dar uzura < 50%	0,25
2.	Instalații și echipamente fără montaj, din care	
2.1.	Noi, până într-un an	0,4
2.2.	Cu vechime > 1 an, dar cu uzura < 50%	0,25
3.	Mijloace de transport, din care:	
3.1.	Noi cu vechime de până la un an	0,8
3.2.	Cu vechime între 1-3 ani	0,5
3.3.	Cu vechime > 3 ani, dar cu uzura < 50%	0,25
	STOCURI DE PRODUSE FINITE SI MĂRFURI	
1.	Mărfuri (direct vandabile la bursa de mărfuri, cum ar fi lingourile de aluminiu/cupru, uleiul, zahărul etc.)	0,8
2.	Mărfuri (nevandabile la bursa de mărfuri, dar cu o piață stabilă, cum ar fi bumbacul, orezul, oțelul, cimentul etc.)	0,7
3.	Bunuri adecvate pentru diverși utilizatori (piese de schimb auto, materiale de construcții etc.)	0,4
4.	Alte bunuri finite nespecificate (cu grad redus de perisabilitate)	0,2
5.	Alte bunuri semifinite nespecificate sau bunuri aflate încă în procesul de producție	0

Un posibil **model utilizat de societățile bancare în atribuirea coeficienților de ponderare a creanțelor transferate sau cesionate** este:

Tabelul 8.8

Model de ponderare a garanțiilor creditelor reprezentate de creanțe

Nr. crt.	*Tipul cesiunilor de creanțe*	*Coeficientul de ponderare a valorii creanțelor*
1.	Creanțe existente, certe și confirmate	0,70
2.	Creanțe existente și neconfirmate	0,50
3.	Creanțe viitoare	0

8.2.4. Instituții suport în evaluarea riscului de credit – Centrala Riscurilor Bancare și Biroul de Credit

Ficcare societate bancară își organizează activitatea de identificare și evaluare a riscului specific clientelei, pe baza informațiilor furnizate de aceasta și din surse adiacente, cum ar fi instituții independente (de exemplu, Oficiul

Național al Registrului Comerțului), angajatorii clienților persoane fizice etc. Aceste surse informaționale *nu oferă băncilor posibilitatea cunoașterii unui comportament istoric bancar al clientului*, considerat relevant în conturarea profilului de risc al acestuia. „Antecedentele" clientului în relațiile cu alte societăți bancare furnizează informații utile pentru decizia unei bănci de a iniția cu clientul o relație contractuală de creditare sau de alt tip, generatoare a expunerii băncii față de contrapartida în cauză. La nivel individual, societățile bancare nu au posibilitatea informării asupra relației clientului cu alte societăți bancare, context în care a apărut necesitatea dezvoltării unei structuri care să gestioneze informația de risc pentru clientela bancară.

Preocuparea autorității naționale de supraveghere bancară de a realiza o bază de date cu informații de risc bancar, specifice potențialilor clienți ai societăților bancare, este materializată în dezvoltarea și funcționarea la nivelul Băncii Naționale a României, a Centralei Riscurilor Bancare CRB. La inițiativa comunității bancare, a fost organizată o bază de date care gestionează informații de risc bancar, în mod independent de Banca Națională a României, în cadrul unei societăți independente – Biroul de Credit SA.

Centrala Riscurilor Bancare[20] *este un centru de intermediere care gestionează în numele Băncii Naționale a României informația de risc bancar și informația despre fraudele cu carduri, pentru scopurile utilizatorilor, în condițiile păstrării secretului bancar.*

Centrala Riscurilor Bancare reprezintă o bază de date gestionată de Banca Națională a României și care cuprinde:

a) *Registrul central al creditelor* (RCC), care conține informațiile de risc bancar, raportate de entitățile declarante, prelucrate și difuzate de către Centrala Riscurilor Bancare, în vederea valorificării de către utilizatori, în condițiile păstrării secretului bancar;

b) *Registrul creditelor restante* (RCR), care este alimentat lunar de Registrul central al creditelor cu informații de risc bancar referitoare la persoanele recenzate și la creditele restante ale acestora față de întregul sistem bancar din România;

c) *Registrul grupurilor de debitori* (RGD), care este alimentat lunar de Registrul central al creditelor cu informații despre grupurile de debitori;

d) *Registrul fraudelor cu carduri* (RFC), care conține informații despre fraudele cu carduri comise de posesorii de carduri de debit și/sau de credit.

---

[20] Funcționarea în România a Centralei Riscurilor Bancare este legiferată de Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 4/2004 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 739/2004, modificat și completat prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 2/2007, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 240/2007.

Toate informațiile[21] vehiculate între Centrala Riscurilor Bancare și entitățile raportoare au caracter confidențial. ***Entitățile care raportează informații la Centrala Riscurilor Bancare*** sunt:

- Centralele instituțiilor de credit persoane juridice române, pentru toate informațiile de risc bancar și informațiile despre fraudele cu carduri, colectate din propriile evidențe și din cele ale unităților lor teritoriale din România;
- sucursalele din România ale instituțiilor de credit străine, pentru toate informațiile de risc bancar și informațiile despre fraudele cu carduri, colectate din propriile evidențe.

Informația de risc bancar este informația care se raportează de către instituțiile de credit, se prelucrează și se difuzează de Centrala Riscurilor Bancare, referitoare la:

- Datele de identificare ale debitorilor (persoane fizice și juridice rezidente și nerezidente): nume/denumire, cod numeric personal/codul țării care a emis pașaportul, precum și seria acestuia/cod unic de înregistrare/codul țării, precum și codul de înregistrare din țara de origine, județul de domiciliu, țara, activitatea, forma de proprietate;
- Creditele acordate și angajamentele asumate în lei sau în valută de către fiecare instituție de credit unui debitor, a cărui datorie față de instituția respectivă este mai mare sau egală cu 20.000 lei[22];
- Informația referitoare la componența grupului de persoane fizice și/sau juridice care reprezintă un singur debitor, grup evidențiat de fiecare instituție de credit;
- Fraudele cu carduri produse de posesori. ***Informația despre fraudele cu carduri*** este informația raportată de către instituția de credit, referitoare la încălcarea prevederilor contractuale de către posesorii de card de debit și/sau de credit și suma corespunzătoare nu este înregistrată la restanțe în propriile evidențe.

Riscul individual reprezintă expunerea unei instituții de credit față de un debitor și se determină de către respectiva instituție declarantă. Pentru calculul

---

[21] În baza de date a Centralei Riscurilor Bancare, informațiile de risc bancar și despre fraudele cu carduri sunt menținute șapte ani de la înscriere.

[22] După intrarea în vigoare a legislației privind organizarea Centralei Riscurilor Bancare, din august 2004 și până în martie 2007 au fost raportate și informații privind sumele restante (doar principalul creditului) pentru debitori persoane fizice care înregistrau expuneri mai mici de 20.000 lei, dar cu restanțe mai mari de 30 de zile la rambursarea creditelor. Din data de 01.05.2007, instituțiile de credit nu mai raportează la Centrala Riscurilor Bancare restanțele mai mari de 30 de zile înregistrate în restituirea creditelor de către persoanele fizice cu expunere mai mică de 20.000 lei.

riscului individual se iau în considerare atât operațiunile desfășurate de debitor în nume propriu, cât și cele în care debitorul este parte componentă a unui grup de persoane fizice și/sau juridice, care reprezintă un singur debitor. Componența grupului de persoane fizice și/sau juridice care reprezintă un singur debitor se raportează la Centrala Riscurilor Bancare.

Riscul global reprezintă suma riscurilor individuale raportate de toate entitățile declarante la Centrala Riscurilor Bancare pentru același debitor. Riscul global reprezintă expunerea întregului sistem bancar din România față de o singură persoană debitoare și se determină de Centrala Riscurilor Bancare.

Raportarea la Centrala Riscurilor Bancare se face lunar, între 1-17 ale fiecărei luni pentru informațiile aferente lunii anterioare. Fraudele cu carduri se raportează atunci când se încalcă prevederile contractuale de către posesorii de card de debit și/sau de credit și suma corespunzătoare nu mai este înregistrată la restanțe în evidențele instituțiilor de credit. Această informație este raportată la Centrala Riscurilor Bancare de către instituțiile de credit, în momentul constatării acesteia.

Raportarea informațiilor la Centrala Riscurilor Bancare se realizează în *format electronic*, prin intermediul aplicației informatice puse la dispoziția entităților raportoare de Banca Națională a României. Centrala Riscurilor Bancare asigură stocarea informațiilor raportate de entitățile declarante și prelucrarea acestor informații în scopul obținerii de date agregate necesare utilizatorilor. Accesarea sistemului informatic al Centralei Riscurilor Bancare de către persoanele acreditate se face pe bază de *nume și parole de acces unice*, atribuite de Banca Națională a României. Fiecare sucursală a unei bănci declarante are drept de consultare a bazei de date a Centralei Riscurilor Bancare numai dacă conectarea acestora se realizează prin intermediul propriei Centrale, pe bază de nume și parolă de acces unică, atribuite de Banca Națională a României.

Centrala Riscurilor Bancare transmite lunar fiecărei societăți bancare, din proprie inițiativă, informația referitoare la riscul global pentru debitorii raportați de aceasta în luna respectivă, la restanțele înregistrate de persoanele fizice, la fraudele cu carduri, precum și informații despre incidentele de plată[23] ale debitorului și informația referitoare la grupurile de debitori raportate de bancă în luna respectivă.

Orice societate bancară poate solicita Centralei Riscurilor Bancare informații referitoare la creditele restante pe ultimii șapte ani, evidențiate în Registrul creditelor restante, pentru oricare debitor raportat de către bancă în

[23] Informațiile despre incidentele de plată sunt preluate din baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți, care funcționează la Banca Națională a României.

respectiva lună. Centrala Riscurilor Bancare transmite, la cerere, oricărei societăți bancare informații referitoare la fraudele cu carduri, evidențiate în Registrul fraudelor cu carduri. Informațiile pe care societățile bancare le pot solicita Centralei Riscurilor Bancare pot fi:

- datele referitoare la riscul global înregistrat în Registrul central al creditelor în ultima lună, pe numele persoanei recenzate;
- datele referitoare la riscul global și creditele restante înregistrate față de întregul sistem bancar în cel mult ultimii șapte ani, de aceeași persoană recenzată;
- datele referitoare la fraudele cu carduri în cel mult ultimii șapte ani;
- datele referitoare la situația grupurilor de debitori raportate de fiecare entitate declarantă, respectiv riscul global și suma restantă aferente grupurilor de debitori pentru ultima lună încheiată.

Pentru a solicita informații de risc bancar în numele clienților, societățile bancare utilizează un formular *Acord de consultare a bazei de date a Centralei Riscurilor Bancare*, întocmit de client. *Pentru a solicita Centralei Riscurilor Bancare informații referitoare la un client, societățile bancare trebuie să aibă acordul scris al clientului.* Dacă informațiile se referă la un debitor raportat de bancă într-o perioadă anterioară sau dacă se referă la fraude cu carduri, nu este necesar acordul clientului despre care se solicită informații la Centrala Riscurilor Bancare. Pe baza Acordului de consultare a bazei de date a Centralei Riscurilor Bancare, persoana acreditată din societatea bancară, abilitată să interogheze Centrala Riscurilor Bancare, transmite acesteia din urmă o *Cerere de consultare a bazei de date a Centralei Riscurilor Bancare.* Centrala Riscurilor Bancare răspunde solicitărilor de informații ale societăților bancare, în termen de cel mult o zi bancară de la data solicitării. Banca declarantă este obligată să remită, la cerere, oricărei persoane pe care a raportat-o la sau despre care a primit informații de la Centrala Riscurilor Bancare, ultimele informații de risc bancar și cele despre fraudele cu carduri referitoare la persoana respectivă.

În mecanismul de funcționare a Centralei Riscurilor Bancare pot apărea situații extreme, în care o persoană se poate regăsi în baza de date a Centralei Riscurilor Bancare în ipostaza de debitor, fără ca respectiva situație să reflecte realitatea. Într-un astfel de caz, presupusul debitor poate solicita societății bancare prin intermediul căreia a aflat că este consemnat în baza de date a Centralei Riscurilor Bancare, declanșarea *procedurii de conciliere,* prin care eventualele erori să fie corectate.

Pe lângă suportul informațional oferit de Centrala Riscurilor Bancare, societățile bancare utilizează în analiza profilului de risc al clienților și informații gestionate de Biroul de Credit. **Biroul de Credit** (Societatea Biroul

de Credit SA[24]) *reprezintă o instituție de monitorizare a debitorilor restanțieri ai băncilor și a altor tipuri de societăți financiare nebancare*. Societatea Biroul de Credit, independentă față de banca centrală, a fost fondată în anul 2003, de către principalele instituții de credit active pe piața bancară de retail. La începutul anului 2009, participanți în Sistemul Biroului de Credit erau 30 de bănci (aproximativ 98,7% din piața de retail banking), 9 societăți de credit de consum și 2 societăți de leasing. Societatea Biroul de Credit SA este membră a Asociației Europene a Birourilor de Credit (ACCIS). Biroul de credit gestionează date negative și pozitive provenite din surse bancare și nonbancare.

Din punct de vedere bancar, ***obiectul de activitate*** al Biroului de Credit se referă la:

- colectare/prelucrare date privind portofoliul de clienți – persoane fizice – ai societăților bancare participante în Biroul de Credit;
- informații/analize oferite băncilor participante, în scopul: identificării și cuantificării riscului de credit, creșterii calității creditelor și diminuării riscului de fraudă și protejării creditorilor;
- stabilirea criteriilor uniforme de apreciere a clientelei (scoring);
- consultanță financiar-bancară.

Principiile care stau la baza activității Biroului de credit sunt: principiul reciprocității (participanții care vor furniza informații de risc și alte date aferente vor avea acces doar la acea categorie de informații din baza de date), principiul confidențialității, principiul imparțialității și corectitudinii, principiul eficienței în funcționare.

Biroul de Credit este conceput a se dezvolta în trei *faze*:

1) În prima fază, pusă în funcțiune la data de 16 august 2004, societățile bancare participante transmit zilnic Biroului de Credit, în format electronic, informații referitoare la:

- debitori cu restanțe la plată mai mari de 30 de zile;
- „fraudulenți" – persoane care au săvârșit o infracțiune în relație cu banca, pentru care s-a emis o hotărâre judecătorească definitivă;
- declarații cu inadvertențe - date neconforme cu realitatea, furnizate de persoane fizice la momentul solicitării creditului.

2) În cadrul fazei a doua de dezvoltare a sistemului, așa-numita „fază pozitivă", operațională din data de 11 iulie 2005, se prelucrează informațiile referitoare la toate produsele de tip credit, similare sau de asigurare acordate persoanelor fizice, informații provenite de la societăți bancare și nonbancare (societăți financiare, de asigurări, de leasing, de telefonie fixă și mobilă),

[24] Site-ul www.birouldecredit.ro

participante în Sistemul Biroului de Credit, precum şi informaţii despre cei care fraudează societăţile bancare şi declaraţii cu inadvertenţe.

La Biroul de Credit sunt raportate şi înregistrate informaţii de natură negativă şi pozitivă referitoare la persoanele fizice care au contractat credite şi au întârzieri la plata ratelor scadente mai mari de 30 de zile calendaristice. De asemenea, sunt raportate informaţii referitoare la fraudulenţi şi declaraţii cu inadvertenţe.

Participanţii (instituţii bancare şi nonbancare) la sistem pot consulta bazele de date ale Biroului de Credit atunci când li se solicită acordarea unui produs de tip credit sau de asigurare sau atunci când monitorizează comportamentul propriilor debitori. De asemenea, persoanele fizice, care doresc să cunoască datele cu care sunt înscrise la Biroul de Credit, pot solicita acestuia eliberarea situaţiei înscrierii.

Biroul de Credit, prin intermediul serviciului CRED-IT, pune aceste informaţii la dispoziţia instituţiilor de credit, atunci când acestea le solicită în vederea acordării unui credit sau a monitorizării creditelor acordate. Informaţia este furnizată, în termen de câteva secunde, sub forma unui Raport de credit. Intervalul de timp pentru care informaţiile aferente unui credit sunt afişate în Raportul de Credit este de patru ani de la data ultimei actualizări transmise.

3) Cea de a treia fază a dezvoltării Biroului de Credit se doreşte a fi dedicată dezvoltării scoringului, ca produs ce va oferi o imagine sintetică şi nuanţată în acelaşi timp, a comportamentului debitorului, uşurând astfel decizia de creditare. Calendarul de implementare al acestei faze presupune ca să devină operaţională în primul trimestru al anului 2009.

8.2.5. Monitorizarea creditelor acordate

Unităţilor bancare teritoriale le sunt stabilite *competenţe diferite în acordarea creditelor*, în funcţie de tipul şi mărimea unităţii bancare. Competenţa acordării creditelor revine, în general, Comitetului director (Comitet de credite) – structură funcţională de la nivelul unităţilor teritoriale sau de la nivelul Centralei băncii. Băncile fixează plafoane, ca sume maxime, peste a căror valoare unităţile teritoriale nu sunt abilitate să acorde credite. Facilităţile de credit se află în aria de competenţă a agenţiilor, a sucursalelor sau, după caz, a administraţiei centrale a unei bănci.

Comitetul de credite din unităţile teritoriale este format, de regulă, din conducătorul unităţii, conducătorul structurii cu atribuţii în monitorizarea riscurilor şi conducătorul compartimentului de creditare. Comitetul de credit se întruneşte periodic, în vederea analizei oportunităţii de creditare a clienţilor solicitanţi de credite. ***Pentru a aproba o facilitate de credit, Comitetul de***

credit studiază dosarul de credit şi votează dacă facilitatea este sau nu aprobată.

Aprobarea fiecărui credit se face pe baza unui *Referat de credit*, al cărui conţinut şi circuit diferă în funcţie de reglementările interne ale societăţii bancare, dar care trebuie să conţină cel puţin următoarele *elemente obligatorii:*

a) Datele de identificare a solicitantului;

b) Informaţii/date referitoare la creditul solicitat, precum valoarea creditului, scadenţa/schema de rambursare, moneda şi, dacă este cazul, destinaţia, avansul depus de solicitant şi garanţiile prezentate;

c) Informaţii privind bonitatea solicitantului;

d) Situaţiile speciale în care se află solicitantul de credit în raport cu terţii, precum litigii, care ar putea afecta în mod semnificativ bonitatea acestuia.

Comitetul de credit poate aproba sau respinge facilitatea de credit. Pentru aprobarea facilităţii de credit, membrii Comitetului de credit trebuie să fie unanim de acord şi tipul de credit să se găsească în aria sa de competenţă. În cazul în care Comitetul de risc, din considerente legate de riscul creditului, nu este de acord cu acordarea sa, dosarul este înaintat Centralei. La nivelul centralei se hotărăşte asupra eventualelor modificări care pot surveni în creditarea respectivului client.

După aprobarea creditului, dosarul de credit este transmis compartimentului juridic din unitatea bancară, în vederea pregătirii şi înregistrării documentaţiei contractuale referitoare la credit. Funcţionarii din compartimentul juridic al băncii redactează documentaţia contractuală a creditului, în conformitate cu aprobarea dată de Comitetul de credit şi o iniţializează, adică semnează în colţul fiecărei pagini. Ulterior, *compartimentului de risc* al unităţii bancare îi sunt predate dosarul de credit şi documentaţia contractuală. După verificarea conformităţii documentaţiei cu aprobarea, funcţionarii cu atribuţii în domeniul riscului solicită efectuarea corecţiilor ce se impun, dacă este cazul, şi semnează în colţul fiecărei pagini numai după efectuarea corecţiilor solicitate, iar după aceasta, predau documentaţia contractuală funcţionarului din compartimentul creditare, care interacţionează direct cu clientul. Acest lucrător verifică conformitatea documentaţiei contractuale cu termenii aprobaţi, obţine semnăturile reprezentanţilor împrumutatului, codebitorilor, garanţilor fidejusori/avaliştilor.

În cazul garanţiilor constituite sub forma bunurilor mobile, în ziua semnării contractelor de garanţie, juriştii unităţii bancare operative transmit electronic direcţiei de specialitate din Centrală o *Cerere de înregistrare în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare*, împreună cu formularele de avize de garanţii, precum şi cele de înregistrare a gajului. În cazul garanţiilor

constituite sub forma bunurilor imobile, este importantă întocmirea prealabilă a *Contractelor de ipotecă* şi înscrierea sarcinilor în favoarea băncii, în sistemul publicităţii imobiliare (extrase de carte funciare eliberate de Judecătoria locală).

Clientul primeşte de la funcţionarul bancar din compartimentul creditare, un set de documente originale contractuale referitoare la creditul aprobat de bancă. Dosarul de credit se păstrează pe perioada acordării creditului în cadrul compartimentului creditare din unitatea bancară operativă. Odată semnat, contractul se consideră de drept încheiat, acesta fiind şi momentul de la care contractul îşi produce pe deplin efectele sale juridice, atât în raporturile cu împrumutatul, cât şi în raporturile cu banca. Orice modificare ulterioară a clauzelor unui contract de credit încheiat se va putea face, numai pe baza unui *Act adiţional.*

Societăţile bancare realizează doar excepţional plăţi în numerar din creditele acordate (salarii şi cheltuieli asimilate, plăţi către persoane particulare care nu au deschise conturi la bănci etc.). De regulă, punerea creditului la dispoziţia clientului se face în contul curent al clientului şi fiecare sumă utilizată trebuie justificată pe baza documentelor care să probeze utilizarea creditului pentru destinaţia aprobată.

După acordarea creditelor, societăţile bancare au obligaţia să urmărească îndeplinirea condiţiilor prevăzute în Contractul de credit, precum cele referitoare la plata la scadenţă a ratelor reprezentând principalul şi dobânda şi, după caz, la situaţia garanţiilor şi la destinaţia creditului. Fiecare societate bancară îşi organizează propriul circuit documentar în monitorizarea creditelor acordate. Băncile solicită clienţilor persoane fizice creditate, balanţe de verificare lunare şi situaţii financiare semestriale şi anuale (vizate de administraţiile fiscale competente). Clientul împrumutat trebuie să prezinte societăţii bancare pentru sumele puse la dispoziţia sa, eşalonat sau integral, ***documente care să ateste utilizarea creditului în scopul solicitat***, cum ar fi: *contract de vânzare-cumpărare, facturi fiscale, chitanţe fiscale etc.*

Procesul de monitorizare are ca scop final menţinerea şi/sau consolidarea capacităţii de plată a împrumutatului, a bonităţii acestuia, pe tot parcursul procesului de creditare, până la rambursarea integrală a creditului, plata dobânzilor şi a comisioanelor aferente.

Procesul de monitorizare are în vedere, preponderent, următoarele aspecte:

- Urmărirea îndeplinirii condiţiilor de acordare a creditului, conform destinaţiei stabilite şi a clauzelor specifice din contractul de credit;

- Monitorizarea sursei de rambursare, determinată în procesul de analiză, în funcție de categoria de credit și specificul afacerii/proiectului finanțat;
- Verificarea periodică a garanțiilor colaterale, în scopul asigurării permanente a surselor de recuperare a debitului creat în cazul neonorării la scadență a obligațiilor de plată corespunzătoare creditului acordat.

La nivelul administrațiilor centrale ale băncilor sunt organizate structuri cu atribuții în coordonarea activităților de monitorizare a portofoliilor de credite din unitățile bancare operative.

Din punct de vedere documentar, un posibil mod de consemnare a informațiilor referitoare la credite în derulare este acela al completării unei ***Fișe de monitorizare a creditului***. Acest document sintetizează toate obligațiile asumate de clienți prin contractele de credit și cele de garantare. De asemenea, în Fișa de monitorizare se consemnează frecvența de rambursare a ratelor de credite și de plată a dobânzilor și comisioanelor. Funcționarul bancar implicat în monitorizarea unui credit completează Fișa de monitorizare în format electronic. Informațiile sunt actualizate, de regulă, lunar. Pe baza Fișei se alimentează o bază de date, gestionate de respectiva unitate bancară și care cuprinde condițiile și termenii specifici creditelor acordate. Informațiile referitoare la clienții care nu-și respectă clauzele contractuale sunt transmise Centralei băncii în termen de 15 zile de la finalul lunii în care se constată erorile.

Lucrătorul bancar implicat în monitorizarea creditelor studiază evoluția situației financiare a clientului, pe baza documentelor pe care clienții le prezintă periodic după acordarea creditelor, comparativ cu perioada precedentă și modul de îndeplinire a unor indicatori financiari, dacă este cazul. Rezultatele constatărilor sunt consemnate în Fișa de monitorizare a creditului. În cazul deteriorării situației financiare și/sau a ratingului stabilit, cu implicații asupra capacității clientului de rambursare a obligațiilor către bancă, va fi informată Centrala băncii. Prin sistemul de monitorizare se acționează pentru prevenirea și remedierea imediată a situației atunci când se constată deteriorarea calității creditului. Deteriorarea calității creditului trebuie sesizată într-un stadiu incipient, în vederea stabilirii unor măsuri pentru îmbunătățirea calității creditului.

În procesul de administrare a riscului de credit, ***monitorizarea garanțiilor*** reprezintă o componentă esențială în prevenirea eventualelor pierderi determinate de apariția unor credite neperformante. Fiecare societate bancară dispune de posibilități de înregistrare a garanțiilor primite pentru facilitățile acordate prin creditare.

Administrarea garanțiilor este realizată diferit, în funcție de tipul garanției:

- în cazul *garanțiilor imobiliare, a echipamentelor și stocurilor,* la nivelul unităților bancare operative se verifică faptic existența și conservarea garanțiilor reale. Lucrătorul bancar poate constata neîndeplinirea unei clauze contractuale privind garanțiile, situație în care întocmește un Raport, care este remis conducătorilor structurilor de creditare din unitatea bancară operativă. În cazul stocurilor, societățile bancare pot încheia contracte cu firme specializate, referitoare la monitorizarea acestor active, în vederea primirii de rapoarte periodice asupra stocurilor gajate. În cazul în care nu sunt încheiate contracte cu firme de monitorizare a stocurilor, verificarea nivelului stocurilor se efectuează lunar pe baza balanței analitice a stocurilor.
- în cazul garanțiilor reprezentate de *creanțe cesionate*, unitățile bancare teritoriale deschid conturi colectoare speciale în care se încasează sumele cesionate în favoarea băncii. Lunar, clientul creditat trebuie să prezinte băncii situația facturilor cesionate.

În administrarea creditelor acordate se studiază și valabilitatea *Polițelor de asigurare ale garanțiilor colaterale.* Dacă este cazul, se prelungește valabilității acestora pe durata de creditare și se cesionează Polițele în favoarea băncii. Originalul Poliței de asigurare a garanțiilor colaterale se păstrează, în original, la societatea bancară.

Implicate în activități de creditare caracterizate de riscuri, societățile bancare se pot confrunta cu situații de neonorare de către clienți a angajamentelor contractuale referitoare la împrumuturile primite de la respectivele bănci. Asemenea incidente, generalizate la nivelul băncilor, contribuie agresiv la deteriorarea situației financiare a acestora.

Lucrătorii bancari, care monitorizează creditele pe parcursul derulării, pot constata deteriorarea situației financiare a clientului creditat, anterior scadenței contractuale. Într-o astfel de situație, lucrătorul bancar din sfera creditării, consiliat de juriștii băncii, poate solicita organului competent (Comitet de credite) amânarea scadenței, dacă există semnale care să îndreptățească o asemenea solicitare, cum ar fi dificultăți temporare ale clientului, atitudine cooperantă a acestuia etc. Fiecare societate bancară își stabilește prin norme interne de creditare duratele maxime în cadrul cărora poate fi realizată prelungirea tehnică a scadenței creditului. În cazul în care imposibilitatea achitării ratelor la scadență derivă din circumstanțe independente de client, nu se solicită prelungirea scadenței, ci creditele restante sunt prezentate acelor structuri ale unității bancare care se preocupă de monitorizarea creditelor restante.

Creditele restante sunt monitorizate de unitățile bancare teritoriale, pe baza informațiilor referitoare la motivul înregistrării restanțelor, măsurile întreprinse de bancă, efectul acestora și posibilitatea de achitare a restanței. Unitățile bancare teritoriale transmit direcțiilor de resort din administrația centrală a băncii, datele referitoare la creditele restante.

Direcțiile specializate din Centrala băncii analizează situația fiecărui credit restant și informează unitățile bancare operative cu privire la măsurile de recuperare care se impun. Funcționarul bancar din unitatea operativă, responsabil cu recuperarea creditelor, va întreprinde acțiunile necesare recuperării creanțelor în condițiile respectării aprobărilor existente cu privire la nivelul dobânzilor și comisioanelor. În termen de 90 de zile de la data înregistrării creditelor restante, se întocmește un Raport avizat de conducătorii unității teritoriale, referitor la măsurile luate pentru recuperarea creditului, sumele recuperate, propuneri privind strategia și procedurile viitoare de recuperare a creanțelor.

Dacă se constată imposibilitatea recuperării creditelor, direcția specializată în recuperarea creditelor din Centrala băncii poate aproba declanșarea procedurilor de executare a creditului. De regulă, Direcției Juridice din Centrală îi revine sarcina de a soma debitorii restanți pentru a-și achita creditele. După recepția confirmărilor de primire pentru somațiile trimise și după expirarea termenului acordat pentru plata creanței restante, juriștilor din unitățile bancare operative li se înaintează documentele aferente creditului, în vederea investirii cu formulă executorie a Contractului de credit și a Contractelor de garanție în cauză. Ulterior, se formulează și înaintează Cererea de punere în executare a contractelor investite cu formule executorii, de regulă, către executorul bancar în raza de competență teritorială a căruia se află unitatea bancară respectivă. În interval de 24 ore de la înștiințarea investirii cu formulă executorie a contractelor de credit și de garanție, creanțele provenite din creditele restante sunt scoase în afara bilanțului.

Executorul bancar solicită instanței judecătorești *Încheierea de încuviințare a executării silite* a clientului debitor urmărit și demarează procedurile de executare împotriva clientului băncii. Dacă se constată imposibilitatea recuperării pe cale amiabilă/prin executare silită a bunurilor debitorului și/sau a realizării creanței pe altă cale (cesiune) sau dacă pentru continuarea procedurilor de executare se avansează cheltuieli mai mari decât recuperările efective, aceste aspecte vor fi aduse la cunoștința direcției de monitorizare a creditelor restante din Centrală, cu propuneri de soluționare. Într-o asemenea situație se pot face propuneri de trecere a creanțelor din credite din restante la îndoielnice și ulterior, la pierderi, cu respectarea reglementărilor legale privind deductibilitatea cheltuielilor cu respectivele credite.

Pentru societățile bancare, creditele restante generează costuri suplimentare, de natură administrativă (personal bancar implicat în operațiuni de verificare, analiză a creditului) și juridică (consultanță, executare silită).

8.2.5.1. Constituirea de provizioane specifice de risc de credit

Societățile bancare sunt obligate, în conformitate cu reglementările emise de Banca Națională a României[25], să-și constituie provizioane specifice de risc de credit, în scopul acoperirii eventualelor pierderi generate de nerecuperarea creditelor acordate. Constituirea de provizioane de risc de credit se face prin includerea acestora în cheltuieli, ceea ce conduce la scăderea profitabilității societăților bancare. Constituirea de provizioane de risc de credit nu reprezintă o opțiune agreabilă conducerii operative a societăților bancare, direct interesată de creșterea profitabilității băncii, reflectată și în majorarea dividendelor cuvenite acționarilor. Apar astfel interese antagonice ale autorității naționale de supraveghere bancară și ale conducerii societăților bancare.

Regularizarea provizioanelor specifice de risc de credit presupune modificarea nivelului existent al acestora, în vederea restabilirii egalității între nivelul existent și cel al necesarului și se realizează prin includerea în cheltuieli sau prin reluarea la venituri a sumei reprezentând diferența dintre nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit și nivelul necesarului. Utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit se referă la anularea provizioanelor specifice de risc de credit și se realizează prin reluarea pe venituri a sumei reprezentând nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit aferente creditelor și/sau plasamentelor pentru care este îndeplinită una dintre următoarele condiții:

- au fost epuizate posibilitățile legale de recuperare sau s-a împlinit termenul de prescripție;
- au fost transferate drepturile contractuale aferente respectivului credit/plasament.

Societățile bancare trebuie să constituie și/sau să regularizeze lunar provizioanele specifice de risc de credit aferente creditelor și, după caz,

[25] Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 4/2008 pentru modificarea și completarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit și a Normelor metodologice ale Băncii Naționale a României nr. 12/2002 pentru aplicarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 146/2008.

plasamentelor evidențiate în sold la finele lunii respective, prin includerea pe cheltuieli și/sau prin reluarea pe venituri, indiferent de rezultatul financiar înregistrat al perioadei.

În vederea constituirii de provizioane aferente creanțelor din credite sau alte tipuri de plasamente, societățile bancare clasifică respectivele creanțe și ulterior, procedează la constituirea de provizioane în mod diferit, după cum plasamentele fac parte dintr-o anumită categorie.

În sistemul bancar românesc, ***societățile bancare clasifică creditele și plasamentele*** în una din următoarele cinci categorii:

1. ***Standard***, categorie care desemnează acele credite care nu implică deficiențe și riscuri, rambursarea lor făcându-se la timpul și termenele prevăzute, respectiv credite acordate unor clienți solvabili, pentru afaceri bune;

2. ***În observație***, categorie care desemnează acele credite acordate unor clienți cu rezultate economico-financiare foarte bune, dar care, în anumite perioade de timp, întâmpină greutăți în rambursarea ratelor scadente și dobânzilor aferente;

3. ***Substandard***, categorie care desemnează acele credite care prezintă deficiențe și riscuri care periclitează rambursarea datoriei, ele neputând fi recuperate integral în cazul în care deficiențele creditului nu sunt corecte pe parcurs;

4. ***Îndoielnice***, categorie care desemnează acele credite care nu pot fi rambursate, iar garanțiile lor sunt incerte;

5. ***Pierdere***, categorie care desemnează acele credite care nu pot fi restituite băncii, ceea ce face ca înregistrarea lor în continuare ca active bancare să nu fie garantată.

Clasificarea creditelor și plasamentelor se face prin aplicarea simultană a **criteriilor** serviciul datoriei, performanța financiară și inițierea de proceduri judiciare.

Serviciul datoriei reprezintă capacitatea debitorului de a-și onora datoria la scadență, exprimată ca număr de zile de întârziere la plată de la data scadenței.

Performanța financiară reprezintă reflectarea potențialului economic și a solidității financiare ale unei entități economice, obținută în urma analizării unui ansamblu de factori cantitativi (indicatori economico-financiari calculați pe baza datelor din situațiile financiare anuale și periodice, denumite în continuare situații financiare) și calitativi. ***Categoriile de performanță financiară sunt notate de fiecare bancă de la A la E, în ordinea descrescătoare a calității acesteia.*** În cazul clientelei din sectorul bancar, precum și în cazul persoanelor fizice, performanța financiară va fi considerată

în *categoria A*. Evaluarea performanței financiare a unei entități economice din sectorul nebancar va conduce la încadrarea acesteia în una dintre cele cinci categorii de performanță financiară. Această evaluare se realizează potrivit normelor interne ale băncilor, aprobate la nivelul Consiliului de administrație al acestora, pe bază de punctaj atribuit unor factori cantitativi și calitativi. Punctajul se va stabili luând în considerare factorii cantitativi care se vor referi în principal la indicatorii de lichiditate, solvabilitate, risc și profitabilitate, factorii calitativi urmând a se referi, în principal, la aspecte legate de modul de administrare a entității economice analizate, de calitatea acționariatului, de garanțiile primite (altele decât cele care sunt acceptate la diminuarea expunerii față de debitor) și de condițiile de piață în care aceasta își desfășoară activitatea. Indicatorii anterior menționați se calculează pe baza datelor cuprinse în situațiile financiare ale entității economice, întocmite conform reglementărilor emise de Ministerul Finanțelor Publice sau de autorități cu competențe similare din alte țări, iar categoria de performanță financiară se determină și contribuie la stabilirea categoriei de clasificare în luna următoare celei în care banca are acces la raportările respective. În cazul în care băncile se găsesc în imposibilitate de a evalua performanța financiară a unui client din sectorul nebancar, aceasta va fi încadrată direct în categoria E.

Frecvența cu care o societate bancară determină categoria de performanță financiară a unei entități economice coincide cu frecvența cu care se întocmesc situațiile financiare. În vederea clasificării creditelor, pe perioada cuprinsă între două întocmiri ale situațiilor financiare, se menține ultima categorie de performanță financiară determinată.

Inițierea de proceduri judiciare se referă la măsuri specifice luate în scopul recuperării creanțelor:

- darea de către instanță a hotărârii de deschidere a procedurii falimentului;
- declanșarea procedurii de executare silită față de persoanele fizice sau juridice. Același regim este aplicabil și pentru investirea cu formulă executorie a contractelor de credit, a contractelor de garanție și a hotărârilor judecătorești definitive ce dispun asupra contractelor de credit, precum și asupra contractelor de garanție, dacă este cazul, sau asupra contractelor de plasament.

Tabelul 8.9

Criterii de încadrare pe categorii de clasificare a creditelor, pentru sectorul nebancar

Performanța financiară / Serviciul datoriei	Categoria A	Categoria B	Categoria C	Categoria D	Categoria E	
0-15 zile	Standard/ Pierdere	În observație/ Pierdere	Substandard/ Pierdere	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Nu s-au inițiat proceduri judiciare/ S-au inițiat proceduri judiciare
16-30 de zile	În observație /Pierdere	Substandard /Pierdere	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	
31-60 de zile	Substan-dard/ Pierdere	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	
61-90 de zile	Îndoielnic/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	
Minimum 91 de zile	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	Pierdere/ Pierdere	

Tabelul 8.10

Criterii de încadrare pe categorii de clasificare a creditelor și plasamentelor, pentru sectorul bancar

Performanța financiară / Serviciul datoriei	A	
0-7 zile	Standard/Pierdere	Nu s-au inițiat proceduri judiciare/S-au inițiat proceduri judiciare
Minimum 8 zile	Pierdere/Pierdere	

Creditele acordate unui debitor și/sau plasamentele constituite la acesta se încadrează într-o singură categorie de clasificare pe baza principiului *declasării prin contaminare*, respectiv prin luarea în considerare a celei mai slabe dintre categoriile individuale de clasificare.

Pentru creditele și plasamentele pe care le fac, societățile bancare constituie ***provizioane specifice de risc de credit***. În determinarea necesarului de provizioane specifice de risc de credit, aferente unui credit sau unui plasament, se parcurg următoarele *etape:*

1. Determinarea bazei de calcul pentru provizioanele specifice de risc de credit, prin deducerea din expunerea băncii față de debitor a garanțiilor

acceptate[26], pentru creditele oricărei din cele cinci categorii, în situația în care nu s-au inițiat proceduri judiciare și în situația în care toate sumele aferente respectivului credit (plasament) înregistrează un serviciu al datoriei de cel mult 90 de zile. Există situații în care se ia în calcul întreaga expunere față de debitor, indiferent de garanții, în cazul unui credit clasificat în categoria „pierdere", în situația în care s-au inițiat proceduri judiciare sau în situația în care cel puțin una dintre sumele respectivului credit înregistrează un serviciu al datoriei mai mare de 90 de zile, precum și în cazul unui plasament, indiferent de categoria de clasificare aferentă acestuia;

2. Aplicarea coeficientului de provizionare asupra bazei de calcul obținute, prezentat în tabelul 8.11.

Tabelul 8.11

Corespondența dintre categoriile de clasificare a unui credit și coeficienții de provizionare

Categoria de clasificare a creditului	Coeficienți de provizionare pentru credite acordate *clientelei din afara sectorului instituțiilor de credit (altele decât cele înregistrate în valută* sau indexate la cursul unei valute, acordate persoanelor fizice expuse la riscul valutar)	Coeficienți de provizionare pentru credite înregistrate în *valută* sau indexate la cursul unei valute, acordate persoanelor fizice expuse la riscul valutar
Standard	0	0,07
În observație	0,05	0,08
Substandard	0,2	0,23
Îndoielnic	0,5	0,53
Pierdere	1	1

Constituirea de provizioane specifice de risc de credit se referă la crearea acestora și se realizează prin includerea pe cheltuieli a sumei reprezentând nivelul necesarului de provizioane specifice de risc de credit. Regularizarea provizioanelor specifice de risc de credit se referă la modificarea nivelului existent al acestora, în vederea restabilirii egalității între nivelul existent și cel al necesarului și se realizează prin includerea pe cheltuieli sau prin reluarea pe venituri a sumei reprezentând diferența dintre nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit și nivelul necesarului.

[26] Garanțiile acceptate a fi luate în considerare sunt prevăzute de art. 9 al Normei metodologice nr. 12/2002 pentru aplicarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 626/2002.

Utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit se referă la anularea provizioanelor specifice de risc de credit în cazul realizării riscului de credit şi se va realiza prin reluarea pe venituri a sumei reprezentând nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit aferente creditelor şi/sau plasamentelor care se scot în afara bilanţului.

Băncile constituie şi regularizează *lunar* provizioanele specifice de risc de credit aferente creditelor şi plasamentelor evidenţiate în sold la finele lunii respective, prin includerea pe cheltuielile şi/sau prin reluarea pe veniturile lunii pentru care se face raportarea, indiferent de rezultatul financiar al perioadei înregistrat de bancă. Moneda în care sunt exprimate provizioanele specifice de risc de credit este cea a creditelor şi plasamentelor la care se referă.

Băncile *scot în afara bilanţului* sumele aferente unui credit sau unui plasament, atunci când:

1. Cel puţin una dintre sumele respective înregistrează un serviciu al datoriei mai mare de 360 de zile;

2. Contractul de credit, precum şi contractele de garanţie (dacă este cazul), au fost investite cu formulă executorie. Hotărârea judecătorească definitivă ce dispune asupra contractului de credit (precum şi asupra contractelor de garanţie, dacă este cazul), sau asupra contractului de plasament, au fost investite cu formulă executorie;

3. S-a declanşat procedura de executare silită, în cazul persoanelor fizice sau juridice;

4. Instanţa a dat hotărârea de deschidere a procedurii de faliment.

Operaţiunile de scoatere în afara bilanţului, efectuate în cursul lunii, trebuie precedate de încadrarea sumelor respective în categoria „pierdere" şi de constituirea sau de regularizarea, după caz, a provizioanelor specifice de risc de credit.

8.3. Determinarea cerinţelor de capital pentru riscul de credit

Riscul de credit reprezintă o categorie de risc pentru care există cerinţe de capital reglementate de legislaţia naţională[27]. Fondurile proprii de care trebuie să dispună în permanenţă o instituţie de credit trebuie să fie egale cu cerinţa de capital pentru riscul de credit şi pentru riscul de diminuare a valorii creanţei aferente întregii activităţi (cu excepţia operaţiunilor din

[27] Conform Regulamentului Băncii Naţionale a României şi Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 13/18/2006 privind determinarea cerinţelor minime de capital pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.

portofoliul de tranzacționare), de *cel puțin 8% din totalul valorilor ponderate la risc ale expunerilor.*

Instituțiile de credit trebuie să dispună de ***procese riguroase de simulare de criză (stress-test)*** pe care să le utilizeze în vederea evaluării adecvării capitalului. Simularea de criză (stress-test) trebuie să identifice posibilele evenimente sau modificări viitoare ale condițiilor economice, care ar putea avea efecte nefavorabile asupra expunerilor la riscul de credit ale unei instituții de credit, și să evalueze capacitatea acesteia de a face față acestor modificări.

În ceea ce privește riscul de credit, instituțiile de credit trebuie să deruleze cu regularitate o simulare de criză (stress-test) pentru riscul de credit, în vederea evaluării efectului pe care anumite condiții specifice îl pot avea asupra cerințelor totale de capital pentru riscul de credit. Simularea de criză este aleasă de către instituția de credit și face obiectul revizuirii Băncii Naționale a României.

Simularea de criză trebuie să fie semnificativă și suficient de prudentă, luând în considerare cel puțin efectul unor scenarii de recesiuni moderate. În cadrul fiecărui scenariu utilizat în derularea simulării de criză, instituția de credit trebuie să evalueze totodată și migrația ratingurilor sale, iar portofoliile testate în simularea de criză trebuie să cuprindă cea mai mare parte a expunerilor instituției de credit.

La calculul cerințelor de capital pentru acoperirea riscului de credit, instituțiile de credit pot utiliza[28], pentru determinarea valorii ponderate la risc a expunerilor, **abordarea standard** sau, cu aprobarea Băncii Naționale a României, **abordarea bazată pe modele interne de rating**.

8.3.1. Cuantificarea riscului de credit prin abordarea standard

Abordarea standard de determinare a valorii ponderate la risc a expunerilor instituțiilor de credit este o metodă inițial stabilită de primul Acord de Capital Basel I și preluată de noul Acord de Capital Basel II. Presupune determinarea riscului de credit prin ***calculul valorii ponderate la risc a expunerilor instituțiilor de credit***, prin aplicarea unei ponderi de risc fixe fiecărei categorii de expuneri a instituției de credit. Metodei i se impută *rigiditatea evaluării, generată de imposibilitatea diferențierii între active*

[28] În conformitate cu Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1027/2006, art. 127-134.

aparținând aceleiași clase de expuneri, carență parțial eliminată prin fixarea unor ponderi de risc adaptate tipurilor de expuneri, în cadrul noului Acord Basel II.

În legislația națională, metoda standard de cuantificare a riscului de credit este preluată în Regulamentul Băncii Naționale a României și a Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 14/19/2006 privind tratamentul riscului de credit pentru instituțiile de credit și firmele de investiții potrivit abordării standard[29].

Etapele aplicării metodei standard de determinare a valorii ponderate la risc a expunerilor sunt:

I. Încadrarea fiecărui element de activ și a elementelor din afara bilanțului într-o clasă predefinită de expunere. Valoarea expusă la risc a unui element de activ este reprezentată de *valoarea sa bilanțieră*, iar valoarea expusă la risc pentru elementele din afara bilanțului este obținută prin aplicarea unor procente prestabilite valorilor extrabilanțiere. Corespondența dintre elementele din afara bilanțului și nivelul de risc atribuit este prezentată în tabelul 8.12.

II. Calculul valorii ponderate la risc a expunerilor, prin aplicarea de ponderi de risc tuturor expunerilor.

$$V_{PR} = \sum (Exp_{1...n} \times P_{1...n})$$

unde:

V_{PR} reprezintă valoarea ponderată la risc a expunerilor

$Exp_{1...n}$ – valoarea expusă la risc a activelor și a elementelor din afara bilanțului;

$P_{1...n}$ – ponderea de risc aplicată fiecărei expuneri a instituției de credit față de clientelă.

Ponderea de risc aplicată depinde de clasa în care au fost încadrate expunerile și de calitatea creditului. ***Calitatea creditului*** poate fi determinată utilizând *ratingurile furnizate de instituțiile externe de evaluare a creditului sau evaluările externe ale creditului efectuate de agențiile de creditare a exportului.*

În tabelul de mai jos sunt prezentate ponderile de risc utilizate în determinarea valorii ponderate la risc a claselor de expuneri ale unei instituții de credit.

[29] Publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.

Tabelul 8.12

Calculul valorii ponderate la risc a expunerilor unei instituții de credit

Tipul expunerii	Ponderea de risc	Prevederi speciale
Creanțe sau creanțe potențiale față de administrațiile centrale sau băncile centrale	100%	Expunerilor *pentru care este disponibil un rating furnizat de o instituție externă de evaluare a creditului* nominalizată, li se atribuie o pondere de risc, asociată nivelului scalei de evaluare a calității creditului în care se încadrează, conform corespondenței între Nivelul scalei de evaluare a calității creditului și Ponderea de risc, astfel: 1-0%; 2-20%; 3-50%; 4-100%; 5-100%; 6-150%. Expunerilor *față de Banca Centrală Europeană* li se aplică ponderea de risc de 0%. Expunerilor *față de administrațiile centrale și față de băncile centrale ale statelor membre*, exprimate și finanțate în moneda națională a administrației centrale și a băncii centrale respective, li se aplică ponderea de risc de 0%.
Creanțe sau creanțe potențiale față de administrațiile regionale sau autoritățile locale	Li se aplică tratamentul specific expunerii față de instituții.	Expunerilor față de administrațiile regionale și autoritățile locale li se aplică același tratament ca și expunerilor față de administrația centrală în jurisdicția căreia sunt stabilite, dacă între aceste expuneri nu există diferențe în ceea ce privește riscul de credit, datorită existenței competențelor specifice ale administrațiilor regionale sau autorităților locale de colectare a veniturilor și datorită existenței unor acorduri instituționale specifice ce au ca efect reducerea riscului de nerambursare al acestora până la nivelul riscului de nerambursare al administrației centrale. Expunerile *față de biserici și comunități religioase* constituite ca și persoane juridice de drept public, în măsura în care au competențe de colectare de taxe, sunt tratate ca și expunerile față de administrații regionale și autorități locale.
Creanțe sau creanțe potențiale față de organismele administrative și entitățile fără scop lucrativ	100%	–
Creanțe sau creanțe potențiale față de bănci multilaterale de dezvoltare	Li se aplică tratamentul specific expunerii față de instituții.	Sunt considerate *bănci multilaterale de dezvoltare*: Societatea Inter-americană de Investiții, Banca pentru Dezvoltare și Comerț în regiunea Mării Negre și Banca Central-Americană pentru Integrare Economică.

Tipul expunerii	Ponderea de risc	Prevederi speciale
		Expunerilor față de următoarele bănci multilaterale de dezvoltare li se aplică ponderea de risc de 0%. a) Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare; b) Societatea Financiară Internațională; c) Banca Inter-americană de Dezvoltare; d) Banca Asiatică de Dezvoltare; e) Banca Africană de Dezvoltare; f) Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei; g) Banca Nordică de Investiții; h) Banca de Dezvoltare din Caraibe; i) Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare; j) Banca Europeană de Investiții; k) Fondul European de Investiții; l) Agenția de Garantare Multilaterală a Investițiilor. Partea capitalului subscris și nevărsat la Fondul European de Investiții se ponderează cu 20%.
Creanțe sau creanțe potențiale față de organizații internaționale	100%	Expunerilor fata de Comunitatea Europeană, Fondul Monetar Internațional și Banca Reglementelor Internaționale li se aplică ponderea de risc de 0%.
Creanțe sau creanțe potențiale față de instituții și instituții financiare	Ponderea de risc pentru expunerile față de instituții se determină pe baza metodei de evaluare externă a calității creditului.	Dacă *nu este disponibil un rating* furnizat de o instituție externă de evaluare a creditului, expunerilor li se aplică ponderea de risc cea mai mare dintre ponderea aplicată expunerilor față de administrația centrală a statului în jurisdicția căruia este înființată respectiva instituție și ponderea de risc stabilită la 50% (pentru expuneri cu scadența mai mare de trei luni) sau 20% (pentru expuneri cu scadența mai mică de trei luni). Dacă *este disponibil un rating* furnizat de o instituție de evaluare a creditului, expunerilor cu scadența mai mare de trei luni, li se atribuie o pondere de risc, asociată nivelului scalei de evaluare a calității creditului în care se încadrează, conform corespondenței între Nivelul scalei de evaluare a calității creditului și Ponderea de risc, astfel: 1-20%; 2-50%; 3-50%; 4-100%; 5-100%; 6-150%. Dacă *este disponibil un rating* furnizat de o instituție de evaluare a creditului, expunerilor cu scadența mai mică de trei luni, li se atribuie o pondere de risc, asociată nivelului scalei de

BCU IASI/CENTRU UNIVERSITAR

Tipul expunerii	Ponderea de risc	Prevederi speciale
		evaluare a calității creditului în care se încadrează, conform corespondenței între Nivelul scalei de evaluare a calității creditului și Ponderea de risc, astfel: 1-20%; 2-20%; 3-20%; 4-50%; 5-50%; 6-150%.
Creanțe sau creanțe potențiale față de societăți	Expunerilor față de societăți pentru care *nu este disponibil un rating* furnizat de o instituție externă de evaluare a creditului nominalizată, li se aplică maximul dintre ponderea de risc de 100% și ponderea de risc aferentă administrației centrale a statului în care societatea este înființată.	Expunerilor *pentru care este disponibil un rating furnizat de o instituție externă de evaluare a creditului* nominalizată, li se atribuie o pondere de risc, asociată nivelului scalei de evaluare a calității creditului în care se încadrează, conform corespondenței între Nivelul scalei de evaluare a calității creditului și Ponderea de risc, astfel: 1-20%; 2-50%; 3-100%; 4-100%; 5-150%; 6-150%.
Creanțe sau creanțe potențiale de tip retail	75%	–
Creanțe sau creanțe potențiale garantate cu proprietăți imobiliare	Expunerilor deplin garantate cu proprietăți imobiliare, li se aplică ponderea de risc de 100%.	Expunerilor sau părții unei expuneri care sunt deplin garantate cu ipoteci de prim rang asupra proprietăților imobiliare locative care sunt sau vor fi locuite ori date cu chirie de către proprietari spre a fi locuite, li se aplică ponderea de risc de 35%. Pentru expunerile sau partea unei expuneri care sunt deplin garantate cu ipoteci de prim rang asupra proprietăților imobiliare comerciale situate pe teritoriul unui alt stat membru, li se poate aplica ponderea de risc de 50%.
Elemente restante	Expunerilor garantate cu ipoteci asupra proprietăților imobiliare locative, după deducerea ajustărilor de valoare, li se aplică ponderea de risc de 100%, dacă acestea sunt restante de mai mult de 90 de zile. Dacă respectivele ajustări reprezintă cel puțin 20% din valoarea expunerii, înainte de aplicarea acestora, părții din expunere, rămasă după deducerea	Expunerilor garantate cu ipoteci asupra proprietăților imobiliare comerciale din alte state membre li se aplică ponderea de risc de 100%, dacă acestea sunt restante de mai mult de 90 de zile. Părții negarantate a oricărui element restant de mai mult de 90 de zile care reprezintă mai mult de 5% din valoarea întregii expuneri, i se aplică o pondere de risc de: a) 150%, dacă ajustările de valoare reprezintă mai puțin de 20% din partea negarantată a expunerii, înainte de aplicarea acestora; b) 100%, dacă ajustările de valoare reprezintă cel puțin 20% din partea negarantată a expunerii, înainte de aplicarea acestora.

Tipul expunerii	Ponderea de risc	Prevederi speciale
	ajustărilor de valoare, i se aplică ponderea de risc de 50%.	
Elemente ce aparțin categoriilor reglementate ca având risc ridicat	150% pentru expunerile cu risc ridicat.	Cel puțin următoarele categorii de expuneri sunt considerate cu *risc ridicat*: a) expuneri din investiții de tip „venture capital firms" și „private equity investments"; b) expunerile față de entitățile care în prezent nu dispun de un rating, dar care, în trecutul apropiat, au fost clasificate în categoria celor ponderate cu 150% datorită unui rating slab; c) alte expuneri care prezintă un risc ridicat în opinia Băncii Naționale a României. *Expunerilor nerestante* cărora ar trebui să li se aplice o pondere de risc de 150% și pentru care au fost constituite ajustări de valoare, li se aplică ponderi de: a) 100%, dacă ajustările de valoare reprezintă cel puțin 20% din valoarea expunerii, înainte de aplicarea acestora; b) 50%, dacă ajustările de valoare reprezintă cel puțin 50% din valoarea expunerii, înainte de aplicarea acestora.
Expuneri sub forma obligațiunilor garantate	Obligațiunilor garantate li se aplică ponderi de risc în funcție de ponderile de risc corespunzătoare expunerilor din creanțe cu rang prioritar negarantate față de instituția de credit emitentă.	Se aplică următoarea corespondență între ponderile de risc: a) dacă expunerilor față de instituție li se aplică o pondere de risc de 20%, obligațiunii garantate i se va aplica o pondere de risc de 10%; b) dacă expunerilor față de instituție li se aplică o pondere de risc de 50%, obligațiunii garantate i se va aplica o pondere de risc de 20%; c) dacă expunerilor față de instituție li se aplică o pondere de risc de 100%, obligațiunii garantate i se va aplica o pondere de risc de 50%; d) dacă expunerilor față de instituție li se aplică o pondere de risc de 150%, obligațiunii garantate i se va aplica o pondere de risc de 100%.
Poziții din securitizare	Pozițiilor din securitizare care nu beneficiază de rating li se aplică o pondere de risc de 1250%.	Pozițiilor care beneficiază de rating pe termen scurt li se aplică următoarele ponderi de risc asociate scalei de calitate a creditului: 20%-1, 50%-2, 100%-3, 1250%- toate celelalte ratinguri. Pozițiilor, altele decât cele care beneficiază de rating pe termen scurt, li se

Tipul expunerii	Ponderea de risc	Prevederi speciale
		aplică următoarele ponderi de risc asociate scalei de calitate a creditului: 20%-1, 50%-2, 100%-3, 350%-4, 1250%- toate celelalte ratinguri.
Creanțe pe termen scurt față de instituții și societăți	Expunerilor pe termen scurt față de instituții și societăți, pentru care este disponibil un rating furnizat de o instituție externă de evaluare a creditului, li se atribuie ponderea de risc asociată nivelului scalei de evaluare a calității creditului în care se încadrează, conform corespondenței între Nivelul scalei de evaluare a calității creditului și Ponderea de risc, astfel: 1-20%; 2-50%; 3-100%; 4-150%; 5-150%; 6-150%.	–
Creanțe sub forma titlurilor de participare deținute în organismele de plasament colectiv	100%	Expunerilor sub forma titlurilor de participare deținute în OPC, pentru care este disponibil un rating furnizat de o instituție externă de evaluare a creditului li se atribuie ponderea de risc asociată nivelului scalei de evaluare a calității creditului în care se încadrează, conform corespondenței între Nivelul scalei de evaluare a calității creditului și Ponderea de risc, astfel: 1-20%; 2-50%; 3-100%; 4-100%; 5-150%; 6-150%.
Alte elemente		Imobilizările corporale sunt ponderate la risc cu 100%. Conturile de regularizare pentru care instituția de credit nu poate determina contrapartida sunt ponderate la risc cu 100%. Valorilor în curs de încasare li se aplică ponderea de risc de 20%. Numerarului aflat în casierie și valorilor asimilate acestuia li se aplică ponderea de risc de 0%. Banca Națională a României permite aplicarea ponderii de risc de 10% expunerilor față de instituții specializate ale pieței interbancare și ale pieței datoriei publice în statul membru de origine și supuse îndeaproape supravegherii autorităților competente, în condițiile în care

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tipul expunerii	Ponderea de risc	Prevederi speciale
		expunerile respective sunt deplin garantate, în opinia autorităților competente din statele membre de origine respective, cu active recunoscute de aceste autorități ca fiind garanție reală adecvată și cărora li se aplică o pondere de risc de 0% sau de 20%. Deținerilor de titluri de capital și alte participații, cu excepția celor deduse din fondurile proprii, li se aplică o pondere de risc de cel puțin 100%. Rezervelor în aur păstrate în tezaurele proprii sau în custodie, în limita sumelor acoperite cu pasive în aur, li se aplică ponderea de risc de 0%. În cazul tranzacțiilor de răscumpărare și în cazul angajamentelor ferme de cumpărare la termen, ponderea de risc este cea asociată activelor suport și nu cea a contrapartidelor aferente tranzacțiilor.

Expunerilor pentru care nu se prevede nicio modalitate de calcul a valorii ponderate la risc, li se aplică ponderea de risc de 100%.

Prevederi speciale regăsim la nivelul *expunerilor de tip retail*, care pentru a fi încadrate în această categorie trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

a) expunerea trebuie să fie înregistrată față de una sau mai multe persoane fizice sau față de o entitate mică sau mijlocie;

b) expunerea îmbracă una din următoarele forme: credite și linii de credit reînnoibile (incluzând carduri de credit și descoperit de cont), credite de consum și contracte de leasing (de exemplu: credite auto, leasing auto, credite pentru studii etc.), facilități de credit și angajamente pentru entități mici și mijlocii; din clasa expunerilor de tip retail sunt excluse creanțele sau creanțele potențiale garantate cu proprietăți imobiliare locative;

c) expunerea trebuie să fie parte a unui număr semnificativ de expuneri cu caracteristici similare, astfel încât riscurile asociate respectivei finanțări să fie în mod substanțial reduse; în acest sens, suma totală datorată instituției de credit, de către debitor sau de către grupul de clienți aflați în legătură, din care acesta face parte, nu depășește 0,2% din valoarea întregului portofoliu de expuneri de tip retail;

d) suma totală datorată instituției de credit, societăților-mamă și filialelor instituției de credit, de către debitor sau de către grupul de clienți aflați în legătură, din care acesta face parte, sumă care include și toate

expunerile restante, nu trebuie să depăşească echivalentul în lei a un milion EUR, potrivit informaţiilor deţinute de instituţia de credit. Instituţia de credit trebuie să depună toate diligenţele pentru a dobândi aceste informaţii.

Titlurile nu pot fi încadrate în clasa expunerilor de tip retail.

În ceea ce priveşte elementele în afara bilanţului, acestea trebuie încadrate în una din următoarele categorii de risc:

Tabelul 8.13

Calculul valorii ponderate la risc a elementelor extrabilanţiere ale unei instituţii de credit

Categoria de risc	Ponderea de risc	Elementul în afara bilanţului
Risc maxim	100%	– garanţii având caracter de substitut de credit; – instrumente financiare derivate de credit; – acceptări; – andosări de efecte care nu poartă numele altei instituţii de credit; – tranzacţii cu recurs; – scrisori de credit stand-by irevocabile, având caracter de substitut de credit; – angajamente ferme de cumpărare la termen; – depozite forward; – partea neplătită a acţiunilor şi titlurilor parţial plătite; – tranzacţii de răscumpărare.
Risc mediu	50%	– credite documentare emise şi confirmate; – garanţii cunoscute pe plan internaţional sub denumirea de warranties, indemnities (inclusiv tender bonds, performance bonds, customs bonds şi tax bonds) şi alte garanţii care nu au caracter de substitut de credit; – scrisori de credit stand-by irevocabile, care nu au caracter de substitut de credit; – facilităţi de credit neutilizate (angajamente de creditare, de achiziţionare de titluri sau angajamente de furnizare de facilităţi de garantare sau acceptare), cu o scadenţă iniţială mai mare de un an; – facilităţi de emisiune de efecte (Note Issuance Facilities – NIF) şi facilităţi reînnoibile de preluare fermă (Revolving Underwriting Facilities – RUF).
Risc moderat	20%	– credite documentare în care bunurile supuse livrării reprezintă garanţie reală şi alte tranzacţii care se lichidează de la sine; – facilităţi de credit neutilizate (angajamente de creditare, de achiziţionare de titluri sau angajamente de furnizare de facilităţi de garantare sau acceptare), cu o scadenţă iniţială mai mică sau egală cu un an, care nu pot fi revocate necondiţionat în orice moment fără notificare sau care nu atrag revocarea automată ca urmare a deteriorării credibilităţii debitorului.

Categoria de risc	Pondere de risc	Elementul în afara bilanțului
Risc scăzut	0%	– facilități de credit neutilizate (angajamente de creditare, de achiziționare de titluri sau angajamente de furnizare de facilități de garantare sau acceptare), care pot fi revocate necondiționat în orice moment fără notificare sau care atrag revocarea automată ca urmare a deteriorării credibilității debitorului. Liniile de credit retail pot fi considerate ca fiind revocabile necondiționat, dacă instituția de credit nu are, în limitele permise de prevederile legislației privind protecția consumatorului sau a legislației conexe, niciun fel de restricție în ceea ce privește revocarea.

8.3.1.1. Determinarea calității creditului

8.3.1.1.1. Ratingurile furnizate de instituțiile externe de evaluare a creditului

O instituție de credit poate utiliza un rating extern pentru a determina ponderea de risc aplicabilă unei expuneri, numai dacă instituția externă de evaluare a creditului este recunoscută ca eligibilă, pentru furnizarea unor astfel de ratinguri, de către Banca Națională a României[30].

Banca Națională a României recunoaște ca eligibilă o instituție externă de evaluare a creditului, numai dacă este încredințată că metodologia de evaluare utilizată de aceasta îndeplinește cerințele de obiectivitate, independența, revizuire permanentă și transparentă, și că ratingurile furnizate îndeplinesc cerințele de credibilitate și transparență[31].

Metodologia de atribuire a ratingurilor utilizată de o instituție externă de evaluare a creditului se bazează pe ***criterii tehnice*** legate de:

- *Obiectivitate* – scopul aplicării criteriului obiectivității în evaluarea eligibilității unei instituții externe de evaluare a creditului este acela de a asigura că metodologia de atribuire a ratingurilor utilizată de respectiva instituție permite formularea unei opinii documentate și fundamentate corespunzător cu privire la bonitatea entităților evaluate și de a asigura că ratingurile respective se bazează pe toate informațiile considerate relevante, care sunt disponibile la momentul la care ratingurile sunt atribuite. Pentru

[30] În conformitate cu Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 3/2008 privind recunoașterea instituțiilor externe de evaluare a creditului, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 120/2008.

[31] Dacă o instituție externă de evaluare a creditului a fost recunoscută ca eligibilă de către autoritățile competente ale unui alt stat membru, Banca Națională a României va putea recunoaște respectiva instituție ca eligibilă, fără a mai realiza propria evaluare.

conformarea cu criteriul obiectivității, instituția externă de evaluare a creditului trebuie să demonstreze că metodologia utilizată înglobează factori considerați relevanți la determinarea bonității unei entități.

- *Independență* – scopul aplicării criteriului independenței în evaluarea eligibilității unei instituții externe de evaluare a creditului este acela de a asigura că toate ratingurile furnizate de respectiva instituție sunt independente și obiective în toate situațiile, inclusiv în cele în care pot apărea conflicte de interese rezultate din exercitarea de presiuni politice sau economice externe. Independența metodologiei de atribuire a ratingurilor utilizată de o instituție externă de evaluare a creditului va fi evaluată de Banca Națională a României, ținând cont de factori precum:

(a) acționariatul și structura organizatorică a instituției externe de evaluare a creditului;

(b) resursele financiare ale instituției externe de evaluare a creditului;

(c) personalul și experiența instituției externe de evaluare a creditului;

(d) guvernanța corporatistă a instituției externe de evaluare a creditului.

- *Revizuire permanentă* – scopul aplicării criteriului revizuirii permanente în evaluarea eligibilității unei instituții externe de evaluare a creditului este acela de a asigura că ratingurile furnizate de respectiva instituție rămân adecvate pe perioade diferite de timp și în contextul modificărilor condițiilor de pe piață. Instituția externă de evaluare a creditului trebuie să demonstreze Băncii Naționale a României că revizuiește fiecare rating cel puțin anual, indiferent dacă o revizuire anterioară a avut loc ca urmare a unei modificări semnificative intervenite în condițiile financiare. În vederea recunoașterii unei instituții externe de evaluare a creditului, Banca Națională a României verifică dacă metodologia de evaluare pentru fiecare segment de piață respectă cerințe cum ar fi:

a) testarea ex-post (*backtesting*) are în vedere o perioadă de cel puțin un an;

b) regularitatea procesului de revizuire, realizat de instituția externă de evaluare a creditului, face obiectul monitorizării de către autoritățile competente;

c) Banca Națională a României poate să obțină de la instituția externă de evaluare a creditului informații cu privire la contactele acesteia cu conducerea superioară a entităților cărora le acordă ratinguri.

- *Transparența și publicarea informațiilor* – instituția externă de evaluare a creditului trebuie să demonstreze Băncii Naționale a României că revizuiește fiecare rating cel puțin anual, indiferent dacă o revizuire anterioară a avut loc ca urmare a unei modificări semnificative intervenite în condițiile financiare. Instituțiile externe de evaluare a creditului trebuie să utilizeze

modalități corespunzătoare de publicare, care să asigure accesul publicului interesat la informațiile menționate. Modalitățile de comunicare pot include publicarea informațiilor pe website-ul fiecărei instituții externe de evaluare a creditului sau distribuirea în mod gratuit, la cerere, a unor materiale informative.

Ratingurile individuale ale unei instituții externe de evaluare a creditului trebuie să îndeplinească *criterii* legate de:

- *Credibilitate și acceptare din partea pieței*, manifestate prin recunoașterea ratingurilor individuale furnizate de o instituție externă de evaluare a creditului pe piață de către utilizatorii lor ca fiind credibile și fundamentate. La evaluarea credibilității, Banca Națională a României are în vedere factori precum:

a) cota de piață a instituției externe de evaluare a creditului;

b) veniturile înregistrate de instituția externă de evaluare a creditului și, mai general, resursele financiare ale acesteia;

c) dacă există cazuri în care rating-ul acordat stă la baza stabilirii tarifului pentru servicii;

d) existența a cel puțin două instituții de credit care utilizează ratingul individual furnizat de instituția externă de evaluare a creditului pentru emisiunea de obligațiuni și/sau pentru evaluarea riscurilor de credit.

- *Transparența și publicarea informațiilor*, manifestate prin accesul la ratingurile individuale în condiții echivalente pentru toate instituțiile de credit care au un interes legitim în ratingurile respective.

Banca Națională a României realizează, pentru fiecare clasă de expuneri, o corespondență între nivelurile scalei de evaluare a calității creditului și ratingurile furnizate de o instituție externă de evaluare a creditului eligibilă.

Instituțiile de credit trebuie să utilizeze ratinguri solicitate de către debitor. Cu permisiunea Băncii Naționale a României, instituțiile de credit pot utiliza și ratinguri nesolicitate, efectuate din proprie inițiativă de instituții externe de evaluare a creditului eligibile. O instituție de credit poate nominaliza una sau mai multe instituții externe de evaluare a creditului eligibile ale căror ratinguri vor fi utilizate la determinarea ponderilor de risc aplicabile activelor și elementelor din afara bilanțului.

În cazul în care pentru o expunere sunt disponibile două ratinguri furnizate de instituții externe de evaluare a creditului nominalizate diferite, iar acestea conduc la aplicarea unor ponderi de risc diferite, se utilizează ratingul ce conduce la aplicarea ponderii de risc cea mai ridicată.

În cazul în care pentru o expunere sunt disponibile mai mult de două ratinguri furnizate de instituții externe de evaluare a creditului nominalizate, instituția de credit va lua în considerare acele două ratinguri care conduc la

aplicarea celor mai mici ponderi de risc. Dacă respectivele ponderi de risc sunt diferite, se aplică ponderea de risc cea mai ridicată.

Descrierea informațiilor pe baza cărora Banca Națională a României recunoaște drept eligibilă o instituție de evaluare externă a creditului:

Tabelul 8.14

Documentația pe baza căreia se recunoaște eligibilă o instituție de evaluare externă a creditului	
Tipul informației	**Detalii**
Informații cu caracter general	Scopul cererii de recunoaștere – utilizarea ratingurilor în scopul calculării cerințelor minime de capital pentru riscul de credit potrivit abordării standard sau pentru pozițiile din securitizare.
	Segmentul de piață pe care este solicitată recunoașterea: finanțare publică; entități comerciale – instituții, instituții financiare și societăți; sau finanțare structurată (inclusiv securitizare).
	Categoria de ratinguri furnizate: solicitate și/sau nesolicitate, precum și principiile care stau la baza acordării fiecărei categorii de rating.
	Autoritățile competente la care s-a solicitat recunoașterea sau se intenționează solicitarea recunoașterii.
	Țările în care instituția externă de evaluare a creditului a fost deja recunoscută ca eligibilă, precum și vechimea acestei recunoașteri.
	Lista instituțiilor de credit care intenționează să utilizeze ratingurile instituției externe de evaluare a creditului (pentru cazul în care solicitantul este instituția externă de evaluare a creditului).
	Motivația instituției de credit cu privire la intenția de a utiliza ratingurile instituției externe de evaluare a creditului ce face obiectul recunoașterii, în scopurile adecvării capitalului (pentru cazul în care solicitantul este o instituție de credit).
Prezentarea instituției externe de evaluare a creditului	Informații cu privire la structura legală a instituției externe de evaluare a creditului și a grupului din care aceasta face parte: structura acționariatului, principalele filiale, serviciile auxiliare furnizate; informațiile referitoare la structura acționariatului vor cuprinde și lista acționarilor care dețin mai mult de 10% din capitalul instituției externe de evaluare a creditului.
	Numărul de angajați cu normă întreagă ai instituției externe de evaluare a creditului.
	Clienții principali și veniturile obținute de la aceștia, cu indicarea proporției acestora în totalul veniturilor obținute de instituția de evaluare externă a creditului.
	Informații financiare care să demonstreze stabilitatea financiară a instituției externe de evaluare a creditului: situațiile financiare auditate din ultimii trei ani și previziuni pentru următorii trei ani.
	Aderarea la un cod de conduită conform cu standardele de piață sau cu principiile recunoscute la nivel internațional în acest sens.
Metodologia de acordare a ratingurilor	*Obiectivitate:* – descriere generală a metodologiei de atribuire a ratingurilor și a proceselor implicate, modul în care metodologia respectivă este determinată,

Documentația pe baza căreia se recunoaşte eligibilă o instituție de evaluare externă a creditului	
Tipul informației	**Detalii**
	implementată, revizuită şi modificată; prezentarea proceselor menite să asigure aplicarea în mod consecvent a metodologiei de atribuire a ratingurilor şi, în special, rolul comitetelor de rating şi principiile aplicabile acestora, accesul la informații care nu sunt public disponibile etc.; – furnizarea datelor/indicatorilor cantitative/cantitativi (variabilele-cheie, sursele de date, ipotezele şi tehnicile cantitative utilizate, datele furnizate de entitățile evaluate etc.) şi a datelor calitative (strategia, planurile de activitate ale entităților evaluate etc.) utilizate în procesul de evaluare; – descrierea diferențelor semnificative în ceea ce priveşte metodologia utilizată, în funcție de aria geografică; – descrierea metodologiei utilizate pentru verificarea acurateței, consecvenței şi a puterii discriminatorii a sistemelor de rating, cu detalierea rezultatelor şi concluziilor rezultate în urma unor astfel de analize.
	Independență: – descrierea mecanismelor de prevenire, identificare şi înlăturare a conflictelor de interese existente sau potențiale; – descrierea măsurilor aplicate, în cazul în care fac obiectul evaluării acționari, filiale sau alte entități ce aparțin grupului din care face parte instituția externă de evaluare a creditului; – demonstrația că în structura organizatorică există o funcție de audit intern şi/sau că există mijloace care să asigure implementarea eficientă a procedurilor interne; – informații care atestă faptul că membrii echipelor şi comitetelor de rating au calitățile şi pregătirea necesare, inclusiv experiența relevantă în acest domeniu, precum şi faptul că aceste calități sunt menținute şi îmbunătățite în timp prin programe de perfecționare corespunzătoare; – o descriere a codului intern de conduită care stă la baza desfăşurării activității instituției externe de evaluare a creditului; – politica remuneratorie a personalului implicat în activitatea de acordare a ratingurilor şi demonstrația că aceasta nu influențează capacitatea de furnizare a ratingurilor independente şi obiective (cu titlu de exemplu, remunerația analiştilor nu este influențată de ratingurile acordate sau de veniturile obținute de la beneficiarii ratingurilor); – descrierea politicii cu privire la stabilirea tarifelor; – asigurarea că personalul implicat în procesul de atribuire a ratingurilor nu este implicat în relații de afaceri cu entitățile evaluate, relații de natură a pune în pericol furnizarea de ratinguri independente şi de calitate corespunzătoare.
	Revizuire permanentă: – informații generale referitoare la modul de desfăşurare a activității de revizuire a ratingurilor: descrierea proceselor implicate, aria de acoperire, frecvența, personalul implicat, mijloace/tehnici utilizate, actualizări de date, informațiile luate în considerare în scopul revizuirii ratingurilor, sistemele automate de avertizare, mecanisme care permit ca erorile sistematice ce afectează ratingurile instituției externe de evaluare a creditului să conducă la

Documentația pe baza căreia se recunoaşte eligibilă o instituție de evaluare externă a creditului	
Tipul informației	**Detalii**
	ajustări în metodologia de acordare a ratingurilor etc.; – rezultatele proceselor de revizuire a ratingurilor; – demonstrația că s-a implementat un sistem de testare ex-post (backtesting) şi că acesta este utilizat de cel puțin un an; – la solicitarea Băncii Naționale a României, furnizarea informațiilor cu privire la contactele sale cu conducerea superioară a entităților cărora le acordă ratinguri.
	Transparență şi publicarea informațiilor: – asigurarea că principiile metodologiei utilizate de instituția externă de evaluare a creditului la atribuirea ratingurilor sunt disponibile public; – descrierea modalității de asigurare a cerinței că principiile metodologiei utilizate de instituția externă de evaluare a creditului la atribuirea ratingurilor sunt disponibile public, precum şi termenii în care este permis accesul utilizatorilor potențiali la ratingurile furnizate; – descrierea politicii de asigurare a transparenței, în funcție de categoriile de ratinguri furnizate: solicitate sau nesolicitate.
Ratinguri individuale	*Credibilitatea şi acceptarea din partea pieței:* – orice dovadă care atestă încrederea din partea pieței în ceea ce priveşte calitatea ratingurilor, cum ar fi: cota de piață a instituției externe de evaluare a creditului, numărul entităților cărora instituția externă de evaluare a creditului le-a acordat ratinguri, numărul entităților care plătesc pentru utilizarea ratingurilor sale (anual), prezența sa de mult timp pe piață, veniturile obținute din activitatea de furnizare a ratingurilor, dovezi care atestă referiri în presă şi/sau în literatura de specialitate la ratingurile instituției externe de evaluare a creditului etc.
	Transparența şi publicarea informațiilor: – modalitatea de publicare a ratingurilor individuale (de exemplu, pe website-ul instituției externe de evaluare a creditului) şi frecvența la care acestea sunt actualizate.
Punerea în corespondență a ratingurilor cu nivelurile scalelor de evaluare a calității creditului	Informațiile furnizate de instituția externă de evaluare a creditului pentru a permite efectuarea de către Banca Națională a României a corespondenței ratingurilor cu nivelurile scalelor de evaluare a calității creditului pentru expuneri, altele decât cele din securitizare, se referă la: – definiția stării de nerambursare; – rata cumulativă de nerambursare pe o perioadă de trei ani pentru fiecare categorie de rating (această informație trebuie furnizată anual de către instituțiile externe de evaluare a creditului recunoscute ca eligibile de cel puțin trei ani) sau cel puțin cele mai recente două rate cumulative de nerambursare disponibile; – media pe 10 ani a ratelor cumulative de nerambursare pe o perioadă de trei ani. Dacă informațiile necesare efectuării acestui calcul nu sunt disponibile, estimarea instituției externe de evaluare a creditului cu privire la rata de nerambursare pe termen lung; – probabilitatea de neplată aşteptată pentru fiecare categorie de rating, în cazul în care este utilizat acest indicator;

Documentația pe baza căreia se recunoaşte eligibilă o instituție de evaluare externă a creditului	
Tipul informației	**Detalii**
	– descrierea metodologiei de calcul a ratelor cumulative de nerambursare: selecția portofoliului (static sau dinamic/ajustat), definiția stării de nerambursare, agregarea stărilor de nerambursare (mecanism de ponderare); – semnificația statistică a ratelor de nerambursare; – caracteristicile de dinamică ale metodologiei de rating („point-in-time" sau „through the cycle"); – ratingurile furnizate de instituția externă de evaluare a creditului, precum şi semnificația fiecărei categorii de rating; – orizontul de timp acoperit de rating; – matricele de tranziție; – acoperirea geografică.
	Informațiile furnizate de instituția externă de evaluare a creditului pentru a permite efectuarea de către Banca Națională a României a corespondenței ratingurilor cu nivelurile scalelor de evaluare a calității creditului pentru expunerile din securitizare se referă cel puțin la: – semnificația stării de nerambursare/deprecierii, în funcție de care se calculează rata de nerambursare/depreciere; – indicatori/date referitoare la performanța ratingurilor, însoțite de o explicație a principalelor lor caracteristici (de exemplu: raționamentul/argumentele care a/au stat la baza stabilirii orizontului de timp pe care s-a efectuat studiul, precum şi modul în care achitarea ulterioară a plăților restante – curing şi retragerea ratingurilor influențează analiza asupra performanței ratingurilor); – date privind ratele de pierdere/recuperare; – ratingurile furnizate de instituția externă de evaluare a creditului, precum şi semnificația fiecărei categorii de rating; – orizontul de timp acoperit de rating; – matricele de tranziție; – acoperirea geografică.
Informații suplimentare pentru expunerile sub forma titlurilor de participare deținute în organisme de plasament colectiv	Informații care reflectă faptul că ratingurile aferente expunerilor sub forma titlurilor de participare deținute în organisme de plasament colectiv reprezintă în primul rând indicatori ai calității creditului aferente activelor suport: – influența altor factori şi măsura în care aceştia au fost luați în considerare la stabilirea ratingului ; – ratingurile furnizate de instituția externă de evaluare a creditului, precum şi semnificația fiecărei categorii de rating; – orizontul de timp acoperit de rating; – matricele de tranziție; – acoperirea geografică.

8.3.1.1.2. Evaluări externe ale creditului efectuate de agenţiile de creditare a exportului

Evaluările de credit furnizate de agenţiile de creditare a exportului pentru administraţiile centrale sunt recunoscute de Banca Naţională a României, dacă cel puţin una dintre următoarele condiţii este îndeplinită:

a) se referă la un scor de risc consensual stabilit de agenţiile de creditare a exportului participante la „Acordul OECD privind principiile referitoare la creditele pentru export susţinute public";

b) agenţia de creditare a exportului publică evaluările sale de credit, fiecare evaluare de credit fiind asociată uneia dintre cele opt prime minimale de asigurare pentru export, conform metodologiei agreate de OECD la care agenţia de creditare subscrie.

Expunerilor pentru care, în scopul ponderării la risc, este recunoscută o evaluare a creditului furnizată de o agenţie de creditare a exportului, li se atribuie o ponderе de risc, conform tabelului de mai jos:

Tabelul 8.15

Prima minimală de asigurare pentru export	0	1	2	3	4	5	6	7
Pondere de risc (%)	0	0	20	50	100	100	100	150

8.3.2. Cuantificarea riscului de credit prin abordarea bazată pe modele interne de rating

Carenţele semnificative imputate metodei standard de determinare a riscului de credit – rigiditatea ponderilor fixe atribuite expunerilor – sunt eliminate prin aplicarea de metodologii complexe de cuantificare a acestui risc, pe baza *modelelor interne de rating*, ce dau posibilitatea instituţiei de credit de a evalua riscul în funcţie de specificul fiecărui plasament în parte. În România, modelele interne de rating se pot aplica[32] în două variante – abordarea de bază şi abordarea avansată – şi presupun calcularea ***valorilor ponderate la risc ale expunerilor pentru riscul de credit şi pentru riscul de diminuare a valorii creanţei***, pe baza unor **parametri de risc relevanţi** asociaţi expunerilor respective. Aceşti parametri trebuie să includă *probabilitatea de nerambursare*

[32] În conformitate cu Regulamentul Băncii Naţionale a României şi a Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 15/20/2006 privind tratamentul riscului de credit pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii potrivit abordării bazate pe modele interne de rating, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.

(PD – *Probability of Default*), *pierderea în caz de nerambursare* (LGD – *Loss Given Default*), *scadența* (M – *Maturity*) și *valoarea expunerii* (EAD – *Exposure at Default*).

Baza modelelor interne de rating în determinarea riscului de credit este reprezentată de ***calcularea valorii pierderii așteptate*** (EL – *Expected Loss*), determinate conform formulei:

$$EL = PD \times EAD \times LGD$$

Pierderea așteptată reprezintă raportul între suma ce se anticipează a fi pierdută în caz de nerambursare din partea unei contrapartide sau în caz de diminuare a valorii creanței, într-un orizont de timp de un an, și suma expusă la risc în caz de nerambursare. Cerința de capital pentru acoperirea riscului de credit reprezintă diferența dintre valoarea la risc a expunerii și pierderea așteptată.

Abordarea bazată pe modele interne de rating este indiscutabil o metodologie superioară celei standard de determinare a riscului de credit, însă nu trebuie scoasă din discuție diferența fundamentală dintre cele două forme de aplicare a modelelor interne de rating: abordarea de bază și abordarea avansată. *Abordarea de bază* presupune determinarea de către instituția de credit a probabilității de nerambursare PD, în timp ce restul parametrilor de risc sunt furnizați de către autoritatea națională de supraveghere bancară. *Abordarea avansată* presupune determinarea de către instituția de credit a tuturor parametrilor de risc relevanți.

Pentru a aplica abordarea bazată pe modele interne de rating, o instituție de credit trebuie să dezvolte un ***sistem de rating***, ca ansamblu al metodelor, proceselor, sistemelor de control, sistemelor de colectare a datelor și sistemelor informatice care permit evaluarea riscului de credit, alocarea expunerilor pe clase de rating sau pe grupe de risc și cuantificarea estimărilor cu privire la stările de nerambursare și la pierderi pentru un anumit tip de expunere.

În fiecare instituție de credit, auditul intern sau o altă structură independentă comparabilă trebuie să revizuiască, cel puțin anual, sistemele de rating ale instituției și funcționarea acestora, inclusiv funcția de creditare și estimările cu privire la probabilitatea de nerambursare, pierderea în caz de nerambursare, pierderea așteptată și factorii de conversie.

Un sistem de rating trebuie să ia în considerare caracteristicile de risc ale debitorului și ale tranzacției și trebuie să includă o ***scală de rating a debitorilor***[33], care să reflecte exclusiv cuantificarea riscului de nerambursare

[33] Prin rating al debitorului se înțelege o clasă de risc din cadrul scalei de rating aferente sistemului de rating al debitorilor, în care sunt alocați debitorii, pe baza unui set distinct și specific de criterii de rating care stau la baza estimării probabilității de nerambursare.

aferent acestora. Scala de rating a debitorilor trebuie să aibă un minim de şapte clase de rating pentru debitorii care nu se află în stare de nerambursare şi o clasă de rating pentru debitorii care se află în stare de nerambursare.

Determinarea riscului de credit prin abordarea bazată pe modele interne de rating beneficiază în legislaţia naţională de derogări în ceea ce priveşte nivelul fondurilor proprii de care instituţia de credit trebuie să dispună. Astfel, pentru fiecare din trei perioade de câte 12 luni de după 31 decembrie 2006, fiecare instituţie de credit trebuie să dispună de un nivel al fondurilor proprii de 95%, 90% şi respectiv 80% din fondurile proprii minime totale de care instituţia ar fi trebuit să dispună pe parcursul respectivei perioade.

Pentru a putea utiliza abordarea bazată pe modele interne de rating, o instituţie de credit trebuie să obţină *aprobarea prealabilă a Băncii Naţionale a României*, bazată pe starea sistemelor de administrare şi de rating pentru expunerile la riscul de credit. Aceste sisteme de care dispune instituţia de credit trebuie să fie fiabile, implementate cu integritate şi să îndeplinească următoarele ***condiţii***[34]:

a) sistemele de rating ale instituţiei de credit permit o evaluare pertinentă a caracteristicilor debitorului şi ale tranzacţiei, o diferenţiere pertinentă şi o cuantificare precisă, consecventă şi coerentă a riscului;

b) ratingurile interne şi estimările cu privire la stările de nerambursare şi pierderi, utilizate în vederea determinării cerinţelor de capital, precum şi sistemele şi procesele asociate au un rol hotărâtor în administrarea riscurilor şi în procesul decizional, precum şi în ceea ce priveşte mecanismul de aprobare a creditelor, alocarea internă a capitalului şi guvernanţa corporativă a instituţiei de credit;

c) instituţia de credit dispune de o unitate de control a riscului de credit care este responsabilă pentru sistemele sale de rating, şi care are un grad adecvat de independenţă şi nu este supusă niciunei influenţe care să pericliteze independenţa sa;

d) instituţia de credit colectează şi înregistrează toate datele relevante pentru a susţine propriile procese de cuantificare şi administrare a riscului de credit;

e) instituţia de credit formalizează sistemele sale de rating şi fundamentarea care stă la baza proiectării acestora, şi validează respectivele sisteme.

---

[34] Potrivit Regulamentului Băncii Naţionale a României şi a Comisiei Naţionale pentru Valori Mobiliare nr. 15/20/2006 privind tratamentul riscului de credit pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii potrivit abordării bazate pe modele interne de rating, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033 bis/2006.

O instituție de credit care solicită aprobarea pentru utilizarea abordării bazate pe modele interne de rating trebuie să demonstreze că a utilizat, pe o perioadă de cel puțin ***trei ani*** anterior momentului pentru care solicită aprobarea, pentru clasele de expuneri care fac obiectul abordării bazate pe modele interne de rating, în scopul cuantificării și administrării interne a riscurilor, sisteme de rating conforme în linii generale cu cerințele minime ale abordării bazate pe modele interne de rating.

Cu privire la elaborarea și utilizarea modelelor interne în scopul calculării cerințelor de capital, instituțiile de credit trebuie să dispună de **politici, proceduri și sisteme de control care să asigure integritatea modelului intern și a procesului de modelare**. Aceste politici, proceduri și sisteme de control trebuie să prevadă următoarele:

a) Integrarea deplină a modelului intern în cadrul sistemelor informatice de gestiune globală ale instituției de credit și în administrarea portofoliului de titluri de capital din afara portofoliului de tranzacționare. Modelele interne trebuie să fie deplin integrate în infrastructura instituției de credit de administrare a riscurilor, dacă sunt utilizate în mod special în vederea măsurării și evaluării performanței portofoliului de titluri de capital (inclusiv performanța ajustată la risc), alocării capitalului economic pe expuneri din titluri de capital și evaluării cu privire la adecvarea globală a capitalului și a procesului de administrare a investițiilor.

b) Sistemele de administrare, procedurile și mecanismele de control care asigură revizuirea periodică și independentă a tuturor elementelor procesului intern de modelare, inclusiv aprobarea revizuirii modelului, verificarea datelor de intrare ale modelului și revizuirea rezultatelor modelului, precum verificarea în mod direct a calculelor privind riscul. Aceste revizuiri trebuie să evalueze nivelul de acuratețe, exhaustivitate și adecvare ale datelor de intrare și ale rezultatelor modelului și să se concentreze atât către identificarea și limitarea erorilor potențiale asociate deficiențelor cunoscute, cât și către identificarea deficiențelor necunoscute ale modelului. Asemenea revizuiri pot fi efectuate de către o structură internă independentă sau de către o terță parte independentă.

c) Sisteme și proceduri adecvate de monitorizare a limitelor de investiție și a expunerilor la risc din titluri de capital;

d) Structurile responsabile cu elaborarea și aplicarea modelului trebuie să fie independente din punct de vedere funcțional față de unitățile responsabile cu administrarea investițiilor individuale;

e) Personalul responsabil cu oricare dintre aspectele procesului de modelare trebuie să aibă o calificare adecvată.

Etapele aplicării metodelor interne de rating de determinare a valorii ponderate la risc a expunerilor sunt:

I. Încadrarea de către fiecare instituție de credit a expunerilor într-una din următoarele clase de expuneri:

a) creanțe sau creanțe potențiale față de administrațiile centrale sau băncile centrale;

b) creanțe sau creanțe potențiale față de instituții sau instituții financiare;

c) creanțe sau creanțe potențiale față de societăți;

d) creanțe sau creanțe potențiale de tip retail;

e) creanțe provenind din titluri de capital;

f) poziții din securitizare;

g) active, altele decât cele care reprezintă creanțe de natura creditelor (non-credit obligation assets).

II. Determinarea valorii fiecărei expuneri, etapă care presupune aplicarea de reguli distincte diferitelor tipuri de expuneri ale instituției de credit:

A) În cazul **expunerilor față de societăți, instituții, administrații centrale sau bănci centrale și expuneri de tip retail,** *valoarea expunerii elementelor patrimoniale* corespunde valorii bilanțiere a acestora, care se cuantifică înainte de deducerea ajustărilor de valoare. Pentru *elementele extrabilanțiere*, valoarea expunerii corespunde următoarelor procente din valoarea sa: 100% – dacă este un element cu risc maxim, 50% – dacă este un element cu risc mediu, 20% – dacă este un element cu risc moderat și 0% – dacă este un element cu risc scăzut.

Pentru anumite elemente, valoarea expunerii se calculează ca produs între valoarea reprezentând suma angajată ferm, dar neutilizată și un factor de conversie[35]:

a) 0% pentru liniile de credit care nu sunt angajate ferm, care sunt revocabile necondiționat, în orice moment și fără aviz prealabil de către instituția de credit sau care permit efectiv acesteia revocarea automată în cazul deteriorării calității creditului unui debitor. Pentru a putea aplica un factor de conversie de 0%, instituțiile de credit trebuie să monitorizeze activ situația financiară a debitorului, iar sistemele lor de control intern trebuie să permită detectarea imediată a oricărei deteriorări a calității creditului aferentă acestuia.

[35] Factor de conversie – raportul între partea din angajamentul de finanțare care nu este trasă la momentul actual, dar care va fi trasă și expusă la risc în situație de nerambursare, și partea din angajamentul de finanțare care nu este trasă la momentul actual, întinderea angajamentului de finanțare fiind determinată de o limită autorizată, mai puțin în cazul în care limita neautorizată este mai mare.

Liniile de credit acordate clientelei de tip retail neutilizate pot fi considerate ca fiind revocabile necondiționat, dacă termenii contractuali permit instituției de credit să le revoce în măsura maximă permisă de legislația privind protecția consumatorului și legislația conexă.

b) 20% pentru scrisorile de credit pe termen scurt provenind din circulația bunurilor, atât în cazul instituției de credit emitente, cât și în cel al instituției de credit care face confirmarea.

c) 0% pentru angajamentele de cumpărare reînnoibile neutilizate privind creanțele achiziționate, care sunt revocabile necondiționat sau care permit efectiv instituției de credit revocarea automată, în orice moment și fără aviz prealabil. Pentru a putea aplica un factor de conversie de 0%, instituțiile de credit trebuie să monitorizeze activ situația financiară a debitorului, iar sistemele lor de control intern trebuie să permită detectarea imediată a oricărei deteriorări a calității creditului aferente acestuia.

d) 75% pentru alte linii de credit, facilități de emisiune de efecte (*Note Issuance Facilities* – NIF) și facilități reînnoibile de subscriere fermă (*Revolving Underwriting Facilities* – RUF).

B. În cazul **expunerilor din titluri de capital,** valoarea expunerii este valoarea înscrisă în situațiile financiare, cu următoarele cuantificări permise:

a) pentru investițiile evaluate la valoarea justă, în cazul cărora modificările de valoare sunt recunoscute în mod direct în rezultate și, în consecință, în fondurile proprii, valoarea expunerii este reprezentată de valoarea justă înscrisă în bilanț;

b) pentru investițiile evaluate la valoarea justă, în cazul cărora modificările de valoare nu sunt recunoscute în mod direct în rezultate, ci sunt recunoscute, nete de impozit, într-o componentă distinctă a capitalurilor proprii, ajustată pentru scopuri fiscale, valoarea expunerii este reprezentată de valoarea justă înscrisă în bilanț;

c) pentru investițiile evaluate la cost istoric sau la cea mai mică valoare dintre acest cost și valoarea de piață, valoarea expunerii este reprezentată de costul istoric sau de valoarea de piață înscrisă în bilanț.

C) În cazul **expunerilor din active, altele decât creanțele din credite (non-credit obligation assets),** valoarea expunerii este valoarea înscrisă în situațiile financiare.

III. Determinarea probabilității de nerambursare pentru expunerile instituției de credit. ***Probabilitatea de nerambursare*** reprezintă probabilitatea ca o contrapartidă să ajungă în stare de nerambursare într-un orizont de timp de un an. Instituția de credit trebuie să estimeze probabilitatea de nerambursare. Determinarea probabilității de nerambursare se face în funcție de tipul expunerii, astfel:

A. **Expuneri față de societăți, instituții, administrații centrale sau bănci centrale.** Probabilitatea de nerambursare aferentă unei expuneri față de o societate sau o instituție nu poate fi mai mică de 0,03%. Probabilitățile de nerambursare ale expunerilor față de societăți, achiziționate de instituția de credit, se calculează după cum urmează:

a) pentru creanțele de rang prioritar, probabilitatea de nerambursare este raportul dintre estimarea instituției de credit cu privire la pierderea așteptată și pierderea în caz de nerambursare pentru respectivele creanțe achiziționate;

b) pentru creanțele subordonate, probabilitatea de nerambursare corespunde estimării instituției de credit cu privire la pierderea așteptată.

Dacă o instituție de credit are aprobarea de a utiliza propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare pentru expunerile față de societăți și dacă, în cazul creanțelor achiziționate față de societăți poate descompune estimările proprii ale pierderii așteptate, într-o manieră credibilă, în probabilități de nerambursare și pierderi în caz de nerambursare, respectiva instituție de credit poate utiliza propria estimare a probabilității de nerambursare.

În cazul debitorilor aflați în stare de nerambursare, probabilitatea de nerambursare este de 100%.

B. **Expuneri de tip retail.** Pentru orice expunere de tip retail, probabilitatea de nerambursare aferentă unei expuneri nu poate fi mai mică de 0,03%. Probabilitatea de nerambursare aferentă debitorilor aflați în stare de nerambursare sau, atunci când este folosită o abordare bazată pe tranzacții, probabilitatea de nerambursare aferentă expunerilor aflate în stare de nerambursare, este de 100%. În cazul riscului de diminuare a valorii creanței aferent creanțelor achiziționate, probabilitatea de nerambursare este egală cu estimările pierderii așteptate pentru riscul de diminuare a valorii creanței.

C. **Expuneri din titlurile de capital care fac obiectul metodei bazate pe probabilitatea de nerambursare/pierderea în caz de nerambursare.** Probabilitățile de nerambursare se calculează similar expunerilor față de societăți. Sunt aplicabile următoarele valori minime ale probabilităților de nerambursare:

a) 0,09% – pentru expuneri din titlurile de capital tranzacționate la bursă, atunci când investiția se înscrie în cadrul unei relații pe termen lung cu clientul;

b) 0,09% – pentru expuneri din titlurile de capital netranzacționate la bursă, atunci când randamentul investiției se bazează pe fluxuri de numerar regulate și periodice, care nu derivă din câștiguri de capital;

c) 0,40% – pentru expuneri din titlurile de capital tranzacționate la bursă;

d) 1,25% – pentru toate celelalte expuneri din titlurile de capital, inclusiv alte poziții scurte.

IV. Determinarea pierderii în caz de nerambursare pentru expunerile instituției de credit. *Pierderea în caz de nerambursare* reprezintă raportul între pierderea aferentă unei expuneri, ca urmare a nerambursării din partea contrapartidei, și suma expusă la risc la momentul nerambursării. Determinarea pierderii în caz de nerambursare se face în funcție de tipul expunerii, astfel:

A. **Expuneri față de societăți, instituții, administrații centrale sau bănci centrale.** Instituțiile de credit care nu au aprobarea de a utiliza propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare utilizează următoarele valori ale acestui parametru:

a) 45% – pentru expunerile cu rang prioritar, care nu beneficiază de garanții reale eligibile;

b) 75% – pentru expunerile subordonate, care nu beneficiază de garanții reale eligibile;

c) instituțiile de credit pot recunoaște, la determinarea pierderii în caz de nerambursare, protecția finanțată și nefinanțată a creditului;

d) 12,5% – pentru expunerile sub forma obligațiunilor garantate;

e) 45% – pentru expunerile aferente creanțelor cu rang prioritar față de societăți, achiziționate de instituția de credit, în cazul în care aceasta nu poate demonstra Băncii Naționale a României că estimările proprii privind probabilitatea de nerambursare sunt fiabile;

f) 100% – pentru expunerile aferente creanțelor subordonate față de societăți, achiziționate de instituția de credit, în cazul în care aceasta nu poate demonstra Băncii Naționale a României că estimările proprii privind probabilitatea de nerambursare sunt fiabile;

g) 75% – pentru riscul de diminuare a valorii creanței aferent creanțelor achiziționate față de societăți.

În ceea ce privește riscul de diminuare a valorii creanței și riscul de nerambursare, în cazul în care o instituție de credit a primit aprobarea Băncii Naționale a României să utilizeze propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare pentru expunerile față de societăți și poate descompune, într-o manieră credibilă, propriile estimări ale pierderii așteptate aferente creanțelor față de societăți, achiziționate de instituția de credit, în probabilități de nerambursare și pierderi în caz de nerambursare, respectiva instituție de credit poate utiliza propria estimare a pierderii în caz de nerambursare pentru aceste creanțe.

Protecția nefinanțată a creditului poate fi recunoscută prin ajustarea probabilității de nerambursare și/sau a pierderii în caz de nerambursare, în cazul în care o instituție de credit a primit aprobarea din partea Băncii Naționale a României să utilizeze propriile estimări ale pierderii în caz de

nerambursare pentru expunerile față de societăți, instituții, administrații centrale sau bănci centrale.

B. **Expuneri de tip retail.** Instituțiile de credit calculează propriile estimări ale pierderilor în caz de nerambursare. Pentru riscul de diminuare a valorii creanței aferent creanțelor achiziționate, se utilizează o valoare a pierderii în caz de nerambursare de 75% sau instituția de credit poate utiliza propriile estimări. Protecția nefinanțată a creditului poate fi recunoscută, fie pentru o expunere individuală, fie pentru o grupă de expuneri, prin ajustarea estimărilor probabilității de nerambursare sau ale pierderii în caz de nerambursare.

C. **Expuneri din titlurile de capital care fac obiectul metodei bazate pe probabilitatea de nerambursare/pierderea în caz de nerambursare.** În cazul expunerilor din investiții de tip private equity din cadrul portofoliilor suficient de diversificate, se poate aloca pierderii în caz de nerambursare o valoare de 65%. În cazul tuturor celorlalte expuneri, se aplică pierderii în caz de nerambursare o valoare de 90%.

IV. Determinarea scadenței expunerilor instituției de credit. Determinarea scadenței se face în funcție de tipul expunerii, astfel:

A. **Expuneri față de societăți, instituții, administrații centrale sau bănci centrale.** Instituțiile de credit aplică expunerilor din tranzacții de răscumpărare sau din operațiuni de dare sau luare de titluri sau mărfuri cu împrumut o valoare a scadenței de 0,5 ani, iar pentru toate celelalte expuneri, o valoare a scadenței de 2,5 ani.

Instituțiile de credit care au obținut aprobarea să utilizeze propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare și/sau ale factorilor de conversie pentru expunerile față de societăți, instituții sau administrații centrale sau bănci centrale, calculează scadența pentru fiecare dintre aceste expuneri și în toate cazurile, scadența nu poate fi mai mare de cinci ani:

- Pentru un instrument care face obiectul unei eșalonări a fluxurilor de numerar, scadența se calculează conform următoarei formule:

$$M = max\left[1; \left[MIN \frac{\sum_t t \times CF(t)}{\sum_t CF(t)}; 5\right]\right]$$

unde M reprezintă scadența, iar CF(t) – fluxurile de numerar (principal, dobânzi, comisioane) pe care debitorul trebuie să le plătească conform prevederilor contractuale, în perioada t.

- În cazul instrumentelor financiare derivate care fac obiectul unui acord-cadru de compensare, scadența este media ponderată a scadențelor reziduale ale fiecărei expuneri și nu poate fi mai mică de un an, iar pentru ponderarea scadențelor se utilizează valoarea noțională a fiecărei expuneri.
- În cazul expunerilor din tranzacții cu instrumente financiare derivate, al tranzacțiilor de răscumpărare, al operațiunilor de dare/luare de titluri/mărfuri cu împrumut, al tranzacțiilor cu termen lung de decontare și al tranzacțiilor de creditare în marjă, care beneficiază integral sau aproape integral de acoperire cu garanții reale, pentru expunerile din tranzacții de creditare în marjă, care sunt acoperite integral sau aproape integral cu garanții reale, tranzacțiile de răscumpărare și operațiunile de dare sau luare de titluri sau mărfuri cu împrumut, care fac obiectul unui acord-cadru de compensare, scadența este media ponderată a scadențelor rămase ale tranzacțiilor și nu poate fi mai mică de 10 zile, iar pentru ponderarea scadențelor se utilizează valoarea noțională a fiecărei expuneri.
- Pentru o instituție de credit care a obținut aprobarea să utilizeze propriile estimări ale probabilității de nerambursare pentru creanțele achiziționate față de societăți, în cazul sumelor trase, scadența este egală cu scadența medie ponderată a acelor creanțe și nu poate fi mai mică de 90 de zile. În cazul sumelor neutilizate ale unei facilități de cumpărare ferme se aplică aceeași valoare a scadenței, sub rezerva că facilitatea de cumpărare să prevadă angajamente efective, evenimente care declanșează rambursarea anticipată sau să aibă alte prevederi care să protejeze instituția de credit cumpărătoare în cazul unei deteriorări viitoare semnificative a calității creanțelor, pe care este obligată să le cumpere până la scadența facilității. În cazul absenței unor asemenea protecții efective, pentru sumele neutilizate, scadența se calculează ca sumă dintre scadența creanței potențiale celei mai îndelungate potrivit contractului de cumpărare și scadența reziduală a facilității de cumpărare și nu poate fi mai mică de 90 de zile.
- Pentru orice alt instrument sau în situația în care instituția de credit nu poate determina scadența, scadența va fi scadența reziduală maximă (în ani) pe care o are la dispoziție un debitor pentru a se achita în întregime de obligațiile sale contractuale și nu va putea fi mai mică de un an.
- În cazul instituțiilor de credit care utilizează pentru determinarea valorii expunerii metoda modelelor interne, pentru expunerile cărora li se aplică această metodă și care sunt incluse într-un set de compensare în care scadența contractului celui mai îndelungat este mai mare de un an, scadența se calculează în conformitate cu următoarea formulă:

$$M = MIN\left[\frac{\sum_{k=1}^{tk\le 1an} EE(k)efectivă \times DELTAt(k) \times df(k) + \sum_{tk>1an}^{scadenta} EE(k) \times DELTAt(k) \times df(k)}{\sum_{k=1}^{tk\le 1an} EE(k)efectiva \times DELTAt(k) \times df(k)}; 5\right]$$

unde:

EE(k)efectivă reprezintă expunerea aşteptată efectivă;

DELTAt(k)= t(k) – t(k – 1);

df(k) este factorul de actualizare fără risc pentru perioada de timp viitoare t(k).

Scadenţa este de cel puţin o zi în următoarele cazuri (sub condiţia ca prevederile contractuale să stipuleze ajustări de marjă şi reevaluări zilnice, şi să includă clauze care să permită lichidarea sau compensarea rapidă a garanţiilor reale în caz de nerambursare sau de imposibilitate de refacere a marjei):

- instrumentele financiare derivate care sunt acoperite integral sau aproape integral cu garanţii reale;
- tranzacţiile de creditare în marjă care sunt acoperite integral sau aproape integral cu garanţii reale;
- tranzacţiile de răscumpărare şi operaţiunile de dare sau luare de titluri sau mărfuri cu împrumut.

B. **Expuneri din titlurile de capital care fac obiectul metodei bazate pe probabilitatea de nerambursare/pierderea în caz de nerambursare.** În cazul tuturor acestor expuneri, scadenta este de cinci ani.

VI. Calcularea valorilor ponderate la risc a expunerilor instituţiei de credit faţă de contrapartidă. Trebuie să ţinem seama de tratamentul diferenţiat pe diferite clase de expuneri:

A) În cazul **expunerilor faţă de societăţi, instituţii, administraţii centrale sau bănci centrale,** valoarea ponderată la risc se calculează în conformitate cu următoarele formule:

$$Corelaţia\ (R) = 0{,}12 \times (1 - EXP(-50 \times PD))/(1 - EXP(-50)) + 0{,}24 \times$$

$$\times\left[1 - (1 - EXP(-50 \times PD))/(1 - EXP(-50))\right]$$

$$Ajustarea\ scadenţei\ (b) = \left[0{,}11852 - 0{,}05478 \times \ln(PD)\right]^2$$

$$Ponderea\ de\ risc(RW) = LGD \times (N\left[(1 - R)^{-0{,}5} \times G(PD) + (R/(1 - R)^{0{,}5} \times G(0{,}999)\right] -$$

$$- PD \times LGD) \times (1 - 1{,}5 \times b)^{-1} \times (1 + (M - 2{,}5) \times b) \times 12{,}5 \times 1{,}06$$

$$Valoarea\ ponderată\ la\ risc\ a\ expunerii = RW \times Valoarea\ expunerii$$

unde:

N(x) reprezintă funcția de distribuție cumulativă a unei variabile aleatoare normală standard (care exprimă probabilitatea ca o variabilă aleatoare normal distribuită cu media zero și varianta 1 să fie mai mică sau egală cu x);

G(z) reprezintă inversa funcției de distribuție cumulativă pentru o variabilă aleatoare normală standard (care exprimă valoarea lui x astfel încât N(x) = z).

În cazul în care probabilitatea de nerambursare este nulă, ponderea de risc va fi 0%. În cazul în care probabilitatea de nerambursare este unitară:

- pentru expunerile aflate în stare de nerambursare pentru care instituțiile de credit nu au aprobarea de a utiliza propriile valori ale pierderii în caz de nerambursare, ponderea de risc este 0%;
- pentru expunerile aflate în stare de nerambursare pentru care instituțiile de credit utilizează propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare, ponderea de risc este max. [0%; 12,5×(LGD-EL(BE))], unde EL(BE) reprezintă cea mai bună estimare a instituției de credit cu privire la pierderea așteptată în cazul expunerilor aflate în stare de nerambursare.

De la modelul general de determinare a valorii ponderate la risc a expunerilor instituțiilor de credit, remarcăm ***cerințe specifice pentru anumite tipuri de expuneri***, cum sunt cele ce beneficiază de protecția creditului, expunerile față de societăți sau expunerile ce provin din finanțări specializate. Pentru orice expunere care beneficiază prin intermediul unui furnizor de protecție de **protecția creditului** generată de o garanție personală sau de un instrument financiar derivat de credit[36], valoarea ponderată la risc a expunerii poate fi ajustată în conformitate cu următoarea formulă:

$$\textit{Valoarea ponderată la risc a expunerii} = RW \times \textit{Valoarea expunerii} \times$$
$$\times (0{,}15 + 160 \times PDpp)$$

unde, PDpp este probabilitatea de nerambursare aferentă furnizorului de protecție.

Ponderea de risc (RW) se calculează utilizând formula relevantă de ponderare la risc a expunerii, probabilitatea de nerambursare aferentă debitorului și pierderea în caz de nerambursare aferentă unei expuneri directe comparabile față de furnizorul de protecție. Ajustarea scadenței (b) se

[36] Care îndeplinesc condițiile prevăzute de art. 30 și art. 61 din cadrul Regulamentului BNR-CNVM nr. 19/24/2006 privind tehnicile de diminuare a riscului de credit utilizate de instituțiile de credit și firmele de investiții, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1034 bis/2006.

calculează prin utilizarea celei mai scăzute dintre următoarele valori: probabilitatea de nerambursare a furnizorului de protecție și probabilitatea de nerambursare a debitorului.

În cazul **expunerilor față de societăți,** atunci când cifra de afaceri anuală totală consolidată, la nivelul grupului din care face parte societatea, este, în echivalent RON, cuprinsă între 5 și 50 de milioane euro, pentru calculul ponderilor la risc, instituțiile de credit pot utiliza formula de corelație de mai jos:

$$Corelația\ (R) = 0{,}12 \times (1 - EXP(-50 \times PD)) / (1 - EXP(-50)) + 0{,}24 \times$$
$$\times \left[1 - (1 - EXP(-50 \times PD)) / (1 - EXP(-50))\right] - 0{,}04 \times (1 - (S - 5) / 45)$$

unde, S reprezintă cifra de afaceri anuală totală consolidată, care este exprimată în milioane RON, și care se încadrează în intervalul valoric în echivalent RON, de 5 mii euro și 50 mii euro (în condițiile în care 5 milioane euro <= S <= 50 milioane euro). Pentru creanțele achiziționate, cifra de afaceri anuală totală consolidată este media cifrelor de afaceri asociate creanțelor, ponderată în funcție de nivelul expunerilor individuale din cadrul portofoliului. În cazul în care cifra de afaceri anuală totală consolidată nu reprezintă un indicator semnificativ pentru dimensiunea întreprinderii, iar totalul activelor reprezintă un indicator cu un grad mai mare de relevanță, instituțiile de credit trebuie să substituie cifra de afaceri anuală totală cu totalul activelor grupului, la nivel consolidat.

În cazul **expunerilor care provin din finanțări specializate,** pentru care o instituție de credit nu poate demonstra că estimările sale privind probabilitatea de nerambursare sunt fiabile și îndeplinesc cerințele legale, instituția de credit trebuie să aplice respectivelor expuneri ponderile de risc următoare:

Tabelul 8.16

Scadența reziduală	Categoria 1	Categoria 2	Categoria 3	Categoria 4	Categoria 5
Mai puțin de 2,5 ani	50%	70%	115%	250%	0%
Cel puțin 2,5 ani	70%	90%	115%	250%	0%

Pentru a aplica ponderi de risc expunerilor care provin din finanțarea specializată, instituțiile de credit trebuie să încadreze expunerile în una dintre categoriile menționate și să aibă în vedere următorii factori: puterea financiară, cadrul juridic și politic, caracteristicile tranzacției și/sau ale activului, puterea financiară a sponsorului și a inițiatorului, inclusiv veniturile generate de orice parteneriat public-privat, precum și mecanismele de garantare aferente.

B) În cazul **expunerilor de tip retail,** valoarea ponderată la risc se calculează în conformitate cu următoarele formule:

$$Corelația\ (R) = 0{,}03x(1 - EXP(-35 \times PD))/(1 - EXP(-35)) + 0{,}16 \times$$
$$\times \left[1 - (1 - EXP(-35 \times PD))/(1 - EXP(-35))\right]$$

$$Ponderea\ de\ risc(RW) = LGD \times (N\left[(1-R)^{-0,5} \times Gx(PD) + (R/(1-R)^{0,5} \times G(0,999)\right] -$$
$$- PD \times 12{,}5 \times 1{,}06$$

Valoarea ponderată la risc a expunerii = RW × Valoarea expunerii,

unde:

N(x) reprezintă funcția de distribuție cumulativă a unei variabile aleatoare normală standard (care exprimă probabilitatea ca o variabilă aleatoare normal distribuită cu media zero și varianta 1 să fie mai mică sau egală cu x);

G(z) reprezintă inversa funcției de distribuție cumulativă pentru o variabilă aleatoare normală standard (care exprimă valoarea lui x astfel încât N(x) = z).

În cazul *expunerilor de tip retail garantate cu un bun imobiliar*, valoarea obținută prin aplicarea formulei de corelație este înlocuită de corelația (R) de 0,15. În cazul *expunerilor de tip retail reînnoibile eligibile*, formula de corelație este înlocuită de corelația (R) de 0,04. Se pot încadra în categoria de expuneri de tip retail reînnoibile eligibile, expunerile care îndeplinesc următoarele condiții:

a) expunerile sunt înregistrate față de persoane fizice;

b) expunerile sunt reînnoibile, negarantate și revocabile necondiționat de instituția de credit în situația în care creditul nu este utilizat imediat (în acest context, expunerile reînnoibile sunt definite ca reprezentând acele expuneri în cazul cărora soldurile clienților pot fluctua în funcție de deciziile acestora de a împrumuta și de a rambursa, într-o limită stabilită de instituția de credit). Angajamentele de finanțare neutilizate pot fi considerate ca fiind revocabile necondiționat de instituția de credit, dacă termenii contractuali permit acesteia să le revoce în măsura maximă permisă de legislația privind protecția consumatorului și legislația conexă;

c) expunerea maximă, în cadrul subportofoliului, față de o singură persoană fizică, este cel mult egală cu echivalentul în RON a 100.000 EUR;

d) instituția de credit poate demonstra Băncii Naționale a României că utilizarea corelației R de 0,04 este limitată la portofoliile care au înregistrat o volatilitate redusă a ratei pierderilor comparativ cu nivelul mediu al ratei pierderilor pentru astfel de expuneri, în special în cadrul categoriilor cu probabilitate de nerambursare scăzută. Banca Națională a României verifică volatilitatea relativă a ratei pierderilor pentru subportofoliile de expuneri de tip retail reînnoibile eligibile, precum și pentru portofoliul total de expuneri de tip

retail reînnoibile eligibile şi manifestă disponibilitate pentru schimbul de informaţii între jurisdicţii, privind caracteristicile ratei pierderilor asociate expunerilor de tip retail reînnoibile eligibile;

e) Banca Naţională a României este de acord că tratamentul ca expunere de tip retail reînnoibilă eligibilă este în conformitate cu caracteristicile de risc aferente subportofoliului suport.

C) În cazul **expunerilor din titluri de capital,** valoarea ponderată la risc se poate calcula prin una din ***metodele*** (sau combinaţii ale acestor metode): *metoda simplă de ponderare la risc, metoda bazată pe probabilitatea de nerambursare/pierderea în caz de nerambursare şi metoda bazată pe modele interne.*

Metoda simplă de ponderare la risc presupune calcularea valorii ponderate la risc a expunerii, pe baza formulei:

Valoarea ponderată la risc a expunerii = RW × Valoarea expunerii

Ponderea de risc (RW) este de 190% pentru expunerile din investiţii de tip private equity din cadrul portofoliilor suficient de diversificate şi pentru care instituţiile de credit pot demonstra că pierderile înregistrate în trecut justifică aplicarea acestei ponderi de risc. Ponderea de risc (RW) este de 290% pentru expunerile din titluri de capital tranzacţionate la bursă. Ponderea de risc (RW) este de 370% pentru orice alte expuneri din titluri de capital.

Metoda bazată pe probabilitatea de nerambursare/pierderea în caz de nerambursare poate fi aplicată de către o instituţie de credit în condiţiile în care demonstrează Băncii Naţionale a României că dezvoltarea unui model intern pentru portofoliul respectiv nu este posibilă. Dacă instituţiile de credit nu dispun de suficiente informaţii pentru a utiliza definiţia stării de nerambursare, ponderilor de risc le este aplicat un factor de majorare de 1,5. La nivelul unei expuneri individuale, suma dintre valoarea pierderii aşteptate înmulţită cu 12,5 şi valoarea ponderată la risc a expunerii nu trebuie să depăşească valoarea expunerii înmulţită cu 12,5.

Instituţiile de credit pot recunoaşte protecţia nefinanţată a creditului, obţinută pentru o expunere din titluri de capital, caz în care se utilizează o valoare de 90% a pierderii în caz de nerambursare, pentru expunerea faţă de furnizorul de protecţie. Pentru expunerile din investiţii de tip „private equity" din cadrul unor portofolii suficient de diversificate, se poate utiliza o valoare de 65% a pierderii în caz de nerambursare. Pentru aceste scopuri, scadenţa este de cinci ani.

Metoda bazată pe modele interne presupune determinarea valorii ponderate la risc a expunerilor, ca pierdere potenţială asociată expunerilor din titluri de capital ale unei instituţii de credit, obţinută prin utilizarea unor modele interne de tip Value-at-Risk la un interval de încredere unilateral de 99% pentru diferenţa dintre randamentul trimestrial şi o rată adecvată fără risc,

calculată pentru o perioadă-eşantion de lungă durată, înmulțită cu 12,5. La nivelul unei expuneri individuale, valoarea ponderată la risc nu trebuie să fie mai mică decât suma dintre valoarea minimă a expunerii ponderate la risc impusă prin metoda bazată pe probabilitatea de nerambursare/pierderea în caz de nerambursare (PD/LGD) şi valoarea corespunzătoare a pierderii aşteptate înmulțită cu 12,5 şi calculată pe baza valorii probabilității de nerambursare şi a valorii corespunzătoare a pierderii în caz de nerambursare.

C) În cazul **expunerilor din active, altele decât creanțele din credite (non-credit obligation assets),** valoarea ponderată la risc a expunerilor se calculează pe baza formulei:

$$\textit{Valoarea ponderată la risc a expunerii} = 100\% \times \textit{Valoarea expunerii}$$

cu excepția cazului în care expunerea reprezintă o valoare reziduală, situație în care aceasta trebuie calculată pentru fiecare an şi se determină (1/t)×100%×valoarea expunerii, unde t reprezintă numărul de ani ai duratei contractului de leasing.

VII. Determinarea valorilor pierderii aşteptate aferentă expunerilor instituțiilor de credit.

A) În cazul **expunerilor față de societăți, instituții, administrații centrale sau bănci centrale şi pentru expunerile de tip retail,** pierderea aşteptată se determină conform următoarelor formule:

$$\textit{Pierderea aşteptată (EL)} = PD \times LGD$$

$$\textit{Valoarea pierderii aşteptate} = EL \times \textit{valoarea expunerii}$$

În cazul instituțiilor de credit care utilizează propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare, pentru expunerile aflate în stare de nerambursare (probabilitatea de nerambursare este 1), pierderea aşteptată (EL) va fi cea mai bună estimare a pierderii aşteptate stabilită de instituția de credit, corespunzătoare expunerii aflate în stare de nerambursare. Pentru orice expunere care beneficiază prin intermediul unui furnizor de protecție de *protecția creditului* generată de o garanție personală sau de un instrument financiar derivat de credit, pierderea aşteptată este 0.

B) În cazul **expunerilor care provin din finanțări specializate,** pierderea aşteptată ia următoarele valori:

Tabelul 8.17

Scadența reziduală	Categoria 1	Categoria 2	Categoria 3	Categoria 4	Categoria 5
Mai mică de 2,5 ani	0%	0,4%	2,8%	8%	50%
Mai mare sau egală cu 2,5 ani	0,4%	0,8%	2,8%	8%	50%

C) În cazul **expunerilor din titluri de capital,** valoarea pierderii aşteptate se determină conform următoarei formule:

Valoarea pierderii aşteptate = EL × valoarea expunerii

Pierderea aşteptată (EL) are următoarele valori: 0,8% pentru expunerile din investiţii de tip private equity din cadrul unor portofolii suficient de diversificate, pentru expunerile din titluri de capital tranzacţionate la bursă şi 2,4% pentru oricare alte expuneri din titluri de capital.

D) Valoarea pierderii aşteptate pentru **riscul de diminuare a valorii creanţei** aferent creanţelor achiziţionate se calculează conform următoarelor formule:

Pierderea aşteptată (EL) = PD × LGD

Valoarea pierderii aşteptate = EL × valoarea expunerii

Valorile pierderii aşteptate se deduc din suma ajustărilor de valoare şi provizioanelor aferente acestor expuneri.

8.4. Controlul riscului de credit

Societăţile bancare se expun faţă de contrapartida creditată respectând planuri de plasament a resurselor disponibile, adoptate intern la nivelul fiecărei bănci, în funcţie de profitabilitatea scontată şi resursele atrase şi destinate creditării. În activităţile de creditare a clientelei, băncile respectă şi restricţii legislative specifice (o instituţie de credit nu poate înregistra faţă de un client sau faţă de un grup de clienţi aflaţi în legătură, expuneri a căror valoare totală depăşeşte 25% din fondurile sale proprii; valoarea cumulată a expunerilor mari ale unei instituţii de credit nu poate depăşi 800% din fondurile sale proprii[37]).

Fiecare instituţie de credit trebuie să dispună de o ***unitate de control a riscului de credit***, independentă faţă de persoanele şi structurile organizatorice responsabile cu iniţierea sau reînnoirea expunerilor şi trebuie să raporteze direct conducerii superioare a instituţiei de credit. Această unitate este responsabilă cu conceperea sau selectarea, implementarea, monitorizarea şi funcţionarea sistemelor de rating. Unitatea de control a riscului elaborează şi analizează rapoarte cu privire la rezultatele sistemelor de rating.

Unităţilor de control a riscului de credit le revin următoarele ***responsabilităţi***:

---

[37] Regulamentul nr. 16/21/2006 al Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare privind expunerile mari ale instituţiilor de credit şi ale firmelor de investiţii, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1033bis/2006 – art. 10.

a) testarea şi monitorizarea claselor de rating şi grupelor de risc;

b) elaborarea şi analizarea rapoartelor de sinteză cu privire la sistemele de rating ale instituţiei de credit;

c) implementarea procedurilor care vizează garantarea aplicării definiţiilor claselor de rating şi grupelor de risc de o manieră consecventă şi coerentă la nivelul diferitelor departamente şi localizări;

d) examinarea şi formalizarea oricăror modificări aduse procesului de rating, inclusiv a motivelor aferente respectivelor modificări;

e) examinarea criteriilor de rating pentru a evalua dacă acestea îşi păstrează capacitatea de previzionare a riscului. Modificările aduse procesului, criteriilor sau parametrilor de rating individuali trebuie formalizate şi arhivate;

f) participarea activă în conceperea sau selectarea, implementarea şi validarea modelelor utilizate în cadrul procesului de rating;

g) monitorizarea şi supravegherea modelelor utilizate în procesul de rating;

h) revizuirea şi îmbunătăţirea continuă a modelelor utilizate în procesul de rating.

Instituţiile de credit care utilizează date centralizate, provenind de la mai multe instituţii de credit, ***pot externaliza următoarele activităţi***[38]:

a) producerea de informaţii relevante, în vederea testării şi monitorizării claselor de rating şi grupelor de risc;

b) elaborarea rapoartelor de sinteză cu privire la sistemele de rating ale instituţiei de credit;

c) producerea de informaţii relevante în vederea revizuirii criteriilor de rating pentru a evalua dacă acestea îşi păstrează capacitatea de previzionare a riscului;

d) formalizarea modificărilor aduse procesului de rating, a criteriilor de rating sau a parametrilor de rating individuali;

e) producerea de informaţii relevante, în vederea revizuirii şi îmbunătăţirii continue a modelelor utilizate în procesul de rating.

Structurile de conducere ale instituţiei de credit trebuie să cunoască modul de funcţionare a sistemelor de rating ale instituţiei de credit şi să fie informate cu regularitate de către structurile de control a riscului de credit, cu privire la performanţa procesului de rating, aspectele care necesită îmbunătăţiri şi stadiul eforturilor de remediere a deficienţelor constatate.

---

[38] Cu condiţia ca Banca Naţională a României să aibă acces la toate informaţiile relevante provenind de la terţe părţi, la informaţiile relevante necesare pentru a verifica respectarea cerinţelor minime şi ca Banca Naţională a României să poată efectua inspecţii la faţa locului în aceeaşi măsură în care acestea pot fi efectuate în cadrul instituţiilor de credit.

Capitolul 9
Gestiunea riscului operațional

9.1. Accepțiunile riscului operațional bancar și ale riscului juridic asociat

Primul impuls al celui care se preocupă de măsurarea riscului operațional la nivelul unei entități este să declare că acest tip de risc este indezirabil cu măsurarea sa, din pricina caracterului complex al evenimentelor generatoare de risc operațional bancar și dificultăților în cuantificare. În general, a gestiona riscurile bancare înseamnă a identifica, măsura, supraveghea și controla. În cazul riscului operațional bancar, aceste activități sunt dificil de implementat și presupun pentru bănci eforturi în elaborarea metodelor și mecanismelor de diminuare a efectului negativ al evenimentelor generatoare de risc operațional.

Evenimentele generatoare de riscuri operaționale se produc urmare a *influențelor factorilor interni* (natura activității bancare, structura organizatorică, factorul uman, schimbări la nivelul organizației, derularea neadecvată a unor activități interne etc.), cât și a *factorilor externi* (condiții economice, schimbări în mediul bancar, progres tehnologic, schimbările de legislație, fiscalitate, concurența, tâlhăria, falsificarea, spargerea unor coduri aferente sistemelor informatice, utilizarea tehnicii avansate etc.) care pot afecta îndeplinirea obiectivelor băncii. Tipurile de riscuri încadrate în categoria „operaționale" se pot manifesta în oricare dintre activitățile desfășurate de către entitățile funcționale din administrația centrală sau din unitățile teritoriale.

Evenimentele generatoare de riscuri operaționale se află în strânsă corelație, acest lucru amplificând impactul pe care îl au asupra activității bancare (spre exemplu: implementarea defectuoasă a unei noi tehnologii informatice poate genera un set de riscuri conexe, care pot influența personalul, unele activități etc.).

Riscul operațional bancar este considerat o categorie de risc semnificativ bancar, în accepțiunea Acordului de capital Basel II. Riscul operațional bancar a reprezentat o preocupare a mediilor bancare și academice și anterior Acordului Basel II. Băncile au conștientizat importanța riscului

operațional, numai că au reacționat diferit, după cum erau dispuse a investi sau nu în monitorizarea acestui risc. De cele mai multe ori, băncile considerau riscul operațional bancar ca fiind o componentă necunoscută a costurilor lor. Motivul ține de insuficienta preocupare pentru gestiunea acestui risc, dar și de costuri substanțiale ale dezvoltării bazelor de date cu evenimente generatoare de risc operațional.

Putem afirma că în domeniul riscului operațional, odată cu adoptarea Acordului Basel II s-a produs o *revoluție*. Această categorie de risc este pentru prima dată luată în calcul pentru determinarea cerințelor de capital ale băncilor, în cadrul unui acord internațional. Acordul Basel II definește ***riscul operațional*** în partea a V-a, punctul 644: riscul operațional este definit ca *riscul de pierdere rezultat din procese interne inadecvate sau eșuate, ale oamenilor sau sistemelor sau din evenimente externe. Această definiție include riscul juridic, dar exclude riscul strategic și de reputație.* ***Riscul juridic*** include, dar nu este limitat la expunerea la amenzi, penalități sau daune punitive provenite din activități de supervizare, precum și din înțelegeri private. Băncile trebuie să aloce capital suplimentar pentru acest tip de risc. Riscul juridic poate să apară în majoritatea tipurilor de evenimente de risc operațional și se referă la:

- *riscul contractual*:

a) care trebuie urmărit în faza de încheiere și derulare a contractelor, de către entitatea funcțională din administrația centrală/unitatea care gestionează contractele încheiate între bancă și contrapartide;

b) care trebuie urmărit din momentul înregistrării litigiilor aferente contractelor încheiate, de către Direcția Juridică/compartimentele de specialitate din cadrul unităților teritoriale;

- *riscul legislativ*, care se urmărește din punctul de vedere al încadrării în reglementările legale, precum și în cele interne ale societății bancare. Acest risc este gestionat de către Direcția Juridică, pentru avizul de legalitate aferent reglementărilor interne ale băncii, cât și de fiecare unitate teritorială/entitate funcțională din administrația centrală, în ceea ce privește riscul de conformitate legat de respectarea reglementărilor interne ale băncii, conform atribuțiilor specifice care le revin.

Intens mediatizat în contextul Acordului de capital Basel II, riscul operațional poate fi identificat în mediul bancar românesc și anterior acordului de capital menționat. Pentru prima dată în ultimii ani, structura minimă a riscurilor semnificative bancare este prevăzută de Norma Băncii Naționale a României nr. 17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și

organizarea şi desfăşurarea activităţii de audit intern a instituţiilor de credit[1]. În ceea ce priveşte **riscul operaţional**, acesta este ***definit ca fiind riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, care este determinat de factori interni (derularea neadecvată a unor activităţi interne, existenţa unui personal sau a unor sisteme necorespunzătoare etc.) sau de factori externi (condiţii economice, schimbări în mediul bancar, progrese tehnologice etc.).*** *Riscul juridic este considerat o componentă a riscului operaţional*, apărut ca urmare a neaplicării sau a aplicării defectuoase a dispoziţiilor legale ori contractuale, care afectează negativ operaţiunile sau situaţia instituţiilor de credit.

Identificăm iniţiative şi modificări legislative în domeniul riscului operaţional, în anii 2006 şi 2007. De asemenea, armonizarea legislaţiei româneşti cu prevederile europene în domeniu au continuat şi în anul 2008, prin transpunerea în reglementările Băncii Naţionale a României a recomandărilor emise de Sistemul European al Băncilor Centrale. Principalele reglementări referitoare la riscul operaţional sunt:

- Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 99/2006 privind instituţiile de credit şi adecvarea capitalului, modificată şi completată prin Legea nr. 227/2007, *fixează* cadrul general al administrării riscurilor în societăţile bancare. Stabileşte că băncile trebuie să aplice una din cele trei metode de gestiune a riscului operaţional: abordarea de bază, abordarea standard şi abordarea avansată de evaluare.
- Regulamentul Băncii Naţionale a României şi al Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare nr. 13/18/2006 privind determinarea cerinţelor minime de capital pentru instituţiile de credit şi firmele de investiţii *impune* instituţiilor de credit, persoane juridice române, sucursalelor din România ale instituţiilor de credit din state terţe, societăţilor de servicii de investiţii financiare, cooperativelor de credit din cadrul reţelelor cooperatiste şi societăţilor de administrare a investiţiilor menţinerea unui nivel al fondurilor proprii care să se situeze în permanenţă la un nivel cel puţin egal cu suma cerinţelor de capital pentru riscul de credit, riscul de diminuare a valorii creanţei aferente întregii activităţi, riscul de poziţie, riscul de decontare, riscul de credit al contrapartidei, riscul valutar, riscul de marfă şi riscul operaţional.
- Ordinul Băncii Naţionale a României nr. 12/2007 privind raportarea cerinţelor minime de capital pentru instituţiile de credit *transpune* în legislaţia românească formularele de raportare COREP (*Common Solvency Ratio Reporting Framework*) elaborate de Comitetul Supraveghetorilor Bancari din Europa (CEBS), care reprezintă instrumentul pentru efectuarea supravegherii

[1] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 47/2004.

bancare potrivit principiilor Basel II. Noile norme impun respectarea, atât la nivel individual, cât şi la nivel consolidat, a cerinţelor privind componenţa fondurilor proprii şi cerinţele de capital pentru riscul de credit, riscul de piaţă, riscul operaţional, riscul de diminuare a valorii creanţei, riscul de poziţie, riscul de decontare, riscul de credit al contrapartidei, riscul de marfă.

- Regulamentul Băncii Naţionale a României nr. 5/2008 privind aprobarea utilizării standard sau a utilizării standard alternative pentru riscul operaţional *prezintă* modul în care fiecare societate bancară poate să aplice una din cele două abordări în procesul de cuantificare a riscului operaţional bancar.

Există anumite reglementări care trebuie finalizate, cum ar fi acelea referitoare la cadrul de referinţă intern pentru activitatea de management, procesele interne de determinare a adecvării capitalului la riscuri şi externalizarea activităţii instituţiilor de credit (toate acestea referitoare la validarea modelelor interne de gestiune a riscului operaţional).

9.2. Etapele administrării riscului operaţional bancar

În domeniul administrării riscului operaţional bancar, la nivelul societăţilor bancare active în România, se pot identifica două preocupări majore:

- pe de o parte, ***dezvoltarea unui cadru eficient pentru procesele de management a riscului operaţional bancar***: proceduri de identificare, evaluare, notificare, analiză şi monitorizare a evenimentelor generatoare de risc operaţional bancar, pe plan intern bancar, pentru corectarea oportună a erorilor şi introducerea unor tehnologii adecvate de procesare şi asigurare a securităţii informaţiilor sau prin transferarea riscului către alte domenii de activitate (spre exemplu, asigurări împotriva unor evenimente generatoare de riscuri operaţionale);
- pe de altă parte, ***crearea şi alimentarea unei baze de date internă a băncii, referitoare la evenimentele de risc operaţional*** identificate la nivelul băncii, pa baza unui set de reguli şi principii de identificare, cuantificare şi monitorizare a riscului operaţional la care se expune banca.

Orice bancă activă în România are adoptată o anumită strategie privind *Managementul riscului operaţional.* Obiectivul acesteia este „conştientizarea" riscului operaţional şi a responsabilităţilor în gestionarea acestuia la nivelul întregii bănci, în vederea menţinerii acestui risc în parametrii corespunzători, pentru a asigura desfăşurarea activităţii băncii în condiţii optime. Procesul de gestionare a riscului operaţional este unul ciclic, presupunând parcurgerea repetată a etapelor administrării riscului operaţional. Prezintă importanţă identificarea tipului de pierderi urmărite, a responsabililor cu raportarea

pierderilor, a criteriilor şi metodelor de validare a înregistrărilor. În urma procesului de validare şi de asigurare a consistenţei informaţiilor, acestea trebuie stocate într-o bază de date privind pierderile din risc operaţional – „Loss Database", ce va sta la baza evaluărilor viitoare ale acestui risc. Baza de date va cuprinde informaţii privind pierderile înregistrate, dar şi privind recuperarea acestora, cum ar fi sumele recuperate, momentul la care a avut loc recuperarea, sursele de recuperare etc.

Studiate detaliat, ***procesele de management al riscului*** impun băncilor desfăşurarea de activităţi care să le permită:

1. În cazul **procedurilor de evaluare,** identificarea, notificarea şi cuantificarea riscurilor operaţionale bancare cu care se confruntă. ***Identificarea unui eveniment de risc operaţional*** constă în stabilirea momentului (datei) la care o entitate funcţională din administraţia centrală/o unitate teritorială ia cunoştinţă pentru prima oară de producerea acestui eveniment de risc operaţional, inclusiv în cazul existenţei unei cereri de despăgubire, reală sau potenţială, intervenită la nivelul băncii. În acest sens, societatea bancară trebuie să ia în considerare cel puţin următoarele ***tipuri de evenimente generatoare ale riscului operaţional***:

a) frauda internă, identificată sub forma pierderilor provocate de acţiuni de genul celor comise cu intenţia de fraudare, de însuşire frauduloasă de bunuri (în sens juridic) sau de încălcare/eludare a reglementărilor, legislaţiei sau politicii instituţiei de credit, în care este implicată cel puţin o persoană din interiorul acesteia; sunt excluse evenimentele de tipul discriminării sau încălcării principiilor diversităţii (de exemplu: raportarea cu rea-credinţă a poziţiilor, furtul, încheierea de către salariaţi de tranzacţii în cont propriu);

b) frauda externă, identificată sub forma pierderilor provocate de acţiuni de genul celor comise cu intenţia de fraudare, de însuşire frauduloasă de bunuri sau de încălcare/eludare a legislaţiei, comise de un terţ (de exemplu: tâlhăria, falsificarea, spargerea unor coduri aferente sistemelor informatice);

c) condiţiile aferente efectuării angajărilor de personal şi siguranţa locului de muncă, identificate sub forma pierderilor rezultate din acţiuni contrare prevederilor legislaţiei şi convenţiilor în materie de angajare, sănătate şi siguranţă la locul de muncă, din plata de daune pentru vătămări corporale sau din practici/evenimente de discriminare sau de încălcare a principiilor diversităţii (de exemplu: cererile compensatorii ale personalului, nerespectarea normelor de protecţie a muncii, promovarea unor practici discriminatorii);

d) practici defectuoase legate de clientelă, produse şi activităţi – practici de afaceri, identificate sub forma pierderilor rezultate din încălcarea neintenţionată sau din neglijenţă a obligaţiilor profesionale faţă de clienţi (inclusiv cele privind încrederea/siguranţa şi cele privind adecvarea serviciilor)

sau din natura sau caracteristicile unui produs (de exemplu: utilizarea necorespunzătoare a informațiilor confidențiale deținute în legătură cu clientela, spălarea banilor, vânzarea unor produse neautorizate, folosirea greșită de către clienți a produselor și serviciilor aferente sistemului „electronic banking");

e) punerea în pericol a activelor corporale, identificată sub forma pierderilor rezultate din distrugerea sau deteriorarea activelor corporale în urma catastrofelor naturale sau a altor evenimente (de exemplu: acte de terorism sau vandalism, incendii, cutremure);

f) întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor, identificată sub forma pierderilor datorate întreruperii activității sau funcționării neadecvate a sistemelor (de exemplu: defecțiuni ale componentelor hardware și software, probleme legate de telecomunicații, proiectarea, implementarea și întreținerea defectuoasă a sistemului „electronic banking");

g) executarea, livrarea și gestiunea proceselor-tratamentul aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesarea defectuoasă a datelor legate de aceștia, identificate sub forma pierderilor datorate procesării neadecvate a tranzacțiilor sau gestiunii necorespunzătoare a proceselor; pierderi din relațiile cu partenerii de afaceri/comerciali și cu furnizorii (de exemplu: înregistrarea eronată a datelor de intrare, administrarea defectuoasă a garanțiilor reale, documentația legală incompletă, accesul neautorizat la conturile clienților, litigii).

În tabelul 9.1 este prezentată detaliat structura principalelor evenimente de risc operațional, care pot afecta activitatea unei societăți bancare.

Tabelul 9.1

Tipul de risc operațional	Descrierea potențialului eveniment de risc operațional
1.1. Frauda internă	1.1. Aprobarea efectuării tragerii din credite, fără a fi întocmite și semnate contractele de credit și fără a fi îndeplinite condițiile avute în vedere la acordarea creditelor, precum și a altor operațiuni similare; 1.2. Efectuarea unor operațiuni contabile de fraudare (extrase false; creditarea conturilor curente ale clienților din conturile curente ale băncii/altor clienți etc.), urmare a modului defectuos de utilizare a parolelor etc.; 1.3. Prejudicii provocate terților, urmare a actelor de neglijență, erorilor, omisiunilor în cadrul activității de furnizare de servicii financiare clienților, cu/fără intenție din partea angajaților; 1.4. Falsificarea de documente de către salariații băncii sau prin complicitatea acestora la întocmirea unor documente false (contracte de credite, de garanție, contracte de furnizare de utilități, documente specifice activității de casierie, instrumente de plată etc.); 1.5. Acte ilegale sau ilicite ale angajaților, făcute cu intenția de a cauza o pierdere băncii sau de a obține câștiguri financiare necuvenite;

Tipul de risc operațional	Descrierea potențialului eveniment de risc operațional
	1.6. Daune aduse proprietății băncii, ca urmare a furtului (jaf, tâlhărie etc.), dispariției, pierderii/distrugerii de documente, bunuri, valori fără/din vina angajaților etc.; 1.7. Frauda bancară realizată de personalul băncii direct sau în colaborare cu alți salariați, prin intermediul mijloacelor electronice de calcul sau nu; 1.8. Tentativa de spargere bancară cu complicitate din interior (inclusiv prin intermediul IT etc.); 1.9. Raportarea cu rea-credință a operațiunilor, în scopul fraudării băncii sau clienților acesteia; 1.10. Acte culpabile ale salariaților (inclusiv administratori, directori), pentru care se cere despăgubire de terțe părți; 1.11. Calcularea/bonificarea de dobânzi neautorizate; 1.12. Încheierea de contracte pentru elaborarea de rapoarte de evaluare/studii de fezabilitate pentru clienții băncii în nume propriu; 1.13. Executarea de operațiuni primite de la persoane neautorizate; 1.14. Înregistrarea în evidențele contabile ale băncii a unor operațiuni, fără a avea la bază documentele justificative aferente; 1.15. Efectuarea de modificări neautorizate în sistemul informatic; 1.16. Raportarea cu rea-credință a pozițiilor; 1.17. Furtul; 1.18. Încheierea de către salariați de tranzacții în cont propriu, care aduc prejudicii băncii (de tipul operațiunilor speculative de trezorerie).
2. Frauda externă	2.1. Falsificare documente de către persoane din afara băncii, în scopul fraudării acesteia; 2.2. Nedepistarea falsurilor provenite din bancnotele/monedele contrafăcute primite de bancă; 2.3. Depuneri de numerar, în lei şi valută, în minus față de sumele înscrise în documentele de casă, în scopul fraudării instituției; 2.4. Tentativa de jaf /tâlhărie la ghişeele băncii; 2.5. Pierderi din tranzacțiile efectuate la ATM-uri rezultate din: furt, retrageri de numerar sub amenințarea forței, retrageri cu ajutorul cardurilor pierdute sau furate de la deținătorii legali; 2.6. Amenințări la adresa persoanelor (angajați ai băncii/persoane din conducerea unității teritoriale, rude ale acestora), amenințări cu distrugerea sediilor sau bunurilor băncii; 2.7. Furt, dispariție, pierdere sau distrugere din orice cauză a bunurilor din casetele de valori; 2.8. Plata unei obligații deja achitată; 2.9. Pierderea, prin furt, a unor documente/valori aflate în posesia unui client al băncii, produsă în sediul unității teritoriale; 2.10. Spargerea codurilor aferente sistemelor informatice; 2.11. Transmiterea de informații generatoare de tranzacții false/frauduloase; 2.12. Pierderi, distrugeri de suporturi de procesare/stocare de date (ca urmare a actelor de furt, tâlhărie, jaf etc.), pierderi de date electronice, distrugerea sau deteriorarea programelor informatice deținute de bancă sau pentru care banca este responsabilă;

Tipul de risc operațional	Descrierea potențialului eveniment de risc operațional
	2.13. Parametrizarea sau modificarea frauduloasă a programelor informatice (cu intenția de a cauza o pierdere băncii sau de a obține un câștig financiar necuvenit); 2.14. Distrugerea sau tentativa de distrugere a datelor electronice ca urmare a virușilor informatici; 2.15. Tâlhăria.
3. Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	3.1. Cazurile privind abaterile disciplinare; 3.2. Dependența de anumite persoane-cheie: în situația în care finalizarea unor operațiuni/lucrări depinde de o singură persoană, a cărei absență (din motive obiective/subiective) poate perturba bunul mers al activității unității; 3.3. Acordarea unor sarcini necorespunzătoare gradului de pregătire a salariaților; 3.4. Incompetența profesională poate avea urmări nefaste asupra respectării principiilor de prudență bancară, relațiilor cu clienții, profitabilității și menținerii reputației băncii; 3.5. Riscuri legate de persoanele deținătoare de chei de tezaur și case de fier (în activitatea de tezaur-casierie), în urma dezastrelor naturale și a altor evenimente; 3.6. Nerespectarea normelor de securitate și protecție a muncii; 3.7. Abateri de la principiul egalității de tratament față de toți salariații băncii, prin promovarea unor practici discriminatorii; 3.8. Cererile compensatorii ale personalului.
4. Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	4.1. Utilizarea necorespunzătoare a unor informații cu caracter confidențial/secret de serviciu, referitoare la clienți, politica și strategia băncii, facilități acordate anumitor clienți etc.; 4.2. Divulgarea informațiilor financiar-contabile ale băncii; 4.3. Divulgarea unor informații concurenței, din documentația prezentată de un client băncii, la deschiderea unui cont curent, solicitarea unui credit etc.; 4.4. Aplicarea unui tratament discriminatoriu în relația de afaceri dezvoltată cu anumiți clienți, datorat considerentelor subiective; 4.5. Riscuri legate de introducerea de produse noi sau de modificarea produselor și serviciilor existente. 4.6. Operațiuni de spălare a banilor; 4.7. Desfășurarea/vânzarea de activități/produse pentru care nu există autorizare; 4.8. Finanțarea de acțiuni de criminalitate financiară/terorism; 4.9. Vânzarea defectuoasă a produselor și serviciilor bancare prin: 4.9.1. Necunoașterea produselor/serviciilor bancare; 4.9.2. Eliberare de produse incluse în oferta băncii către clienți, fără verificarea autenticității semnăturilor (ex. carduri); 4.9.3. Confirmarea eronată a valabilității unor angajamente, fără efectuarea unor verificări prealabile asupra existenței operațiunii, a semnăturilor autorizate, a capacității unității de a se angaja pentru o anumită sumă. 4.10. Vânzarea de produse neautorizate sau fără încheierea prealabilă de contracte; 4.11. Vânzarea de produse a căror documentație este întocmită necorespunzător sau este incompletă;

Tipul de risc operațional	Descrierea potențialului eveniment de risc operațional
	4.12. Neinvestigarea datelor despre client, conform reglementărilor privind cunoaşterea clientelei, a normelor interne de lucru privind activitățile de decontare şi de creditare; 4.13. Nerespectarea procedurilor interne legate de limitele maxime de expunere pe grupuri sau pe clienți individuali şi a competențelor pe unități teritoriale; 4.14. Folosirea greşită de către clienți a produselor şi serviciilor aferente sistemului „electronic banking".
5. Punerea în pericol a activelor corporale	5.1. Distrugeri materiale/de valori în cazul producerii unor fenomene naturale (cutremure, incendii, inundații, furtuni, alunecări de teren etc.) şi altor acțiuni îndreptate împotriva băncii (greve, tulburări civile, atacuri teroriste, vandalism); 5.2. Degradarea activelor corporale prin utilizarea defectuoasă a acestora, urmare nerespectării reglementărilor interne privind păstrarea şi utilizarea bunurilor din dotare.
6. Întreruperea activității şi funcționarea defectuoasă a sistemelor	6.1. Pierderea datelor introduse şi prelucrate prin sistemul informatic, pentru care se impune reintroducerea lor în sistem (întreruperea activității pe o perioadă limitată de timp); 6.2. Orice întrerupere a comunicației internă sau cu exteriorul BCR; 6.3. Viruşi informatici; 6.4. Defecțiune/distrugere medii de stocare a informațiilor; 6.5. Erori legate de transmiterea datelor în format electronic (e-mail etc.); 6.6. Defecțiuni ale componentelor hardware/software; 6.7. Înregistrări şi validări eronate de date ca urmare a unei dimensionări necorespunzătoare de personal sau resurse informatice; 6.8. Comunicare îngreunată cu personalul bancar din teritoriu/clienți; 6.9. Întreruperea furnizării de energie electrică, ce poate avea drept consecință reducerea activităților bancare (operațiunile efectuate la bancomate, încasările/plățile de la ghişeu etc.); 6.10. Probleme legate de telecomunicații; 6.11. Proiectarea, implementarea şi întreținerea defectuoasă a sistemului „electronic banking".
7. Tratament aplicat clienților şi contrapartidelor comerciale, precum şi procesarea defectuoasă a datelor legate de aceştia	7.1. Păstrarea şi arhivarea necorespunzătoare a documentelor; 7.2. Nereglementarea modalității de furnizare a informațiilor despre/către clienții proprii, inclusiv tipul acestora; 7.3. Neverificarea autenticității documentelor primite de la bănci corespondente; 7.4. Erori umane (neintenționate) de preluare a informației din documente, de prelucrare de date şi de validare a informațiilor astfel obținute; 7.5. Deficiențe în încheierea şi derularea contractelor; 7.6. Realizarea unor raportări /situații financiare neconforme cu realitatea; 7.7. Raportări eronate ca urmare a cunoaşterii insuficiente a reglementărilor interne şi externe sau ca urmare a unor vicii ale programelor informatice de preluare automată a datelor (neintenționate); 7.8. Neactualizarea bazelor de date referitoare la băncile corespondente şi costurile/facilitățile practicate/oferite de acestea în relația cu banca (risc în

Tipul de risc operațional	Descrierea potențialului eveniment de risc operațional
	ceea ce privește modalitatea de efectuare și comisionare a operațiunilor de decontare externă); 7.9. Înregistrare eronată de date de intrare și operațiuni, fără intenția de fraudare a băncii sau a clientului; 7.10. Erori de calcul/premise de calcul greșite/date insuficiente; 7.11. Administrare defectuoasă a garanțiilor reale cu deposedare; 7.12. Evaluarea eronată a biletelor de bancă, a celor deteriorate/scoase din circulație; 7.13. Prezentarea către client a unor informații nefondate sau neactualizate legate de oferta de produse și servicii a băncii; 7.14. Riscuri generate de noile produse/modificarea celor existente; 7.15. Riscuri legate de deschiderea de noi unități ale băncii; 7.16. Păstrare/arhivare/procesare necorespunzătoare a documentelor despre clienți și tranzacțiile acestora; 7.17. Operațiuni necorespunzătoare de triere și sortare a numerarului (nu din culpa salariaților); 7.18. Diferențe valorice din colectarea numerarului; 7.19. Riscuri legate de transportul valorilor de la sediul băncii la sediul clienților și invers (accidente); 7.20. Riscuri legate de transportul numerarului de la/la alte bănci și sucursalele Băncii Naționale a României (accidente); 7.21. Nepreluare/preluare eronată a tranzacțiilor financiare; 7.22. Nerespectarea normelor și instrucțiunilor de lucru interne (de creditare, de cunoaștere a clientelei, de spălare a banilor etc.); 7.23. Utilizarea neadecvată a sistemului informatic; 7.24. Reclamații/sesizări/dispute; 7.25. Litigii; 7.26. Documentația legală incompletă; 7.27. Accesul neautorizat la conturile clienților.
8. Securitatea sistemului „electronic banking"	8.1. Angajamente ale băncii rezultate prin contrafacerea monedei electronice sau înregistrarea unor pierderi ori a unor angajamente suplimentare de către clienți, în cazul unui acces defectuos în cadrul sistemului; 8.2. Înregistrarea unor pierderi de către clienți, în cazul unui acces defectuos în cadrul sistemului.
9. Securitatea informației	9.1. Nedesemnarea persoanelor care gestionează documente secrete/ secrete de serviciu etc.; 9.2. Gestionarea informațiilor secrete de serviciu/secrete/strict secrete etc. de către persoane care nu au aprobare/certificare conform reglementărilor interne; 9.3. Nerespectarea caracterului documentelor de importanță deosebită (secrete/secrete de serviciu etc.); 9.4. Schimbarea caracterului conferit documentelor primite; 9.5. Dezvăluirea neautorizată a informației (secrete/confidențiale); 9.6. Utilizarea informațiilor de către personalul băncii, în scopul obținerii de beneficii personale;

Tipul de risc operațional	Descrierea potențialului eveniment de risc operațional
	9.7. Lipsa planurilor alternative adecvate (de rezervă), care să permită reluarea activității în cazul apariției unor situații neprevăzute; 9.8. Lipsa testării periodice a modului de funcționare a activității, prin simularea operațiunilor prin sistemele de rezervă; 9.9. Nedelimitarea zonelor de risc în cadrul unităților teritoriale, în scopul păstrării securității informațiilor.
10. Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii, în exteriorul sistemelor băncii	10.1. Nerespectarea legislației şi a reglementărilor interne privind circuitul documentelor, în funcție de caracterul acestora (nesecrete, confidențiale, secrete, strict secrete etc.); 10.2. Neactualizarea permanentă a reglementărilor interne privind circuitul documentelor; 10.3. Pierderea/întârzierea expedierii documentelor pe parcurs poştal (intern/extern).
11. Factori externi	Riscuri legate de: 11.1. Condiții economice; 11.2. Schimbări în mediul financiar - bancar; 11.3. Modificarea legislației; 11.4. Progrese tehnologice.

Notificarea unui eveniment de risc operațional constă în raportarea acestuia unei structuri interne desemnate de la nivelul administrației centrale a băncii, prin intermediul căreia se centralizează evenimentele de risc operațional din toate unitățile teritoriale. Notificarea unui eveniment de risc operațional bancar reprezintă acțiunea de raportare către structura menționată, a unui eveniment de risc operațional identificat la nivelul unei unități teritoriale bancare sau în Centrala băncii.

2. În cazul **procedurilor de monitorizare,** înregistrarea şi urmărirea evoluției evenimentelor de risc operațional identificate, inclusiv luarea măsurilor care se impun. Structurile organizatorice ale fiecărei bănci, care au atribuții în domeniul gestiunii riscurilor, ***analizează evenimentele generatoare de risc operațional bancar şi propun măsurile care se impun*** în funcție de gravitatea evenimentelor respective. Fiecare societate bancară îşi configurează propriul său sistem de indicatori de risc operațional, detaliați pe tipuri de evenimente de risc operațional.

O posibilă matrice a indicatorilor de risc operațional este prezentată în tabelul 9.2.

B.C.U. "M. EMINESCU" IAŞI

Tabelul 9.2

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
1.	Numărul de măsuri disciplinare luate pentru cazuri legate de fraudă	x										
2.	Număr cazuri de furt, acces neautorizat, cazuri de folosire neautorizată a sistemului sau în alte scopuri decât cele profesionale	x										
3.	Valoare pierderi din activități ce au adus prejudicii băncii prin frauda angajaților	x										

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
4.	Număr tentative de modificări neautorizate în sistemul informatic	x										
5.	Număr de tentative/acte de tâlhărie, jaf, amenințare înregistrate la nivelul unităților bancare		x									
6.	Număr tentative de virusare a sistemelor informatice ale băncii		x									
7.	Număr cazuri primire documente contrafăcute/		x									

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
	falsificate prezentate la bancă											
8.	Total pierderi din tranzacții efectuate la ATM rezultate din: furt, retrageri neautorizate		x									
9.	Număr plecări ale salariaților băncii la alte societăți bancare			x								
10.	Număr plângeri ale clienților înregistrate în				x							

BCU ASICHEI UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
	perioada de raportare											
11.	Număr plângeri ale clienților soluționate în perioada de raportare				x							
12.	Număr de litigii înregistrate în perioada de raportare				x							
13.	Numărul de litigii soluționate în perioada de raportare				x							
14.	Număr sesizări efectuate de angajați privind sistemul				x							

BCU „CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
	informatic, înregistrate în perioada de raportare											
15.	Valoarea pierderilor de active corporale înregistrate în perioada de raportare datorită practicilor defectuoase					x						
16.	Număr evenimente generatoare de					x						

BCU IASI CAROL I UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal şi siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse şi activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității şi funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților şi contrapartidelor comerciale, precum şi procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii şi în exteriorul băncii	Factori externi
	pierderi ale activelor corporale înregistrate în perioada analizată											
17.	Valoarea distrugerilor cauzate de calamități sau fenomene naturale					x						
18.	Valoarea /numărul despăgubirilor din polițele de asigurare aferente distrugerii activelor corporale					x						
19.	Numărul de întreruperi ale sistemelor informatice şi de						x		x			

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal şi siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse şi activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității şi funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților şi contrapartidelor comerciale, precum şi procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii şi în exteriorul băncii	Factori externi
	comunicații într-o anumită perioadă											
20.	Durata de întrerupere a sistemelor informatice/ comunicațiilor						X		X			
21.	Numărul de evenimente de procesare defectuoasă a datelor legate de clienți							X				
22.	Numărul de incidente privind									X	X	

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
	nerespectarea confidențialității documentelor											
23.	Numărul de cazuri în care documentele au fost pierdute pe parcurs poștal										X	
24.	Numărul de cazuri în care s-a apelat la planuri alternative privind securitatea informațiilor									X		
25.	Numărul persoanelor care gestionează documente cu caracter special									X	X	

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Nr. crt.	Tip risc - indicatori	Frauda internă	Frauda externă	Condiții aferente efectuării angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	Punerea în pericol a activelor corporale	Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesare defectuoasă a datelor legate de acestea	Securitatea sistemului „electronic banking"	Securitatea informației	Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii și în exteriorul băncii	Factori externi
26.	Numărul de norme/ reglementări emise în perioada de raportare privind activitatea bancară											x
27.	Numărul de cazuri de scandal în mass-media care au implicat banca, înregistrate în perioada de raportare											x

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

După notificarea evenimentului de risc operațional, structurile Centralei băncii, cu atribuții în domeniul gestiunii riscurilor, analizează efectele acestor evenimente și propun măsurile care se impun, în funcție de gravitatea evenimentelor respective. Cu o anumită periodicitate fixată și ori de câte ori se impune, Centrala băncii redactează un raport privind evenimentele identificate la nivelul băncii, care include propuneri de măsuri în vederea prevenirii/reducerii riscurilor operaționale. Acest raport este analizat și aprobat de conducerea executivă a băncii, fiind suportul aplicării măsurilor de prevenire și reducere a riscurilor operaționale.

3. În cazul **procedurilor de reducere a riscului operațional,** societatea bancară își configurează proceduri de corecție în timp optim a erorilor generatoare de risc operațional bancar constatate. De asemenea, societățile bancare sunt obligate să ia măsuri de sporire a securității informațiilor procesate în cadrul unităților lor teritoriale și la nivelul administrației centrale a băncii. Băncile au posibilitatea să apeleze la instrumente alternative de reducere a riscului operațional bancar, cum sunt cele oferite de asigurări, prin care se transferă riscul asupra altui domeniu.

În tabelul 9.3 este prezentată corelația dintre principalele tipuri de riscuri operaționale și măsurile de prevenire și diminuare a riscurilor operaționale.

Tabelul 9.3

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
1. Frauda internă	*Tentativa de spargere bancară:* – asigurarea unităților teritoriale cu factori de protecție mecano-fizică și electronică (uși blindate, cartele cu coduri de acces, acces cu cifru, existența butonului de panică etc.); – asigurarea de spații de lucru adecvate în unitățile teritoriale și dotarea corespunzătoare a acestora cu dulapuri și safe-uri pentru păstrarea în siguranță a documentelor și valorilor; – reglementarea sistemului de acces a personalului și terților persoane în bancă; – asigurarea pazei prin personal specializat. *Raportarea cu rea-credință a operațiunilor:* – analiza periodică a conturilor de venituri și cheltuieli, din punctul de vedere al structurii și conținutului acestora; – analiza permanentă a soldurilor conturilor de debitori și creditori, precum și a componenței analitice a acestora; – informatizarea activității de raportare; – verificarea datelor transmise de unitățile teritoriale (atât de conducerile unităților teritoriale, cât și de personalul din Centrala băncii), după mai multe chei de control, astfel încât să se evite riscul de raportare cu rea-credință a operațiunilor;

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
	– efectuarea unei duble verificări tehnico-operative în ceea ce privește operațiunile derulate, prin utilizarea mai multor aplicații, atât în Centrala băncii, cât și în unitățile teritoriale (reconciliere între Centrală și unitățile teritoriale). *Furtul documentelor:* – păstrarea valorilor și documentelor în safe-uri și verificarea periodică a stocului acestora; – accesul în încăperile unde se gestionează documente/instrumente/valori cu risc semnificativ de furt, trebuie asigurat prin acces cu cifru, cu cartelă și prin existența butonului de panică; – restricționarea și controlul accesului, chiar pentru personalul băncii, pentru zonele cu risc semnificativ (casierie, tezaur, ante-tezaur, informatică, arhivă etc.); – întocmirea și aplicarea prevederilor reglementărilor interne ale băncii privind asigurarea pazei, securității și siguranței în exploatare; – montarea unor elemente de detecție a prezenței, cu autoprotecție la sabotaj din partea personalului propriu; – înregistrarea video, prin sistemul de televiziune cu circuit închis, a tuturor intrărilor în unitățile teritoriale și a zonelor și activităților care prezintă un risc semnificativ. *Efectuarea de către salariați a tranzacțiilor în nume și cont propriu:* – validarea operațiunilor de debitare a conturilor clienților; – verificarea periodică, prin sondaj, a operațiunilor realizate cu autovalidare de administratorii-client pe conturile clienților (verificarea documentelor prin care s-a ordonat operațiunea, verificarea semnăturilor, încadrarea în limitele stabilite etc.); – verificarea periodică, prin sondaj, a operațiunilor desfășurate la distanță pe conturile clienților (verificarea documentelor prin care s-a ordonat operațiunea, verificarea semnăturilor, încadrarea în limitele stabilite etc.); – limitarea accesului la operațiuni pentru utilizatori, prin stabilirea de profile de acces la nivelul aplicației; – urmărirea periodică a operațiunilor suspecte (pe conturi care nu au avut rulaj într-un anumit interval de timp, operațiuni succesive de valori mici, identice etc.); – instituirea obligativității ca principalii furnizori/prestatori de servicii să fie desemnați în urma unei selecții de oferte sau licitații; – înființarea de comisii de lucru care să avizeze efectuarea lucrărilor de investiții și reparații; – introducerea în procedurile specifice elaborate pe tipuri de activități/produse a unor prevederi exprese cu privire la măsurile de adoptat în vederea diminuării/eliminării acestui tip de risc; – crearea și implementarea unor coduri de conduită pentru lucrătorii bancari implicați în operațiuni care pot da naștere manifestării riscurilor operaționale.

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
2. Frauda externă	*Frauda informatică:* – protejarea portalului băncii împotriva atacurilor din exterior; – realizarea accesului în zona personalizată electronică a băncii prin conexiune securizată de tip https; – realizarea accesului în cadrul serviciilor de informatică numai pe bază de cod de acces/cartelă/cifru; – securizarea corespunzătoare a canalelor de comunicație și a echipamentelor aferente utilizate de bancă. *Falsificarea documentelor/instrumentelor de plată/banilor:* – aplicarea procedurilor interne ale băncii în domeniul cunoașterii clientelei; – verificarea declarațiilor clienților prin interogarea bazelor de date de la Ministerul Finanțelor Publice, Oficiul Registrului Comerțului, Centrala Riscurilor Bancare, Biroul de Credit, Centrala Incidentelor de Plăți și alte surse de informare oficială; – verificarea bazelor de date proprii cu privire la clienți (inclusiv semnăturile persoanelor autorizate), angajamente, documente de plată falsificate, entități suspecte de terorism; – informațiile primite prin SWIFT referitoare la documente falsificate, introduse în circuitul bancar național sau internațional, trebuie să fie transmise în aceeași zi către direcțiile operative și sucursale, prin poșta normală sau electronică; – pentru evitarea autentificării unor semnături false, în cadrul serviciului SWIFT și în legătură cu cheile telegrafice se iau măsurile următoare: a. pentru documentele verificate: se cere confirmarea prin mesaj testat SWIFT sau TELEX a semnăturii respective; b. dotarea cu echipamente specifice depistării bancnotelor false/contrafăcute; – utilizarea de cataloage de falsuri și contrafaceri; – emiterea de scrisori informative privind elementele de siguranță ale bancnotelor; – angajarea de personal specializat și instruirea acestuia în vederea familiarizării cu cele mai noi tehnici de detectare a falsurilor. *Tentativa de jaf/tâlhărie:* – asigurarea unităților teritoriale cu factori de protecție mecano-fizică și electronică (uși blindate, cartele cu coduri de acces, acces cu cifru, existența butonului de panică etc.); – asigurarea de spații de lucru adecvate în unitățile teritoriale și dotarea corespunzătoare a acestora cu dulapuri și safe-uri pentru păstrarea în siguranță a documentelor și valorilor; – reglementarea sistemului de acces al personalului și terților persoane în bancă; – asigurarea pazei de către personal specializat; – utilizarea de sisteme de comunicație cu unitățile de jandarmi/poliție.
3. Condiții aferente efectuării	*Securitatea spațiului în care se desfășoară activitatea de casierie:* – sisteme de protecție electronice; – ghișee dotate cu geamuri antiglonț sau folie antiefracție;

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
angajărilor de personal și siguranța locului de muncă	– sisteme codificate de acces în tezaur și casierie; – ținerea periodică a instructajelor privind siguranța locului de muncă; – se efectuează asigurarea anuală a clădirilor și a bunurilor pentru riscurile de tipul: incendii, inundații, cutremure, la societăți de asigurare de prim rang; – se efectuează asigurarea anuală a autovehiculelor din dotarea băncii contra riscurilor de accidente; – încheierea polițelor de asigurare pentru transport valori.
4. Practici defectuoase legate de clientelă, produse și activități	*Viruși informatici/ funcționarea defectuoasă a sistemelor (hard/soft) / arhivare documente/ întreruperea activității:* *Prevenirea funcționării defectuoase a sistemelor/evitarea întreruperilor sistemelor:* – păstrarea condițiilor de temperatură optime, pentru buna funcționare a sistemelor; – configurarea echipamentelor critice de comunicații și a serverelor de date sau aplicații, astfel încât sarcinile să fie preluate între echipamente în cazuri de necesitate; – asigurarea comunicației prin două medii de propagare diferite, asigurate de furnizori distincți, cu comutare automată în caz de avarie; – realizarea unor proceduri de back-up pentru sistemele informatice și sistemele de comunicații; – realizarea de sisteme complexe de detectare, monitorizare și raportare a evenimentelor de orice natură; – preluarea și distribuirea imediată a incidentelor semnalate printr-o structură specializată (help desk); – contracte de service pentru toate echipamentele funcționale încheiate cu firme de specialitate și desemnarea persoanelor pe direcție, care urmăresc derularea acestor contracte; – comutarea liniei de telecomunicații pe sistemul de back-up din cadrul serviciului SWIFT, în caz de defecțiuni ale sistemului de telecomunicații; – desemnarea de personal IT pentru supravegherea funcționării sistemelor informatice din toate zonele critice ale băncii. *Prevenirea virusării sistemelor:* – semnalare la Direcția Informatică de către direcțiile care sesizează defecțiunile/ virușii/ întreruperea activității; – actualizarea permanentă cu cele mai noi versiuni de programe anti-virus; – politici de devirusare pe trei nivele: mediul extern, server și stații de lucru. *Prevenirea pierderii de informații/pierderii datelor:* – salvarea periodică a informațiilor/ documentelor pe suport extern; – elaborarea unei politici generale de back-up și restore care să corespundă normelor în vigoare și în același timp, să acopere necesitățile reale ale sistemului informatic al băncii; – dezvoltarea de proceduri care să satisfacă cerințele politicii de back-up și restore; – realizarea a două copii de siguranță pentru toate salvările efectuate și depozitarea lor corespunzătoare (zona cu acces controlat, safe-uri metalice sau ignifugate);

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
	– asigurarea de dubluri, configurate corespunzător şi cu date actualizate pentru toate echipamentele critice (echipamente de comunicații, SWIFT, Reuters, carduri etc.); – configurarea mediilor de stocare a datelor online pentru asigurarea disponibilității necesare (ex.: hardisk-uri în configurație). *Securitatea informației:* – criptarea datelor: datele vehiculate circulă criptat cu mecanisme specifice etc.; – realizarea unei politici de securitate care să permită accesul securizat (user/password) la date şi la mijloacele electronice de transmitere a acestora.
5. Punerea în pericol a activelor corporale	*Vânzare de produse neautorizate, erori de contractare, erori în derularea contractelor, riscuri legate de produsele noi sau modificarea celor existente:* – efectuarea acțiunilor de îndrumare a activității în cadrul tuturor departamentelor din bancă; – utilizarea unei proceduri de lucru care reglementează activitatea de lansare de produse şi servicii bancare noi şi de perfecționare a produselor existente; – organizarea de cursuri şi informări cu unitățile operative; – introducerea de către o persoană a mesajelor SWIFT şi validarea de către altă persoană. *Spălarea banilor:* – respectarea reglementărilor interne privind prevenirea spălării banilor în bancă şi tranzacțiile suspecte, legate de finanțarea criminalității financiare/terorismului. *Nerespectarea confidențialității operațiunilor:* – accesul la informații se face pe bază de autentificare şi autorizare; – introducerea clauzelor pentru păstrarea confidențialității, în contractele încheiate cu furnizorii externi de servicii; – contractele încheiate cu furnizorii de echipamente şi servicii sunt întocmite împreună cu direcția de specialitate şi conțin clauze cu privire la timpul de răspuns la incidente în conformitate cu cerințele necesare. Derularea este urmărită de Direcția Informatică. *Nerespectarea produselor şi serviciilor legate de clientelă:* – respectarea codului deontologic de evaluator; – respectarea reglementărilor şi normelor interne în vigoare privind păstrarea confidențialității şi secretului de serviciu. *Riscuri legate de exactitatea sumelor încasate/plătite de la/la clienți, în lei/valută:* – dotarea cu maşini de numărat şi sortat bancnote; – schimbarea periodică la ghişeu a personalului. *Riscuri legate de trierea şi sortarea necorespunzătoare a numerarului, în lei, efectuată de salariați:* – dotarea cu maşini de numărat şi sortat bancnote.

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
	Evaluarea biletelor de bancă deteriorate/scoase din circulație; transportul valorilor de la sediul băncii la sediul clienților; transportul numerarului (lei) de la/la alte bănci și sucursalele Băncii Naționale a României: – încheierea contractului de asigurare pentru valorile transportate. *Vânzare de produse neautorizate/erori în încheierea contractelor/erori în derularea contractelor/riscuri legate de produsele noi sau modificarea celor existente:* – efectuarea acțiunilor de îndrumare de către direcțiile de specialitate; – urmărirea permanentă a utilizării fondurilor în scopurile pentru care au fost acordate; – utilizarea formatelor/formularilor standardizate în elaborarea documentației (impuse prin acordurile de finanțare), verificate și avizate în prealabil de către direcțiile de specialitate; în cazul erorilor, se întocmesc acte adiționale; – întreprinderea măsurilor de verificare post factum de către persoanele specializate din cadrul direcțiilor de specialitate și din cadrul direcțiilor de control intern și audit.
6. Întreruperea activității și funcționarea defectuoasă a sistemelor	*Erori umane:* – practicarea de redistribuiri de personal între unități sau în cadrul aceleiași unități teritoriale; – crearea de posturi care au drept scop validarea operațiunilor efectuate de personalul din front-office; – stabilirea de modalități informatice și organizatorice, în vederea respectării programului aprobat pentru salariații din unitățile băncii.
7. Tratament aplicat clienților și contrapartidelor comerciale, precum și procesarea defectuoasă a datelor legate de aceștia	*Măsuri pentru reducerea/diminuarea riscurilor legate de clienții băncii:* – în vederea diminuării/eliminării riscului de înregistrări eronate de date/ documentație incompletă: verificarea în timpul controalelor la unitățile teritoriale a documentelor care nu ajung în Centrală; organizarea acțiunilor de îndrumare și control din partea direcțiilor de specialitate. *Documentație incompletă:* – solicitare informații la Serviciul Investigații/ client/ partea care a remis documentația; – verificarea la nivelul Centralei băncii a documentației elaborate în urma deplasărilor în teritoriu; – verificarea în timpul controalelor la unitățile teritoriale a documentelor care nu ajung la Centrală; – organizarea acțiunilor de îndrumare; – dubla verificare a documentelor; – nu se permite efectuarea de servicii pe bază de documentație incompletă sau primită ulterior. *Litigii/reclamații/sesizări:* – se gestionează în conformitate cu procedurile interne de soluționare a petițiilor, de către structura organizatorică creată la nivelul centralei băncii și care are ca obiect soluționarea sesizărilor și reclamațiilor.

Tipul de risc operațional	Măsuri pentru prevenirea/diminuarea riscului operațional bancar
	Înregistrări eronate de date/ documentație incompletă: – au fost organizate acțiuni de îndrumare și control la nivelul unităților teritoriale. *Risc juridic:* – îmbunătățirea și dezvoltarea culturii organizaționale, în ceea ce privește conștientizarea riscului contractual.
8. Securitatea sistemului „electronic banking"	– respectarea legislației și a reglementărilor interne privind circuitul documentelor, în funcție de caracterul acestora (nesecrete, secrete, secrete de serviciu etc.); – respectarea reglementărilor interne privind evidența și circuitul documentelor în cadrul băncii: clasificate, nesecrete și petiții (reclamații, sesizări). *Arhivare/procesare documente:* – salvare periodică a informațiilor pe suport magnetic; – arhivare în conformitate cu normele Arhivelor Naționale; – respectarea normelor privind activitatea de arhivă, în mod unitar, la nivelul băncii; – realizarea permanentă a operațiunilor de: clasare, întocmire opis și păstrare a documentelor în vederea arhivării, corelat cu riscul păstrării/ arhivării necorespunzătoare a documentelor; - - în fișa postului fiecărui salariat este precizată clauza: „respectarea reglementărilor interne privind păstrarea documentelor"; – arhivarea documentelor se realizează conform normelor interne ale băncii.
9. Securitatea informației	– respectarea reglementărilor interne privind securitatea informației.
10. Circuitul documentelor în interiorul sediilor băncii, între sedii, în exteriorul sistemului băncii	– specialiștii din compartimentul Informatică trebuie să ia măsurile ce se impun pentru reducerea riscurilor specifice activității desfășurate.
11. Factori externi	– analiza unor evenimente de risc operațional produse în alte sisteme bancare, cu grad similar de dezvoltare; – urmărirea permanentă a legislației, condițiilor economice etc., care pot influența activitatea bancară.

9.3. Cuantificarea riscului operațional bancar

Băncile active din România trebuie să-și determine capitalul necesar pentru acoperirea riscului operațional folosind una din cele trei metode de cuantificare prevăzute de Acordul de Capital Basel II, preluate de Directiva Europeană de Adecvare a Capitalului și de legislația națională – reglementările Băncii Naționale a României referitoare la riscul operațional: *abordarea de*

bază, standard şi a măsurătorilor avansate de evaluare. Băncile pot să aleagă una din cele trei metode menționate.

Prima abordare, abordarea de bază, poate fi utilizată de către orice bancă, fără a fi necesară îndeplinirea unor cerințe suplimentare sau obținerea unor aprobări. Băncile pot să calculeze cerințele de capital pentru acoperirea riscului operațional în abordarea standard sau avansată, numai după obținerea aprobării Direcției Supraveghere din cadrul Băncii Naționale a României.

Acordul prezintă trei metodologii de măsurare a riscului operațional, în fapt metode de calcul al riscului operațional, care sporesc în complexitate şi senzitivitate la risc: abordarea de bază, abordarea standard şi abordarea avansată de evaluare. Considerăm că primele două abordări sunt numite impropriu metode de măsurare a expunerii băncii la riscul operațional, ele sunt mai degrabă „plase de siguranță" (mai mult sau mai puțin inspirate) pe care Acordul de capital Basel II le stabileşte în determinarea cerinței de capital pentru riscul operațional. Doar a treia metodologie permite măsurarea pierderilor potențiale pe care o societate bancară le înregistrează din evenimente generatoare de risc operațional.

9.3.1. Abordarea de bază

Instituțiile de credit trebuie să dispună în permanență de fonduri proprii pentru acoperirea riscului operațional la care sunt expuse. În cadrul abordării de bază, calculul cerinței de capital pentru acoperirea riscului operațional se face prin aplicarea unei cote de 15% asupra unui indicator relevant determinat conform metodologiei de mai jos. Indicatorul relevant se calculează ca medie aritmetică a *rezultatelor brute anuale ale activității* înregistrate de instituția de credit în ultimele trei exerciții.

Băncile ce utilizează abordarea de bază trebuie să dețină fonduri proprii pentru acoperirea riscului operațional, corespunzând unui procent fix din venitul lor mediu anual înregistrat în ultimii trei ani. Acest procent (denumit alfa) a fost stabilit de Comitetul de la Basel la nivelul de 15%. Capitalul cerut pentru acoperirea riscului operațional în această abordare este:

$$K_{BIA} = \left[\sum (GI_{1...N} \times \alpha)\right] / N$$

unde:

K_{BIA} reprezintă capitalul băncii privind riscul operațional, cerut potrivit abordării indicator de bază;

GI – rezultatul brut pozitiv al ultimilor trei ani;

N – numărul exercițiilor financiare din ultimii trei ani în care rezultatul brut este pozitiv;

α – 15%, stabilit de Comitetul de la Basel.

Rezultatul brut anual al activității se determină ca sumă algebrică a elementelor specifice din contul de profit și pierdere la 31 decembrie, auditat.

Valorile negative sau egale cu zero ale rezultatului brut anual al activității, în cazul în care astfel de situații apar, nu sunt luate în considerare la calculul indicatorului relevant. În aceste cazuri, indicatorul relevant se calculează prin raportarea sumei valorilor pozitive ale rezultatului brut anual al activității la numărul anilor în care s-au înregistrat valori mai mari decât zero. Dacă instituția de credit nu dispune de date necesare auditate, trebuie să folosească estimări.

Prezentăm un extras al Contului de profit și pierdere al unei societăți bancare, cu elemente detaliate necesare calculului rezultatului brut anual și cerințelor de capital în cadrul abordării de bază:

Tabelul 9.4

Cerințele minime de capital pentru acoperirea riscului operațional bancar potrivit abordării de bază (lei)

Nr. crt.	Elemente ale contului de profit și pierdere	Anul 2005	Anul 2006	Anul 2007
1.	Dobânzi de primit și venituri asimilate, din care:	78.137.566,1	104.733.877,9	203.462.797,2
1.1.	*Aferente obligațiunilor și altor titluri cu venit fix*	832.174,3	17.720.234,5	39.701.945,9
2.	Dobânzi de plătit și cheltuieli asimilate	26.802.094,0	34.548.626,0	74.234.546,8
3.	Venituri din acțiuni și alte titluri cu venit variabil	–	–	–
4.	Venituri din comisioane	15.053.607,0	290.783.97,5	44.261.561,8
5.	Cheltuieli cu comisioane	2.337.631,5	35.437.05,6	5.116.394,2
6.	Profit sau pierdere netă din operațiuni financiare	(5.285.912,2)	10.101.591,7	12.956.099,8
7.	Alte venituri din exploatare	2.042.768,7	1.270,116,6	509.685,7
8.	Rezultatul brut anual (Col: 1-2+3+4-5+/-6+7)	60.808.304,1	107.091.652,1	181.839.203,5
9.	Capital cerut în cadrul abordării de bază			17486057,985

Deoarece toate trei valorile rezultatului brut sunt pozitive, N va fi egal cu 3. În acest caz, cerința de capital în abordarea indicator de bază este:

$$K_{BIA} = (60808304,1 + 107091652,1 + 181839203,5) \times 0,15/3 = 17486957,985 \; RON$$

Rezultă că în anul 2008, capitalul minim necesar societății bancare studiate pentru acoperirea riscului operațional este de 17.486.957,985 RON.

Modelul actual în care este elaborat Contul de profit și pierdere în România permite identificarea tuturor elementelor necesare stabilirii rezultatului brut anual, în funcție de care se stabilește capitalul necesar pentru acoperirea riscului operațional. Aceasta înseamnă că băncile care optează pentru abordarea de bază în cuantificarea riscului operațional nu sunt nevoite să realizeze situații adiacente. Băncile dispun de informațiile primare pentru determinarea cerinței de capital privind riscul operațional, pe baza Contului de profit și pierdere.

9.3.2. Abordarea standard și abordarea standard alternativă

Conform abordării standard, activitățile băncilor trebuie detaliate în *opt linii de activitate*. În scopul determinării cerinței de capital aferente riscului operațional, băncile au obligația să stabilească politici și criterii adecvate de încadrare a diferitelor activități pe opt linii de activitate și să le transpună în mod clar și transparent în normele interne. Criteriile de încadrare pe linii de activitate trebuie analizate periodic și ajustate în mod adecvat în cazul activităților și riscurilor noi sau pentru cele care au suferit modificări. Încadrarea activităților instituției de credit pe linii se bazează pe următoarele ***principii***:

a) Toate activitățile trebuie încadrate pe cele opt linii, respectându-se criteriul de apartenență exclusivă a unei activități la o singură linie;

b) Orice activitate care nu poate fi încadrată cu ușurință într-o anumită linie, dar care reprezintă în fapt o operațiune auxiliară a unei activități deja încadrate, trebuie alocată liniei de activitate în care se regăsește activitatea de bază. Dacă o operațiune auxiliară susține mai multe activități, instituția de credit trebuie să stabilească un criteriu obiectiv de încadrare;

c) Dacă o activitate nu poate fi încadrată într-o anumită linie, activitatea va fi inclusă în linia căreia îi este atribuit cea mai mare cotă de risc operațional. Pe aceeași linie de activitate vor fi încadrate și operațiunile auxiliare asociate activității în cauză;

d) Activitățile compuse, indiferent de modul în care sunt definite și organizate în instituția de credit, trebuie descompuse în părți relevante. Acestea

din urmă vor fi încadrate, în funcție de natura și caracteristicile lor, în linia de activitate corespunzătoare;

e) Încadrarea activităților pe linii, pentru scopul determinării cerinței de capital aferente riscului operațional, trebuie să fie în concordanță cu categoriile utilizate pentru riscul de credit și riscul de piață;

f) Conducerea executivă răspunde de implementarea politicii de încadrare a activităților pe linii. Această politică este supusă aprobării Consiliului de administrație al instituției de credit;

g) Procesul de încadrare pe linii de activitate trebuie să facă periodic obiectul unei revizuiri independente.

Situațiile financiare anuale ale unei societăți bancare active în România nu conțin detalierea activității băncii pe liniile de activitate solicitate de reglementările conforme cu Acordul Basel II. Într-un asemenea context, orice societate bancară, care optează pentru cuantificarea riscului operațional bancar prin abordarea standard, este nevoită să-și configureze propriul sistem de evidență a operațiunilor sale, pe baza căruia să poată identifica cele opt linii de activitate conforme cu prevederile din Acordul Basel II. Un asemenea sistem nu poate fi operațional și eficient decât sub forma unei aplicații informatice integrate, la nivelul întregii societăți bancare, atât la nivelul Centralei acesteia, cât și la nivelul fiecărei unități bancare operative teritoriale.

Deoarece măsurarea riscului operațional bancar în abordarea standard impune băncii stabilirea veniturilor brute anuale pe linii de activitate din ultimii trei ani, societatea bancară trebuie să acționeze post factum în gruparea activităților pe linii, pentru cel puțin trei exerciții financiare deja încheiate. Gruparea activităților desfășurate de o societate bancară pe linii de activitate, așa cum cere abordarea standard a riscului operațional, reprezintă un demers dificil pentru bancă. Informațiile din situațiile financiare anuale de care dispune societatea bancară nu-i permit clasificarea activităților bancare pe linii, decât după analize detaliate.

Pentru fiecare dintre liniile de activitate, societatea bancară trebuie să stabilească rezultatul brut, pentru ultimele trei exerciții financiare încheiate. Pentru aceasta, se folosesc informațiile din Contul de profit și pierdere, care prezintă cheltuielile și veniturile societățile bancare. Numai că, formatul Contului de profit și pierdere al societăților bancare active în România nu conține liniile de activitate prevăzute de Acordul Basel II. Abordarea standard a riscului operațional bancar nu presupune calcule sofisticate pentru societățile bancare. *Dificultățile sunt legate de identificarea corectă a liniilor de activitate.* Odată stabilite rezultatele brute anuale pentru fiecare linie de activitate, se procedează la calcularea efectivă a capitalului necesar acoperirii riscului operațional bancar.

În cadrul fiecărei linii de activitate, rezultatul brut anual este indicator relevant care serveşte drept referinţă în cuantificarea operaţiunilor şi astfel în cuantificarea expunerii la riscul operaţional pentru fiecare dintre liniile de activitate. Capitalul cerut pentru fiecare linie de activitate este calculat prin aplicarea asupra rezultatului brut anual a unui coeficient (numit beta) stabilit pentru fiecare linie de activitate. Beta serveşte ca şi referinţă în cadrul industriei de profil bancare şi este stabilit pe baza observării interdependenţelor dintre pierderile generate de riscul operaţional şi nivelul agregat al rezultatului brut pentru fiecare linie de activitate. Menţionăm că în cadrul abordării standard, rezultatul brut este luat în calcul pentru fiecare linie de activitate şi nu pentru întreaga instituţie, de exemplu pentru activităţi de finanţare a societăţilor comerciale, indicatorul este rezultatul brut generat de linia de activitate, finanţarea societăţilor comerciale.

Cerinţa totală de capital este calculată ca şi medie aritmetică pentru ultimii trei ani a cerinţei de capital pentru fiecare linie de activitate. În situaţia în care, într-unul dintre cele trei exerciţii financiare, pentru o linie de activitate se determină o cerinţă de capital negativă, ca urmare a înregistrării unor rezultate brute anuale negative, atunci această cerinţă de capital poate fi dedusă din cerinţa de capital aferentă respectivului exerciţiu financiar.

Oricum, în cazul în care cerinţa de capital determinată pentru un exerciţiu financiar este negativă, aceasta va fi înlocuită cu valoarea zero la calculul mediei aritmetice. Cerinţa totală de capital se determină:

$$K_{TSA} = \left\{ \sum_{years:1-3} \max\left[\sum (GI_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0 \right] \right\} \Big/ 3$$

unde:

K_{TSA} reprezintă capitalul băncii privind riscul operaţional, cerut potrivit abordării standard;

GI_{1-8} – rezultatul brut anual, pentru fiecare din cele opt activităţi bancare de bază;

β_{1-8} – procentajul fixat prin Acordul Basel II, pentru cele opt tipuri de activităţi bancare.

Valorile lui beta sunt: finanţarea societăţilor comerciale 18%, tranzacţionare şi vânzări 18%, activitate bancară de retail 12%, activitate bancară comercială 15%, plăţi şi decontări 18%, servicii de agent 15%, administrarea activelor 12%, brokeraj de retail 12%.

Prezentăm valorile rezultatului brut pe linii de activitate bancară pentru perioada 2005-2007, în scopul determinării capitalului necesar pentru acoperirea riscului operațional în cadrul abordării standard:

Tabelul 9.5

Rezultatul brut anual al unei societăți bancare, detaliat pe linii de activitate (lei)

Linia de activitate	Rezultat brut GI		
	Anul 2005	Anul 2006	Anul 2007
Finanțarea societăților comerciale	-27.610.785,7	-34.256.450,6	- 42.491.199,7
Tranzacționare și vânzări	12.721.043,7	27.276.700,7	57.277.132,3
Activitate bancară de retail	0	0	0
Activitate bancară comercială	36.689.803,5	51.714.063,4	87.245.376,9
Plăți și decontări	4.974.269,6	8.567.921,8	14.067.149,9
Servicii de agent	0	0	334.647,2
Administrarea activelor	107.066,5	156.011,1	0
Brokeraj de retail	0	0	0

Menționăm că acele elemente care nu au putut fi încadrate la o anume linie de activitate au fost luate în calcul la prima linie „Finanțarea societăților comerciale", care este ponderată cu coeficientul maxim de 18%. Se observă înregistrarea unor rezultate brute anuale negative în cadrul unor linii de activitate, ceea ce conduce la înregistrarea unei cerințe de capital negative aferente respectivei linii de activitate. Această cerință de capital negativă se deduce din cerința de capital aferentă exercițiului financiar la care se referă.

Cerința de capital pentru fiecare linie de activitate în fiecare din cei trei ani este prezentată în tabelul următor:

Tabelul 9.6

Cerința de capital pentru fiecare linie de activitate bancară (lei)

Linii de activitate	$GI_{1-8} \times \beta_{1-8}$		
	Anul 2005	Anul 2006	Anul 2007
Finanțarea societăților comerciale	-4969941	-6166161	-7648416
Tranzacționare și vânzări	2289788	4909806	10309884
Activitate bancară de retail	0	0	0
Activitate bancară comercială	5503471	7757110	13086807
Plăți și decontări	895368,5	1542226	2532087
Servicii de agent	0	0	50197,08
Administrarea activelor	12847,98	18721,33	0
Brokeraj de retail	0	0	0

Cerința de capital agregată pe toate liniile de activitate va fi:

Tabelul 9.7

Cerința de capital aferentă riscului operațional bancar (lei)

Anul 2005	Anul 2006	Anul 2007
3731533	8061702	18330558

Date fiind cele trei valori pozitive, obținem următoarea valoare a capitalului necesar în cadrul abordării standard:

$$K_{TSA} = \frac{3731533 + 8061702 + 18330558}{3} = 10.041.265$$

În anul 2008, capitalul minim necesar societății bancare studiate, pentru acoperirea riscului operațional, este, potrivit abordării standard, de 10.041.265 RON. Aceeași societate bancară a fost studiată și prin abordarea de bază, situație în care cerința de capital pentru acoperirea riscului operațional este de 17.486.957,985 RON.

Considerăm că diferența de capital obținută în cele două abordări – de bază și standard – este considerabilă. Într-un asemenea context, societățile bancare trebuie să-și adapteze sistemul de evidență și raportare a tranzacțiilor, așa încât să poată aplica abordarea standard în cuantificarea riscului operațional. Această abordare nu este altceva decât un punct de plecare în implementarea formei avansate de cuantificare a riscului operațional bancar – abordarea avansată de evaluare.

Instituțiile de credit au posibilitatea de a calcula cerința de capital pentru acoperirea riscului operațional prin aplicarea ***abordării standard alternative***, dacă obțin aprobarea prealabilă a Direcției Supraveghere a Băncii Naționale a României. O bancă poate aplica acest tip de abordare în cuantificarea riscului operațional, dacă desfășoară în principal activități bancare de retail și/sau comerciale, veniturile obținute din acestea reprezentând cel puțin 90% din veniturile băncii.

Metodologia de determinare a cerinței de capital necesare acoperirii riscului operațional prin abordarea standard alternativă este aceeași cu cea pentru abordarea standard, cu excepția faptului că în cazul liniilor *Activitate bancară comercială* și *Activitate bancară de retail,* rezultatul brut anual al activității este înlocuit cu un indicator alternativ de venit normalizat, egal cu 0,035 din volumul mediu anual al creditelor și avansurilor corespunzătoare acestor linii de activitate, calculat pe baza datelor aferente ultimelor trei exerciții financiare încheiate.

9.3.3. Abordarea avansată de evaluare

Abordarea măsurătorilor avansate de cuantificare a riscului operațional bancar nu este o metodă accesibilă tuturor instituțiilor de credit, inclusiv pentru băncile active din România. Pe de o parte, societățile bancare sunt descurajate să aplice această metodă de complexitatea metodelor de evaluare și pe de altă parte, de restricțiile impuse de autoritatea națională de supraveghere bancară – Banca Națională a României, în aplicarea acestor metodologii de cuantificare a riscului operațional bancar.

Abordarea avansată de evaluare reprezintă un set de metode de cuantificare a riscului operațional bancar, prevăzute de Acordul de Capital Basel II. La determinarea cerinței de capital pentru acoperirea riscului operațional, instituțiile includ atât pierderea așteptată, cât și pierderea neașteptată, astfel:

Capital în abordarea avansată AMA (CC_{AMA}) = Pierderea așteptată (EL) + +Pierderea neașteptată (UL)

În situația în care se poate demonstra că pierderea așteptată este reflectată în mod adecvat în practicile interne, cerința de capital pentru acoperirea riscului operațional este:

Capital în abordarea avansată AMA (CC_{AMA}) = Pierderea neașteptată (UL)

În abordarea AMA, nu este precizată concret ce fel de abordare analitică trebuie să folosească societățile bancare. Oricum, băncile trebuie să demonstreze că sistemul de cuantificare a riscului operațional este suficient de „detaliat" pentru a capta evenimente, de exemplu, intervalul de încredere 99,9% la VAR (*Value-at-Risk*). Cuantificarea riscului operațional trebuie să surprindă și evenimentele de risc cu frecvență redusă și impact negativ potențial major, situate la extremitatea curbei de distribuție statistică, astfel încât să se asigure atingerea unui standard de rigurozitate comparabil cu un interval de încredere de 99,9% pentru un orizont de timp de un an.

În vederea atingerii standardului de rigurozitate menționat, sistemul de cuantificare a riscului operațional al unei instituții de credit trebuie să includă o serie de elemente esențiale, între care cel puțin: utilizarea datelor interne, a datelor externe, a analizelor de scenarii și a factorilor ce reflectă mediul de afaceri și sistemul de control intern. Instituția trebuie să dispună de o abordare documentată cu privire la ponderarea utilizării fiecăruia din cele patru elemente în ansamblul sistemului de cuantificare a riscului operațional. Sistemul de cuantificare a riscului operațional trebuie să surprindă cei mai importanți

factori ce determină forma extremității curbei de distribuție statistică a pierderilor (estimarea pierderilor). Corelațiile dintre estimările pierderilor provenite din riscul operațional pot fi recunoscute numai dacă instituția poate demonstra, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, că sistemele de măsurare a corelațiilor sunt riguroase, sunt implementate în mod corect și iau în considerare nivelul de incertitudine aferent oricăror astfel de estimări de corelații, în special în perioadele de criză. Instituția trebuie să valideze ipotezele aferente corelațiilor, prin intermediul unor tehnici cantitative și calitative corespunzătoare.

Sistemul de cuantificare a riscului operațional trebuie să fie consecvent pe plan intern și trebuie să evite luarea în considerare de mai multe ori a rezultatelor pozitive ale evaluărilor calitative sau a tehnicilor de diminuare a riscului, care au fost deja recunoscute în alte segmente ale cadrului de adecvare a capitalului.

Cuantificările de risc operațional generate de instituție trebuie să se bazeze ***pe o perioadă de observație istorică de cel puțin cinci ani.*** În cazul în care o instituție aplică pentru prima dată abordarea avansată de evaluare a riscului operațional se poate accepta o perioadă de observație istorică de ***minim trei ani.***

Pentru a putea aplica metoda avansată de evaluare în cuantificarea riscului operațional, o instituție de credit trebuie să aibă ***capacitatea să repartizeze datele istorice interne privind pierderile din riscul operațional pe anumite linii de activitate și categorii de evenimente de pierdere*** și să poată furniza aceste date Băncii Naționale a României, la solicitarea adresată de aceasta. Opt linii de activitate sunt precizate de Regulamentul BNR privind riscul operațional și sunt conforme cu Acordul Basel II: *finanțarea societăților comerciale, tranzacționare și vânzări, brokeraj de retail, activitate bancară comercială, activitate bancară de retail, plăți și decontări, servicii de agent și administrarea activelor.* Aceste linii de activitate trebuie detaliate pe următoarele tipuri de evenimente generatoare de riscuri operaționale bancare, conforme cu Acordul Basel II: *frauda internă; fraudă externă; practici de angajare și siguranța locului de muncă; clienți, produse și practici de afaceri; pagube asupra activelor corporale; întreruperea activității și funcționarea neadecvată a sistemelor; executarea, livrarea și gestiunea proceselor.* Criteriile de alocare a pierderilor pe linii de activitate și pe categorii de evenimente de pierdere trebuie să fie obiective și documentate.

În România, opțiunile societăților bancare persoane juridice române, în a cuantifica riscul operațional bancar, denotă faptul că, începând cu 1 ianuarie 2008 este preferată abordarea de bază de către 22 de bănci, abordarea standard de către 9 bănci și abordarea măsurătorilor avansate de către o singură bancă.

Este surprinzător faptul că doar o bancă persoană juridică română aplică metoda măsurătorilor avansate de cuantificare a riscului operațional. Băncile sunt descurajate în aplicarea acestei abordări, pentru că nu dispun de date istorice privind evenimente generatoare de risc operațional sau datele existente sunt insuficiente. Calitatea datelor statistice pe care se bazează modelele interne poate fi necorespunzătoare. De asemenea, evenimentele externe băncii, potențiale generatoare de risc operațional, trebuie să fie adecvat estimate, iar pentru aceasta o bancă are nevoie de parametrii potriviți. Este foarte dificil pentru o bancă să estimeze impactul evenimentelor generatoare de risc operațional. Probabilitatea și impactul metodologiilor de măsurare a evenimentelor generatoare de risc (referitoare la ieșirile de capital, obiectivele strategice și reputația băncii) sunt, în esență, subiective. Apoi, aceste metodologii de măsurare trebuie să fie eficient corelate cu procedurile de control a evenimentelor de risc. În contextul aplicării metodei măsurătorilor avansate de evaluare a riscului operațional, o bancă trebuie să investească sume uriașe pentru aplicații software suport, instruirea personalului și în instrumente alternative de gestiune a riscului operațional (asigurări). Aplicarea abordării măsurătorilor avansate implică pentru o bancă aprobări de la Banca Națională a României, bazate pe studii și cercetări complexe.

Toate aceste aspecte au descurajat băncile – persoane juridice române – să aplice abordarea măsurătorilor avansate. De asemenea, băncile active în România nu sunt tentate să aplice în viitorul apropiat metode interne de cuantificare a riscului operațional, pentru că solvabilitatea este superioară nivelului minim reglementat în prezent în România (8%), ceea ce nu constituie un stimulent în protecția fondurilor proprii prin aplicarea de metodologii avansate de cuantificare a riscului operațional. Pentru instituțiile care sunt parte a unor grupuri multinaționale, piața bancară românească poate fi considerată prea mică pentru a putea fi justificate costurile implementării Acordului Basel II, băncile orientându-se în prezent spre creșterea cotei de piață.

În contextul actual, primele două abordări de cuantificare a riscului operațional bancar sunt mai potrivite pentru sistemul bancar românesc, deși cerințele de capital pentru acoperirea riscului operațional sunt considerate mai mari în cadrul acestora, comparativ cu abordarea avansată de evaluare. Nivelul actual de capitalizare a sistemului bancar românesc permite încă băncilor să nu decidă implementarea metodei măsurătorilor avansate de evaluare – adevărata metodă de administrare a riscului operațional bancar.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 10
Gestiunea riscului de piață

10.1. Abordări normative fundamentale și tipologia riscului de piață

Primele referiri normative privind riscul de piață la care sunt expuse instituțiile de credit se regăsesc în reglementările internaționale în anul 1988, în cadrul Acordului de capital Basel I[1], problematică ulterior reluată în anul 1996, în cadrul unui *Amendament pentru încorporarea riscului de piață*[2]. Amendamentul presupune determinarea capitalului minim necesar instituțiilor de credit pentru acoperirea riscurilor bancare, prin luarea în considerare și a riscului de piață. Necesitatea stabilirii unui cadru de evaluare a riscului de piață a apărut pe fondul dezvoltării, în anii '80, a comportamentului investițional internațional al băncilor, generator de modificări ale parametrilor de piață ale activelor deținute de bănci.

În cadrul Acordului de capital Basel I, au fost prevăzute cerințe de capital pentru riscul de piață, prin *determinarea expunerii băncilor față de principalele componente ale riscului de piață: riscul ratei dobânzii, riscul de poziție, riscul de decontare și contrapartidă, riscul valutar și riscul de marfă.* Față de aceste prevederi, noul Acord de capital Basel II introduce necesitatea determinării cerințelor de capital pentru riscul de piață, prin *includerea derivatelor de credit și a unităților organismelor de plasament colectiv.*

În țara noastră, orientarea spre reglementarea riscului de piață a fost neglijată în perioada consemnată, în special din pricina dificultății comensurării efectelor fluctuațiilor pieței bancare. Schimbarea a survenit în anul 2003, prin încercarea băncii centrale de a normaliza cadrul general de administrare a riscurilor semnificative bancare. Reglementarea băncii centrale (Norma Băncii Naționale a României nr. 17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum

---

[1] Bank for International Settlements, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards,* 1988, http://www.bis.org/publ/bcbsc111.pdf?noframes=1

[2] Bank for International Settlements, *Amendament to the Capital Accord to incorporate market risks,* 1996, http://www.bis.org/publ/bcbs119.pdf?noframes=1

şi organizarea şi desfăşurarea activităţii de audit intern a instituţiilor de credit[3]) defineşte **riscul de piaţă** drept riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, care apare din fluctuaţiile pe piaţă ale preţurilor, ratei dobânzii şi cursului valutar. Componentelor riscului de piaţă le sunt prezentate următoarele accepţiuni:

- ***Riscul de preţ*** este o componentă a riscului de piaţă, care apare din fluctuaţiile pe piaţă ale preţurilor valorilor mobiliare, mărfurilor şi instrumentelor financiare derivate.
- ***Riscul valutar*** reprezintă o componentă a riscului de piaţă, care apare din fluctuaţiile pe piaţă ale cursului valutar.
- ***Riscul ratei dobânzii*** reprezintă o componentă a riscului de piaţă, care apare din fluctuaţiile pe piaţă ale ratei dobânzii.

În conformitate cu prevederea anterior menţionată a băncii centrale, societăţile bancare trebuie să-şi definească ***politici privind administrarea riscului de piaţă***, referitoare cel puţin la riscurile pe care acestea intenţionează să şi le asume, precum şi la modul în care respectivele riscuri sunt controlate. Politicile băncilor trebuie să definească instrumentele financiare autorizate a fi utilizate, strategiile de acoperire împotriva riscurilor, oportunităţile legate de asumarea de poziţii, precum şi parametrii cantitativi care definesc nivelul riscului de piaţă acceptabil. Instituţiile de credit trebuie să dispună de proceduri de autorizare pentru poziţiile asumate, să stabilească limite în legătură cu expunerile la riscurile asumate şi să monitorizeze respectarea acestora. Limitele trebuie să specifice poziţiile permise a fi asumate. Instituţiile de credit pot stabili limite la nivelul unităţilor funcţionale, portofoliilor, tipurilor de instrumente financiare sau instrumente financiare specifice.

Fiecare societate bancară trebuie să dispună de *planuri alternative*, care să cuprindă procedurile ce trebuie aplicate în cazuri de criză. Procedurile respective trebuie să se refere inclusiv la punerea în evidenţă a poziţiilor deschise ce pot fi afectate de riscul de piaţă, precum şi la variante de închidere a acestor poziţii în astfel de situaţii.

Instituţiile de credit trebuie să dezvolte ***sisteme de evaluare a riscului de piaţă***, pe baza cărora să poată fi evaluate riscurile asociate activelor, pasivelor şi elementelor în afara bilanţului şi care să utilizeze tehnici de evaluare adecvate, care să ţină cont de:

a) toate activităţile ale căror rezultate sunt sensibile la fluctuaţiile înregistrate de preţuri, rata dobânzii şi/sau cursul valutar pe piaţă, indiferent dacă rezultatele respectivelor activităţi sunt reflectate în bilanţ sau în afara bilanţului;

---

[3] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 47/2004.

b) evoluțiile înregistrate în legătură cu lichiditatea diferitelor piețe financiare;

c) pozițiile deschise înregistrate în legătură cu toate activitățile;

d) concentrările de risc în cadrul pozițiilor din portofoliul pentru tranzacții (*trading book*);

e) impactul corelării dintre diferitele activități ale băncii în care sunt utilizate instrumente financiare;

f) instrumentele financiare complexe, cum ar fi instrumentele financiare derivate.

Instituțiile de credit trebuie să dispună de proceduri de administrare a riscurilor de piață, pentru toate activitățile care implică astfel de riscuri, cum ar fi proceduri pentru desfășurarea activităților care, prin specificul lor, afectează dimensiunile riscului de piață la care instituțiile de credit sunt expuse, inclusiv proceduri pentru asumarea de poziții, cât și proceduri pentru utilizarea instrumentelor financiare. În legătură cu ***pozițiile din portofoliul pentru tranzacții***, instituțiile de credit trebuie să dispună de proceduri care implică cel puțin următoarele:

a) evaluarea respectivelor poziții la valoarea de piață, precum și calcularea expunerilor cel puțin *zilnic*;

b) identificarea imediată a depășirilor de limite, precum și raportarea și evaluarea acestora cel puțin *zilnic*;

c) monitorizarea continuă a lichidității portofoliului pentru tranzacții;

d) evaluarea și monitorizarea permanentă a pozițiilor deschise, cu luarea în considerare a dimensiunii, scadenței și complexității acestora.

Instituțiile de credit trebuie să dispună de un *sistem de informare adecvat pentru evaluarea, monitorizarea, controlul și raportarea expunerilor afectate de riscul de piață*. Raportările, transmise conducătorilor băncii și Consiliului de administrație, trebuie să includă cel puțin următoarele:

- expunerile agregate la nivel de instituție de credit;
- gradul de conformitate cu politicile și limitele stabilite;
- rezultatul testelor efectuate pentru condiții de criză;
- sinteze ale constatărilor rezultate ca urmare a analizei politicilor, procedurilor și adecvării sistemului de administrare a riscurilor, inclusiv ale constatărilor auditului intern și auditorului financiar al instituțiilor de credit.

Banca centrală reia problematica riscului de piață în cadrul reglementării bancare de bază – Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului[4], stabilind că

[4] Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1027/2006 și aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 227/2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 480/2007.

metodele de determinare a cerințelor de capital pentru acoperirea riscurilor de poziție, a riscului de decontare/livrare, a riscului valutar și a riscului de marfă pot fi modele interne sau o combinație a acestora cu metodele stabilite de autoritatea de supraveghere bancară. Apar astfel noi concepte, desemnând componente ale riscului de piață – riscul de poziție, riscul de decontare/livrare și riscul de marfă – ale căror accepțiuni nu au fost suficient clarificate în reglementările emise de banca centrală. Pentru fiecare categorie de risc sunt stabilite doar tipurile de raportări obligatorii ale băncilor către Banca Națională a României, fără a fi precizată din punct de vedere conceptual, aria lor de referință[5].

Instituțiile de credit au posibilitatea de a determina cerințele de capital pentru riscul de piață prin aplicarea unei metodologii de cuantificare[6] agreată și descrisă de banca centrală în reglementările sale sau prin aplicarea modelelor interne[7] de determinare a cerințelor de capital pentru riscul de piață.

10.2. Determinarea cerințelor de capital pentru riscul de piață

10.2.1. Cuantificarea riscului de poziție – element de sinteză pentru riscul ratei dobânzii și de preț a instrumentelor financiare

O primă categorie de cerințe de raportare, impuse băncilor de către banca centrală, se referă la ***riscul de poziție,*** în accepțiunea sa de element de sinteză pentru riscul ratei dobânzii și de preț a instrumentelor financiare. În vederea determinării riscului de poziție, o societate bancară trebuie să determine inițial pozițiile sale pe instrumentele financiare deținute, respectând următoarele **reguli** și considerând *poziție lungă* acea poziție în care o instituție a fixat rata dobânzii pe care o va primi la un anumit moment în viitor, iar *poziție scurtă* acea poziție în care instituția a fixat rata dobânzii pe care o va plăti la un anumit moment în viitor:

---

[5] În conformitate cu Ordinul Băncii Naționale a României nr. 12/2007 privind raportarea cerințelor minime de capital pentru instituțiile de credit, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 703 bis/2007 și Regulamentul nr. 22/27/2006 al Băncii Naționale a României și al Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit și al firmelor de investiții, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1035 bis/2006.

[6] Descrisă în paragrafele 3.4.2.1-4.

[7] Descrise în paragraful 3.4.2.5.

a) Excedentul poziţiilor lungi (scurte) ale unei instituţii faţă de poziţiile sale scurte (lungi) pe *titluri de capital, titluri de creanţă şi titluri convertibile, identice, precum şi pe contracte financiare futures, opţiuni, warrant-uri şi warrant-uri acoperite, identice,* reprezintă ***poziţia sa netă*** pe fiecare dintre aceste instrumente diferite. La calcularea poziţiei nete, poziţiile pe instrumente financiare derivate se tratează ca poziţii pe titlul/titlurile suport (sau noţionale). În cazul în care instituţia deţine propriile titluri de creanţă, acestea nu se iau în considerare la calcularea riscului specific. Nu este permisă compensarea între un titlu convertibil şi o poziţie de semn opus pe instrumentul suport al acestuia. Toate poziţiile nete, indiferent de semnele lor, trebuie convertite zilnic, înainte de a le agrega, în moneda de raportare utilizând cel mai răspândit curs de schimb la vedere (spot) de pe piaţă. Pentru valutele pentru care Banca Naţională a României calculează şi comunică cursurile de schimb se folosesc cotaţiile anunţate în ziua respectivă.

b) *Contractele futures pe rata dobânzii, FRA-urile şi angajamentele forward de cumpărare sau vânzare a titlurilor de creanţă* se tratează ca şi combinaţii de poziţii lungi şi scurte. Astfel, o poziţie lungă pe un contract futures pe rata dobânzii se tratează ca o combinaţie între un împrumut luat, cu scadenţă la data livrării contractului futures şi o deţinere a unui activ cu o scadenţă egală cu cea a instrumentului sau a poziţiei noţionale, reprezentând suport la contractul futures în cauză. În mod similar, un FRA vândut se tratează ca o poziţie lungă, cu o scadenţă egală cu data decontării plus perioada contractului, şi o poziţie scurtă, cu o scadenţă egală cu data decontării. Un angajament forward de cumpărare a unui titlu de creanţă se tratează ca o combinaţie între un împrumut cu scadenţă la data livrării şi o poziţie lungă spot pe însuşi titlul de creanţă[8].

c) *Opţiunile pe rata dobânzii, pe titluri de creanţă, pe titluri de capital, pe indici bursieri, pe contracte financiare futures, pe swap-uri şi pe valute* se tratează ca şi cum ar fi poziţii egale în valoare cu suma aferentă instrumentului suport la care se referă opţiunea, înmulţită cu valoarea delta aferentă. Poziţiile astfel obţinute pot fi compensate cu orice poziţii de semn opus pe titluri suport sau pe instrumente financiare derivate, identice. Valoarea delta utilizată este cea a bursei în cauză sau, în cazul în care aceasta nu este disponibilă, precum şi în cazul opţiunilor tranzacţionate pe OTC, este cea calculată de instituţia însăşi, sub rezerva că autoritatea competentă este convinsă de faptul că modelul utilizat de către instituţia respectivă este rezonabil, bazat pe ipoteze suficient de

[8] În cazul unui contract futures tranzacţional pe bursă, poate fi luată în considerare, ca şi cerinţă de capital, marja cerută de bursă, dacă marja respectivă este cel puţin egală cu cerinţa de capital pentru un contract futures care ar rezulta dintr-un calcul efectuat de bancă prin metoda agreată de banca centrală sau din aplicarea metodei modelelor interne.

prudente; în acest din urmă caz, instituția trebuie să notifice autoritatea competentă cu privire la modelul ales, autoritatea competentă urmând a decide, de la caz la caz, dacă este necesară revizuirea modelului. Totodată, instituțiile de credit trebuie să dețină suficient capital pentru acoperirea riscurilor caracteristice opțiunilor, altele decât riscul delta. *Warrant-urile pe titluri de creanță și de capital* se tratează în același mod ca și opțiunile.

d) *Swap-urile* se tratează pentru scopurile riscului de rată a dobânzii pe aceeași bază ca și instrumentele din bilanț. Astfel, un swap pe rata dobânzii, în cadrul căruia o instituție primește o rată a dobânzii variabilă și plătește o rată a dobânzii fixă, se tratează ca fiind echivalent cu o poziție lungă pe un instrument pe rată a dobânzii variabilă, cu scadență egală cu perioada până la următoarea dată de fixare a ratei dobânzii și o poziție scurtă pe un instrument pe rată a dobânzii fixă, cu aceeași scadență ca și swap-ul însuși.

Riscul de poziție pe un titlu de creanță sau de capital tranzacțional (sau instrument derivat pe un titlu de creanță ori de capital) este împărțit în două componente, în vederea calculării cerinței de capital pentru acoperirea acestuia. Prima componentă este cea de ***risc specific*** – acesta este riscul de modificare a prețului instrumentului în cauză datorită factorilor legați de emitentul acestuia sau, în cazul unui instrument financiar derivat, de emitentul instrumentului suport. A doua componentă acoperă ***riscul general*** – acesta este riscul de modificare a prețului instrumentului datorită unei modificări în nivelul ratelor dobânzii (în cazul unui titlu de creanță tranzacționat sau al unui instrument financiar derivat pe un titlu de creanță, tranzacționat), sau unei variații generale a pieței titlurilor de capital care nu este legată de niciun atribut specific al titlurilor individuale (în cazul unui titlu de capital sau al unui instrument financiar derivat pe un titlu de capital).

Metodologia de determinare a riscului de poziție presupune etape distincte de cuantificare a:

A) Titlurilor de creanță tranzacționate;

B) Titlurilor de capital;

C) Contractelor futures pe indici bursieri;

D) Angajamentelor de preluare fermă (underwriting) de titluri de creanță și de capital;

E) Pozițiilor din portofoliul de tranzacționare acoperite prin instrumente financiare derivate de credit;

F) Pozițiilor Organismelor de Plasament Colectiv OPC.

A) Riscul de poziție aferent titlurilor de creanță tranzacționate presupune clasificarea pozițiilor nete corespunzător monedei în care acestea sunt exprimate și calcularea cerinței de capital pentru acoperirea **riscului general și a celui specific,** separat pentru fiecare valută individuală.

Determinarea riscului general se poate face pe baza scadenței sau pe baza duratei.

Aa) Determinarea riscului specific debutează cu atribuirea cerințelor de capital categoriilor de titluri de creanță în funcție de emitent/debitor, evaluarea externă sau internă a creditului, precum și în funcție de scadența reziduală. Pozițiile ponderate (indiferent dacă acestea sunt lungi sau scurte) pentru titlurile de creanță tranzacționate se însumează, în vederea calculării cerinței de capital pentru acoperirea riscului specific.

Tabelul 10.1

Categorii	Cerința de capital pentru riscul specific
Titluri de creanță emise sau garantate de administrații centrale, emise de bănci centrale, organizații internaționale, bănci multilaterale de dezvoltare sau administrații regionale/autorități locale ale statelor membre, care se încadrează la nivelul 1 al scalei de evaluare a calității creditului sau cărora le este atribuită o pondere de risc de 0%.	0%
Titluri de creanță emise sau garantate de administrații centrale, emise de bănci centrale, organizații internaționale, bănci multilaterale de dezvoltare sau administrații regionale/autorități locale ale statelor membre, care, potrivit regulilor cu privire la ponderarea în funcție de risc a expunerilor, se încadrează la nivelul 2 sau 3 al scalei de evaluare a calității creditului și titluri de creanță emise sau garantate de instituții care se încadrează la nivelul 1 sau 2 al scalei de evaluare a calității creditului și titluri de creanță emise sau garantate de societăți care se încadrează la nivelul 1 sau 2 al scalei de evaluare a calității creditului.	0,25% (durata reziduală până la scadența finală este mai mică sau egal cu 6 luni); 1% (durata reziduală până la scadența finală este mai mare de 6 luni și mai mică sau egală de 24 luni); 1,6% (durata reziduală până la scadența finală este mai mare de 24 luni).
Titluri de creanță emise sau garantate de administrații centrale, emise de bănci centrale, organizații internaționale, bănci multilaterale de dezvoltare sau administrații regionale/autorități locale/instituții ale statelor membre, care se încadrează la nivelul 4 sau 5 al scalei de evaluare a calității creditului și titluri de creanță emise sau garantate de societăți care se încadrează la nivelul 3 sau 4 al scalei de evaluare a calității creditului. Expuneri pentru care nu este disponibilă o evaluare a creditului din partea unei instituții externe de evaluare a creditului (ECAI) nominalizate.	8%
Titluri de creanță emise sau garantate de administrații centrale, emise de bănci centrale, organizații internaționale, bănci multilaterale de dezvoltare sau administrații regionale/autorități locale/ instituții ale statelor membre, care se încadrează la nivelul 6 al scalei de evaluare a calității creditului și titluri de creanță emise sau garantate de societăți care se încadrează la nivelul 5 sau 6 al scalei de evaluare a calității creditului.	12%

Ab1) Determinarea cerințelor de capital pentru acoperirea riscului general pe baza scadenței implică două etape de bază. *În prima etapă*, toate pozițiile se ponderează corespunzător scadenței, în vederea calculării cerinței de capital necesare pentru acoperirea acestora. În a doua etapă, cerințele de capital pot fi reduse, în cazul în care o poziție ponderată este deținută în paralel cu o poziție ponderată de semn opus, în cadrul aceleiași benzi de scadență. Reducerea cerinței de capital este, de asemenea, permisă în cazul în care pozițiile ponderate de semn opus se încadrează în benzi de scadență diferite, nivelul reducerii putând depinde atât de faptul că cele două poziții aparțin sau nu aceleiași zone, cât și de zonele particulare de care aparțin. Există în total trei zone (grupe de benzi de scadență).

Instituția de credit trebuie să încadreze pozițiile nete în benzile de scadență corespunzătoare, prezentate în tabelul de mai jos. Acest lucru se realizează pe baza scadenței reziduale, în cazul instrumentelor pe rată fixă, și pe baza perioadei rămase până la următoarea refixare a ratei dobânzii, în cazul instrumentelor la care rata dobânzii este refixată înainte de scadența finală. Instituția trebuie să facă, de asemenea, distincție între titlurile de creanță cu un cupon de 3% sau mai mult și cele cu un cupon de mai puțin de 3%. În continuare, instituția le înmulțește pe fiecare dintre acestea cu ponderea aferentă benzii de scadență în cauză.

Instituția trebuie să calculeze, în continuare, suma pozițiilor lungi ponderate și, separat, suma pozițiilor scurte ponderate în fiecare dintre benzile de scadență. Partea care corespunde celor două sume amintite, într-o bandă de scadență dată, reprezintă poziția ponderată pusă în corespondență în acea bandă, în timp ce poziția lungă reziduală sau poziția scurtă reziduală reprezintă poziția ponderată nepusă în corespondență în aceeași bandă. În continuare, se calculează totalul pozițiilor ponderate puse în corespondență în toate benzile.

Pentru benzile incluse în fiecare dintre zonele din tabelul de mai jos, instituția trebuie să calculeze totalurile pozițiilor lungi ponderate, nepuse în corespondență, în vederea determinării poziției lungi ponderate, nepusă în corespondență pentru fiecare zonă. În mod similar, totalurile aferente pozițiilor scurte ponderate nepuse în corespondență, de la fiecare bandă dintr-o anumită zonă, se însumează în vederea determinării poziției scurte ponderate nepuse în corespondență, pentru acea zonă. Partea aferentă poziției lungi ponderate, nepusă în corespondență pentru o zonă dată, care este pusă în corespondență cu poziția scurtă ponderată, nepusă în corespondență pentru aceeași zonă, reprezintă poziția ponderată pusă în corespondență pentru zona respectivă. Partea rămasă a poziției lungi ponderate, nepusă în corespondență, sau a poziției scurte ponderate, nepusă în corespondență pentru o zonă, care nu a putut fi astfel pusă în corespondență, reprezintă poziția ponderată nepusă în corespondență pentru zona respectivă.

Tabelul 10.2

Zona	Banda de scadență		Ponderea (%)	Modificarea presupusă a ratei dobânzii (%)
	Cupon de 3% sau mai mult	Cupon de mai puțin de 3%		
Unu	0≤1 lună	0≤1 lună	0	-
	>1≤3 luni	>1≤3 luni	0,20	1,00
	>3≤6 luni	>3≤6 luni	0,40	1,00
	>6≤12 luni	>6≤12 luni	0,70	1,00
Doi	>1≤2 ani	>1≤1,9 ani	1,25	0,90
	>2≤3 ani	>1,9≤2,8 ani	1,75	0,80
	>3≤4 ani	>2,8≤3,6 ani	2,25	0,75
Trei	>4≤5 ani	>3,6≤4,3 ani	2,75	0,75
	>5≤7 ani	>4,3≤5,7 ani	3,25	0,70
	>7≤10 ani	>5,7≤7,3 ani	3,75	0,65
	>10≤15 ani	>7,3≤9,3 ani	4,50	0,60
	>15≤20 ani	>9,3≤10,6 ani	5,25	0,60
	>20 ani	>10,6≤12 ani	6,00	0,60
		>12≤20 ani	8,00	0,60
		>20 ani	12,50	0,60

În cea de *a doua etapă*, se determină suma aferentă poziției lungi (scurte) ponderate, nepusă în corespondență din zona unu, care este pusă în corespondență cu poziția scurtă (lungă) ponderată, nepusă în corespondență din zona doi. Aceasta poartă denumirea de poziție ponderată pusă în corespondență între zonele unu și doi. În continuare, se aplică aceeași procedură părții rămase din poziția ponderată nepusă în corespondență din zona doi și poziția ponderată nepusă în corespondență din zona trei, în vederea calculării poziției ponderate puse în corespondență între zonele doi și trei.

La alegerea sa, o societate bancară poate inversa ordinea anterior menționată de determinare a poziției ponderate pusă în corespondență, astfel încât să calculeze poziția ponderată pusă în corespondență între zonele doi și trei înainte să calculeze poziția ponderată pusă în corespondență între zonele unu și doi. În continuare, în vederea determinării poziției ponderate puse în corespondență între zonele unu și trei, soldul poziției ponderate nepuse în corespondență din zona unu se pune în corespondență cu cel din zona trei, rămas după ce zona trei a fost pusă în corespondență cu zona doi.

Pozițiile reziduale, rezultate în urma parcurgerii celor trei proceduri separate de calcul de punere în corespondență mai sus descrise, se însumează. ***Cerința de capital a instituției de credit, aferentă riscului de poziție pe baza scadenței***, se calculează prin însumarea următoarelor elemente:

a) 10% din suma pozițiilor ponderate, puse în corespondență în toate benzile de scadență;

b) 40% din poziția ponderată, pusă în corespondență din zona unu;

c) 30% din poziția ponderată, pusă în corespondență din zona doi;

d) 30% din poziția ponderată, pusă în corespondență din zona trei;

e) 40% din poziția ponderată, pusă în corespondență între zonele unu și doi și între zonele doi și trei;

f) 150% din poziția ponderată, pusă în corespondență între zonele unu și trei;

g) 100% din pozițiile ponderate reziduale, nepuse în corespondență.

Ab2) Determinarea cerințelor de capital pentru acoperirea riscului general pe baza duratei implică folosirea unui sistem care reflectă durata, cu condiția ca instituția de credit să notifice acest lucru autorității naționale de supraveghere bancară – Banca Națională a României – și să utilizeze acest sistem în mod consecvent. Corespunzător unui asemenea sistem, societatea bancară trebuie să ia valoarea de piață a fiecărui titlu de creanță cu rată fixă și să calculeze randamentul la scadență al acestuia, care este rata de actualizare implicită pentru titlul respectiv. În cazul instrumentelor cu rată variabilă, instituția trebuie să ia valoarea de piață a fiecărui instrument și să calculeze randamentul pornind de la ipoteza că principalul este scadent la următoarea dată de refixare a ratei dobânzii.

În continuare, instituția trebuie să calculeze durata modificată pentru fiecare titlu de creanță pe baza următoarei formule:

$$\text{Durata modificată} = \frac{\text{durata}(D)}{1+r}$$

unde:

$$D = \frac{\sum_{t=1}^{m} \frac{tC(t)}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^{m} \frac{C(t)}{(1+r)^t}}$$

unde:

r reprezintă randamentul la scadență;

C(t) – plata la momentul t;

m – scadența totală.

Instituția de credit trebuie să înregistreze fiecare titlu de creanță în zona corespunzătoare din tabelul de mai jos, pe baza duratei modificate pentru fiecare instrument.

Tabelul 10.3

Zona	*Durata modificată (ani)*	*Dobânda presupusă (modificare %)*
Unu	>0≤1	1,00
Doi	>1≤3,6	0,85
Trei	>3,6	0,70

În continuare, se calculează poziția ponderată pe baza duratei, pentru fiecare instrument, prin înmulțirea valorii sale de piață cu durata sa modificată și cu modificarea presupusă a ratei dobânzii aferente unui instrument căruia îi corespunde respectiva durată modificată.

Instituția trebuie să determine pozițiile lungi ponderate pe baza duratei, precum și pozițiile scurte ponderate pe baza duratei, în cadrul fiecărei zone. Suma rezultată din punerea în corespondență, în fiecare zonă, a pozițiilor lungi ponderate pe baza duratei cu pozițiile scurte ponderate pe baza duratei reprezintă poziția ponderată pe baza duratei, pusă în corespondență pentru zona respectivă. În continuare, instituția trebuie să calculeze pentru fiecare zonă pozițiile ponderate pe baza duratei nepuse în corespondență și apoi trebuie să parcurgă procedurile prezentate anterior la riscul general pe baza scadenței, pentru pozițiile ponderate nepuse în corespondență.

Cerința de capital a instituției de credit, aferentă riscului de poziție pe baza duratei, se calculează ca sumă a următoarelor elemente:

a) 2% din poziția ponderată pe baza duratei, pusă în corespondență pentru fiecare zonă;

b) 40% din pozițiile ponderate pe baza duratei, puse în corespondență între zonele unu și doi și între zonele doi și trei;

c) 150% din poziția ponderată pe baza duratei, pusă în corespondență între zonele unu și trei; și

d) 100% din pozițiile reziduale ponderate pe baza duratei, nepuse în corespondență.

B) Riscul de poziție aferent titlurilor de capital presupune calcularea sumei pozițiilor nete lungi și a sumei pozițiilor nete scurte. Totalul celor două sume reprezintă poziția brută totală a instituției. Diferența dintre cele două sume reprezintă poziția netă totală.

Ba) Nivelul cerinței de capital pentru acoperirea riscului specific este dat de relația:

$$\textit{Cerința de capital pentru acoperirea riscului specific} = \textit{Poziția brută} \times 4\%$$

Coeficientul de ponderare este de 2% în loc de 4%, pentru acele portofolii de titluri de capital deținute de instituție, care îndeplinesc următoarele condiții:

a) titlurile de capital sunt emise de către alți emitenți decât cei care au emis numai titluri de creanță care fac obiectul tranzacționării și care au asociată o cerință de 8%[9] sau 12%[10], sau care au asociată o cerință mai mică numai datorită faptului că sunt garantate;

b) titlurile de capital sunt considerate foarte lichide de către Banca Națională a României; și

c) nicio poziție individuală nu conține mai mult de 5% din valoarea portofoliului total de titluri de capital al instituției de credit (pot fi utilizate poziții individuale de până la 10%, cu condiția ca totalul pozițiilor mai mari de 5%, indiferent de semnul lor, să nu depășească 50% din portofoliu).

Bb) Nivelul cerinței de capital pentru acoperirea riscului general este dat de relația:

Cerința de capital pentru acoperirea riscului general = Poziția netă × 8%

C) Riscul de poziție aferent contractelor futures pe indici bursieri presupune descompunerea contractelor futures pe indici bursieri și a echivalentelor delta ale opțiunilor pe contractele futures pe indici bursieri și ale opțiunilor pe indici bursieri, pe fiecare dintre titlurile de capital componente. Aceste poziții pot fi tratate ca și poziții pe titlurile de capital-suport respective și pot fi compensate, în condițiile aprobării de către Banca Națională a României, cu poziții de semn opus pe titlurile de capital-suport.

Societatea bancară care efectuează compensarea pozițiilor pe unul sau mai multe dintre titlurile de capital componente ale unui contract futures pe indici bursieri, cu una sau mai multe poziții pe însuși contractul futures pe indici bursieri, trebuie să dețină capital adecvat pentru a acoperi riscul de pierdere cauzat de evoluția diferită a valorii contractului futures, față de cea a

---

[9] Titluri de creanță emise sau garantate de administrații centrale, emise de bănci centrale, organizații internaționale, bănci multilaterale de dezvoltare sau administrații regionale/autorități locale/instituții ale statelor membre, care se încadrează la nivelul 4 sau 5 al scalei de evaluare a calității creditului și titluri de creanță emise sau garantate de societăți care se încadrează la nivelul 3 sau 4 al scalei de evaluare a calității creditului.
Expuneri pentru care nu este disponibilă o evaluare a creditului din partea unei instituții externe de evaluare a creditului (ECAI) nominalizate.

[10] Titluri de creanță emise sau garantate de administrații centrale, emise de bănci centrale, organizații internaționale, bănci multilaterale de dezvoltare sau administrații regionale/autorități locale/instituții ale statelor membre, care se încadrează la nivelul 6 al scalei de evaluare a calității creditului și titluri de creanță emise sau garantate de societăți care se încadrează la nivelul 5 sau 6 al scalei de evaluare a calității creditului.

titlurilor de capital componente; de asemenea, instituția trebuie să se asigure de acest lucru și în cazul în care deține poziții de semn opus pe contracte futures pe indici bursieri care nu sunt identice în ceea ce privește scadența și/sau compoziția acestora.

Față de procedura anterior menționată, contractele futures pe indici bursieri care sunt tranzacționate pe bursă și – în opinia Băncii Naționale a României – reprezintă indici cu o largă diversificare, atrag o cerință de capital pentru acoperirea riscului general de 8%, dar nu atrag nicio cerință de capital pentru acoperirea riscului specific. Asemenea contracte futures pe indici bursieri se includ în calculul poziției nete totale, dar nu se includ în calculul poziției brute totale.

În cazul în care un contract futures pe indici bursieri nu este descompus în poziții pe fiecare dintre titlurile de capital componente, acesta se tratează ca și un titlu de capital individual. Totuși, riscul specific al acestui titlu de capital individual poate fi ignorat dacă respectivul contract futures pe indici bursieri este tranzacțional pe o bursă și, în opinia autorității competente, reprezintă un indice cu o diversificare largă.

D) Riscul de poziție aferent angajamentelor de preluare fermă (underwriting) de titluri de creanță și de capital presupune calculul pozițiilor nete prin deducerea pozițiilor aferente angajamentelor de preluare fermă care sunt subscrise sau subangajate de către terțe părți, pe baza unor înțelegeri formale. Apoi, instituția de credit trebuie să reducă pozițiile nete cu factorii de reducere prevăzuți în tabelul de mai jos:

Tabelul 10.4

Perioada	Factor de reducere
Ziua lucrătoare 0	100%
Ziua lucrătoare 1	90%
Zilele lucrătoare 2 și 3	75%
Ziua lucrătoare 4	50%
Ziua lucrătoare 5	25%
După ziua lucrătoare 5	0%

Ziua lucrătoare 0 este ziua lucrătoare în care instituția devine necondiționat angajată în acceptarea unei cantități cunoscute de titluri la un preț convenit.

După parcurgerea acestor etape, instituția trebuie să calculeze cerințele de capital folosind pozițiile reduse aferente angajamentelor de preluare fermă. Instituția trebuie să dețină capital suficient pentru acoperirea riscului de pierdere care există între momentul angajamentului inițial și ziua lucrătoare 1.

E) Cerințele de capital pentru pozițiile din portofoliul de tranzacționare acoperite prin instrumente financiare derivate de credit se calculează pe baza regulii generale de calcul a unei cerințe de capital pentru riscul specific, aferentă ambelor segmente ale pozițiilor. Societățile bancare au posibilitatea reducerii cerințelor de capital, pe baza protecției oferite de instrumentele financiare derivate de credit, astfel:

1) Este permisă o reducere integrală a cerințelor de capital atunci când valoarea celor două segmente evoluează întotdeauna în direcții opuse și aproximativ în aceeași măsură, respectiv în situațiile în care:

a) cele două segmente sunt constituite din instrumente complet identice; sau

b) o poziție lungă cash este acoperită printr-un instrument de tip total rate of return swap (sau invers) și există o corespondență perfectă între obligația de referință și expunerea suport (respectiv poziția cash). Scadența swap-ului însuși poate fi diferită față de cea a expunerii suport.

În aceste situații, niciuna dintre cele două segmente ale poziției nu este supusă cerințelor de capital pentru riscul specific.

2) Se aplică o compensare de 80% atunci când valoarea celor două segmente evoluează întotdeauna în direcții opuse și când există o corespondență perfectă în ceea ce privește obligația de referință, scadența obligației de referință față de cea a instrumentului financiar derivat de credit, precum și în ceea ce privește moneda expunerii suport. În plus, caracteristicile principale ale instrumentului financiar derivat de credit, prevăzute în contract, nu trebuie să aibă drept consecință ca modificarea de preț a instrumentului financiar derivat de credit să devieze semnificativ de la modificările de preț ale poziției cash. În măsura în care prin intermediul tranzacției se transferă risc, se aplică o compensare de 80% a riscului specific pentru segmentul din tranzacție cu cerința de capital mai mare, în timp ce cerințele pentru riscul specific aferente celuilalt segment sunt zero.

3) Este permisă o reducere parțială a cerințelor de capital atunci când valoarea celor două segmente evoluează de regulă în direcții opuse, respectiv în situațiile în care:

a) poziția corespunde unei poziții lungi cash care este acoperită printr-un instrument de tip total rate of return swap (sau invers) și există o corespondență perfectă între obligația de referință și expunerea suport (respectiv, poziția cash), scadența swap-ului însuși poate fi diferită față de cea a expunerii suport, dar există neconcordanță între active, respectiv între obligația de referință și expunerea suport. În această situație, pozițiile trebuie să îndeplinească și următoarele cerințe:

(i) obligația de referință are rang egal sau inferior obligației suport; și

(ii) obligația suport și obligația de referință au același debitor și au clauze de tip cross-default sau cross-acceleration, care sunt executorii din punct de vedere legal;

b) poziția corespunde cazului în care cele două segmente sunt constituite din instrumente complet identice sau care evoluează în direcții, dar, în ceea ce privește moneda[11] sau scadența, există neconcordanță între protecția de credit și activul suport; sau

c) poziția corespunde cazului în care cele două segmente evoluează în direcții diferite, dar, în ceea ce privește activele, există neconcordanță între poziția cash și instrumentul financiar derivat de credit. Totuși, activul suport este inclus în obligațiile (de livrare), în cadrul documentației instrumentului financiar derivat de credit.

În oricare dintre aceste situații, în loc de a se însuma cerințele de capital pentru riscul specific, aferente fiecărui segment al tranzacției, se aplică doar cea mai mare dintre cele două cerințe de capital.

F) Cerințele de capital pentru pozițiile pe OPC-uri (Organisme de Plasament Colectiv) din portofoliul de tranzacționare se calculează prin aplicarea unei ponderi de 32% pentru determinarea riscului de poziție (specific și general). Nu este permisă compensarea între investițiile suport ale organismelor de plasament colectiv și alte poziții deținute de instituție.

Pentru a fi considerată eligibilă la determinarea cerințelor de capital pentru pozițiile pe Organisme de Plasament Colectiv OPC, o astfel de entitate trebuie să îndeplinească următoarele ***condiții***:

a) Prospectul de emisiune al OPC, sau un document echivalent, să includă: categoriile de active în care OPC-ul este autorizat să investească; dacă se aplică limite în ceea ce privește investițiile – limitele relative și metodologiile de calcul al acestora; dacă OPC-ului îi este permisă îndatorarea: nivelul maxim al îndatorării: și dacă sunt permise investițiile în instrumente financiare derivate tranzacționate pe OTC sau în tranzacții de tip repo – o politică de limitare a riscului de contrapartidă ce rezultă din aceste tranzacții;

b) Activitățile OPC-ului sunt raportate în cadrul raportărilor semestriale și anuale pentru a permite efectuarea unei evaluări a activelor și obligațiilor, a rezultatului financiar și a operațiunilor aferente perioadei de raportare;

c) Unitățile/părțile OPC sunt rambursabile în numerar, din activele OPC-ului, pe bază zilnică la cererea deținătorului;

d) Investițiile în OPC sunt separate de activele administratorului OPC-ului; și

[11] Neconcordanțele în ceea ce privește moneda trebuie incluse în cadrul raportării riscului valutar, care este efectuată în mod uzual.

e) Este efectuată o evaluare adecvată a riscului OPC-ului de către instituția investitoare.

La calculul cerințelor de capital pentru riscul de poziție aferent pozițiilor pe OPC, Organisme de Plasament Colectiv, în cazul în care instituția de credit are cunoștință de investițiile suport ale OPC pe bază zilnică, instituția poate ține cont de acestea pentru a calcula cerințele de capital pentru riscul de poziție (general și specific) aferent acestor poziții. Potrivit acestei abordări, pozițiile pe OPC-uri se tratează ca poziții pe investițiile suport ale OPC. Este permisă compensarea între pozițiile pe investițiile suport ale OPC și alte poziții deținute de instituție, atât timp cât instituția deține un număr suficient de unități pentru a permite răscumpărarea/crearea pe seama acestor unități, a investițiilor suport.

Instituțiile de credit au posibilitatea de a calcula cerințele de capital pentru riscul de poziție (general și specific) aferent pozițiilor pe OPC-uri în conformitate cu metodele agreate de banca centrală sau dacă au permisiunea acesteia, în conformitate cu metode interne (prin aplicarea metodelor în cauză asupra pozițiilor ipotetice necesare pentru a reproduce componența și performanța indicelui sau coșului fix de titluri de capital sau titluri de creanță, generate extern), cu îndeplinirea următoarelor ***condiții***:

a) scopul mandatului OPC-ului este de a reproduce componența și performanța indicelui sau coșului fix de titluri de capital sau titluri de creanță, generate extern; și

b) poate fi stabilită în mod clar, pe durata unei perioade minime de șase luni, o corelație minimă de 0,9 între modificările zilnice de preț ale OPC și indicele sau coșul de titluri de capital sau titluri de creanță, pe care OPC îl reproduce. În acest context, corelație înseamnă coeficientul de corelație între randamentele zilnice ale OPC și indicele sau coșul de titluri de capital sau titluri de creanță, pe care OPC îl reproduce.

În cazul în care instituția nu are cunoștință de investițiile suport ale OPC pe bază zilnică, instituția poate calcula cerințele de capital pentru riscul de poziție (general și specific) în conformitate cu metodele agreate de banca centrală, cu îndeplinirea următoarelor ***condiții***:

a) se presupune că OPC-ul investește, în primul rând, până la limita maximă permisă potrivit mandatului său în clasele de active care atrag cea mai mare cerință de capital pentru riscul de poziție (general și specific) și apoi continuă să facă investiții în ordine descrescătoare, până când se atinge limita totală maximă până la care poate investi. Poziția pe OPC se tratează ca o deținere directă a poziției ipotetice;

b) la calculul cerințelor de capital pentru riscul de poziție, instituțiile trebuie să țină cont de expunerea indirectă maximă pe care ar putea să o

înregistreze prin asumarea de poziții care prin intermediul OPC se amplifică datorită efectului de pârghie (*leveraged positions*), prin creşterea proporțională a poziției pe OPC până la nivelul maxim al expunerii față de investițiile suport, nivel care rezultă din mandatul privind activitatea de investire.

10.2.2. Cuantificarea riscului de decontare/livrare şi pentru tranzacțiile incomplete

Pentru cuantificarea **riscului de decontare/livrare**, în cazul tranzacțiilor în care titlurile de creanță, titlurile de capital, valutele şi mărfurile (excluzând acordurile repo şi reverse repo, operațiunile de dare de titluri/mărfuri cu împrumut şi operațiunile de luare de titluri/mărfuri cu împrumut) rămân nedecontate după data de livrare scadentă, instituțiile de credit trebuie să calculeze ***diferența de preț*** la care aceasta este expusă. Aceasta este *diferența dintre prețul de decontare convenit pentru titlul de creanță, titlul de capital, valuta sau marfa în cauză şi valoarea de piață curentă, atunci când diferența poate implica o pierdere pentru instituție*. În scopul calculării **cerinței de capital**, această diferență trebuie înmulțită cu factorul corespunzător din tabelul de mai jos.

Tabelul 10.5

Corespondența dintre numărul de zile lucrătoare după data scadentă a decontării şi factorul de ponderare

Număr de zile lucrătoare după data scadentă a decontării	Factor (%)
5-15	8
16-30	50
31-45	75
46 sau mai mult	100

În ceea ce priveşte **tranzacțiile incomplete**[12], o societate bancară trebuie să dețină capital, dacă:

- aceasta a plătit pentru titluri, valute sau mărfuri înainte de a le primi sau a livrat titluri, valute sau mărfuri înainte de a primi plata aferentă; şi
- în cazul tranzacțiilor transfrontaliere, a trecut o zi sau mai mult de când aceasta a efectuat plata ori livrarea.

[12] În cazul unei disfuncționalități generale a sistemului de decontare sau compensare, instituțiile sunt scutite de la calculul cerințelor de capital, până la remedierea situației, cu condiția notificării autorității competente – Banca Națională a României, cu privire atât la apariția, cât şi la încetarea unei astfel de situații. În acest caz, incapacitatea unei contrapartide de a deconta o tranzacție nu este considerată nerambursare pentru scopurile riscului de credit.

Tabelul 10.6

Tratamentul tranzacțiilor incomplete din punct de vedere al cerințelor de capital

Tipul tranzacției	În perioada		
	până la primul segment al tranzacției (reprezentând plată/livrare contractuală)	de la primul segment al tranzacției (reprezentând plată/livrare contractuală) și până la 4 zile după cel de-al doilea segment al tranzacției (reprezentând plată/livrare contractuală)	cuprinsă în intervalul de la 5 zile lucrătoare după al doilea segment al tranzacției (reprezentând plată/livrare contractuală) și până la stingerea tranzacției
Tranzacție incompletă	Nicio cerință de capital	Se tratează ca și o expunere	Se deduc, din fondurile proprii, atât valoarea transferată, cât și expunerea curentă pozitivă

În ceea ce privește expunerile din tranzacțiile incomplete, aferente ultimei coloane din tabelul de mai sus, societățile bancare care utilizează abordarea bazată pe modele interne de rating, la determinarea riscului de credit, pot atribui probabilități de nerambursare contrapartidelor pentru care nu au alte expuneri în afara portofoliului de tranzacționare, pe bază rating-ului extern al contrapartidelor. Instituțiile care utilizează propriile estimări ale pierderii în caz de nerambursare (*Loss Given Default*) pot aplica valoarea pierderilor în caz de nerambursare expunerilor din tranzacții incomplete, cu condiția să aplice respectiva valoare a pierderii în caz de nerambursare tuturor expunerilor de acest tip. Alternativ, instituțiile care utilizează la determinarea riscului de credit abordarea bazată pe modele interne de rating, pot aplica ponderile de risc potrivit abordării standard, cu condiția să le aplice tuturor expunerilor de acest tip sau pot aplica o pondere de risc de 100% tuturor expunerilor de acest tip. Dacă nivelul expunerii pozitive ce rezultă din tranzacții incomplete nu are caracter material, instituțiile pot aplica acestor expuneri o pondere de risc de 100%.

10.2.3. Cuantificarea riscului valutar

Societățile bancare trebuie să calculeze cerința de fonduri proprii care să acopere riscul valutar la care se expun, prin înmulțirea sumei dintre poziția sa netă pe valută și poziția sa netă pe aur cu 8%, în cazul în care valoarea poziției totale nete pe valută și pe aur depășește 2% din totalul fondurilor proprii.

Pentru a determina ***cerințele de capital pentru riscul valutar***, societățile bancare realizează un calcul în două **etape**:

1. Se calculează ***poziția deschisă netă a instituției pe fiecare valută (inclusiv moneda de raportare) și pe aur.*** Această poziție deschisă netă constă din suma următoarelor elemente (pozitive ori negative):

a) poziția spot netă (respectiv toate elementele de activ, mai puțin elementele reprezentând datorii, inclusiv dobânda calculată și neajunsă la scadență, pe valuta în cauză sau, pentru aur, poziția netă spot pe aur);

b) poziția forward netă (respectiv toate sumele de primit, mai puțin sumele de plătit în cadrul tranzacțiilor forward pe valută și pe aur, inclusiv futures pe valută și pe aur și principalul aferent swap-urilor pe valută care nu se reflectă în poziția spot);

c) garanții irevocabile (și instrumente similare) care urmează a fi, cu siguranță, executate și, probabil, nu vor fi recuperate;

d) venituri/cheltuieli viitoare nete care nu sunt încă înregistrate, dar sunt deja acoperite în întregime (în această categorie, instituțiile de credit pot include cu acordul Băncii Naționale a României, venituri/cheltuieli viitoare nete care nu au fost încă evidențiate în contabilitate, dar deja sunt acoperite în întregime prin tranzacții forward pe valută. Odată exercitată această opțiune, ea trebuie aplicată în mod consecvent);

e) echivalentul delta net (sau calculat în funcție de delta) al portofoliului total de opțiuni pe valută și pe aur;

f) valoarea de piață a altor opțiuni (altele decât cele pe valută și aur).

Pozițiile pe care o instituție le-a luat în mod deliberat pentru a se acoperi împotriva efectului advers al cursului de schimb asupra indicatorului de capital (capital ratio), pot fi excluse de la calculul poziției valutare deschise nete. Asemenea poziții trebuie să fie de natură netranzacționabilă sau structurală, iar excluderea acestora, precum și orice modificare a condițiilor privind excluderea lor, necesită acordul autorității competente – Banca Națională a României. Același tratament, supus condițiilor similare celor de mai sus, poate fi aplicat pozițiilor, deținute de instituție, în legătură cu elemente care sunt deja deduse la calculul fondurilor proprii.

2. Se determină ***poziția valutară netă totală a instituției***, pe baza pozițiilor lungi și scurte nete pe fiecare valută, alta decât moneda de raportare, precum și poziția lungă sau scurtă netă pe aur, care se transformă în moneda de raportare la cele mai răspândite cursuri de schimb la vedere (spot) ale pieței (pentru valutele pentru care Banca Națională a României calculează și comunică cursurile de schimb, se folosesc cotațiile anunțate pentru zilele respective). Aceste poziții sunt, în continuare, adunate separat pentru a forma totalul pozițiilor nete scurte și respectiv, totalul pozițiilor nete lungi. Cel mai

mare dintre aceste două totaluri reprezintă poziția valutară netă totală a instituției.

Instituțiile de credit pot să mențină cerințe de capital pentru acoperirea pozițiilor pe valute strâns corelate, mai mici decât cele care rezultă din calcule. În acest sens, banca centrală poate considera două valute ca fiind strâns corelate numai dacă, în următoarele 10 zile lucrătoare, apariția unei pierderi, din poziții egale și opuse pe astfel de valute, de 4% sau mai puțin din valoarea respectivei poziții puse în corespondență (exprimată în moneda de raportare), are o probabilitate – calculată pe baza ratelor de schimb zilnice pe ultimii trei sau cinci ani – de cel puțin 99%, atunci când se folosește o perioadă de observare de trei ani, sau de cel puțin 95%, când se folosește o perioadă de observare de cinci ani. ***Cerința de fonduri proprii pentru poziția pusă în corespondență, pe două valute strâns corelate***, este de 4% înmulțită cu valoarea poziției puse în corespondență. ***Cerința de capital pentru pozițiile pe valutele strâns corelate, nepuse în corespondență***, precum și pentru toate pozițiile pe alte valute, este de 8% înmulțit cu cea mai mare dintre suma pozițiilor nete scurte și suma pozițiilor nete lungi pe valutele respective, după eliminarea pozițiilor pe valutele strâns corelate, puse în corespondență.

10.2.4. Cuantificarea riscului de marfă

Societățile bancare au posibilitatea de a determina cerințele de capital pentru riscul de marfă, prin utilizarea uneia din următoarele trei **metode:** ***abordarea pe benzi de scadență, abordarea simplificată*** sau ***abordarea extinsă pe benzi de scadență.*** Ultimele două abordări presupun notificarea Băncii Naționale a României în legătură cu decizia de utilizare a respectivelor abordări.

În vederea determinării cerințelor de capital pentru riscul de marfă, este considerată ***marfă*** un produs fizic ce face obiectul tranzacționării pe o piață secundară (cum ar fi mineralele, produsele agricole, metalele prețioase, exclusiv aurul[13]). Societățile bancare exprimă în unități de măsură standard fiecare poziție pe mărfuri sau pe instrumente financiare derivate pe mărfuri[14].

Excedentul pozițiilor lungi (scurte) ale unei instituții de credit față de pozițiile sale scurte (lungi), pe o marfă și pe instrumente financiare derivate identice pe marfa respectivă (contracte futures, opțiuni și warrant-uri pe marfa

[13] În scopul calculării riscului de piață, pozițiile pe aur sau pe instrumente financiare derivate pe aur se consideră ca fiind supuse riscului valutar.

[14] Pozițiile care sunt în adevăratul sens finanțări de stocuri pot fi excluse de la calcularea riscului de marfă.

respectivă), reprezintă *poziția sa netă pe acea marfă*. Următoarele poziții pot fi considerate ca și *poziții pe aceeași marfă*:

a) poziții pe diferite subcategorii de mărfuri, în cazurile în care subcategoriile sunt livrabile una contra celeilalte;

b) poziții pe mărfuri similare, dacă acestea au caracteristici apropiate, putând fi substituite (fungibile), și dacă poate fi stabilită în mod clar o corelație minimă de 0,9 între variațiile de preț, pe durata a minimum un an.

În sistemul de cuantificare a riscului de piață se încorporează și:

1) *Contractele futures pe mărfuri și angajamentele forward de a cumpăra sau de a vinde mărfuri individuale,* exprimate în unități de măsură standard, cărora li se atribuie o scadență în funcție de data expirării. În cazul unui contract futures tranzacțional pe bursă, poate fi luată în considerare, ca și cerință de capital, marja cerută de bursă, dacă marja respectivă este cel puțin egală cu cerința de capital pentru un contract futures, calculată potrivit metodologiei de determinare a riscului de marfă. De asemenea, în cazul unui instrument financiar derivat pe mărfuri tranzacțional pe OTC (*Over the Counter*), care a fost compensat de către o casă de compensare recunoscută de către autoritățile competente din România, poate fi luată în considerare, ca și cerință de capital, marja cerută de casa de compensare, dacă marja respectivă este cel puțin egală cu cerința de capital pentru contractul în cauză care ar rezulta dintr-un calcul efectuat folosind metoda de determinare a riscului de marfă. Instituțiile de credit trebuie să dispună de capacitatea de a realiza în orice moment verificarea echivalenței dintre asemenea cerințe de marjă și cerințele de capital calculate conform metodelor menționate anterior. Verificarea efectivă a echivalenței menționate se realizează cel puțin la datele pentru care se întocmesc către Banca Națională a României raportările privind riscul de piață.

2) *Swap-urile pe mărfuri*, în care un segment al tranzacției este un preț fixat, iar celălalt este prețul de piață curent, se încorporează în abordarea pe benzi de scadență, o poziție corespunzând fiecărei plăți aferente swap-ului. Pozițiile sunt poziții lungi, dacă instituția plătește un preț fix și primește un preț variabil, și sunt poziții scurte, dacă instituția primește un preț fix și plătește un preț variabil. Swap-urile pe mărfuri, în care segmentele tranzacției sunt pe mărfuri diferite, se raportează în benzile de scadență relevante pentru abordarea pe benzi de scadență.

3) *Opțiunile pe mărfuri sau pe instrumentele financiare derivate pe mărfuri* sunt considerate poziții egale în valoare cu suma aferentă instrumentului suport la care se referă opțiunea, înmulțită cu valoarea delta aferentă. Pozițiile astfel obținute pot fi compensate cu orice poziții de semn opus pe mărfuri suport sau pe instrumente financiare derivate pe mărfuri,

identice. Valoarea delta utilizată este cea a bursei în cauză sau, în cazul în care aceasta nu este disponibilă, precum şi în cazul opţiunilor tranzacţionale pe OTC (*Over the Counter*), este cea calculată de instituţia însăşi, sub rezerva că autoritatea competentă este convinsă de faptul că modelul utilizat de către instituţia respectivă este rezonabil, bazat pe ipoteze suficient de prudente; în acest din urmă caz, instituţia trebuie să notifice autoritatea competentă cu privire la modelul ales, autoritatea competentă urmând a decide de la caz la caz dacă este necesară revizuirea modelului. Totodată instituţiile trebuie să deţină suficient capital pentru acoperirea riscurilor caracteristice opţiunilor, altele decât riscul delta. În cazul unei opţiuni scrise, pe mărfuri, tranzacţionată pe bursă, poate fi luată în considerare ca şi cerinţă de capital marja cerută de bursă, dacă marja respectivă este cel puţin egală cu cerinţa de capital pentru o opţiune, care ar rezulta dintr-un calcul efectuat de societatea bancară pe baza metodologiei de calcul a riscului de piaţă. La fel se tratează şi warrant-urile pe mărfuri.

4) *Opţiunile pe mărfuri tranzacţionate pe OTC (Over the Counter),* care au fost compensate de către o casă de compensare recunoscută de către autorităţile competente din România, pot fi luate în considerare ca şi cerinţă de capital prin marja cerută de casa de compensare, dacă marja respectivă este cel puţin egală cu cerinţa de capital pentru o opţiune tranzacţionată pe OTC (*Over the Counter*), care ar rezulta dintr-un calcul efectuat folosind metoda de determinare a riscului de marfă. Instituţiile trebuie să dispună de capacitatea de a realiza în orice moment verificarea echivalenţei dintre asemenea cerinţe de marjă şi cerinţele de capital calculate conform metodelor băncii. Cerinţa pentru o opţiune pe mărfuri cumpărată, tranzacţionată pe bursă sau pe OTC (*Over the Counter*), poate fi aceeaşi ca şi cea pentru marfa suport, dar fără să depăşească valoarea de piaţă a opţiunii. Cerinţa pentru o opţiune scrisă, tranzacţionată pe *OTC (Over the Counter*), se stabileşte în funcţie de marfa suport a acesteia.

5) *Transferurile mărfurilor sau drepturilor garantate referitoare la proprietatea mărfurilor*, în cadrul unui acord repo, sau în cazul în care dă mărfurile cu împrumut, în cadrul unui acord de dare de mărfuri cu împrumut.

Cele trei modalităţi de determinare a cerinţei de capital pentru riscul de marfă sunt:

a) ***Abordarea pe benzi de scadenţă*** presupune determinarea cerinţei de capital a instituţiei de credit pentru fiecare marfă, pe baza benzilor de scadenţă relevante, ca sumă a următoarelor:

- suma poziţiilor lungi şi scurte puse în corespondenţă, înmulţită cu rata spread corespunzătoare 1,5%, pentru fiecare bandă de scadenţă, şi înmulţită cu preţul spot al mărfii;

- poziția pusă în corespondență între două benzi de scadență, înmulțită, pentru fiecare bandă de scadență în care o poziție nepusă în corespondență este reportată, cu 0,6% (rată carry) și cu prețul spot al mărfii; și
- pozițiile reziduale nepuse în corespondență, înmulțite cu 15% (rata outright) și cu prețul spot al mărfii.

Cerința de capital totală a instituției pentru riscul de marfă se calculează ca sumă a cerințelor de capital calculate pentru fiecare marfă. Instituția de credit calculează suma pozițiilor lungi și suma pozițiilor scurte în fiecare bandă de scadență. Suma pozițiilor lungi (scurte) puse în corespondență cu pozițiile scurte (lungi) într-o anumită bandă de scadență reprezintă poziția pusă în corespondență în acea bandă de scadență, în timp ce poziția reziduală lungă sau scurtă reprezintă poziția nepusă în corespondență pentru aceeași bandă. Acea parte a poziției lungi (scurte), nepusă în corespondență în cadrul unei anumite benzi de scadență, care este pusă în corespondență cu poziția scurtă (lungă), nepusă în corespondență în cadrul unei benzi de scadență ulterioare, reprezintă poziția pusă în corespondență între două benzi de scadență. Acea parte a poziției lungi sau scurte, nepusă în corespondență, care nu poate fi astfel pusă în corespondență, reprezintă poziția nepusă în corespondență.

b) ***Abordarea simplificată*** presupune calcularea cerinței de capital a societății bancare pentru fiecare marfă, ca sumă a:

- 15% din poziția netă, lungă sau scurtă, înmulțită cu prețul spot al mărfii; și
- 3% din poziția brută, lungă plus scurtă, înmulțită cu prețul spot al mărfii.

c) ***Abordarea extinsă pe benzi de scadență*** permite societăților bancare să utilizeze ratele minime de spread, carry și outright, în condițiile în care, acestea desfășoară activități semnificative cu mărfuri, au un portofoliu diversificat de mărfuri și nu sunt încă în măsură să utilizeze modele interne pentru scopul calculării cerințelor de capital privind riscul de marfă.

Tabelul 10.7

Corespondența dintre mărfuri și ratele minime de spread, carry și outright

Rata	Metale prețioase (exceptând aurul)	Metale de bază	Produse agricole (perisabile)	Altele, inclusiv produse energetice
Rata spread %	1,0	1,2	1,5	1,5
Rata carry %	0,3	0,5	0,6	0,6
Rata outright %	8	10	12	15

10.2.5. Modele interne pentru calcularea cerințelor de capital pentru riscul de piață

Instituțiile de credit pot să calculeze cerințele de capital pentru riscul de piață – riscul de poziție, riscul valutar și/sau riscul de marfă, prin utilizarea propriilor modele interne de administrare a riscului, în loc să utilizeze metodele comune recomandate de banca centrală, prezentate în paragrafele anterioare.

Pentru a utiliza modelele interne de administrare a riscului de piață, este necesară recunoașterea prealabilă din partea Băncii Naționale a României, a utilizării modelelor pentru scopurile supravegherii adecvării capitalului. Recunoașterea este acordată numai dacă, în opinia autorității competente, sistemul de administrare a riscului deținut de către instituție este solid din punct de vedere conceptual și este implementat cu integritate și dacă, în mod particular, sunt îndeplinite următoarele ***standarde calitative***:

a) Modelul intern de cuantificare a riscului face parte integrantă din procesul instituției de administrare zilnică a riscului și servește ca bază pentru raportarea către conducerea superioară a instituției, a expunerilor la risc;

b) Instituția are o unitate de control al riscului care este independentă de unitățile care desfășoară activități de tranzacționare și care raportează direct conducerii superioare. Unitatea respectivă trebuie să fie responsabilă pentru proiectarea și implementarea sistemului de administrare a riscului. Aceasta trebuie să producă și să analizeze rapoarte zilnice asupra rezultatelor modelului de cuantificare a riscului și asupra măsurilor adecvate care trebuie luate în ceea ce privește limitele de tranzacționare. Unitatea trebuie să aibă de asemenea ca sarcină să conducă validarea inițială și pe bază continuă a modelului intern;

c) Consiliul de administrație al instituției și conducerea superioară sunt implicate în mod activ în procesul de control al riscului, iar rapoartele zilnice realizate de către unitatea de control al riscului sunt analizate de către un nivel al conducerii cu suficientă autoritate pentru a impune atât diminuarea pozițiilor luate de fiecare dintre cei care efectuează tranzacții (*traders*), cât și diminuarea expunerii totale la risc a instituției;

d) Instituția are, în cadrul unităților care desfășoară activități de tranzacționare, control al riscului, audit și al celor responsabile cu înregistrarea și monitorizarea tranzacțiilor inițiate (*back-office*), personal suficient de numeros și de calificat în utilizarea modelelor sofisticate;

e) Instituția a stabilit proceduri pentru monitorizarea și asigurarea respectării setului formalizat de politici și proceduri de control interne privind funcționarea generală a sistemului de cuantificare a riscului;

f) Modelul instituției are un istoric care demonstrează acuratețea rezonabilă a acestuia în cuantificarea riscului;

g) Instituția derulează în mod frecvent un program riguros de simulare de criză (*stress testing*), iar rezultatele acestor simulări de criză sunt analizate de către conducerea superioară și se reflectă în politicile și limitele pe care aceasta le stabilește. Acest proces trebuie să vizeze în special lipsa de lichiditate a piețelor în condiții de criză, riscul de concentrare, piețele unidirecționale (*one way markets*), riscul de eveniment și riscul de trecere bruscă în starea de nerambursare (*jump-to-default risk*), neliniaritatea produselor, pozițiile mult în-afara-banilor (*deep out-of-the-money*), pozițiile supuse discontinuității prețurilor (*gapping of prices*) sau alte riscuri care ar putea să nu fie surprinse adecvat de către modelele interne. Șocurile aplicate trebuie să reflecte natura portofoliilor și timpul necesar acoperirii sau administrării riscurilor în condiții de criză ale pieței; și

h) instituția trebuie să desfășoare, ca parte componentă a procesului periodic de audit intern, o analiză independentă a sistemului său de cuantificare a riscului. Această analiză trebuie să includă atât activitățile unităților care desfășoară activități de tranzacționare, cât și activitățile unității independente de control al riscului. Cel puțin o dată pe an, instituția trebuie să reanalizeze procesul general de administrare a riscului. Analiza trebuie să aibă în vedere următoarele:

- caracterul adecvat al documentației sistemului și procesului de administrare a riscului, precum și organizarea unității de control al riscului;
- integrarea rezultatelor cuantificării riscului de piață în cadrul administrării zilnice a riscului și integritatea sistemului de informare a conducerii;
- procesul pe care instituția îl utilizează pentru aprobarea modelelor de evaluare a riscului (*risk-pricing models*) și pentru aprobarea sistemelor de evaluare care sunt folosite de către personalul din unitățile responsabile cu inițierea tranzacțiilor (*front office*) sau din unitățile responsabile cu înregistrarea și monitorizarea tranzacțiilor inițiate (*back office*);
- întinderea riscurilor de piață surprinse de către modelul de cuantificare a riscului și validarea oricăror modificări semnificative în cadrul procesului de cuantificare a riscului;
- acuratețea și completitudinea datelor aferente pozițiilor, acuratețea și pertinența în ceea ce privește ipotezele referitoare la volatilitate și corelație, și acuratețea calculelor de evaluare și de senzitivitate la risc;
- procesul de verificare pe care instituția îl utilizează la evaluarea coerenței, oportunității și fiabilității surselor de date folosite pentru rularea modelelor interne, inclusiv independența unor asemenea surse de date; și

- procesul de verificare pe care instituția îl utilizează la evaluarea programului de testare ex-post (*back-testing*), care este derulat cu scopul de a evalua acuratețea modelului.

Instituțiile trebuie să dispună de proceduri pentru a asigura validarea adecvată a modelelor interne de către părți cu calificare adecvată, independente de procesul de elaborare, care verifică dacă respectivele modele sunt solide din punct de vedere conceptual și dacă surprind în mod adecvat toate riscurile cu caracter material. Validarea se derulează atunci când modelul intern este elaborat inițial și atunci când sunt operate modificări semnificative asupra modelului intern. Validarea se derulează de asemenea periodic, în special atunci când au intervenit modificări structurale semnificative ale pieței sau modificări ale compoziției portofoliului care ar putea determina ca modelul intern să nu mai fie adecvat. Pe măsură ce tehnicile și cele mai bune practici în domeniu evoluează, instituțiile trebuie să facă uz de aceste progrese. ***Validarea modelului intern nu se poate limita la testarea ex-post (back-testing),*** și trebuie să includă cel puțin următoarele:

a) teste pentru a demonstra că orice ipoteze aferente modelului intern sunt pertinente și nu subestimează sau supraestimează riscul;

b) în plus față de programele de testare ex-post (*back-testing*) ale autorității de supraveghere, instituțiile trebuie să deruleze propriile teste de validare a modelului intern în conformitate cu riscurile și structurile portofoliilor; și

c) utilizarea portofoliilor ipotetice pentru a asigura că modelul intern este capabil să țină cont de trăsături structurale particulare care pot apărea, de exemplu, riscurile aferente bazei (*basis risks*), cu caracter material, și riscul de concentrare.

Instituția trebuie să monitorizeze acuratețea și eficacitatea modelului său prin derularea unui program de testare ex-post (*back-testing*). ***Programul de testare ex-post (back-testing) trebuie să furnizeze, pentru fiecare zi lucrătoare, o comparație între nivelul valorii la risc (Value-at-Risk) pe o zi, generat de modelul instituției pe baza pozițiilor din portofoliu de la sfârșitul zilei, și nivelul variației pe o zi a valorii portofoliului, constatat la sfârșitul următoarei zile lucrătoare.***

Capacitatea instituției de a efectua testarea ex-post (*back-testing*) se analizează de către banca centrală, în calitate de autoritate competentă, atât în ceea ce privește utilizarea variațiilor actuale în valoarea portofoliului, cât și a variațiilor ipotetice. Efectuarea testării ex-post (*back-testing*) prin utilizarea variațiilor ipotetice în valoarea portofoliului se bazează pe o comparație între valoarea portofoliului la sfârșitul zilei și, presupunând poziții neschimbate, valoarea portofoliului la sfârșitul zilei următoare. În cazul în care autoritatea

competentă consideră că programul de testare ex-post (*back-testing*) al unei instituții prezintă deficiențe, instituția respectivă trebuie să ia măsuri adecvate pentru îmbunătățirea acestui program. Instituțiile trebuie să deruleze programul de testare ex-post (*back-testing*) atât pe baza rezultatelor ipotetice (utilizând variațiile de valoare ale portofoliului, care ar avea loc dacă pozițiile de la sfârșitul zilei ar rămâne nemodificate), cât și pe baza rezultatelor tranzacționării efective (excluzând taxe, comisioane și venitul net din dobânzi).

În scopul calculării ***cerințelor de capital pentru riscul specific aferent pozițiilor pe titluri de capital și pe titluri de creanță, tranzacționale***, instituțiile de credit pot utiliza, cu aprobarea prealabilă a autorității competente, un model intern dacă, în plus față de cerințele anterior descrise, acest model:

a) explică istoricul variației de preț în cadrul portofoliului;

b) surprinde concentrarea în termeni de volum și de schimbări de compoziție a portofoliului;

c) este robust în cazul unui mediu advers;

d) este validat prin testare ex-post (*back-testing*), derulată în scopul de a evalua dacă riscul specific este surprins cu acuratețe. În cazul în care testarea ex-post (*back-testing*) este realizată pe bază de subportofolii relevante, subportofoliile respective trebuie alese într-o manieră coerentă;

e) surprinde riscul aferent bazei (*basis risks*) specific poziției, ceea ce înseamnă că instituțiile trebuie să demonstreze că modelul intern este senzitiv la diferențele datorate unor particularități deosebite, cu caracter material, între poziții similare, dar nu identice; și

f) surprinde riscul de eveniment.

Instituția trebuie să îndeplinească, de asemenea, următoarele ***condiții***:

- atunci când o instituție este supusă riscului de eveniment care nu este reflectat de nivelul valorii la risc (*Value-at-Risk*), deoarece depășește perioada de deținere de 10 zile și intervalul de încredere de 99% (evenimente cu probabilitate scăzută și cu impact negativ major), instituția trebuie să asigure luarea în calcul la evaluarea internă a capitalului a impactului unor astfel de evenimente; și
- modelul intern al instituției trebuie să evalueze în mod prudent, prin intermediul unor scenarii de piață realiste, riscul care rezultă din poziții mai puțin lichide și din poziții cu o transparență a prețului limitată. În plus, modelul intern trebuie să îndeplinească standardele minime cu privire la date. Substituenții (*proxies*) trebuie să fie suficient de prudenți și pot fi utilizați doar atunci când datele disponibile sunt insuficiente sau nu reflectă adevărata volatilitate a unei poziții sau a unui portofoliu.

Mai mult, pe măsură ce tehnicile și cele mai bune practici în domeniu evoluează, instituțiile de credit trebuie să facă uz de aceste progrese.

În plus, la calcularea cerințelor de capital, instituția de credit trebuie să dispună de o abordare prin care să surprindă ***riscul de nerambursare***, aferent pozițiilor din portofoliul de tranzacționare, care este adițional riscului de nerambursare surprins de nivelul valorii la risc (*Value-at-Risk*) în conformitate cu cerințele precizate anterior în cadrul prezentului punct. În vederea evitării dublei includeri, atunci când calculează cerința de capital aferentă riscului de nerambursare adițional (*Incremental Default Risk Charge*), o instituție poate să ia în considerare măsura în care riscul de nerambursare a fost deja încorporat în nivelul valorii la risc (*Value-at-Risk*), în special pentru pozițiile cu risc care ar putea și ar urma să fie închise într-un interval de 10 zile, în cazul unor condiții de piață adverse sau altor semnale privind deteriorarea mediului de credit. Atunci când instituția surprinde riscul de nerambursare adițional printr-o cerință suplimentară de capital, aceasta trebuie să dispună de metodologii de validare a rezultatului cuantificării.

Instituția de credit trebuie să demonstreze că abordarea sa respectă *standarde sănătoase*, presupunându-se un nivel constant al riscului și fiind operate ajustări, dacă este cazul, pentru a reflecta impactul lichidității, concentrărilor, acoperirii (*hedging*) și impactul caracteristicilor specifice opțiunilor (*optionality*).

Fiecare instituție de credit trebuie să îndeplinească o **cerință de capital** exprimată drept *cea mai mare dintre*:

a) ***Valoarea la risc*** (*Value-at-Risk*) aferentă zilei precedente (la care se adaugă, dacă este cazul, cerința de capital pentru riscul de nerambursare adițional); sau

b) ***Media nivelurilor zilnice ale valorii la risc*** (*Value-at-Risk*) din ultimele 60 de zile lucrătoare, înmulțită cu un factor de multiplicare de cel puțin 3, ajustată cu un factor complementar[15], la care se adaugă, dacă este cazul, cerința de capital pentru riscul de nerambursare adițional prevăzută la pct. 5.

Factorul complementar, cu valoarea cuprinsă între 0 și 1, se calculează potrivit tabelului 10.8, în funcție de numărul de depășiri puse în evidență de către testarea ex-post (*back-testing*), aferente ultimelor 250 de zile lucrătoare. Instituțiile de credit trebuie să calculeze depășirile, într-un mod consecvent, pe baza testării ex-post (*back-testing*), atât prin utilizarea variațiilor actuale în valoarea portofoliului, cât și prin utilizarea variațiilor ipotetice; valoarea factorului complementar se stabilește pe baza numărului

[15] De la caz la caz, în situații excepționale, banca centrală poate acorda derogare de la cerința de a majora factorul de multiplicare cu factorul complementar, dar numai în condițiile în care instituția de credit demonstrează în mod convingător că o asemenea majorare nu se justifică și că modelul este în esență solid.

maxim de depăşiri rezultat prin utilizarea celor două tipuri de variaţii. O depăşire reprezintă o variaţie de o zi în valoarea portofoliului care depăşeşte cuantificarea valorii la risc (*Value-at-Risk*) aferente zilei respective, generată de modelul instituţiei. Pentru scopul determinării factorului complementar, numărul de depăşiri trebuie evaluat cel puţin trimestrial.

Pentru a permite autorităţii competente să monitorizeze pe bază continuă corectitudinea factorului complementar, instituţiile trebuie să notifice acesteia cu promptitudine, în orice caz, nu mai târziu de cinci zile lucrătoare, depăşirile care rezultă din programul de testare ex-post *(back-testing)* şi care, conform tabelului 10.8, ar implica o creştere a factorului complementar.

Tabelul 10.8

Numărul de depăşiri	Factorul complementar
Mai puţine de 5	0,00
5	0,40
6	0,50
7	0,65
8	0,75
9	0,85
10 sau mai multe	1,00

Dacă se înregistrează depăşiri numeroase, indicând astfel că modelul nu este suficient de exact, recunoaşterea modelului se revocă de către banca centrală sau se impun, de către aceasta, măsuri adecvate pentru a asigura îmbunătăţirea cu promptitudine a modelului.

Modul de calcul al valorii la risc (Value-at-Risk) este supus următoarelor standarde minime:

a) calcularea, cel puţin zilnic, a valorii la risc (*Value-at-Risk*);

b) un interval de încredere unilateral (one-tailed) de 99%;

c) o perioadă de deţinere echivalentă cu 10 zile;

d) o perioadă efectivă de observare de cel puţin un an, cu excepţia cazului în care se justifică o perioadă de observare mai scurtă datorită unei majorări subite şi semnificative a volatilităţii preţurilor; şi

e) actualizarea trimestrială a datelor.

Modelul trebuie să surprindă cu acurateţe toate riscurile de preţ, cu caracter material, ale poziţiilor pe opţiuni sau pe instrumente similare acestora, iar orice alte riscuri care nu sunt surprinse de către model trebuie să fie acoperite în mod adecvat de fondurile proprii.

Modelul de cuantificare a riscului trebuie să surprindă un număr suficient de factori de risc, în funcție de nivelul activității instituției pe diverse piețe și, în special, *factori specifici* pentru:

1) **Riscul de rată a dobânzii.** Sistemul de cuantificare a riscului trebuie să încorporeze un set de factori de risc corespunzător ratelor dobânzii pe fiecare monedă în care instituția înregistrează poziții senzitive la rata dobânzii, în bilanț și în afara bilanțului. Instituția trebuie să modeleze curbele de randament, folosind una dintre abordările general acceptate. Pentru expunerile, cu caracter material, la riscul de rată a dobânzii în monede și pe piețe importante, curba de randament trebuie divizată în minimum șase benzi de scadență pentru a surprinde variațiile volatilității ratelor de-a lungul curbei de randament. Sistemul de cuantificare a riscului trebuie, de asemenea, să surprindă riscul legat de variațiile, imperfect corelate, ale diferitelor curbe de randament.

2) **Riscul valutar.** Sistemul de cuantificare a riscului trebuie să încorporeze factorii de risc corespunzători aurului și valutelor individuale în care sunt exprimate pozițiile instituției. În cazul OPC-urilor (Organismelor de Plasament Colectiv), se iau în considerare pozițiile pe valută efective ale acestora. Instituțiile se pot baza pe raportările terților privind pozițiile pe valută ale OPC, în cazul în care corectitudinea acestor raportări este asigurată în mod adecvat.

3) **Riscul legat de titluri de capital.** Sistemul de cuantificare a riscului trebuie să utilizeze un factor de risc separat, cel puțin pentru fiecare dintre piețele de titluri de capital în care instituția deține poziții semnificative.

4) **Riscul de marfă.** Sistemul de cuantificare a riscului trebuie să utilizeze un factor de risc separat, cel puțin pentru fiecare marfă în care instituția deține poziții semnificative. Sistemul de cuantificare a riscului trebuie, de asemenea, să surprindă riscul legat de variațiile, imperfect corelate, ale mărfurilor similare, dar nu identice, precum și expunerea la modificările prețurilor forward apărută ca urmare a decalajului scadențelor. De asemenea, acesta trebuie să țină cont de caracteristicile pieței, mai ales de datele de livrare și de libertatea de manevră a celor care efectuează tranzacții (*traders*) în ceea ce privește închiderea pozițiilor.

Instituțiile de credit pot să utilizeze corelații empirice în cadrul și de-a lungul categoriilor de risc în cazul în care, în opinia băncii centrale, sistemul de cuantificare a corelațiilor pe care îl deține instituția este solid și implementat cu integritate.

10.2.5.1. Metode de evaluare a pozițiilor pe titluri de capital și pe titluri de creanță

Instituțiile de credit trebuie să stabilească și să mențină sisteme și mecanisme de control suficiente pentru a furniza estimări prudente și fiabile, pentru scopuri de evaluare a pozițiilor/portofoliilor deținute, care trebuie să includă cel puțin următoarele elemente:

a) *Politici și proceduri formalizate pentru procesul de evaluare.* Acestea trebuie să includă responsabilități clar definite pentru diversele structuri implicate în procesul de determinare a valorii, sursele de informații privind piața și modul în care sunt reexaminate, în scopul de a stabili dacă acestea sunt adecvate, frecvența cu care se realizează evaluările independente, sincronizarea în ceea ce privește prețurile de închidere, procedurile pentru ajustarea rezultatelor evaluărilor, procedurile de verificare ad hoc și de sfârșit de lună; și

b) *Linii de raportare clare și independente de front-office, destinate departamentului responsabil cu procesul de evaluare.* Linia de raportare trebuie să ajungă, în cele din urmă, până la nivelul unui membru executiv principal al consiliului de administrație.

Sunt considerate ***metode prudente de evaluare a pozițiilor*** instituțiilor de credit, *marcarea zilnică la piață, marcarea la model. În funcție de caracteristicile acestuia trebuie efectuată și o verificare de preț independentă.*

Marcarea la piață reprezintă evaluarea, cel puțin zilnică, a pozițiilor la prețuri de închidere direct disponibile, care provin din surse independente, ca de exemplu: prețuri de pe bursă, cotații electronice, cotații provenite de la mai mulți brokeri independenți, care se bucură de o largă recunoaștere. În situația în care se realizează marcarea la piață, trebuie utilizat cel mai prudent dintre cursul de cumpărare și cel de vânzare, cu excepția cazului în care instituția este un formator de piață semnificativ pentru acel tip de instrument financiar sau pentru marfa în cauză, caz în care aceasta poate să efectueze închiderea la cursul mediu al pieței.

În situația în care marcarea la piață nu este posibilă, instituțiile de credit trebuie să marcheze pozițiile/portofoliile la model, înainte de a aplica tratamentul privind cerințele de capital aferente portofoliului de tranzacționare. **Marcarea la model** este definită ca fiind orice evaluare obținută pe baza unor date de intrare provenite din piață care sunt utilizate ca valori de referință, extrapolate sau incluse în cadrul oricărei alte metode de calcul. În situația în care este utilizată marcarea la model, trebuie respectate următoarele *cerințe*:

a) conducerea superioară are cunoștință de elementele din portofoliul de tranzacționare care fac obiectul marcării la model și înțelege impactul material

al incertitudinii pe care aceasta o creează în cadrul raportării referitoare la riscul/performanța activității;

b) datele de intrare provenite din piață sunt obținute, atunci când este posibil, în concordanță cu prețurile de piață, iar măsura în care datele de intrare sunt adecvate pentru poziția care este supusă evaluării, precum și parametrii modelului, fac obiectul unei revizuiri frecvente;

c) sunt utilizate, atunci când sunt disponibile, metodologii de evaluare care, pentru instrumentul financiar sau marfa în cauză, reprezintă practici de piață acceptate;

d) în cazul în care modelul este elaborat de către instituția însăși, acesta se bazează pe presupuneri adecvate, evaluate și testate de către persoane cu calificare corespunzătoare, independente de procesul de elaborare[16];

e) sunt implementate proceduri formale de control al modificărilor, iar o copie de siguranță a modelului este păstrată și utilizată periodic pentru a verifica evaluările efectuate;

f) persoanele responsabile cu administrarea riscului au cunoștință de punctele slabe ale modelelor utilizate, precum și de modalitățile de a le sublinia cât mai bine în cadrul rezultatelor evaluării; și

g) modelul este supus reexaminării periodice, pentru a se determina acuratețea rezultatelor obținute prin aplicarea acestuia (de exemplu, evaluarea privind continuitatea caracterului adecvat al ipotezelor, analiza profitului și a pierderii în raport cu factorii de risc, compararea valorilor efective de închidere cu rezultatele modelului).

Verificarea de preț independentă reprezintă procesul prin care prețurile de piață sau datele de intrare aferente modelului sunt verificate în mod regulat în ceea ce privește acuratețea și independența. În timp ce marcarea la piață zilnică poate fi realizată de către dealeri, verificarea prețurilor de piață și a datelor de intrare aferente modelului trebuie efectuată de către o unitate independentă de sala de tranzacționare, cel puțin o dată pe lună (sau mai frecvent, în funcție de natura pieței/activității de tranzacționare). În cazul în care nu sunt disponibile surse de preț independente sau sursele de preț sunt mai mult subiective, poate fi adecvată luarea unor măsuri prudente, cum ar fi ajustarea evaluărilor.

[16] Modelul trebuie să fie elaborat/aprobat de structuri independente de front office, iar testarea trebuie să fie independentă și să includă validarea calculelor matematice, a ipotezelor și a programului informatic.

Capitolul 11

Gestiunea riscului de lichiditate

11.1. Delimitări conceptuale privind riscul de lichiditate

Capacitatea de a se transforma rapid şi cu costuri minime în numerar sau în disponibilităţi în conturi curente este proprie activelor şi se regăseşte sub denumirea generică de ***lichiditate***. Caracteristica lichidităţii nu este proprie în acelaşi grad tuturor categoriilor de active ale societăţilor bancare, fiind considerate active lichide numerarul din casierie, contul curent la banca centrală, sumele din conturile de corespondent, alte active care se pot transforma în lichidităţi imediate, respectiv depozitele la Banca Naţională a României, depozitele la alte bănci.

În cazul societăţilor bancare, diferite evenimente care duc la transferuri de disponibilităţi la alte bănci sau retrageri masive de numerar efectuate de clienţi, cu mult peste media perioadei, sunt potenţiale generatoare de probleme de lichiditate la nivelul societăţilor bancare şi pot conduce la adevărate crize de lichiditate.

Băncile se văd astfel nevoite să-şi *asigure fondurile lichide necesare pentru acoperirea în orice moment a obligaţiilor financiare asumate şi să menţină un nivel de lichiditate adecvat, pe diferite benzi de scadenţă a obligaţiilor*. Băncile trebuie să acorde o atenţie deosebită identificării surselor de risc de lichiditate, evaluării expunerii băncii la acest tip de risc şi stabilirii de limite corespunzătoare pentru reducerea acestuia.

Potrivit Normei Băncii Naţionale a României nr. 17/2003 privind organizarea şi controlul intern al activităţii instituţiilor de credit şi administrarea riscurilor semnificative, precum şi organizarea şi desfăşurarea activităţii de audit intern a instituţiilor de credit[1], ***riscul de lichiditate*** este considerat riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ce rezultă din imposibilitatea instituţiilor de credit de a onora în orice moment obligaţiile de plată pe termen scurt, fără ca aceasta să implice costuri sau pierderi ce nu pot fi suportate de instituţiile de credit.

[1] (art. 3), publicată în Monitorul Oficial al României nr. 47/2004.

Pe plan internațional, riscul de lichiditate la care instituțiile de credit pot fi expuse a reprezentat o temă de lucru pentru Comitetul de la Basel, care a elaborat, în septembrie 2008, *Principii pentru bune practici de management și supraveghere a riscului de lichiditate*[2].

Analiza în termeni de lichiditate a sistemului bancar românesc evidențiază diminuarea începând cu anul 2007 a excesului de lichiditate, în condițiile în care performanța băncilor în privința corelării pe benzi de scadență a pasivelor cu activele rămâne adecvată, în comparație cu nivelul minim impus de banca centrală.

Situația lichidității la nivelul sistemului bancar românesc este prezentată în tabelul de mai jos.

Tabelul 11.1

Indicatorul de lichiditate la nivelul sistemului bancar românesc[3]

Anul	D≤1 lună	1 lună < D ≤ 3 luni	3 luni < D ≤ 6 luni	6 luni < D ≤ 12 luni	12 luni < D	Total
2005	2,63	10,79	27,31	28,97	7,10	2,59
2006	2,01	6,42	9,12	15,10	8,14	2,30
2007	1,76	6,74	6,96	5,79	6,61	2,15
2008	x	x	x	x	x	x

Limita minimă a indicatorului de lichiditate, stabilită la 1 în cadrul sistemului bancar românesc, este depășită, deși diferența dintre lichiditatea efectivă și cea necesară este, în termeni relativi, în scădere. În opinia reprezentanților băncii centrale[4], principala vulnerabilitate la adresa lichidității instituțiilor de credit din România se datorează accentuării comportamentului unor bănci de a-și baza strategia de finanțare a creșterii creditelor pe atragerea de resurse interbancare. Dinamica alertă a creditării, superioară celei aferente depozitelor atrase de la clientela nebancară, a indus majorarea valorii *indicatorului credite pe depozite* de la 91,1 la sută în 2006, la 109 la sută în 2007. În aceste condiții, echilibrul bilanțier a fost susținut prin creșterea ponderii resurselor interbancare în pasiv de la 22,3 la sută în 2006, la 28 la sută în 2007, crescând dependența sistemului bancar românesc de resurse cu potențial ridicat de volatilitate.

Gradul de concentrare și valoarea din ce în ce mai mare a acestora sporesc ***expunerea instituțiilor de credit la șocuri de lichiditate***, pe fondul

---

[2] Basel Committee on Banking Supervision, *Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision*, September 2008.

[3] Banca Națională a României, *Raport asupra stabilității financiare 2008*, p. 39.

[4] Idem, p. 40.

unor eventuale schimbări, în sens negativ, a sentimentului investitorilor instituționali privind perspectivele plasamentelor lor în sistemul bancar românesc.

În acest context, managementul lichidității la nivelul instituțiilor de credit din România pune din ce în ce mai mult accent pe dezvoltarea instrumentelor adecvate monitorizării vulnerabilităților și pe detalierea planurilor de urgență aplicabile în situația unor șocuri de lichiditate. Principalele abordări privesc realizarea unor simulări în baza unor scenarii care, în general, acoperă atât apariția unor condiții adverse la nivelul pieței, cât și șocuri specifice la nivelul instituțiilor de credit, precum retrageri masive ale depozitelor persoanelor fizice sau neprelungirea depozitelor băncilor creditoare. Rezultatele acestor teste de stres structurează opțiunile pe care le au instituțiile de credit în cazul producerii riscului de lichiditate. Planurile de urgență prevăd, pe lângă accesarea disponibilităților băncii-mamă sau ale altor instituții de credit, și obținerea de împrumuturi de la banca centrală, în condiții de colateralizare deplină, sau vânzarea de active, în special cele de tranzacționare[5].

11.2. Principii de bază ale managementului riscului de lichiditate

Abordarea fiecărei societăți bancare în privința administrării riscului de lichiditate începe cu formularea unei ***strategii privind lichiditatea***, care potrivit cerințelor băncii centrale[6], trebuie să includă și *o componentă a administrării zilnice* a acesteia. Strategia în domeniul administrării riscului de lichiditate trebuie aprobată de către structurile de conducere ale băncilor și revizuită cel puțin anual sau ori de câte ori modificarea condițiilor mediului în care acestea își desfășoară activitatea o impun.

În ceea ce privește ***politicile instituțiilor de credit privind administrarea lichidității***, acestea trebuie să se refere cel puțin la următoarele:

a) componența activelor, prin prisma lichidității și a capacității acestora de a fi tranzacționate pe piață, a pasivelor, precum și a elementelor din afara bilanțului;

b) modul de administrare a lichidității pe principalele valute cu care operează, atât la nivel individual, cât și la nivel agregat;

---

[5] Idem, p. 40.

[6] Formulate în Norma Băncii Naționale a României nr. 17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit, art. 72-76.

c) utilizarea anumitor instrumente financiare, cum ar fi instrumentele financiare derivate.

Fiecare societate bancară trebuie să dispună de ***proceduri de evaluare şi monitorizare a poziţiei lichidităţii***, stabilite pe baza analizei fluxurilor de numerar viitoare, determinate în funcţie de evoluţiile viitoare ale elementelor de activ, de pasiv şi din afara bilanţului.

Fluxurile de numerar viitoare trebuie distribuite pe ***benzi de scadenţe***. Banda de scadenţă reprezintă intervalul de maturitate aferent fiecărui element de activ, de pasiv şi element din afara bilanţului, astfel: până la o lună, 1-3 luni, 3-6 luni, 6-12 luni şi peste 12 luni.

Băncile sunt obligate să-şi determine poziţia lichidităţii pe baza unor scenarii care să ţină cont atât de factori interni (specifici instituţiilor de credit), cât şi de factori externi (legaţi de evoluţiile pieţei). La realizarea unui scenariu, o bancă ţine cont de evaluarea tuturor conexiunilor dintre elementele monitorizate: structura activelor şi pasivelor, evoluţia valorii de piaţă ale activelor/pasivelor.

În realizarea/revizuirea unui scenariu, conducerea băncii are în vedere factori interni/externi care pot influenţa lichiditatea, un posibil scenariu poate avea la bază, spre exemplu: istoricul lichidităţii pe o perioadă de un an; situaţia prezentă a lichidităţii băncii; ipoteze de lucru privind evoluţia viitoare a volumului şi structurii activelor şi pasivelor băncii.

Aceste scenarii trebuie revizuite periodic, pentru a determina dacă acestea continuă să fie valabile, scop în care băncile iau următoarele ***măsuri***:

a) determinarea nivelului activelor potenţiale (de exemplu: active ajunse la scadenţă ce ar putea fi reînnoite, cereri de noi credite ce ar putea fi aprobate, trageri din angajamente de finanţare date de instituţii de credit, ce ar putea fi efectuate);

b) determinarea capacităţii de tranzacţionare pe piaţă a activelor;

c) determinarea evoluţiei elementelor de pasiv bilanţiere în condiţii normale de desfăşurare a activităţii (de exemplu: nivelul reînnoirii depozitelor şi a altor elemente de pasiv, scadenţa efectivă a depozitelor la vedere sau a conturilor de economii, creşterea înregistrată în legătură cu noile depozite, moneda electronică emisă şi vândută), precum şi în condiţii de criză (de exemplu, probabilitatea de rămânere la dispoziţia instituţiei de credit a surselor de finanţare);

d) determinarea evoluţiei elementelor din afara bilanţului, inclusiv a poziţiilor rezultate din operaţiuni cu instrumente financiare derivate.

În vederea implementării strategiei instituţiei de credit privind ***administrarea lichidităţii în condiţii de criză***, instituţiile de credit trebuie să

dispună de planuri alternative şi de proceduri de remediere[7]. Un plan alternativ în condiţii de criză presupune cel puţin:

a) existenţa unor fluxuri de informaţii oportune şi neîntrerupte care să permită conducerii luarea unor decizii rapide;

b) luarea de măsuri pentru modificarea evoluţiei elementelor de activ şi de pasiv;

c) menţinerea relaţiilor cu furnizorii surselor de finanţare;

d) orientarea către pieţe alternative;

e) apelarea la facilităţile de credit avute la dispoziţie şi neutilizate[8].

Etapele managementului riscului de lichiditate sunt*: evaluarea riscului, monitorizarea şi limitarea sa*. Aceste etape presupun:

I. ***Evaluarea lichidităţii băncii*** se face pe baza următoarelor elemente:

- analiza componenţei activelor, prin prisma lichidităţii şi a capacităţii acestora de a fi tranzacţionate pe piaţă;
- analiza pasivelor (din punct de vedere al volatilităţii lor) şi a elementelor din afara bilanţului (care implică potenţiale intrări/ieşiri de fonduri);
- analiza lichidităţii pe principalele valute, atât la nivel individual, cât şi la nivel agregat;
- utilizarea unor instrumente financiare derivate pentru obţinerea de lichidităţi în valutele de care banca are nevoie (de exemplu, swap pe devize).

II. ***Monitorizarea şi limitarea riscului de lichiditate*** al portofoliului societăţilor bancare presupune utilizarea următoarelor instrumente:

1) *Managementul activelor şi pasivelor băncii*, orientat spre asigurarea unei structuri corespunzătoare a bilanţului contabil, prin corelarea plasamentelor şi resurselor din punct de vedere al structurii şi maturităţii.

2) *Calculul şi monitorizarea indicatorilor de lichiditate pe benzi de scadenţă*, pe baza analizei fluxurilor de numerar viitoare, determinate de evoluţia elementelor de activ, de pasiv şi din afara bilanţului.

3) *Stabilirea de limite minime ale indicatorului de lichiditate (cu caracter intern bancar)*, pentru prima/primele benzi de scadenţă, superioare celor reglementate prin normele Băncii Naţionale a României, drept măsuri asiguratorii de respectare a limitelor de lichiditate.

4) *Efectuarea de analize de tip GAP* (Gestiunea Activelor şi a Pasivelor totale şi separat, în lei şi valută) şi monitorizarea indicilor GAP.

---

[7] Obligaţia administrării lichidităţii instituţiilor de credit este reluată şi în Regulamentul Băncii Naţionale a României nr. 23/2006 privind criteriile tehnice referitoare la organizarea şi tratamentul riscurilor, precum şi criteriile tehnice utilizate de autorităţile competente pentru verificarea şi evaluarea acestora, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1035 bis/2006.

[8] Instituţiile de credit trebuie să menţină relaţii stabile cu furnizorii surselor de finanţare, să asigure o diversificare corespunzătoare a acestor surse prin evitarea concentrărilor în domeniul finanţării.

5) *Stabilirea de limite orientative pentru plasamentele în lei şi valută.*

6) *Calculul lunar al unor indicatori de lichiditate*, ca raport între principalele active lichide şi resursele atrase de la clientelă.

7) *Monitorizarea riscurilor mari de lichiditate faţă de o singură persoană* şi stabilirea unor limite minime (cu caracter intern bancar).

Procedurile pe care societăţile bancare le stabilesc în vederea ***limitării riscului de lichiditate*** sunt:

a) o procedură privind managementul lichidităţii în *condiţii normale*, care cuprinde principalele obiective ale băncii referitoare la menţinerea unei lichidităţi adecvate a portofoliului băncii, şi care este reanalizată ori de câte ori modificarea mediului de afaceri o impune;

b) o procedură privind managementul lichidităţii în *condiţii de criză*, care cuprinde planuri alternative, proceduri de remediere şi soluţii pentru depăşirea în condiţii corespunzătoare a unei eventuale perioade de criză, care presupun cel puţin următoarele elemente:

- existenţa unor fluxuri de informaţii oportune şi neîntrerupte care să permită conducerii luarea unor decizii rapide;
- luarea de măsuri pentru modificarea evoluţiei elementelor de activ şi de pasiv prin obţinerea de lichidităţi şi diminuarea retragerilor clienţilor;
- menţinerea unor relaţii stabile cu furnizorii surselor de finanţare;
- orientarea către pieţe alternative pentru obţinerea de lichidităţi;
- apelarea la facilităţile de credit avute la dispoziţie şi neutilizate.

11.3. Metodologii de măsurare şi monitorizare a riscului de lichiditate

Societăţile bancare sunt obligate să raporteze Băncii Naţionale a României informaţii referitoare la lichiditatea proprie[9], exprimate sintetic cu ajutorul indicatorului de lichiditate.

Limita minimă a ***indicatorului de lichiditate*** este 1 şi se calculează ca *raport între lichiditatea efectivă şi lichiditatea necesară*, pe benzi de scadenţă[10].

$$I_L = \frac{Lichiditatea\ efectivă}{Lichiditatea\ necesară}$$

[9] În conformitate cu Norma Băncii Naţionale a României nr. 1/2001 privind lichiditatea băncilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 204/2001, modificată şi completată prin Normele nr. 3/2001 (publicată în Monitorul Oficial al României nr. 470/2001), 7/2003 (publicată în Monitorul Oficial al României nr. 450/2003), 2/2008 (publicată în Monitorul Oficial al României nr. 350/2008).

[10] Benzile de scadenţă sunt: durata mai mică de o lună, între una şi trei luni, între trei şi şase luni, între şase şi douăsprezece luni, mai mare de douăsprezece luni.

Lichiditatea efectivă se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a activelor bilanțiere și a angajamentelor primite, evidențiate în afara bilanțului. **Lichiditatea necesară** se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a obligațiilor bilanțiere și a angajamentelor date, evidențiate în afara bilanțului. Prin *excedent/deficit de lichiditate* se înțelege diferența pozitivă/negativă dintre lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară.

Băncile trebuie să transmită lunar (letric și prin Rețeaua de Comunicații Interbancare – RCI[11]) Băncii Naționale a României – Direcția supraveghere –, informații referitoare la lichiditatea lor, prin intermediul unor formulare specifice de repartizare a activelor și obligațiilor bilanțiere pe scadențe, de repartizare a angajamentelor date și primite, evidențiate în afara bilanțului și prin calcularea indicatorului de lichiditate.

Societățile bancare sunt nevoite să raporteze Băncii Naționale a României – Direcția supraveghere, și ***nivelul riscurilor mari de lichiditate față de o singură persoană***, considerat riscul a cărei valoare reprezintă cel puțin 10% din valoarea obligațiilor bilanțiere, altele decât împrumuturile, și a angajamentelor de finanțare date de bancă, evidențiate în afara bilanțului.

Pe lângă raportul de lichiditate statutar, normat, care are ca scop monitorizarea lichidității pe termen mediu, societățile bancare realizează și o măsurare autonormativă a lichidității, prin intermediul unei ***analize de tip GAP de lichiditate*** care presupune:

1) Repartizarea activelor și obligațiilor bilanțiere, precum și a elementelor în afara bilanțului, pe benzi de scadență, în funcție de durata rămasă până la producerea de intrări sau ieșiri de fonduri;

2) După încadrarea elementelor pe benzi de scadență, se calculează pe fiecare bandă de scadență, individual pe fiecare valută și cumulat în echivalent lei, următorii indicatori:

- *GAP - ul pe fiecare bandă de scadență* $= A_t - P_t$

unde:

A_t reprezintă Activul scadent în intervalul t de timp;

P_t – Pasivul scadent în intervalul t de timp.

- *GAP - ul cumulat pe mai multe intervale de maturitate* $= GAP_n - GAP_{C_{n-1}}$

unde:

GAP_n reprezintă GAP-ul în perioada n;

GAP_{Cn-1} – GAP-ul cumulat în perioada n – 1.

[11] Raportarea electronică se face în termen de 10 zile de la sfârșitul lunii pentru care aceasta se întocmește, și în formă letrică, în termen de 15 zile de la sfârșitul lunii pentru care aceasta se întocmește.

- *Indicele GAP sau Rata GAP relativă* $= \frac{GAP_n}{A}$

Indicele GAP exprimă mărimea în valoarea relativă a diferenței între plasamentele și resursele scadente în intervalul de maturitate respective, raportată la total activ.

- Indicele GAP cumulativ $= \frac{GAP_{Cn}}{A}$

În funcție de valorile obținute, pot exista mai multe forme ale GAP-ului:

- GAP pozitiv, dacă activul > pasivul scadent în același interval de maturitate;
- GAP negativ, dacă activul < pasivul scadent în același interval de maturitate;
- GAP zero, dacă activul = pasivul scadent în același interval de maturitate.

3) Se analizează indicatorii GAP pe fiecare bandă de scadență cu limita stabilită pentru respectiva bandă.

4) Se analizează depășirile de limite atât pe benzi de scadență, cât și cumulat, din punct de vedere al mărimii acestora și istoricul depășirilor. În situația în care conducerea băncii ajunge la concluzia că banca se găsește într-o situație de criză, se aplică măsurile de urgență prevăzute în strategia băncii privind lichiditatea, orientate spre obținerea de lichidități din surse bancare și nebancare.

Analiza previzională a lichidității presupune și o abordare prospectivă a poziției de lichiditate, astfel încât prin propriile estimări, societățile bancare să poată cuantifica dinamic situația viitoare a lichidității. În acest sens, Centrala fiecărei societăți bancare formulează previziuni privind evoluția volumelor activelor și pasivelor bilanțiere și extrabilanțiere, care stau la baza măsurilor pe care Comitetul de Gestiune a Activelor și Pasivelor băncii le aprobă, în vederea rebalansării mixului de maturități ale activelor și pasivelor, în vederea corelării corespunzătoare a acestora. Măsurile vizează realizarea de corecții în ceea ce privește maturitățile surselor atrase și plasate în așa fel încât să se respecte principiile stabilite în strategia de lichiditate a băncii, iar indicatorii de lichiditate previzionați să respecte prevederile reglementărilor prudențiale.

Societățile bancare își dezvoltă propriile modele de analiză a unor indicatori de lichiditate, pentru care stabilesc limite proprii. Un posibil model al acestor indicatori și limitele fixate sunt prezentate în tabelul 11.2. Acești indicatori sunt folosiți în analiza previzională a lichidității și pentru elaborarea planului și bugetului de venituri și cheltuieli pentru perioadele viitoare. În analiza acestor indicatori, societățile bancare verifică respectarea limitei și

studiază dinamica acestora. În cazul în care dinamica acestora este negativă, Comitetul de Gestiune a Activelor şi Pasivelor bancare ia măsuri de remediere, încadrate în principiile strategiei de lichiditate a băncii.

Tabelul 11.2

Denumire indicator	Limită
Ponderea creditelor pe termen scurt din total credite = = Credite pe termen scurt/Total credite	min. 50%
Ponderea activelor lichide în depozite de la clienţi = = Active lichide/Depozite de la clienţi	min. 40%
Ponderea depozitelor stabile în total active = Depozite stabile/Total active	min. 32%
Ponderea facilităţilor de piaţa monetară în total activ = Facilităţile de piaţă monetară/Total activ	min. 5%
Ponderea activelor lichide în total activ = Active lichide/Total activ	min. 20%
Ponderea creditelor în total activ = Credite/Total active	max. 60%
Ponderea creditelor în depozite de la clienţi = Credite/Depozite de la clienţi	max. 85%
Pondere depozite interbancare plasate în depozite interbancare atrase = = Depozite interbancare plasate / Depozite interbancare atrase	min. 50%
Ponderea creditelor nete în fonduri stabile = Credite nete/ Fonduri stabile	max. 125%
Ponderea angajamentelor în credite = Angajamente/Credite	max. 15%

Tabelul 11.3

Repartizarea activelor bilanţiere pe scadenţe

Active	Cod poziţie	Durata rămasă de scurs					
		D ≤ o lună	o lună < D ≤ 3 luni	3 luni < D ≤ 6 luni	6 luni < D ≤ 12 luni	12 luni < D	Total
Operaţiuni de trezorerie şi operaţiuni interbancare							
Casă şi alte valori							
Cont curent la bănci centrale							
Depozite la vedere la bănci centrale							
Depozite la termen la bănci centrale							

Active	Cod poziție	Durata rămasă de scurs					
		D ≤ o lună	o lună < D ≤ 3 luni	3 luni < D ≤ 6 luni	6 luni < D ≤ 12 luni	12 luni < D	Total
Creanțe atașate							
Conturi de corespondent la bănci						x	x
Creanțe atașate							
Depozite la vedere la bănci							
Depozite la termen la bănci							
Creanțe atașate							
Credite de pe o zi pe alta acordate băncilor							
Credite la termen acordate băncilor							
Credite financiare acordate băncilor							
Creanțe atașate							
Valori primite în pensiune de pe o zi pe alta							
Valori primite în pensiune la termen							
Creanțe atașate							
Valori de recuperat							
Creanțe atașate							
Creanțe comerciale							
Creanțe atașate							
Creanțe restante							
Dobânzi restante							
Creanțe atașate							
Operațiuni cu clientela							
Creanțe comerciale							
Creanțe atașate							
Credite de trezorerie							
Creanțe atașate							
Credite pentru export							
Creanțe atașate							
Credite pentru echipament							
Creanțe atașate							
Credite pentru bunuri imobiliare							
Creanțe atașate							
Alte credite acordate clientelei							
Creanțe atașate							
Credite de pe o zi pe alta acordate clientelei financiare							
Credite la termen acordate							

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Active	Cod poziție	Durata rămasă de scurs					
		D ≤ o lună	o lună < D ≤ 3 luni	3 luni < D ≤ 6 luni	6 luni < D ≤ 12 luni	12 luni < D	Total
clientelei financiare							
Creanțe atașate							
Valori primite în pensiune de pe o zi pe alta							
Valori primite în pensiune la termen							
Creanțe atașate							
Conturi curente debitoare							
Creanțe atașate							
Valori de recuperat							
Creanțe atașate							
Creanțe restante							
Dobânzi restante							
Creanțe atașate							
Operațiuni cu titluri							
Titluri primite în pensiune livrată							
Creanțe atașate							
Titluri de tranzacție							
Titluri de plasament							
Titluri de investiții							
Titluri date cu împrumut:							
- titluri de tranzacție							
- titluri de plasament							
- titluri de investiții							
Creanțe atașate							
Conturi de decontare privind operațiunile cu titluri							
Creanțe atașate							
Alte stocuri și asimilate							
Valori primite la încasare							
Valori imobilizate							
Credite subordonate la termen							
Creanțe atașate							
Total							

BCU "Ion Creangă" Central University Library

Tabelul 11.4

Calcularea indicatorului de lichiditate

Indicatori		Benzi de scadență					
		D≤ o lună	o lună < D ≤ 3 luni	3 luni < D ≤ 6 luni	6 luni < D ≤ 12 luni	12 luni < D	Total
0	1	2	3	4	5	6	7
Total active	1						
Total angajamente în afara bilanțului primite	2						
Lichiditatea efectivă[12]	3						
Total obligații bilanțiere	4						
Total angajamente în afara bilanțului date	5						
Lichiditatea necesară[13]	6						
Excedent de lichiditate[14]	7					x	x
Indicator de lichiditate[15]	8						

La calcularea indicatorului de lichiditate pot apărea următoarele situații[16]:

- dacă rd. 3 col. $x^2 < 0$ și rd. 6 col. x > = 0, la rd. 8 col. x se va trece ca rezultat valoarea 0;
- dacă rd. 3 col. x = 0 și rd. 6 col. x = 0, la rd. 8 col. x se va trece ca rezultat valoarea 1;
- dacă rd. 3 col. x > 0 și rd. 6 col. x < = 0, la rd. 8 col. x se trece ca rezultat valoarea 1;
- dacă rd. 3 col. x = 0 și rd. 6 col. x < 0, la rd. 8 col. x se trece ca rezultat valoarea 1;
- dacă rd. 3 col. x < 0 și rd. 6 col. x < 0, rd. 8 col. x = rd. 6 col. x/rd. 3 col. x.

[12] rd. 3 col. 3-6 = rd. 1 col. 3-6 + rd. 2 col. 3-6 + rd. 7 col. (n* – 1), rd. 3 col. 2, 7 = rd. 1 col. 2, 7 + rd. 2 col. 2, 7.

[13] rd. 6 = rd. 4 + rd. 5.

[14] De reportat pe coloana următoare, rd. 7 = rd. 3 – rd. 6, dacă rd. 7 > 0.

[15] Indicatorul de lichiditate se calculează: rd. 8 = rd. 3/rd. 6.

[16] col. x2 reprezintă oricare dintre coloanele de la 2 la 6.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 12

Adecvarea la riscuri a capitalului instituțiilor de credit

12.1. Analiza solvabilității bancare – rolul capitalului unei societăți bancare

Capitalul bancar joacă un rol important în desfăşurarea activității unei bănci, încă de la constituirea acesteia şi până la lichidarea băncii.

Capitalul reprezintă averea proprietarilor băncii, adică bogăția deținută de acționari sau asociați într-o bancă.

Problema de cât capital ar trebui să dețină banca şi ce compoziție ar trebui să aibă acesta este o problemă mult dezbătută.

Rolul important al capitalului unei societăți bancare este apreciat în funcție de interesele diferite ale părților implicate în realizarea operațiunilor bancare.

Deponenții descriu funcția principală a capitalului ca protecție împotriva falimentului şi a riscului de insolvabilitate.

Capitalul acționează ca un sprijin pentru a absorbi pierderile din împrumuturi şi alte pierderi operaționale neanticipate, protejând deponenții împotriva falimentării băncii.

Pe de altă parte, *acționarii* sunt interesați în creşterea remunerării acțiunilor lor, a rentabilității financiare (ROE), ştiut fiind faptul că, o rată de îndatorare mare exercită o presiune asupra capitalului bancar, în sensul diminuării acestuia. Astfel că, o îndatorare excesivă, deşi asigură o remunerare superioară acționarilor, contribuie la diminuarea capitalului (pentru o bancă cu un grad de îndatorare ridicat, creditorii devin mai circumspecți în plasarea fondurilor ca urmare a riscului de creditare şi cer compensații ridicate – dobânzi mari), determinând diminuarea profitului băncii.

Piața de capital percepe comportamentul băncilor extrem de îndatorate prin minimizarea cursului acțiunilor societăților bancare.

Acționarii pot obține o rată de revenire a investiției (ROE) mai mare prin limitarea acelor investiții, ceea ce înseamnă că venitul pe unitate de

investiție poate fi mărit prin obținerea aceluiași nivel al profitului net printr-o investiție pe unitate mai mică.

Cu toate că deținătorii de acțiuni sunt de asemenea interesați, în solvabilitatea băncii, nivelurile înalte ale capitalurilor reduc veniturile lor.

Considerațiile de regularizare ale capitalului sunt completate de o serie de factori, problema centrală fiind cea a asigurării depunerilor.

Chiar dacă conflictele cu privire la nivelul adecvat al capitalului există, toate părțile au un obiectiv comun.

Deținătorii de acțiuni, managerii, deponenții unei bănci au același interes, și anume în a vedea banca drept „o întreprindere profitabilă".

Abilitatea băncii de a se dezvolta depinde de abilitatea de a atrage capitalul adecvat de pe piață, acesta fiind dependent de venitul relativ cerut de ofertanții de capital.

Capitalul bancar servește ca o limită impusă pentru expansiunea nejustificată și riscantă a activelor, amploarea activității desfășurate fiind corelată cu mărimea capitalului propriu.

O altă funcție a capitalului bancar este determinată de necesitatea creării condițiilor pentru derularea activității.

Practic, nu deponenții trebuie să fie cei care să furnizeze fonduri pentru deschiderea unei bănci sau a altor unități, precum și a dotărilor aferente băncii.

Capitalul bancar finanțează achiziționarea de imobilizări materiale necesare desfășurării activității bancare. De asemenea, acesta plafonează, prin norme impuse, expansiunea activelor.

12.2. Reglementări privind solvabilitatea bancară

Autoritatea bancară reglementează, sub multiple forme, regimul capitalului bancar: structura capitalului bancar, valoarea minimă absolută, modul de vărsare, precum și mărimea acestuia în funcție de calitatea activelor față de risc (gradul de adecvare al capitalului).

12.2.1. Structura capitalului

În România, conform normelor BNR[1], fondurile proprii ale societăților bancare cuprind următoarele două categorii de capital:

Capitalul propriu format din capital social vărsat, fondul de rezervă, fondul mijloacelor fixe, fondul de dezvoltare, alte fonduri constituite din profitul net în limita legii.

[1] Normele nr. 7/1999 publicate în M.O. nr. 206 din 12/05/1999.

Pentru determinarea capitalului propriu, se deduc:

- sumele din profitul exercițiului curent repartizate pentru dividende, participarea salariaților și a managerului la profit;
- valoarea neamortizată a activelor corporale;
- pierderea reportată din exercițiile precedente;
- pierderea exercițiului curent.

Capitalul suplimentar (acceptat în limita a maxim 100% din capitalul propriu) include: fondul de risc, rezervele din reevaluarea activelor, datoria subordonată.

Datoria subordonată va fi luată în considerare numai într-o proporție de maxim 50% din capitalul propriu, și va trebui să îndeplinească unele condiții: să fie în întregime vărsate, să aibă un termen de rambursare de cel puțin cinci ani și să nu existe posibilitatea rambursării anticipate a acestuia.

La calculul nivelului fondurilor proprii, volumul datoriei subordonate va fi gradual redus cu 20% pe an, în perioada de cinci ani anterioară scadenței. În cazul falimentului sau lichidării societății bancare, datoria subordonată nu va fi rambursată până când toate celelalte datorii nu au fost achitate.

Din fondurile proprii se vor deduce participațiile băncii la alte societăți bancare sub forma participațiilor directe sau a împrumuturilor subordonate.

12.2.2. Valoarea minimă și modul de vărsare a capitalului social

Pentru obținerea autorizației de funcționare a băncilor, BNR impune acestora existența unui capital minim social ce urmează să fie vărsat integral, și în formă bănească, la momentul subscrierii.

Nivelul minim al capitalului inițial este stabilit de Banca Națională a României prin reglementări, fără a putea fi mai mic decât echivalentul în moneda națională a 5 milioane euro.

Premisele care au stat la baza acestei decizii au fost alinierea la standardele Uniunii Europene, precum și evitarea proliferării unor bănci slabe.

Persoanele care intenționează să cumpere mai mult de 5% din capitalul social trebuie să obțină aprobarea de la BNR.

12.3. Rata solvabilității bancare

Scopul reglementărilor privind nivelul ratei solvabilității bancare este, în primul rând, de a asigura banca cu suficient capital din surse proprii pentru a absorbi un nivel al pierderilor din tranzacționare și, în al 2-lea rând, de a

controla gradul de îndatorare prin cerința ca indicatorul de îndatorare să nu scadă sub un anumit prag minim.

Rata solvabilității bancare, ca normă a activității bancare, se stabilește ca raport între fondurile proprii și calitatea activelor, apreciați în funcție de risc.

Atât nivelul de capital cerut, cât și valuta elementelor care sunt incluse în reglementările privind adecvarea capitalului variază de la o țară la alta.

Pentru a susține nivelurile înalte ale activelor și ale depunerilor, acea bancă trebuie să posede un capital adecvat.

Pentru a crește capitalul, banca trebuie să obțină profituri mai mari fie să majoreze capitalul, fie prin subscripție publică (capital adițional).

Fiecare din aceste opțiuni reprezintă probleme de gestiune interne pentru managementul băncii.

De exemplu: creșterea profiturilor implică creșterea riscului. Prin creșterea riscului se mărește probabilitatea apariției pierderilor ce diminuează capitalul:

Managementul băncii folosește două rate de măsurare a adecvenței capitalului:

- rata capitalului raportată la active care arată măsura adecvării fără considerarea riscului. Este o rată internă ce a fost alcătuită pentru stabilirea nivelurilor capitalurilor băncii;
- rata capitalului raportată la activele în funcție de risc.

În ceea ce privește mărimea primei rate, există diferențe notabile între băncile mari și mici.

În general, băncilor mari le este permis să mențină rate ale capitalului raportate la active mai mari decât le este permis băncilor mici. Justificarea acesteia este dată de mărimea capitalurilor și managementul eficient al primelor. Chiar dacă ratele sunt mai mici, pentru băncile mari, capitalurile sunt mai mari.

Băncile mai mari, de asemenea, angajează echipamente de tehnici sofisticate și din cauza accesului la pieţele financiare și de capital, posedă capacități superioare de lichiditate.

Diferențele în ratele de capital apar, de asemenea, din cauza diferențelor din portofoliile de împrumut ale băncilor mari și mici. Portofoliile de împrumuturi ale băncilor mai mari sunt compuse dintr-o proporție mai mare a împrumuturilor comerciale, pe termen scurt, care au maturități mai mici și de aceea sunt mai lichide decât împrumuturile băncilor mici.

Băncile mai mari au diversificări mai mari în tipurile de împrumuturi și în localizarea geografică a împrumutaților.

Diferențele sistematice din portofoliul de împrumuturi la băncile mari și mici au condus la necesități mai mici de capital pentru băncile mari.

12.3.1. Acordul de la Basel

În cadrul rolului său de forum pentru cooperare monetară internațională, Banca Reglementelor Internaționale (*Bank for International Settlemants* – BIS) – organizație internațională creată la Conferința de la Haga în ianuarie 1930 a asigurat un loc de întâlnire pentru guvernatorii băncilor centrale, pentru a negocia aspecte legate de stabilitatea sistemului financiar internațional.

Urmare a impactului internațional al problemelor apărute în iunie 1974 la banca germană Bankhaus Herstatt și la Franklin Bank, New York, în decembrie 1974, guvernatorii băncilor centrale din G 10 au înființat Comitetul de la Basel privind Supravegherea Bancară.

Scopul Comitetului a fost acela de a îmbunătăți colaborarea între organismele de supraveghere bancară prin asigurarea unui forum de discuții și rezolvarea unor preocupări privind supravegherea.

Bazele Acordului au fost puse în anul 1986, când între SUA și Marea Britanie s-a convenit un acord pentru a stabili standarde privind gradul minim de adecvare al capitalului.

Acordul bilateral s-a bazat pe abordarea de către Marea Britanie a problemei privind capitalul adecvat în funcție de gradul de risc, având ca obiectiv să se îmbunătățească capitalizarea sectoarelor bancare din cele două țări și să se uniformizeze câmpul de acțiune în cele două piețe financiare concurente. Eforturile privind creșterea capitalizării băncilor au întâmpinat rezistență din partea sectorului bancar, la începutul anilor 1980, în SUA, sector care se temea de faptul că va pierde din superioritate în lupta de concurență.

Standardele au fost stabilite pe baza și pe premisa că mărimea capitalului servește ca un tampon împotriva insolvabilității sau a pierderilor neprevăzute.

Este notabil faptul că în momentul în care țările care găzduiesc cele mai mari centre financiare din lume, SUA și Marea Britanie, au ajuns la o înțelegere bilaterală privind nivelurile solvabilității, intensitatea negocierilor de la Basel a crescut, alte țări temându-se că băncile lor nu vor mai avea acces pe piețele SUA și ale Marii Britanii.

Acordul de la Basel a crescut motivația necesară procesului stabilirii unei rate unice a solvabilității pe întreaga Uniune Europeană, care la rândul lor a legitimat extinderea cadrului Basel la instituțiile de credit, în general și nu numai la băncile care desfășoară operațiuni externe.

Ca urmare a negocierilor, Comitetul și-a însușit propunerile în decembrie 1987 și le-a răspuns tuturor autorităților de supraveghere pentru a determina reacții.

În 1988 s-a ajuns la o înțelegere în direcția unei convergențe internaționale în ceea ce privește măsurarea riscului de credit pe baza unor standarde minime de adecvare a capitalului.

Acordul de la Basel apreciază cerințele de capital numai pe baza riscului partenerului, recunoscând totodată că banca este expusă numai riscului dobânzii și riscului de portofoliu – riscul investițiilor în efecte de comerț.

Acordul se bazează pe o rată a capitalului, ponderat cu riscul în care fiecărei categorii de activ din afara bilanțului băncii i se alocă o parte din capital corespunzător gradului său de risc și mai puțin ca o metodă tradițională în care același capital (aceeași sumă) se alocă tuturor categoriilor de active, fără de a se stabili gradul de risc al fiecărei categorii de activ.

Numărătorul (format din suma capitalului de rangul I + capital de rangul II, în care capitalul de rangul II să nu depășească capitalul de rangul I) trebuie să acopere un minim de 8% din activele băncii ponderate cu gradul de risc care formează numitorul.

Capitalul de rangul II este capitalul suplimentar, ca o funcție de maxim 100% din capitalul de rangul I.

Principiile de bază privind adecvarea capitalului, stipulate de convenția de la Basel:

a) minimul 8% din activele ajustate în funcție de risc trebuie să fie deținute sub formă de capital de bază (capital de rang I+II);

b) minimul 50% din capitalul băncii trebuie să fie capital de rang I;

c) restul capitalului de bază poate să fie format din capital de rangul II (capital suplimentar);

d) sunt luate în calcul elemente din afara bilanțului (garanții, cambii);

e) fiecare țară își poate stabili și aplica propriile criterii privind gradul de adecvare al capitalului, dar nivelul minim este stabilit prin Convenția de la Basel.

12.3.2. Consecințele introducerii ratei de solvabilitate (norma Cooke)

Introducerea raportului de solvabilitate, inițial sub forma normei Cooke și ulterior a solvabilității europene, a antrenat numeroase ameliorări, astfel:

- a creat limite ale efectului de levier;
- a contribuit la punerea accentului pe cerințele de rentabilitate;
- a permis, într-o mai mare măsură, evitarea falimentelor neașteptate ale băncilor;

- a pus bazele unei armonizări internaționale a concurenței, datorită faptului că bănci din țări diferite sunt supuse acelorași reglementări.

Dincolo de aceste aspecte pozitive, reglementările solvabilității prin Acordul Basel din 1988 au antrenat și efecte negative, dintre care enumerăm: norma Cooke a luat în calcul numai riscul de creditare al băncii, știut fiind faptul că banca își asumă și alte riscuri precum riscul lichidității, riscul ratei dobânzii. O expunere mare la riscul ratei dobânzii poate determina eșecul unei bănci, dacă capitalul nu ține seama de aceasta.

Principala limită a raportului de solvabilitate este de a se baza pe o clasificare juridică independentă de riscul de creditare, iar raționamentele nu sunt făcute în funcție de calitatea creditorului, ci de statutul juridic al beneficiarului de credite. Reglementările prevăd constrângeri de cinci ori mai mari pentru creditele acordate întreprinderilor, comparativ cu cele acordate guvernelor din țările dezvoltate.

Regulile prudențiale nu țin seama de ratingul creditului și nici de durata creditului, factori care sunt esențiali pentru calitatea acestuia.

Reglementările consideră echivalente o linie de credit de un an și cu rată variabilă a dobânzii, cu o facilitate acordată pe zece ani, la rată fixă a dobânzii.

Pentru aceeași sumă și același tip de clienți, în ambele cazuri este necesară o acoperire de fonduri proprii egală cu 8%, deși ultima operațiune este mai riscantă și afectează capitalul într-o măsură mai mare.

Din punct de vedere al elementelor extrabilanțiere, și în mod particular, al produselor derivate, normele prudențiale nu sunt adoptate pe deplin prin luarea în considerare a riscurilor, în sensul că un contract SWAP pe zece ani este afectat cu același coeficient ca în cazul unui SWAP pe cinci ani, deși riscurile antrenate sunt diferite.

Un alt efect invers îl constituie faptul că încurajează băncile în realizarea de operațiuni în funcție de riscul lor actual, neglijând preocupările strategice ale acestora. Astfel, potrivit reglementărilor, creditele acordate colectivităților locale sunt ponderate cu 20% și, în consecință, oferta bancară pentru astfel de credite este crescătoare, deși în prezent cererea pentru astfel de credite a scăzut. Criteriile de selectare a creditelor devin mai puțin severe, iar riscurile antrenate sporesc. Rezultă că, efectul indirect al reglementărilor este de a antrena majorarea ofertei și, implicit, reducerea marjelor de dobândă, ceea ce confirmă faptul că o strategie bazată numai pe constrângerile prudențiale nu este în mod obligatoriu optimă.

Respectarea constrângerilor prudențiale este o condiție, dar nu garantează optimizarea strategiilor bancare și gestionarea bilanțului.

În același timp, norma Cooke reduce riscul limită în volumul noilor active pe care o bancă le poate finanța prin achiziționarea de noi fonduri.

Dacă băncile doresc să-și extindă împrumuturile sau să investească în alte active, ele trebuie mai întâi să-și mărească capitalul. Suplimentarea de active atrage suplimentări de capital pentru a îndeplini condițiile impuse de norma Cooke.

Reglementările prudențiale privind solvabilitatea au creat condiții pentru creșterea riscului, astfel: efectul de levier fiind plafonat pentru atingerea unui nivel al rentabilității, băncile au căutat ameliorarea marjelor de dobândă, ceea ce a determinat creșterea riscurilor.

Necesitatea remunerării sporite a fondurilor proprii a determinat ca majoritatea băncilor să practice operațiuni care păreau profitabile și care ulterior vor antrena cheltuieli cu provizioanele foarte importante. Astfel, băncile au putut să-și majoreze riscurile mai rapid decât fondurile lor proprii, deci, și-au redus coeficientul de aversiune față de risc, în pofida reglementărilor prudențiale.

O altă limită majoră a normelor prudențiale o constituie faptul că nu sunt luate în considerare corelațiile dintre active, respectiv diversificarea portofoliului și efectele asupra riscului.

Teoria financiară modernă demonstrează că deținerea simultană a două active necorelate implică un nivel al riscului mai scăzut decât suma riscurilor aferente fiecărui activ.

Normele prudențiale privind adecvarea capitalului operează o clasificare strictă a portofoliilor pe tipuri de active și nu permit luarea în considerare a corelațiilor dintre categoriile de risc.

Aceste norme nu privilegiază instituțiile bancare ce își diversifică portofoliul de active (acțiuni, credite, obligațiuni), deși o asemenea strategie este mai puțin riscantă decât cea bazată pe un singur instrument sau o singură piață.

Norma Cooke ia în calcul valoarea contabilă a capitalului, ignorând valoarea de piață a acesteia, pe baza căreia se poate aprecia eșecul unei bănci.

12.3.3. Acordul Basel II

Comitetul de la Basel aduce unele modificări interesante în ceea ce privește rata de solvabilitate. El nu propune schimbări ale definiției fondurilor proprii și nici ale nivelului ratei de solvabilitate de 8%.

În anul 1999, Comitetul Basel a demarat consultările ce au condus la emiterea unui nou Acord pe probleme de capital, care ar trebui armonizat mai bine la complexitățile lumii financiare moderne.

De asemenea, capitalul de rang II va continua să fie limitat la 100% din capitalul de rang I.

Noua rată are în vedere impunerea de cerințe de fonduri proprii și pentru alte riscuri decât cel de credit și de piață. Băncile confruntate cu rate mai mari de dobândă vor trebui să facă față unor cerințe suplimentare de capital.

De asemenea, se introduc cerințe de fonduri proprii pentru riscul operațional.

Noua abordare dezvoltată de comitetul de la Basel se bazează pe trei pilaștrii prezentați în schema de mai jos.

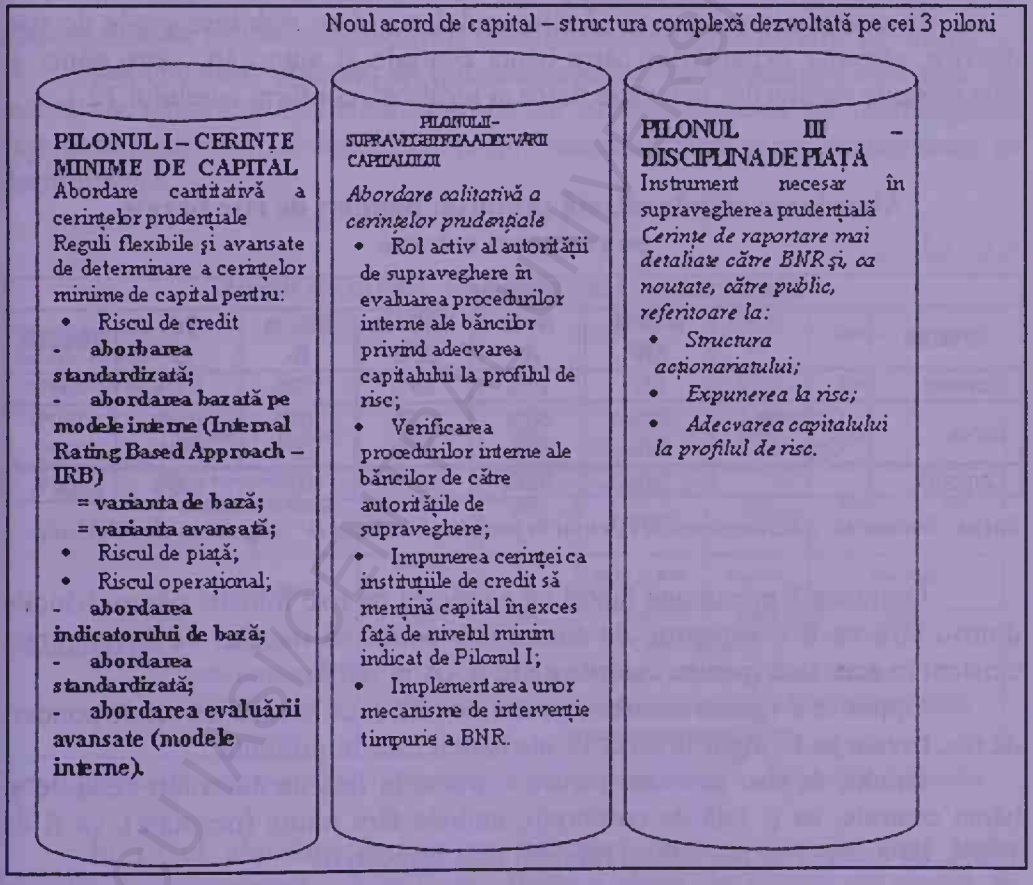

Sursa: *Seminarul: „ Managementul riscului în perspectiva Basel II", organizat de FinMedia*

Fig. 12.1. **Noul acord de capital**

1) *Cerințe minime de fonduri proprii*

Pentru evaluarea fiecărei categorii de risc, noul Acord prevede mai multe abordări pentru măsurarea riscului de credit, a riscului de piață și a riscului operațional. Astfel, pentru măsurarea riscului de credit, comitetul propune o abordare evolutivă. În funcție de nivelul de sofisticare a sistemelor de evaluare și gestionare a riscurilor, băncile au de ales între o abordare standardizată și o abordare bazată pe ratinguri interne.

Abordarea standardizată utilizează o matrice extinsă de ponderare a riscurilor de credite aferente diferitelor tipuri de contrapartide (împrumutători suverani, firme private, alte bănci), bazată pe ratinguri externe emise de agenții specializate (agenții de rating, agenții de asigurare, agenții ale exportatorilor).

În conformitate cu prevederile noului acord se stabilesc grade de risc diferite, aferente expunerilor către bănci centrale și autorități, către bănci și cele aferente debitorilor persoane fizice și juridice[2], conform tabelului 12.1.

Tabelul 12.1

Abordarea standardizată propusă: ponderi de risc bazate pe ratinguri externe

Creanțe	Evaluare						
		AAA la AA-	A+ la A-	BBB+ la BBB-	BB+ la B-	Sub B-	Necotat
Guverne	-	0%	20%	50%	100%	150%	100%
Bănci	Opțiunea 1	20%	50%	100%	100%	150%	100%
	Opțiunea 2	20%	50%	50%	100%	150%	50%
Corporații	-	20%	100%	100%	100%	150%	100%

Sursa: *Seminarul: „Managementul riscului în perspectiva Basel II", organizat de FinMedia.*

Opțiunea 1 presupune faptul că ponderea de risc folosită pentru băncile dintr-o țară va fi o categorie de cotare sub ponderea riscului de suveranitate existent în acea țară (pentru cotările de la AAA la BBB).

Opțiunea 2 ignoră notarea riscului de țară și utilizează un set de ponderi de risc bazate pe ratingurile efective ale băncii care împrumută.

Gradul de risc standard pentru expunerile față de autorități centrale și bănci centrale, ca și față de corporații, ambele fără rating (necotate), va fi de 100%, iar acestea nu pot depăși ratingul țării respective.

[2] Hennie va Greuning, Sonja Brajovic Bratanovic – *„Analyse et gestion du risque bancaire"*, Editions ESKA, Banque Mondiale, 2004.

În țările în care acestea au restanțe ridicate, autoritățile de supraveghere pot majora gradul de risc standard, pentru creanțele aferente debitorilor fără rating, de la 100%, la 150%.

Gradul de risc pentru portofoliul retail în România[3] a fost stabilit la 75% comparativ cu 100% pentru riscul de credit, așa cum observăm în tabelul 12.2.

Creditele garantate integral cu ipoteci pe locuințe, care, în prezent, prezintă grade de risc de 35%, respectiv 50%, vor continua să aibă aceleași grade, doar cu respectarea anumitor condiții.

De asemenea, creditele garantate integral cu ipoteci pe spații comerciale vor avea un grad de risc de 100%, iar în unele cazuri de 50%, dar numai cu aprobarea băncii centrale și cu respectarea anumitor condiții.

În abordarea standardizată, atât supervizorii, cât și băncile sunt responsabile de calitatea ratingurilor stabilite de instituțiile externe de rating.

Băncile sunt obligate să utilizeze acel set al evaluărilor efectuate de instituțiile externe considerate eligibile de către autoritatea de supraveghere care permit un nivel al fondurilor proprii corespunzător și un management al riscului solid.

Tabelul 12.2

Riscul de credit – Abordarea standardizată

Expunerea față de autorități centrale și bănci centrale		AAA la AA-	A+ la A-	BBB+ la BBB-	BB+ la BB-	Sub B-	Necotate
		0%	20%	50%	100%	150%	100%
Expunerea față de bănci	Opțiunea 1 – standard	20%	50%	50% (20% actual)	100%	150%	50%
	Opțiunea 2 – expunerea pe termen scurt	20%	20%	20% (idem în prezent)	50%	150%	20%
Expuneri față de	Corporații	AAA la A	A+ la A-	BBB+ la BBB-	Sub BB-	Necotate	
		20%	50%	100%	150%	100%	
	Retail	75% (100% actual)					
	Ipoteci pe locuințe	35% (50% actual), doar cu respectarea anumitor condiții					
	Ipoteci pe spații comerciale	100% (idem); cu aprobarea BNR și cu respectarea anumitor condiții se poate aplica o pondere de risc de 50%.					

Sursa: *Seminarul: „Managementul riscului în perspectiva Basel II", organizat de FinMedia.*

În cazul abordării bazate pe ratinguri interne, băncile sunt acele instituții care determină solvabilitatea fiecărui client. În funcție de gradul de dezvoltare a sistemelor interne de rating, băncile pot opta între o metodă de bază (*fondation approach*), în cazul în care anumiți parametrii utilizați în

[3] www.bnr.ro

determinarea riscului de credit sunt predeterminați de autoritatea de supraveghere, și o metodă avansată (*advanced approach*), ce presupune ca băncilor să li se permită să facă uz de propriile lor estimări pe baza experienței istorice.

Băncile vor putea să utilizeze abordare internă numai după ce sistemele lor de evaluare și gestiune a riscurilor vor fi testate de supraveghetorii bancari.

În practică, implementarea abordării bazate pe ratinguri interne (IRB) include următoarele elemente:

- o clasificare a expunerilor după tipul larg de expunere (de exemplu, guvernamentală, corporatistă, de retail);
- pentru fiecare clasă de expunere, estimări ale riscului pe care banca trebuie să le stabilească utilizând parteneri standardizați sau estimările sale interne;
- o funcție a ponderii de risc din care să reiasă respectivele cerințe de capital pentru fiecare tip de expunere;
- un set de cerințe minimale pe care banca trebuie să le îndeplinească pentru a i se permite utilizarea abordării IRB;
- la nivelul tuturor claselor de expunere, o analiză de supraveghere a conformității băncii cu cerințe minimale.

Probabilitatea de incapacitate de plată (PD) a unui debitor sau grup de debitori este conceptul central de măsurare pe care este fundamentată abordarea bazată pe ratinguri interne (IRB).

Probabilitatea de incapacitate de plată se referă la apariția a cel puțin unuia din evenimentele următoare[4]:

- Din analiză a reieșit faptul că este posibil ca debitorul să nu-și plătească obligațiile față de bancă în întregime (principal, dobânda, comisioane).
- Apariția unui eveniment de credit care are ca efect o pierdere/cheltuială aferentă oricărei obligații a debitorului, cum ar fi scoaterea în afara bilanțului, utilizarea provizioanelor specifice de risc, restructurarea activității care implică amânarea obligațiilor debitorului și chiar prescrierea acestora.
- Debitorul are restanțe față de bancă mai mari de 90 de zile.
- Debitorul a fost declarat în faliment sau în alte proceduri juridice (reorganizare etc.) la solicitarea creditorilor săi.

Pentru a estima exact cât de mult este probabil să piardă dacă un debitor nu-și respectă angajamentele scadente, în sensul că acestea devin restante, o bancă își determină alți indicatori:

[4] I. Mihai, *Tehnica și managementul operațiunilor bancare*, Editura Expert, București, 2003.

- pierderea aferentă unei incapacități de plată date (LGD) și este exprimată ca procent din expunerea băncii;
- expunerea la incapacitate de plată (EAD) reprezintă suma cu care este expusă banca față de client în momentul apariției neplății;
- scadența expunerilor (M).

Estimările interne ale băncii privind riscul de credit sunt bazate pe evaluările riscului împrumutatului și al tranzacției. În abordarea de bază, pierderea aferentă unei incapacități de plată și expunerea la incapacitatea de plată sunt furnizate de organul de reglementare, iar PD este furnizată de bancă.

În abordarea avansată, banca va determina indicatorii RBI pe baza experienței istorice.

Din studiul efectuat de BNR reiese faptul că, în România un procent mai mare de bănci vor aplicarea standard în stabilirea adecvenței capitalului 85%, în timp ce un procent de 14% va utiliza abordări interne fundamentale, din anul 2007, metodele interne avansate nefiind utilizate ca urmare a incapacității băncilor să furnizeze prin metode interne estimări și performanțe fundamentale ale factorilor de risc.

Opțiunile instituțiilor de credit pentru implementarea Basel II se prezintă astfel (vezi tabelul 12.3):

Tabelul 12.3

Opțiunile instituțiilor de credit pentru implementarea Basel II

	Riscul de credit			Riscul operațional		
	Standard	De bază	Avansat	De bază	Standard	Evaluare avansată
Dec. 2006	13%	6,4%	-	12,4%	9,9%	-
Ian. 2007	85%	14%	1%	81%	18%	1%

Sursa: Seminarul: „Managementul riscului în perspectiva Basel II", organizat de FinMedia.

Abordările interne (IRB) determină volatilități crescute ale necesarului de capital ca urmare a faptului că măsurarea este mai precisă, iar curba ponderii de risc este mult mai abruptă.

- **Riscul de piață**

Metodele de cuantificare ale riscului de piață rămân cele stabilite prin Amendamentul din 1996 la Acordul de la Basel, respectiv abordarea standardizată și cea bazată pe modele interne.

- **Riscul operațional**

Riscul operațional este definit de Comitetul de la Basel pentru Supravegherea Bancară ca fiind *„riscul pierderii rezultatelor de pe urma proceselor interne a personalului sau a sistemelor neadecvate sau falimentare, sau de pe urma evenimentelor externe".*

Pe baza sondajului realizat de Comitetul de Supraveghere Basel, realizat în rândul unor bănci de prestigiu multinaționale, s-a stabilit că în medie aceste bănci alocă pentru acoperirea riscului operațional o sumă ce variază între 12 și 20% din volumul actual al capitalului minim garantat.

Pentru calcularea necesarului de capital pentru riscul operațional sunt propuse trei metode:

- abordarea indicatorului de bază;
- abordarea standardizată;
- abordarea evaluărilor avansate.

Abordarea indicatorului de bază stabilește cota de capital aferentă riscului operațional, în funcție de un singur indicator, egal cu un procent fix (factorul alfa) din veniturile brute ale băncii considerate pe ultimii trei ani (mai puțin veniturile excepționale).

Această metodă este considerată a fi cea mai simplistă, care nu necesită un volum mare de muncă din partea băncii, fiind agreată de băncile care nu fac parte din G 10.

Abordarea standardizată se bazează pe organizarea băncii în linii de activitate standard. Pe fiecare linie de activitate se stabilesc cheltuieli de capital prin înmulțirea indicatorului de risc operațional, în prezent venituri brute, cu un procent fix (factorul beta cuprins între 12-18%). Cheltuiala totală de capital pentru riscul operațional se stabilește prin însumarea liniilor de activitate. Această abordare va fi utilizată până în momentul în care băncile implementează sisteme informatice adecvate pentru gestiunea riscului operațional.

Abordările evaluărilor avansate sunt abordările cele mai sensibile la risc, bazate pe modele interne pentru stabilirea minimului de capital necesar pentru riscul operațional, și sunt formate din:

- abordarea evaluării interne – utilizează informații obținute din abordarea standardizată și furnizează pentru fiecare linie de activitate un indicator al expunerii la riscul operațional (EI), informații privind probabilitatea de apariție a unui eveniment ce generează pierderi (PE), precum și pierderea ce apare în cazul producerii unui astfel de eveniment (LGE).

Produsul acestor indicatori determină pierderea așteptată. Pentru a determina cheltuielile de capital minim specifice, banca aplică un procent fix (factorul gama) la indicatorii astfel calculați pentru toate categoriile de riscuri operaționale, iar apoi le însumează.

- abordarea distribuirii pierderilor permite băncilor să estimeze distribuirea probabilă a pierderilor operaționale de-a lungul unei perioade date pentru fiecare linie de activitate sau tip de risc în parte;

- abordarea scorecard prin care banca îşi determină un nivel iniţial al capitalului pentru riscul operaţional, care urmează să fie modificat prin includerea profilului de risc operaţional al diferitelor linii de activitate.

2) *Un proces individualizat de control,* reprezentând un argument al cerinţelor minime de capital. Obiectivul comitetului de la Basel este ca băncile să-şi evalueze sistematic cerinţele de fonduri proprii, în funcţie de profilul lor individual de risc. Băncile vor trebui să deţină un volum mai mare de capital decât cerinţele minime ce rezultă în mod automat din schemele adecvate capitalului.

Rolul supraveghetorilor bancari este de a verifica cât de bine îşi evaluează băncile cerinţele de capital şi cât de adecvate sunt controalele lor interne.

Ca urmare a acestei analize, supraveghetorii pot să impună cerinţe suplimentare de fonduri proprii în cazul unor bănci individuale.

3) *Disciplina de piaţă*

După cum au evidenţiat crizele financiare din ultimul deceniu, evenimentele de pe piaţa de capital pot pune în pericol viabilitatea instituţiilor de credit şi securitatea pieţelor bursiere.

O bancă supusă evaluării pieţei este stimulată să aibă o gestiune sănătoasă şi prudentă. În acest scop, comitetul impune o creştere a transparenţei financiare privind structura de capital a unei bănci, sistemul de rating intern şi alocarea fondurilor proprii afectate diferitelor riscuri.

Publicarea anumitor informaţii de către bănci va contribui la informarea mai bună a participanţilor la piaţa investitorilor, depunătorilor şi va facilita realizarea unei discipline de piaţă eficiente.

Această nouă abordare şi propunerea, elaborată după consultări cu industria bancară, vor permite băncilor să-şi ajusteze mai bine nivelul fondurilor proprii, în funcţie de riscurile asumate.

12.3.4. Impactul Noului Acord de la Basel

Avantajele au în vedere următoarele aspecte: riscul economic al tranzacţiilor băncilor va fi mai bine reflectat de cerinţele de fonduri proprii, se va acorda o mai mare atenţie altor tipuri de riscuri, băncile vor fi încurajate să-şi dezvolte sisteme performante de evaluare şi gestiune a riscurilor.

Aşa cum am arătat, Noul Acord Basel II reprezintă un nou standard în vederea stabilirii cerinţelor minime de capital pentru bănci.

Basel II diferă semnificativ de Acordul din 1998, atât în ceea ce priveşte riscurile luate în calcul prin includerea riscurilor operaţionale şi de piaţă, cât şi modul cum este cuantificat capitalul aferent acestor riscuri.

Prin cele două abordări ale riscurilor, abordarea standard şi abordarea internă, bazată pe modelele de evaluare proprii fiecărei bănci, sunt generate costuri specifice ce nu pot fi suportate de toate instituţiile de credit.

Evaluarea riscurilor cu ajutorul ratingurilor va genera o diminuare a împrumuturilor către statele în tranziţie, iar pe de altă parte, o creştere a dobânzilor.

Noua evaluare a riscurilor, bazată pe ratingul ţării de origine a debitorului, penalizează economiile emergente.

Dacă, conform vechiului acord, categoria de risc aferentă creanţelor acordate statelor era de 0% în Noul Acord, categoria de risc poate creşte cu până la 150% pentru o ţară cotată sub B – influenţând decizia de acordare a creditului şi costul acestuia.

Ca dezavantaj, trebuie menţionat faptul că vor spori costurile supravegherii bancare pe sisteme interne de rating, care implică personal mai mult şi cu o calificare mai înaltă. În prezent, Consiliul de la Basel a stabilit că pentru ţările Europei Centrale şi de Est, gradul de adecvare al capitalului să fie de 12%, dat fiind situaţia economico-financiară dificilă a acestor ţări.

Costul modelelor interne de gestionare a riscurilor fiind destul de ridicat, nu va putea fi suportat decât de marile grupuri financiare care se pot adapta noilor reglementări şi pot obţine avizul din partea organului de supraveghere.

Basel II acordă o mare importanţă notaţiilor externe ale agenţiilor de rating, însă acestea pot conduce la creşterea costurilor pentru debitori, ce vor fi încadraţi cu grad de risc de 100% în cazul în care nu-şi permit aceste costuri.

Noul Acord Basel II stabileşte pentru bănci metodologii de calcul mai precise, pentru rezervele de capital constituite, luând în calcul riscul de credit, comerciale şi operaţionale.

Rezervele de capital constituite pentru riscul operaţional vor fi mai reduse cu cât banca respectivă dispune de un management eficient al acestui risc. Basel II reprezintă o oportunitate pentru securitatea informaţiilor în managementul riscului.

În cazul în care confidenţialitatea, integritatea şi disponibilitatea informaţiilor sunt compromise, costurile de recuperare pot fi majore, cu impact semnificativ asupra instituţiei de credit, Comitetul Basel II a emis un set de principii în scopul dezvoltării unui mediu adecvat, al managementului riscului *„cultura riscului"* pentru sprijinirea instituţiilor de credit.

Pentru implementarea aşa-numitelor cerinţe Basel II, instituţiile de credit pot adopta una din următoarele alternative:

- fie îşi constituie o rezervă mare de capital asociată cu riscul operaţional;

- fie îşi demonstrează capabilitatea lor de a măsura, monitoriza, cuantifica şi preveni riscul (management al riscului).

Instituţiile care reuşesc să-şi implementeze un management integrat al riscului îşi îmbunătăţesc imaginea pe piaţă şi reuşesc să îşi diminueze capitalul.

Pe plan internaţional, cea de-a doua alternativă va fi adoptată de economiile în curs de dezvoltare, pentru a dovedi comunităţii internaţionale că dispune de un sistem de management modern al riscului, în scopul obţinerii de fonduri de la organizaţiile internaţionale.

Printr-un management eficient al riscului, noul acord va stabiliza piaţa financiară.

Acordul Basel II generează costuri cu instruirea personalului bancar, adoptarea sistemelor informatice, la rezultate nesigure.

Pentru sistemul bancar, Acordul Basel II nu va fi foarte simplu de respectat. Faptul că se va implementa acest acord înainte ca România să fie membră cu drepturi depline a UE, înseamnă că riscul de ţară pentru România va fi configurat 100%, ceea ce înseamnă că şi creanţele faţă de stat, BNR vor fi evaluate cu risc 100%, modificând indicatorul de solvabilitate pe sistem bancar.

De altfel, la acelaşi simpozion – *„Managementul riscului în perspectiva Basel II"*, Florin Georgescu a afirmat că la un nivel de 18,9% va scădea către 11,5% ca urmare a structurii activelor ponderate cu risc ale băncilor. Prin aplicarea regulamentului Basel II, adecvarea capitalului va fi mai strâns legată de riscurile pe care fiecare bancă şi le poate asuma.

Creşterea gradului de risc pentru activele unei bănci antrenează constituirea de provizioane care diminuează performanţele băncii.

Diminuarea solvabilităţii pe sistem bancar atrage atenţia agenţiilor de rating ce pot evalua întregul sistem printr-un rating mic şi deci costuri ridicate din surse externe.

În România, începând cu data de 1 septembrie 2006 au intrat în vigoare normele[5] *ce reglementează supravegherea solvabilităţii şi a expunerilor mari ale instituţiilor de credit, excepţie făcând dispoziţiile referitoare la supravegherea solvabilităţii şi a expunerilor mari pe bază consolidată ce se aplică începând cu 1 ianuarie 2005.*

Expunerea unei instituţii de credit de *„un singur debitor"* este considerată ca fiind expunere mare atunci când valoarea acesteia este egală sau depăşeşte 10% din fondurile proprii ale instituţiei de credit respective.

---

[5] Normele BNR nr. 12/2003 – privind supravegherea solvabilităţii şi a expunerilor mari ale instituţiilor de credit, modificate şi completate prin normele nr. 9/2004 publicate în MO nr. 786/26.08.2004.

Expunerea unei instituții de credit față de grupul de persoane aflate în relații speciale este considerată ca fiind expunere mare atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

Expunerea unei instituții de credit față de o persoană aflată în relații speciale, membră a propriului grup, este considerată ca fiind expunere mare individuală în valoare relativă atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 5% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

Prin grupul instituției de credit se va înțelege grupul reprezentând „un singur debitor", din care face parte instituția de credit.

Un singur debitor este orice persoană sau grup de persoane fizice și/sau juridice față de care banca are o expunere și care sunt legate între ele, în sensul că:

- una dintre persoane exercită asupra celorlalte, direct sau indirect, putere de control;
- nivelul cumulat al împrumuturilor acordate reprezintă un singur risc de credit pentru bancă, întrucât persoanele sunt legate într-o asemenea măsură încât, dacă unele dintre ele vor întâmpina dificultăți de rambursare, alta sau celelalte vor întâmpina dificultăți similar.

Expunerea unei instituții de credit față de personalul propriu este considerată ca fiind expunere mare atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

Limitele aplicabile expunerilor mari sunt:

- o instituție de credit nu va înregistra față de „un singur debitor" o expunere a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii;
- o instituție de credit nu va înregistra față de grupul de persoane aflate în relații speciale o expunere a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii;
- o instituție de credit nu va înregistra față de ceilalți membri ai propriului grup o expunere a cărei valoare depășește 20% din fondurile proprii;
- o instituție de credit nu va înregistra față de o persoană aflată în relații speciale, altele decât cele din grupul instituției de credit, o expunere a cărei valoare depășește o limită absolută stabilită de instituția de credit prin proceduri interne aprobate de Banca Națională a României. În cazul în care persoana respectivă, este membră a unui grup reprezentând „un singur debitor", expunerea luată în considerare va fi cea față de întregul grup;
- o instituție de credit nu va înregistra față de personalul propriu o expunere a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii;
- valoarea cumulată a expunerilor mari ale unei instituții de credit nu va depăși 800% din fondurile ei proprii.

Indicatorii de solvabilitate reglementați sunt de forma:

$$I_{s1} = \frac{Fonduri\ proprii}{Expunerea\ netă\ totală} \times 100 > 12\%$$

$$I_{s2} = \frac{Capitaluri\ proprii}{Expunerea\ netă\ totală} \times 100 > 8\%$$

și

$$Is_2 = \frac{Capitaluri.proprii}{Expunerea.netă.totală} \times 100 > 8\%$$

Din punct de vedere **al indicatorului de solvabilitate** calculat ca raport între nivelul fondurilor proprii și expunerea netă, reglementările stabilesc un nivel de 12%. Același indicator, determinat ca raport între nivelul capitalului propriu și expunerea netă, va fi de 8%.

BANCA „A" și-a propus încă de la înființare să monitorizeze cu cea mai mare grijă creșterea capitalului social și a capitalurilor proprii, astfel încât, pe această bază să se asigure, împreună cu resursele atrase, o dinamică accelerată a bilanțului și a activității, în general.

Un obiectiv important pentru managementul BĂNCII „A" l-a constituit dimensionarea adecvată a capitalului propriu, pentru ca banca să opereze profitabil și să-și întărească poziția pe o piață sensibilizată de instabilitatea macroeconomică și care se deschide tot mai mult competiției, odată cu derularea reformei în sectorul financiar.

În decursul anilor, BANCA „A" a valorificat toate posibilitățile pentru creșterea capitalului, principalul element care a favorizat acest proces fiind profitul obținut, indicator care an de an a fost mai bun.

Bazate pe prevederile strategiei, politicile adoptate de bancă s-au concentrat în ceea ce privește creșterea capitalului social pe patru căi distincte, care au fost:

- capitalizarea de către stat a băncii;
- introducerea în capitalul social a contravalorii mijloacelor fixe realizate din fondul de dezvoltare;
- diferențele de curs favorabile, aferente capitalului social în valută;
- capitalizarea dividendelor aferente anului 1997[6].

În paralel cu efortul depus pentru creșterea capitalului social, BANCA „A" s-a concentrat și pe acumularea de fonduri ce au evoluat extrem de rapid

[6] Conform prevederilor Ordonanțelor Guvernului nr. 48/1998, nr. 49/1998, nr. 99/1998 .

începând cu 1992, ca urmare a rezultatelor obținute din activitatea bancară și, deci, a calității gestionării activelor și a pasivelor.

Capitalurile proprii sunt, pe de o parte, cauză a rezultatelor băncii prin modul lor de fructificare, iar, pe de altă parte, efect al profitabilității obținute permanent, care a permis o alimentare în consecință și substanțială a componentelor capitalurilor proprii, începând cu capitalul social și terminând cu fondurile constituite potrivit legii.

Menținerea unei structuri echilibrate a activelor ponderate în funcție de risc, corelată cu asigurarea unei relații optime între capitalurile proprii și resursele atrase, va constitui un obiectiv important al managementului bancar.

În scopul determinării indicatorului de solvabilitate, băncile trebuie să procedeze la încadrarea activelor pe categorii de risc, iar elementele din afara bilanțului sunt încadrate în categorii de risc prin transformare în credite pe baza unor coeficienți de conversie.

12.3.5. Exemplificarea calculului indicatorilor de solvabilitate la BANCA „A"

BANCA „A" înregistrează la data de 31 decembrie (2002-2006), conform tabelului 12.4, o anumită structură a activelor din bilanț și a elementelor din afara bilanțului, pe baza cărora se vor calcula indicatorii de solvabilitate în conformitate cu prevederile normelor BNR.

Tabelul 12.4

Indicatorii de solvabilitate ai BĂNCII „A" în perioada 2002-2006

Denumire indicatori	2002 (mil. lei)	2003 (mil. lei)	2004 (mil. lei)	2005 (mil. lei)	2006 (mil. lei)	2003/ 2002 (%)	2004/ 2003 (%)	2005/ 2004 (%)	2006/ 2005 (%)
Capital propriu	18206,1	22389,6	28310,01	33020,7	37516,6	122,97	126,44	116,63	113,31
Expunerea netă din active bilanțiere și elemente din afara bilanțului	69566,1	70252,9	102128,46	124604,03	151889,06	97,97	145,37	122	121,89
IS (%)	26,17	31,87	27,72	26,5	24,7	x	x	X	x
Fondurile proprii	18765,3	23155,35	29555,9	34764,5	40174,6	123,39	127,64	115,62	117,6
IS (indicele de solvabilitate) (%)	26,97	32,96	28,94	27,9	26,45	x	x	X	x

Sursa: Rapoartele anuale ale BĂNCII „A" pe anii 2002-2006.

În anul 2003, comparativ cu 2002, indicele de solvabilitate a crescut cu 5,7 puncte procentuale, de la 26,17% la 31,87%, respectiv de la 26,97% la 32,96%.

Această evoluție favorabilă a indicelui de solvabilitate se datorează influenței următorilor factori:

- Fondurile proprii s-au majorat în perioada analizată cu 27,64%, devansând rata inflației cu aproximativ 10 puncte procentuale pe seama profitului realizat din activitatea bancară.
- Expunerea netă din activele bilanțiere și extrabilanțiere s-a diminuat pe seama restructurării portofoliului în favoarea plasamentelor în titluri.
- Activele bilanțiere au crescut în perioada analizată de la 76.656,8 la sfârșitul anului 2002, la 118.079,4 la finele lui dec. 2004.

Elementele bilanțiere cu cel mai ridicat grad de risc, respectiv creditele acordate clientelei, au înregistrat în perioada analizată o creștere inferioară celei a activului bilanțier total, respectiv cu (29,3%). În același timp, titlurile de stat din portofoliul băncii cu risc zero au crescut în perioada analizată cu numai (+2%), situându-se net sub rata inflației, reducându-se în termeni reali semnificativ.

Disponibilitățile și depozitele la banca centrală cu risc zero s-au majorat (+38,4%), iar depozitele la bănci cu risc 20% s-au majorat cu (+71,4%).

Activele extrabilanțiere (acreditive, scrisori de garanție, plafoane de credite neangajate) s-au majorat în perioada analizată cu (+4,4%), rezultând o reducere semnificativă a acestora în termeni reali.

În consecință, putem spune că îmbunătățirea indicatorului (IS) în anul 2003, față de 2002, se datorează în principal evoluției favorabile a fondurilor proprii care s-au majorat semnificativ în termeni reali, în timp ce activele bilanțiere s-au menținut în termeni reali, iar în cadrul acestora au crescut plasamentele de risc redus (depozitele interbancare, la banca centrală etc.).

În anul 2004, IS a înregistrat o diminuare cu 4,15 puncte procentuale, pe seama următorilor factori:

- Fondurile proprii s-au majorat în perioada analizată cu 27,64% datorită creșterii profitului obținut, precum și pe seama creșterii capitalului suplimentar (prin reevaluarea imobilizărilor).
- Expunerea netă bilanțieră a crescut cu 45,37% în anul 2004, față de anul 2003, devansând creșterea procentuală a fondurilor proprii și a inflației.
- Activele bilanțiere s-au majorat în perioada analizată cu 51%, iar elementele extrabilanțiere s-au majorat cu (+54,3%).

- Creditele acordate clienților și creanțele atașate au crescut cu (+61%), reprezentând activele cu cel mai ridicat grad mediu de risc (peste 90%).
- În același timp, depozitele interbancare (cu risc 20%) s-au majorat cu numai 1.438 mil. RON (+14,0%), iar titlurile de stat (cu risc 0%) s-au diminuat cu (–61%). În consecință, reducerea indicelui de solvabilitate, în anul 2005, s-a datorat în principal majorării activelor bilanțiere cu risc superior, inferioară celei a fondurilor proprii; în cadrul activelor bilanțiere, cele mai mari creșteri au fost înregistrate de plasamente cu cel mai ridicat grad de risc, creditele și creanțele atașate.
- În anul 2005, la data de 31 decembrie, indicele de solvabilitate a fost de 27,9%, în scădere cu un punct procentual, față de decembrie 2004, ca urmare a influenței următorilor factori:

– Fondurile proprii s-au majorat în perioada analizată cu 15,62%, față de finele lui 2004, creșterea reală fiind nesemnificativă, realizată pe seama creșterii capitalului suplimentar, și mai puțin a profitului realizat.

– Expunerea netă bilanțieră și extrabilanțieră a crescut cu 17,6%, pe seama creșterii activelor bilanțiere cu peste 4,4 mil. USD, adică de 1,37 ori mai mari, față de bilanțul de la 31 decembrie 2004, când totalizau peste 3,4 mil. USD.

În totalul activelor bilanțiere, creditele acordate de BANCA „A", la finele lui 2005 au circa 1,5 mil. RON USD, deci au crescut în termeni reali cu peste 52%, față de anul anterior, în timp ce ponderea titlurilor de stat din portofoliul băncii, active cu risc zero, s-a redus în termeni reali semnificativ.

- În anul 2006, la data de 31 decembrie, indicele de solvabilitate a fost de 26,45%, în scădere cu 1,42 puncte procentuale, față de decembrie 2005, ca urmare a influenței următorilor factori:

– Fondurile proprii s-au majorat în perioada analizată cu 15,62%, față de finele lui 2005, pe seama creșterii capitalului suplimentar, (60,36%) și pe seama creșterii capitalului propriu cu 6,71%, creștere datorată profitului realizat la sfârșitul anului;

- Expunerea netă bilanțieră și extrabilanțieră a crescut cu 21,89%, pe seama creșterii activelor bilanțiere cu 30% mai mari, față de bilanțul de la 31 decembrie 2005.

În totalul activelor bilanțiere, creditele acordate de BANCA „A", la finele lui 2006, au crescut în termeni reali cu peste 29,6% față de anul anterior, în timp ce ponderea titlurilor de stat din portofoliul băncii, active cu risc zero, s-a redus în termeni reali semnificativ.

BANCA „A" înregistrează indicatori de solvabilitate ce depăşesc cu mult nivelurile minime impuse de normele prudenţiale, ceea ce înseamnă că, în viitor, conducerea BĂNCII „A" va putea adopta politici eficiente, în scopul asigurării funcţionării normale a băncii, precum: realizarea de noi plasamente într-o structură diversificată, accentuându-se majorarea creanţelor pentru dezvoltare.

Cu cât nivelul solvabilităţii este mai redus, cu atât se poate trage concluzia privind necesitatea creşterii capitalurilor şi a fondurilor proprii în paralel cu rafinarea profilului de risc al instituţiei.

În adoptarea unei variante de creştere a capitalului, managementul băncii trebuie să ia în considerare situaţia băncii (poziţia ei) în cadrul sistemului bancar şi posibilităţile oferite de economie privind valorificarea capitalului.

În vederea modificării indicilor de solvabilitate în funcţie de prevederile Normei Cooke, este necesar utilizarea anumitor pârghii financiare, precum:

1. restructurarea activelor bilanţiere, în contextul unui bilanţ constant;

În acest sens, se va acţiona în scopul transformării creanţelor riscante în creanţe cu risc scăzut sau fără risc.

Soluţia adecvată pentru utilizarea acestei pârghii o constituie titularizarea, băncile pot să scadă din portofoliu substanţiale active cu risc mai mare, urmând ca sumele obţinute din vânzarea acestora să fie plasate în active cu risc mai redus sau să fie plasate ca atare. Astfel, pe ansamblu se diminuează riscul, având loc concomitent o diminuare a cerinţelor de capital.

2. diminuarea activului total, în contextul diminuării bilanţului, dar cu menţinerea constantă a fondurilor proprii.

Printr-o astfel de strategie se are în vedere vânzarea unor active pe piaţa secundară, iar fondurile rezultate vor fi utilizate la rambursările de resurse atrase.

Se urmăreşte menţinerea profitabilităţii globale, în scopul menţinerii constante a fondurilor proprii, orice nouă creanţă a băncii urmând să fie realizată prin prisma costului său, în fondurile proprii care trebui să fie minime.

3. creşterea capitalului bancar (fondurile proprii) până la nivelul adecvat, realizată prin cele două modalităţi amintite anterior (profituri nerepartizate, emisiunea de acţiuni) pentru creşterea părţii întâi a capitalului sau prin alte modalităţi de majorare a părţii a doua a capitalului (capital suplimentar), datorii subordonate, subvenţii pentru investiţii.

Alte modalităţi: participaţii la capitalul altor societăţi bancare, fuziuni realizate cu alte bănci mai bine capitalizate.

12.4. Indicatorii adecvării capitalului

Din punct de vedere al riscului, capitalul poate fi definit drept capital adecvat, atunci când el reduce la minimum riscul viitoarei insolvabilități.

Relația dintre risc și capital este neliniară, iar pericolul insolvabilității scade atunci când capitalul crește. Creșterea capitalului duce la descreșterea riscurilor prin reducerea instabilității veniturilor și la reducerea posibilității ca banca să dea faliment.

Totuși, băncile, așa cum am precizat, au tendința să-și asume un risc de capital mare, urmărind obținerea de rentabilități financiare ridicate, și aceasta pe seama creșterii gradului lor de îndatorare:

$$R_{r\,fin} = R_{rec} \times Ef_p \Rightarrow$$

$$\frac{profit\ net}{capital} = \frac{profit\ net}{active} \times \frac{active}{capital}$$

Spre deosebire de societățile comerciale, la bănci rata rentabilității economice are valori mici, ceea ce presupune un efect de pârghie însemnat.

12.4.1. Coeficientul fondurilor proprii și al resurselor permanente (C_{FPRP})

Coeficientul fondurilor proprii și al resurselor permanente urmărește să împiedice o creștere excesivă a riscului de transformare, limitând posibilitățile de finanțare ale utilizatorilor pe o perioadă mai mare de cinci ani pe baza resurselor monetare.

Acest coeficient corespunde unui coeficient de lichiditate pe cinci ani și se determină ca raport între resursele pe termen lung și utilizările pe termen lung:

$$C_{FPRP} = \frac{fondurile\ proprii + resurse\ pe\ termen\ lung}{utilizări\ pe\ termen\ lung}$$

Utilizările pe termen lung (mai mari de cinci ani) cuprind: imobilizările, participațiile, anumite valori mobiliare (care nu cotează la bursă) și creditele acordate clienților pe termen mai mare de cinci ani.

Coeficientul fondurilor proprii şi al resurselor permanente trebuie să fie egal cu 60%, ceea ce înseamnă că totalul resurselor pe termen lung trebuie să reprezinte cel puţin 60% din totalul utilizărilor pe termen lung.

Acest raport nu trebuie confundat cu coeficientul de solvabilitate, întrucât ia în considerare resursele şi utilizările pe termen lung.

Experienţa băncilor din ţările unde acesta are aplicabilitate a demonstrat că acolo unde este respectat raportul de solvabilitate, sunt îndeplinite şi exigenţele coeficientului fondurilor proprii şi al resurselor permanente.

12.4.2. Coeficientul de divizare al riscurilor

Instituţiile bancare care administrează resurse voluminoase ce nu le aparţin, trebuie să manifeste o grijă deosebită pentru dispersarea riscurilor, astfel încât încetarea capacităţii de plată a unui debitor să nu afecteze major lichiditatea şi solvabilitatea lor.

În majoritatea ţărilor se stabilesc norme obligatorii ce trebuie îndeplinite de bănci, cu privire la supravegherea marilor împrumuturi şi regimul participaţiilor.

Dispozitivul de control al marilor riscuri se prezintă în ţările membre ale Uniunii Europene, astfel:

- suma împrumuturilor, de orice natură, şi a angajamentelor acordate unui singur debitor nu trebuie să fie inferioară nivelului de 25% din fondurile proprii nete, începând cu data de 1 ianuarie 1999;
- suma tuturor riscurilor superioare nivelului de 10% din fondurile proprii nete trebuie să se situeze la un nivel inferior celui care exprimă de opt ori fondurile proprii.

De asemenea, instituţiile de credit trebuie să declare riscurile ponderate asumate de un acţionar, care deţine cel puţin 10% din drepturile de vot, dacă riscurile respective depăşesc 5% din fondurile proprii.

Riscurile fac obiectul unei ponderări, în funcţie de durata reziduală, astfel: pentru durate mai mici de un an se aplică coeficientul 0%, pentru durate de trei ani se ponderează cu 20%, iar pentru perioade mai mari de trei ani se aplică procentul de 50%.

Din punct de vedere al regimului participaţiilor, directivele europene impun o serie de limite, astfel: nicio participaţie nu trebuie să depăşească 15% din valoarea fondurilor proprii, iar valoarea totală a participaţiilor nu trebuie să depăşească 60% din valoarea fondurilor proprii.

În România[7], o bancă nu poate interveni în titlurile unei societăți mai mult de 15% din fondurile sale proprii și 20% din capitalul social al societății comerciale respective.

Valoarea tuturor participațiilor unei bănci nu poate depăși 50% din fondurile proprii.

Gradul de îndatorare arată raportul între toate resursele atrase și împrumutate pe termen scurt, mediu și lung, și capitalurile proprii nete în sens strict (ale proprietarilor).

Acest indicator favorizează informații privind nivelul de participare al capitalurilor proprii nete în totalul activității și măsoară riscul acceptat de proprietari în cadrul afacerii.

Un nivel ridicat al acestui indicator este un semnal de alarmă că societatea este subcapitalizată.

Relațiile de calcul sunt:

$$Gradul\ de\ îndatorare\ (Laverage) = \frac{Total\ datorii}{Capitaluri\ proprii\ nete\ în\ sens\ strict} \times 100,$$

Cu cât acest indicator este mai mare, cu atât societatea este mai îndatorată și deci este mai vulnerabilă la o scădere a profitului sau o creștere a ratei dobânzii.

Se poate accepta un nivel mai mare al acestui indicator, în cazul în care profitabilitatea activității clientului este ridicată și constantă.

$$Gradul\ de\ îndatorare\ financiară\ (Gearing) = \frac{Total\ datorii\ financiare}{Capitaluri\ proprii\ nete\ în\ sens\ strict} \times 100$$

Rata capitalului adecvat este unul din indicatorii-cheie pentru activitatea unei bănci și se prezintă astfel:

$$1)\ Rc = \frac{C+R}{Cn} \times 100$$

$$2)\ Rc = \frac{C+R}{A \times x + (\beta + \alpha) \times y} \times 100$$

[7] Legea nr. 443/2004 pentru modificarea și completarea legii nr. 58/1998 privind activitatea bancară publicată în M.O. nr. 78/24 ianuarie 2005.

unde:

Rc reprezintă rata capitalului adecvat;
C – capital;
R – rezerve;
Cn – credite nete (creditele mai sus previzionate);
A – active în credite;
X – ponderea (%) riscului de creditare;
β – active în titluri de valori;
α – coeficientul de multiplicare a portofoliului;
y – % de risc pentru titluri de valori.

Relația (1) este mult mai simplă, dar are un grad mai mare de relativitate și corespunde băncilor aflate la începutul tranziției și care nu au în portofoliu titluri de valori, iar relația (2) se folosește pentru băncile mai avansate și care acționează pe piața de capital.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Partea a IV-a

Politici de prudență bancară și minimizarea riscurilor. Analiza performanțelor bancare

Capitolul 13

Principii, reglementări și strategii de prudențialitate bancară europene și internaționale

În literatura de specialitate, prin reglementări bancare și prudențiale se înțelege ansamblul de legi și alte norme asimilate, „pentru a asigura un cadru legal necesar desfășurării profesiunii de bancher și pentru statuarea unor relații bine concentrate și responsabile între bănci și numeroșii lor parteneri, clienții băncii"[1].

Aceste legi și norme care statuează comerțul de bancă, respectiv, profesia de bancher, privesc criterii, condiții care trebuie îndeplinite de bancă „pentru a fi acreditate să funcționeze în condițiile de organizare și specializare declarate"[2].

Această acreditare are două dimensiuni:

- o dimensiune profesională ce interesează pe ceilalți bancheri și, deci trebuie supusă colectivității bancare;

[1] C. Basno, N. Dardac, *Management bancar*, Editura Economică, București, 2002, p. 20.
[2] C. Basno, N. Dardac, C-tin Floricel, *op. cit.*, p. 279.

B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

- o dimensiune economico-socială aferentă clienților bancari, care își încredințează capitalurile lor disponibile băncilor și care trebuie supusă factorilor care îi reprezintă pe aceștia, fiind exercitată, în mare măsură, prin stat și guvern.

Necesitatea reglementării activității bancare decurge din rolul pe care băncile, sistemul bancar îl au în economie.

Stabilitatea economiei are ca principal plan de susținere sistemul bancar, respectiv funcționarea normală a băncilor în toate atribuțiile importante.

Stabilitatea economiei, luată în ansamblul său, are ca principal pilon de susținere stabilitatea sistemului bancar, respectiv funcționarea normală a băncilor în toate atribuțiile lor importante: preluarea și administrarea depozitelor intermediare și executate în derularea plăților în economie, furnizarea de credite, mijlocirea în relațiile cu străinătatea etc.

Dereglările din activitatea unei bănci au, prin natura locului băncilor în economie și a cadrului de relații cu clienții, un puternic pericol de contagiune.

Mulțimea clienților imprimă procesului de percepție și interpretare a fenomenelor un mare grad de subiectivism și creează circuite rapide de răspândire a unor zvonuri nefondate, generând fenomene de panică, cu consecințe în economie, uneori pe baza unor aprecieri relative și lipsite de temei privind situația unei bănci. Se creează fenomenul de respingere și suspiciune pentru toate băncile și au loc spontan campanii furtunoase de retragere a depozitelor. Se inițiază, astfel, condiții pentru dezechilibrarea situației lichidității și trezoreriei, pentru multe bănci dezvoltându-se adesea crize greu de stăpânit, cu consecințe nefaste.

Prin urmare, activitatea bancară, respectiv profesia de bancher este o activitate reglementată în scopul protecției față de riscurile nejustificate.

Se protejează, de fapt, în principal:

- băncile împotriva riscurilor determinate de calitatea clienților și acțiunile lor potrivnice;
- clienții împotriva incompetenței și agresivității (lipsei de echilibru) managementului bancar;
- interesele acționarilor față de un management defectuos al echipei de conducere a băncii;
- interesele societății față de instabilitatea băncilor, decurgând dintr-un management neechilibrat și agresiv.

Reglementările prudențiale reprezintă o măsură necesară și utilă pentru a preveni înclinația managerilor către profituri mari și rapide, care adesea implică renunțarea la cele mai elementare măsuri preventive. Necesitatea unei atitudini prudențiale impuse băncilor prin lege decurge, în primul rând, din

rolul băncilor, a sistemului bancar în economie. Situația economică și financiară a agenților economici și a persoanelor fizice este îmbinată în procesul serviciilor bancare și orice destabilizare a băncilor poate conduce la multiple fenomene de criză în economie, în viața întreprinderilor și a familiilor.

Reglementările prudențiale au ca sferă de aplicabilitate spațiul național, ansamblul de legi și norme statuate de fiecare țară, însă pe seama intensificării relațiilor de colaborare, acestea s-au extins, fiind elaborate conform principiilor elaborate de mai multe țări (internaționalizarea reglementărilor) sau potrivit directivelor europene în sistemul Uniunii Economice Europene (aplicarea normelor comunitare).

Reglementările prudențiale au drept scop esențial protecția instituțiilor financiar-bancare împotriva consecințelor negative ale riscurilor, îndeosebi prin prevenirea acestora.

Aceste reglementări instituie restricții în activitatea financiar-bancară privind reducerea expunerii la risc, limitarea efectelor negative ale riscurilor asupra performanțelor financiare ale instituțiilor respective, dar și norme de constituire a unor resurse de acoperire a pierderilor din realizarea riscurilor.

Domeniile de aplicare a acestor reglementări prudențiale sunt:

A. Cerințe cu privire la nivelul minim de solvabilitate;

B. Cerințe cu privire la divizarea riscurilor;

C. Cerințe privind tratarea diferențiată a creditelor și constituirea de provizioane

D. Cerințe privind nivelul minim de lichiditate;

E. Cerințe privind poziția valutară;

F. Cerințe privind administrarea resurselor și a plasamentelor;

G. Cerințe privind extinderea rețelei de sucursale și alte sedii secundare ale băncii.

13.1. Cerințe cu privire la nivelul minim de solvabilitate

În vederea contracarării tendințelor instituțiilor de credit de a-și maximiza profiturile prin utilizarea intensivă a fondurilor proprii, autoritățile de supraveghere, în domeniu, au impus menținerea unui anumit *echilibru* între fondurile proprii și nivelul capitalului împrumutat, stabilind *restricții* în ceea ce privește utilizarea peste anumite niveluri a resurselor proprii.

Reglementarea prudențială a băncii se referă la adecvarea fondurilor proprii la riscurile asumate, fondurile proprii reprezentând ultimul garant al solvabilității în fața ansamblului riscurilor. De asemenea, fondurile proprii reprezintă o referință obligatorie pentru toți indicatorii de performanță, datorită condiției imperative de remunerare satisfăcătoare a acționarilor. Dacă fondurile

nu sunt adaptate la nivelul riscurilor pentru un motiv oarecare, nici riscul de solvabilitate, nici alte riscuri, nici măsurările performanțelor nu sunt bine stăpânite.

Fundamentarea recunoașterii reciproce a băncilor, în condițiile unor norme prudențiale similare, a impus:

1) stabilirea unor modalități comune (convergente) de determinare a fondurilor proprii;

2) stabilirea unor cerințe comune privind rata de solvabilitate.

Fondurile proprii sunt considerate sub două ipoteze:

a) **nucleul dur al capitalurilor proprii** (fonduri proprii de bază) constituite din capital și rezerve legale înregistrate în bilanțul contabil;

b) **elemente complementare (suplimentare)** constituite din rezerve din reevaluare, titluri cu durată determinată, datoria subordonată luată în calcul limitat la jumătate din capitalul de bază.

Reglementarea cunoscută sub numele de Norma Cooke stabilește un raport minimal de 8% între fondurile privite în sens larg (nucleu dur + elemente complementare) și activele ponderate în funcție de risc.

Scopul reglementărilor privind nivelul ratei solvabilității bancare este, în primul rând, de a asigura banca cu suficient capital din surse proprii pentru a absorbi un nivel al pierderilor din tranzacționare și, în al doilea rând, de a controla gradul de îndatorare prin cerința ca indicatorul de îndatorare să nu scadă sub un anumit prag minim.

Rata solvabilității bancare, ca normă a activității bancare, se stabilește ca raport între fondurile proprii și calitatea activelor apreciată în funcție de risc.

Atât nivelul de capital cerut, cât și valuta elementelor care sunt incluse în reglementările privind adecvarea capitalului variază de la o țară la alta.

În planul supravegherii prudenței bancare, la nivel internațional, se disting de-a lungul ultimelor decenii câteva direcții clare de acțiune. Dintre acestea, menționăm: Acordul Basel I, Directiva Europeană privind gradul de Adecvare a Capitalului și, respectiv, Acordul Basel II.

13.1.1. Acordul de la Basel privind criteriile de dimensionare a solvabilității minime

În cadrul rolului său de forum pentru cooperare monetară internațională, Banca Reglementelor Internaționale (*Bank for International Settlemants* – BIS) – organizație internațională creată la Conferința de la Haga, în ianuarie 1930 – a asigurat un loc de întâlnire pentru guvernatorii băncilor centrale, pentru a negocia aspecte legate de stabilitatea sistemului financiar internațional.

Urmare a impactului internațional al problemelor apărute în iunie 1974 la banca germană Bankhaus Herstatt și la Franklin Bank, New York, în decembrie 1974, guvernatorii băncilor centrale din G 10 au înființat Comitetul de la Basel privind Supravegherea Bancară.

Scopul Comitetului a fost acela de a îmbunătăți colaborarea între organismele de supraveghere bancară prin asigurarea unui forum de discuții și rezolvarea unor preocupări privind supravegherea.

Bazele Acordului au fost puse în anul 1986, când între SUA și Marea Britanie s-a convenit un acord pentru a stabili standarde privind gradul minim de adecvare al capitalului.

Acordul bilateral s-a bazat pe abordarea de către Marea Britanie a problemei privind capitalul adecvat în funcție de gradul de risc, având ca obiectiv să se îmbunătățească capitalizarea sectoarelor bancare din cele două țări și să se uniformizeze câmpul de acțiune în cele două piețe financiare concurente. Eforturile privind creșterea capitalizării băncilor au întâmpinat rezistență din partea sectorului bancar la începutul anilor 1980 în SUA, sector care se temea de faptul că va pierde din superioritate în lupta de concurență.

Standardele au fost stabilite pe baza și pe premisa că mărimea capitalului servește ca un tampon împotriva insolvabilității sau a pierderilor neprevăzute.

Este notabil faptul că, în momentul în care țările care găzduiesc cele mai mari centre financiare din lume, SUA și Marea Britanie, au ajuns la o înțelegere bilaterală privind nivelurile solvabilității, intensitatea negocierilor de la Basel a crescut, alte țări temându-se că băncile lor nu vor mai avea acces pe piețele SUA și Marii Britanii.

Acordul de la Basel a crescut motivația necesară procesului stabilirii unei rate unice a solvabilității pe întreaga Uniune Europeană, care la rândul lor a legitimat extinderea cadrului Basel la instituțiile de credit, în general și nu numai la băncile care desfășoară operațiuni externe.

Ca urmare a negocierilor, Comitetul și-a însușit propunerile în decembrie 1987 și le-a răspuns tuturor autorităților de supraveghere pentru a determina reacții.

În 1988 s-a ajuns la o înțelegere în direcția unei convergențe internaționale în ceea ce privește măsurarea riscului de credit pe baza unor standarde minime de adecvare a capitalului.

Primul *Acord de la Basel*, elaborat în anul 1988, aduce ca un element de noutate față de reglementările anterioare în domeniu ideea îmbunătățirii calității managementului riscului și stabilirea unui *nivel al capitalizării* băncii calculat în funcție de **senzitivitatea la risc a activelor sale (a creditelor**

acordate).[3] În acest context a fost introdus indicele Cook, definit ca raport între capitalurile proprii ale oricărei instituții de credit și activele sale ponderate în funcție de risc. Nivelul minim al acestui indicator a fost stabilit la 8%.

Principiile de bază privind adecvarea capitalului, stipulate de convenția de la Basel:

a) minimul 8% din activele ajustate în funcție de risc trebuie să fie deținute sub formă de capital de bază (capital de rang I+II);

b) minimul 50% din capitalul băncii trebuie să fie capital de rang I;

c) restul capitalului de bază poate să fie format din capital de rangul II (capital suplimentar);

d) sunt luate în calcul elemente din afara bilanțului (garanții, cambii);

e) fiecare țară își poate stabili și aplica propriile criterii privind gradul de adecvare al capitalului, dar nivelul minim este stabilit prin Convenția de la Basel.

Acordul de la Basel apreciază cerințele de capital numai pe baza riscului partenerului, recunoscând totodată că banca este expusă numai riscului dobânzii și riscului de portofoliu – riscul investițiilor în efecte de comerț.

Acordul se bazează pe o rată a capitalului ponderat, cu riscul în care fiecărei categorii de activ din afara bilanțului băncii i se alocă o parte din capital corespunzător gradului său de risc și mai puțin ca o metodă tradițională în care același capital (aceeași sumă) se alocă tuturor categoriilor de active, fără a se stabili gradul de risc al fiecărei categorii de activ.

Numărătorul (format din suma capitalului de rangul I + capital de rangul II, în care capitalul de rangul II să nu depășească capitalul de rangul I) trebuie să acopere un minim de 8% din activele băncii ponderate cu gradul de risc care formează numitorul.

Capitalul de rangul II este capitalul suplimentar ca o funcție de maxim 100% din capitalul de rangul I.

Cât privește necesarul de capital, nivelul acestuia urma să se determine în funcție de gradul de risc asociat activului și nu debitorului ca atare. Altfel spus, în cazul deschiderii unor linii de credit, de exemplu, pentru doi clienți ai băncii, ponderea de capital pe care banca trebuia să o dețină în fiecare din cele două cazuri era de 100% (liniile de credit sunt asociate pozițiilor de active din afara bilanțului). Cu toate acestea, probabilitatea de manifestare a riscului de credit (a riscului ca unul din clienți să nu își îndeplinească la scadență obligațiile de plată) este mult mai mare în cazul unor clienți cu o bonitate financiară mai redusă, decât în cazul clienților cu un standing financiar solid.

---

[3] I. Trenca, *Noi cerințe privind managementul riscului de creditare*, Economie teoretică și aplicată, nr. 3/2006.

În acest fel, prin nediferențierea nivelului de capital al unei bănci și în funcție de calitatea clienților săi, eficiența metodologiei de adecvare a capitalului este vizibil redusă, ceea ce poate avea, în timp, repercusiuni asupra întregului sistem bancar.

Principalele obiective pe care acest prim Acord le urmărea în planul disciplinei financiar-bancare constau în[4]: *protecția* clienților împotriva eventualelor riscuri sistemice care pot să apară la nivel financiar, în conferirea unei *stabilități sporite* sistemului bancar și în imprimarea unui *grad ridicat de eficiență operațiunilor bancare prin diminuarea probabilității de apariție și manifestare a pierderilor la nivelul portofoliului de credite gestionat de către bancă.*

13.1.2. Directivele Uniunii Europene privind adecvarea Capitalului

Într-o modalitate similară cerințelor de la Basel, directivele Uniunii Europene stabilesc tipul și sumele de capital care sunt solicitate pentru acoperirea operațiunilor.

Directiva Consiliului privind fondurile proprii ale instituțiilor de credit[5] dă o definiție comună a fondurilor proprii ale instituțiilor de credit, precum și a criteriilor de determinare a structurii acestora.

Definiția comunitară a fondurilor proprii urmează, în mare măsură, prevederile acordului de la Basel din 1988 privind standardele de capital; în plus, ele impun ca necesarul de capital să fie calculat separat pentru două tipuri de activități bancare, și nu compus ca în cazul Convenției de la Basel.

Din definiția dată fondurilor proprii, se disting două categorii:

- fondurile proprii de bază (*core capital*);
- fondurile proprii suplimentare (*supplementary capital*).

Fondurile proprii de bază (nivelul I) grupează elementele capitalului bancar cu calitatea cea mai ridicată, cum ar fi: capital social, rezervele legale și fondurile pentru riscuri bancare generale denumite provizioane.

Calitatea ridicată a acestor elemente este dată de faptul că ele constituie sursa internă și pot absorbi pierderile obținute de bancă.

Fondurile proprii suplimentare de (nivel II) constau din rezerve din reevaluări, subvenții rambursabile și datorii subordonate cu durată nedeterminată, emisiune de titluri cu durată nedeterminată, precum și alte datorii subordonate (titluri emise pe o perioadă de cel puțin cinci ani).

---

[4] *Ibidem,* pct. 11.

[5] Directiva *Fondurilor proprii* – OFN 89/299/EEC din 17 aprilie 1989.

Între cele două categorii de fonduri trebuie să existe o anumită corelație, în sensul că nivelul fondurilor suplimentare trebuie să fie inferior celui al fondurilor de bază.

Directiva stipulează că statele membre pot să prevadă reguli mai stricte pentru instituțiile lor de credit.

În acest sens, statele membre pot să nu includă anumite elemente în definiția națională a fondurilor proprii sau să prevadă condiții mai severe pentru a le include, să solicite deduceri mai importante sau mai numeroase. Trebuie însă precizat că în conformitate cu principiul recunoașterii mutuale a supravegherii, statul membru care a prevăzut reguli mai stricte nu le poate aplica instituțiilor de credit autorizate în alte state membre, unde numai prevederile directivei sunt aplicate.

În contextul competiției, instituțiile de credit naționale vor fi cu atât mai mult penalizate, cu cât legislația propriului stat va fi mai severă în definirea fondurilor proprii.

Directiva privind rata de solvabilitate a instituțiilor de credit a fost adoptată la data de 18 decembrie 1989 și a intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 1993.[6]

Directiva urmărește două obiective:

1) Să armonizeze regulile de supraveghere prudențială necesare pentru o piață comună;

2) Să întărească standardele de solvabilitate ale instituțiilor de credit comunitare, pentru a-i proteja pe deponenți, investitori și a asigura stabilitatea sistemului bancar în cadrul Uniunii Europene.

Directiva stabilește că rata solvabilității se calculează ca un raport între fondurile proprii ale instituțiilor de credit (numărătorul) și activele și elementele din sfera bilanțului acestora, ponderate în funcție de riscul de credit (numitorul).

Începând cu 1 ianuarie 1993, instituțiile de credit sunt obligate să mențină în permanență rata de solvabilitate așa cum este definită mai sus, la un nivel egal cu 8%.

Armonizarea fiind minimală, autoritățile naționale pot fixa un nivel superior al ratei solvabilității; această constrângere suplimentară nu se va aplica decât instituțiilor supravegheate de autoritatea competentă care le-a fixat.

În cazul în care rata solvabilității scade sub 8% (sau sub cerința națională mai ridicată), autoritățile de supraveghere bancară competente trebuie să ia măsuri pentru restabilirea situației.

---

[6] Directiva *Ratei de solvabilitate* – SRD 89/647/EEC din 18 decembrie 1989.

Rata solvabilității trebuie calculată pe o bază consolidată, dar rate neconsolidate adiționale sunt cerute pentru toate instituțiile de credit.

Calcularea ratei solvabilității implică aplicarea unor reguli tehnice care nu sunt stabilite în detaliu în Directivă. Astfel, articolul 6 al directivei indică pentru fiecare activ bilateral categoria în care se încadrează și ponderea care trebuie aplicată. În dorința de a avea o metodă cât mai simplă, au fost reținute doar patru ponderi: 0% 20% 50% 100%, care se distribuie prin luarea în considerare a naturii debitorului, a țării sale de origine sau a naturii operației.

Același articol, dar o clasificare a elementelor din afara bilanțului, stabilește tratamentul care trebuie acordat acelor elemente privitor la riscul de rată a dobânzii de curs valutar, precum și ponderile de risc specifice activelor extrabilanțiere.

În legislația românească, directiva este implementată prin intermediul legii privind activitatea bancară și a Normelor Băncii Naționale a României[7].

Aceste reglementări nu sunt pe deplin armonizate cu prevederile directivei. Principalele diferențieri se referă la definiția și structura fondurilor proprii.

În conformitate cu reglementările românești actuale, atât capitalul propriu (ce corespunde noțiunii comunitare de fonduri proprii de bază), cât și capitalul suplimentar conțin elemente adiționale ce nu se regăsesc în definiția fondurilor proprii stabilită de directivă.

Rezolvarea acestor diferențe va presupune amendarea atât a legislației contabile, cât și a legii bancare. De asemenea, prevederile românești privind datoria subordonată sunt parțial armonizate cu cele comunitare.

13.1.3. Noua convergență internațională privind criteriile de dimensionare a solvabilității minime – Basel II

Comitetul de la Basel aduce unele modificări interesante în ceea ce privește rata de solvabilitate. El nu propune schimbări ale definiției fondurilor proprii și nici ale nivelului ratei de solvabilitate de 8%.

În anul 1999, Comitetul Basel a demarat consultările ce au condus la emiterea unui nou Acord pe probleme de capital, care ar trebui armonizat mai bine la complexitățile lumii financiare moderne.

---

[7] Legea nr. 443 pentru modificarea și completarea legii nr. 58/1998 privind activitatea bancară, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1035/2004 și Normele BNR nr. 12/2003 – privind supravegherea solvabilității și a expunerilor mari ale instituțiilor de credit, modificate și completate prin normele nr. 9/2004 publicate în MO nr. 786/26.08.2004.

De asemenea, capitalul de rang II va continua să fie limitat la 100% din capitalul de rang I.

Noua rată are în vedere impunerea de cerințe de fonduri proprii și pentru alte riscuri decât cel de credit și de piață. Băncile confruntate cu rate mai mari de dobândă vor trebui să facă față unor cerințe suplimentare de capital.

1) Cerințe minime de fonduri proprii

Pentru evaluarea fiecărei categorii de risc, **noul Acord prevede mai multe abordări pentru măsurarea riscului de credit, a riscului de piață și a riscului operațional.** Astfel, pentru măsurarea riscului de credit, Comitetul propune o abordare evolutivă. În funcție de nivelul de sofisticare a sistemelor de evaluare și gestionare a riscurilor, **băncile au de ales între o abordare standardizată și o abordare bazată pe ratinguri interne.**

Abordarea standardizată utilizează o matrice extinsă de ponderare a riscurilor de credite aferente diferitelor tipuri de contrapartide (împrumutători suverani, firme private, alte bănci), bazată pe ratinguri externe emise de agenții specializate (agenții de rating, agenții de asigurare, agenții ale exportatorilor).

Băncile sunt obligate să utilizeze acel set al evaluărilor efectuate de instituțiile externe, considerate eligibile de către autoritatea de supraveghere, care permit un nivel al fondurilor proprii corespunzător și un management al riscului solid.

În cazul abordării bazate pe ratinguri interne băncile sunt acele instituții care determină solvabilitatea fiecărui client. În funcție de gradul de dezvoltare a sistemelor interne de rating, băncile pot opta între o metodă de bază (*fondation approach*), în cazul în care anumiți parametrii utilizați în determinarea riscului de credit sunt predeterminați de autoritatea de supraveghere și o metodă avansată (*advanced approach*) ce presupune ca băncilor să li se permită să facă uz de propriile lor estimări pe baza experienței istorice.

Băncile vor putea să utilizeze abordare internă numai după ce sistemele lor de evaluare și gestiune a riscurilor vor fi testate de supraveghetorii bancari.

În practică, implementarea abordării bazate pe ratinguri interne (IRB) include următoarele elemente:

- o clasificare a expunerilor după tipul larg de expunere (de exemplu, guvernamentală, corporatistă, de retail);
- pentru fiecare clasă de expunere, estimări ale riscului pe care banca trebuie să le stabilească utilizând parteneri standardizați sau estimările sale interne;
- o funcție a ponderii de risc din care să reiasă respectivele cerințe de capital pentru fiecare tip de expunere;

- un set de cerințe minimale pe care banca trebuie să le îndeplinească pentru a i se permite utilizarea abordării IRB;
- la nivelul tuturor claselor de expunere, o analiză de supraveghere a conformității băncii cu cerințe minimale.

Abordările interne (IRB) determină volatilități crescute ale necesarului de capital ca urmare a faptului că măsurarea este mai precisă, iar curba ponderii de risc este mult mai abruptă.

- **Riscul de piață**

Metodele de cuantificare ale riscului de piață rămân cele stabilite prin Amendamentul din 1996 la Acordul de la Basel, respectiv abordarea standardizată și cea bazată pe modele interne.

- **Riscul operațional**

Riscul operațional este definit de Comitetul de la Basel pentru Supravegherea Bancară ca fiind *„riscul pierderii rezultatelor de pe urma proceselor interne a personalului sau a sistemelor neadecvate sau falimentare, sau de pe urma evenimentelor externe".*

Pe baza sondajului realizat de Comitetul de Supraveghere Basel, realizat în rândul unor bănci de prestigiu multinaționale, s-a stabilit că în medie aceste bănci alocă pentru acoperirea riscului operațional o sumă ce variază între 12 și 20% din volumul actual al capitalului minim garantat.

13.2. Cerințe cu privire la diviziunea și limitarea riscurilor

În majoritatea țărilor, expunerea la risc este limitată prin reglementări, în scopul utilizării unilaterale a resurselor băncii în favoarea unui număr restrâns de clienți de talie mare și deci pentru evitarea monopolizării de către aceștia a potențialului instituției.

Scopul reglementărilor pentru evitarea expunerii la risc îl constituie diviziunea riscurilor.

Diviziunea riscului urmărește evitarea concentrării riscurilor prin diversificarea plasamentelor și a creditelor în special. Concentrarea clienților într-un singur domeniu de activitate este relativ periculoasă pentru o bancă universală; în perioada de recesiune pot interveni greutăți de exploatare. În sfera creditării persoanelor fizice, diversificarea portofoliului este în primul rând o diversificare teritorială. La creditarea agenților economici importantă este diversificarea sectorială sau economică, iar în ceea ce privește clienții suverani – diversificarea geografică.

Pe de altă parte, se poate întâmpla ca întreprinderile de talie mare să aibă nevoie de creditare a unei singure bănci. De regulă, acolo unde gradul de

dezvoltare a pieţelor o permite, astfel de firme recurg direct la pieţe pentru a-şi asigura finanţarea fără intermediari. O altă soluţie o reprezintă constituirea de pool-uri bancare. Un *pool bancar* reprezintă ansamblul băncilor unei singure întreprinderi mari, ansamblu structurat şi organizat de o manieră precisă. Această soluţie are dezavantajul că diluează responsabilitatea băncilor participante, dar şi avantajul divizării riscurilor. Pool-ul permite şi participarea băncilor mici la finanţarea marilor întreprinderi (operaţie mai puţin riscantă şi mai puţin costisitoare) şi are autoritate mai mare în impunerea unui plan de redresare a debitorului în caz de dificultate.

Limitarea riscurilor are caracter normativ şi autonormativ. Fiecare bancă, în funcţie de calitatea mediului economic şi de evoluţia parametrilor proprii, poate asigura limitarea riscurilor în două feluri: global şi analitic, astfel:

- fixând o limită proprie, internă, ce reprezintă angajamentul său global în operaţii riscante (dar rentabile). Se stabileşte o limită maximă (75%) pentru ponderea activităţilor (plasamentelor) riscante în total active sau relativ la capitalul bancar;
- fixând plafoane de credite pe debitor, grup de debitori, sector de activitate sau zonă geografică pentru a preveni ca modificări semnificative ale situaţiei economice a acestor grupe să-i afecteze negativ expunerea la risc.

Se mai pot stabili plafoane de tip «stop-loss», care definesc riscurile maxime referitor la pierderile constatate sau la provizioanele constituite.

Foarte utile se pot dovedi şi limitele interne stabilite pe baza unor scenarii de criză, limite greu de definit în momentul în care criza se produce; preferabil este ca banca să fie pregătită pentru eventualitatea producerii unei crize, oricât de improbabilă ar părea aceasta într-un context dat.

Banca centrală, ca autoritate bancară, îşi asumă responsabilitatea limitării expunerii consolidate la risc în cadrul sistemului bancar, stabilind norme cu caracter obligatoriu. Rolul autorităţii bancare este de impulsionare, control şi sancţionare.

În majoritatea ţărilor se stabilesc norme obligatorii ce trebuie îndeplinite de bănci, cu privire la supravegherea marilor împrumuturi şi regimul participaţiilor.

Dispozitivul de control al marilor riscuri se prezintă în ţările membre ale Uniunii Europene astfel:

- suma împrumuturilor, de orice natură, şi a angajamentelor acordate unui singur debitor nu trebuie să fie inferioară nivelului de 25% din fondurile proprii nete, începând cu data de 1 ianuarie 1999.

- suma tuturor riscurilor superioare nivelului de 10% din fondurile proprii nete trebuie să se situeze la un nivel inferior celui care exprimă de opt ori fondurile proprii.

De asemenea, instituțiile de credit trebuie să declare riscurile ponderate asumate de un acționar, care deține cel puțin 10% din drepturile de vot, dacă riscurile respective depășesc 5% din fondurile proprii.

Riscurile fac obiectul unei ponderări, în funcție de durata reziduală, astfel: pentru durate mai mici de un an se aplică coeficientul 0%, pentru durate de trei ani se ponderează cu 20%, iar pentru perioade mai mari de trei ani se aplică procentul de 50%.

În România, normele bancare[8] se referă la limitarea riscurilor și vizează *expunerile* acordate clienților de către instituțiile de credit.

Expunerea unei instituții de credit față de *„un singur debitor"* este considerată ca fiind expunere mare, atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

Expunerea unei instituții de credit față de grupul de persoane aflate în relații speciale este considerată ca fiind expunere mare, atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

Expunerea unei instituții de credit față de o persoană aflată în relații speciale, membră a propriului grup, este considerată ca fiind expunere mare individuală în valoare relativă, atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 5% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

Prin grupul instituției de credit se va înțelege grupul reprezentând „un singur debitor", din care face parte instituția de credit.

Un singur debitor este orice persoană sau grup de persoane fizice și/sau juridice față de care banca are o expunere și care sunt legate între ele, în sensul că:

- una dintre persoane exercită asupra celorlalte, direct sau indirect, putere de control;
- nivelul cumulat al împrumuturilor acordate reprezintă un singur risc de credit pentru bancă, întrucât persoanele sunt legate într-o asemenea măsură încât, dacă unele dintre ele vor întâmpina dificultăți de rambursare, alta sau celelalte vor întâmpina dificultăți similar.

Expunerea unei instituții de credit față de personalul propriu este considerată ca fiind expunere mare, atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit respective.

---

[8] Normele BNR nr. 12/2003 – privind supravegherea solvabilității și a expunerilor mari ale instituțiilor de credit, modificate și completate prin normele nr. 9/2004 publicate în MO nr. 786/2004.

Limitele aplicabile expunerilor mari sunt:

- o instituție de credit nu va înregistra față de „un singur debitor " o expunere a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii;
- o instituție de credit nu va înregistra față de grupul de persoane aflate în relații speciale o expunere a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii;
- o instituție de credit nu va înregistra față de ceilalți membri ai propriului grup o expunere a cărei valoare depășește 20% din fondurile proprii;
- o instituție de credit nu va înregistra față de o persoană aflată în relații speciale, altele decât cele din grupul instituției de credit, o expunere a cărei valoare depășește o limită absolută, stabilită de instituția de credit prin proceduri interne aprobate de Banca Națională a României. În cazul în care persoana respectivă este membră a unui grup reprezentând „un singur debitor", expunerea luată în considerare va fi cea față de întregul grup;
- o instituție de credit nu va înregistra față de personalul propriu o expunere a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii;
- valoarea cumulată a expunerilor mari ale unei instituții de credit nu va depăși 800% din fondurile ei proprii.

Din punct de vedere al regimului participațiilor, directivele europene impun o serie de limite, astfel: nicio participație nu trebuie să depășească 15% din valoarea fondurilor proprii, iar valoarea totală a participațiilor nu trebuie să depășească 60% din valoarea fondurilor proprii.

În România[9], o bancă nu poate interveni în titlurile unei societăți mai mult de 15% din fondurile sale proprii și 20% din capitalul social al societății comerciale respective.

Valoarea tuturor participațiilor unei bănci nu poate depăși 50% din fondurile proprii.

13.3. Cerințe privind tratarea diferențiată a creditelor și constituirea de provizioane

Operațiunile de creditare au la bază prudența bancară, principiul fundamental ce caracterizează întreaga activitate a unei bănci.

În baza legii bancare[10], băncile au obligația, în vederea administrării corecte a riscului general de credite, a protejării propriului capital și a depozitelor clienților, să constituie rezerva generală pentru riscul de credit.

---

[9] Legea nr. 443/2004 pentru modificarea și completarea legii nr. 58/1998 privind activitatea bancară publicată în M.O. nr 78/24 ianuarie 2005.

[10] *Ibidem*, pct. 14.

Rezerva generală pentru riscul de credit se constituie în limita a 1% din soldul creditelor acordate, existent la sfârşitul anului, atât în lei, cât şi în valută. Sumele utilizate pentru constituirea sau majorarea rezervei generale pentru riscul de credit sunt deductibile din punct de vedere fiscal la determinarea profitului impozabil.

Rezerva generală pentru riscul de credit se utilizează exclusiv pentru acoperirea de pierderi din credite, numai după epuizarea celorlalte măsuri legale de recuperare a creditelor şi de acoperire a eventualelor pierderi aferente.

În cazul creditelor pentru care s-au constituit provizioane specifice de risc, utilizarea de sume din rezerva constituită se poate efectua numai dacă provizioanele specifice de risc au fost folosite integral.

Procesul de analiză a calităţii portofoliului de credite constituie o acţiune care se repetă, parcurgând mai multe momente, din care se detaşează două:

- momentul ce precede acordarea creditului şi care include analiza financiară a clientului, la care se aduc în completare şi aspecte nefinanciare;
- etapa acordării şi postacordării creditului, care presupune o atentă supraveghere a clientului beneficiar de împrumut, a modului în care se rambursează ratele de credit şi dobânzile.

Analiza se concentrează asupra eventualelor modificări ale calităţilor portofoliului de credite, faţă de momentul acordării împrumuturilor şi condiţiile iniţiale stabilite de bancă, precum şi derularea acestora, datorită unor factori imprevizibili.

Orice bancă trebuie să ţină seama permanent de câteva condiţii reglementate fie de către banca centrală, fie din propriile norme şi proceduri.

Analiza şi clasificarea portofoliului se fac având în vedere evaluarea performanţelor financiare ale împrumutantului şi a capacităţii sale de a-şi onora datoriile de scadenţă.

Agenţii economici sunt clasificaţi în cinci categorii, în vederea determinării performanţelor lor financiare:

Categoria A – include creditele la care performanţele financiare sunt foarte bune şi permit achitarea la scadenţă a dobânzii şi a ratei. Se prefigurează şi menţinerea în perspectivă a performanţelor financiare la nivel ridicat.

Categoria B – include creditele la care performanţele financiare sunt bune sau foarte bune, dar nu pot menţine acest nivel în perspective îndelungate.

Categoria C – include creditele la care performanţele financiare sunt satisfăcătoare, dar au o evidentă tendinţă de înrăutăţire.

Categoria D – include creditele la care performanţele financiare sunt scăzute şi cu o evidentă ciclicitate în intervale scurte de timp.

Categoria E – include creditele la care performanțele financiare arată pierderi și există perspectiva clară că nu pot fi plătite nici ratele, nici dobânzile.

Această încadrare a agenților economici se face pe baza analizei financiare ce permite atribuirea unui punctaj criteriilor cuantificabile care să corespundă cu rezultatele analizei criteriilor necuantificabile.

De asemenea, băncile pot utiliza în activitatea de clasificare a creditelor și alți indicatori nefinanciari, care privesc: tipul de agent economic, managementul acestuia, relaționarea cu piața specifică etc., indicatori care, la rândul lor, pot fi cuantificați.

În ceea ce privește serviciul datoriei, băncile pot aprecia solicitanții de credite după istoricul anterior, în cazul în care aceștia au mai contractat credite sau pot utiliza indicatori de natură relativă, calculați potrivit datelor extrase din documentele financiar-contabile de sinteza prezentate.

Analiza serviciului datoriei se realizează cu ajutorul indicatorilor:

- **acoperirea dobânzii** – care se determină ca raport între profitul brut și dobânda plătită, plus cea datorată și neachitată;
- **credite restante în cifre absolute, cât și relative, față de totalul creditelor angajate de agentul economic;**
- **plăți restante totale, față de totalul plăților efective către furnizori**, de la începutul perioadei analizate.

Serviciul datoriei este apreciat astfel:

- **Bun** – în situațiile în care ratele și dobânzile sunt plătite la scadență sau cu o întârziere maximă de șapte zile.
- **Slab** – când ratele și dobânzile sunt plătite cu o întârziere de până la 30 de zile.
- **Necorespunzător** – în situația în care ratele și dobânzile sunt plătite cu o întârziere de peste 30 de zile.

În analiza destinată aprecierii serviciului datoriei și, apoi, a calității portofoliului de împrumuturi, băncile se confruntă cu situații în care unitățile beneficiază de mai multe categorii de credite și în care trebuie aplicate proceduri acoperitoare pentru unitățile proprii.

În politica de creditare, banca utilizează și restricții menite să elimine riscul acestei activități. Astfel, banca nu acordă credite:

- agenților economici cu pierderi, fără perspectiva de redresare;
- agenților economici care nu contribuie cu capital propriu la finanțarea mijloacelor circulante sau a investițiilor;
- unităților economice reorganizate sau lichidate.

Persoanele care se află în relații speciale cu banca intră într-un regim special de analiză și aprobare. Pentru aceste persoane, deciziile de aprobare a

împrumuturilor sunt luate numai de Consiliile de administrație, pe baza unui raport al direcțiilor de specialitate.

În același timp, normele băncii naționale obligă la asigurarea evidenței acestor împrumuturi în Registrul împrumuturilor acordate persoanelor aflate în relații speciale cu banca și la ținerea evidenței soldurilor curente și restante.

În urma analizei performanței financiare și a serviciului datoriei, creditele și plasamentele sunt clasificate astfel:

- **Standard** – acele credite care nu implică deficiențe și riscuri, rambursarea lor făcându-se la timpul și la termenele prevăzute, respectiv credite acordate unor clienți solvabili, pentru afaceri bune.
- **În observație** – acele credite acordate unor clienți cu rezultate economico-financiare foarte bune, dar care, în anumite perioade de timp, întâmpină greutăți în rambursarea ratelor scadente și a dobânzilor aferente. Pentru acești clienți, banca estimează o scădere a profiturilor lor în viitor, ca urmare a unor posibile probleme de natura aprovizionării tehnico-materiale, a reducerii de produse pe piață, a altor probleme de natură tehnică, organizatorică, de personal.
- **Substandard** – sunt creditele care prezintă deficiență și riscuri care periclitează rambursarea datoriei, ele neputând fi recuperate integral în cazul în care deficiențele creditului nu sunt corectate pe parcurs.
- **Îndoielnice** – sunt împrumuturile care nu pot fi rambursate, iar garanțiile lor sunt incerte.
- **Perdante** – sunt creditele care nu pot fi restituite băncii, ceea ce face ca înregistrarea lor în continuare ca active bancare să nu fie garantată.

Serviciul datoriei, în combinație cu performanțele financiare, permite încadrarea în cele cinci grupe de calitate, astfel:

Tabelul 13.1

Clasificarea portofoliului de credite, în funcție de serviciul datoriei și performanțele financiare

Serviciul datoriei/performanțele financiare	Bun	Slab	Necorespunzător
A	Standard	În observație	Substandard
B	În observație	Substandard	Îndoielnic
C	Substandard	Îndoielnic	Pierdere
D	Îndoielnic	Pierdere	Pierdere
E	Pierdere	Pierdere	Pierdere

Constituirea provizioanelor specifice de risc

O formă de asigurare împotriva riscului este provizionarea. Sistemul de provizioane în cadrul băncilor comerciale este destinat protejării capitalului băncii, protejării depozitelor persoanelor fizice şi juridice, acoperirii eventualelor credite sau incertitudini în recuperare.

Provizioanele specifice de risc sunt aferente fiecărui credit aprobat, în curs de derulare la unităţile băncii şi sunt destinate acoperirii eventualelor credite, care în urma analizei performanţelor financiare ale împrumutanţilor şi al serviciului datoriei, prezintă incertitudine în recuperarea lor.

Clasificarea creditelor şi a plasamentelor, precum şi constituirea, regularizarea şi utilizarea provizioanelor de risc se realizează potrivit unor reglementări emise de autoritatea centrală bancară, acestea având titlu imperativ.

În general, factorii de clasificare a creditelor au făcut referire la: performanţele financiare ale titularilor de credit şi la serviciul datoriei, garanţiile ce puteau fi luate în considerare pentru ajustarea expunerilor brute.

Astăzi, regimul provizioanelor specifice de risc este guvernat de reglementări[11] potrivit cărora, **obiectul clasificării** îl constituie:

- creditele acordate clientelei din sectorul nebancar, evidenţiate în activul bilanţier, pentru care se constituie provizioane specifice de risc de credit;
- angajamente asumate de bancă în numele clientelei din sectorul nebancar, pentru care nu se constituie provizioane specifice de risc de credit.

Clasificarea propriu-zisă se efectuează prin aplicarea simultană a următoarelor criterii: serviciul datoriei şi iniţierea de proceduri judiciare.

Încadrarea pe categorii de risc de credit a elementelor de activ din bilanţ se efectuează în funcţie de natura garanţiilor, iar pentru elementele din afara bilanţului, acestea se transformă mai întâi în echivalent credit.

Baza de calcul a provizioanelor o reprezintă expunerile neajustate şi cele ajustate în funcţie de coeficienţii de risc de credit stipulaţi în reglementările menţionate.

În vederea determinării provizioanelor specifice de risc, expunerea brută a debitorului, respectiv soldul creditelor pe termen scurt, mediu şi lung, în lei şi în valută, curente şi restante, şi dobânzile aferente acestora, înregistrate la 31 iunie sau 31 decembrie, poate fi micşorată doar cu valoarea unor angajamente, cum ar fi: garanţii de la Guvernul României sau de la BNR în

[11] Regulamentul BNR nr. 4 /2008 pentru modificarea şi completarea Regulamentului BNR nr. 4/2004 privind organizarea şi funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Riscurilor Bancare, publicat în Monitorul Oficial, nr. 343/2009.

cadrul limitelor de risc acceptate, depozite gajate, plasate la bănci comerciale, garanții de la alte bănci din România în cadrul limitelor de risc acceptate, colaterale non-cash acceptate de bancă.

Expunerea netă se determină diminuând volumul creditelor angajate și al dobânzilor aferente cu valoarea reală a garanțiilor, stabilită în funcție de posibilitatea de valorificare a acestora pe piață, chiar dacă, în unele cazuri, aceasta este diferită de valoarea din evidența contabilă.

O atenție deosebită se acordă evaluării corecte și reale a riscului de credite și a dobânzilor aferente, precum și a posibilităților certe de valorificare a garanțiilor avute în vedere la acordarea creditelor, astfel încât volumul provizioanelor constituite să fie acoperit pentru creditele și dobânzile incerte.

Dacă valoarea reală (de piață) a garanțiilor constituite este acoperitoare pentru expunerea brută, expunerea netă va fi zero, și în acest caz, nu vor fi constituite provizioane.

Banca constituie provizioane specifice de risc în următorii coeficienți[12] – vezi tabelul următor:

Tabelul 13.2

Coeficienții de provizionare aferenți categoriilor de clasificare

Categorii de clasificare a creditelor	Coeficienți de provizionare pentru credite (altele decât cele înregistrate în valută sau indexate la cursul unei valute, acordate persoanelor fizice expuse la riscul valutar).	Coeficienți de provizionare pentru creditele înregistrate în valută sau indexate la cursul unei valute, acordate persoanelor fizice expuse la riscul valutar.
Standard	0	0,7
În observație	0,05	0,08
Substandard	0,2	0,23
Îndoielnic	0,5	0,53
Pierdere	1	1

Sumele aferente provizioanelor specifice de risc se vor include în cheltuieli.

Pentru constituirea acestor provizioane, soldul creditelor acordate fiecărui debitor al societății bancare se diminuează cu valoarea garanțiilor, ipotecilor și a depozitelor bănești gajate, potrivit normelor BNR.

Societățile bancare sunt obligate ca, în scopul protejării depozitelor persoanelor fizice, juridice, să limiteze riscul de credit și să depună toate eforturile pentru a-și încasa debitorii.

Rezerva legală este deductibilă în limita unei cote de 5% aplicată asupra profitului contabil, înainte de determinarea impozitului pe profit. În cazul în

[12] *Ibidem*, pct. 22.

care aceasta este utilizată pentru acoperirea pierderilor sau este distribuită sub orice formă, reconstituirea ulterioară a rezervei nu mai este deductibilă la calculul profitului impozabil.

La determinarea provizioanelor, expunerea debitorului poate fi micşorată doar cu valoarea angajamentelor apărute din:

- garanţii necondiţionate de la Guvernul României sau de la BNR;
- garanţii necondiţionate de la altă bancă din România;
- depozite gajate, plasate la banca însăşi;
- colaterale acceptate de conducerea băncii.

Dobânzile aferente creditelor acordate clientelei, alta decât cea bancară, neîncasate la scadenţă de cel puţin 90 de zile, se consideră în categoria „pierdere", iar băncile vor calcula şi vor constitui lunar, provizioane specifice de risc la nivelul de 100% din valoarea acestora, existentă în sold la finele fiecărei luni.

Provizioanele specifice de risc pentru creditele acordate în devize, pentru plasamentele la bănci în devize, precum şi pentru dobânzile aferente se constituie în devizele respective.

Societăţile bancare vor utiliza provizioanele specifice de risc constituite în sensul diminuării sau anulării acestora, în următoarele situaţii:

1) pentru creanţele din creditele acordate şi dobânzile aferente acestora, în cazul debitorilor intraţi în lichidare juridică;

2) când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii pentru creanţele neîncasate, aferente creditelor şi dobânzilor clasificate de către societăţile bancare conform prevederilor Normelor Băncii Naţionale a României privind clasificarea creditelor şi constituirea provizioanelor specifice de risc;

3) în cazul debitelor persoane fizice, când au fost epuizate toate măsurile legale de recuperare a creanţelor neîncasate, reprezentând credite acordate şi dobânzile aferente acestora.

Utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit se referă la anularea provizioanelor specifice de risc de credit, în cazul realizării riscului de credit şi se va realiza prin reluarea pe venituri a sumei reprezentând nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit aferente creditelor şi/sau plasamentelor care se scot în afara bilanţului.

13.4. Cerinţe privind nivelul minim de lichiditate

Lichiditatea bancară este o problemă de gestiune a activelor şi a pasivelor bancare care au grade diferite de lichiditate şi arată capacitatea unei bănci de a-şi finanţa operaţiunile curente.

Lipsa de lichiditate obligă banca respectivă să apeleze la recreditarea din partea Băncii de Emisiune sau la credite de pe piața interbancară. Aceste credite vor angrena pentru bancă costuri ridicate, care vor trebui să fie acoperite de aceasta cu afectarea corespunzătoare a nivelului profitului.

Problema centrală ce se ridică este ca băncile să-şi analizeze permanent gradul lor de lichiditate, pentru a evita creşterile nejustificate de costuri.

Situația lichidității unei bănci este apreciată în funcție de **nevoile anticipate de lichiditate ale băncii şi a surselor de finanțare.**

Importanța lichidității transcende instituția individuală deoarece criza de lichidități de la o singură bancă poate avea repercusiuni la nivelul întregului sistem bancar.

Din acest motiv, autoritatea de supraveghere a sistemului bancar, în prezent, se concretizează mai mult asupra structurii scadenței activelor şi a datoriilor băncii, şi mai puțin asupra cerințelor legale privind activele lichide.

În vederea satisfacerii nevoilor de lichiditate, banca poate utiliza activele sale lichide, sau recurge la împrumuturi, vânzarea acțiunilor sau titlurilor.

Analiza lichidității bancare impune analiza situației curente a lichidității unei bănci, a nevoilor de finanțare viitoare anticipate, a surselor de finanțare necesare pentru acoperirea acestor nevoi.

O bancă, care se limitează la managementul activelor pentru asigurarea unei lichidități adecvate, trebuie să limiteze creşterile de credite la volumul depozitelor disponibile ale băncii.

Ca alternativă, nevoile de lichiditate vor putea fi satisfăcute prin intermediul surselor de datorii. Managementul datoriilor poate completa lichiditatea activelor sau poate servi ca sursă alternativă de lichiditate pentru bancă.

De altfel, există două laturi determinante ale nevoilor de lichiditate:

- latura pasivă a bilanțului, consecință a retragerii depozitelor, a majorării capitalurilor proprii, a rambursărilor împrumuturilor contractate de la bănci;
- latura activă a bilanțului, ca urmare a exercitării angajamentelor de creditare şi/sau a liniilor de credit deschise clienților.

Dacă pe termen scurt, lichiditatea unei bănci se realizează prin managementul activelor băncii, pe termen mediu şi lung lichiditatea este abordată prin managementul controlat al activelor şi al pasivelor şi printr-un studiu aprofundat al profilului de scadență.

Calculând ponderea necorelărilor pe termen scurt pe care o au marii deponenți, analistul bancar poate obține imaginea senzitivității băncii sau a sectorului bancar, în ansamblu, la retragerile de fonduri ale deponenților mari.

Analiza structurii scadenței depozitelor dă posibilitatea schimbării poziției de finanțare a băncii, în scopul obținerii unor resurse permanente, stabile. În general, volatilitatea în creșterea finanțării unei bănci prin depozite indică modificări ale structurii și surselor de finanțare pe care le traversează sectorul bancar.

Necorelările de scadențe pe structura activelor și a datoriilor băncii reprezintă o trăsătură puternică a activității bancare, deoarece de obicei, banca realizează plasamente pe termen lung care prezintă randamente ridicate din resursele cu scadențe reduse (mici).

Întrebările frecvente care apar sunt legate nu numai de nivelul acestor necorelări, ci și de evoluțiile sale în timp, dacă acestea afectează solvabilitatea băncii.

Necorelările pe termen scurt nu generează o insolvabilitate bancară dacă acestea sunt finanțate continuu, însă trendul lor se analizează pentru a nu se înmulți și a genera necorelări pe termen lung.

Necorelările pe termen lung indică faptul că banca are probleme serioase de finanțare. Aceste necorelări pot fi instrumente deliberate de bancă în funcție de anticipațiile sale privind costul resurselor atrase (scăderea ratei dobânzii).

Structura scadenței depozitelor poate fi consecința unui deficit de finanțare, în cazul în care nu se acționează pentru perfecta corelare cu structura activelor bancare.

Este absolut necesar înlăturarea cauzelor care au generat-o: generate de mediul în care aceasta activează.

Necorelările anticipate indică volumul finanțării de care banca are nevoie să-l obțină din alte surse decât clienții.

Acesta poate fi oferit fie de banca centrală, fie de piața monetară și constituie instrument de decizie în opțiunile de politică monetară.

Cerințele legale de lichiditate pe care o bancă trebuie să le satisfacă nu trebuie privite ca metodă primară de gestionare a lichidității unei bănci.

În schimb, neasigurarea acestor cerințe de lichiditate legale constituie probleme de gestiune a lichidității băncii respective.

De fapt, orice bancă trebuie să-și asigure un management prudent al lichidității, în scopul evitării apariției unui deficit de finanțare bazat pe monitorizarea fluxurilor de lichiditate.

Legislația românească referitoare la lichiditatea bancară se referă, în principal, la sistemul rezervelor minime obligatorii și la reglementarea lichidității valutare.

Rezervele minime obligatorii sunt folosite, în principal, ca instrument de politică monetară, problema lichidității bancare fiind mai importantă în derularea politicii monetare decât din punct de vedere prudențial, fără existența unei norme de armonizare internațională a indicatorilor de apreciere a lichidității.

În scopul monitorizării și sporirii eficienței controlului lichidității bancare, BNR a emis norme[13] privind lichiditatea băncilor persoane juridice române.

Ideea de ansamblu a acestor norme de a corela maturitățile reziduale ale activelor și pasivelor unei bănci, a apropiat analiza lichidității bancare de cea aplicată în piețele financiar-bancare internaționale.

Limita minimă a indicatorului de lichiditate reglementat este 1 și se calculează ca raport între lichiditatea efectivă și lichiditatea necesară, pe fiecare bandă de scadență.

Lichiditatea efectivă se determină prin însumarea pe fiecare bandă de scadență, a activelor bilanțiere și a angajamentelor primite evidențiate în afara bilanțului.

Lichiditatea necesară se determină prin însumarea pe fiecare bandă de scadență, a obligațiilor bilanțiere și a angajamentelor date evidențiate în afara bilanțului.

13.5. Cerințe privind poziția valutară

Riscul valutar se poate defini ca fiind probabilitatea ca variația adversă a cursului valutar pe piață să ducă la diminuarea profitului net bancar. Riscul valutar și riscul dobânzii se întrepătrund, deoarece cumpărarea sau vânzarea la timp a valutei dă naștere riscului de schimb, iar plasarea capitalului astfel obținut dă naștere riscului de dobândă. Riscul valutar este semnificativ pentru băncile implicate în operații valutare pe cont propriu sau în numele clienților. În România, acesta este destul de important deoarece majoritatea băncilor au licență pentru astfel de operații pe care le oferă clienților și pe care le folosesc și ca o modalitate de protejare a capitalului și a activelor în condiții de inflație ridicată.

[13] Normele nr. 1 din 9.04.2001 publicate în M.O. nr. 201/20.04.2004 și Normele nr. 2 din 11.02.2002 publicate în M.O. nr. 133/.2002.

Expunerea la riscul valutar se poate împarte în trei componente: „expunerea generată de activitățile internaționale prin consolidare bilanțieră, expunerea tranzacțională, și expunerea economică"[14].

Expunerea de translație apare în cazul băncilor cu activitate internațională: societățile afiliate trebuie să raporteze date și să-și consolideze rezultatele financiare în moneda țării de referință, a societății-mamă. Conversia se poate face la cursul zilei sau la cursul mediu pentru perioada de raportare. Este un risc ce poate fi acoperit prin hedging.

Expunerea tranzacțională rezultă din aceea că o serie de operații se desfășoară în valută, iar cursul poate fluctua, influențând astfel marja în țara de referință. Poate deveni semnificativă pe termen scurt, dar poate fi minimizată prin hedging.

Expunerea economică reflectă influența fluctuațiilor cursurilor valutare asupra valorii băncii. Este relevantă dacă se exprimă în moneda țării de referință. Valoarea de piață a băncii este ca și în cazul activelor financiare, calculată ca fiind valoarea actuală a tuturor veniturilor realizate în toate valutele de operare. Actualizarea se face folosind costul mediu ponderat al capitalului.

Așa cum am menționat, indicatorii principali ai riscului valutar sunt poziția **valutară individuală și poziția valutară globală**. Primul se calculează pentru fiecare valută de gestionat și rezultă din compararea activelor cu pasivele, iar în urma acestei comparații, dacă activele sunt mai mici decât pasivele, poziția valutară este scurtă; dacă, dimpotrivă, activele sunt mai mari, atunci poziția valutară este lungă. Poziția valutară globală este reprezentată prin soldul net al creanțelor în devize, față de pasivele în devize, ambele convertite în moneda de referință pentru comparabilitate. Acest indicator oferă imaginea globală asupra expunerii valutare a băncii, însă nu indică precis valuta ce trebuie gestionată.

Expunerea băncii la riscul valutar se măsoară prin amploarea poziției valutare individuale gestionate separat pentru fiecare valută. Banca poate calcula rapid, la sfârșitul zilei (și chiar pe parcursul zilei), expunerea la risc ca pierdere potențială în cazul unei variații adverse a cursului pentru fiecare valută.

Aceasta poate fi eliminată în funcție de mărimea fondurilor bancare, de regulă la 8% din valoarea acestora, calculată conform standardelor internaționale.

În România, Banca Națională a României a definit și reglementat, încă din anul 1995[15], nivelul maxim al pozițiilor valutare individuale și al pozițiilor

[14] L. Roxin, *Gestiunea riscurilor bancare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997, p. 195.

[15] Normele Băncii Naționale a României nr. 15/24.10.1995, cu modificările și completările ulterioare, publicate în Monitorul Oficial al României, nr. 261/1995.

valutare totale pentru bănci, persoane juridice române. În vederea limitării nivelului riscului valutar, atât la nivel individual (pe fiecare valută în parte), cât şi la nivel agregat (pe fiecare bancă), banca centrală a adoptat norme[16] noi.

În baza acestor prevederi legale, Banca Naţională a României a definit următoarele concepte:

a) **poziţia valutară într-o anumită deviză** – soldul net al patrimoniului în deviza respectivă, fiind expresia riscului valutar;

b) **poziţia valutară bilanţieră într-o anumită deviză** – sumă evidenţiată în soldul creditor sau debitor al contului 3721 „Poziţie de schimb", deschis pe deviza în cauză;

c) **poziţia valutară extrabilanţieră într-o anumită deviză** – sumă evidenţiată în soldul creditor sau debitor al contului 9361 „Poziţie de schimb", deschis pe deviza în cauză;

d) **poziţia valutară individuală** – poziţia valutară lungă sau poziţia valutară scurtă pe fiecare deviză în echivalent lei;

e) **poziţia valutară individuală ajustată** – poziţia valutară individuală ajustată cu echivalentul în lei actualizat al capitalului social subscris şi vărsat în devize şi al primelor de emisiune plătite în devize, calculat în funcţie de diferenţele de curs valutar aferente disponibilităţilor în devize reprezentând aportul la capitalul social şi primele de emisiune plătite în devize;

f) **poziţia valutară totală** – valoarea cea mai mare, în modul, dintre totalul poziţiilor valutare individuale ajustate lungi şi totalul poziţiilor valutare individuale ajustate scurte.

Forma cea mai evidentă a riscului valutar se referă la tranzacţiile individuale curente – posibilitatea ca activităţi aparent profitabile să cauzeze pierderi datorită mişcărilor nefavorabile înregistrate de cursurile de schimb.

Mai general, întreaga activitate comercială viitoare a unei sucursale străine sau a unei filiale poate fi afectată de modificările cursului de schimb, în funcţie de impactul pe care îl au asupra unor factori, cum ar fi: ratele relative ale inflaţiei, ratele dobânzii acordate de guvern şi alte politici, precum şi limitele profitului unei companii şi cota de piaţă.

Pentru a ajuta la prevenirea riscului valutar, companiile au dezvoltat tehnici interne referitoare la sistemele contabile şi la procedurile de plată şi facturare. Guvernele ţărilor dezvoltate s-au implicat, furnizând garanţii cursurilor de schimb, precum şi alte forme de asigurare, subvenţionând, de fapt, activităţile externe ale companiilor lor exportatoare.

---

[16] Normele Băncii Naţionale a României nr. 4/2001 privind supravegherea poziţiilor valutare, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 631/2001, modificate şi completate prin Normele Băncii Naţionale a Românei nr. 14/2004, publicate în Monitorul Oficial al României, nr. 1259/2004.

Dezvoltările din cadrul pieţelor internaţionale de capital au permis companiilor să se împrumute mai uşor în devize. Creşterea pieţelor bazate pe moneda euro a permis companiilor să obţină solduri debitoare în valută pentru a contrabalansa poziţiile lungi pentru majoritatea valutelor.

Pieţele valutare la termen (*forward*) s-au dezvoltat mai departe, iar băncile au început să le utilizeze mult mai imaginativ, oferind, de exemplu, contracte la termene opţionale, în care companiei i se oferă opţiunea referitoare la data scadenţei în cadrul unei anumite perioade de timp şi este încărcată cu „prima" sau „discount-ul" care se aplică celei mai costisitoare dintre datele de decontare în intervalul respectiv de timp.

În România, controlul riscului valutar este realizat:

a) de către bănci;

b) de către Banca Naţională a României, pe baza indicatorilor de poziţie valutară raportaţi de bănci.

Poziţia valutară într-o anumită deviză se calculează ca sumă algebrică a poziţiei valutare bilanţiere şi a poziţiei valutare extrabilanţiere.

În scopul determinării poziţiei valutare totale, sumele reprezentând poziţii valutare individuale ajustate lungi vor fi considerate cu semnul plus (+), iar sumele reprezentând poziţii valutare individuale ajustate scurte vor fi considerate cu semnul minus (–).

Poziţia valutară totală va fi lungă atunci când totalul poziţiilor valutare individuale ajustate lungi este mai mare decât totalul poziţiilor valutare individuale ajustate scurte şi va fi scurtă atunci când totalul poziţiilor valutare individuale ajustate scurte este mai mare decât totalul poziţiilor valutare individuale ajustate lungi. .

La sfârşitul fiecărei zile bancare lucrătoare, poziţiile valutare ale unei bănci sunt supuse următoarelor limitări:

a) maximum 10% din fondurile proprii ale băncii pentru oricare dintre poziţiile valutare individuale ajustate;

b) maximum 20% din fondurile proprii ale băncii pentru poziţia valutară totală.

În vederea limitării riscului valutar, băncile au următoarele obligaţii:

a) să dispună de un sistem de evidenţă care să permită în permanenţă atât înregistrarea imediată a operaţiunilor în devize şi calcularea rezultatelor acestora, cât şi determinarea poziţiilor valutare individuale ajustate şi a poziţiei valutare totale;

b) să deţină un sistem de supraveghere şi de gestiune a riscului valutar pe bază de norme şi proceduri interne, aprobate de consiliul de administraţie al băncii;

c) să dispună de un sistem de control permanent pentru verificarea respectării procedurilor interne.

13.6. Cerințe privind administrarea resurselor și a plasamentelor

În acest domeniu, reglementările vizează un segment restrâns, orientat în sensul de a asigura delimitarea clară a sferei de activitate **în zona specifică comerțului de bancă și concentrarea resurselor și eforturilor în acest sens.** De asemenea, **cerințele în acest domeniu înseamnă delimitarea și interzicerea activităților și plasamentelor care au sfera de activitate spre obiective excentrice profesiuni**, spre care băncile s-ar putea orienta în căutarea unor surse de profit iluzorii, dar care includ riscuri mari.

Astfel, în primul rând, se interzice băncii angajarea în **tranzacții cu bunuri mobile și imobile.**

Se exceptează de la această interzicere bunurile necesare activității băncii, precum și bunurile mobile și imobile dobândite ca urmare a executării silite a creanțelor care, de regulă, trebuie să fie vândute în maximum un an.

Prin aceste interziceri se urmărește evitarea angajării resurselor băncii în alte activități străine obiectului de activitate specific, care, pe de o parte, prezintă risc, iar pe de altă parte, poate orienta resursele băncii în acțiuni în afara obiectivelor specifice, fapt care ar fi dăunător echilibrului băncii și, în ultimă instanță, acționarilor și clienților băncii. Ar putea fi afectați de această orientare și clienții, virtuali debitori, care n-ar mai putea fi satisfăcuți de bancă în condițiile în care resursele au alte utilizări. Sub un alt aspect, se consideră activități dăunătoare societății, în general, și climatului de competiție, în special, încercările băncilor de **a promova forțat în raporturile cu clienții propriile acțiuni** prin operațiuni implicite.

Astfel, în acest sens sunt interzise următoarele activități:

- acordarea de împrumuturi sau furnizarea altor servicii condiționate de cumpărarea (vânzarea) de acțiuni ale băncii;
- acordarea de credite garantate cu acțiunile emise de bancă.

Reglementările bancare impuse instituțiilor financiar-bancare prevăd nu numai prudență și protecția față de risc, dar și afirmarea unui climat sănătos de competiție în care băncile să se confrunte în mod egal în mediul lor specific de activitate, care se referă la:

- prevenirea riscului și angajarea prudentă în administrarea resurselor;
- asigurarea unui climat de concurență loială.

De asemenea, sunt stabilite restricții prin normele prudențiale din domeniul **plasamentelor bancare.**

În primul rând, prin lege se limitează, pe de o parte, ***gradul general de extindere al plasamentelor bancare în valori mobiliare.*** Potrivit legii, valoarea

totală a investițiilor unei bănci în **valori mobiliare** efectuate în nume și pe cont propriu nu poate depăși nivelul de 100% din fondurile sale proprii. Se exceptează depășirile care provin din deținerea de titluri de stat.

Aceste restricții legale au un semnificativ efect prudențial. Sub acest aspect se constituie, în fapt, un anumit raport obligatoriu, limitativ, în ceea ce privește locul în activitatea băncii, implicit în bilanțul bancar al operațiunilor pe cont propriu de titluri:

Plasamente pe cont propriu în valori mobiliare = Fondurile proprii ale băncii,

ceea ce înseamnă că operațiunile pe cont propriu cu titluri sunt limitate în partea din activul bilanțului unei bănci și deci, băncile trebuie să promoveze alte operațiuni active.

Sub un alt aspect, deținerea de valori mobiliare fiind legată de anumite riscuri: a cursurilor de piață etc., pe această cale se limitează riscul.

În al doilea rând, prin lege se normează valoarea totală a investițiilor pe termen lung în valori mobiliare (sau cote de participare) emise de **societăți comerciale (altele decât băncile),** care nu se poate extinde peste 50% din fondurile proprii ale băncii.

În cadrul acestei limitări generale, acționează și **limitări aferente fiecărei participări,** care condiționează:

- pe de o parte, mărimea participării băncii la fiecare societate, care nu poate reprezenta mai mult de 10% din fondurile proprii ale băncii;
- pe de altă parte, mărimea participării unei bănci date la capitalul unei societăți comerciale, care nu poate fi mai mare de 20% din capitalul societății comerciale.

Prin aceste norme de restricționare, se limitează cota de participare la fiecare societate exprimată atât la nivelul băncii, cât și la nivelul societății comerciale, pentru ca banca să nu se implice în participări însemnate prin care să-și atribuie pretenții de control asupra deciziilor vreunei asemenea societăți.

13.7. Cerințe prudențiale privind extinderea rețelei de sucursale și alte sedii secundare ale băncii

Extinderea în teritoriu, prin sucursale și alte sedii secundare, reprezintă modalitatea principală de creștere a potențialului bancar. A avea sucursale înseamnă a avea capacitatea de constituire a depozitelor prin afluența clienților deponenți și, implicit, a solicitanților de credite, mărindu-se pe această bază cifra de afaceri a băncii, implicit posibilitățile de a oferi întreaga gamă de servicii diversificate.

Extinderea în teritoriu de unități bancare este dependentă de baza de colectare a depozitelor. Cu cât baza de colectare va fi mai extinsă, cu atât posibilitatea de majorare a cifrei de afaceri este mai mare.

În funcție de răspândirea în teritoriu și costul atragerii depozitelor, în multe țări s-au conturat două categorii de bănci comerciale:

- **băncile de detaliu** (cu amănuntul), care au răspândire în teritoriu și constituie depozite cu costuri minime;
- **băncile cu ridicata** din centrele mari financiare, care au costuri ale resurselor mai mari, întrucât acestea sunt procurate de la băncile de detaliu, prin redistribuire pe piața interbancară.

Dar, așa cum experiențele au arătat, această extindere poate fi abuzivă prin „strategiile" agresive ale unor manageri care își croiesc planuri mari de extindere **neacordate cu potențialul economico-financiar și organizațional al băncii, cu efecte negative asupra:**

- deponenților atrași de promisiuni sau perspective care n-au permise de înfăptuire;
- solicitatorilor de credite și alte servicii pe care banca nu le poate asigura;
- mediului bancar în care se incită elemente de concurență neloială.

Astfel, în legea bancară, **autorizarea privește fiecare sediu în parte,** apreciind măsura în care fiecare sucursală „poate asigura realizarea obiectivelor propuse în condiții compatibile cu buna funcționare a sistemului bancar și cu regulile unei practici bancare prudente, care să asigure clientelei o siguranță satisfăcătoare în condițiile existente în segmentul de piață ce urmează a fi acoperit de serviciile oferite de bancă".

În mod concret, aceste obiective ale autorizării vizează, pentru sedii, aprecieri privind:

- corelarea generală între potențialul declarat al băncii și gradul de extindere propus;
- oportunitatea situării în zona dată a unității propuse.

Cu privire la acest ultim obiectiv, este de menționat că normele bancare analizează explicit, pentru fiecare unitate, vadul comercial, respectiv justificarea nevoilor economice generale de servicii bancare în zona dată.

Toate aceste viziuni precauționiste sunt orientate și în sensul de a feri băncile, mai ales pe cele nou înființate, de povara unei rețele costisitoare care nu poate asigura venituri acoperitoare și sunt astfel menite din start să conducă la pierderi importante, ce pun în pericol vitalitatea băncii.

13.8. Impactul reglementărilor prudențiale asupra strategiilor bancare[17]

Impactul reglementărilor prudențiale poate fi analizat în termeni strategici, comerciali sau financiari.

a) **Din punct de vedere strategic**, efectul cel mai evident al reglementărilor prudențiale a fost crearea unei puternice constrângeri asupra dimensiunii bilanțului, conducând către orientarea băncilor spre obiective precum rentabilitatea și controlul riscurilor.

Constrângerile asupra bilanțului au fost generate de raportul de solvabilitate și norma Cooke, prin care a fost fixată o limită a efectului de levier al fondurilor proprii. Astfel, în cazul unei bănci care acorda un împrumut de 100 milioane u.m. unei colectivități locale naționale, prin respectarea normei Cooke și aplicarea coeficientului de ponderare de 20%, rezultă că finanțarea trebuie să fie asigurată prin minim 1,6 milioane fonduri proprii, restul reprezentând finanțare prin emisiune de obligațiuni, depozite la vedere sau recurgere la finanțare pe piața monetară.

$$\frac{\text{Fonduri proprii}}{100\text{ mil.} \times 20\%} = 8\% \Rightarrow \text{Fonduri proprii} = 20\text{ mil.} \times 0{,}08 = 1{,}6\text{ mil.}$$

Astfel, normele de solvabilitate au atribuit fondurilor proprii calitatea de **indicator de gestiune**, ceea ce pe plan strategic conduce la limitarea capacității de evoluție a activității. Pentru a răspunde exigențelor prudențiale, instituțiile de credit pot, fie să majoreze fondurile proprii, fie să reducă volumul activității, orientându-se către activități care solicită mai puține fonduri proprii, fie să cedeze anumite active (prin titularizare, cesiuni de creanțe, cesiuni de filiale).

b) **Incidența asupra politicii comerciale** se regăsește în selectarea clienților și a unor activități puțin consumatoare de fonduri proprii.

Din punct de vedere al selectării clienților, trebuie remarcat că băncile au interesul de a selecta creditele distribuite în funcție de ponderea care se atribuie acestora, potrivit regulamentelor privind coeficientul de solvabilitate.

Astfel, cu 8 **u.m.** fonduri proprii pot fi acordate credite de 100 u.m. ponderate cu 100%, de 200 u.m. ponderate cu 50% și 500 u.m. în cazul creditelor ponderate cu 20%.

Rezultă, astfel, că băncile au un interes **financiar** de a căuta puțin consumatoare de fonduri proprii, cum este cazul creditelor ipotecare sau al creditelor pentru leasing. În anumite țări, precum Franța și Germania, se

[17] N. Dardac, T. Vâșcu, *op. cit.*, pp. 298-300.

manifestă o preferință sporită pentru credite acordate colectivităților publice, a căror pondere este redusă, respectiv 0% și 20%.

Necesitatea prevăzută prin reglementările, ca o bancă să afecteze un anumit volum al fondurilor proprii tuturor utilizatorilor, impune luarea în considerare a costului acestora în stabilirea tarifelor pentru ofertele făcute clientelei.

O modalitate de determinare a tarifării produselor și serviciilor ar putea consta în calcularea unei **rate teoretice de ieșire** a creditelor, pornind de la o abordare normativă, urmată de compararea cu condițiile oferite de concurență, pentru a se constata dacă banca este integrată, sau nu, în condițiile pieței. **Această rată** de ieșire **a creditelor** se fundamentează pe **rata de refinanțare** și o marjă normativă.

Rata de refinanțare este diferită, după cum este cazul creditelor acordate întreprinderilor sau persoanelor fizice. Astfel, pentru întreprinderi se reține rate de dobândă pe piață, pentru durata medie a creditului acordat, iar în cazul persoanelor fizice trebuie să se țină seama de costul complet al resurselor clientelei (cost financiar mediu și cost de colectare) și de rata dobânzii pe piață, aceste două componente combinându-se în funcție de situația proprie a fiecărei bănci.

Marja normativă se descompune în trei componente: o marjă specifică destinată remunerării fondurilor proprii, o marjă de acoperire a cheltuielilor generale și o marjă de acoperire a riscului financiar.

Marja care remunerează fondurile proprii rezultă din coeficientul de ponderare al creditului acordat și din rentabilitatea dorită pentru fondurile proprii.

Aplicarea acestei metode presupune o anumită notare a clientelei, în funcție de nivelul riscului și actualizarea periodică a valorii[18]. De asemenea, este necesar să se dispună de contabilitate analitică, care să permită afectarea corectă a cheltuielilor generale, situație în care se pot măsura eforturile de productivitate, care trebuie depuse pentru a ajusta cheltuielile generale la condițiile tarifare ale pieței.

Într-o strategie bazată pe economia fondurilor proprii, care constituie o resursă rară, băncile sunt preocupate de dezvoltarea unor activități, care, din punct de vedere regulamentar, **sunt slabe consumatoare de fonduri proprii.** Poate fi citată, în acest sens, activitatea **de consultanță** în domeniul gestionării patrimoniilor și ingineria financiară. Asemenea servicii nu antrenează riscuri

[18] Banca va putea să decidă orientarea politicii sale către categoriile de risc pentru care este cel mai bine plasată în raport cu concurența și poate alege, în interiorul unei categorii de risc determinată, acei clienți care asigură cel mai bun raport randament/risc.

financiare pentru bancă şi nici nu angajează capitalurile proprii. **Comercializarea produselor financiare** şi gestiunea activelor constituie activităţi ale căror nevoi de fonduri proprii sunt limitate; acestea permit dezvoltarea relaţiilor comerciale cu clientela, fără ca băncile să-şi majoreze riscurile.

O deosebită importanţă prezintă şi dezvoltarea activităţilor de piaţă şi extrabilanţiere, considerându-se incorectă fondarea creşterii excepţionale înregistrate pe piaţa financiară pe constrângerile reglementărilor prudenţiale. Luarea în considerare a nevoilor de fonduri proprii şi a costului acestor fonduri a condus la localizarea interesului gestionarilor bancari spre rentabilitatea acestor activităţi şi produse. Noile sectoare de activitate ar putea concilia căutarea unei creşteri accelerate cu o puternică rentabilitate şi respectarea exigenţelor prudenţiale.

c) **Din punct de vedere al strategiei financiare**, trebuie precizat că o perioadă îndelungată de timp, băncile au jucat un rol esenţial în structurarea finanţărilor pe termen scurt şi lung, după care exigenţele sporite ale acţionarilor pentru obţinerea unei remunerări satisfăcătoare a aporturilor lor şi îndrumarea reglementărilor prudenţiale au modificat strategiile bancare. Punerea în aplicare a raportului Cooke a avut ca reacţie imediată căutarea, de către bănci, a unor metode pentru majorarea rapidă şi semnificativă a fondurilor proprii. Băncile au realizat majorări de capital sau au procedat la emisiunea de titluri subordonate.

În prezent, băncile au atins o nouă etapă în cadrul căreia se apelează la tehnici noi, sofisticate: utilizarea operaţiunilor de titularizare, a instrumentelor derivate în materie de credite (credite derivative), ceea ce a creat posibilitatea realizării unor operaţiuni, fără a suporta costul reglementărilor prudenţiale. Paralel cu aceste operaţiuni, nevoile de fonduri proprii au putut fi mai bine apreciate, iar anumite bănci au decis să-şi răscumpere acţiunile şi să distribuie importante dividende, în loc de a-şi majora capitalurile proprii.

Utilizarea anumitor tehnici financiare permite acelor insituţii inovatoare să urmeze o politică de creştere rapidă cu respectarea constrângerilor prudenţiale. În SUA, unele bănci specializate în credite de consum duc o politică financiară agresivă, care constă în creşterea volumului de activitate, utilizarea intensivă a mecanismului titularizării, repartizarea unei importante părţi din dividende şi, concomitent, menţinerea unei rentabilităţi a fondurilor proprii investite la un nivel de peste 30%.

13.9. Limitele şi riscurile reglementărilor prudenţiale

Introducerea raportului de solvabilitate, iniţial sub forma normei Cooke şi ulterior a solvabilităţii europene, a antrenat numeroase ameliorări, astfel:

- a creat limite ale efectului de levier;

- a contribuit la punerea accentului pe cerințele de rentabilitate;
- a permis, într-o mai mare măsură, evitarea falimentelor neașteptate ale băncilor;
- a pus bazele unei armonizări internaționale a concurenței, datorită faptului că bănci din țări diferite sunt supuse aceloraşi reglementări.

Dincolo de aceste aspecte pozitive, reglementările prudențial antrenează şi **efecte negative, dintre care enumerăm**[19]**:**

– coeficienții de prudență bancară nu sunt suficienți pentru a asigura controlul instituției respective;

– constrângerile prudențiale pot antrena efecte inverse.

- Raportul de **solvabilitate bancară** şi, la modul general, normele de prudență bancară nu dau o măsură a calității gestiunii bancare. Normele internaționale au caracter **minimal** şi nu trebuie să substituie analiza internă, care prin definiție trebuie să fie specifică fiecărei instituții de credit. Un nivel ridicat al raportului de solvabilitate n-a prezentat, niciodată, o garanție a stării de sănătate a unei bănci, iar un nivel scăzut al capitalului nu este decât un semnal al existenței unor probleme. Altfel spus, coeficienții de prudență bancară nu sunt indicatori de gestiune. Noutatea şi importanța aduse de normele de solvabilitate constau în aceea că au redat rolul principal fondurilor proprii şi rentabilității în analiza internă a băncii, fără ca aceasta să asigure, ea însăşi, o alocare optimă a resurselor.

De asemenea, coeficienții prudențiali nu sunt suficienți, pentru un control al riscurilor, chiar dacă reglementările prudențiale iau forma unor constrângeri reglementate, care se exprimă sub formă juridică, fără a putea acoperi toate riscurile posibile. Faptul că o bancă îndeplineşte, perfect, toate constrângerile prudențial, nu este suficient pentru ca aceasta să fie acoperită pentru toate riscurile, şi în mod special pentru riscul de piață.

Reglementările prudențiale prezintă şi o altă caracteristică, şi anume faptul că sunt în **evoluție permanentă,** datorită negocierilor internaționale şi a regulilor care se modifică. Chiar dacă normele de solvabilitate au favorizat restructurarea financiară a băncilor internaționale şi au conferit fondurilor proprii rolul lor central, de indicator al valorii întreprinderii, totuşi, o reglementare nu poate răspunde decât obiectivelor pentru care a fost instituită.

Normele de solvabilitate au avut şi un **impact negativ** care a corespuns, în Franța, cu o criză imobiliară fără precedent, iar în anii 1997-1998, după publicarea de către Comitetul de la Bâle, în septembrie 1997, a unui

[19] N. Dardac, T. Vâşcu, *op. cit.*, pp. 300-302.

document intitulat „Principii fundamentale pentru un control bancar eficient", s-a manifestat o criză financiară excepțională în Japonia, Coreea, Thailanda, Indonezia.

Toate aceste aspecte evidențiază că nici în materie de fonduri, nici raporturile de divizare a riscurilor nu pot împiedica apariția unor crize majore, a unor erori în aprecierea riscurilor, și a unor concentrări importante în cadrul aceluiași sector de activitate.

- **Cu privire la efectele inverse sau perverse care pot fi antrenate de reglementările prudențiale, trebuie remarcate următoarele:**

i. o apreciere necorespnunzătoare a riscurilor;
ii. o creștere a riscurilor;
iii. limitarea concurenței.

1. Aprecierea incorectă a riscurilor

Metodele prudențiale sunt, întotdeauna, fondate pe segmentarea în clase de risc, într-un număr redus, cu adoptarea unui coeficient de ponderare unic, în cadrul clasei. Principala limită a raportului de solvabilitate este de a se baza pe o clasificare juridică independentă de riscul efectiv de creditare, iar raționamentele nu sunt făcute în funcție de calitatea creditului, ci de statutul juridic al beneficiarului de credite. Reglementările prevăd constrângeri de cinci ori mai mari pentru creditele acordate întreprinderilor, comparativ cu cele acordate guvernelor din țările dezvoltate.

Regulile prudențiale nu țin seama de **ratingul** clientului și nici de **durata creditului,** factori care sunt esențiali pentru calitatea acestuia. Reglementările consideră echivalente o linie de credit de un an și cu durată variabilă a dobânzii cu o facilitate acordată pe 10 ani, la rata fixă de dobândă. Pentru aceeași sumă și același tip de clienți, în ambele cazuri este necesară o acoperire în fonduri proprii egală cu 8%, deși ultima operațiune este mai riscantă și afectează capitalul într-o măsură mai mare.

Din punct de vedere al elementelor extrabilanțiere și, în mod particular, al produselor derivate, normele prudențiale nu sunt adaptate pe deplin prin luarea în considerare a riscurilor, în sensul că un contract swap pe 10 ani este afectat cu același coeficient ca în cazul unui swap pe 5 ani, deși riscurile antrenate sunt diferite.

Un alt efect **invers** al reglementărilor prudențiale rezidă din dinamica pe care acestea o antrenează, în sensul că, încurajând băncile în realizarea de operațiuni în funcție de riscul lor actual, acestea neglijează preocupările lor strategice. Astfel, potrivit reglementărilor, creditele acordate colectivităților locale sunt ponderate cu 20%, și, în consecință, oferta bancară este crescătoare,

deşi în prezent cererea pentru astfel de credite a scăzut. Criteriile de selectare a creditelor devin mai puţin severe, iar riscurile antrenate sporesc. Rezultă că efectul indirect al reglementărilor este de a antrena majorarea ofertei şi implicit, reducerea marjelor de dobândă, ceea ce confirmă faptul că o strategie bazată numai pe constrângerile prudenţiale nu este, în mod obligatoriu, optimă. Respectarea constrângerilor prudenţiale este o condiţie, dar nu garantează optimizarea strategiilor bancare şi gestionarea bilanţului.

2. Creşterea riscurilor

Într-o primă etapă a aplicării lor, normele prudenţiale şi, în mod special, norma Cooke au obligat cea mai mare parte a instituţiilor de credit de a-şi majora fondurile proprii pentru acoperirea unui portofoliu de riscuri relativ constant.

Modificările din domeniul reglementărilor au determinat creşterea **coeficientului de aversiune faţă de risc,** al acestor bănci.

Într-o a doua etapă, aceleaşi reglementări au creat condiţiile pentru **creşterea nivelului riscului;** efectul de levier fiind plafonat pentru atingerea unui nivel al rentabilităţii, băncile au căutat ameliorarea marjelor de dobândă, ceea ce semnifică creşterea riscurilor. Necesitatea remunerării sporite a fondurilor proprii a determinat ca majoritatea băncilor să practice operaţiuni care păreau profitabile şi care ulterior vor antrena cheltuieli cu provizioanele foarte importante. Astfel, băncile au putut să-şi majoreze riscurile mai rapid decât fondurile lor proprii, deci, şi-au redus coeficientul de aversiune faţă de risc, în pofida reglementărilor prudenţiale.

O altă limită majoră a normelor prudenţiale o constituie faptul că nu sunt luate în considerare corelaţiile dintre active, respectiv diversificarea portofoliului şi efectelor asupra riscului. Teoria financiară modernă demonstrează că deţinerea simultană a două active necorelate implică un nivel al riscului mai scăzut decât suma riscurilor aferente fiecărui activ.

Normele prudenţiale privind adecvarea capitalului operează o clasificare strictă a portofoliilor pe tipuri de active şi nu permit luarea în considerare a corelaţiilor dintre categoriile de risc. Aceste norme nu privilegiază, în niciun fel, instituţiile bancare ce îşi diversifică portofoliul de active (acţiuni, credite, obligaţiuni), deşi o asemenea strategie este mai puţin riscantă, decât cea bazată pe un singur instrument sau o singură piaţă.

3. Limitarea concurenţei

Datorită faptului că impun anumite constrângeri, reglementările prudenţiale creează limite ale concurenţei, prin impunerea de bariere la intrare în domeniul activităţii bancare. Oricare creare a unei instituţii bancare trebuie

să facă obiectul unei autorizări, ca de altfel oricare modificare a structurii capitalului. Procedura de autorizare impune, pe de o parte, un capital minim şi aprobarea unui program de activitate, precum şi existenţa unui acţionar de referinţă, care să asigure soliditate băncii respective. Datorită unor astfel de constrângeri, tot mai puţine instituţii obţin autorizări de funcţionare, iar supravieţuirea micilor bănci devine precară, ceea ce conduce la aprecierea controlului prudenţial ca factor suplimentar de concentrare a profesiei bancare.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 14

Performanțe bancare și indicatori de referință

14.1. Performanța globală a unei bănci

În termeni economici, etimologia cuvântului *performanță* provine din substantivizarea verbului din limba engleză *to perform*, care în traducere aplicabilă contextului de afaceri, înseamnă *a îndeplini*, a executa o sarcină, în vreme ce substantivul *performance* semnifică doar actul, procesul îndeplinirii sarcinilor.

Performanța poate fi definită ca fiind, nivelul măsurabil de stabilitate a activității unei bănci, caracterizat prin niveluri reduse ale riscurilor de orice natură și un trend normal de creștere al profiturilor de la o perioadă de analiză la alta.

Managementul performanțelor se intersectează cu cel al domeniului de management bancar, calitatea reflectându-se în performanțele bancare. Este legat de managementul activelor și pasivelor bancare, care se reflectă în bilanțul propriu și contul de profit și pierdere.

Analiza performanțelor bancare își pierde din însemnătate atunci când suntem puși în fața unui caz de neperformanță, consecință a unor politici manageriale incorecte. Dacă nivelul performanței se determină pe baza unui sistem de indicatori, în cazul neperformanței, aceasta este relativ ușor de detectat de către un avizat din însăși structura bilanțului băncii.

Astfel, o pondere mare a activelor pe termen scurt, o repartizare neechilibrată a plasamentelor din portofoliu, o pondere mare a activelor fixe în total, nivelul provizioanelor, nivelul redus al capitalului comparativ cu obligațiile, sunt indicii vizibile ale unei expuneri a băncii la risc, a unei proaste gestionări a activelor și pasivelor băncii.

Legat de lipsa performanței, practica bancară a definit unele componente ale bilanțului unei bănci în legătura lor directă cu profitul și cu riscul. Astfel, activele pot fi performante sau neperformante, în vreme ce activele ce nu generează venituri nu primesc acest atribut, nefiind în legătură directă cu plasamentele (asociat riscului).

Neperformanța activelor, ca o derivată a conceptului de performanță, poate fi definită în relație directă cu riscul de pierdere a resurselor plasate și a veniturilor realizate, dar neîncasate.

Pentru a avea performanțe, managementul trebuie să aibă în vedere următoarele elemente:

1. un sistem de informații competitiv;
2. selecția piețelor și produselor potrivite;
3. recompensarea personalului băncii, în funcție de performanțe;
4. cunoașterea tehnicilor și instrumentelor financiare;
5. gestionarea financiară bună;
6. elaborarea de strategii.

Pornind de la faptul că cei bine informați sunt puternici, necesitatea de a dispune de un *sistem informațional competitiv* apare ca o condiție în realizarea performanțelor bancare. Deși nu întotdeauna un sistem de informații bun asigură un bun management, lipsa lui duce la luarea unor decizii nefundamentate științific.

Realizarea unui bun sistem de informare a managementului apare mai dificilă pentru bănci, decât pentru ceilalți agenți economici.

Banca are, prin natura sa, o activitate contabilă. Ea nu gestionează doar propriile conturi ca orice întreprindere, ci și conturile clienților ei, întocmește diverse situații contabile pentru autoritățile monetare.

Elaborarea deciziilor implică mai întâi colectarea unui număr foarte mare de informații, care nu sunt disponibile nici în sistemul general de contabilitate, nici în diverse situații statistice elaborate de bancă.

Insuficiența prelucrării contabile sau statistice a informațiilor impune ca fiecare bancă să-și organizeze culegerea, tratarea și circulația informațiilor, într-un sistem unitar de informații de gestiune, care permite tuturor decidenților să dispună de mijloace de analiză satisfăcătoare.

În bancă, sistemul de informații de gestiune este unealta indispensabilă de cunoaștere care alimentează fiecare decident cu informații, înainte ca acesta să ia o decizie. El asigură, totodată, comunicarea între centrală și unitățile teritoriale, jucând astfel, pentru bancă, rolul sistemului nervos din corpul uman.

Al doilea element cu pondere majoră în asigurarea performanțelor sistemului managerial este *selecția piețelor și a produselor* pe care banca le poate valorifica profitabil.

În elaborarea planurilor strategice, managerii trebuie să țină cont și de celelalte instituții financiare existente, și de produsele și serviciile pe care acestea le vând, și numai după aceea să selecteze cu atenție piețele și produsele.

Totodată, în selectarea pieţelor şi produselor trebuie să se ţină cont de puterea economică a băncii, experienţa şi evoluţia economiei.

Al treilea element constă în *recompensarea personalului băncii în raport cu performanţele obţinute*. Păstrarea managerilor buni şi încurajarea performanţei ar trebui să fie obiectivele primare în planul de recompensare. Băncile plătesc salariile după poziţia personalului în bancă, fără a lua în considerare efectele asupra veniturilor şi riscurilor în timp.

Există patru elemente-cheie în elaborarea planurilor bune de recompensare:

- în primul rând, banca ar trebui să plătească pentru sarcina îndeplinită de fiecare salariat;
- în al doilea rând, planul de recompensare ar trebui să fie flexibil, în aşa fel încât şi managerii din poziţii ierarhice mai joase să poată fi recompensaţi la nivelul managerilor de vârf;
- în al treilea rând, toţi salariaţii ar trebui să fie plătiţi în funcţie de performanţele băncii;
- în al patrulea rând, unii manageri ar trebui să aibă o formă de recompensare specifică performanţei pe care banca a obţinut-o datorită activităţii lor.

Luarea în considerare a celor patru elemente ar genera următoarele efecte favorabile:

- banca va tinde să ajungă la mai puţini manageri şi funcţionari neperformanţi (personalul neperformant nu ar mai rămâne în bancă);
- reducerea cheltuielilor cu salariile;
- creşterea performanţelor bancare.

Al patrulea element care stă la baza realizării unei bune performanţe bancare este *cunoaşterea instrumentelor şi tehnicilor financiare*. Băncile ar trebui să evalueze efectele utilizării instrumentelor financiare prin prisma veniturilor şi a riscurilor potenţiale. Înţelegerea acestor instrumente şi tehnici financiare este vitală pentru managementul bancar.

Al cincilea element, *gestionarea financiară bună*, presupune un management prudent.

Prudenţa constă în respectarea unor restricţii în ceea ce priveşte asumarea unor riscuri mari la credite pentru a compensa creşterea cheltuielilor cu salariile şi investiţiile băncii în active fixe sau lungimea portofoliului de credite neperformante prin rescadenţări şi reeşalonări, în vederea diminuării prezente a portofoliului de credite neperformante pe seama împingerii în viitor a acestora.

Un management prudent presupune, de asemenea, un control riguros asupra cheltuielilor cu dobânzile şi nondobânzile, precum şi asupra pierderilor din credite.

Al şaselea element, *elaborarea de strategii echilibrate*, este necesar pentru aprecierea veniturilor prin prisma riscurilor şi, totodată, oferă mijloace de a face faţă schimbării şi soluţii de gestionare a riscurilor.

Schimbările continue şi rapide ale factorilor economici, concurenţiali şi reglementari impun implementarea în strategia băncii a evoluţiei acestora, în vederea obţinerii performanţelor într-un mediu dinamic al viitorului, concomitent cu luarea în considerare a deciziilor operaţionale de moment.

Elaborarea unor strategii echilibrate presupune *stabilirea nivelului ratei de rentabilitate* pe care banca vrea să o atingă concomitent cu riscurile pe care şi le poate asuma şi *determinarea poziţiei viitoare a băncii.*

Managementul performanţei prin indicatori are un conţinut informaţional limitat, având nevoie de norme sau standarde de comparare. Se analizează tendinţele în ceea ce priveşte performanţa şi se fac comparaţii cu alte bănci similare pe anumite intervale de timp.

Radiografia performanţei bancare poate fi pusă în evidenţă de modelul clasic de analiză – sistemul Du Pont, care compară profitul obţinut de bancă cu riscul, prin balansarea câştigurilor cu pierderile rezultate în urma producerii riscului (vezi figura 14.1).

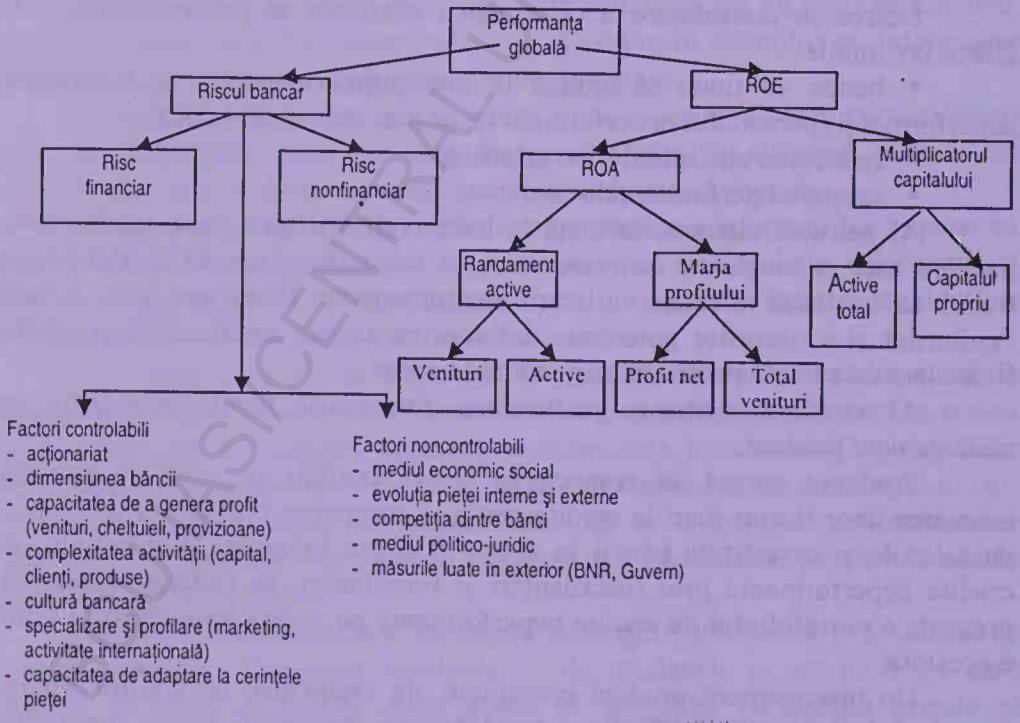

Fig. 14.1. **Schema relaţională Du Pont**

unde:

ROE reprezintă *return on investment* (*equity*) = rata rentabilității financiare;

ROA – *return on assets* = rata rentabilității economice

Nivelul profiturilor generate de o bancă este influențat de factori controlabili și necontrolabili.

Factorii controlabili, pe care managementul îi poate influența, includ mixul de afaceri (vânzarea en gros, en detail), producerea de venituri (limitele venitului net din dobânzi, serviciul de distribuire a veniturilor și profiturilor din tranzacțiile făcute), calitatea împrumutului și controlul cheltuielilor.

Factorii necontrolabili sau externi ce influențează performanțele bancare, includ: nivelul ratelor dobânzii, condiții economice generale și schimbări în mediul concurențial în care banca își desfășoară activitatea.

Băncile nu pot controla acești factori externi, dar ele își pot constitui planurile flexibile pentru a reacționa la acești factori.

Riscurile financiare sunt singurele riscuri care pot fi cuantificate printr-un sistem de indicatori.

Acestea constituie consecința dezechilibrelor permanente asupra cărora managementul băncii are un control.

Riscurile nonfinanciare (comerciale, de mediu) sunt generate de factori exogeni asupra cărora managementul băncii fie are un control limitat, fie nu are un control.

Profitul, în ultimă instanță – o sumă în expresie absolută, trebuie să fie raportat la principalele lui determinante pentru a evidenția interdependențele în evoluția performanțelor bancare și a pune în lumină pârghiile de acționare pentru îmbunătățirea acestora.

Instrumentele de analiză și apreciere sunt aliniate celor ce se utilizează în alte sfere, dar specificul le imprimă, așa cum se va vedea, o individualitate proprie.

Doi indici de măsură sunt, în general, folosiți în aprecierea performanțelor bancare – profiturile din active și din capital.

Profiturile din active (ROA – *Return On Assets*) sunt definite ca veniturile nete, împărțite la valoarea medie a activelor.

Numită rata rentabilității economice (ROA), se apreciază că este cea mai bună măsură a eficienței bancare, întrucât exprimă direct rezultatul activității de optimizare a operațiunilor active, în funcție de un anumit volum de resurse date.

Profitul din capital (ROE – *Return On Equity*) este definit ca fiind profitul net, împărțit la numărul mediu al investițiilor acționarilor. Din punct de

vedere al proprietarilor, profiturile din capital reprezintă cel mai important indicator.

Analiza diferitelor categorii de riscuri la care banca este expusă se bazează pe analiza corelată a activelor şi a pasivelor bancare, ceea ce impune adaptarea permanentă a bilanţului băncilor la nivelul riscurilor considerate acceptabile.

Deoarece riscurile bancare sunt o sursă de cheltuieli neprevăzute, analiza, cuantificarea şi diminuarea acestora pot stabiliza veniturile în timp, având rol de amortizor de şoc.

Pe de altă parte, ignorarea riscurilor prezente şi viitoare poate conduce la pierderi viitoare serioase, ce diminuează profitul, afectând astfel performanţa globală a băncii.

Performanţa globală a băncii este strâns legată şi de atitudinea pe care managerul băncii o are faţă de risc, în sensul că acesta poate fi iubitor al riscului (cu un comportament riscofil), poate avea un comportament neutru sau poate să nu-şi dorească să-şi asume riscul, adoptând un comportament riscofob.

Nu trebuie să pierdem din vedere importanţa deosebită pe care o au reglementările bancare în analiza şi gestionarea riscurilor, acestea echivalând, aşa cum am precizat, cu impunerea unor limite, a unor interdicţii referitoare la activitatea pe care băncile o desfăşoară.

De altfel, obiectivele unui management performant al unei bănci sunt în număr de trei:

- maximizarea rentabilităţii;
- minimizarea expunerii la risc;
- respectarea reglementărilor bancare în vigoare.

Măsurarea câştigurilor şi gestionarea riscurilor prezintă o importanţă deosebită în aprecierea calităţii activităţii bancare, a performanţelor acestora.

Performanţele bancare şi analizarea lor sunt foarte utile investitorilor reprezentaţi de acţionari, creditori, furnizori sau clienţi, dar şi administratorilor, managerilor şi angajaţilor societăţii, analiştilor financiari, în scopul deciziilor care să conducă la rezultatele elaborării scontate.

14.1.1. Modelul rentabilităţii capitalului (ROE)

Rata rentabilităţii financiare (ROE) informează conducerea băncii despre suma care a fost câştigată pe unitatea de valoare contabilă a investiţiei acţionarilor în bancă.

Pentru a determina rentabilitatea financiară (ROE), profitul net este considerat după deducerea cheltuielilor fiscale, iar capitalul este considerat ca sumă a capitalului social, a profitului nerepartizat şi a fondurilor de rezervă.

Acest indicator prezintă o mare expresivitate, demonstrând, prin el însuşi, o multitudine de aspecte: gradul de generare a profitului, eficienţă operaţională, gradul de îndatorare financiară sau previziunea obligaţiilor fiscale.

Generarea de profituri pentru proprietarii băncii rezultă din profitabilitatea activelor şi efectul de pârghie (*Equity Multiplier*).

Relaţia dintre profiturile din active şi efectul de pârghie este ilustrată mai jos:

$$Profitul\ din\ active \times Multiplicatorul\ capitalului = Profitul\ din\ capital$$

$$Rata\_rentabilităţii\_activelor(ROA) \times Efectul\_de\_pârghie(EM) =$$

$$= Rata\_rentabilităţii\_capitalului(ROE)$$

$$\frac{Profit\ net}{Active} \times \frac{Active}{Capital} = \frac{Profit\ net}{Capital}$$

Efectul de pârghie (EM) arată gradul în care utilizarea unor resurse suplimentare serveşte creşterii rentabilităţii capitalului propriu.

Aceasta acţionează atunci când angajarea unor resurse noi este avantajoasă, respectiv când costul resurselor este mai mic sau cel puţin egal cu rentabilitatea economică.

Efectul de pârghie este o măsură a gradului de adecvare a capitalului băncii.

Cei trei indicatori se află într-o relaţie directă.

Băncile comerciale, având rata rentabilităţii economice mai scăzută ca urmare a desfăşurării activităţii specifice de intermediere, trebuie să manevreze multiplicatorul de capital (menţinând un coeficient fix al multiplicatorului sau prin costuri limitate ale fondurilor proprii), pentru a ridica rata rentabilităţii financiare.

Multiplicatorul capitalului are o semnificaţie aparte, sugerând de câte ori o bancă reuşeşte să multiplice fondurile proprii prin atragere de resurse.

Un „multiplicator scăzut" indică folosirea într-o mai mică măsură a împrumuturilor, dependenţa de surse împrumutate determinând majorarea „multiplicatorului".

14.1.2. Rata rentabilităţii economice (ROA)

Rata rentabilităţii economice (ROA) exprimă rentabilitatea utilizării activelor sau la câte rotaţii (utilizări) ale activelor s-a obţinut profit net, aşa cum rezultă din relaţia următoare:

$$\frac{Profit\ net}{Total\ venituri} \times \frac{Total\ venituri}{Active\ total} = \frac{Profit\ net}{Active\ total}$$

Rata marjei profitului × Rata utilizată activelor = Rata rentabilității activelor

Rata rentabilității economice (*Return on Assets*) este expresia rentabilității de ansamblu a unei societăți bancare. Se mai numeşte profitul la active sau rentabilitatea activelor, şi măsoară efectul capacității manageriale de a utiliza resursele financiare şi reale ale societății bancare pentru a genera profit.

Se apreciază că rata rentabilității economice este măsurarea cea mai fidelă a eficienței activității bancare, deoarece exprimă direct rezultatul, în funcție de managementul specific al intermedierii bancare, de optimizare a operațiunilor active, în funcție de un volum de resurse date.

Marja profitului (PM) depinde, în primul rând, de raportul dintre veniturile şi cheltuielile băncii şi, în al doilea rând, de structura veniturilor şi costurilor activității bancare. În măsura în care tarifarea serviciilor bancare se face explicit, în sensul că fiecare serviciu este diferențiat prin prețuri deosebite, indicatorul poate fi calculat pe diversele componente ale activității băncii, după următoarea formulă:

$$PM = \frac{Profit\ net}{Venituri\ totale} \times 100$$

Utilizarea activului (AU) este un indicator ce depinde de mărimea dobânzii active pe piață şi de structura activelor bancare. Este definit ca raport între venitul total din operații şi totalul activelor şi arată veniturile totale ce se obțin din utilizarea activelor (venituri din dobânzi, comisioane, taxe şi venituri nonprofit).

Rentabilitatea activelor (ROA) este metoda preferată pentru aprecierea performanței de ansamblu a băncii. Ea măsoară modul în care sunt toate activele băncii în profitabilitate.

Folosind gradul de îndatorare al capitalului, modelul de analiză al ratei rentabilității financiare (ROE) va avea următoarea formă:

Rata rentabilității capitalului (ROE) = Rata rentabilității activelor (ROA) × Multiplicatorul capitalului (EM)

Știind că,

$$EM = \frac{Active}{Capital} = \frac{Pasive}{Capital} = \frac{Pasive}{Pasive - Datorii} = \frac{1}{1 - \frac{Datorii}{Pasive}} = \frac{1}{1 - G_i}$$

unde:

G_i reprezintă gradul de îndatorare și EM – multiplicatorul capitalului, atunci modelul rentabilității capitalului (ROE) este:

$$ROE = ROA \times \frac{1}{1 - G_i} = PM \times AU \times \frac{1}{1 - G_i}$$

unde:

PM reprezintă rata marjei profitului;
AU – rata utilizării activului.

Gradul de îndatorare reflectă abilitatea managementului băncii pentru atragerea surselor disponibile în economie. Cu cât G_i este mai mare, cu atât rentabilitatea capitalului propriu este mai mare, banca trebuind să-și asume riscuri de îndatorare pe piața financiară.

14.2. Estimarea probabilității de insolvabilitate

Riscul de insolvabilitate apare în momentul în care clienții băncii nu-și îndeplinesc prevederile contractului de credite prin neplata ratelor de rambursare a creditului, dar și a dobânzilor, spezelor, taxelor și comisioanelor aferente.

Insolvabilitatea prejudiciază interesele băncii prin pierderile de capital datorate manifestării unuia sau mai multor riscuri pe care banca nu le-a prevăzut și nu le-a acoperit.

Studiile americane și franceze întreprinse de Jaffe și Modigliani, Hester, Hodgman și Contiere au scos în evidență determinantele acestui risc. Riscul global al insolvabilității este o funcție crescătoare a masei creditelor acordate și a ratei dobânzii, în timp ce oferta de credit este o funcție descrescătoare a riscului. Prin urmare, restrângerea creditului duce la scăderea riscului de insolvabilitate, întrucât clienții cu solvabilitate îndoielnică sunt excluși de la creditare.

Un risc al insolvabilității majorat pentru o bancă o determină la o ofertă de credit mai mică, indiferent de condițiile de dobândă favorabile.

Estimarea probabilității de insolvabilitate a unei bănci[1] se realizează, potrivit practicii bancare, cu ajutorul unui indicator de risc „g", descris prin următoarea relație în condițiile în care veniturile sunt distribuite normal:

$$g = \frac{E(ROA) + \frac{1}{EM}}{S}$$

unde:

E(ROA) reprezintă venitul prognozat din active;
S – abaterea standard a ROA;
1/EM – inversul efectului de pârghie (structura capitalului).

Această relație poate fi evaluată, deoarece include relația dintre performanța financiară, apreciată prin indicatorul de rentabilitate (ROA), și inversul multiplicatorului capitalului (1/EM), pe de o parte, și riscul cuantificabil prin abaterea standard a ROA, pe de altă parte.

Cu cât riscul este mai ridicat, cu atât probabilitatea de insolvabilitate este mai mică, și invers.

Dacă profiturile sunt mici, gradul de îndatorare este mai ridicat, iar variațiile veniturilor din active sunt mai ridicate, așa încât indicatorul de risc „g" este mai scăzut.

Invers, în situația obținerii de profituri mari, gradul de îndatorare este mai redus, iar la variații ale ROA reduse, probabilitatea de insolvabilitate este mică, indicatorul de risc „g" tinzând la valori mari.

Pentru prevenirea și evitarea insolvabilității, sunt luate o serie de măsuri prin reglementări prudențiale.

În România, prin legea bancară[2], sunt prezentate principalele obligații ale băncilor în ceea ce privește respectarea unor indicatori de prudență bancară.

Astfel, băncile trebuie să respecte următoarele cerințe:

1. **nivelul minim de solvabilitate**, determinat ca raport între fondurile proprii și totalul activelor și al elementelor din afara bilanțului, în funcție de gradul lor de risc;

---

[1] Al. Oltean, *Management bancar*, Ed. Dareco, București, 2003, p. 343.

[2] Legea nr. [illegible]004 pentru modificarea și completarea legii nr. 58/1998 privind activitatea bancară publicată în M.O. nr. 78/24 ianuarie 2005.

2. **expunerea maximă față de un singur debitor**, exprimată procentual ca raport între valoarea totală a acestora și nivelul fondurilor proprii ale băncii;

3. **expunerea maximă agregată**, exprimată ca raport între valoarea expunerilor mari și nivelul fondurilor proprii;

4. **nivelul minim de lichiditate**, determinat în funcție de scadențele creanțelor și ale angajamentelor băncii;

5. **clasificarea creditelor acordate și a dobânzilor neîncasate aferente acestora și constituirea provizioanelor specifice de risc**;

6. **poziția valutară**, exprimată în funcție de volumul fondurilor proprii.

Astfel, așa cum am arătat, băncile trebuie să dețină:

- un nivel minim de capital de care trebuie să dispună fiecare bancă pentru a funcționa, ce variază de la țară la țară. În România, așa cum am menționat, acesta trebuie să aibă o valoare egală cu 370 mil. Rol;
- un nivel adecvat al capitalului prevăzut în Acordul Basel II, implementat în România;
- un nivel minim al indicelui de lichiditate;
- o monitorizare permanentă a solvabilității prin respectarea normelor reglementate de BNR privind expunerile mari, împrumuturile nete acordate persoanelor aflate în relații speciale cu banca, ce au fost inspirate de directivele UE în domeniu:

– prin politici monetare: mecanismul RO, mecanismul de refinanțare, taxa oficială a scontului, operațiuni pe piața liberă, mecanismul cursului valutar;

– politici interne ale băncii – de creditare restricționiste, de la client la client, în funcție de bonitate, lichiditatea și rentabilitatea acestora – privind dobânzile diferențiate în funcție de tipul de credite și de clienți.

14.3. Echilibrul între lichiditate și profitabilitate

În situația în care scadența medie a plasamentelor este mai mare decât scadența medie a resurselor, în condițiile unei curbe crescătoare a dobânzilor, băncile tind să-și asume riscul implicat din acest gen de operațiuni pentru a obține un profit mare.

Pârghiile financiare utilizate pentru gestiunea lichidității unei bănci au la bază, așa cum am arătat:

- restructurarea bilanțului băncii;
- acoperirea lichidității prin operațiuni pe piața interbancară;

- soluția mixtă ce privește atât gestiunea bilanțului, cât și operațiunile pe piața interbancară.

Managementul unei bănci își poate determina volumul activelor lichide în funcție de necesarul de fonduri anticipat, de aversiunea față de risc, de factorii de risc și de alte considerente.

De asemenea, așa cum am menționat, un rol important în fundamentarea deciziei strategice îl vor avea considerațiile privind cuplul profitabilitate-lichiditate-insolvabilitate.

Astfel, o bancă își poate minimiza lichiditatea prin vânzarea activelor lichide și investirea fondurilor astfel obținute pe termen lung în scopul maximizării profitului (banca se bazează pe faptul că va obține din împrumuturi lichiditatea necesară acoperirii nevoilor apărute în mod neașteptat). Acest fapt atrage însă un risc crescut, pe de o parte, cel de lipsă de lichiditate într-un moment crucial pentru bancă și, pe de altă parte, riscul ratei dobânzii asociat investițiilor pe termen lung.

Prin deținerea unei părți importante a activelor în active lichide, profitabilitatea va fi substanțial afectată. De aceea, pentru a derula un bun management al lichidității, trebuie evaluați toți factorii care influențează atât riscul, cât și profitabilitatea băncii.

Din punct de vedere al profitabilității unei bănci, situația ideală de maximizare a profitului ar constitui-o atragerea de resurse la termen de o săptămână (depozite interbancare) și plasarea, spre exemplu, în credite la termen de cinci ani. Nivelul ratelor de dobândă pentru plasamente s-ar situa cu mult peste cel al resurselor la termen foarte scurt, ceea ce ar genera o marjă substanțială între dobânda activă și pasivă, și implicit un profit maxim.

Acest mod de abordare (din păcate, aplicat și în România de multe instituții cu rezultate catastrofale) nu ține cont de riscurile inerente activităților bancare și în special de riscul de lichiditate. Chiar dacă performanța clienților beneficiari de credite ar fi excelentă și nu s-ar înregistra credite restante, nu se poate asigura permanent lichiditatea necesară până la scadența finală a plasamentelor, ca urmare a diferiților factori endogeni sau exogeni sistemului instituției financiar-bancare respective. În plus, fluctuațiile ratelor de dobândă pe o perioadă atât de îndelungată pot conduce chiar la înregistrarea de pierderi, deși inițial se prognozase un profit semnificativ.

Dacă o bancă urmărește îndeosebi maximizarea lichidității, indicii GAP ai acesteia vor înregistra valori pozitive impresionante pe toate benzile de scadență, evidențiind existența permanentă a activelor scadente, care acoperă integral necesarul de fonduri pentru resursele ce vor ajunge la scadență. Însă, analizând atitudinea acestei bănci din punct de vedere al profitabilității, se vor descoperi lacune majore, care pot conduce la sincope ale activității instituției.

Ambele extreme ale abordării izolate de maximizare a lichidității sau a profitului nu pot conduce la o dezvoltare sănătoasă a unei bănci, similar principiului matematic conform căruia atingerea unei maxime locale nu generează obținerea unui maxim global la nivelul sistemului.

Alegerea optimului profit-lichiditate este extrem de greu de realizat. Arta de a gestiona acest optim nu se poate dobândi decât prin acumularea unei experiențe vaste în domeniu, îmbinate cu o activitate susținută de analiză și cercetare a evoluției indicatorilor instituției financiar-bancare respective.

Solvabilitatea are o relevanță deosebită privind forța financiară a băncii, deoarece aceasta cuantifică raporturile dintre fondurile proprii de care dispune o bancă și calitatea activelor din punct de vedere al riscului de rambursare, la scadență, asociat acestora. Altfel spus, cu cât calitatea activelor este mai ridicată, cu atât probabilitatea de a se rambursa la scadență crește, banca nefiind nevoită să suporte, din fondurile proprii, obligațiile ajunse la scadență.

Există o strânsă legătură între conceptele de lichiditate și solvabilitate bancară, astfel:

- creșterea calității activelor conduce atât la majorarea ratei de solvabilitate, cât și la îmbunătățirea indicatorilor de lichiditate;
- majorarea fondurilor proprii băncii generează creșterea calității atât a ratei de solvabilitate, cât și a indicatorilor de lichiditate;
- în cadrul ambelor metodologii de determinare a ratei de solvabilitate și a indicatorilor de lichiditate se utilizează un sistem de ponderi, aplicat activelor în vederea cuantificării calității acestora;
- creșterea nivelului ratei de solvabilitate poate conduce la îmbunătățirea indicatorilor de lichiditate.

Gradul de solvabilitate a unei bănci este afectat atunci când clienții nu-și îndeplinesc prevederile contractului de credite prin neplata ratelor de rambursare a creditului, dobânzilor, taxelor și comisioanelor aferente. Astfel, cu cât crește volumul creditului, cresc și cazurile de insolvabilitate. Un alt element care afectează negativ solvabilitatea băncii este creșterea ratei dobânzii, care determină majorarea obligațiilor financiare ale debitorilor față de bancă.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 15
Analiza interdependenței profit-risc

15.1. Optimizarea raportului risc-profit

Scopul activității de management al riscului constă în optimizarea raportului risc-profit, acesta fiind un factor determinant al strategiei bancare.

Nivelul profitului obținut de bancă este și consecința directă a tipului de strategie proprie adoptată de managementul băncii, în sensul de a accepta sau nu riscurile bancare în activitatea ce o desfășoară.

Deoarece orice încercare a unei bănci de a obține profit presupune riscuri, obiectivul unei bănci presupune fie obținerea de profituri mari la un nivel dat al riscurilor, fie asumarea celor mai mici riscuri pentru un nivel dat al profiturilor.

Deci, managementul băncii își pune două întrebări:

- Ce grad de risc trebuie să-și asume banca pentru a mări profiturile?
- Cât de mult din fiecare tip de risc trebuie să-și asume banca?

Managementul riscului oferă conducerii băncii o viziune mai bună a viitorului său și a abilităților acesteia de a fi competitivă pe piață.

Ignorarea riscurilor prezente și viitoare poate conduce la pierderi viitoare serioase și chiar la falimentul băncii.

Fără o activitate de analiză riguroasă a riscurilor, managementul băncii nu poate da o estimare a riscurilor viitoare, de altfel nici un control al riscurilor ce afectează major veniturile băncii.

Cunoașterea riscurilor este o informație utilă și necesară în stabilirea comisioanelor și a spezelor bancare adecvate.

Riscurile estimate ca și costuri vor fi incluse în prețul serviciilor oferite către clienți, atunci când piața permite acest lucru.

Această metodă permite băncii să se facă o diferențiere între clienți, în funcție de riscul de credit al fiecăruia.

Clienții care prezintă riscuri de creditare mai mari vor plăti comisioane mai mari, și viceversa.

Incidența riscului bancar, în general, și a riscului de creditare, în mod special, asupra performanțelor bancare acționează asupra unui cuplu (risc mare - profit mare).

Profitul reprezintă mărimea absolută a rentabilității bancare, iar gradul în care capitalul sau folosirea resurselor bancare aduc profit este reflectat în rata rentabilității (indicator al mărimii relative a rentabilității).

Obiectivul final al desfășurării activității bancare îl constituie obținerea de performanțe corespunzătoare relativ unui profit care să-i permită o funcționare normală și chiar dezvoltarea.

Comensurarea performanțelor presupune analiza unor indicatori calitativi și cantitativi, care vizează, în primul rând, determinarea soliditătii băncii, a gradului de expunere al acestuia la risc și mai apoi a nivelului de eficiență al acestuia.

Performanța bancară este o funcție dependentă de trei variabile: două cantitative (riscul și rentabilitatea) și o variabilă calitativă (managementul bancar).

Rolul managementului bancar în gestionarea riscurilor este de filtru de protecție, obiectivele urmărite fiind:

- maximizarea rentabilității bancare;
- minimizarea expunerii la risc;
- încadrarea în normele de calitate și prudențiale.

Managementul băncii procedează la o măsură a performanțelor trecute, a câștigurilor obținute și a riscurilor asumate, pentru a realiza comparații cu concurența (indicatorii altor bănci similare sau ai unui grup de bănci).

Aceste diferențieri ce apar vor trebui să fie justificate (ex., cauze: piețe diferite, calitatea managementului).

La momentul final are loc stabilirea tendințelor (etapă de bugetizare) pe baza performanțelor trecute, a performanțelor concurenților, ținând seama de condițiile de mediu. Prezentăm, în schema de mai jos, evaluarea în timp a performanțelor unei bănci.

Calculul indicatorilor de risc permite o interpretare a lor prin prisma cauzelor, consecințelor și efectelor în timp asupra profitabilității băncii.

Indicatorii de risc capătă mai multă relevanță într-un context general de apreciere a profitabilității băncii și a competitivității sale pe piață, obiectivul final al managementului bancar constând, de altfel, în maximizarea veniturilor acționarilor ajustate și influența riscurilor.

Modelul ratei rentabilității capitalului oferă structura indicatorilor de bază ai profitabilității.

Întrucât o analiză a indicatorilor de risc de dobândă, de solvabilitate și de lichiditate am realizat-o în capitolele precedente, în acest capitol realizăm o simulare privind analiza indicatorilor de risc de credit în anumite scenarii.

Cuantificarea riscului global de creditare implică analiza şi monitorizarea permanentă a unui ansamblu de indicatori grupaţi în trei categorii:

- Indicatorii de pondere sau de structură.
- Indicatorii de dinamică.
- Indicatorii de corelare a activelor cu capitalul bancar.

Experienţa acumulată şi preocuparea BNR pentru creşterea calitativă a activităţii de supraveghere s-au concretizat în elaborarea regulamentului[1] privind clasificarea creditelor şi plasamentelor, precum şi constituirea, regularizarea şi utilizarea provizioanelor de risc. Regulamentul definea mai clar riscurile creditării, tratarea unitară a acestora, precum şi reflectarea corectă a situaţiei financiare a băncilor.

În prezent, acţiunea băncii centrale este orientată către latura calitativă a procesului de supraveghere, normele prudenţiale privind clasificarea creditelor şi provizionare acestora fiind tot mai stricte, conform principiilor Comitetului de la Basel. Astfel, BNR a emis un alt regulament[2] privind clasificarea creditelor şi plasamentelor, precum şi constituirea, regularizarea şi utilizarea provizioanelor de risc, în anul 2009.

Considerăm pentru o analiză simulată în baza unui exemplu o bancă comercială BANCA „A" , care îşi desfăşoară operaţiunile pe teritoriul României. BANCA „A", ca de altfel orice societate comercială, a fost obligată, potrivit normelor legale, ca, în scopul protejării capitalului băncii, precum şi a depozitelor persoanelor fizice şi juridice, să clasifice creditele din portofoliu şi să constituie provizioane specifice de risc.

Potrivit acestor norme, analiza şi clasificarea portofoliului de credite s-au făcut ţinând seama de evaluarea performanţelor financiare ale împrumutaţilor şi de serviciul datoriei acestora.

Stabilirea performanţei financiare a împrumutaţilor a avut la bază un sistem de analiză şi clasificare a agenţilor economici în cinci categorii distincte, iar BANCA „A" a făcut încadrarea agenţilor economici într-o categorie sau alta pe baza analizei performanţelor financiare ale acestora, în funcţie de punctajul obţinut la criteriile cuantificabile, coroborat cu rezultatele analizei criteriilor necuantificabile, potrivit normelor metodologice de creditare ale BNR.

Analiza economico-financiară a clienţilor se efectuează în conformitate cu metodologia privind activitatea de creditare, având la bază documente

---

[1] Regulamentul nr. 2/2001 privind clasificarea creditelor şi plasamentelor, precum şi constituirea, regularizarea şi utilizarea provizioanelor de risc.

[2] Regulamentul nr. 3/19.03.2009 privind clasificarea creditelor şi plasamentelor, precum şi constituirea, regularizarea şi utilizarea provizioanelor de risc.

contabile de sinteză, cum ar fi: bilanțul contabil, contul de profit și pierdere, raportări contabile periodice.

De asemenea, mai sunt utilizate analiza fluxurilor de fonduri ale perioadelor expirate, analiza fluxului de lichidități, cash-flow-ul pentru perioada următoare.

Pornind de la acestea, banca va analiza bonitatea clienților utilizând un sistem de indicatori de nivel și structură și indicatori de performanță.

Vom considera o analiză temporală, având ca moment de referință anul „N", după introducerea regulamentelor, și vom simula analize pornind de la date ipotetice banca comercială, denumită în continuare Banca „A".

Structura portofoliului de împrumuturi existente în sold la 31 decembrie anul „N+2" și a dobânzilor neîncasate aferente acestora, comparativ cu structura portofoliului de împrumuturi și a dobânzilor neîncasate, aferente la 30 decembrie anul „N+1", se prezintă în tabelul 15.1:

Tabelul 15.1

Structura portofoliului de credite la BANCA „A" (%)

	La 31 dec. anul „N"			La 3 dec. anul „N+1"			La 31 dec. anul „N+2"		
	Total credite și dobânzi aferente	Sector Stat	Sector privat	Total credite și dobânzi aferente	Sector Stat	Sector privat	Total credite și dobânzi aferente	Sector Stat	Sector privat
Total portofolii, din care:	100,0	-	-	100,0	-	-	100,0	-	-
1. Standard	13,2	7,4	5,8	15,3	6,9	8,4	17,9	6,7	11,2
2. În observație	45,3	37,4	7,9	46,9	32,5	14,4	50,2	45,4	55
3. Substandard	12,7	13,5	11,9	8,4	22,4	14,4	13,7	24,9	12,5
4. Îndoielnic	17,0	3,95	3,05	10,1	3,7	6,4	11	8,9	15,3
5. Pierdere	1,8	15,4	8,2	3,1	4,6	1,64	7,2	8,4	6

Sursa: BANCA „A".

Din datele prezentate în tabelul 15.1 rezultă că ponderea creditelor de calitate bună (standard și în observație) și a dobânzilor aferente a fost, la finele anului „N", de 58,5%, în timp ce la finele anului „N+1", acestea au cunoscut o ușoară creștere de 3,7 puncte procentuale, fiind de 62,2%, pentru ca la finele anului „N+2" să fie de 67,9%.

În anul „N+2" observăm o creştere a creditelor în observaţie cu 3,3 puncte procentuale faţă de anul „N+1", ca urmare a acţiunii următorilor factori:

- ✓ creşterea rapidă a creditului neguvernamental;
- ✓ ritmul de creştere al creditului acordat populaţiei.

Creditele de calitate medie (substandard) au crescut cu 5,72 puncte procentuale în anul „N+1" faţă de anul „N", şi s-au diminuat cu 4,34 puncte procentuale în anul „N+2" faţă de anul „N+1", în timp ce creditele de risc major (îndoielnice şi pierdere) reprezentau 17%, respectiv 11,8% la 31 decembrie anul „N", faţă de 10,1%, respectiv 3,12% cât au fost la 31 decembrie anul „N+1".

Deci, putem afirma că din analiza calităţii portofoliului de credite la 31 decembrie anul „N+1" a rezultat o creştere a ponderii creditelor cu o calitate bună de 3,7 puncte procentuale şi o reducere a ponderii creditelor „îndoielnice" şi pierdere cu 6,9 şi respectiv 8,68 puncte procentuale, astfel producându-se o migrare a acestora spre creditele în observaţie (+1,6 puncte procentuale) şi substandard (+5,72 puncte procentuale).

Referitor la ponderile creditelor şi dobânzilor aferente în funcţie de calitatea lor pe forme de proprietate, se desprind următoarele: o calitate superioară a plasamentelor din sectorul privat faţă de cel de stat, la toate categoriile de împrumuturi.

Creditele de calitate corespunzătoare (standard + observaţie) din sectorul privat la 31 decembrie anul „N+2" ocupau ponderea de 66,2%, cele de calitate medie 12,5%, iar cele îndoielnice 5,3% şi creditele pierdere 6%, faţă de 22,8%, 14,4% şi 6,4%, cât au fost la 31 decembrie anul „N".

În sectorul de stat, ponderea creditelor de calitate corespunzătoare în total credite la 31 decembrie anul „N+2" a fost de 52,1%, cele de calitate medie 24,9%, creditele îndoielnice 14,6% şi creditele pierdere 8,4%, faţă de 39,4%, 22,14%, 3,7% şi 4,6%, cât au fost la finele anului „N+1".

Deci, putem spune că, pe forme de proprietate, creditele acordate agenţilor economici din sectorul privat au avut o calitate superioară faţă de cele acordate sectorului de stat, numai o treime din volumul total al acestora fiind încadrate drept pierderi (proporţie triplă în cazul sectorului de stat).

Remarcăm faptul că, creditele îndoielnice ce aparţin sectorului privat au cunoscut o creştere faţă de cele ale clienţilor de stat (creştere dublă), drept pentru care propunem managementului băncii o selecţie şi o prudenţă maximă în expansiunea creditelor acordate sectorului privat.

În funcţie de calitatea creditelor existente în sold la 31 decembrie anul „N+1" şi respectiv anul „N", şi volumul dobânzilor neîncasate aferente creditelor, au fost constituite provizioane specifice de risc.

Provizioanele pentru sume îndoielnice au crescut de la 1 ianuarie, la 31 decembrie în anul „N-1", deoarece BANCA „A" a preluat un provizion în urma fuziunii cu o altă bancă.

În anii, anul „N-1" şi anul „N+1" provizioanele s-au redus, deoarece riscurile pentru care banca a constituit aceste provizioane s-au produs, şi aceasta a fost nevoită să le acopere. Ponderea cea mai mare a riscului, care a trebuit să fie acoperit, a fost în anul „N-1" (41%).

Efectele inflaţiei au fost resimţite în toţi cei patru ani, banca fiind nevoită să acopere riscurile determinate de devalorizarea leului.

Provizioanele pentru sume îndoielnice nu au fost utilizate în totalitate, astfel că ele au fost anulate sau transferate pe venituri.

Ca urmare a îmbunătăţirii calităţii portofoliului de credite, gradul mediu de provizionare a scăzut pe ansamblul băncii, la 31 decembrie anul „N+2", faţă de 31 decembrie anul „N+1", cu 5 puncte procentuale.

Această reducere a gradului de provizionare pe total şi în structură s-a datorat îmbunătăţirii calităţii creditelor prin politicile prudenţiale de creditare, în sensul creşterii plasamentelor cu risc minim, diminuării expunerii la clienţi cu pierderi şi fără perspective, a continuării sprijinirii prin credite a sectorului privat şi a societăţilor cu producţie de export, a asanării portofoliului de credite prin trecerea în afara bilanţului a creditelor şi dobânzilor aferente contractelor de credite investite cu formulă executorie.

În anul „N+2" s-au constituit provizioane pentru diminuarea valorii creditelor acordate în sume mult superioare celor constituite în anul precedent, motivul principal fiind mărimea creditelor acordate unor clienţi incerţi.

Astfel, la 31 decembrie anul „N+2", provizioanele pentru creditele neperformante s-au majorat cu 23,56%, o creştere reală acestora adăugându-li-se, creşterea provizioanelor pentru dobânzi restante şi credite cu circa 19%.

Trebuie menţionat că gradul de provizionare la expunerile în valută este superior celui stabilit pentru expunerile în RON, cu 10,3 puncte procentuale. La categoriile cu risc major, această tendinţă s-a accentuat, astfel: la categoria pierdere, gradul de provizionare este de 61,0% pentru creanţele în valută şi de 36,4% pentru creanţele în RON, iar la categoria îndoielnic, gradul de provizionare este de 18,9% pentru creanţele în valută, şi de 18,6% pentru cele în RON.

În urma măsurilor declanşate în cursul anului „N", s-au încasat de la persoanele juridice şi fizice peste 1.998 miliarde RON în perioada procedurilor judiciare declanşate de bancă, prin plăţi efectuate de către debitori sau ca urmare a valorificării bunurilor aduse în garanţie.

Se apreciază ca fiind necesară constituirea de provizioane pe baza evoluției anterioare a fiecărui component, a analizei indicilor de credit corespunzători fiecărui client și a mediului economic în care operează clientul.

După aplicarea noului regulament privind clasificarea creditelor, s-a constatat o îmbunătățire a volumului creditelor aflate în categoria standard și o reducere a celor clasificate ca restante, îndoielnice, pierdere.

Managementul băncii va analiza atent acest tip de risc, deoarece printr-o gestionare defectuoasă a riscului de credit pot să apară credite nerambursate la scadență care duc la reducerea masei creditului curent ce se poate acorda agenților economici pentru desfășurarea activității lor.

Deci un management neperformant al funcției de creditare afectează nefavorabil nu numai activitatea băncii, dar și activitatea agenților economici care au vocație pentru creditare.

În tabelul 15.2 prezentăm principalii indicatori utilizați în cuantificarea riscului global de creditare la BANCA „A".

Tabelul 15.2

Indicatorii utilizați în cuantificarea riscului global de creditare la BANCA „A"

Denumire indicator	31 dec. anul „N-2"	31 dec. Anul „N-1"	31 dec anul „N"	31 dec. anul „N+1"	31 dec. anul „N+2"
Indicatori de structură:	%	%	%	%	%
1) ponderea activelor riscante în total active	90,7	59,49	65,23	64,18	60,11
2) ponderea creditelor în total active	29,57	28,78	30,33	43,02	42,8
3) valoarea pierderilor în total credite	4,5	1,62	1,78	2,32	1,58
4) valoarea creditelor performante în total credite	34,7	26,9	28,29	32,75	46,7
5) ponderea fondului de rezervă în capital propriu	13,37	29,56	18,05	20,99	19,12
Indicatori relativi:					
1) profit net reportat la pierderile din portofoliul de credite	2,99	2,11	7,98	6,88	9,9
2) fondul de rezervă raportat la pierderi din credite	2,12	3,39	3,77	3,59	2,37

Sursa: BANCA „A" – Revista băncii.

Analizând indicatorii utilizaţi în cuantificarea riscului global de creditare la BANCA „A", se desprind următoarele aspecte:

- Nivelul tuturor indicatorilor s-au îmbunătăţit în ultimul an pe seama creşterii calităţii activelor riscante şi a creşterii profitului net raportat la pierderile din portofoliul de credite.
- A crescut ponderea activelor riscante, în totalul activelor băncii, de la 72,1% (anul „N"), la 83,68% în anul „N+1", iar în anul „N+2" s-a diminuat cu 4 puncte procentuale, ca urmare a reducerii ponderii activelor cu cel mai înalt grad de risc (creditele).
- Creşterea ponderii creditelor deţinute în total active de la 28,78% în anul „N-1", la 43,02% în anul „N+1" şi o reducere nesemnificativă în anul „N+2". Această majorare a volumului creditelor scoate în evidenţă nevoia, permanent în creştere, de surse pentru finanţarea agenţilor economici şi a persoanelor fizice (extinderea activităţii de corporate banking şi cea de retail banking).

Acordarea unui volum mai mare de credite a constituit şi rezultatul reducerii ratelor medii ale dobânzilor, ca urmare a intensificării măsurilor de politică macroeconomică întreprinse în această perioadă, în conformitate cu strategia de dezvoltare economică a României pe termen mediu, concomitent cu reducerea ratei inflaţiei.

Ca urmare a creşterii volumului creditelor acordate de BANCA „A", în perioada analizată, observăm o depreciere mai accentuată la finele anului „N+1" a activelor acordate, aspect pus în evidenţă şi de valoarea pierderilor în totalul creditelor acordate.

Două cauze ale neperformanţei creditelor reţin atenţia:

- Profitabilitatea scăzută a companiilor româneşti determină nerambursarea creditelor la scadenţă.
- Veniturile reale ale populaţiei, care în perioada analizată au rămas constante sau chiar s-au redus pentru unele categorii sociale.

Reducerea ponderii creditelor restante şi îndoielnice şi în total credite acordate la finele anului „N+2" a constituit rezultatul acordării unei atenţii deosebite pentru respectarea normelor de creditare, analizei şi aplicării prudenţei bancare în abordarea documentaţiilor de credite.

Analizăm că, dacă în anul „N", aproape o treime din volumul creditelor reprezentau creanţe restante şi îndoielnice, situaţia înrăutăţindu-se la finele anului „N+1", ca urmare a acţiunii următorilor factori:

- introducerea noilor reglementări în domeniul creditelor;
- influenţa mediului de afaceri;
- înăsprirea fiscalităţilor.

La data de 31 decembrie anul „N+2", totalul împrumuturilor neperformante (cuprinzând atât principalul, cât şi dobânzile aferente) înregistrate în evidenţa bilanţieră se ridică la aproximativ 42%, fiind în creştere cu 8% faţă de totalul împrumuturilor neperformante înregistrat la finele anului „N".

În anul „N+2", direcţia de credite neperformante a recuperat 850,8 mil. RON din credite neperformante, inclusiv dobânda.

În perioada anilor, anul „N", anul „N+2", ponderea creditelor restante s-a redus semnificativ de la 4,03% la finele anului „N", până la 2,9% cât înregistrau în anul „N+1", demonstrându-se un management corespunzător al riscului de creditare şi o utilizare eficientă a volumului de credite de care a dispus banca.

Din experienţa anilor de tranziţie, în economia de piaţă şi reformă în sistemul bancar, s-a demonstrat că principalele motive care au condus la apariţia creditelor nerambursate de la scadenţă sunt următoarele:

- Acceptarea de garanţii supraevaluate (din motive obiective, ca dispariţia pieţei de vânzare, desfiinţarea unor sectoare de activitate, sau din motive subiective, cum ar fi: superficialitatea, interese personale, neprofesionalism).
- Nerespectarea obiectului creditării (creditul a fost folosit în alte scopuri decât cel prevăzut în contract, nerealizându-se veniturile planificate).
- Acordarea de noi credite pentru acoperirea creditelor şi dobânzilor restante (soluţie de moment, care agravează în viitor situaţia băncii şi a clientului prin creşterea datoriei şi imposibilitatea recuperării acesteia).

Nerespectarea normelor de creditare, prin:

- acordarea de credite fără constituirea garanţiilor;
- acordarea creditului înaintea realizării dosarului de creditare;
- lipsa de analiză a capacităţii de plată;
- incompetenţa factorilor de execuţie şi decizie.

15.2. Analiza interdependenţei profituri-riscuri şi elaborarea de prognoze de performanţă

BANCA „A" apreciază că riscul bancar este un obiectiv important al strategiei sale, motiv pentru care el se înscrie ca un capitol de sine stătător în concepţia strategică adoptată de Consiliul de administraţie al băncii.

Potrivit acestei concepţii, banca are în vedere că expunerea la risc este o condiţie pentru a fi profitabilă pe piaţa bancară. În aceste condiţii, se va acţiona pe toate căile pentru reducerea la maximum a expunerii la riscuri, în condiţiile

menținerii unei profitabilități care să-i asigure o puternică poziție pe piața concurențială.

În contextul acestor cerințe, condițiile care se impun pentru ca banca să-şi asume un anumit risc sunt:

- expunerea respectivă să asigure un profit corespunzător cu riscul asumat;
- eventualele pierderi, ce ar putea să apară să poată fi suportate din contul de profit şi pierderi, fără ca efectele acestor pierderi să influențeze devastator situația anului respectiv;
- pierderile să poată fi acoperite din provizioanele pentru pierderi deja constituite;
- dacă activitatea în care s-a asumat riscul devine falimentară, aceasta să aibă loc în cadrul unei activități bancare normale şi, deci, pierderea să nu afecteze reputația băncii nici pe plan intern şi nici pe plan extern.

Astfel, banca îşi va asuma riscuri numai pentru activități bancare specifice.

BANCA „A" urmăreşte toate categoriile de risc care pot apărea şi pot afecta diferitele poziții din bilanț, riscurile principale fiind: riscul lichidității, riscul creditului, riscul ratei dobânzii, riscul de capital.

Gestionarea riscurilor a fost organizată în direcțiile în care se asumă riscurile respective, iar activitatea generală de gestionare a riscurilor este supravegheată de către Comitetul de gestionare a activelor, pasivelor şi riscului bancar.

Unul din instrumentele de lucru ale băncii, pentru monitorizarea riscurilor amintite, îl constituie planurile şi prognozele pe care banca le elaborează pentru a pune de acord, spre exemplu, activele cu pasivele curente, în sensul că activele curente să acopere pasivele curente sau monitorizarea permanentă a volumului de credite, prognozarea modificărilor ce pot interveni în nivelul dobânzilor a volatilității economiei şi a mişcării în structura ratei dobânzilor şi altele.

Riscul valutar este administrat în mod unitar, iar în sistemul de lucru cu băncile, corespondent banca a adoptat limite de expunere care vizează atât băncile din exterior, cât şi băncile din interior de toate categoriile, care sunt revizuite permanent, în funcție de evoluția instituției şi poziția valutei în țară, în care banca corespondent îşi are centrala.

Se urmăreşte să se controleze limitele de expunere a BĂNCII „A" pe fiecare țară şi bancă, pe total şi pe categorii de tranzacții efectuate în prezent de către bancă, astfel încât, în cadrul acestor limite, personalul comercial şi de relații internaționale să poată acționa, având astfel autonomia şi autoritatea

necesare pentru a derula tranzacții și a oferi produse în unele bănci, fără a expune banca la riscuri inacceptabile.

Deși o estimare a intensității cu care acționează aceste categorii de riscuri asupra indicatorilor de performanță este dificilă, este cert că rentabilitatea unei bănci va fi mai mare prin extinderea oricărei categorii de risc, celelalte variabile rămânând constante.

Excepție ar fi situația în care banca își asumă mai multe riscuri a căror gestionare să conducă la costuri mai mari și deci banca să eșueze.

Ar putea fi valabilă și situația inversă, respectiv, dacă o bancă își micșorează riscul asumat, se reduce și rentabilitatea.

Pregătirea sistemului de urmărire a profitabilității prin adoptarea unor indicatori specifici a căzut în sarcina „Direcției de strategie și studii", care a propus Comitetului de Direcție, indicatorii de performanță și risc pe care banca i-a utilizat ulterior.

Acest sistem de indicatori s-a dovedit suficient pentru a asigura monitorizarea performanțelor băncii, a evoluției profitabilității, el fiind un instrument util pentru managementul BĂNCII „A".

Aprecierea rentabilității bancare este dată de un sistem de rate de eficiență (performanță) bancară, determinate ca raport între efectele economice și financiare obținute (venituri nete din dobânzi, profit net, profit brut) și eforturile depuse pentru obținerea lor, active productive, capital social, capital propriu), așa cum observăm tabelul de mai jos:

Tabelul 15.3

Evoluția indicatorilor de performanță și risc financiar la BANCA „A" în perioada, anul „N-2" – anul „N+3" (%)

Nr. crt.	Indicatori	Relația de calcul	Anul „N-2"	Anul „N-1"	Anul „N"	Anul „N+1"	Anul „N+2"	Iunie, anul „N+3"
1	Marja dobânzii	Venituri nete dobânzi/ Active productive	8,32	9,85	11,4	10,8	8,02	n.a.
2	Rata profitului net	Profit net/Total venituri	11,81	15,4	11,9	9,39	18,3	20,14
3	Rata profitului brut	Profit brut/Total venituri	15,84	19,17	16,85	12,48	24,51	26,23
4	Rata rentabilității generale (profit net)	Profit net/Total cheltuieli	13,39	18,21	13,34	10,37	22,4	27,4
5	Costul activității	Total cheltuieli/Total venituri	88,18	84,59	88,22	90,6	81,6	73,5
6	Utilizarea activelor	Venituri totale/Active	37,89	22,65	18,85	15,02	13,8	8,34
7	ROA	Profit net/Active	4,47	3,48	2,21	1,41	2,52	1,68

Nr. crt.	Indicatori	Relația de calcul	Anul „N-2"	Anul „N-1"	Anul „N"	Anul „N+1"	Anul „N+2"	Iunie, anul „N+3"
8	Multiplicarea capitalului	Active/Capital propriu	5,48	5,27	5,53	5,87	6,73	6,67
9	Rentabilitatea capitalului social	Profit net/Capital social	21,75	26,13	18,69	12,94	30,11	n.a.
10	ROE	Profit net/Capital propriu	24,55	18,40	12,27	8,30	17,01	11,21
11	Rata stabilității financiare	Capital permanent/Total pasiv	23,04	21,37	24,9	21,53	23,52	18,52
12	Risc de lichiditate	Active lichide/Pasive imediate	45,86	52,09	53,07	42,81	45,09	45,32
13	Risc de capital	Fonduri proprii/Active ponderate în funcție de risc	1,09	1,06	0,92	1,63	0,64	16,7
14	Riscul ratei dobânzii	Active productive/ Pasive purtătoare de dobânzi	45,86	52,09	53,07	42,81	45,09	n.a
15	Riscul de credit	Credite restante/ Credite nete	4,03	3,17	2,9	3,7	2,32	2,19

Capitalurile asupra cărora se analizează profitabilitatea sunt cele angajate de managementul băncii pentru creşterea averii proprietarilor şi remunerarea „furnizorilor" de capitaluri (creditorii băncii).

15.3. Interpretarea rezultatelor analizei interdependenței profit-risc

Marja dobânzii a manifestat, în perioada anului „N" şi anului „N+2", o tendință descrescătoare, ca urmare a creşterilor dobânzii medii pasive într-o proporție mai mare, decât cea a dobânzii medii active.

În perioada analizată (anul „N-2" până la anul „N+2"), la BANCA „A" s-a înregistrat o creştere a ponderii activelor lichide față de depozitele volatile, BANCA „A" înregistrând la finele lui „N+2" un indice de lichiditate de 45,09%, comparativ cu anul „N+1", la finele căruia indicele de lichiditate a fost de 42,81%, fapt ce exprimă prudența urmărită de managementul BĂNCII „A" față de expunerea la riscul de lichiditate.

Factorii principali ce au stat la baza scăderii marjei dobânzii au fost:

- politica de dobânzi adoptată de BANCA „A", riscul de dobândă, aşa cum a rezultat şi din analiza multifactorială, având o influență pozitivă puternică asupra nivelului acestui indicator;

La finele lui „N+1", rata dobânzii la credite depăşea 20% în cazul celor mai multe bănci, în timp ce inflaţia coborâse sub pragul de 10%.

Din decembrie „N+1", BANCA „A" şi-a redus dobânzile (ieftinirea creditelor), determinând celelalte bănci să-şi ajusteze preţurile pentru a-şi proteja poziţia pe piaţă.

Concomitent, managementul băncii a procedat la o scădere a cheltuielilor cu dobânzile plătite (reducerea ratei dobânzii la depozite până la limita inflaţiei – în anul N+2, acestea au devenit real negative în cazul scadenţelor scurte) pentru a-şi salva ecartul dintre dobânzile active şi cele pasive.

- structura creditelor şi a disponibilităţilor pe categorii de dobândă, la nivelul centrelor teritoriale de profit are loc o concentrare a depunerilor pe termenele ce ofereau cea mai avantajoasă dobândă (o lună cu capitalizare);
- calitatea plasamentelor realizate de bancă, materializată în plasamente sigure şi profitabile.

Analiza calităţii portofoliului de credite a obligat managementul băncii la măsuri de protecţie corespunzătoare.

Astfel, trendul descrescător al cheltuielilor cu provizioanele în totalul cheltuielilor (de la 7,30% în anul „N+1", la 7,21% în anul „N+2") este consecinţa unei gestiuni concrete a riscurilor bancare. Tendinţa de descrescătoare a acestui indicator din anul „N+1" este rezultatul îmbunătăţirii calităţii plasamentelor în credite. În condiţiile în care marja dobânzii este considerată optimă între 3-10%, marja dobânzii realizată în anul „N+2" se înscrie într-un nivel satisfăcător.

Nivelul înregistrat în anul „N+2" (8,02%) de către acest indicator poate fi expresia unui management eficient al activelor şi pasivelor, dar totodată poate fi şi expresia unui plasament în active foarte riscante.

În anul „N+1", când marja dobânzii înregistra 10,8%, ponderea creditelor era de 45,01%, ceea ce presupune un risc mare pentru bancă.

Diminuarea nivelului acestui indicator la finele anului „N+2" cu circa 1,37 puncte procentuale a fost consecinţa măririi cheltuielilor cu dobânzile, concomitent cu creşterea ponderii plasamentelor riscante.

Rata profitului net, rata profitului brut şi rata rentabilităţii generale au cunoscut o tendinţă de scădere, una din cauze fiind criza financiară globală.

Situaţia de la BANCA „A" poate fi explicată şi prin faptul că profitul a înregistrat o creştere inferioară veniturilor obţinute ca urmare a reducerii marjei dobânzii. Reducerea ratei profitului net cu 2,51 puncte procentuale la finele anului „N+1", comparativ cu anul „N", şi respectiv cu 3,91 puncte procentuale la finele anului „N+1", faţă de anul „N", dar şi a ratei profitului brut cu 4,37 puncte procentuale în anul „N+1", faţă de anul „N", şi respectiv cu 2,32 puncte

procentuale în anul „N", comparativ cu anul „N-1", s-a datorat în special înregistrării unei creşteri semnificative a veniturilor totale într-un procent superior creşterii profitului bancar.

Astfel, la finele anului „N+1", rata de creştere a veniturilor totale a fost de peste 41,49%, în timp ce a profiturilor, de peste 4,6% faţă de anul „N" (profit brut 4,62%, profit net 17,9%).

În anul „N+2", cele două rate s-au majorat pe seama creşterii profiturilor nete într-un ritm superior creşterii veniturilor şi a cheltuielilor totale.

În primul semestru al anului „N+1", cele două rate ale profitului s-au redus pe seama diminuării activelor băncii şi a reducerii profitului net.

Riscul de dobândă a influenţat direct nivelul acestor indicatori, în sensul că modificările ratei dobânzii pasive le-au devastat pe cele ale dobânzii active, generând cheltuieli suplimentare pentru bancă. Valorile superioare ale acestui indicator sunt justificate prin creşterea profiturilor într-un ritm superior datorită creşterii veniturilor totale.

Rata rentabilităţii generale a înregistrat în perioada analizată un trend descrescător, de la 18,21% în anul „N-1", la 13,34% în anul „N", până la 10,37% în anul „N+1". În anul „N+2", nivelul acestui indicator a crescut cu peste 10 puncte procentuale pe seama creşterii profitului şi a reducerii cheltuielilor totale.

Evoluţia costului activităţii a fost influenţată de mai mulţi factori printre care:

- reducerea marjei dobânzii;
- constituirea de provizioane ce au mărit costurile.

De asemenea, costul activităţii a fost afectat din anul „N-1" de unele măsuri luate pentru constituirea de provizioane în sume mari şi a costurilor salariale.

Costul activităţii determinat pe baza CTP/P a înregistrat, în perioada analizată, un trend crescător de la 84,59% în anul „N-1", la 90,6% în anul „N+1", ca urmare a creşterii cheltuielilor totale într-un ritm superior celui al veniturilor. În primul semestru al anului „N+1" se observă o diminuare a acestei rate, aceasta constituind obiectivul principal urmărit de managementul băncii.

Din anul „N+2" observăm o reducere a acestui indicator pe seama diminuării cheltuielilor totale. Se consideră că reducerea semnificativă a acestui indicator (costul activităţii) cu 30,89 puncte procentuale la finele anului „N+2", faţă de anul „N+1" evidenţiază eficienţa activităţii bancare, managementul băncii a adoptat în acest an măsuri de raţionalizare a costurilor băncii, în condiţiile reducerii ratei medii a dobânzii pasive.

Se apreciază ca fiind necesară adoptarea de măsuri privind reducerea cheltuielilor salariale pentru sporirea profitului prin:

- oprirea majorărilor salariale la băncile care nu-şi îmbunătăţesc performanţele;
- disponibilizarea unor funcţionari ineficienţi şi a unor conducători care se dovedesc incapabili să identifice strategii şi să găsească soluţii care să asigure rentabilitatea solicitată de acţionari.

Reducerea cheltuielilor cu salariile personalului permite băncilor să-şi majoreze profitabilitatea, care în prezent este sugrumată atât de cheltuielile cu personalul, cât şi de cele de întreţinere şi extindere în unele cazuri a reţelei.

Utilizarea activelor înregistrează o tendinţă de scădere în perioada analizată mult mai accentuată comparativ cu indicatorii calculaţi pe bază de profit, deoarece nu reflectă şi influenţa cheltuielilor.

Nerambursarea creditelor şi a dobânzilor în termen, concomitent cu necorelarea pe scadenţe a activelor cu pasivele bancare au constituit principalii factori de influenţă a nivelului acestui indicator.

Utilizarea activelor înregistrează o tendinţă de diminuare în perioada analizată de la 37,89% (anul „N-2") la 13,8% (anul „N+2"), ca urmare a scăderii veniturilor totale cu 497,7 mil. RON şi a creşterii activelor bilanţiere cu 17.345,1 mil. RON (13,15%) în anul „N+2" şi a creşterii cu numai 7,09% a veniturilor în anul „N+2" la o creştere cu peste 30% a activelor bilanţiere faţă de anul precedent.

Rata rentabilităţii economice (ROA) are valori înregistrate care se înscriu în tendinţa generală de scădere mai accentuată în anul „N" – anul „N+1" (reduceri cu 2,26, respectiv 3,06 puncte procentuale) ca urmare a deţinerii unor active, ce influenţează negativ rezultatul). Creşterea activelor purtătoare de dobânzi în totalul activelor în anul „N+2" a determinat o majorare a nivelului acestei rate, la finele acestui an. Diminuarea acestui indicator în perioada, anul „N" – anul „N+1" şi respectiv semestrul I al anului „N+1" arată că există dificultăţi în realizarea veniturilor sau poate fi rezultatul noului mod de calcul al impozitului de profit, cauză susţinută şi de reducerea nivelului ratei profitului net cu 2,32 puncte procentuale, în perioada, anul „N" – anul „N+1".

Diminuarea multiplicatorului capitalului (efectul de pârghie) în perioada, anul „N-2" – anul „N-1" exprimă reducerea gradului de îndatorare al băncii, BANCA „A" urmând o consolidare a capitalurilor proprii.

Trendul crescător din anul „N" – anul „N+2" explică gradul de îndatorare al băncii.

Legătura dintre multiplicatorul capitalului şi riscul de capital este inversă în sensul că, băncile care optează pentru un risc al capitalului mic şi efectul de levier al îndatorării va fi mai mic, şi profitul obţinut va fi mai mic.

Diminuarea gradului de îndatorare la finele anului „N-1" cu circa 0,21 puncte procentuale, față de anul „N-2", concomitent cu creșterea capitalurilor proprii pe seama fondurilor de rezervă a determinat o scădere a ratei rentabilității financiare profund accentuată în anul „N+1".

Multiplicatorul capitalului (MC) înregistrează din anul „N" un trend crescător de la 5,53 la 6,73% pe seama creșterii activelor totale (13,15%) și a majorării capitalurilor proprii cu 1.935,1 mil. RON (7,33%) la finele anului „N+1", față de anul „N" și respectiv 19% la finele anului „N+2", comparativ cu anul „N+1", în condițiile majorării capitalurilor proprii cu 1.766,2 miliarde RON.

Evoluția acestui indicator arată o creștere a gradului de îndatorare al băncii, în vederea majorării profiturilor băncii.

Rata rentabilității financiare înregistrează în perioada, anul „N-2" și anul „N+1" o tendință descrescătoare de la 24,55% în anul „N-2", la 12,27% în anul „N", până la 8,30% în anul „N+1". În anul „N+2", nivelul acestui indicator a crescut cu peste 8 puncte procentuale pe seama profitului net realizat în acest an.

Principalii factori cu influență asupra nivelului acestui indicator au fost:

- tendința descrescătoare a profitului net;
- majorarea capitalurilor proprii;
- diminuarea ratei rentabilității economice în perioada analizată;
- evoluția gradului de îndatorare.

Se poate spune că analiza trendului crescător al riscului de lichiditate a permis evidențierea următoarelor aspecte:

- aceasta este consecința necorelării adecvate pe profile de scadență a activelor și a pasivelor bancare;
- în perioada analizată au avut loc retrageri masive și neașteptate a depozitelor de către clienți;
- gradul de îndatorare a cunoscut un trend descrescător.

Factorii cu influență asupra nivelului riscului ratei dobânzii semnificativi au fost:

- conjunctura economică și nivelul ratei medii a inflației;
- riscul creditului manifestat a fost consecința unei calități proaste a portofoliului de investiții al băncii.

Pentru a contracara nerambursările din credite, și chiar falimentul băncii, managementul acesteia va trebui să atragă resurse suplimentare și, deci o majorare a efectului de pârghie al băncii.

Din punct de vedere al indicatorilor financiari și de risc, situația de la finele anului „N+2" arată certe progrese atât în ceea ce privește performanța, cât și la nivelul profitabilității sistemului bancar.

Așa cum s-a putut observa, toți indicatorii care măsoară performanța băncii înregistrează importante creșteri în anul „N+2", față de decembrie, anul

„N+1", datorită faptului că ritmul de creştere al profitului net a fost superior atât faţă de cel al activelor totale, cât şi faţă de cel al capitalurilor proprii.

Majorarea efectului de pârghie cu 0,68 puncte procentuale arată că BANCA „A" urmăreşte să-şi asume un risc de capital mai mare, în scopul creşterii rentabilităţii capitalului.

Şi aceasta, deoarece o bancă cu un indicator capital/active mai mare va rezista mai bine la scăderea valorii activelor, atunci când deponenţii şi creditorii se află într-o situaţie primejdioasă.

În condiţii de dezechilibru, când fixarea preţurilor devine mai degrabă o problemă de management a fondurilor decât una de evaluare, beneficiile tind să rămână la fel sau puţin mai mari pentru un nivel dat al riscului.

Riscul de lichiditate va tinde să crească până la nivelul la care banca este expusă unor probleme grave de lichiditate.

15.4. Simularea interdependenţei profit-risc pornind de la structura bilanţului bancar

În cadrul planului de afaceri al fiecărei bănci, un rol central îl ocupă, pe lângă nivelul prognozat a fi atins pentru burse şi plasamente, stabilirea structurii activelor şi a pasivelor bancare.

Aceasta este importantă atât pentru determinarea expunerilor faţă de riscurile inerente activităţii bancare, cât şi pentru estimarea nivelului de profitabilitate globală.

Conducerea băncii poate stabili obiectivele de atins (profitabilitate, lichiditate etc.) pe baza mai multor scenarii privind evoluţia structurii activelor şi a pasivelor.

Fiecare scenariu trebuie să prezinte ipotezele luate în considerare şi rezultatele obţinute, astfel încât să se poată lua decizia atingerii sau menţinerii anumitei structuri bilanţiere, care, în opinia conducerii, ar putea îndeplini obiectivele propuse.

Alegerea strategiei ce va fi utilizată la simulare se poate baza atât pe analiza datelor de intrare (date istorice în evoluţie şi obiectivele precedente propuse), cât şi pe experienţa acumulată în efectuarea de simulări asemănătoare.

Scenariile vor fi create pe baza situaţiei existente, ţinându-se seama de elementele ce se doresc a fi îmbunătăţite, respectiv ajustate (ex., o majorare a indicatorilor de profitabilitate, la un nivel acceptabil al riscului financiar).

Alegerea scenariului oportun se va realiza, în urma analizei rezultatelor, cu ajutorul unui microcomputer.

În continuare, ne propunem să exemplificăm analiza rezultatelor unor scenarii privind evoluţia structurii bilanţului bancar, extinzând modelele pe exemplul BĂNCII „A".

Scenariul 1

În scenariul următor ne propunem să arătăm influența modificării structurii și dimensiunii bilanțului bancar, asupra principalilor indicatori de performanță bancară.

Să presupunem că managementul băncii decide să modifice structura bilanțului bancar către o poziție pasivă fixă, în scopul diminuării pasivelor senzitive față de activele de aceeași natură.

Pe baza bilanțului restructurat folosit în analiza GAP, în condițiile în care simulăm o creștere bilanțieră cu 20% față de bilanțul anului „N+2", când ratele medii ale dobânzii se diminuează cu 5 p.p., anticipând o creștere a pasivelor fixe cu 15% în detrimentul activelor senzitive, ce cunosc o majorare cu numai 5%, vom calcula nivelul marjei nete din dobândă și influența acestuia asupra indicatorilor de performanță (vezi tabelul 15.4).

Tabelul 15.4

Bilanț restructurat pentru calculul marjei nete din dobânzi (scenariul 1)

	Active (mil. RON)	Rata dobânzii (%)	Pasive (mil. RON)	Rata dobânzii (%)
Sensibile la dobândă	136471,6	18,8	197325,36	12,47
Cu dobândă fixă	135227,1	16,25	48863,63	14,11
Total purt. de dobândă	271698,72		246188,9	-
Nepurtător de dobândă (lichide)	6475,56	-	12000	-
Capital	25034,64	-	45019,9	13,29
Total	303208,9	17,52	303208,9	

Sursa: Raportul anual al BĂNCII „A", anul „N+2".

Așa cum reiese din bilanțul restructurat, prezentat mai sus, o creștere a creditelor cu 5%, adică cu 5.415,54 mil. RON în condițiile în care plasamentele cu dobândă fixă au rămas constante, a determinat o diminuare a activelor lichide, afectând poziția de lichiditate a băncii.

În pasiv, majorarea pasivelor sensibile cu 15% a diminuat pasivele fixe cu 25.220,5 mil. RON. Am considerat că celelalte posturi de pasiv rămân constante.

În funcție de această structură, calculăm venitul net din dobânzi, marja netă a dobânzii și nivelul GAP-ului.

Marja absolută = 16.129,96

Marja procentuală brută a dobânzii = 5,93%

GAP = –60.853,7 mil. RON

Rezultatele permit evidențierea următoarelor aspecte:

- Majorare a venitului net din dobânzi cu 434,1 mil. RON.
- O creștere a marjei brute a dobânzii cu 0,20 puncte procentuale.

▪ O expunere la riscul ratei dobânzii pentru un nivel negativ al GAP-ului superior, față de situația inițială.

Pentru această marjă absolută din dobânzi, simulată printr-o poziție pasiv senzitivă, în scopul calculării indicatorilor de performanță, redăm imaginea Contului de profit și pierdere la BANCA „A" (vezi tabelul 15.5).

Tabelul 15.5

Imaginea simulată a contului de profit și pierdere restructurat pe anul „N+3"

mil. RON

Venituri din dobânzi	47631,06,6
Cheltuieli cu dobânzi	31501,12
Marja netă a dobânzii	16129,9
Venituri din speze și comisioane	6672,7
Alte venituri din exploatare	2565,5
Total venituri	69096,9
Alte cheltuieli din exploatare	17283
Pierderi din credite și avansuri acordate	2056
Profit brut	10908,9
Impozit pe profit	2166,2
Profit net	8742,7

Sursa: *Raportul anual al BĂNCII „A", anul „N+2".*

Remarcăm faptul că o majorare a marjei absolute din dobânzi cu 434,1 mil. RON, în condițiile în care celelalte elemente nu se modifică, determină o creștere a profitului net de două ori mai mare decât cea realizată în anul „N+3", adică de la o valoare egală cu 6.381,9 mil. RON, în situația inițială, la 13.560,8 mil. RON, în situația simulată.

În condițiile modificării structurii bilanțului, la o expunere superioară la riscul ratei dobânzii, evoluția indicatorilor de performanță este următoarea (vezi tabelul 15.6).

Tabelul 15.6

Evoluția indicatorilor de performanță

	Anul „N+2"	Anul „N+3"*
1. Marja dobânzii	6,37%	5,93%
2. Rata profitului net	18,3%	19,41%
3. Rata profitului brut	24,51%	19,18%
4. Rata rentabilității generale	22,4%	21,09%
5. Costul activității	81,6%	80,8%
6. Utilizarea activelor	13,8%	18,75%
7. ROA	2,52%	2,88%
8. ROE	17,01%	19,4%

* Indicatori simulați

Sursa: Raportul anual al BĂNCII „A", anul „N+2".

Se constată că, printr-o poziție pasivă nonsenzitivă, managementul băncii reușește o îmbunătățire a indicatorilor de performanță, pe seama creșterii marjei nete din dobânzi, în condițiile în care trendul descrescător al ratelor de dobândă s-a menținut constant.

Dar nu trebuie să neglijăm în această ipoteză, poziția lichidității care a fost afectată ca urmare a faptului că mai multe pasive ajung la scadență într-o perioadă mai scurtă de timp în comparație cu activele, și din ce în ce mai puține active lichide vor fi prezente în bilanț.

În această situație, chiar dacă performanța clienților beneficiari de credite ar fi excedentă și nu s-ar înregistra credite restante, nu se poate asigura permanent lichiditatea necesară (sursele de finanțare) până la scadența finală a plasamentelor, ca urmare a acțiunii diverșilor factori endogeni sau exogeni sistemului financiar-bancar în care acționează banca.

De asemenea, fluctuațiile ratelor de dobândă intensificate de expansiunea fenomenului inflaționist pot conduce la înregistrarea de pierderi ca urmare a reevaluării dobânzilor la creditele respective, deși prognozele privind obținerea de profit erau extrem de optimiste.

Managementul băncii va aplica acest scenariu la acest moment, deoarece BANCA „A" prezintă lichiditate suficientă într-un mediu cu inflație scăzută și o politică monetară specifică.

În situația inversă, în scopul reducerii riscului de lichiditate, banca va opta pentru atragerea resurselor pe perioade mai îndelungate, cu orice preț și va urmări plasarea acestora în active lichide cu scadența redusă (de până la o săptămână).

După cum se va observa în scenariul 2, indicii GAP vor înregistra valori pozitive impresionante pe toate benzile de maturitate, evidențiind existența permanentă a activelor scadente care acoperă integral necesarul de resurse ajunse la scadență, diminuând corespunzător profitul băncii.

Scenariul 2

Pornind de la analiza riscului de lichiditate în situația limită prin metoda impasurilor (GAP de lichiditate), în care nivelul indicelui GAP estimat a fost negativ în prima bandă de maturitate, în acest scenariu presupunem că 65% din resursele atrase pe perioade îndelungate, investite în active scadente pe o perioadă mai mare de un an, devin lichide în perioada de până la o lună.

Rezultatele permit estimarea unor indici GAP pozitivi, astfel (vezi tabelul 15.7).

Observăm că în toate benzile de maturitate se înregistrează niveluri pozitive ale indicilor GAP, ca urmare a faptului că plasamentele scadente în

fiecare interval sunt superioare resurselor atrase, banca deținând fonduri suficiente pentru achitarea plăților solicitate de clienți.

Tabelul 15.7

Indicii GAP

- mil. RON -

Explicații	Total 30.12. anul „N+2"	< 3 luni	3 luni - un an	1-5 ani	> 5 ani
	0	1	2	3	4
Pasive exigibile	252674.1	-161418	-28383	-8451	-54422.1
Active lichide	252674.1	166373,05	45757,8	9977,45	30565,8
Impas în stocuri (GAP stoc)	x	4955,05	17374.8	1526,45	-23856,3
Impas în fluxuri (GAP flux)	x	4955,05	22329,85	23856,3	X
GAP flux/Total activ	x	1,96	8,83	9,44	X

Sursa: Raportul anual al BĂNCII „A", anul „N+2".

Considerăm că această ipoteză nu poate fi cea mai avantajoasă, deoarece cea mai mare parte din resursele atrase este deținută în active lichide, nepurtătoare de venituri sub formă de dobânzi, cu efecte negative asupra profitabilității băncii.

Prin cele două scenarii, noi am remarcat două extreme ale evaluării interdependenței profit-risc pornind de la structura bilanțului bancar, prima de maximizare a profitului băncii prin asumarea riscurilor financiare specifice (riscul ratei dobânzii, riscul de lichiditate, riscul creditului), iar cea de-a doua s-a bazat pe diminuarea riscurilor, în mod special a riscului de lichiditate, având consecințe negative asupra profitabilității băncii respective.

Propunem utilizarea în elaborarea scenariilor a unor specialiști bine pregătiți, de înaltă clasă, precum și a unor pachete informatice de simulare care să permită actualizarea permanentă a datelor de intrare, corectitudinea și promptitudinea acestora, posibilitatea alegerii scenariului oportun.

Scenariul 3

Scenariu privind influența majorării capitalului asupra profitabilității

Se pornește de la presupunerea că autoritatea de reglementare impune suplimentarea capitalului pentru a se obține un profit mai mare.

Pornind de la situația financiară inițială existentă la BANCA „A" (bilanț restructurat, contul de profit și pierderi), vom analiza influența majorării

capitalurilor proprii cu 985 mil. RON asupra principalilor indicatori de performanță.

Valoarea nouă a capitalurilor proprii este de 41.552,3 mil. RON, iar mărimea fondurilor proprii necesară calculării indicelui de solvabilitate de 44.426,5 mil. RON.

Evoluția principalilor indicatori de performanță, în condițiile majorării capitalurilor proprii, este prezentată în tabelul 15.8:

Tabelul 15.8

Indicatorii de performanță în condițiile majorării capitalurilor proprii

Denumire indicatori	31 decembrie anul „N+2" (%)	31 decembrie anul „N+1"* (%)
Multiplicarea capitalului	6,73	6,08
ROE	17,01	15,35
Indicele de solvabilitate (Is1)	24,7	25,3
Indicele de solvabilitate (Is2)	26,45	27,05

*Simulați în condițiile majorării capitalului.

Am estimat această creştere a capitalurilor proprii pe baza unei majorări cu 1% a ratei dobânzii (determinată în cadrul analizei GAP de durată).

Rezultatele analizei permit evidențierea următoarelor aspecte:

Efectul de pârghie s-a diminuat cu 0,65 puncte ca urmare a majorării capitalurilor băncii respective, acestea acționând ca un tampon pentru a absorbi pierderile;

Rata rentabilității financiare s-a diminuat cu 1,66 puncte procentuale ca urmare a scăderii gradului de îndatorare al băncii cu 0,65 puncte procentuale;

Indicele de solvabilitate a crescut cu 0,68 puncte procentuale ca urmare a diminuării riscului de capital al băncii.

Constatăm că, deşi, prin majorarea capitalurilor proprii, banca reuşeşte să diminueze riscul de capital şi celelalte tipuri de riscuri interdependente, acestea acționând ca un tampon contra pierderilor, totuşi s-a obținut o scădere a profitabilității băncii, deoarece mai puține resurse generează venituri (gradul de îndatorare a scăzut).

Scenariu privind aprecierea lichidității în situația unui capital redus

Se bazează pe presupunerea că autoritățile de reglementare au fost de acord cu opțiunea pentru lichiditate a băncii în condițiile unui capital redus, deci cu un indicator de echilibru de valoare mare.

Se presupune că nevoia de bani lichizi, mai puțin decât capitalul, se obține luând un împrumut.

Rentabilitatea activelor (ROA) este scăzută datorită costului împrumutului adiţional, rentabilitatea capitalului (ROE) este semnificativ mai înaltă decât în cazul unei lichidităţi mari datorită efectului de pârghie care este mare.

Riscurile sunt aceleaşi, cu excepţia riscului de capital care este mai mare.

Scenariul 4

În acest scenariu, pornind de la o diminuare a valorii capitalurilor proprii ale BĂNCII „A", existentă la 31 decembrie anul „N+2", cu aceeaşi valoare de 985 mil. RON, anticipând efectele acestei ipoteze asupra indicatorilor de performanţă (vezi tabelul 15.9).

Tabelul 15.9

Evoluţia principalilor indicatori de performanţă în situaţia diminuării capitalurilor proprii

Denumire indicator	31 decembrie anul „N+2" (%)	31 decembrie anul „N+1"* (%)
Multiplicarea capitalului	6,73	6,38
ROE	17,01	16,12
Indicele de solvabilitate (Is1)	24,7	24,09
Indicele de solvabilitate (Is2)	26,45	25,84

* Simulaţi în condiţiile diminuării capitalurilor proprii.

Remarcăm o creştere a multiplicatorului capitalului cu 0,26 puncte procentuale, pe seama creşterii gradului de îndatorare.

O creştere a rentabilităţii financiare, pe seama majorării efectului de pârghie.

O diminuare a indicelui de solvabilitate cu 0,89 puncte procentuale şi deci o creştere a expunerii băncii la riscul de capital.

Cele patru scenarii propuse managementului BĂNCII „A" reprezintă modalităţi concrete de îmbunătăţire a raportului profit-risc.

Este necesar alegerea scenariului oportun, acesta depinzând atât de corectitudinea modelului de simulare aplicat, de experienţa analiştilor acumulată în efectuarea de simulări, cât şi de un sistem informatic performant, care să permită monitorizarea rezultatelor diferitelor scenarii, în timp real.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bibliografie

Basno C., Dardac N., Floricel C-tin, *Riscurile bancare – cerințe prudențiale, monitorizare,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999

Basno C., Dardac N., Floricel C-tin, *Monedă. Credit. Bănci*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2001

Bessis J., *Risk Management in Banking,* John Wiley and Sons Ltd, 2nd Edition, 2002

Brown, A., *Effective Estimation of Banking Liquidity Risk,* Springer Berlin Heidelberg, 2006

Cocriș V., Chirleșan D., *Managementul bancar & analiza de risc în activitatea de creditare,* Editura Universității „Al.I. Cuza", Iași, 2007

Dardac N., Vâșcu T., *Monedă și credit*, vol. II, Editura ASE, București, 2001

Dănilă N., Anghel L., Dănilă M., *Managementul lichidității bancare,* Editura Economică, București, 2002

Dănilă N., Berea A.O., *Managementul bancar*, Editura Economică, București, 2001

Dănilă N., Berea A.O., *Managementul bancar. Fundamente și orientări,* Editura Economică, București, 2000

Dedu V., *Gestiune și audit bancar,* Editura Național, București, 2001

Dedu V., *Gestiune bancară*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999

Dragomir-Drăgoi E.V., *Managementul performanțelor bancare*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2007

Drigă I., *Analiza și managementul riscurilor în activitatea bancară,* Editura Universitas, Petroșani, 2007

Elsinger H., Lehar A., Summer, M., *Risk Assessment for Banking Systems,* University of Vienna, Working Paper Series, 2004

Gatev, E., Schuermann, T., Strahan, P., „Managing Bank Liquidity Risk: How Deposit-Loan Synergies Vary With Market Conditions", *The Review of Financial Studies,* Vol. 22, Issue 3, 2009

Greuning, H., Bratanovic, S., *Analiza și managementul riscului bancar,* Editura Irecson, București, 2003

Gup B., Kolari J., *Commercial Banking: The Management of Risk,* 3rd Edition, John Wiley & Sons, New York, 2005

Hempel G., Colman A., Simonson D., *Bank Management,* John Wiley & Sons, New York, 2005

Hefferman, S., *Modern banking,* John Wiley & Sons, Chichester, 2005

Laeven, L., *Banking Risks around the World,* The World Bank, Washington, 2004

Lamarque E., *Gestion bancaire,* Collection Gestion appliquée, 2e édition, Pearson Education, 2008

Landskroner, Y., Paroush, J., *Liquidity Risk and Competition in Banking,* NYU Working Paper No. FIN-07-053, January 2008

Manolescu Gh., Sârbea Diaconescu A., *Management bancar*, Editura Fundația România de Mâine, 2001

Matz L., Neu P., *Liquidity Risk Management,* Wiley Finance, 2007

Mishkin F., Bordes C., Hautcœur P.-C., Lacoue-Labarthe D., *Monnaie, banque et marchés financiers,* 8e édition, Pearson Education, 2007

Nițu I., *Managementul riscului bancar,* Editura Expert, București, 2000

Olteanu A., *Management bancar*, Editura Dareco, București, 2003

Olteanu A., Olteanu (Rădoi) M.A., *Managementul riscurilor financiar-bancare,* vol. I, Editura Dareco, București, 2006

Olteanu A., Olteanu F.M., Badea L., *Management bancar. Caracteristici, strategii, studii de caz,* Editura Dareco, București, 2003

Olteanu A., Drăgoi E.V., *Monedă și credit, Aplicații, teste și studii de caz,* Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2006

Oprițescu M. (coord.), *Managementul riscurilor și performanțelor bancare,* Editura Universitaria, Craiova, 2006

Prunea, P., *Riscul în activitatea economică: ipostaze, factori, modalități de reducere,* Editura Economică, București, 2003

Roșca T., *Monedă și credit*, Editura Samara, Cluj-Napoca, 1996

Roxin L., *Gestiunea riscurilor bancare,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997

Schroeck G., *Risk Management and Value Creation in Financial Institutions,* Wiley Finance, 2002

Stoica M., *Management bancar*, Editura Economică, București, 1999

www.uniuneaeuropeana.ro

www.bnr.ro

www.ghiseulbancar.ro

www.bvb.ro

ANEXE

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anexa 1

Bilanțul contabil al băncii comerciale „X"

– mii RON –

Specificație	N	N+1
I. Total active	18472482,0	24489292,3
1. Numerar și echivalente de numerar	435560,8	412358,6
2. Conturi curente și plasamente la bănci centrale	5289853,7	7059188,4
3. Plasamente la bănci	752067,1	721120,5
4. Credite și avansuri acordate băncilor	32465,0	30519,6
5. Credite și avansuri acordate clientelei	7882238,3	10288778,0
6. Titluri de valoare	1763961,5	3511692,8
7. Participații	504639,8	618517,1
8. Imobilizări corporale	1672204,2	1695479,3
9. Imobilizări necorporale	71014,4	88964,1
10. Alte active	68477,2	62673,9
II. Total pasive	18472482,0	24489292,3
1. Depozite de la bănci	130773,5	510050,8
2. Depozite de la clienți	13953887,9	17597087,7
3. Împrumuturi de la bănci și alte instituții financiare	963715,4	2375161,2
4. Alte datorii	134116,9	263081,9
5. Capital social	2119692,5	2119692,5
6. Rezerve	693259,2	735211,8
7. Rezultat reportat	477036,6	889006,4

Anexa 2

Contul de profit și pierdere al băncii comerciale „X"

– mii RON –

Specificație	N	N+1
I. Total venituri	1759914,9	2142894,0
1. Venituri nete din dobânzi	1066331,7	1322833,7
2. Venituri nete din speze și comisioane	532190,5	566205,0
3. Venituri nete din tranzacționare	67571,8	118716,6
4. Alte venituri	93820,9	135138,7
II. Total cheltuieli	1377634,8	1311360,4
1. Cheltuieli operaționale	1038150,0	1104952,3
2. Cheltuieli nete din provizioane pt. deprecierea valorii activelor	161251,7	206408,1
3. Pierderi din poziția monetară netă	178233,1	0,0
III. Profit brut	382280,1	831533,6
IV. Profit net	274233,1	631423,4

Anexa 3

Situația pe maturități a activelor și pasivelor băncii comerciale „X"

– mii RON –

Nr. crt.	Scadența	N		N+1	
		Active	Pasive	Active	Pasive
1.	< 3 luni	9981100,3	12351245,0	12628842,6	15880401,4
2.	3-12 luni	2694863,2	1948710,4	3780438,1	2372060,0
3.	1-5 ani	2950822,5	665125,8	4122855,2	2374018,9
4.	> 5 ani	2845696,0	3507400,8	3957156,4	3862812,0
5.	Total	18472482,0	18472482,0	24489292,3	24489292,3

Anexa 4

Situația pe valute a activelor și pasivelor băncii comerciale „X"

– mii RON –

Nr. crt.	Valute	N		N+1	
		Active	Pasive	Active	Pasive
1.	RON	11471556,4	11963545,9	14955183,4	15106398,1
2.	USD	3780286,9	3103240,9	4384088,4	4104241,8
3.	EUR	2945997,8	3208789,7	4975773,2	5095610,1
4.	Alte valute	274640,9	196905,5	174247,3	183042,3
5.	Total	18472482,0	18472482,0	24489292,3	24489292,3

Anexa 5

Centralizatorul creditelor angajate la banca comercială „X" sucursala „A" la 31.01.N, 31.01.N+1 și 31.01.N+2

– RON –

Specificație	31.01.N		31.01.N+1		31.01.N+2	
	Total	Restante	Total	Restante	Total	Restante
TOTAL CREDITE	19153752	279825	43474626	754722	53369026	1187928
I. Total credite - termen scurt	*10539542*	*268381*	*10069053*	*658715*	*14316458*	*789558*
1. Total persoane juridice - termen scurt	*9545368*	*249896*	*9731027*	*655155*	*14243465*	*789146*
- Linie de credit (RON)	2559605	0	7369554	0	11622762	775811
- Linie de credit (USD)	174090	0	442260	0	0	0

Specificație	31.01.N		31.01.N+1		31.01.N+2	
	Total	Restante	Total	Restante	Total	Restante
- Linie de credit (EUR)	558416	0	691908	0	2584338	0
- Credit global de exploatare (RON)	5834699	132080	1227305	655155	0	0
- Credit pentru finanțarea stocurilor (RON)	21000	0	0	0	36365	13335
- Credit pentru echipamente (EUR)	96140	0	0	0	0	0
- Alte credite de trezorerie (RON)	301418	117816	0	0	0	0
2. Total persoane fizice - termen scurt	*994174*	*18485*	*338026*	*3560*	*72993*	*412*
- Credite acordate persoanelor fizice (RON)	120902	500	243201	489	34629	225
- Linie de credit (RON)	0	0	7120	0	0	0
- Alte credite de trezorerie (RON)	873272	17985	87705	3071	38364	187
II. Total credite - termen mediu și lung	***8614210***	***11444***	***33405573***	***96007***	***39052568***	***398370***
1. TOTAL persoane juridice - termen mediu și lung	*4913744*	*8891*	*5764202*	*33120*	*4039555*	*179819*
- Credit pentru echipamente (RON)	4267646	8891	4785560	33120	3499487	179819
- Credit pentru echipamente (EUR)	646098	0	978642	0	540068	0
2. TOTAL persoane fizice - termen mediu și lung	*3700466*	*2553*	*27641371*	*62887*	*35013013*	*218551*
- Credit investitori și alte credite acordate persoanelor fizice (RON)	3207023	2414	25950170	62826	29834098	214120
- Credit investitori și alte credite acordate persoanelor fizice (USD)	459377	139	1457713	61	1090786	1875
- Credit investitori și alte credite acordate persoanelor fizice (EUR)	34066	0	233488	0	4088129	2556

Anexa 6

Balanța de verificare a băncii comerciale „X" sucursala „A" la 31.01.N

- RON -

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Casa	101	682	0	898	0	0	40233	5289	347	0	48	0	357034	0	85286	489817
Cr. acord. p. fiz. (bunuri)	20212	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120402	0	0	120402
Linie de cr.	20214	0	0	0	0	0	558416	0	0	0	0	0	2559605	0	174090	3292110
Cr. global de exploatare	20215	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5702619	0	0	5702619
Cr. pt. finantarea stocurilor	20216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21000	0	0	21000
Alte cr. de trezorerie	20219	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1038890	0	0	1038890
Cr. pt. echipamente	2041	0	0	0	0	0	742238	0	0	0	0	0	4258755	0	0	5000993
Cr. investitori	2051	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	231626	0	359806	591432
Alte cr. acord. clientelei	2061	0	0	0	0	0	34066	0	0	0	0	0	2972982	0	99433	3106482
Valori de recuperat	2611	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6000	0	0	6000
Creante restante	2811	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	279693	0	138	279831
Dob. restante	2812	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29967	0	174	30141
Creante atasate	2817	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11963	0	0	11963
Decontări intrabancare	341	158271	401868	252169	2604	1584	35182253	2338010	57990	11860	53752	550	186392935	23576	1467322	226344745
Depozite de garanții vărsate	3551	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3059	0	0	3059
Debitori din avans. spre decont	3552	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
Alti debitori diverși	3556	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1211	0	0	1211
Materiale	362	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13024	0	0	13024
Ob. de inventar	363	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	63925	0	0	63925
Stocuri aflate la terti	365	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8192	0	0	8192
Alte stocuri și asimilate	367	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1226	0	0	1226
Val. primite la incasare	3712	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1069547	0	0	1069547
Poz. de schimb	3721	0	0	0	0	84391	0	0	0	0	0	0	0	0	22235827	22320218
CVal. poz. de schimb	3722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28868320	0	0	28868320

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Chelt. inreg. în avans	375	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10777	0	0	10777
Dob. restante	3812	0	0	0	0	0	85	0	0	0	0	0	98	0	12	195
Alte imobiliz. necorporale	4419	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8204	0	0	8204
Terenuri	44211	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4476	0	0	4476
Construcţii speciale	44222	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	512814	0	0	512814
Mas., utilaj., instalaţii	44223	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27562	0	0	27562
Aparate şi instal.	44224	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	111211	0	0	111211
Mijl.de transp.	44225	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	159415	0	0	159415
Unelte, instr., mobilier	44227	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	240246	0	0	240246
Comisioane	6019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	66198	0	0	66198
Dob. la ct. crt.	6024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	510	0	0	510
Dob. la ct. de dep. la termen	60252	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	280716	0	0	280716
Dob. la ct. de dep. colaterale	60253	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8070	0	0	8070
Dob. la cert. de dep., camete	6026	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	69645	0	0	69645
Pierderi din op. de sch., arbitraj	6061	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	721	0	0	721
Chelt. cu remuner. personal.	611	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	107037	0	0	107037
Chelt. contrib. unit. la asig. soc.	6121	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34808	0	0	34808
Chelt.-contrib. unit. ajut. şomaj	6122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3807	0	0	3807
Alte chelt. privind personalul	617	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1740	0	0	1740
Chelt. cu mat. consumabile	6311	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6202	0	0	6202
Chelt. privind combustibili	6312	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1809	0	0	1809
Chelt. privind alte materiale	6317	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	148	0	0	148
Chelt. de întret. şi reparaţii	6341	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	834	0	0	834
Chelt. privind energia şi apa	6342	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1444	0	0	1444
Chelt.poştale şi taxe comunic.	6343	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5794	0	0	5794
Chlt. cu deplas., transfer	6345	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	551	0	0	551
Chelt.cu primele de asigurare	63471	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6467	0	0	6467
Chelt. cu redev. conces, chirii	63473	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	0	0	25
Alte cheltueli	63479	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	0	0	60
Chelt. de protocol, reclamă	635	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	76	0	0	76
Alte chelt. diverse de expl.	649	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	494	0	0	494
Chelt. cu amort. imobil. necorp.	651	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0	0	12

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Chelt. cu amort. imobil. corp.	652	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4266	0	0	4266
	Tot.	158953	401868	253067	2604	85975	36557291	2343299	58337	11860	53800	550	235688313	23576	24422088	300061580

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Ct. de coresp. ale bc. (loro)	122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	87155	0	0	87155
Conturi curente	2511	0	1955	1175	0	1439	1349543	71163	0	0	0	0	3555684	0	996409	5977368
Dat. atașate	25172	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40	0	0	40
Dep. la termen	2532	0	0	0	0	0	2036967	367759	0	0	0	0	20880396	0	3459511	26744634
Dep. pt. emiterea de SGB	25332	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	123124	0	0	123124
Dep. pt cecuri certificate	25333	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4500	0	0	4500
Dep. pt. garanții gestionari	25335	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	688790	0	0	688790
Alte dep. colaterale	25336	0	0	0	0	0	12452	0	0	0	0	0	579865	0	3568	595886
Dat. atașate	2537	0	0	0	0	0	12225	2173	0	0	0	0	266895	0	25989	307281
Certif. de depozit	2541	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4474505	0	0	4474505
Dat. atașate	2547	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	140120	0	0	140120
Alte depozite	2551	0	0	0	0	0	13713	0	0	0	0	0	3792	0	0	17504
Alte sume datorate	2621	0	0	0	0	0	4165	0	0	0	0	0	55109	0	1783	61057
Proviz. specif. de risc de cr.	2911	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	230814	0	0	230814
Proviz. specif. de risc de dob.	2912	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12995	0	0	12995
Decont. intrabancare	341	0	6745	131111	0	84536	2227378	763	0	0	0	0	193669480	0	19934150	216054163
TVA plată	35323	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	740	0	0	740
Alte impoz., taxe, vărs. asim.	3536	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3353	0	0	3353
Alți creditori diverși	3566	0	0	0	0	0	1749	0	0	0	0	0	12510	0	678	14937
Uzura ob. de inventar	364	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	62502	0	0	62502
Ct. Indisponibile – val. la încasare	3716	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1069547	0	0	1069547
Poz. de schimb	3721	158953	393168	120781	2604	0	30899099	1901441	58337	11860	53800	550	0	23576	0	33624168
C/val. poz. de schimb	3722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9009250	0	0	9009250
Vent. înreg. în avans	376	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1408	0	0	1408
Amortiz. alte imobil. necorp.	46119	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	382	0	0	382
Amortiz. cladirilor	46122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	75873	0	0	75873
Amortiz. constr. speciale	46123	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12061	0	0	12061

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Amortiz. mas., util., instal.	46124	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	90964	0	0	90964
Amortiz. apar., instal.	46125	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29758	0	0	29758
Amortiz. unelt., instr., mob.	46127	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	57597	0	0	57597
Dif. de reevaluare	51641	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1293	0	0	1293
Dif. de reevaluare	51642	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	176869	0	0	176869
Alte fonduri	528	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1125	0	0	1125
Comisioane	7019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5875	0	0	5875
Dob. la cr.de trezorerie	70213	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19778	0	0	19778
Dob. la cr. pt. echipam.	70215	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23488	0	0	23488
Dob. la cr. pt. bunuri imobiliare	70216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5979	0	0	5979
Dob. la alte cr. ac. clientelei	70217	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40114	0	0	40114
Dob. din creante rest., indoi	7028	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3959	0	0	3959
Comisioane	7029	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30298	0	0	30298
Venit din op. de sch., arbitraj	7061	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10615	0	0	10615
Comisioane	7069	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	267	0	0	267
Venit.-angaj garant. de la cl.	70722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19342	0	0	19342
Venit. din prest. de serv. fin.	7081	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	201	0	0	201
Comis. din act.de asist. p. jur.	70832	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2330	0	0	2330
Alte comisioane	70839	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	240	0	0	240
Venit. din mijl. de plata	7085	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	143936	0	0	143936
Alte venit. dein prest. serv. fin.	7087	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	385	0	0	385
Venit. din act. nebancare	7472	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1463	0	0	1463
Alte venit. accesorii	74791	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	972	0	0	972
Alte venit.	7499	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	494	0	0	494
Alte venit. excep. din op. gest.	7717	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	0	0	30
	Total	158953	401868	253067	2604	85975	36557291	2343299	58337	11860	53800	550	235688313	23576	24422088	300061580

Anexa 7

Balanța de verificare a băncii comerciale „X" sucursala „A" la 31.01.N+1

– RON –

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Casa	101	622	247	4240	0	0	74735	22111	11	2758	93	0	452483	44	91063	648408
Cr. acord. p. fiz. (bunuri)	20212	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	242712	0	0	242712
Linie de cr.	20214	0	0	0	0	0	691908	0	0	0	0	0	7376674	0	442260	8510842
Cr. global de exploatare	20215	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	572150	0	0	572150
Alte cr. de trezorerie	20219	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	84635	0	0	84635
Creante atașate	2027	0	0	0	0	0	4980	0	0	0	0	0	145601	0	3001	153583
Cr. pt. echipamente	2041	0	0	0	0	0	978642	0	0	0	0	0	4752440	0	0	5731082
Creante atașate	2047	0	0	0	0	0	6063	0	0	0	0	0	35861	0	0	43924
Cr. investitori	2051	0	0	0	0	0	220968	0	0	0	0	0	488820	0	1265592	1975380
Creante atașate	2057	0	0	0	0	0	333	0	0	0	0	0	2064	0	2321	4718
Alte cr. acord. clientelei	2061	0	0	0	0	0	12519	0	0	0	0	0	25398524	0	192059	25603103
Creante atașate	2067	0	0	0	0	0	25	0	0	0	0	0	170198	0	862	171084
Valori de recuperat	2611	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	146910	0	0	146910
Creante restante	2811	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	754661	0	61	754722
Dob. restante	2812	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	37136	0	69	37204
Creante atașate	2817	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	70321	0	0	70321
Decontări intrabancare	341	241410	394744	354292	17832	14944	55908185	3380888	123269	19277	78512	13154	126471092	42204	3665016	190724819
Avans. acord. personal.	3514	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2530	0	0	2530
Dep. de garanții vărsate	35516	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4049	0	0	4049
Debit.-avans. spre decont.	3552	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	270	0	0	270
Alți debitori diverși	3556	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1333	0	0	1333
Materiale	362	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26982	0	0	26982
Stocuri aflate la terți	365	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5002	0	0	5002
Alte stocuri și asimilate	367	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3653	0	0	3653
Val. primite la incasare	3712	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	406389	0	0	406389
Poz. de schimb	3721	0	0	0	0	79665	0	0	0	0	0	0	0	0	22760115	22839779
C/val. poz. de schimb	3722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38163615	0	0	38163615
Chelt. înreg. în avans	375	0	0	0	0	0	3355	0	0	0	0	0	43867	0	165	47386
Dob. restante	3812	0	0	0	0	0	43	0	0	0	0	0	46724	0	45	46812
Alte imobiliz necorporale	4419	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8204	0	0	8204
Terenuri	44211	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6908	0	0	6908
Mijloace fixe	4422	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1587867	0	0	1587867
Dob. la ct.de corespondent	6012	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	128	0	0	128
Comisioane	6019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19076	0	0	19076
Dob. la ct. crt.	6024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8029	0	0	8029

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Dob. la ct. dep. la term.	60252	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	283795	0	0	283795
Dob. la ct. dep. colaterale	60253	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22256	0	0	22256
Dob. la cert.dep., camete	6026	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	46559	0	0	46559
Comisioane	6029	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25183	0	0	25183
Pierderi din op. de sch.	6061	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	452	0	0	452
Chelt.-remun. personal.	611	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	131749	0	0	131749
Chelt.-contr. unit. asig. soc.	6121	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29473	0	0	29473
Chelt-contr. unit. ajut. şom.	6122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3952	0	0	3952
Alte chelt.-asig., prot. soc.	6127	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9222	0	0	9222
Chelt. cu mat. consumabile	6311	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8510	0	0	8510
Chelt. pr. combustib.	6312	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3161	0	0	3161
Chelt. pr. alte materiale	6317	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	93	0	0	93
Chelt. de întret., reparaţi	6341	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2412	0	0	2412
Chelt. pr. energia şi apa	6342	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	75	0	0	75
Chelt. poştale	6343	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4764	0	0	4764
Chlt. cu deplas., transter	6345	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	810	0	0	810
Chelt. serv. soc. grupului	6346	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	40053	0	0	40053
Chelt. cu primele de asig.	63471	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	714	0	0	714
Alte chelt.	63479	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	435	0	0	435
Chelt. de protoc., reclam.	635	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	92	0	0	92
Alte chelt. diverse de expl.	6497	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2084	0	0	2084
Chelt. amort. imobil. necorp.	651	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0	0	12
Chelt. amortiz. imobil. corp.	652	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7889	0	0	7889
Chelt.-proviz. specif. r. dob.	6622	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2651	0	0	2651
Pierd. creant. nerec. acop. prov.	667	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	107744	0	0	107744
	Tot.	242032	394990	358533	17832	94609	57903757	3402999	123280	22035	78605	13154	208271247	42248	28422629	299387950

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Ct. Coresp. ale bc. (loro)	122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	114938	0	0	114938
Datorii ataşate	1272	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	128	0	0	128
Conturi curente	2511	0	3522	1937	0	1738	2365092	92392	0	0	0	0	6470416	0	699566	9634663
Dat. ataşate	25172	0	0	0	0	0	973	64	0	0	0	0	6322	0	273	7631
Dep. la termen	2532	0	0	0	0	0	4052304	445950	0	0	0	0	22645142	0	3561156	30704551
Dep. pt. desch. de acreditiv	25331	0	0	0	0	0	714600	0	0	0	0	0	0	0	0	714600
Dep. pt. emiterea de SGB	25332	0	0	0	0	0	65008	0	0	0	0	0	30212	0	0	95220
Dep. pt. garantii gestionari	25335	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	848362	0	0	848362
Alte dep. colaterale	25336	0	0	0	0	0	266832	156	0	0	0	0	970541	0	113055	1350593
Dat. ataşate	2537	0	0	0	0	0	31735	2757	0	0	0	0	249136	0	25179	308806
Certif. de depozit	2541	0	0	0	0	0	333166	0	0	0	0	0	4005925	0	16380	4355471

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Datorii atașate	2547	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	84978	0	0	84978
Alte dep.	2551	0	0	0	0	0	890513	0	0	0	0	0	36775	0	0	927288
Dat. atasate	2557	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Alte sume datorate	2621	0	0	0	0	0	2113	0	0	0	0	0	106870	0	2225	111209
Proviz. specif. risc de cr.	2911	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	685513	0	0	685513
Proviz. specif. risc de dob.	2912	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	69507	0	0	69507
Decont. intrabancare	341	0	40588	155477	0	92870	4846437	20966	0	0	0	0	159670972	0	24004099	188831410
Personal-remuner. datorate	3511	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44455	0	0	44455
Contrib. unit. la asig. soc.	35211	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29455	0	0	29455
Contrib. personal. pens. suplim.	35212	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29342	0	0	29342
Contrib. unit. la fd. de șomaj	35221	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3952	0	0	3952
Contrib. personal. fd. de șomaj	35222	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	820	0	0	820
TVA plata	35323	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1470	0	0	1470
Impoz. pe salarii	3533	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29129	0	0	29129
Alte impoz., taxe, vars. asim.	3536	0	0	0	0	0	107	2	0	0	0	0	3088	0	66	3263
Alți creditori diverși	3566	0	0	0	0	0	898	0	0	0	0	0	13675	0	630	15203
Ct. indisponibile-val. la încas.	3716	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	406389	0	0	406389
Poz. de schimb	3721	242032	350880	201119	17832	0	44333979	2840713	123280	22035	78605	13154	0	42248	0	48265878
Cval. poz. de schimb	3722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9779912	0	0	9779912
Venit. înreg. în avans	376	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2846	0	0	2846
Cheltuieli de plătit	377	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	852	0	0	852
Amortiz. altor imobil. necorp.	46119	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	522	0	0	522
Amortiz. clădirilor	46122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	86563	0	0	86563
Amortiz. constr. speciale	46123	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	207334	0	0	207334
Amortiz. mas., util., instal.	46124	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	79671	0	0	79671
Dif. de reevaluare	5162	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	311569	0	0	311569
Alte rezerve	519	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1125	0	0	1125
Comisioane	7019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6700	0	0	6700
Dob. la cr. de trezorerie	70213	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	163854	0	0	163854
Dob. la cr. pt. echipam.	70215	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56495	0	0	56495
Dob. la cr. pt. bunuri imobiliare	70216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20807	0	0	20807
Dob. la alte cr. ac. clientelei	70217	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	550654	0	0	550654
Dob. din creante rest., indoi	7028	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24668	0	0	24668
Comisioane	7029	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	92110	0	0	92110
Venit. din op. de sch., arbitraj	7061	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17092	0	0	17092
Comisioane	7069	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34	0	0	34
Venit.-angaj. garant. de la cl.	70722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14454	0	0	14454
Comis. din act.de asist. p. fiz.	70831	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	600	0	0	600
Comis. din act.de asist. p.	70832	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3965	0	0	3965

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
jur.																
Alte comisioane	70839	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	230	0	0	230
Venit. din mijl. de plată	7085	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	179541	0	0	179541
Alte venit. din prest. serv. fin.	7087	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	245	0	0	245
Venit. diverse de exploat. bc.	7099	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	167	0	0	167
Venit. din act. nebancare	7472	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2973	0	0	2973
Alte venit. accesorii	74791	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	197	0	0	197
Alte venit.	74997	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	813	0	0	813
Venit.-proviz. specif. de r. cr.	7621	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	103658	0	0	103658
Venit.-proviz. specif. de r .dob.	7622	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4086	0	0	4086
	Total	242032	394990	358533	17832	94609	57903757	3402999	123280	22035	78605	13154	208271247	42248	28422629	299387950

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anexa 8

Balanța de verificare a băncii comerciale „X" sucursala „A" la 31.01.N+2

– RON –

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Casa	101	0	237	419	0	0	104137	6885	29	0	0	0	1545186	0	38113	1695005
Cr. ac. pers. fizice (bunuri)	20212	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	34629	0	0	34629
Linie de credit	20214	0	0	0	0	0	2584338	0	0	0	0	0	11622762	0	0	14207100
Credite pt. finanțarea stocurilor	20216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36365	0	0	36365
Alte credite de trezorerie	20219	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38364	0	0	38364
Creanțe atașate	2027	0	0	0	0	0	20889	0	0	0	0	0	166027	0	0	186916
Credite pt. echipam.	2041	0	0	0	0	0	540068	0	0	0	0	0	3499487	0	0	4039555
Creanțe atașate	2047	0	0	0	0	0	1577	0	0	0	0	0	27829	0	0	29406
Credite investitori	2051	0	0	0	0	0	1972836	0	0	0	0	0	696812	0	942857	3612505
Creanțe atașate	2057	0	0	0	0	0	3462	0	0	0	0	0	1967	0	1886	7315
Alte cr. acordate clientelei	2061	0	0	0	0	0	2115293	0	0	0	0	0	29137286	0	147929	31400508
Creanțe atașate	2067	0	0	0	0	0	6943	0	0	0	0	0	150262	0	539	157744
Creanțe restante	2811	0	0	0	0	0	2554	0	0	0	0	0	1193499	0	1875	1197928
Dobânzi restante	2812	0	0	0	0	0	5623	0	0	0	0	0	93941	0	3431	102995
Creanțe atașate	2817	0	0	0	0	0	47	0	0	0	0	0	48227	0	62	48336
Decontări intrabancare	341	227033	255433	498848	76635	26631	86769666	4856157	178299	75186	121472	13497	184413013	73909	60202	277645980
Debit. din avans. spre decont	3552	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	400	0	0	400
Alți debitori diverși	3556	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18463	0	0	18463
Materiale	362	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18807	0	0	18807
Alte stocuri si asimilate	367	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3015	0	0	3015
Valori primite la încasare	3712	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	415178	0	0	415178
Poz. de schimb	3721	0	0	0	0	38426	0	0	0	0	0	0	0	0	22733754	22772180
C/val poz. de schimb	3722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	90314551	0	0	90314551
Chelt. înregistrate în avans	375	0	0	0	0	0	4360	0	0	0	0	0	48840	0	3276	56476
Dobânzi restante	3812	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	6060	0	0	6067
Alte imobiliz necorporale	4419	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8205	0	0	8205
Mijloace fixe	4422	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2368975	0	0	2368975

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Alte imobiliz.corporale	4429	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1817890	0	0	1817890
Dob. la ct. de corespondent	6012	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	75	0	0	75
Comisioane	6019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7485	0	0	7485
Dobânzi la conturi curente	6024	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5115	0	0	5115
Dob. la ct. dep. la termen	60252	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	147586	0	0	147586
Dob. la ct. dep. colaterale	60253	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5355	0	0	5355
Dob. la certif. dep., camete	6026	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32283	0	0	32283
Comisioane	6029	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Pierderi din op. de sch.	6061	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5
Chelt. diverse de exploatare	6099	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	80238	0	0	80238
Chelt. cu remuner. personal.	611	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	161045	0	0	161045
Chelt.-contr. unit.la asig. soc.	6121	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32418	0	0	32418
Chelt.-contr. unit. pt. ajut. şom.	6122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4026	0	0	4026
Alte chelt.-asig., protect. soc.	6127	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12534	0	0	12534
Alte chelt. privind personalul	617	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8384	0	0	8384
Chelt. cu alte impoz., taxe	627	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	256	0	0	256
Chelt. cu mat. consumabile	6311	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4409	0	0	4409
Chelt. pr. combustibili	6312	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2934	0	0	2934
Chelt. pr. piesele de schimb	6313	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2034	0	0	2034
Chelt. pr. alte materiale	6317	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0	0	12
Chelt. de întret.,reparaţii	6341	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3630	0	0	3630
Chelt. poştale	6343	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4100	0	0	4100
Chlt. cu deplas., transfer	6345	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1552	0	0	1552
Chelt.-serv. furnizate grupului	6346	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1920	0	0	1920
Chelt. cu primele de asig.	63471	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1085	0	0	1085
Chelt. cu redevenţe	63473	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	185	0	0	185
Alte cheltuieli	63479	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	665	0	0	665
Chelt. de protocol, reclamă	635	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	156	0	0	156
Alte chelt. diverse de expl.	6497	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	405	0	0	405
Chelt.-amortiz.imobil. necorp.	651	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5
Chelt.-amortiz. imobil. corp.	652	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23600	0	0	23600
Chelt.-proviz. specif. risc. cr.	6621	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	143785	0	0	143785

	cont A	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Chelt.-proviz. specif. risc. dob.	6622	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20343	0	0	20343
Pierd.creanț. nerec. acop. prov.	667	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	366888	0	0	366888
	Tot.	227033	255669	499266	76635	65057	94131800	4863042	178328	75186	121472	13497	328800555	73909	23933924	453315374

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Ct. de coresp. ale bc. (loro)	122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	536058	0	0	536058
Datorii atașate	1272	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	72	0	0	72
Conturi curente	2511	46	1000	851	0	1116	1893212	249663	0	0	0	145	10117500	776	718686	12982994
Datorii atașate	25172	0	0	0	0	0	780	109	0	0	0	0	5212	0	326	6427
Depozite la termen	2532	0	0	0	0	0	5237945	390929	0	0	0	0	30095750	0	2536903	38261527
Dep. pt. desch acreditiv	25331	0	0	0	0	0	1647	60239	0	0	0	0	0	0	0	61886
Dep. pt. emiterea de SGB	25332	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17085	0	0	17085
Depozite pt. cecuri certificate	25333	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	163550	0	0	163550
Dep. pt. garanții gestionari	25335	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	879775	0	0	879775
Alte depozite colaterale	25336	120	333	0	0	0	9800	16	28	0	0	0	2096640	0	3334	2110271
Datorii atașate	2537	0	0	0	0	0	41788	3323	0	0	0	0	149160	0	21492	215763
Certificate de depozit	2541	0	0	0	0	0	617652	0	0	0	0	0	6135480	0	370475	7123607
Datorii atasate	2547	0	0	0	0	0	354	0	0	0	0	0	53863	0	2	54219
Alte depozite	2551	0	0	0	0	0	53940	0	0	0	0	0	5170	0	0	59110
Datorii atașate	2557	0	0	0	0	0	20	0	0	0	0	0	1	0	0	21
Alte sume datorate	2621	0	0	0	0	0	10705	239	0	0	0	0	71428	0	912	83284
Proviz.specifice risc de cr.	2911	0	0	0	0	0	34814	0	0	0	0	0	962190	0	63452	1060456
Proviz.specifice risc de dob.	2912	0	0	0	0	0	1182	0	0	0	0	0	98118	0	3110	102410
Decontări intrabancare	341	20058	0	111878	0	63941	272684	0	267	0	0	661	261983174	0	20214235	282666898
Reţin. din remuner. dat. terţilor	3516	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1166	0	0	1166
Alţi creditori diverşi	3566	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	997	997
Contrib. unit. la asig. soc.	35211	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42650	0	0	42650
Contrib. personal. pens. suplim.	35212	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21915	0	0	21915
Contrib. unit. la fd. de somaj	35221	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4030	0	0	4030
Contrib. personal. fd. şomaj	35222	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1130	0	0	1130

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
TVA de plată	35323	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3545	0	0	3545
Impozit pe salarii	3533	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21108	0	0	21108
Alte imp., taxe, vărsăm. asimil.	3536	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15280	0	0	15280
Alti creditori diversi	3566	0	320	120	0	0	3887	290	0	0	0	0	15050	0	0	19667
Ct. indisponibile-val. la încas.	3716	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	415200	0	0	415200
Pozitie de schimb	3721	206809	254016	386418	76635	0	85950943	4158235	178033	75186	121472	12692	0	73133	0	91493571
C/val. poziției de schimb	3722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11943318	0	0	11943318
Venit. înregistrate în avans	376	0	0	0	0	0	447	0	0	0	0	0	10480	0	0	10927
Chelt. de plătit	377	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1540	0	0	1540
Amortiz. alt.imobiliz. necorp.	46119	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	673	0	0	673
Amortizarea clădirilor	46122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	86128	0	0	86128
Amortiz. construct. speciale	46123	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	453465	0	0	453465
Amortiz. mas., util., instal.	46124	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	205810	0	0	205810
Rezultat reportat	5162	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	311570	0	0	311570
Comisioane	7019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dob. la creditele de trezorerie	70213	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	189647	0	0	189647
Dob. la creditele pt. echipam.	70215	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	38857	0	0	38857
Dob. la cr. bunuri imobiliare	70216	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32852	0	0	32852
Dob. la alte cr ac. clientelei	70217	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	459867	0	0	459867
Dob. din creante rest., îndoiel.	7028	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26571	0	0	26571
Comisioane	7029	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	92160	0	0	92160
Venit. din chirii	70721	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110	0	0	110
Venit. din op. de sch.	7061	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23407	0	0	23407
Comisioane	7069	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	10
Venit.-angaj. garant. de la cl.	70722	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2265	0	0	2265
Comis. din act. de asist. p. fiz.	70831	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Comis. din act. de asist.p. jur.	70832	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1595	0	0	1595
Alte comisioane	70839	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	0	0	60
Venit. din mijloace de plată	7085	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	209387	0	0	209387
Alte venit. din servicii fin.	7087	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	113	0	0	113
Venit. diverse de expl. bancară	7099	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Venit. din activităţi nebancare	7472	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16452	0	0	16452

	cont P	AUD	CAD	CHF	CZK	DKK	EUR	GBP	HUF	JPY	NOK	PLN	RON	SEK	USD	Total
Alte venituri accesorii	74791	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Alte venituri	74997	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3122	0	0	3122
Venit.-proviz.specif. r. credit	7621	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	707704	0	0	707704
Venit.-proviz. specif. r. dob.	7622	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	70897	0	0	70897
Venit.-recup. creante amortiz.	767	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1195	0	0	1195
	Total	227033	255669	499266	76635	65057	94131800	4863042	178328	75186	121472	13497	328800555	73909	23933924	453315374

BCU "TRANSILVANIA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anexa 9

Ratingul de credit pentru determinarea performanței financiare a SC CORAL IMPEX SRL

	gs	CR1	CR2	CR3	CR4	CR5
I. CRITERII CANTITATIVE (CUANTIFICABILE)						
1. Trendul cifrei de afaceri (determinat în termeni relativi)	0,1	Trend crescător al CA pe ultimii 3 ani	Trend crescător al CA pe ultimii 2 ani X	Trend crescător al CA față de anul precedent	Trend descrescător al CA	Diminuare semnificativă a CA cu mai mult de 30%
2. Lichiditatea patrimonială curentă	0,06	Lichiditate ridicată	Lichiditate bună	Lichiditate acceptabilă	Lichiditate slabă	Lichiditate necorespunz.
Comerț CAEN 50-52		Lc ≥ 100 X	100 >Lc ≥ 90	90 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 60	Lc < 60
Ind. chimică CAEN 23-25		Lc ≥ 105	105 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 60	Lc < 60
Ind. extract. CAEN 10-14, 40		Lc ≥ 105	105 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 60	Lc < 60
Ind. echip. teh. calc. CAEN 29-33		Lc ≥ 120	120 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 60	Lc < 60
Ind. mijl. transp. CAEN 34-35		Lc ≥ 120	120 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 70	Lc < 70
Ind. text. şi piel. CAEN17-19, 37		Lc ≥ 110	110 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 60	60 >Lc ≥ 50	Lc < 50
Agricult. CAEN 01-02, 05, 15-16		Lc ≥ 105	105 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 70	70 >Lc ≥ 50	Lc < 50
Constr., alte ramuri CAEN 45, 60-64, 70, 72-75, 85, 90-99, 26, 41, 55, 65-67, 80		Lc ≥ 105	105 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 70	70 >Lc ≥ 50	Lc < 50
Ind. met. CAEN 27-28		Lc ≥ 110	110 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 80	80 >Lc ≥ 60	Lc < 60
Ind. lemn CAEN 20-22, 36		Lc ≥ 110	110 >Lc ≥ 100	100 >Lc ≥ 70	70 >Lc ≥ 50	Lc < 50
Comerț-leasing CAEN 71		Lc ≥ 50	50 >Lc ≥ 20	20 >Lc ≥ 12	12 >Lc ≥ 5	Lc < 5
3. Solvabilitatea patrimonială	0,07	Solvabilitate ridicată	Solvabilitate bună	Solvabilitate acceptabilă	Solvabilitate slabă	Insolvabilitate
Comerț CAEN 50-52		S ≥ 120 X	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 105	105 > S ≥ 100	S < 100
Ind. chimică CAEN 23-25		S ≥ 150	150 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Ind. extract. CAEN 10-14, 40		S ≥ 150	150 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Ind. echip. teh. calc. CAEN 29-33		S ≥ 130	130 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Ind. mijl. transp. CAEN 34-35		S ≥ 130	130 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Ind. text. şi piel. CAEN17-19, 37		S ≥ 140	140 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Agricult. CAEN 01-02, 05, 15-16		S ≥ 115	115 > S ≥ 110	110 > S ≥ 105	105 > S ≥ 100	S < 100
Constr., alte ramuri CAEN 45, 60-64, 70, 72-75, 85, 90-99, 26, 41, 55, 65-67, 80		S ≥ 130	130 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Ind. met. CAEN 27-28		S ≥ 130	130 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Ind. lemn CAEN 20-22, 36		S ≥ 130	130 > S ≥ 120	120 > S ≥ 110	110 > S ≥ 100	S < 100
Comerț-leasing CAEN 71		S ≥ 125	125 > S ≥ 115	115 > S ≥ 105	105 > S ≥ 100	S < 100

	gs	CR1	CR2	CR3	CR4	CR5
4. Profitabilitatea exprimată prin rentabilitatea capitalurilor proprii	0,08	Rentabilitate înaltă şi stabilă	Rentabilitate medie şi relativ stabilă	Rentabilitate acceptabilă şi puţin stabilă	Rentabilitate scăzută şi instabilă	Rentabilitate negativă (pierderi), există posibilitatea declanşării falimentului
Comerţ CAEN 50-52		R ≥ 10 X	10 > R ≥ 8	8 > R ≥ 5	5 > R ≥ 0	R < 0
Ind. chimică CAEN 23-25		R ≥ 10	10 > R ≥ 5	5 > R ≥ 2	2 > R ≥ 0	R < 0
Ind. extract. CAEN 10-14, 40		R ≥ 7	7 > R ≥ 3	3 > R ≥ 2	2 > R ≥ 0	R < 0
Ind. echip. teh. calc. CAEN 29-33		R ≥ 8	8 > R ≥ 5	5 > R ≥ 2	2 > R ≥ 0	R < 0
Ind. mijl. transp. CAEN 34-35		R ≥ 8	8 > R ≥ 5	5 > R ≥ 2	2 > R ≥ 0	R < 0
Ind. text. şi piel. CAEN17-19, 37		R ≥ 10	10 > R ≥ 6	6 > R ≥ 4	4 > R ≥ 0	R < 0
Agric. CAEN 01-02, 05, 15-16		R ≥ 7	7 > R ≥ 5	5 > R ≥ 2	2 > R ≥ 0	R < 0
Constr., alte ramuri CAEN 45, 60-64, 70, 72-75, 85, 90-99, 26, 41, 55, 65-67, 80		R ≥ 10	10 > R ≥ 7	7 > R ≥ 3	3 > R ≥ 0	R < 0
Ind. met. CAEN 27-28		R ≥ 7	7 > R ≥ 3	3 > R ≥ 1	1 > R ≥ 0	R < 0
Ind. lemn CAEN 20-22, 36		R ≥ 10	10 > R ≥ 7	7 > R ≥ 3	3 > R ≥ 0	R < 0
Comerţ-leasing CAEN 71		R ≥ 10	10 > R ≥ 5	5 > R ≥ 2	2 > R ≥ 0	R < 0
5. Gradul de îndatorare	0,06	Grad de îndatorare foarte bun	Grad de îndatorare bun	Grad de îndatorare satisfăcător	Grad de îndatorare slab	Grad de îndatorare necorespunz.
Comerţ CAEN 50-52		Gi ≤ 400 X	400 < Gi ≤ 600	600 < Gi ≤ 800	800 < Gi ≤ 1000	Gi > 1000
Ind. chimică CAEN 23-25		Gi ≤ 100	100 < Gi ≤ 150	150 < Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	Gi > 300
Ind. extract. CAEN 10-14, 40		Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 250	250 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 350	Gi > 350
Ind. echip. teh. calc. CAEN 29-33		Gi ≤ 100	100 < Gi ≤ 150	150 < Gi ≤ 250	250 < Gi ≤ 300	Gi > 300
Ind. mijl. transp. CAEN 34-35		Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 400	400 < Gi ≤ 500	Gi > 500
Ind. text. şi piel. CAEN17-19, 37		Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 400	400 < Gi ≤ 500	Gi > 500
Agric. CAEN 01-02, 05, 15-16		Gi ≤ 100	100 < Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 500	Gi > 500
Constr., alte ramuri CAEN 45, 60-64, 70, 72-75, 85, 90-99, 26, 41, 55, 65-67, 80		Gi ≤ 100	100 < Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 400	Gi > 400
Ind. met. CAEN 27-28		Gi ≤ 100	100 < Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 400	Gi > 400
Ind. lemn CAEN 20-22, 36		Gi ≤ 100	100 < Gi ≤ 200	200 < Gi ≤ 300	300 < Gi ≤ 400	Gi > 400
Comerţ-leasing CAEN 71		Gi ≤ 600	600 < Gi ≤ 800	800 < Gi ≤ 1000	1000 < Gi ≤ 1200	Gi > 1200
6. Ponderea exportului în cifra de afaceri	0,02	Peste 50% din CA la export	Peste 30% din CA la export	Peste 20% din CA la export	Peste 10% din CA la export X	Sub 10% din CA la export
7. Sursa de rambursare	0,1	Capacitate incontestabilă de rambursare pe seama lichidităţilor şi a cash-flowului din operare	Capacitate bună de rambursare pe seama cash-flow-ului din operare X	Capacitate de rambursare parţial pe seama cash-flow-ului din operare, fiind necesare şi surse secundare de rambursare	Capacitate de rambursare insuficientă; trebuie solicitate garanţii din partea acţionarilor semnificativi	Sursele primare şi secundare de rambursare nu mai există sau există parţial şi se impune lichidarea activelor
II. CRITERII CALITATIVE (NECUANTIFICABILE)						
8. Calitatea acţionariatului	0,08	Se bucură de prestigiu deosebit în comunitatea de	Prestigiu deosebit în mediul de	Recunoaştere în mediul de afaceri local	Slabă recunoaştere în mediul de afaceri	Calitate dubioasă a acţionariatului

	gs	CR1	CR2	CR3	CR4	CR5
		afaceri naţională şi internaţională	afaceri regional	X		
9. Managementul	0,1	Experienţă şi stabilitate excelente la nivelul conducerii	Echipa de conducere capabilă şi abilă X	Echipa de conducere cu abilitate şi experienţă medii	Echipa de conducere cu abilitate şi experienţă discutabilă	Echipa de conducere slabă, cu dese schimbări şi rezultate nesatisfăcătoare
10. Condiţii de eligibilitate	0,09	Eligibil la toate condiţiile şi pentru orice categorie de credit	Eligibil la majoritatea condiţiilor şi categoriilor de credite X	Eligibil numai pentru anumite categorii de credite	Eligibil întâmplător pentru foarte puţine categorii de credite	Neeligibil
11. Strategia	0,08	Obiective strategice bine definite, realizate sistemic	Obiective strategice definite X	Obiective pe termen scurt	Obiective întâmplătoare care se schimbă des	Fără obiective clare
12. Condiţii de piaţă în care îşi desfăşoară activitatea	0,09	Piaţă stabilă în creştere	Piaţă stabilă	Piaţă sezonieră	Piaţă supusă fluctuaţiei	Piaţă emergentă fără posibilităţi de dezvoltare
13. Realitatea raporturilor contabile	0,03	Rapoarte financiare auditate curent de firme de talie naţională şi/sau internaţională	Rapoarte financiare auditate de experţi contabili, auditori independenţi sau comisii de cenzori	Rapoarte financiare auditate de un singur cenzor X	Rapoarte financiare neauditate	Rapoarte financiare neauditate, care nu sunt disponibile
14. Colaterale primite	0,04	Garanţii primite de la companii internaţ., soc. de asig., fd. de garantare a creditelor cu reputaţie bună	Garanţii non-cash cu o lichiditate bună, cu val. de piaţă care se menţine bine în timp X	Garanţii non-cash cu lichiditate şi valoare de piaţă acceptabilă	Garanţii non-cash care în timp îşi pot deteriora valoarea de piaţă	Garanţii cu valoare de piaţă scăzută, cu trend de deteriorare crescut

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anexa 10

Fişa de determinare a performanţelor financiare a clientului

Client: **SC Coral Impex SRL**

CAEN: **50 Comerţ**

Rating: **1,88**
Performanţa: **A**

Nr. crt.	Caracteristici	Descrierea caracteristicii	Greutatea specifică	Pct. criteriu
1.	Trendul cifrei de afaceri	Trend crescător al cifrei de afaceri faţă de anul precedent	0,1	2
2.	Lichiditatea patrimonială curentă	Lichiditate bună	0,06	1
3.	Solvabilitatea patrimonială	Solvabilitate ridicată	0,07	1
4.	Profitabilitatea exprimată prin rentabilitatea capitalurilor proprii	Rentabilitate înaltă şi stabilă	0,08	1
5.	Gradul de îndatorare	Grad de îndatorare foarte bun	0,06	1
6.	Ponderea exportului în cifra de afaceri	Sub 10% din cifra de afaceri la export	0,02	4
7.	Sursa de rambursare	Capacitate de rambursare parţial pe seama cash-flow-ului din operare, fiind necesare şi surse secundare de rambursare (colaterale non-cash)	0,1	2
8.	Calitatea acţionariatului	Recunoaştere în mediul de afaceri local	0,08	3
9.	Managementul	Echipa de conducere capabilă şi abilă	0,1	2
10.	Condiţii de eligibilitate	Eligibil numai pentru anumite categorii de credite	0,09	2
11.	Strategia	Obiective strategice definite	0,08	2
12.	Condiţii de piaţă în care-şi desfăşoară activitatea	Piaţă stabilă	0,09	2
13.	Realitatea raporturilor contabile	Rapoartele financiare sunt neauditate	0,03	3
14.	Colateralele primite	Garanţii non-cash cu o lichiditate bună, cu valoare de piaţă care se menţine bine în timp	0,04	2

$$\mathbf{CR} = 0,1\times2 + 0,06\times1 + 0,07\times1 + 0,08\cdot1 + 0,06\times1 + 0,02\times4 + 0,1\times2 + 0,08\times3 + 0,1\times2 + 0,09\times2 + 0,08\times2 + 0,09\times2 + 0,03\times3 + 0,04\times2 = \mathbf{1,88}$$

Anexa 11

Aprecierea ratingului de credit al persoanelor fizice independente solicitante de credit

Client: **Barbu Eugen**

Rating: **1**
Performanță: **A**

Nr. crt.	Criteriul	Aprecierea	Nr. pct.
1.	Situația proprietății asupra activelor	– proprietar de imobile, mijloace fixe, utilaje, terenuri agricole	4
		– utilizator cu contract de închiriere	2
		– proprietar de imobilizări corporale cu valoare de inventar de:	
		- până la 25 mil. lei	2
		- între 25-50 mil. lei	3
		- peste 50 mil. lei X	4
		- deține în proprietate terenuri agricole:	
		- până la 50 ha	2
		- între 50-100 ha	3
		- peste 100 ha	4
2.	Experiența în activitatea pentru care se solicită creditul	– sub un an	0
		– între 1-3 ani	1
		– între 3-5 ani	2
		– peste 5 ani X	3
3.	Veniturile nete realizate pe an	– sub 50 mil. lei/an	0
		– între 50-100 mil. lei/an	1
		– între 100-200 mil. lei/an	2
		– peste 200 mil. lei/an X	3
4.	Referințe bancare	– niciuna	0
		– cont la vedere sau de economii X	2
		– credite angajate	-1
5.	Garanții	– garanții bancare irevocabile primite de la bănci românești și străine de prim rang	4
		– depozitul bancar X	4
		– asigurarea creditelor și a depozitelor la o societate de asigurare agreată X	4
		– ipoteca	3
		– garanție reală mobiliară cu deposedare	2
		– garanție reală mobiliară fără deposedare	2
		– cesiunea de creanță	1
		– fidejusiunea (cauțiunea)	*)

TOTAL PUNCTAJ	≤ 5	6 - 8	9 - 14	15 -17	≥18
RATING DE CREDITE:	5	4	3	2	1

*) Se situează la nivelul procentului corespunzător tipului de garanție pentru care s-a constituit (depozit, ipotecă, garanții reale mobiliare).

BCU IASI/CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Anexa 12

Aprecierea ratingului de credit al persoanelor fizice solicitante de credit

Client: **Popescu Maria**

Rating: **1**
Performanță: **A**

Nr. crt.	Criteriul	Aprecierea	Nr. pct.
1.	Criteriul unde locuiește clientul	– vilă proprietate – apartament proprietate X – chirie fond locativ – chirie	3 2 1 0
2.	Durata rezidenței la aceeași adresă	– 0 la 6 luni – 7 luni la 1 an – 1 an la 3 ani – 3 ani la 5 ani – mai mult de 5 ani X	0 1 2 3 4
3.	Profesia practicată	– cadru cu pregătire superioară X – cadru cu pregătire medie – comerciant – lucrător specializat – pensionar – muncitor	6 5 4 3 2 1
4.	Durata lucrată în același loc de muncă	– mai puțin de 1 an – 1 la 2 ani – 2 la 5 ani – 5 la 8 ani X – mai mult de 8 ani	0 1 2 3 4
5.	Telefon	– Nu – Da X	0 2
6.	Referințe bancare	– niciuna – cont la vedere sau de economii X – credite angajate	0 2 1
7.	Situația familială	– bărbat celibatar – femeie celibatară – căsătorit (ă) X – divorțați – văduv (ă)	1 3 4 0 2
8.	Numărul de persoane în întreținere	– 0 persoane X – 1 persoană – 2 persoane – 3 sau mai multe persoane	1 3 2 0
9.	Venitul lunar net exprimat în lei	– 500.000 – 1.000.000 – 1.000.001 – 1.500.000 – 1.500.001 – 2.000.000 – 2.000.001 – 3.000.000 – 3.000.001 – 5.000.000	0 1 2 3 4

Nr. crt.	Criteriul	Aprecierea	Nr. pct.
		– peste 5.000.000 X	5
10.	Garanții	– garanții bancare irevocabile primite de la bănci românești și străine de prim rang	4
		– depozitul bancar	4
		– asigurarea creditelor și a depozitelor la o societate de asigurare agreată	4
		– ipoteca X	3
		– garanție reală mobiliară cu deposedare	2
		– garanție reală mobiliară fără deposedare	2
		– cesiunea de creanță	1
		– fidejusiunea (cauțiunea)	*)

TOTAL PUNCTAJ	≤ 7	8 -13	14 - 25	26 - 30	>30
RATING DE CREDITE:	5	4	3	2	1

*) Se situează la nivelul procentului corespunzător tipului de garanție pentru care s-a constituit (depozit, ipotecă, garanții reale mobiliare)

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY
B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

58,0

ISBN 978-973-709-487-2

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY